

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

**2002 – 2022 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE’DE SOSYAL
HİZMETLER BAĞLAMINDA
SOSYAL POLİTİKANIN DEĞİŞİMİ: DİYARBAKIR ÖRNEĞİ**

Aziz ARMUTLU

DOKTORA TEZİ

GAZİANTEP – 2024

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ DOKTORA TEZ KABUL VE ONAY FORMU

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Doktora Programı öğrencisi **Aziz ARMUTLU** tarafından hazırlanan “**2002 - 2022 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE’DE SOSYAL HİZMETLER BAĞLAMINDA SOSYAL POLİTİKANIN DEĞİŞİMİ: DİYARBAKIR ÖRNEĞİ**” başlıklı tez, **08/05/2024** tarihinde yapılan savunma sınavı sonucu **başarılı** bulunarak jürimiz tarafından **Doktora Tezi** olarak kabul edilmiştir.

<u>Görevi</u>	<u>Unvanı, Adı ve Soyadı</u>	<u>Kurumu/Üniversitesi</u>	<u>İmzası:</u>
Tez Danışmanı	Prof. Dr. Ahmet KESER	Hasan Kalyoncu Üniversitesi	
Jüri Başkanı			
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Yakup DURMAZ	Hasan Kalyoncu Üniversitesi	
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Ali Fuat GÖKÇE	Gaziantep Üniversitesi	
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Burçin ERYILMAZ	Hasan Kalyoncu Üniversitesi	
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Onur TÜRKÖLMEZ	Gaziantep Üniversitesi	

Bu tez Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu kararı ile onaylanmıştır.

Doç. Dr. Ufuk AKBAŞ
Enstitü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all material and results that are not original to this work.

Aziz ARMUTLU

Tarih: 08.05.2024

HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

**2002 – 2022 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE’DE SOSYAL
HİZMETLER BAĞLAMINDA SOSYAL POLİTİKANIN DEĞİŞİMİ:
DİYARBAKIR ÖRNEĞİ**

Aziz ARMUTLU

DOKTORA TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Ahmet KESER

ÖZET

Geçtiğimiz yirmi yıl boyunca Türkiye’de sosyal hizmet ve sosyal politika alanlarında reformlar hayata geçirilmiştir. Bu reformların özellikle yerel düzeyde hizmet kalitesini ve erişilebilirliğini ortaya koymaya yönelik sınırlı sayıda inceleme konusu olmuştur. Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de 2002-2022 yılları arasında sosyal hizmetler bağlamında sosyal politikanın nasıl değiştiğini Diyarbakır İli örneği üzerinden incelemektir. Bu amaç doğrultusunda çalışma, nitel araştırma yöntemleri desenlerinden durum çalışması desenine göre yürütülmüştür. Ayrıca çalışma, Yapısal İşlevselci Kuramın kavramları ile ilişkilendirilerek açıklanmıştır. Çalışmada alanında uzman 20 katılımcı ile veri toplama aracı Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu uygulanarak derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizi Maxqda programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmanın bulgularında, son yılda sosyal hizmet alanında büyük bir değişim yaşandığı ve dezavantajlı gruplara yönelik yardımların arttığı, maddi desteklerin çoğaldığı, erişilebilirliğin ve hizmet çeşitliliğinin arttığı olumlu değerlendirmelerin yanı sıra, sosyal yardımların politik araç olarak kullanıldığı, adaletsiz dağıtıldığı ve üretim ekonomisinin zayıfladığı gibi olumsuz değerlendirmeler de yer almaktadır. Çalışmada kadın çalışmaları ve şiddetle mücadelede zayıflıklar, sivil toplum kuruluşlarının rolleri, sosyal politika reformlarının uluslararası gelişmelerle ilişkisi, sığınmacı politikaları ve çocuk yuvası sistemlerinin iyileştirilmesi gibi konularda ele alınmıştır. Son yirmi yılda sosyal hizmet alanında değişimler yaşandığı, bu değişimlerin sonucunda sosyal hizmet kurumlarının daha işlevsel hale getirildiği; ancak bazı alanlarda geliştirilmesi gereken alanların olduğu sonucuna ulaşılmış ve bu konularda öneriler geliştirilmiştir. Çalışmanın bulguları, İnsani Gelişmişlik Endeksi ile Avrupa Birliği İlerleme Raporları açısından da incelenmiştir ve Türkiye'nin sosyal politika ve hizmetler alanında AB normlarıyla daha fazla uyum sağlaması gerektiği, mevcut politika ve uygulamaların gözden geçirilerek iyileştirilmesine ihtiyaç bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Hizmet, Sosyal Politika, Yapısal İşlevselci Kuram, Dezavantajlı Gruplar, İnsani Gelişmişlik Endeksi

HASAN KALYONCU UNIVERSITY
GRADUATE EDUCATION INSTITUTE
DEPARTMENT OF POLITICAL SCIENCES AND INTERNATIONAL
RELATIONS

CHANGE OF SOCIAL POLICY IN THE CONTEXT OF SOCIAL
SERVICES IN TURKEY BETWEEN 2002 AND 2022: THE CASE OF
DIYARBAKIR

Aziz ARMUTLU

PHD THESIS

Advisor

Prof. Dr. Ahmet KESER

ABSTRACT

Over the past two decades, reforms have been implemented in the fields of social services and social policy in Turkey. These reforms have been the subject of a limited number of analyses to reveal the quality and accessibility of services, especially at the local level. This study aims to examine how social policy has changed in the context of social services in Turkey between 2002 and 2022 through the example of Diyarbakır Province. For this purpose, the study was conducted according to the case study design, one of the qualitative research methods. In addition, the study is explained in relation to the concepts of Structural Functionalist Theory. In the study, in-depth interviews were conducted with 20 participants who are experts in their fields by applying the data collection tool Semi-Structured Interview Form. The data were analyzed using Maxqda software. The findings of the study concluded that, in addition to the positive evaluations there has been a great change in the field of social services in the last year and that there has been an increase in aid for disadvantaged groups, an increase in financial support, and an increase in accessibility and diversity of services, there are also negative evaluations such as the use of social aids as a political tool, unfair distribution, and weakening of the production economy. Weaknesses in women's work and the fight against violence, the role of non-governmental organizations, the relationship between social policy reforms and international developments, asylum seeker policies, and the improvement of childcare systems are discussed in the study. It has been concluded that there have been changes in the field of social services in the last twenty years, that social service institutions have become more functional as a result of these changes; however, there are some areas that need to be improved in some areas and suggestions have been developed on these issues. The findings of the study were also analysed in terms of the Human Development Index and the European Union Progress Reports and it was concluded that Turkey needs to harmonise more with the EU norms in the field of social policies and services and that there is a need to review and improve existing policies and practices.

Keywords: Social Service, Social Policy, Structural Functionalist Theory, Disadvantaged Groups, Human Development Index

ÖNSÖZ

Geçtiğimiz yirmi yıl boyunca Türkiye, sosyal hizmet alanını genişletmeyi ve güçlendirmeyi amaçlayan reformları hayata geçirmiştir. Ulusal düzeyde yürürlüğe konan politika değişiklikleri, Türkiye'nin farklı nüfusları için daha eşitlikçi, kapsayıcı ve etkili hizmetler yaratma yolunda önemli adımları temsil etmektedir. Ancak, politikaların yerel düzeyde uygulamaya dönüştürülmesi daha az inceleme konusu olmuştur. Bu tez, ulusal reformların yürürlüğe girdiği 2002-2022 yılları arasında Diyarbakır ilinde sosyal hizmetlerin sahada nasıl değiştiğini derinlemesine inceleyerek bu boşluğu doldurmayı hedeflemektedir.

Bu çalışmanın amacı sosyal hizmetler bağlamında sosyal politikanın değişimini, Diyarbakır ilini örnek alarak sosyal politika ve sosyal hizmet uygulamalarının bu ildeki yansımalarının incelenmesi amaç edinilmiştir. Bu amaca ulaşmak arzusu ile alanında uzman 20 katılımcıdan oluşan nitel bir örneklemin görüşlerine başvurularak tezin amacına ulaşılmaya çalışılmıştır.

Doktoraya başlamama vesilen olan ve her zaman desteğini hissettiğim Doç. Dr. Yalçın TÜKEL'e; tez döneminde değerli fikirleriyle bana ışık tutan Doç. Dr. Yakup DURMAZ'a, Dr. Öğretim Üyesi Burçin ERYILMAZ'a; tez savunma sınavımda değerli önerileriyle bu çalışmaya katkı sunan Doç. Dr. Ali Fuat GÖKÇE'ye, Dr. Öğretim Üyesi Onur TÜRKÖLMEZ'e; doktoradan dönem arkadaşım Tunahan AKDAŞ'a ve ilkokul eğitimimden doktora eğitim sürecime kadar emeği geçen tüm hocalarıma teşekkürlerimi sunarım. Bana bu süreçte her türlü akademik desteği sağlayan ve cesaretlendiren değerli hocam tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Ahmet KESER'e teşekkürü borç bilirim.

Tezin hazırlanmasında bana sabırla destek olan değerli vakitlerinden aldığım kıymetli eşim Rukiye ARMUTLU ile oğlum Yusuf Enes ve kızım Zümra Fadime'ye ve hayatta her türlü maddi ve manevi desteğini hissettiğim annem Fadime ARMUTLU'ya ve babam Ali Kemali ARMUTLU'ya minnettarlığımı bu vesileyle ifade etmek isterim. Bu tezin bilim dünyasına katkı sağlamasını umut ederim.

Aziz ARMUTLU

Gaziantep-2024

İÇİNDEKİLER

TEZ BİLDİRİMİ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vi
ÇİZELGE LİSTESİ.....	ix
ŞEKİL LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR	xii
1.GİRİŞ	1
1.1.Problemin Tanımı.....	8
1.1.1.Çalışmanın sorunsalı	14
1.1.2.Araştırma soruları	14
1.2.Çalışmanın Amacı.....	15
1.3.Çalışmanın Önemi.....	15
1.4.Çalışmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları	16
1.5.Araştırmanın Varsayımları.....	16
1.6.Çalışmanın Yöntemi.....	17
1.6.1.Araştırmanın hipotezi	18
1.6.2.Araştırmanın deseni.....	19
1.6.3.Çalışmanın evreni ve örnekleme	19
1.6.4.Veri toplama süreci/araçları	21
1.6.5.Araştırmanın yapıldığı yer ve süresi araştırma.....	22
1.6.6.Veri toplama yöntemi	22
1.6.7.Verilerin analizi	23
1.6.8.Araştırmanın geçerliliği, güvenilirliği ve etik konular	25
2.KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE.....	26
2.1.Yapısal – İşlevselci Kuram	27
2.2.İnsani Gelişmişlik Endeksi ve Önemi	38
2.2.1.2002-2022 yılları arasında insani gelişmişlik ve türkiye.....	48
2.3.Sosyal Politika Kavramı ve Gelişimi	52
2.3.1.Sosyal politikanın tanımı ve kapsamı.....	52
2.3.2.Sosyal politikanın boyutları.....	60

2.3.3.Sosyal politikanın amaçları	65
2.3.4.Sosyal politikanın araçları	67
2.3.4.1.Sosyal sigorta.....	67
2.3.4.2.Sosyal tazmin	67
2.3.4.3.Sosyal yardım.....	68
2.3.4.4.Sosyal teşvik.....	70
2.4.Sosyal Hizmetlerin Tanımı ve Kapsamı	70
2.4.1.Sosyal hizmetler	70
2.5.Sosyal Politika ve Sosyal Hizmetlerin İlişkisi	79
2.6.Sosyal Hizmet Modelleri.....	87
3.SOSYAL POLİTİKA VE SOSYAL HİZMETLERİN TARİHSEL GELİŞİMİ. 93	
3.1.Dünyada Sosyal Politikanın Tarihsel Gelişimi	93
3.2.Dünyada Sosyal Hizmetlerin Tarihsel Gelişimi.....	96
3.3.Türkiye’de Sosyal Politikanın Tarihsel Gelişimi	101
3.4.Türkiye’de Sosyal Hizmetlerin Tarihsel Gelişimi	108
3.5.Türkiye’de Sosyal Politikanın Değişimi	123
3.6.Türkiye’de Sosyal Hizmetlerde Değişim	128
3.7.Avrupa Birliği İlerleme Raporlarında Türkiye’nin Sosyal Hizmet ve Sosyal Politika Alanlarının Genel Durumu	131
3.8.Diyarbakır’ın Demografik ve Sosyoekonomik Profili	136
3.9.Diyarbakır’da Sosyal Hizmetlerin Mevcut Durumu	143
3.10.Diyarbakır’da Sosyal Hizmetlerin Değişimine Yönelik Mevcut Uygulamaların Değerlendirilmesi	151
4.BULGULAR VE YORUM..... 153	
4.1.Bulgular.....	153
4.1.1.Ana tema 1. sosyal politika ve sosyal hizmet eğitimi	154
4.1.1.1.Alt tema 1. eğitime katılmak	155
4.1.1.2.Alt tema 2. eğitime katılmamak.....	158
4.1.2.Ana tema 2. sosyal hizmet politikasının değişimi	158
4.1.2.1.Alt tema 3. olumlu değişimler	159
4.1.2.2.Alt tema 4. olumsuz değişimler	167
4.1.3.Ana tema 3. değişimlerin sağladığı yararlar	168
4.1.3.1.Alt tema 5. devlet desteğinin hissedilmesi	169
4.1.3.2.Alt tema 6. vatandaşla iletişim kurulması.....	170

4.1.3.3. <i>Alt tema 7. koordinasyonlu çalışmak</i>	170
4.1.3.4. <i>Alt tema 8. herhangi bir değişimin olmadığını düşünmek</i>	171
4.1.4. Ana tema 4. politika değişimlerinde sosyal hizmetin güçlü ve zayıf yönleri.....	172
4.1.4.1. <i>Alt tema 9. zayıf yönler</i>	173
4.1.4.2. <i>Alt tema 10. güçlü yönler</i>	181
4.1.5. Ana tema 5. sosyal hizmet kurumları ile stk rol ve fonksiyonları.....	185
4.1.5.1. <i>Alt tema 11. olumlu rol ve fonksiyonlar</i>	185
4.1.5.2. <i>Alt tema 12. olumsuz rol ve fonksiyonlar</i>	189
4.1.6. Ana tema 6. sosyal politika reformlarının uluslararası bağlamdaki gelişmelerle ilişkisi.....	192
4.1.6.1. <i>Alt tema 13. uluslararası sosyal hizmet politikalarıyla ilişkilendirme</i> ..	193
4.1.6.2. <i>Alt tema 14. kadın çalışmalarıyla ilişkisi</i>	196
4.1.6.3. <i>Alt tema 15. uluslararası bağlamda gelişme göstermek</i>	197
4.1.6.4. <i>Alt tema 16. vatandaşın refahını sağlamak</i>	199
4.1.6.5. <i>Alt tema 17. çocuk çalışmalarıyla ilişkisi</i>	200
4.1.7. Ana tema 7. öneriler	201
4.1.7.1. <i>Alt tema 18. kurumsal çalışmalar alanındaki öneriler</i>	201
4.1.7.2. <i>Alt tema 19. hizmetlerin gerçekleştirilmesi</i>	206
4.1.7.3. <i>Alt tema 20. yasal düzenlemeler</i>	215
4.2. Tartışma.....	216
4.2.1. Sosyal hizmet bağlamında sosyal politikanın değişiminin değerlendirilmesi	217
4.2.2. Avrupa birliği ilerleme raporları açısından değerlendirilmesi	261
4.2.3. 2002-2022 yılları arasında insani gelişmişlik endeksinin türkiye açısından değerlendirilmesi	263
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	263
5.1. Sonuç	266
5.2. Öneriler	272
KAYNAKÇA.....	272
EKLER	292
ÖZGEÇMİŞ	295

ÇİZELGE LİSTESİ

Çizelge 1. 1. Katılımcı öz nitelikleri.....	20
Çizelge 1. 2. Analize ait tema ve alt temalar	24
Çizelge 2. 1. İnsani gelişme raporu ana temaları(2002-2022).....	47
Çizelge 3. 1. Türkiye’de sosyal hizmet sunumunun kurumsal yapısı	123
Çizelge 3. 2. Diyarbakır aile ve sosyal hizmetler il müdürlüğünün hizmet veren resmi kuruluş sayıları.....	143
Çizelge 3. 3. Diyarbakır aile ve sosyal hizmetler il müdürlüğüne bağlı hizmet veren kuruluş sayıları.....	144
Çizelge 3. 4. Aile ve toplum hizmetleri genel müdürlüğü alanında Diyarbakır ash il müdürlüğünün hizmet veren kuruluşları.....	145
Çizelge 3. 5. Çocuk hizmetleri genel müdürlüğü alanında Diyarbakır ash il müdürlüğünün hizmet veren kuruluşları.....	146
Çizelge 3. 6. Engelli ve yaşlı hizmetleri genel müdürlüğü alanında Diyarbakır ash il müdürlüğünün hizmet veren kuruluşları.....	147
Çizelge 3. 7. Kadının statüsü genel müdürlüğü alanında Diyarbakır ash il müdürlüğünün hizmet veren kuruluşları	148

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2. 1. Parsons sistem teorisi.....	30
Şekil 2. 2. İnsani gelişmişlik endeksinin içeriği	44
Şekil 2. 3. İGE Sonuçlarının Türkiye Haritası'nda gösterimi.....	50
Şekil 2. 4. Sosyal yardımların sosyal politika içindeki yeri	69
Şekil 2. 5. Aile ve sosyal hizmetler bakanlığının teşkilatlanma süreci.....	90
Şekil 2. 6. Aile ve sosyal hizmetlerin sosyal yardımları.....	91
Şekil 2. 7. Aile ve sosyal hizmet bakanlığının sosyal hizmet modelleri	92
Şekil 3. 1. Diyarbakır ili nüfus grafiği.....	138
Şekil 3. 2. Diyarbakır ili sosyoekonomik gelişmişlik endeksi (SEGE) sıralaması.....	142
Şekil 4. 1. Çalışmanın ana temaları (MAXQDA 24-hiyerarşik kod-alt kod modeli)...	154
Şekil 4. 2. Sosyal politika ve sosyal hizmet eğitimi (MAXQDA 24- hiyerarşik kod-alt kod modeli).....	154
Şekil 4. 3. Sosyal hizmet politikasının değişimi (MAXQDA 24- hiyerarşik kod-alt kod modeli).....	159
Şekil 4. 4. Sosyal politika değişimlerinin sağladığı yararlar (MAXQDA 24- hiyerarşik kod-alt kod modeli).....	169
Şekil 4. 5. Politika değişimlerinde sosyal hizmetin güçlü ve zayıf yönleri (MAXQDA 24- hiyerarşik kod-alt kod modeli)	172
Şekil 4. 6. SH kurumları ile stk rol ve fonksiyonları (MAXQDA 24- hiyerarşik kod-alt kod modeli).....	185
Şekil 4. 7. Sosyal politika reformlarının uluslararası bağlamdaki gelişmelerle ilişkisi (MAXQDA 24- hiyerarşik kod-alt kod modeli).....	193
Şekil 4. 8. Öneriler (MAXQDA 24- hiyerarşik kod-alt kod modeli)	201
Şekil 4. 9. Çalışmadaki ana temalara ait kod bulutu.....	216
Şekil 4. 10. Türkiye'nin İGE'sindeki eğilimler (1990-2022).....	264

EKLER

Ek 1. Etik Kurul Onayı	292
Ek 2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	293

KISALTMALAR

AB	:Avrupa Birliği
ABD	:Amerika Birleşik Devletleri
ASDEP	:Aile Sosyal Destek Programı
AÇSHB	:Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
ASHB	:Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
ASPB	:Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
AK PARTİ	:Adalet ve Kalkınma Partisi
BM	:Birleşmiş Milletler
BMKP	:Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
CMK	:Ceza Muhakemesi Kanunu
ÇİM	:Çocuk İzlem Merkezi
DPT	:Devlet Planlama Teşkilatı
GAP	:Güneydoğu Anadolu Projesi
GSYİ	:Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla
GSMG	:Gayri Safi Milli Gelir
İGE	:İnsani Gelişmişlik Endeksi
İGR	:İnsani Gelişme Raporu
İŞ-KUR	:Türkiye İşçi Kurumu
KİT	:Kamu İktisadi Teşebbüsü
KHK	:Kanun Hükmünde Kararname
SED	:Sosyal Ekonomik Destek
SH	:Sosyal Hizmet
SHÇEK	:Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu
SHM	:Sosyal Hizmet Merkezi
SYDGM	:Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışma Genel Müdürlüğü
SYDV	:Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışma Vakfı
SYDTF	:Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışma Teşvik Fonu
STK	:Sivil Toplum Kuruluşu
ŞÖNİM	:Şiddet Önleme Ve İzleme Merkezi
TBMM	:Türkiye Büyük Millet Meclisi
TÜİK	:Türkiye İstatistik Kurumu
vd	: Ve Diğerleri

WHO : Dünya Sağlık Örgütü
YADES : Yaşlı Destek Programı

1. GİRİŞ

Bir bölgedeki yaşam kalitesi, altyapı imkânlarından eğitim kalitesine, demografik yapısından sağlık hizmetlerine, ekonomik güçten kültür seviyesine kadar bir dizi faktörden etkilenir. Bu nedenle, bir bölgenin, kentin veya ülkenin gelişmişlik düzeyini değerlendirirken çok çeşitli faktörleri göz önünde bulundurmak gereklidir. Farklı ülkeler arasında olduğu gibi, aynı ülke içindeki kentler ve hatta ilçeler arasında bile farklı gelişmişlik düzeyleri bulunur ve zaman içinde bu düzeyler değişebilir. Mevcut politikaların etkilerinin anlaşılması ve özellikle geri kalmış bölgeler için doğru politikaların oluşturulması, sürdürülebilir bir gelişmişlik için büyük önem taşır (Kuvvetli ve Dolu, 2023:87; Gündüz ve Yılmaz, 2021:243). Farklı faktörlerin etkilediği yaşam kalitesi, bir bölgenin gelişmişlik düzeyinin belirlenmesinde önemlidir ve bu nedenle istikrarlı gelişme için doğru politikaların oluşturulması ve uygulanması son derece önemlidir.

Son yirmi yılda Türkiye, vatandaşlarına yönelik sosyal hizmetleri genişletmeyi ve iyileştirmeyi amaçlayan önemli reformlar gerçekleştirmiştir. Bir dizi politika değişikliği sosyal yardım hükümlerini artırmış, idare ve yönetimi yeniden yapılandırmış ve hizmet sunumu için yeni modeller getirmiştir (Günel 2019; Buğra ve Adar 2008). Bu çalışma, 2002-2022 yılları arasında değişen sosyal hizmet sunumunu analiz ederek bu ulusal sosyal politika reformlarının Diyarbakır ilindeki etkilerini incelemeyi hedeflemektedir.

II. Dünya Savaşı sonrasında Batı demokrasilerinde kabul edilen anayasalarda, devletin geleneksel rollerine ek olarak vatandaşların sosyal haklarına da geniş yer verilmiştir. Bu yeni anayasal düzenlemelerle devlet, vatandaşların insan onuru ile bağdaşan bir yaşam standardını güvence altına almayı, çocuklardan yaşlılara kadar geniş bir kesimi korumayı ve onların yoksulluk ve gelecek kaygılarından uzak bir yaşam sürdürmelerini sağlamayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda devlet, eğitimden sağlığa, sosyal güvenlikle sosyal hizmetlere ve konuta kadar çeşitli yeni görevler ve sorumluluklar üstlenmiştir (Yolcuoğlu, 2012: 152-153). Devletlerin ekonomik büyümelerinin yanında son zamanlarda referans olarak gösterilen ve sağlık, eğitim ve gelir göstergelerinde gelişmeleri esas alarak açıklanan İnsani Gelişmişlik Endeksi (İGE) sosyal haklar konusunda önemli bir referans kaynağı olarak dünyada gösterilmektedir.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP)'na göre aşağıda sunulduğu şekilde beş İGE vardır ve sürdürülebilir insani kalkınmanın tüm yönleri yoksul ve kırılgan kesimlerin yaşamlarını etkilemektedir:

1-Güçlendirme: Erkeklerin ve kadınların yeteneklerinin ve seçeneklerinin genişletilmesi, bu seçenekleri açıklık, yoksunluk ve yoksunluktan uzak bir şekilde kullanma yeteneklerini artırır. Aynı zamanda yaşamlarını etkileyen karar alma süreçlerine katılma veya bu süreçleri onaylama fırsatlarını da artırır.

2-İş birliği: Kişisel tatmin, refah, amaç ve anlam duygusu için önemli olan aidiyet duygusu ile insani gelişim, insanların birlikte çalışma ve etkileşim kurma biçimleriyle ilgilenir.

3-Özkaynak: Yeteneklerin ve fırsatların genişletilmesi gelirden daha fazlasını ifade eder herkesin erişebileceği bir eğitim sistemi gibi eşitlik anlamına da gelmektedir.

4-Sürdürülebilirlik: Bu neslin ihtiyaçları, gelecek nesillerin aşırı yükten ve yoksunluktan kurtulma ve temel yeteneklerini kullanma hakkından ödün vermeden karşılanmalıdır.

5- Güvenlik: Özellikle geçim güvenliği insanların hastalık veya baskı gibi tehditlerden ve yaşamlarındaki ani zararlı kesintilerden kurtulmaları gerekir (UNDP, 1997:10-11).

İnsani Gelişme Endeksine yönelik daha fazla iyileştirme sağlayabilecek bazı eleştiriler olsa da, ülkelerin insani gelişmişlik düzeyine ilişkin mevcut gösterge ve veriler, ilgili araştırmalar için yararlı bir araç sunma durumunu korumaktadır (Keser ve Gökmen, 2017:30). Ekonomik büyüme olarak “gelişmiş ülke” konumunda olan çoğu ülkelerin İGE ile karşılaştırma yapılarak insani gelişmişlik düzeylerine ilişkin farklı sonuçlar elde edilebilmektedir. Bu yönüyle Diyarbakır özelinde araştırma yapılarak Türkiye'nin sosyal politika ve sosyal hizmet alanlarının mevcut durumuna ilişkin analiz yapılması öngörülmektedir.

Bu bağlamda Diyarbakır aşağıda öz olarak verilen özelliklerinden dolayı önemli bir vaka çalışması potansiyeli taşımaktadır. İl, yüksek düzeyde yoksulluk ve sosyal ihtiyaçla karşı karşıyadır. Türkiye'nin en genç ve en hızlı büyüyen nüfuslarından birine sahiptir (TÜİK, 2010) ve bu durum sosyal hizmetlere daha fazla talep yaratmaktadır. Farklı etnik kökene sahip vatandaşların birlikte yaşadığı bir bölge olan Diyarbakır, sakinleri için sosyoekonomik sonuçları orantısız bir şekilde etkileyen çatışmalara tanık olmuştur. Ayrıca Diyarbakır, ülke içinde yerinden edilmiş kişilere yönelik Göç-Der

programı gibi güneydoğuda kalkınmayı desteklemeye odaklanan özel programların da önemli bir alıcısı olmuştur (Dinçer vd., 2013).

Çepni vd. (2018)'nin "Diyarbakır İli Ekseninde Aile, Çocuk, Göç ve Şiddet Konulu Bilimsel Araştırmaların Üst Analizi (Meta-Analizi)" başlıklı araştırması, Diyarbakır'da yapılan bilimsel çalışmaların büyük bir bölümünün çocuk ve aile temalarına yoğunlaştığını ortaya koymaktadır. Araştırmanın bulgularına göre, bu çalışmaların çoğu yüksek lisans tezleri düzeyindedir. Doktora tezlerinin sayısının ise görece az olduğu belirtilmektedir. Diyarbakır, Türkiye'nin on ikinci en büyük ili olması ve sosyoekonomik sorunlardan kaynaklanan potansiyel riskleri barındırmasına rağmen bu kadar az sayıda temel konunun ele alınmış olması, çalışmanın dikkate değer bir sonucu olarak değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre, Diyarbakır'da gerçekleştirilen akademik araştırmalarda çocuk ve aile konularının öne çıktığı görülmektedir. Yukarıda da belirtildiği üzere bu araştırmaların büyük bir kısmı yüksek lisans tezlerinden oluşmaktadır ve özellikle doktora düzeyinde araştırmalarla çalışmaların derinleştirilmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Türkiye'nin en büyük on ikinci ili olmasına ve sosyoekonomik sorunları nedeniyle yüksek risk taşıyan illerden biri olmasına rağmen, Diyarbakır'da ele alınan konuların sınırlı sayıda olması dikkate değer bir bulgudur.

2002-2022 yılları arasındaki dönem, Türkiye'de sosyal politika alanında önemli değişimlerin yaşandığı bir dönemdir. Özellikle sosyal yardım ve sosyal hizmet hizmetler alanında reformlar yapılmış, yeni kurumlar oluşturulmuştur. Literatür incelendiğinde Türkiye'deki sosyal politika değişimine ilişkin önceki akademik analizler ulusal düzeydeki yasal ve idari değişikliklere odaklanıldığı görülmüştür. Daha az sayıda çalışma bu reform çabalarının yerel düzeydeki etkilerini incelemiştir. Bu çalışma, Diyarbakır iline odaklanan nitel araştırma yöntem araştırması yoluyla bu boşluğu doldurmaya yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Diyarbakır, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde önemli bir şehir olması nedeniyle sosyal politika uygulamaları açısından iyi bir örnek teşkil edeceğinden ulusal politikaların farklı nüfuslar için yerel sosyal hizmet mevcudiyetinin, yeterliliğinin, erişilebilirliğinin ve kalitesinin yansımalarının nasıl olduğu konusu çalışmada incelenmiştir. Ayrıca 2002-2022 yılları arası dönemde Diyarbakır'da sosyal hizmetler alanındaki değişimler; yeni uygulamalar, kurumsal yapılanmalar, hizmetlerin niteliğindeki farklılıkların kapsamlı bir şekilde ortaya konulması hedeflenmektedir.

Araştırma sonucu elde edilecek bulgular, Türkiye'deki dezavantajlı grupların ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik sosyal politika reformunun sonuçlarının anlaşılmasına yardımcı olmakla birlikte ulusal ve yerel politika oluşturma arasındaki ilişkiye dair, uygulamayı güçlendirme çabalarına bilgi sağlayabilecektir. Ayrıca elde edilen bulgular ve sonuçların, sosyal politika ve sosyal hizmetlerin gelecekteki gelişimi için getirdiği politika önerileri ile birlikte, bu alanda yapılacak müstakbel çalışmalara rehber olabileceği değerlendirilmektedir. Konuyla ilgili yapılan çalışmalar incelendiği zaman şu şekildedir:

Ergenç (2009) tarafından gerçekleştirilen "Sosyal Politikalarda ve Sosyal Hizmetlerde Değişim Süreci (Yeni Bir Model Önerisi)" başlıklı çalışmada, Sosyal Devlet anlayışının, sanayileşme ve hızlı ekonomik gelişmenin toplumsal yaşamda meydana getirdiği olumsuz etkileri azaltma amacıyla ortaya çıktığı belirtilmektedir. Bu anlayışın en iyi uygulamalarından birinin 1945-2000 yılları arasında Avrupa'da "Refah Devleti" ile gerçekleştiği ifade edilmektedir. Çalışma, Türkiye'de anayasa ve sosyal güvenlik reformlarına rağmen "Sosyal Devlet" ilkesini hayata geçiremeyen sosyal hizmetler alanında bir reform ihtiyacının olduğuna dikkat çekmektedir. Ayrıca çalışmada, sosyal hizmetler alanındaki kurumsal dönüşümün temel önerilerini sunularak yeni ve dinamik bir model önerilmektedir.

Şahin Taşgın ve Özel'in (2011) çalışmasına göre, Türkiye'deki sosyal hizmetler başlangıçta devlet tarafından yönetilen bir sistemle sunuluyordu. Ancak zamanla meydana gelen krizler, bu sistemin değişmesine yol açtı ve sosyal hizmetler artık sivil toplum kuruluşları, hayırsever bireyler ve dini kurumlar gibi farklı aktörler tarafından sağlanan bir hizmete dönüştü. Araştırma, sosyal hizmetlerin devlet, sivil toplum ve kişisel katkılarla, bağımsız hayırseverler ve dini kurumların gönüllüleri gibi sunulduğunu belirtmektedir ve bu aktörlerin devlet dışında sosyal hizmet sunumunu eleştirmektedir.

Uludağ (2014) "Türkiye'de Planlı Dönem Öncesi ve Sonrasında Sosyal Hizmetlerin Gelişimi" başlıklı yüksek lisans tezinde, Türkiye'deki sosyal hizmet uygulamalarını planlı dönem öncesi ve sonrası dönemlerde kapsamlı bir şekilde incelemiştir. Bu çalışma, özellikle planlı dönem sonrasında ülkenin ekonomik ve sosyal politika yaklaşımlarının etkisi altında çeşitlenen ve sağlam kurumsal mekanizmalar aracılığıyla yapılandırılan sosyal hizmetlerin gelişimini analiz etmek amacıyla yapılmıştır. Araştırma sonuçları, devlet tarafından sunulan hizmetlerin yapısının değiştiğini, hizmet çeşitliliğinin arttığını ve hizmetlere erişen kişi sayısının arttığını

göstermektedir. Ayrıca devletin özellikle 2000'lerin sonlarında meslek edindirme, rehabilitasyon hizmetleri ve gençlerin desteklenmesi konularında çaba gösterdiği belirtilmektedir.

Şişman (2017) "Türkiye'de Sosyal Politikanın Dünü, Bugünü: Hayırseverliğin Kurumsallaşması mı? Gelişim mi?" başlıklı çalışmada Türkiye'de sosyal politikanın tarihsel gelişimini ve bu gelişiminin bugünkü yansımalarını incelemeyi hedeflemiştir. Araştırma sonuçlarına göre, Türkiye'deki sosyal politika uygulamalarının farklılıklar içerebileceği; ancak Osmanlı'dan günümüze kadar ekonomik ve sosyal yapının uyumlu bir şekilde evrildiği, temel yapısının gönüllülük ve hayırseverlik düşüncesine dayandığı ve "Sosyal Devlet" anlayışının zaman içinde aşamalı bir şekilde geliştiği vurgulanmıştır.

Bitmez (2018) "1980 sonrası Türkiye'de Sosyal Politikalar ve Uygulamaları" başlıklı Yüksek Lisans tezinde 1980 yılından itibaren ihtiyaçların değişmesi ve çeşitlenmesi ile birlikte Türkiye'de de sosyal politikaların, dünyadaki gibi önemli değişimler geçirdiğini göstermektedir. Özellikle darbe sonrası dönemde sosyal politikalar, değişen hükümetlerin ekonomi politikalarına bağlı olarak şekillenmiştir. Araştırmanın ilk iki bölümünde, bu ekonomi politikalarının dünya genelindeki gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeleri nasıl etkilediği ve sosyal politikaların bu süreçlerden nasıl etkilendiği incelenmiştir. Çalışmanın ana odağını oluşturan son bölümünde ise Türkiye'de "sosyal devlet" anlayışına sahip olan 1980'lerdeki Turgut Özal Hükümeti programları çerçevesinde benimsenen ekonomi politikalarının bir parçası olarak değişen sosyal politikalar ele alınmıştır. Bu bağlamda, araştırmada sosyal güvenlik, eğitim, sağlık, yoksulluk, istihdam ve işsizlik, konut gibi konular ile dezavantajlı grupların durumuna odaklanılmıştır. Ayrıca 2002'de iktidara gelen AK Parti Hükümeti'nin bu alanlarda gerçekleştirdiği gelişmeler detaylı bir şekilde analiz edilmiştir. Türkiye'de çeşitli hükümetlerin sürekli değişiklik yapma eğilimi, kalıcı bir devlet politikası oluşturulmasını zorlaştırmakta ve bu durum sosyal politikalara olan etkileri üzerine yoğunlaşmıştır.

Karadaş (2019) "Cumhuriyetten Günümüze Sosyal Politikadaki Dönüşüm" başlıklı yüksek lisans tezinde, Türkiye'nin kuruluşundan günümüze kadar olan dönemdeki sosyal politikaların toplumsal yaşama etkilerini ve mevcut durumu incelemeyi amaçlamıştır. Bu çalışmada, sosyal politikaların toplumsal etkileri ve değişiminin nasıl gerçekleştiği üzerine odaklanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, sosyal politikaların değişimi toplumsal yaşamı olumlu yönde etkilemiş, özellikle eğitim, sağlık ve sosyal yardım alanlarında önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Ancak

dezavantajlı grupların istihdamıyla ilgili düzenlemelerin beklenenden daha az etkili olduğu ve özellikle engelliler ile kadınların iş gücüne katılımının hala yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca yerel yönetimlerin sosyal politikaların uygulanmasındaki önemlerinin arttığı ve çeşitli alanlarda önemli hizmetler sunduğu vurgulanmış, ancak bu süreçte siyasi çıkarların ve keyfi uygulamaların önlenmesi için daha sıkı tedbirlerin gerektiği sonucuna varılmıştır.

Reçber (2019) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, Türkiye'nin sosyal hizmet alanındaki tarihsel gelişimine odaklanılmış ve Türkiye'nin sosyal hizmet mevzuatını sürekli olarak güncellemeye ve potansiyel sosyal ihtiyaçlara hızlı bir şekilde yanıt vermeye çalıştığı belirtilmiştir. Ancak bu alanda sorumluluk ve yetki sahibi olan bakanlığın isminin sıkça değiştirilmesi ve teşkilat yapısının sürekli revize edilmesi, uygulayıcıların hizmet sunumu sırasında tereddüt yaşamalarına neden olabilecek bir durum yaratabileceği sonucuna varılmıştır.

Altun ve Şimşek (2020) çalışmasında, geleneksel sosyal devlet anlayışının, ekonomik kalkınma ve sosyal refahı sağlamak için sosyal sorunları çözmeyi amaçladığını vurgulamaktadır. Ancak küreselleşme sürecinde, devletin merkezi rolü yerine, sosyal hizmetlerin sivil toplum örgütleri, özel sektör ve yerel yönetimler gibi farklı aktörlere devredildiğini belirtirler. Bu çalışmada, sosyal hizmet sunumunun kamusal, yerel, özel ve sivil sektörlerde nasıl ele alındığına dair bir analiz sunulmaktadır.

Birinci (2021)'nin çalışmasında, topluma fayda sağlamayı amaçlayan sosyal hizmet sunan kurumların organizasyon yönetimini ele almakta ve bu kurumları kamu kurumları, yerel yönetimler, kar amacı gütmeyen sivil toplum örgütleri ve özel sektör olarak sınıflandırmaktadır. Araştırmada, sosyal hizmetlerin kamusal, yerel, sivil ve özel sektörler aracılığıyla sunulduğuna yönelik önemli bir vurgu yapılmaktadır.

İnsanlık tarihinin tüm dönemlerinde ve tüm sosyoekonomik oluşumlarda ideal refah devleti aranmaktadır. Bu özlem nedeniyle, insanların ve insanlar arası oluşumların ortak sosyal yaşamında adalet sorunu önde gelen bir öneme sahiptir. Daha antik dünyada "İdeal devlet nasıl yaratılır?" sorusuna cevap aranmıştır. Platon için ideal refah devleti, tüm vatandaşları için mutluluk ve adalet sağlayan devlettir. İyi, yalnızca grubun, ailenin, kolektifin ve devletin çıkarına olan şeydir. Sosyal politika, herhangi bir ülkenin kalkınmasının ve yönetişiminin temelini oluşturur. Çok sayıda faktör ve konudan etkilenmesine rağmen nüfusun fiziksel ve ruhsal durumunun yanı sıra insanlar arasındaki ilişki ve etkileşimleri de büyük ölçüde belirler. Öte yandan sosyal politika,

sivil toplumun hayati sosyal sorunlarının daha küresel bir şekilde incelenmesini ve çözülmesini sağlar. Siyasi partilerin ve devlet organlarının programları ve eylemleri temelinde, toplumun gelişimine yönelik yönler ana hatlarıyla belirlenir. Sosyal politika, toplumdaki farklı bireyler ve sosyal gruplar arasındaki eşitlik veya eşitsizlik ilişkilerini düzenleyen bir faaliyet olarak görülmelidir. Önemi, kapsamlı bir yaklaşım temelinde, farklı sosyal grupların ekonomik konumlarını belirleme olasılığı ile belirlenir (Terziev ve Dimitrova, 2018:2-3).

- Farklı sosyal grupların ve bireylerin ekonomik konumları, gelir, tüketim, çalışma koşulları, sağlık hizmetleri vb. açısından aralarındaki farklılıkların belirlenmesi,
- Eşitsizliğin nedenlerini ortaya çıkarmak,
- Ortaya çıkan sosyal eşitsizliklerin üstesinden gelmek için somut ve spesifik önlemler aramak.

Sosyal politikalar, toplumların refahını artırmak ve toplumsal adaleti sağlamak için temel araçlardır. Bu politikaların gelişimi ve uygulanması, bir ülkenin sosyal hizmet sistemini şekillendiren önemli faktörlerden biridir. Sosyal politika ve sosyal hizmetler, toplumun refahını ve sosyal adaleti sağlamak amacıyla devletin ve diğer paydaşların yürüttüğü önemli bir alandır. Sosyal politikalar, toplumun ihtiyaçlarını karşılamayı, sosyal hizmetler ise bu politikaların uygulanmasını hedeflemektedir. Türkiye'de sosyal politika ve sosyal hizmetler, Cumhuriyet dönemiyle birlikte gelişim göstermiştir; ancak 2002 yılından itibaren büyük bir değişim sürecine girmiştir. Bu değişim süreci hem Türkiye genelinde hem de bölgesel bazda farklı etkilere sahip olmuştur. Türkiye gibi çeşitli kültürel, sosyal ve ekonomik dinamiklere sahip bir ülke için, sosyal politikaların evrimi, yerel düzeydeki etkileri göz önünde bulundurularak analiz edilmelidir. Bu çalışma, 2002-2022 yılları arasında Türkiye'de sosyal politikanın değişimini ve Diyarbakır örneği üzerinden sosyal hizmetlerin değişimini incelemeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda durum çalışması olan bu çalışma, sosyal politika ve sosyal hizmetler alanındaki teorik ve kavramsal çerçevenin yanı sıra Türkiye'deki sosyal politika ve sosyal hizmetlerin tarihsel gelişimini de ele almaktadır.

Giriş bölümünde de bahsedildiği gibi sosyal hizmetler bağlamında sosyal politikanın değişimi konusunda ve Diyarbakır'ın Türkiye'nin on ikinci en büyük ili olması ve sosyoekonomik sorunlardan kaynaklanan potansiyel riskleri barındırmasına rağmen bu kadar az sayıda temel konunun ele alınmış olması, çalışmanın dikkate değer bir sonucu olarak yerel düzeyde araştırmaya rastlanılmamıştır. Buradan hareketle 2002-

2022 yılları arasındaki süreç, Türkiye'nin sosyal politika alanında önemli dönüşümler yaşadığı bir zaman dilimi olarak öne çıkmaktadır. Bu dönemde, sosyal yardım ve hizmetler sektöründe önemli reformlar gerçekleştirilmiş ve yeni kurumsal yapılar oluşturulmuştur. Literatür taraması sonucunda, Türkiye'de sosyal politika alanındaki değişimlere yönelik önceki akademik çalışmaların çoğunlukla ulusal düzeydeki yasal ve idari değişikliklere odaklandığı görülmektedir. Bu konuda yerel düzeydeki etkileri irdeleyen çalışmalar ise daha kısıtlıdır. Bu araştırma, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin öne çıkan şehirlerinden biri olan Diyarbakır üzerine yoğunlaşarak, bu alandaki literatürdeki eksikliği gidermeyi hedeflemektedir. Diyarbakır, sosyal politika uygulamalarının etkilerini analiz etmek için ideal bir vaka sunmakta olup, bu çalışma kapsamında ulusal sosyal politikaların yerel düzeyde nasıl bir varlık, yeterlilik, erişilebilirlik ve kaliteye sahip olduğu incelemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca 2002-2022 yılları arasında Diyarbakır'da sosyal hizmetler alanında meydana gelen değişimler, yeni uygulamalar, kurumsal yapılanmalar ve hizmet kalitesindeki farklılıklar ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.

2002-2022 yılları arasında Türkiye'de sosyal hizmetler bağlamında sosyal politikanın değişiminin nasıl olduğunun analiz edildiği bu çalışma beş bölümden oluşmaktadır. **Birinci bölümde;** Problemin tanımı, çalışmanın araştırma soruları, amacı, önemi, varsayımları, kapsamı, sınırlılıkları ve yöntemine dair açıklamalarda bulunulmuştur. **İkinci bölümde;** Kavramsal ve kuramsal çerçeve üzerinden Yapısal-İşlevselci Kuram, İnsani Gelişmişlik Endeksi, Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet kavramlarının yapısı ile sosyal hizmet modelleri açıklanmıştır. **Üçüncü bölümde;** Dünyada ve Türkiye'de sosyal politika ve sosyal hizmetlerin tarihsel gelişimi üzerinden tarihsel süreç incelenmiş ve Diyarbakır İli üzerinden sürecin boyutları açıklanmaya çalışılmıştır. **Dördüncü Bölümde;** araştırmanın ışığında elde edilen bulgular ile tartışması yapılmıştır. **Beşinci bölümde;** Sonuç ve Öneriler başlığı altında 2002-2022 yılları arasında Türkiye'de sosyal hizmetler bağlamında sosyal politikanın değişimi konusunda elde edilen veriler ışığında öneriler sunulmuştur.

1.1. Problemin Tanımı

Sosyal politika, vatandaşların kamusal hizmetlere erişimini ve bu hizmetlerden faydalanma şartlarını düzenleyen ilkeler olarak tanımlanabilir. Toplumdaki yoksul ve dezavantajlı bireylerin kamu hizmetlerine erişebilmeleri ve ihtiyaçlarını sorunsuz bir

şekilde karşılayabilmeleri, toplumsal huzuru sağlamak açısından büyük bir önem taşımaktadır.

2002 ile 2022 yılları arasında Türkiye, önceki dönemlere kıyasla birçok yenilik ve değişimin yaşandığı bir dönem olarak dikkat çekmektedir. Bu zaman aralığı, birçok açıdan farklılaşan dinamiklerin ve yeniliklerin ortaya çıktığı bir süreç olarak kayıtlara geçmiştir (Taşçı, 2022:7). Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın İnsani Gelişmişlik Raporları incelendiğinde Türkiye, 2019 yılından itibaren "çok yüksek insani gelişmişlik" seviyesinde bulunmaktadır. Bu bilgilere göre, Türkiye'nin insani gelişmişlik endeksi son raporda 0,838 puan olarak belirlenmiş ve 191 ülke arasında 48. sırada yer almıştır; böylece Türkiye, "çok yüksek gelişmiş" ülkeler kategorisinde yer aldığı görülmektedir (UNDP, 2019). Bu bağlamda, Türkiye'deki sosyal yardım programlarının çeşitlenmesi ve artması, muhtaç kesimlerin daha fazla dikkate alındığı bir sürecin işaretidir. Bu dönemdeki bu yenilikler, Türkiye'nin İnsani Gelişmişlik Endeksi'ndeki yükselişiyle de uyumludur ve ülkenin uluslararası alanda daha yüksek bir konuma ulaşmasına katkı sağlamaktadır.

Ünal (2008)'in çalışmasında Türkiye'nin coğrafi bölgelerini eğitim, gelir ve sağlık endekslerinin oluşturduğu insani gelişmişlik endeksi bakımından değerlendirmiştir. Yaşam beklentisi endeksi bakımından Doğu Marmara (TR4), eğitim endeksi bakımından İstanbul (TR1) ve gelir endeksi bakımından yine Doğu Marmara (TR4) en yüksek değerlere sahip bölgeler olarak bulunmuştur. Genel olarak Türkiye'nin doğusunda bulunan bölgelerin batısında bulunan bölgelerden daha düşük insani gelişmişlik değerlerine sahip olduğu ifade edilen çalışmada insani gelişmişlik için bölgesel olarak politikalar üretilmesi gerekliliğine vurgu yapılmıştır.

Kazar ve Kazar (2013)'in çalışmasında insani gelişmişlik endeksi ve bu endeksin alt göstergelerine göre gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler ile Türkiye arasında karşılaştırma yapılmıştır. 1980-2011 yıllarının ele alındığı çalışmada Türkiye'nin yıllara göre endeks değerlerindeki iyileşmeye rağmen gelişmiş ülkelere ait değerlerin gerisinde kaldığı ve sağlık, eğitim ve gelir dağılımından kaynaklanan eşitsizliklerden dolayı da kendi potansiyelini yakalayamadığı ifade edilmiştir.

Yılmaz (2023) çalışmasında Türkiye'de insani gelişmişlik endeksinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini incelemiş, ekonomik büyüme için insani gelişmişlik endeksinin önemli bir gösterge olduğu ve kısa dönemde sınırlı fakat uzun dönemde önemli katkısının olduğunu ifade etmiştir. Yapılan çalışmalarda insani gelişmişlik

raporlarının Türkiye'nin ekonomik büyümesi ve etkileri arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu bağlamda insani gelişmişlik raporlarının önemi ortaya konulmuştur.

1990 yılından itibaren her yıl yayımlanan İnsani Gelişme Raporları (İGR), dünya çapında gelişim toplumlarına rehberlik etmiş ve gelişimle ilgili öncelikleri somut planlara dökerek küresel bir ajanda oluşturmuştur. Bu planlar, tüm insanların barışçıl bir ortamda, insan haklarına saygı gösterilerek, sosyal ve ekonomik refah içinde, her alanda eşit imkânlarla sahip olmalarını amaçlamaktadır (TESEV, 1998:11). Bu anlamda devletler açısından uygulanan sosyal politikalar son derece önemlidir.

Huck-ju vd. (2005)'ne göre sosyal politikanın, gelişmekte olan ülkelerin karşılaştığı ekonomik ve politik zorlukların üstesinden gelmek için etkili bir araç olabileceğini savunmaktadır. Ülkelerde uygulanan sosyal politikaların, yoksunluğun ve yoksulluğun azaltılmasından gelir dağılımına kadar birçok işlevi vardır.

Venelin Terziev vd. (2018)'ne göre sosyal politika, toplumdaki farklı bireyler ve sosyal gruplar arasındaki eşitlik veya eşitsizlik ilişkisini düzenleyen bir faaliyet olarak görülmelidir. Türkiye'de sosyal politikaların sosyal hizmetler üzerindeki etkisi çeşitli açılardan incelenmelidir. Sosyal politikaların dezavantajlı grupların ihtiyaçlarının karşılanmasındaki etkisi, sosyal hizmetlerin hedef kitlesi ve kapsamı gibi konular da dikkate alınmalıdır. Bu alanda daha fazla araştırma yapılması önemlidir; çünkü sosyal hizmetler alanındaki dönüşümün etkilerinin ve sosyal politikaların rolünün anlaşılması, daha etkili ve kapsayıcı sosyal hizmet programlarının tasarlanması ve uygulanması için önemli bilgiler sağlayabilir. Araştırmalar, sosyal hizmetlerin hedeflendiği gruplara yönelik sosyal politikaların etkinliğini değerlendirebilir ve iyileştirebilir; ayrıca sosyal hizmetlerin toplumdaki sosyal adalet ve refahı artırmadaki rolünü anlamamıza yardımcı olabilir.

Türkiye'de sosyal hizmetler, 2000'li yıllardan itibaren önemli değişim ve gelişimler geçirmiştir. Hükümetin sosyal politikaları ve sosyal yardım programlarının genişletilmesi, sosyal hizmetler alanında yeni fırsatlar ve sorumluluklar yaratmıştır. Bununla birlikte, bu dönüşümün etkileri ve sonuçları hakkında kapsamlı bir araştırma ve değerlendirme yapılmamıştır.

Bu araştırmanın ana problemi, Türkiye'deki sosyal politikanın değişimini incelemek ve özellikle sosyal hizmetler bağlamında nasıl bir değişimin olduğunu analiz etmek üzerine odaklanmaktadır. Bu değişimin nedenleri ve sonuçları irdelenerek özellikle 2002-2022 yılları arasında yaşanan olaylar ve politikalarla ilişkilendirilecektir.

2002 yılı, Türkiye'de Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AK Parti) iktidara gelmesiyle başlayan bir dönemi işaret etmektedir. Bu tarihten sonra, Türkiye'nin ekonomi, sosyal ve siyaset alanlarında önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Özellikle, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılım sürecinin hız kazandığı bu dönemde, sosyal politikalar da değişim sürecine girmiştir. AK Parti'nin programlarında, sosyal devlet anlayışına dayalı bir sosyal politika yaklaşımının benimsenmeye çalışıldığı ifade edilmiştir. AK Parti'nin sosyal politika vizyonu parti programında şu şekilde ifade edilmiştir: "Partimiz, devleti halka hizmet aracı olarak görmekte ve sadece belirli bir sınıf veya kesime değil, tüm vatandaşların refah ve mutluluğunu artıracak sosyal politikalar uygulamayı hedeflemektedir" (Akyol, 2022:137). Bu kapsamda Türkiye'de sosyal güvenlik, sağlık sistemi, konut politikaları, sosyal yardımlar ve sosyal hizmetler gibi birçok alanda kapsamlı bir dönüşüm programı başlatılmıştır (Buğra ve Keyder, 2006b:213). Bu dönemde, Türkiye'deki sosyal politika ve sosyal hizmetler alanlarındaki değişimler ve kırılma yaratıcı etkisi olan olaylar arasında şunlar sıralanabilir:

1. Yoksullukla Mücadele Programları: AK Parti iktidarı, yoksullukla mücadele programlarını genişletmiş ve daha kapsayıcı hale getirmiştir. Özellikle 2002 yılından sonra yoksullukla mücadele programlarına ağırlık verilmiş ve bu programlar aracılığıyla pek çok yoksul aileye yardım sağlanmıştır.

2. Sosyal Yardımlar: 2004 yılında kurulan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, fonları kullanarak sosyal yardım programlarını hayata geçirmeye başlamıştır. Bu kurumun oluşturulmasıyla sosyal yardım sistemi kurumsal olarak merkezileşmiş ve sosyal hizmetlerin daha etkin yürütülmesi için Sosyal Hizmetler Kanunu yürürlüğe girmiştir. 2002-2022 yılları arasında Türkiye'de sosyal yardım politikaları önemli değişikliklerden geçmiştir. AK Parti hükümeti, sosyal yardım politikalarını genişletip daha kapsayıcı bir hale getirmiştir ve bu süreçte sosyal yardım ve hizmetler alanında önemli yapısal değişimler gerçekleşmiştir.

3. Sosyal Hizmetler Kanunu: Sosyal Hizmetler Kanununda farklı yıllarda ve alanlarda yapılan değişiklikler ile Türkiye'de sosyal hizmetler alanında önemli bir değişim başlatılmıştır. Bu kanun, sosyal hizmetlerin tanımını yapmış, sosyal hizmetlerin hedeflerini belirlemiş ve sosyal hizmetlerin kurumsal yapısını düzenlemiş ve geliştirmiştir. 2005 yılında kabul edilen Çocuk Koruma Kanunu, korunmaya ihtiyaç duyan veya suça sürüklenen çocukların haklarının, güvenliklerinin ve esenliklerinin sağlanması için usul ve esasları düzenlemeyi amaçlamaktadır. 2012 yılında yürürlüğe giren Çocuk İzlem Merkezi (ÇİM) uygulaması hayata geçirilerek çocuklara yönelik

istismar olaylarında uzman kişiler tarafından oluşturulan ekip tarafından işlemler sonuca ulaştırılmaktadır.

4. Engelli Politikaları: Türkiye'deki engelli politikaları da bu dönemde önemli bir değişim geçirmiştir. Engellilerin toplumsal hayata katılımlarını sağlamak için pek çok politika ve program geliştirilmiştir. Ulusal politika bağlamında 2005 yılında yürürlüğe giren 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun ile faaliyet alanını genişletmiştir. 2005 yılında tam bağımlı Engelli Sağlık Kurulu Raporu bulunan engelli bireylerin bakımını üstlenenlere Evde Bakım Ücreti ödemesi uygulaması başlatılmıştır. 12 Eylül 2010 referandumu sonucu kabul edilen 5982 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının bazı maddelerinde yapılan değişikliklerle, engelli vatandaşlara yönelik pozitif ayrımcılık uygulanmasının, eşitlik ilkesine aykırı olamayacağı vurgulanmıştır. 2013 yılında yapılan yasal düzenlemeyle engelli çalıştırma yükümlülüğü bulunmadığı halde engelli çalıştıran işyerlerine çalışan engellinin sigorta primi devlet tarafından ödenerek teşvik sağlanmıştır.

5. Avrupa Birliği (AB) ile ilişkiler: 2005 yılında Lüksemburg'da düzenlenen hükümetler arası konferans sonucunda Türkiye, AB'ye katılım müzakerelerine resmi olarak başlamıştır. Bu süreç, Türkiye'nin sosyal politikalarının dönüşümünde önemli bir rol oynamıştır. AB'nin sosyal politika standartları ve yaklaşımları, Türkiye'deki sosyal politikaların geliştirilmesi ve dönüşümü için önemli bir referans noktası oluşturmuştur.

6. İstanbul Sözleşmesi: 2005 yılında uygulamaya konulan Belediyeler Kanunu ile nüfusu 50.000'in üzerinde olan belediyelerin kadın konukevi açma zorunluluğu getirilmiştir; ancak aynı kanunda, nüfusu 100.000 üzerinde olan belediyelere 2012 yılında yapılan değişikliklerle kadın konukevi açma zorunluluğu kriteri değiştirilmiştir. 2012-2015 yıllarını kapsayan Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı hazırlanarak uygulamaya konulmuştur. 2011 yılında Türkiye'nin imzaladığı İstanbul Sözleşmesi, kadın haklarına ilişkin önemli bir belgedir. Bu sözleşme, Türkiye'deki kadın hakları politikalarının geliştirilmesinde ve dönüştürülmesinde önemli bir referans noktası haline gelmiştir. 2012 yılında yürürlüğe giren 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ile şiddet gören veya şiddet tehdidi altında olan kadınlar, çocuklar, aile üyeleri ve tek taraflı ısrarlı takip mağdurları için koruma sağlanması ve bu bireylere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla gerekli tedbirlerin alınmasını düzenleyen usul ve esaslar belirlenmiştir.

7. Suriyeli Sığınmacılar¹: 2011 yılında meydana gelen Suriye'deki iç savaş nedeniyle Türkiye'ye gelen geçici koruma statüsü tanınmış Suriyeli sığınmacılar, Türkiye'deki sosyal politikaların dönüşümünde önemli bir etken olmuştur. Türkiye, sığınmacıların uyumunu kolaylaştırmak adına sığınmacılara yönelik birçok program ve politika geliştirmiş ve uygulamıştır. Ayrıca 2013 yılında yabancıların iş ve işlemlerini yürütmek amacıyla İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuştur. 2014 yılında Türkiye'nin yabancılara yönelik ilk mevzuatı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu yürürlüğe girmiştir.

Bu olaylar, Türkiye'deki sosyal politikaların değişimini açıklamak ve anlamak için önemli birer referans noktası olacağından önem arz etmektedir.

Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti), kendisini muhafazakâr ve demokrat bir oluşum olarak tanımlayarak, sosyal politikaların devletin bir sorumluluğu olduğunu ve özellikle yoksullukla mücadele gibi sorunların toplumsal dayanışma yoluyla aşılacağını savunmuştur. Bu bakış açısı, partinin iktidar dönemi boyunca hem yasal düzenlemelere yansımış hem de sivil toplum kuruluşlarının sosyal hizmet ve yardım konularında daha etkin bir rol üstlenmelerine olanak sağlamıştır. Bu yaklaşım, eleştiriye tabi tutulsa da devletin sosyal politikaları sivil toplum kuruluşlarına tamamen bırakmadığını, aksine devletin bu alanda aktif bir rol oynadığını göstermektedir. Devlet eliyle yürütülen sosyal politika çalışmaları, merkezi yönetimin yanı sıra yerel yönetimlere de sorumluluklar yüklemeyi hedeflemektedir. Partinin kuruluş dönemindeki sosyal politika hedeflerine bakıldığında, reformist bir yaklaşım benimsediği görülmektedir. Parti programı, sosyal politikalar bağlamında geniş bir perspektif sunmuş, kadın haklarından gençlere, çevre korumadan kentleşmeye, bilim ve teknolojiye kadar bir dizi alanda hedefler belirlemiştir. Ayrıca uluslararası standartlarla yerel mevzuatı uyumlu hale getirmeyi amaçlamıştır (Akyol, 2022:133).

Ayrıca sosyal harcamalarda, özellikle de yaşlılık ve sağlık harcamalarında son yirmi yılda görülen önemli artış, sadece iktidardaki muhafazakâr partinin Adalet ve Kalkınma Partisi, popülizmiyle ya da Türkiye'deki refah rejiminin sosyal demokrat bir rejime doğru ilerlemesiyle açıklanamaz. Bu önemli artışı ve sosyal politikaların özelliklerini anlamak için, bu sosyal politikaların son yirmi yıldaki değişimini

¹ **Suriyeli Sığınmacılar:** 28/4/2011 tarihinden itibaren Suriye Arap Cumhuriyeti'nde meydana gelen olaylar sebebiyle geçici koruma amacıyla Suriye Arap Cumhuriyeti'nden kitlesel veya bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları ile vatansızlar ve mülteciler, uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş olsalar dahi geçici koruma altına alınırlar. 22.10.2014 tarih ve 29153 sayı numarasıyla Resmî Gazete'de yayımlanan Geçici Koruma Yönetmeliği Geçici Madde 1, sayfa 6220-1

incelemek gerekmektedir (Aysan ve Aysan, 2021:143). Bu nedenle Türkiye'deki sosyal politikaların değişimini analiz etmek ve yorumlamak, araştırmanın ana problemi olan "2002-2022 yılları arasında Türkiye'de sosyal hizmetler bağlamında sosyal politikanın değişimi nasıl olmuştur?" sorusuna yanıt bulmaya yardımcı olacaktır.

1.1.1. Çalışmanın sorunsalı

Çalışmanın ana problemini, "2002-2022 yılları arasında Türkiye'de sosyal hizmetler bağlamında sosyal politikanın değişimi nasıl olmuştur? Sorusu oluşturmaktadır. Çalışmada öncelikle bu sorunsala aşağıdaki araştırma soruları çerçevesinde cevap aranmuştır.

1.1.2. Araştırma soruları

Yukarıdaki ana araştırma sorunsalı çerçevesinde çalışmada cevap aranan alt problemler şunlardır:

1. Türkiye'de sosyal hizmetler alanında hangi politika değişimleri olmuştur? Diyarbakır ilinde sosyal hizmetler alanında gerçekteşen değişimler neler olmuştur?
2. Türkiye'deki sosyal hizmet politikaları alanındaki değişimlerin Diyarbakır ilindeki sosyal hizmetlerin erişilebilirliği ve kalitesi üzerinde ne tür etkileri olmuştur?
3. Türkiye'de sosyal hizmet politikası genel değişimleri Diyarbakır etkisi üzerinde hangi düzeyde olmuştur?
4. Diyarbakır ilindeki sosyal hizmetlerin değişimi Türkiye'nin sosyal politikalarındaki genel trendlerle bağlantısı var mıdır? Varsa hangi düzeyde olmuştur?
5. Türkiye'de sosyal hizmet politikasındaki değişim Diyarbakır İli örneğinde sosyal grupların (özellikle dezavantajlı grupların) ihtiyaçlarına cevap vermekte midir? Vermekteyse hangi düzeyde cevap vermektedir?

Aşağıda araştırmanın amacında da ortaya konduğu üzere, bu sorular Diyarbakır ilindeki sosyal hizmetlerin değişimini, yerel düzeyde bir vaka incelemesi kapsamında analiz etmek maksadıyla hazırlanmuştır.

1.2. Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacı; 2002-2022 yılları arasında Türkiye'de sosyal politikanın değişim sürecini incelemek ve Diyarbakır örneği üzerinden sosyal hizmetlerin değişimini anlamak, değerlendirmek ve derinlemesine analiz etmektir.

Bu kapsamda çalışmada, 2002-2022 yılları arasında Türkiye'de sosyal hizmetler bağlamında sosyal politika alanında gerçekleşen değişimleri anlamak, etkileyen faktörleri belirlemek ve Diyarbakır gibi bir bölgede bu değişimlerin nasıl yansıdığını sonuçları itibarıyla genellemeden derinlemesine inceleme hedeflenmiştir. Buna ilave olarak, ulusal düzeyde yürürlüğe giren sosyal politika reformlarının ve sosyal hizmetlerin, Diyarbakır özelinde olmak üzere yerel düzeye yansımalarının incelenmesi amaçlanmıştır.

1.3. Çalışmanın Önemi

Türkiye'deki sosyal politika ve sosyal hizmetler sistemi, son yirmi yılda önemli değişimlere yaşamış ve sosyal refah yaklaşımında büyük değişimler geçirmiştir. Sosyal hizmetlerin toplumsal eşitlik, adalet ve refah için önemli bir rol oynadığı bilinmektedir. Ancak Türkiye'de son yıllarda yaşanan sosyoekonomik değişimler, sosyal hizmetler alanında önemli bir değişimi beraberinde getirmiştir. Bu değişim, sosyal hizmetlerin sosyal politika bağlamında nasıl şekillendiği, hangi etkenlerin etkisiyle gerçekleştiği ve hangi sonuçları doğurduğu gibi konuları önemli hale getirmektedir. Ulusal düzeydeki politika değişiklikleri üzerine önemli araştırmalar yapılmış olsa da bu reformların yerel düzeyde sosyal hizmet sunumunda ve sonuçlarında nasıl değişikliklere dönüştüğüne dair çok az analiz yapılmıştır. Bu çalışma, Diyarbakır iline ilişkin derinlemesine bir vaka çalışması aracılığıyla bu bilgi boşluğunu doldurmaya yardımcı olmaktadır.

Diyarbakır, coğrafi konumu, demografik yapısı ve sosyal sorunlarıyla dikkat çeken bir bölgedir. Bu özelliğiyle Diyarbakır örneği sosyal politikanın değişiminin yerel düzeyde nasıl yansıdığını anlamak için önemli bir çalışma alanı sağlamaktadır. Dolayısıyla çalışmanın sosyal hizmetlerin toplumsal değişimdeki rolünün anlaşılmasına ve gelecekteki sosyal politika uygulamalarının performansının artırılmasına katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

1.4. Çalışmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Çalışmanın kapsamı, 2002'den 2022'ye kadar olan 20 yıllık süre içerisinde Türkiye'de gerçekleşen sosyal politika değişimini ve bu değişimin Diyarbakır'da sosyal hizmetler alanına etkilerini ele almaktadır. Araştırma, Türkiye'deki sosyal politika ve sosyal hizmetlerin genel değişim sürecine odaklanırken, Diyarbakır örneği üzerinden yerel düzeydeki etkileri ve değişimleri incelemeyi ve sosyal politikanın genel yapısal değişimlerini, yasal düzenlemeleri, politika belgelerini ve sosyal hizmetlerin sunumunda yaşanan değişimi değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Çalışma, Türkiye'deki sosyal hizmet politikalarındaki gelişimi zamansal olarak 2002-2022 yılları arasındaki dönem ve mekânsal olarak da Diyarbakır İli ile sınırlılığını çerçevesinde incelemektedir. Mekânsal sınırlılık açısından çalışmanın Diyarbakır İlinde yapılmasının nedenleri şunlardır:

1. Diyarbakır, Türkiye'nin güneydoğusunda yer alan bir şehirdir ve bölgenin sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan önemli bir merkezidir. Bu nedenle sosyal politika ve hizmetlerin uygulanması ve etkilerinin incelenmesi için uygun bir örnektir.

2. Diyarbakır, Türkiye'nin çeşitli bölgelerinden göç alan ve çoğunluğu farklı etnik, kültürel ve dini gruplara mensup insanların yaşadığı bir şehirdir. Bu durum sosyal politika ve hizmetlerin farklı gruplar üzerindeki etkilerinin incelenmesi için önemli bir fırsattır.

1.5. Araştırmanın Varsayımları

Türkiye'de 2002-2022 yılları arasında ulusal düzeyde gerçekleştirilen sosyal politika reformları, sosyal hizmetlerin eşitliğini, etkinliğini ve kapsayıcılığını geliştirmeyi amaçlamıştır.

Politika değişiklikleri, özellikle dezavantajlı nüfusun kaliteli hizmetlere erişimini artırmak amacıyla sosyal hizmetlerin finansmanını artırmış, programların genişletilmesine olanak sağlamıştır. Bu çerçevede konuya ilişkin reform çalışmalarının, özellikle Avrupa Birliği üyelik süreci kapsamında yönetim anlayışından yönetişim anlayışına geçiş sürecinin bir sonucu olduğu değerlendirilebilir.

Diyarbakır, farklı etnik kökene sahip Türk vatandaşlarının bir arada yaşadığı ve yoksulluk seviyesinin yüksek olduğu bir il olarak, ulusal politika reformlarının yerel düzeydeki sonuçlarını değerlendirmek için önemli bir vaka örneğini temsil etmektedir. Diyarbakır'daki sosyal hizmet sağlayıcılarının ve kullanıcılarının deneyimleri, sadece

ülke genelindeki veri ve analizlerle elde edilemeyecek önemli bilgiler sunmaktadır. Bu bilgiler, politika değişikliklerinin etkilerini daha iyi anlamamıza yardımcı olmaktadır.

Diyarbakır'daki sosyal hizmet alıcıları/kullanıcıları, ildeki hizmetlerin erişilebilirliği, kalitesi, uygunluğu ve etkinliğindeki değişiklikleri değerlendirmek için iyi bir konuma sahiptir. Hem hizmet sağlayıcıların hem de kullanıcıların sosyal hizmetlerdeki değişikliklere ilişkin algıları, bu çalışma için yapılan görüşmeler aracılığıyla doğru bir şekilde aktarılacaktır. Uzmanlarla gerçekleştirilen görüşmelerle elde edilen veriler, sosyal politika reformunun Diyarbakır'daki sosyal hizmet sunumunu nasıl etkilediğine dair kapsamlı bir analiz yapılmasına olanak sağlayacaktır. Bu kapsamda araştırma esnasında görüşüne başvurulmuş uzmanların yarı yapılandırılmış görüşme formundaki sorulara samimi ve doğru yanıtlar verdiği varsayılmıştır.

1.6. Çalışmanın Yöntemi

Bu bölümde araştırmanın modeli ve desenine; katılımcı grubunun demografik niteliklerine; veri toplama aracı ve sürecine; verilerin analizi ile katılımcılara ilişkin etik konulara yer verilmektedir.

Bu çalışma, nitel araştırma yöntemlerini kullanarak sosyal politikanın değişim sürecini ve sosyal hizmetlerin değişimini anlamayı hedeflemektedir. Araştırmada öncelikle eleştirel literatür taraması ve daha sonrasında da yarı yapılandırılmış mülakat ile veriler toplanmış ve analiz edilmiştir.

Bir başka ifadeyle araştırmanın ilk safhasında, eleştirel literatür taraması yapılmış ve Türkiye'deki sosyal politika ve sosyal hizmetler alanındaki akademik yazın incelenmiştir. Bu aşamada, akademik makaleler, kitaplar, raporlar ve ilgili diğer kaynaklar mercek altına yatırılmıştır. Bu safha, mevcut bilgi birikimini anlamak ve tezin temelini oluşturmak açısından önemli bir adım teşkil etmiştir.

Türkiye'deki sosyal politikalar ve sosyal hizmetlerin değişimi, etkileri ve uluslararası ilişkilerinin incelendiği bu çalışmada nitel araştırma yöntemi tercih edilmesinin nedeni, nitel araştırma metodolojisinin “sosyal gerçekliklerin ve insan davranışlarının ardındaki sebepleri anlamayı amaçlayan, gözlem, röportaj ve belge analizi gibi nitel veri toplama tekniklerini kullanan araştırmalar” (Gürbüz ve Şahin, 2018:103) olarak tanımlanmasından kaynaklanmaktadır. Nitekim nitel araştırmalar doğaları gereği tümevarımcıdır; tümevarım, “araştırmacının daha özel durumlardan genel sonuçlara ya da bireysel olaylardan genel yapıya doğru çıkarım ve bağlantı

yapması süreci” olarak tanımlanır (Gürbüz ve Şahin, 2018:30). Dolayısıyla, uzman görüşlerinden, hizmet alanlara ve Diyarbakır örneğinden daha geniş uygulama alanlarına doğru, özelden genele uzanan ve bütün hakkında da fikir oluşturulmasını sağlayan bir yöntem olarak araştırmanın amacına uygun olduğu değerlendirilmiştir.

1.6.1. Araştırmanın hipotezi

Bu çalışma nitel bir araştırma olduğu için test edilecek değişkenler içermemektedir. Bu yüzden de çalışma test edilecek ve yanlılanacak hipotezlere dayalı bulunmamaktadır.

Nitel araştırmalarda, pozitivist yaklaşımın aksine, genellikle önceden belirlenmiş bir teori veya hipotez bulunmaz. Bu metodolojide, tümevarım ilkesi öne çıkar ve araştırmacı, topladığı detaylı ve açıklayıcı verileri kullanarak incelediği konu hakkında ana temaları ortaya çıkarmayı hedefler. Bu süreç, elde edilen verileri anlamlı bir yapıya sokarak yeni bir teori geliştirme çabasını içerir (Glaser ve Strauss, 1967). Nitel araştırmada, araştırmacılar genellikle doğrudan araştırmanın içinde yer alırlar (Chigbu, 2019: 18).

Malterud (2001: 484), nitel araştırmalarda hipotez kurmanın, kanıtlanabilirlik ve test edilebilirlik açısından eksik olduğunu savunmaktadır. Ancak araştırmacılar hipotezler oluşturarak kendi yargılarını ve düşüncelerini açıklama ve sorgulama amacıyla kullanabilirler. Sözlü sonuçlar, görüşmeler, gözlemler ve mülakatlardan elde edilen veriler hipotezi destekleyebilir; ancak nicel ölçülebilirlik sağlayamazlar. Diğer bir görüş ise, nitel araştırmaların pozitivist metodolojiyle uyumlu olmadığını ve bu yöntemin tümevarımcı doğası nedeniyle nitel araştırmada hipotez oluşturmanın işlevsiz olduğunu ileri sürer. Zira hipotez oluşturma süreci tümdengelimci bir yaklaşım gerektirir (Chigbu, 2019: 7). Bu bakış açıları göz önüne alındığında, net bir şekilde ifade etmek gerekir ki nitel çalışmalarda hipotez oluşturma zorunluluğu bulunmamaktadır (Gökçe, 2022:Ö43).

Sonuç olarak nitel araştırmalar genellikle hipotez geliştirmeyi gerektirmez ve hipotez oluşturmanın zorluğu, bu tür araştırmaların tümevarım ilkesine dayalı doğasından kaynaklanır. Araştırmacılar, pozitivist yaklaşıma karşı olarak veri toplama ve analiz süreçlerinde genellikle esneklik ve açıklık sağlarlar; böylece elde edilen ayrıntılı verilerden anlamlı temaları çıkarmaya ve yeni teorilere yol açacak yapıları

oluşturmaya çalışırlar. Bu nedenle nitel araştırmalar, hipotez test etmek yerine verileri keşfetme ve anlamlandırma amacını taşırlar.

1.6.2. Araştırmanın deseni

Araştırma, nitel araştırma yöntemlerine dayalı bir “durum çalışması” şeklinde tasarlanmıştır. Nitel araştırma yöntemi, araştırma verilerinin toplandığı, analiz edildiği ve derinlemesine bilgi edinmek için kullanılan bir yöntem olmakla birlikte verilerin analizlerinin bütüncül ortaya konmasını sağlamaktadır (Scheyett ve McCarthy, 2006). Durum alışması, belirli bir sistemin işleyişini ve dinamiklerini detaylıca anlamak amacıyla çeşitli veri toplama tekniklerinin kullanıldığı bir araştırma metodudur (Chmiliar, 2010). Creswell (2007)’e göre, durum çalışması; zamanla sınırlı bir veya birkaç olayın gözlemler, görüşmeler, görşel-işitsel materyaller, dokümanlar ve raporlar gibi çeşitli veri kaynakları kullanılarak ayrıntılı bir şekilde incelendiği, olaylar ve olaya özđü temaların tanımlandığı bir nitel araştırma yaklaşımıdır. Bu metodoloji, tek bir olay veya durumun zaman içinde derinlemesine incelendiği, verilerin sistematik bir biçimde toplandığı ve gerçek dünya koşullarında neler olduğunun incelendiği bir yaklaşımdır.

Bu desen, sosyal olayları veya olguları derinlemesine incelemek, anlamak ve açıklamak için kullanılır. Bu desende, bir olay veya olgu çevresindeki faktörler, ilişkiler, etkiler ve sonuçlar incelenir ve detaylı bir açıklama yapılır. Bu alışmada, Türkiye'deki sosyal politikaların ve sosyal hizmetlerin değişimi, etkileri ve uluslararası bağlantıları Diyarbakır ilindeki sivil toplum kuruluşları başta olmak üzere akademisyenler, yöneticiler, siyasetçiler, uzmanlar, bürokratlar üzerinden görüşmeler ve incelemeler yapılmış olup detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

1.6.3. Çalışmanın evreni ve örneklemi

Araştırmanın alışma grubunu Diyarbakır ilinde bulunan sivil toplum kuruluşlarındaki yöneticiler, siyasetçiler, uzmanlar ve bürokratlar oluşturmaktadır. Örnekleme, incelenmek üzere genel bir evrenden seçilen belirli bir bölümü ifade eder ve bu bölüm, evrenin özellikleri hakkında bilgi sağlamak için kullanılır. Örnekleme süreci ise, evrenin özelliklerini belirlemeye veya tahmin etmeye yardımcı olacak uygun örneklerin seçilmesi, bu sürecin yönetimi ve gerçekleştirilen tüm adımları içerir (Karasar, 2012: 89). Çalışma daha çok uzman görüşüne dayalı olduğundan, *amaçlı örnekleme tekniğine* dayalı olarak belirlenen katılımcıların görüşüne başvurulmuştur.

Buna göre araştırmaya katılan katılımcıların nitelikleri Çizelge 1.1’de gösterilmiştir.

Çalışmanın evreni tanımlayıcı türünde yapılan çalışmanın evrenini, sivil toplum kuruluşları, siyasetçiler, uzmanlar, bürokratlar toplamda örneklem üzerinde incelenmiştir. Çalışmanın örnekleminde Diyarbakır ilinde görüşme yapılan 20 kişi için örneklem seçimi *Amaçlı Örneklem Tekniği* ile belirlenmiş ve görüşmeler yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak gerçekteştirilmiştir.

Amaçlı Örneklem Tekniği, araştırmacının kendi gözlemleri üzerinden hareketle, araştırma problemine uygun olduğunu değerlendirdiği belirli özelliklere sahip denekleri seçtiği bir örneklem yöntemini tanımlamaktadır (Gürbüz ve şahin, 2018:132).

Çizelge 1. 1. Katılımcı öz nitelikleri

Rumuz	Cinsiyet	Yaş	Ünvan	Birim	Kıdem
Akademisyen-1	Erkek	30	Akademisyen	Üniversite	8 yıl
Akademisyen-2	Erkek	59	Akademisyen	Üniversite	39 yıl
Belediye-1	Kadın	50	Sosyolog	Büyükşehir Belediye	6 yıl
Muhtar-1	Erkek	62	Muhtar	Mahalle Muhtarlığı	30 yıl
Muhtar-2	Kadın	51	Muhtar	Mahalle Muhtarlığı	10 yıl
Muhtar-3	Erkek	62	Muhtar	Mahalle Muhtarlığı	30 yıl
Muhtar-4	Erkek	55	Muhtar	Mahalle Muhtarlığı	19 yıl
Parti-1	Erkek	56	Başkan	Siyasi Parti	1 yıl
Parti-2	Erkek	58	Başkan Yardımcısı	Siyasi Parti	4 yıl
Parti-3	Erkek	43	Başkan Yardımcısı	Siyasi Parti	1 yıl
Parti-4	Erkek	61	Başkan Yardımcısı	Siyasi Parti	20 yıl
Sendika-1	Erkek	50	Başkan	Sendika	14 yıl
Sendika-2	Erkek	45	Başkan	Sendika	4 yıl
STK-1	Erkek	35	Yönetim Kurulu Üyesi	Sivil Toplum Kuruluşu	2 yıl
STK-2	Erkek	38	Başkan	Sivil Toplum Kuruluşu	4 yıl
STK-3	Kadın	67	Başkan	Sivil Toplum Kuruluşu	27 yıl
STK-4	Kadın	50	Başkan	Sivil Toplum Kuruluşu	4 yıl
STK-5	Erkek	50	Başkan	Sivil Toplum Kuruluşu	4 yıl
STK-6	Erkek	60	Başkan	Sivil Toplum Kuruluşu	7 yıl
STK-7	Erkek	36	Avukat	Sivil Toplum Kuruluşu	7 yıl

Not: 25 Ağustos 2023 – 31 Ekim 2023 tarihleri arasında görüşmeler tamamlanmıştır.

1.6.4. Veri toplama süreci/araçları

Araştırma verileri derinlemesine görüşme tekniği ile toplanmıştır. Görüşme tekniği nitel araştırmalarda yaygın olarak kullanılmakta olup araştırmacı önceden belirlediği soruları sormakta ve katılımcılar soruları yanıtlamaktadır (Kuş, 2012). Nitel araştırmada, görüşmeler temel veri toplama araçlarından biridir ve insanların gerçekliği nasıl algıladıklarını, ne anlama koyduklarını, tanımlamalarını ve gerçeği nasıl inşa ettiklerini anlamak için etkili bir yol sunar. Ayrıca başkalarını anlamak için kullanılacak en güçlü yöntemlerden biridir (Punch, 2020:165-166). Katılımcılara ek sorular sorabilmek ve verdiği cevapların altındaki nedenleri inceleyebilmek amacıyla veri toplama sürecinde Yarı Yapılandırılmış Görüşme Tekniği tercih edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu araştırmacılara etkileşim, esneklik ve irdeleme imkânı sunmakla birlikte görüşmenin araştırma planından sapmamasını sağlamakla birlikte görüşmecinin değerlendirebilmesi için açık uçlu sorulardan oluşmalıdır (Creswell, 2020).

Literatür incelemesinden ve ön görüşmelerden sonra soru havuzu oluşturulmuştur. Hata payını en aza indirmek ve sahada sorunu doğru tespit etmeye yönelik olarak Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu, Nitel Araştırma Yöntemleri, Sosyal Hizmet, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Uluslararası İlişkiler alanlarında görevli 10 akademisyene uzman görüşü almak amacıyla sunulmuştur. Akademisyenlerden alınan uzman görüşleri sonucunda görüşme soruları revize edilmiştir. Çalışma grubundan daha sağlıklı veri almak adına çalışma grubunda olmayan Sosyal Hizmet alanında uzman 2 kişi ile pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulama sonucu olarak soruların sayısı aynı kalmıştır.

Pilot uygulama sonucu çalışmada, 5 temel soru ve 4 sonda soru olması kararlaştırılmıştır. Aşağıda tezin amaçlarına uygun olarak Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu soruları yer almaktadır:

1. Türkiye'de sosyal hizmet politikasının son 20 yılda nasıl bir değişim geçirdiğini düşünüyorsunuz? Açıklayabilir misiniz?

Sonda Soru: Bu değişim sürecinde Diyarbakır'da hangi değişiklikleri gözlemlediniz?

2. Diyarbakır'da son 20 yıllık süreçte izlenen sosyal politikalarda sosyal hizmet kurumlarının ve sivil toplum örgütlerinin rol ve fonksiyonları hakkında neler düşünüyorsunuz?

3. Diyarbakır'daki sosyal hizmetlerin politika değişimleri sonucunda zayıf ve güçlü yönler nelerdir?

Sonda Soru: Bu değişimlerin hangi alanlarda iyileşmeler sağladığını düşünüyorsunuz?

4. Sosyal hizmetler bağlamında sosyal politika reformlarının uluslararası bağlamdaki gelişmelerle ilişkisinin nasıl olduğunu düşünüyorsunuz?

Sonda Soru: Türkiye'nin uluslararası politika bağlantıları ve ilişkileri bu değişimlerde nasıl bir etkisi vardır?

5. Diyarbakır'da izlenen sosyal politikalara yönelik gözlem ve incelemelerinize dayalı olarak hangi önerilerde bulunmak istersiniz?

Sonda Soru: Bu değişim sürecinde daha iyi bir politika uygulaması için sizce hangi adımlar atılmalıdır?

1.6.5. Araştırmanın yapıldığı yer ve süresi araştırma

Araştırma, 25.08.2023-31.10.2023 tarihleri arasında, katılımcılarla rahatlatıcı bir ortamda, rızalarını alarak, gizlilik ilkesine uygun Bilgilendirilmiş Onam Formu kullanılarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın veri toplama süreci, Etik Kurul Onayı alındıktan sonra görüşmelere başlanmıştır.

Veri toplama sürecinde araştırmada daha sağlıklı veriler elde etmek adına yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Yarı Yapılandırılmış Mülakat Tekniği ile görüşmecilerin araştırma konumuzun dışına çıkmaması sağlanarak görüşmenin araştırma sınırları içerisinde kalması sağlanmıştır.

1.6.6. Veri toplama yöntemi

Araştırma kapsamında, 20 katılımcı ile yüz yüze derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeye başlamadan önce, bilgilendirilmiş onam formu okunarak çalışmanın amacı katılımcılara açıklanmış ve çalışmaya katılma onamları alınmıştır. Onay veren örneklem grubuna sosyodemografik bilgi formu ve yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Ayrıca soruların açık ve kolay anlaşılır olmasına özen gösterilmiştir.

Uygulama öncesinde yarı yapılandırılmış görüşme formu hakkında da katılımcılara bilgi verilmiş ve görüşmenin yapılması yaklaşık olarak 398 dakika sürmüştür. Uygulama sonrasında tamamlanan formlar incelenmiştir. Bu bağlamda

görüşme formlarında eksik ya da yanlış doldurulmuş formlar iptal edilmiştir.

1.6.7. Verilerin analizi

Nitel araştırma verilerinin analizinde, verilerin hazırlanması, kodlanması, kodların bir araya getirilmesi, temalar oluşturulması ve verilerin şekil, tablo veya bir tartışma ile sunulması yer almaktadır (Creswell, 2020). Araştırmada "Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu" kullanılarak toplanan veriler, içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. İçerik analizi, sözlü, yazılı ve diğer tür materyalleri bilimsel bir metodolojiyle objektif ve sistematik bir şekilde analiz etmeyi sağlayan bir tekniktir (Tavşancıl ve Aslan, 2001). İçerik analizi, benzer verileri belirli kavramlar ve temalar etrafında gruplayarak bu bilgileri anlaşılır bir şekilde düzenleme sürecidir (Akbulut, 2012:186). Bu bağlamda tümevarımcı bir içerik analizi aşağıdaki adımlardan oluşmaktadır (Cho ve Lee, 2014:10-11).

- 1- Araştırma sorusu,
- 2- Kategorileri ve soyutlama seviyelerini belirlemek
- 3- Malzemedan tümevarımcı kategorileri geliştirmek,
- 4- Kategorileri gözden geçirmek,
- 5- Metin boyunca son çalışmayı gerçekleştirmek,
- 6- Sonuçların yorumlanması

Verilerin analizinde, araştırmacının nitel metinleri sistemli bir şekilde değerlendirmesine yardımcı olan MAXQDA24 adlı bir bilgisayar yazılımı kullanılmıştır (Tekindal, 2018). Bununla birlikte araştırma kapsamında hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilen veriler, araştırmacı tarafından ses kayıtlarının ve görüşme sırasında tutulan notların yazıya aktarılmasıyla birlikte çözümlenmiştir. Yazıya aktarılan tüm veriler ise baştan sonra "satır okuması" ile kodlamalar yapılmıştır. Kodlanan veriler kapsamında katılımcılara yöneltilen sorular ile sorulara verilen yanıtlar tema ve alt tema olarak belirlenmiştir. Akabinde belirlenen tema ve alt temaların analiz raporlaması gerçekleştirilmiş ve "Kelime Bulutu" ile her temaya ait "Hiyerarşik Alt-Kod" modeli kullanılmıştır. Çalışmanın analizine ait tema ve alt temalar Çizelge 1.2'de gösterilmektedir.

Çizelge 1. 2. Analize ait tema ve alt temalar

Ana Tema	1. Alt Temalar
Ana Tema I; Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Eğitimi	2. Eğitime katılmak 3. Eğitime katılmamak
Ana Tema II; Sosyal Hizmet Politikasının Değişimi	4. Olumlu Değişimler 5. Olumsuz Değişimler
Ana Tema III; Sosyal Hizmet Politika Değişiminin Sağladığı Yararlar	6. Devlet desteğinin hissedilmesi 7. Vatandaşla iletişim kurulması 8. Koordinasyon 9. Değişim olmaması
Ana Tema IV; Politika Değişimlerinde Sosyal Hizmetin Güçlü ve Zayıf Yönleri	10. Zayıf Yönler 11. Güçlü yönler
Ana Tema V; Sosyal Hizmet Kurumları ile STK Rol ve Fonksiyonları	12. Olumlu rol ve fonksiyonlar 13. Olumsuz rol ve fonksiyonlar
Ana Tema VI; Sosyal Politika Reformlarının Uluslararası Bağlamdaki Gelişmelerle İlişkisi	14. Uluslararası sosyal hizmet politikalarıyla ilişkilendirme 15. Kadın çalışmalarıyla ilişkisi 16. Uluslararası bağlamda gelişme göstermemek 17. Vatandaşın refahını sağlamak 18. Çocuk çalışmalarıyla ilişkisi
Ana Tema VII; Öneriler	19. Kurumsal çalışmalar 20. Hizmetlerin gerçekleştirilmesi 21. Yasal düzenlemeler

1.6.8. Araştırmanın geçerliliği, güvenilirliği ve etik konular

Araştırma Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Girişimsel Olmayan Etik Kurulundan 28.07.2023 tarih ve 2023-26 sayılı onay alındı. Araştırmanın katılımcılarından bilgilendirilmiş onam alındı. Tüm katılımcıların isimleri anonim hale getirildi ve katılımcıların isimleri değiştirilerek “Akademisyen-1, Akademisyen-2, Belediye-1, Muhtar-1, Muhtar-2, Muhtar-3, Muhtar-4, Parti-1, Parti-2, Parti-3, Parti-4, Sendika-1, Sendika-2, STK-1, STK-2, STK-3, STK-4, STK-5, STK-6, STK-7” olarak kısaltıldı. Araştırmanın geçerlik ve güvenilirliği açısından, verilerin analizinde şeffaflığın sağlanması için bilgisayar destekli nitel veri analizi programı kullanıldı. Bununla birlikte, nitel araştırmalarda katılımcılar araştırmanın amacına uygun seçilmiş ve görüşmeler doğal ortamda tarafsız bir biçimde gerçekleştirilmiştir. Güvenirlik ise katılımcıların tanımlanması, ses kayıt bilgilerinin alınması, araştırmacının yansız olması, bilgilerin katılımcıya teyit ettirilmesi, alıntılarının doğrudan kullanılması gibi yöntemler ile sağlanmıştır (Creswell, 2013).

2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de sosyal politikanın 2002-2022 yılları arasındaki değişimini ve bu değişimin Diyarbakır'da sosyal hizmet sunumuna nasıl yansıdığını Yapısal İşlevselci Kuram çerçevesinde değerlendirmektir. Çalışma, sosyal politika alanındaki değişimleri ve bu değişimleri etkileyen faktörleri belirlemeyi; ayrıca bu değişimlerin yerel düzeyde nasıl tecrübe edildiğini ve sosyal hizmet sunumuna olan etkilerini incelemeyi hedeflemektedir. Yapısal İşlevselci Kuramın argümanları, bu süreçteki yapısal ve işlevsel dinamiklerin anlaşılmasında kilit öneme sahiptir.

Özellikle sosyoloji ve antropoloji gibi sosyal bilimlerde önemli bir teorik yaklaşım olan Yapısal İşlevselcilik teorisi, toplumu bir organizma olarak değerlendirir ve toplumun farklı bölümlerinin birbirleriyle etkileşim halinde olduğunu ve her bir parçanın belirli görevler üstlendiğini öne sürmektedir. Toplumsal kurumlar ve yapılar, toplumun düzenli ve sağlıklı işleyişinin temel taşları olarak kabul edilir, her biri kendine özgü bir rol oynadığını vurgulamaktadır.

Yapısal İşlevselci Kuram, sosyolojik bir perspektif olarak, toplumun bütününe katkıda bulunan yapıların ve işlevlerin önemini vurgulamaktadır. Bu kuram, bir toplumun çeşitli unsurlarının nasıl bir arada çalıştığını ve bu unsurların toplumsal istikrar ve düzeni nasıl koruduğunu analiz etmektedir. Yapısal İşlevselci bakış açısıyla, Türkiye'nin 2002-2022 yılları arasındaki sosyal politika değişimlerini ve bu değişimlerin Diyarbakır gibi spesifik bir bölge üzerindeki etkilerini incelemek, toplumsal yapıların ve işlevlerin bu dönemde nasıl değiştiğini ve toplum üzerindeki etkilerini anlamak açısından önemlidir.

Çalışmanın bu bölümünde, Yapısal İşlevselci Kuramın temel prensipleri ve argümanları ele alınmış olup bu kuramın sosyal politika ve hizmetlerin analizi üzerinde nasıl bir etkisi olduğu ortaya konulmuştur. Ayrıca bu bölümde, kuramın toplumsal yapılar, roller, normlar ve değerler arasındaki etkileşimi nasıl açıkladığı ve bu etkileşimin sosyal politika değişimleri ve uygulamaları üzerindeki etkileri üzerine odaklanılmıştır. Türkiye'nin ve özellikle Diyarbakır'ın sosyal politika tarihi ve mevcut durumu, Yapısal İşlevselci Kuram perspektiften analiz edilmiştir. Bu analiz, sosyal politikanın toplum içinde üstlendiği rolleri, işlevlerini ve toplumsal değişim süreçlerine katkısını derinlemesine incelenecektir. Türkiye genelinde ve özellikle Diyarbakır'da sosyal politikanın nasıl değiştiğini kavramak için gereken araçları ve perspektifleri sunularak, bu süreçte sosyal politikanın toplum üzerindeki etkisini ve önemini detaylı

bir şekilde ele alınmış olacaktır. Bu inceleme, sosyal politikanın toplumsal yapılar ve işlevler bağlamında nasıl bir rol oynadığını, bu rollerin toplumun genel yapısı ve işleyişi üzerindeki etkilerini aydınlatmayı amaçlamaktadır.

2.1. Yapısal – İşlevselci Kuram

Yapısal İşlevselcilik, sosyal bilimlerde sıkça kullanılan bir teorik yaklaşım olarak kabul edilir ve bu yaklaşım, toplumsal sistemlerin işleyişini ve toplumsal değişimi anlamak için bir çerçeve sunmaktadır.

Yapısal İşlevselcilik, sosyoloji ve antropoloji gibi sosyal bilim dallarında kritik bir teorik perspektiftir. Bu yaklaşım, bir toplumun bir organizma gibi nasıl işlediğini ve sürekliliğini nasıl sağladığını inceler; bu sorulara Yapısal İşlevselcilik ekolü en ayrıntılı cevapları sunar. Modern işlevselciliğin öncülerinden bazıları Comte, Spencer, Pareto ve Durkheim olarak bilinir (Aydın, 2014:214). İşlevselcilik, sosyoloji tarihinin en etkili ve önemli teorik yaklaşımlarından biri kabul edilir. Bu teori, ABD’de kurumsallaşarak güç kazanmış olmakla birlikte, kökleri 20. yüzyılın başlarındaki sosyoloji teorilerine dayanır. Toplumun bir düzen modeli olarak ele alan işlevselcilik, bu düzenin devamlılığına odaklanır ve özellikle Durkheim ile Spencer gibi klasik sosyoloji düşünürlerinin etkisini yansıtmaktadır (Kinsün, 2023:165).

Sosyolojik işlevselcilik, toplumsal fenomenleri işlevlerine göre analiz eden bir yaklaşımdır. Biyolojide kullanılan işlevsel çözümlenme yöntemi, sosyolojide işlevselcilik adını almış bir yaklaşımın temelini oluşturmuştur. Bu yaklaşıma göre toplumsal kurumlar, olaylar ve olguları anlamak için bu öğelerin yerine getirdiği işlevleri ve rolleri incelemek gereklidir. İşlevselcilik, başlangıçta kuramsal bir yaklaşım olarak ortaya çıksa da 1950’lerde savunucuları tarafından sosyolojik bir teori olarak tanımlanmıştır. Bu yaklaşım aslında sosyolojinin ilk kuramsal yaklaşımlarından biridir ve kurucuları arasında Comte, Spencer ve Durkheim yer alır. Comte, toplumu bir biyolojik organizma ile karşılaştırdı ama bu düşüncüyü derinlemesine işlemedi. Durkheim, Comte’un fikirlerini daha ileriye taşıyarak işlevselciliğin temelini attı. O, biyolojik kavramları toplumsal bağlamda kullanarak toplumun bir organik bütün olarak, tüm parçalarının birbirine katkıda bulunduğu bir analogi geliştirdi (Çınar, 2007:35).

1950’ler boyunca, pozitivist varsayımlara dayanan Yapısal İşlevselcilik, özellikle sosyoloji dergilerinin başlıca sayfalarında, ders materyallerinde ve metodoloji kitaplarında belirgin bir paradigma olarak hakim olmuştur (Sadıkoğlu, 2019:231). Bu

teori, toplumsal yapıları işlevsel bileşenlere ayırarak inceler ve bu bileşenlerin bir araya gelerek toplumsal düzeni ve işleyişi nasıl sağladığını açıklamaya çalışır. Bu çalışmada Türkiye'deki sosyal politika değişiminin altında yatan yapısal ve işlevsel faktörleri Diyarbakır örneği üzerinden bu değişikliklerin nasıl etkilediği incelenmiştir.

Yapısal İşlevselcilik, toplumu bireysel ve kolektif ihtiyaçları karşılamak için birlikte çalışan, birbirine bağlı bileşenlerden oluşan karmaşık bir sistem olarak yorumlar (Davis ve Moore 1945; Parsons 1961). Bu görüşe göre, sosyal hizmet sistemi, ihtiyaçların karşılanmasını ve uyumu sağlayan temel bir toplumsal yapı oluşturmaktadır.

Klasik organizmacı yaklaşımın sosyolojideki önde gelen temsilcilerinden biri olan Auguste Comte'a göre, toplumun kurumları organlara benzetilebilir (Kasapoğlu, 2012: 197). Comte'a göre, toplumun işlevselliği ve istikrarı, bir insan organizmasının farklı organlarının uyum içinde çalışması gibi, toplumun çeşitli kurumlarının işbirliği ve etkileşimi ile sağlanır. Bu yaklaşım, toplumun bir bütün olarak işlediği ve her kurumun belirli bir işlevi yerine getirerek toplumsal düzenin sürdürülmesine katkıda bulunduğu fikrine dayanır. Comte'a göre, bu işbirliği ve uyum, toplumun devamlılığı için hayati öneme sahiptir ve her kurumun belirli bir işlevi olduğu için toplumun dengeli bir şekilde işlediği düşünülür. Bu yaklaşım, organizmacı düşüncenin temelini oluşturur ve toplumun bir organizma gibi çalıştığı fikrini yansıtır.

Emile Durkheim da klasik organizmacılar içinde öne çıkar ve toplumu bir organik bütün olarak değerlendirir. Toplumsal kurumların parçaları olduğunu, bu kurumların ise toplumsal dayanışmayı, istikrarı ve dengeyi sağlama amacı taşıyan ahlaki işlevlere sahip olduğunu savunmuştur (Kuper, 1985). Durkheim, toplumu bir organik bütün olarak algılamış ve bu bütünün parçalarının toplumsal kurumları oluşturduğuna vurgu yapmıştır. Onun perspektifinde, bu kurumların taşıdığı ahlaki işlevler, toplumsal dayanışmanın, istikrarın ve dengeyi sağlamanın bir aracıdır. Durkheim'ın düşüncesi, toplumsal yapıyı bir organizma gibi düşünerek, her bir kurumun toplumun işleyişindeki rolünü vurgular.

İşlevselci kuram, farklı görüşlere sahip olmasına rağmen, içerisinde ortak özellikler barındırır. Bu ortak özellikleri sıralamak gerekirse, bunları şu şekilde belirtebiliriz (Çınar, 2007:36):

1. Toplum, birbirine bağlı parçalardan oluşan bütüncül bir yapıdır. Her bireysel parçanın değeri, sistem içindeki özgül işlevi ile bütünün bağlamında ortaya çıkar. İşlevselci yaklaşım, toplumu bu bütüncül perspektiften ele alır.

2. Toplumsal ögelerin, toplumun bütünlüğünü korumaya katkı sağladığı kabul edilir.

3. Toplumsal sistemlerin sürekliliği ve korunması belirli şartlara bağlıdır.

4. İşlevselcilik, toplumda çatışma ve çelişki unsurlarından ziyade uyum ve tutarlılık unsurlarına odaklanır.

5. Pareto tarafından ortaya konulan “sistem” kavramı, işlevselci yaklaşımların her çeşidinde merkezi bir öneme sahiptir. Bu sayede toplum, sabit bir yapıya sahip ögeler sistemi olarak tanımlanır.

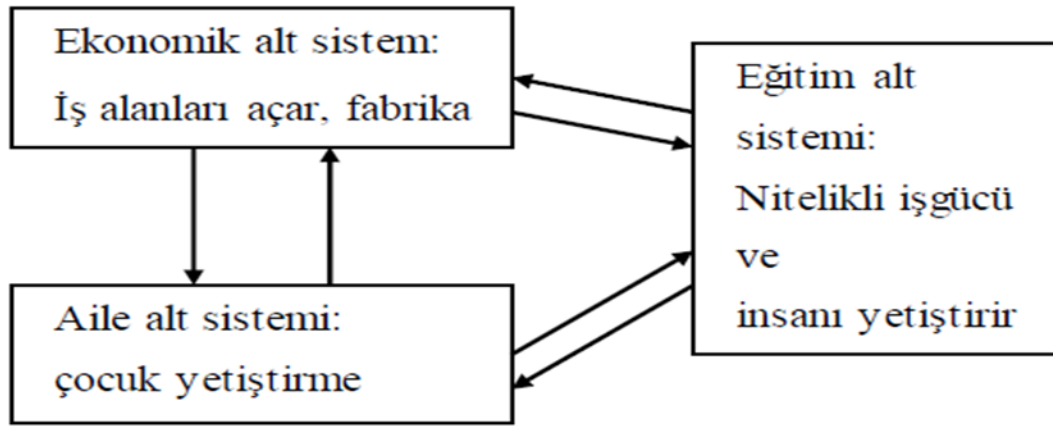
6. İşlevselcilik, temel işlevleri “güdü” ve “amaç” gibi bireysel faktörler yerine, Merton’un belirttiği üzere “gözlemlenebilir nesnel sonuçlar” ile tanımlamaya yönelik bir odaklanma gösterir.

Bir başka düşünür Herbert Spencer, toplumu insan vücuduyla benzeterek ele almıştır. İnsan vücudundaki organlar, bir sistem içinde işbirliği yaparak yaşarlar. Benzer şekilde, toplum da sosyal yapılar çerçevesinde bir sistem içinde işlev görür. Yapısal işlevsel yaklaşımın kökenleri, yukarıda açıkladığım Herbert Spencer'in "Organizmacı toplum yapısı" yaklaşımıyla ilişkilidir. Bu dalga Spencer ile başlamış ve 20. yüzyılda Talcott Parsons ile daha somut bir şekil kazanmıştır (Altınsoy, 2019). Herbert Spencer'in toplumu insan vücuduyla benzeterek ele alması, toplumsal yapıları daha iyi anlamak için dinamik bir yaklaşım sunar. Organların bir sistem içinde işbirliği yaparak yaşamasıyla benzer bir şekilde, toplumun da farklı sosyal yapılarının bir arada işleyerek toplumsal düzeni sürdürdüğünü düşünmek, yapısal işlevsel yaklaşımın temellerinden biridir. Bu perspektif, toplumu bir bütün olarak ele alırken her bir kurumun ve yapılanmanın belirli bir işlevi olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca, bu düşünce akımının 20. yüzyılda Talcott Parsons ile daha da geliştirilmesi, Yapısal İşlevselcilik yaklaşımının sosyolojideki etkisini artırmıştır. Bu görüşler, toplumsal değişim ve düzenin anlaşılmasında önemli bir çerçeve sunmaktadır.

İşlevselci teori, klasik sosyolojinin organizmacı geleneğinden türetilmiş olup üç temel önermeye odaklanmaktadır. İlk olarak toplumun işlevsel bir bütünlüğe sahip olduğu ve genel kabul görmüş sosyo-kültürel değerler ile inançların toplumun geneli için faydalı olduğu fikrini benimsemektedir. İkinci önerme, tüm sosyo-kültürel sistemlerin ve yapıların yalnızca olumlu işlevlere sahip olduğunu iddia etmektedir. Üçüncü önerme, standart toplumsal yapıların sadece olumlu işlevlere sahip olmadığını, aynı zamanda bu işlevlerin zorunlu olarak yerine getirilmesi gerektiğini savunmaktadır (Akin, 2022). İşlevselcilik, biyoloji bilimindeki organik sistem modelinden esinlenerek,

toplumu bir insan organizması olarak değerlendirir ve bu benzetme çerçevesinde tıpkı insan vücudundaki organların birbirine bağımlı çalışması gibi toplumun çeşitli kurumlarının da organik bir şekilde birbirleriyle ilişkili olduğunu öne sürmektedir. Bu benzetmeye göre, vücuttaki her organın olduğu gibi, her toplumsal veya kurumsal yapının da belirli bir işlevi olduğu kabul edilmektedir (Tezcan, 1991; Akın, 2022).

Parsons'a göre toplumu oluşturan bir sistem içerisinde bağlı parçalar bulunmaktadır. Bu parçalar alt-sistemler olarak adlandırılır ve birbirlerine bağlıdır. Toplum, temel olarak kendi içinde bir sistemdir. Parsons'a göre, toplum kendi kendine yetebilen tek bir sistemdir. Bir toplum, uzmanlaşmış sistemlerin ve bunların alt sistemlerinin bir araya gelmesiyle oluşur ve tüm alt-sistemler, temel ihtiyaçlarını karşılamak için diğer sistemlere bağımlıdır. Örneğin, eğitim sistemi, nitelikli işgücü sağlamak için ekonomik sisteme katkıda bulunduğu için ekonomik sistem eğitim sistemine ihtiyaç duyar. Okullar da çocukları ailelere geri gönderdiği için aile alt sistemine ihtiyaç duyar. Toplumun tüm gereksinimleri, toplumu oluşturan alt sistemler aracılığıyla karşılanır. Parsons'ın bu açıklaması aşağıdaki şekilde şematize edilebilir (Çınar, 2007:36). Parsons Sistem Teorisi Şekil 2.1'de gösterilmektedir.

Şekil 2. 1. Parsons sistem teorisi (Çınar, 2007:36)

Parsons'ın sistem teorisi, denge ve işlevselcilik kavramlarına dayanır. Parsons'a göre, toplumsal denge, sosyal yaşamın işlevsel uyumunu ve bütünlüğünü temsil eder. Bu çerçevede, toplumsal sistemin bir bölümünde meydana gelen bir değişiklik, diğer bölümlerde uyum sağlamak için gerekli değişiklikleri tetikleyebilir. Bu tür bir kendini dengeleyen toplumsal yapı, "bir organizmanın biyolojik modeline" benzetilebilir. Parsons'a göre, tıpkı "biyolojik bir organizmanın fiziksel çevreye uyumu gibi, toplumdaki bazı kurumlar ve yapılar da ihtiyaçları karşılamak ve sorunları çözmek için"

sosyal dengeyi sürdürür ve yeniden sağlar (Wallace ve Wolf, 2012; Akın, 2022). Diyarbakır örneği ele alındığında, bölgeye yönelik sosyal politikaların temel amacının yoksulluğu azaltmak olduğu söylenebilir. Yapısal İşlevselcilik, toplumu bir bütün olarak görür ve toplumdaki tüm kurumların belirli bir işlevi olduğunu savunur. Bu yaklaşıma göre toplumdaki her yapı ve kurum toplumsal düzenin devamı için gereklidir. Yapısal İşlevselciler toplumsal yapıları canlı bir organizmanın parçalarına benzetirler. Tıpkı vücudun parçaları gibi, toplumun parçaları da birbirleriyle uyum içinde çalışır.

Parsons, her sistemin sürdürülebilirliği için dört temel işlevsel gerekliliğe ihtiyaç duyduğuna inanmaktadır. Bunlar adaptasyon, hedef belirleme, bütünlük ve gizlilik. Bir sistemin var olabilmesi için bu dört işlevi başarıyla gerçekleştirmesi şarttır: Adaptasyon, bir sistemin çevresel şartlara uyum sağlama yeteneğini ifade eder; hedef belirleme, sistemin temel hedeflerini tanımlama ve bu hedeflere ulaşma çabasını anlatır. Bütünlük, sistemin bileşenlerinin işlevsel ve ilişkisel olarak nasıl düzenlendiğini belirtir. Gizlilik, sistemin temel yapılarını koruma, devam ettirme ve yenileme süreçlerini kapsamaktadır (Ritzer ve Stepnisky, 2012; Akt Kınısün, 2023:161).

Talcott Parsons, sosyal sistemlerin dört temel işlevini açıklar. Bunlar şunlardır (Aslan ve Akarçay, 2015):

1. **Uyum (Adaptasyon):** Sistem ile çevre arasındaki uyumu vurgular. Sistem, üretkenliği ve kaynakları arasındaki ilişkiyi dengelemeye çalışır.

2. **Amaca Ulaşma:** Ortak amaçlara ulaşmak için sistem kaynaklarının kullanımını ifade eder ve sistemin politikasını oluşturur.

3. **Bütünleşme:** Sosyal sistem içinde çevreyle etkileşim bazen sorunlara yol açabilir. Bu sorunları çözmek ve çatışmaları engellemek için bütünleşme işlevi gereklidir.

4. **Yasal Sürecin Yönetimi:** Sistemin etkinliği için belirli bir standart yakalanmalıdır. Bu standartın sürdürülebilirliği, çevresel değişikliklerle uyumu ve sistemin düzenini sağlamada yasal düzenlemeler önemlidir.

Talcott Parsons'ın açıkladığı sosyal sistem işlevleri, sosyal sistemlerin karmaşıklığını ve işleyişini anlamada önemli bir çerçeve sunmaktadır. Bu dört temel işlev, sosyal sistemlerin nasıl işlediği, nasıl uyum sağladığı, amaçlarına nasıl ulaştığı ve içindeki çatışmaları nasıl çözdüğü gibi temel sorulara yanıt aramaktadır. Bu yaklaşım, sosyal bilimlerde sistemlerin işleyişini inceleyen birçok araştırmacı için önemli bir referans noktası olmuştur.

Moore (2002:330) göre, "Sosyologlar için 'toplumlar' ve antropologlar için 'kültürler', genellikle en geniş toplumsal bütünler veya toplumsal sistemler olarak kabul edilir" diyerek bu konuda bir alışkanlıktan bahsetmektedir. Benzer şekilde, bu çalışma da Osmanlı'nın sosyoekonomik yapısını özgün bir "sistem" olarak ele almakta ve bu sistemin oluşturulmasında ve sürdürülmesinde "gerekli (işlevsel)" alt sistemleri de dikkate almaktadır. Osmanlı sosyoekonomik yapısı, içinde esnaf ve dini grupları, üretim ve ticaret ilişkilerini kapsayan ve toplumun iç dinamikleriyle şekillenen, birden fazla alt sistemden oluşan geniş bir sistem olarak görülebilir. Bu yapı, içindeki unsurların toplamından daha geniş ve kapsamlı bir yapıdır. Sosyal hizmetler alanında bir sistem olan sosyal politikanın değişimini Diyarbakır ili üzerinden inceleyerek farklı alt sistemlerin (toplumun farklı kesimleri, siyasi faktörler, ekonomik değişimler vb.) nasıl bir araya gelerek bu politikanın şekillenmesine katkıda bulunduğu ele alınmıştır.

İşlevselci yaklaşımın temel prensiplerinden biri, "bütünün, parçaların toplamından daha fazla olduğu" ilkesidir. Bu yaklaşıma göre, toplumlar kendi içlerinde denge ve düzen oluşturma eğilimindedirler (Aktürk ve Özalp, 2021:167). Yapısal İşlevselcilik yaklaşımına göre toplumdaki tüm kurum ve yapıların belirli bir işlevi vardır ve bu yapılar birbirleriyle uyum içinde çalışarak toplumsal düzeni sağlar. Bu bağlamda ele alındığında, 2002-2022 yılları arasında Türkiye'de uygulanan sosyal politikaların ve sosyal yardım programlarının da belirli birer işlevi olduğu söylenebilir. Örneğin sosyal yardım programlarının temel işlevi yoksullukla mücadele etmek ve toplumsal refahı artırmaktır. Ancak Yapısal İşlevselcilik perspektifinden bakıldığında, bu programların gizil işlevleri de olabilir. Sosyal yardımlar siyasi oyları etkileme, belirli toplumsal grupları kontrol etme gibi işlevlere de hizmet edebilir.

İşlevselci yaklaşıma göre, toplum birbiriyle bağlantılı sistemlerden oluşur ve her sistem kendi işlevlerini yerine getirir (Müftüler, 2019:101). İşlevselci yaklaşım, toplumu birbiriyle bağlantılı ve karşılıklı bağımlı sistemlerin bir ağı olarak görür. Her bir sistem veya sosyal bileşen, toplumun işleyişini sürdürebilmesi için önemli işlevleri yerine getirir. Bu işlevler, toplumsal düzenin ve istikrarın temel taşıdır. Bu sistemler arasında aile, ekonomi, eğitim, sağlık hizmetleri, siyasi yapı, dini kurumlar ve daha birçok faktör bulunabilir. Her biri, toplumun belirli bir yönünü veya alanını temsil eder. Örneğin, aile bir sistemin bir parçası olarak bireylerin yetiştirilmesi, toplumsal değerlerin aktarılması ve duygusal destek sağlama gibi işlevleri yerine getirir. Ekonomi ise üretim, tüketim ve kaynak dağılımı gibi ekonomik işlevleri yerine getirir. Her sistemin işlevleri, toplumun işleyişinin bir parçasıdır ve toplumun devamlılığı için

kritiktir. İşlevselci yaklaşıma göre, bu sistemler arasındaki iş birliği ve uyum, toplumsal istikrarı ve dengeyi sürdürmek için gereklidir. Örneğin, ekonomik sistem, aile sistemi tarafından yetiştirilen bireylerin istihdam edilmesini ve kaynakların dağıtılmasını sağlar. Bu, ekonomik ve aile sistemleri arasındaki iş birliği örneğidir. Değişim de işlevselci teorinin bir parçasıdır. Toplumun ihtiyaçları zaman içinde değişebilir ve bu değişikliklere uyum sağlamak için sistemlerin işlevleri değişebilir. İşlevselci yaklaşım, toplumsal değişimi sistemlerin işlevlerindeki değişikliklerle açıklar. Sonuç olarak işlevselci yaklaşım toplumu bir dizi birbirine bağlı sistem olarak görür ve her sistemin toplumsal düzeni sürdürebilmesi için belirli işlevleri vardır. Bu yaklaşım, toplumun karmaşıklığını ve çeşitliliğini anlamamıza ve toplumsal değişimi açıklamamıza yardımcı olur. Yapısal İşlevselci Kuram perspektifiyle sosyal politikalar hem açık işlevleri hem de gizil işlevleri açısından irdelenmelidir. Böylece politikaların gerçek etkileri daha iyi anlaşılabilir. Yapısal İşlevselci Kuram toplumu, sosyal dengeyi korumak için bir arada çalışan birbirine bağlı ve birbirine bağımlı parçalardan oluşan karmaşık bir sistem olarak tanımlar. Bu yaklaşım 2002-2022 yılları arasında Türkiye'de sosyal politika ve sosyal hizmetlerdeki değişimi analiz etmek için uygulandığında bazı anahtar kavramlar önem kazanmaktadır.

İlk olarak bu dönemde uygulamaya konulan çeşitli sosyal refah programları ve yardım planları, yoksulluğun azaltılması, eğitim, sağlık vb. gibi bazı gerekli işlevleri yerine getirmek üzere ortaya çıkan yeni yapılar olarak görülebilir. Bunların gelişimi yapısal farklılaşmayı göstermektedir.

İkinci olarak bu programlar toplumun genel istikrarına ve entegrasyonuna katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Dezavantajlı grupların temel ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olarak eşitsizliği ve bundan kaynaklanan gerilimleri azaltırlar. Bu, amaçlanan ve faydalı olan açık işlevlere sahip yapılara bir örnektir. Bununla birlikte Yapısal İşlevselcilik gizli işlevleri de vurgulamaktadır. Sosyal refah programları, siyasi destek sağlamak, nüfus hareketlerini yönlendirmek gibi kasıtsız işlevlere de hizmet edebilir. Genel olarak Yapısal İşlevselcilik, değişen sosyal politikanın çok yönlü etkilerini analiz etmek için faydalı bir çerçeve sunmaktadır.

Türkiye'deki sosyal politika değişikliklerine Yapısal İşlevselcilik merceğinden bakmak, sosyal entegrasyon ve dayanışma gibi kavramlara da dikkat çekmektedir. Sosyal refah programlarının yaygınlaştırılması, dezavantajlı grupların ve bölgelerin daha geniş topluma entegrasyonunu artırmanın bir aracı olarak görülebilir. Sosyal

transferler, farklı etnik, dini ve coğrafi kesimler arasında sosyal uyum ve dayanışma duygusu yaratmayı amaçlamaktadır.

Yapısal İşlevselciliğin temel önermesi, sosyal yapıların ve kurumların genel istikrar ve entegrasyona olumlu katkıda bulunduğudır. Ancak Diyarbakır örneği, ulusal politikaların tüm bölgeleri ve etnik grupları otomatik olarak bütünleştirmedeğini ve bazı bölgelerin hala yoksulluk ve az gelişmişlikle mücadele ettiğini göstermektedir. Bu durum, sistem yapılarının beklenen işlevleri yerine getirememesi ve entegrasyon yerine sosyal istikrarsızlığa neden olması durumunda işlevsizliğin ortaya çıktığını göstermektedir. Türkiye'deki sosyal politika değişikliklerini Yapısal İşlevselcilik perspektifinden analiz etmek, bu dinamikleri anlamamıza yardımcı olabilir. Bu analiz, sosyal politikanın açık ve gizli işlevlerini ele alarak mevcut yapıların güçlü ve zayıf yönlerini ortaya koymaktadır ve toplumun değişen ihtiyaçlarına daha iyi cevap verebilmesi için sistemin nasıl evrilebileceği konusunda içgörüler sunmaktadır.

Talcott Parsons'ın Yapısal İşlevselcilik (Structural Functionalism), sosyolojide ve sosyal bilimlerde yaygın olarak kullanılan bir teorik yaklaşımdır. Bu yaklaşım, toplumsal yapıları ve kurumları bir bütün olarak ele alırken, bu yapıların bireylerin davranışları üzerindeki etkilerini inceler. Talcott Parsons, bu teorik çerçeveyi geliştirerek toplumun işleyişini ve düzenini anlamaya yönelik bir model oluşturmuştur. Talcott Parsons'ın Yapısal İşlevselciliği, aynı zamanda normları, değerleri ve toplumsal rol dağılımını vurgular. Bireyler, toplumsal rolleri ve işlevleri sayesinde toplumsal düzeni sürdürmeye katkıda bulunurlar. Bu yaklaşım, toplumsal değişimin ağır ve kontrollü bir şekilde gerçekleşmesi gerektiğini savunur.

Yapısal İşlevselcilik, toplumu bir organizma gibi ele alır ve toplumsal parçaların birbirleriyle etkileşim içinde olduğunu ve belirli işlevleri yerine getirdiğini savunur. Toplumsal kurumlar ve yapılar, toplumun sağlıklı bir şekilde işlemesi için gereklidir ve her biri belirli bir işlevi yerine getirir. Bu yaklaşım, toplumsal değişimin sınırlı olması gerektiğini ve toplumun denge ve istikrarını korumasının önemli olduğunu vurgular.

Teorinin ana prensipleri arasında toplumsal düzen, işlevlerin yerine getirilmesi, toplumsal değişimin sınırlı olması ve bireylerin toplumsal normlara uyum sağlaması gibi konular bulunur. Talcott Parsons'ın Yapısal İşlevselciliği, toplumun karmaşıklığını ve düzenini anlamaya yönelik bir çerçeve sunar ve birçok sosyal bilim dalında kullanılan önemli bir teorik yaklaşımdır.

Dolayısıyla sosyal hizmet politikası ve sunumundaki değişiklikler, bu sistemin ulusal ve yerel düzeylerdeki rolleri, ilişkileri ve istikrarı üzerindeki etkileri açısından

anlaşılabilir (Merton, 1968). Bu bakış açısı, sistem dengesi, sosyal dayanışma ve kolektif refah için reform sonuçlarının önemini ölçmeye yardımcı olur. Araştırma, değişen hizmet mevcudiyeti, erişim, kalite ve sonuçlara ilişkin ampirik verileri bu teorik çerçeve üzerinden analiz edecektir.

Bu çalışma, sosyal politika reformunun Diyarbakır ilinde sosyal hizmet sunumu üzerindeki etkilerini analiz etmek için Yapısal İşlevselci bir perspektif uygulamaktadır. Bu bakış açısı toplumu, istikrarı korumak ve kolektif ihtiyaçları karşılamak için çalışan birbirine bağlı bir sistem olarak görür. Sosyal hizmet sistemi, savunmasız gruplara hizmet sunulmasını ve sosyal bütünleşmeyi sağlayan temel bir toplumsal yapıdır.

Yapısal İşlevselcilik, toplumu düzeni, dayanışmayı ve kolektif ihtiyaçların karşılanmasını sağlamak amacıyla birlikte çalışan, birbirine bağlı parçalardan oluşan karmaşık bir sistem olarak yorumlar (Davis ve Moore 1945; Merton 1968). Dolayısıyla, politika reformu yoluyla sosyal hizmetlerde yapılan değişiklikler, bu sistemin ulusal ve yerel düzeylerdeki rolleri, ilişkileri, entegrasyonu ve istikrarı üzerindeki etkileri açısından anlaşılabilir. Yapısal İşlevselcilikte sosyal yapıların sürekliliği ve istikrarına odaklanılır. Diyarbakır'daki sosyal hizmet kurumları, Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü, yerel yönetimlerin sosyal hizmet birimleri, sivil toplum kuruluşları gibi bileşenlerden oluşan bir sistem olarak ele alınabilir. Bu sistemin temel işlevi Diyarbakır'daki dezavantajlı grupların ihtiyaçlarını karşılamak, sosyal refahı sağlamak olarak görülebilir. Her bir sosyal hizmet kurumunun ve sosyal hizmet modelinin bu sistem içindeki rolü ve işlevi analiz edilebilir. Son 20 yılda sistemde yaşanan yapısal değişimler, sistemin işleyişindeki dönüşümler incelenebilir. Böylece sistemin yapı ve işleyişi bütüncül olarak anlaşılabilir.

Bu bağlamda Diyarbakır'da 2002-2022 arası sosyal politikalarda bir süreklilik ve istikrar oldu mu? Yoksa kopuşlar yaşandı mı? Sistemin temel norm ve değerlerinde bir değişim yaşandı mı? Yeni ihtiyaç ve talepler sisteme nasıl yansıdı? Sistem bu taleplere cevap verebildi mi? Nüfus yapısı, göç gibi etmenler sistemin işleyişini nasıl etkiledi? Sorularını da incelemek önemlidir.

Yapısal İşlevselcilikte toplumsal yapılar birer sistem olarak ele alınır ve bu sistemlerin işlevleri incelenir. Diyarbakır'daki sosyal hizmetler alanı da bir sosyal sistem olarak görülebilir.

Sistemin temel işlevleri nelerdir ve 2002-2022 yıllarında bu işlevlerde bir değişim yaşandı mı? Sosyal hizmet ve sosyal yardım hizmetlerinin işlevi neydi ve değişti mi?

Yapısal İşlevselcilikte sistemler arası farklılaşma ve uzmanlaşma önemlidir. Bu bağlamda merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasında iş bölümü ve uzmanlaşma gerçekleşmiştir. Sistem içinde yeni aktörler (yerel yönetimler) ortaya çıkmıştır. Bu da sistemin yapısında dönüşüme işaret etmektedir.

Yapısal İşlevselcilik, sistem bileşenleri arasındaki rolleri ve ilişkileri ve bunların denge için önemini analiz eder. Bu yaklaşım, Diyarbakır'da sosyal hizmetlere yönelik politika odaklı değişikliklerin kurumlar arası dinamikleri, kaynak dağılımını ve hizmet kapasitesini nasıl etkilediğini açıklamaktadır. Ayrıca dezavantajlı grupların erişimi, sonuçları ve karşılanmamış ihtiyaçları üzerindeki etkilerin değerlendirilmesini kolaylaştırır. Yapısal İşlevselcilik, Diyarbakır'da sosyal politikanın hizmet sunum işlevleri, ilişkileri ve entegrasyonu üzerindeki etkilerini sistematik olarak analiz etmek için bir yönelim sağlamaktadır. Bununla birlikte, politika reformu sonuçlarını sistem perspektifinden incelemek için faydalı bir çerçeve sunmaktadır.

Yapısal İşlevselci Kurama yönelik yukarıda sayılan bu kabullerinin doğru olduğu kabul edilmiş olsa da çeşitli eleştirilere maruz kalmıştır ve bu eleştiriler, genellikle kuramın toplumsal değişimi ve çatışmayı yeterince ele alamadığı yönünde olmuştur. Bu eleştirileri daha iyi anlamak için Yapısal İşlevselci Kurama yönelik başlıca eleştirileri ve bu eleştiriler kapsamında da değerlendirilmesi uygun olacaktır. Bu kapsamda statükoyu destekleyen Yapısal İşlevselci Kuram, genellikle toplumsal yapıları ve normları meşrulaştırma eğilimi gösterir ve mevcut toplumsal düzenin devamını savunur. Bu durum, sosyal adaletsizliklerin ve eşitsizliklerin göz ardı edilmesine yol açabilir. Bunun yanında toplumsal değişime yetersiz vurgu kapsamında Yapısal İşlevselci Kuram, toplumun dinamik bir yapı olarak görülmesi nedeniyle, toplumsal değişim ve dinamik süreçleri açıklamada yetersiz kalır. Özellikle hızlı toplumsal değişimlerin analizinde bu eksiklik belirgindir (Turner, 1998). Bireylerin toplumdaki rollerini ve toplumsal yapılar üzerindeki etkilerini yeterince incelemeyebilir. Bireyler, sadece geniş toplumsal yapılar tarafından şekillendirilen pasif varlıklar olarak görülür; bu da bireysel seçim ve özgürlükleri ihmal eder (Wrong, 1961). Ayrıca Yapısal İşlevselci Kuram, toplumsal çatışmaları ve farklı gruplar arasındaki güç mücadelelerini genellikle görmezden gelir. Bu durum, özellikle çatışma teorisyenleri tarafından sıkça eleştirilir (Collins, 1975). Eleştiriler, özellikle kuramın toplumsal değişim ve çatışma gibi dinamik süreçleri yetersiz şekilde ele alması üzerine yoğunlaşmaktadır. Turner'ın (1998) işaret ettiği gibi, kuram hızlı toplumsal değişimleri açıklamada eksik kalırken, Wrong (1961) bireysel özgürlüklerin ve seçimlerin göz ardı edildiğine dikkat çeker.

Collins (1975) ise, toplumsal çatışmalar ve güç mücadeleleri gibi önemli faktörlerin üstün körü geçirilmesini eleştirmektedir. Bu eleştiriler, Yapısal İşlevselci Kuramın toplumu anlama ve açıklama kapasitesinin sınırlı olduğunu gösterir ve daha kapsamlı teorik yaklaşımların önemini vurgulamaktadır.

Yapısal İşlevselci Kurama yönelik eleştiriler arasında bir diğer husus, kuramın toplumsal değişimi ve çatışmayı yeterince ele almaması konusunda öne çıkmaktadır. Bu eleştiri, kuramın toplumsal yapıyı durağan ve istikrarlı olarak görmesine dayanır. Ayrıca Yapısal İşlevselci Kuramın bireyleri ve toplumsal grupları genelleme eğiliminde olduğu ve farklılıkları göz ardı ettiği (Beylur, 2022), kuramın toplumsal değişimi açıklamakta yetersiz kaldığı ve güç ilişkilerini yeterince ele almadığı belirtilmektedir. Bu eleştiriler, kuramın sınıf farklılıklarını ve toplumsal eşitsizlikleri göz ardı ettiği yönünden eleştirilmektedir (Bakewell, 2010). Yapısal İşlevselci Kuram, genellikle toplumsal yapıyı ön planda tutar ve bireyleri ikinci plana atar. Bu durum, uygulayıcılar tarafından yapısal yaklaşımın çocuk-odaklı araştırmalarda eksik kaldığı şeklinde eleştirilir (Dalfidan, 2020). Sonuç olarak Yapısal İşlevselci Kuramın toplumsal yapıyı anlamaya ve açıklamaya yönelik katkıları olduğu kadar, değişimi ve çatışmayı yeterince ele almadığı eleştirileri de bulunmaktadır. Bu eleştiriler, kuramın sınırlılıklarını ve eksikliklerini vurgulayarak toplumsal teorilerin gelişimine katkı sağlamaktadır.

Bu eleştirilere yanıt olarak Yapısal İşlevselci Kuramın savunucuları genellikle toplumun bütünlüğü ve istikrarı üzerinde dururlar; ancak bu savunmalar, kuramın dinamik toplumsal süreçlere ve değişimlere olan duyarlılığını artırmak için yeterli değildir. Toplumsal yapıların ve işlevlerin zaman içinde nasıl değişim gösterdiğini ve bireylerin bu yapılar üzerindeki etkilerini göz ardı etmek, toplumsal teorinin kapsam ve derinliğini sınırlamaktadır. Bu nedenle, Yapısal İşlevselciliği modern toplumların karmaşık ve çatışmalı doğasını daha iyi yansıtacak şekilde yeniden değerlendirmek ve geliştirmek, sosyolojik araştırma ve teori için önemli bir gereklilik haline gelmiştir. Çatışma teorilerini ön plana çıkaran yaklaşımlar, Yapısal İşlevselciliğin eksik bıraktığı alanları doldurabilir ve toplumsal değişimin daha çeşitli ve kapsamlı bir resmini sunabilir. Bu şekilde, teori hem bireysel hem de toplumsal dinamikleri daha bütünlük ve gerçekçi bir şekilde ele alabilir; toplumsal adalet ve eşitlik yönünde daha bilinçli ve etkili politikaların oluşturulmasına katkı sağlayabileceği değerlendirilmektedir.

2.2. İnsani Gelişmişlik Endeksi ve Önemi

Ülkeler, coğrafi büyüklükleri, nüfusları, kaynakları, iklimleri ve siyasi/sosyal sistemleri gibi faktörlere bağlı olarak farklılık gösterirler. Toplumların evrildiği aşamalar içinde birçok gerçek açığa çıkmıştır. İnsan boyutunu göz ardı eden önerilerin veya sorunların çözümünde insan odaklı olmayan yaklaşımların başarıya ulaşamadığı en önemli gerçektir. Gelir, genellikle ekonomik gelişme veya ülkelerin kalkınma seviyesini belirlemek için kullanılan bir ölçüt haline gelmiştir. Gelir, insanlar için önemli bir fırsat sağlar; fakat onların hayatlarının tamamını temsil etmez (UNDP,1998:19). Bu sebeple, sürdürülebilir kalkınma ve insan refahı için daha kapsamlı ve insan odaklı yaklaşımların benimsenmesi gereklidir.

Gelişmeyi ekonomik büyüme kavramının ötesinde yeni bir yaklaşım ile insani, sosyal, kültürel, çevresel ve mekânsal boyutlarıyla ele almakta ve ekonomik büyümenin ötesine geçerek yoksulluk, işsizlik, gelir dağılımı ve bölgeler arası dengesizlikler gibi konuları da gelişme tanımına dâhil etmenin önemini vurgulamaktadır (Ünal, 2008:90).

Gelişmişlik, ülkenin kaynaklarını etkili bir şekilde kullanarak ekonomik istikrarı sürdürmek ve toplumun yaşam kalitesini artırmayı hedefleyen bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Erbay ve Özden, 2013). Gelişmişlik, gelir artışı ve üretim gibi niceliksel değişimlerle birlikte kültürel ve siyasal yapıda meydana gelen niteliksel değişimleri ifade eder. Bu kavram, sürdürülebilir bir büyüme ve niceliksel artışın yanı sıra nitel gelişmeyi de içerir. Gelişmişlik kavramı, devam eden büyümeyi gerektirir ve II. Dünya Savaşı sonrasında önem kazanmıştır. Önceleri ülkelerin gelişmişlik düzeyi genellikle milli gelir artışıyla ölçülse de, sonraki yıllarda gelişmişlik insani, sosyal ve kültürel boyutlarıyla da ele alınmaya başlanmıştır (Başar, Eren ve Eren, 2015). Gelişmişlik kavramı, başlangıçta gelir düzeyini ifade etmesi açısından öne çıkar. Özellikle ilk dönemlerde, ülkelerin gelişmişlik düzeyi genellikle milli gelirleri temel alınarak ölçülmüştür. Ancak daha sonraki süreçlerde, gelir göstergelerinin yanı sıra eğitim, sağlık, sosyal ve kültürel faktörler gibi diğer unsurlar da gelişmişlik değerlendirmelerinde önemli hale gelmiştir (Gökpınar, 2016:3). Gelişmişlik, ekonomik istikrar ve yaşam kalitesi artışı amacıyla kaynakların etkili kullanılmasını hedefler. Bu süreç, nicel ve nitel değişimleri içerir ve sadece milli gelir artışı değil, insani, sosyal ve kültürel boyutları da içerir. Başlangıçta milli gelir temel alınarak ölçülen gelişmişlik, sonraları eğitim, sağlık, sosyal faktörler gibi diğer unsurları da içermeye başlamıştır.

Gelişmişliğin esas hedefi, insanların sağlıklı ve mutlu bir yaşam sürdüğü iyi koşulları içermektedir. Ancak bu perspektif 1970'ler öncesinde göz ardı edilmiştir. Gelişme kavramı genellikle üretim ve gelir artışıyla sınırlı bir şekilde ele alınmıştır. Oysaki gelişme, ülkenin ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi yapısında iyileşmeleri de içermelidir. Gelişmişliği ölçme araçlarının milli gelir ve büyümeyi vurgulayan istatistiksel formüller kullanması, asıl amacın insan refahını artırmak olduğunu gözden kaçırmıştır. Ulusal gelir verileri, gelirin bileşimini veya gerçek yararlanıcıları açığa çıkarmada yetersizdir. Gelir, insan yaşamının tüm yönlerini yansıtmamaktadır. İnsanlar sadece gelire değil, aynı zamanda daha iyi beslenme, sağlık hizmetleri, bilgiye erişim, güvenlik gibi unsurlara da önem vermektedir (Meral, 2020:5). Gelişmenin ölçülmesi konusu, ayrı bir tartışma alanını işaret eder. Bir ülkenin gelişimini sadece büyümeyle değerlendirmek, GSYH veya istihdam gibi makroekonomik göstergelerle sınırlamak, araştırmacılar tarafından eleştirilmiştir. 1970'lere kadar ekonomik göstergelerin kalkınma ve sosyoekonomik ilerleme için tek kriter olduğu düşünülse de bu yaklaşımın eksik olduğu anlaşılmıştır. Bu dönemden itibaren gelişmenin yalnızca ekonomik göstergelerle sınırlı olmadığı, sosyal gelişmeye ilişkin kriterlerin de dahil edilmesi gerektiği görüşleri yaygınlaşmıştır (Yıldız vd., 2012; Zorlutuna ve Erilli, 2018). Gelişme, sadece ekonomik büyüme değil, aynı zamanda sosyal, kültürel ve siyasi iyileşmeleri içermelidir. Gelişmişlik sadece gelir değil, sağlık, eğitim, güvenlik gibi faktörleri de içermelidir. Gelişme ölçümü sadece ekonomik göstergelere dayanmamalı, sosyal ve insan odaklı kriterleri de içermelidir.

1980'lerde sadece gelir seviyesinin tek başına kalkınmayı sağlayamayacağı anlaşılmıştır. Bu dönemden sonra ülkelerin kalkınma anlayışı değişmiş ve insani konulara odaklanmaya başlamıştır. Gelişme sadece ekonomik değil, aynı zamanda insani ve sosyal boyutları da içerir hale gelmiştir. Bu bağlamda, "İnsanı temel alan bir ekonomik model olabilir mi?" sorusu ortaya çıkmıştır. İnsanların daha iyi yaşam koşullarına sahip olup olamayacağı, nitelikli eğitim ve sağlık hizmetlerinden eşit şekilde yararlanıp yararlanamayacakları, kaynaklara erişip yeteneklerini kullanıp kullanamayacakları, sosyal ve siyasi süreçlere etkin katılıp katılamayacakları gibi sorular, insanların imkânlardan yararlanmaları ve potansiyellerini gerçekleştirmeleriyle ilgili hususları ele alır. Ulusal gelir artışına rağmen birçok ülkede insani sorunların çözülememesi, ekonomik büyüme ile insani gelişme arasındaki ilişkinin daha derinlemesine değerlendirilmesi gerektiğini göstermiştir (Demir, 2006:1). Bu nedenle, kalkınma süreçlerinin sadece ekonomik büyüme değil, aynı zamanda insanların yaşam

kalitesini artırma ve potansiyellerini gerçekleştirme fırsatlarını genişletme odaklı olması gerektiği anlaşılmıştır.

Ekonomik büyüme ile gelişme arasındaki bağlantı sıkça tartışılan bir konudur ve bu konunun önemi, özellikle gelişmekte olan ülkelerde ekonomik büyümenin refah ve fırsatlar açısından her zaman olumlu sonuçlar doğurmadığı gerçeğinden kaynaklanmaktadır. Bu sebeple, sosyal bakımdan dezavantajlı durumda olan bireylerin gelişmelerini desteklemek amacıyla ulusal ve uluslararası programlar geliştirme çabaları sürekli olarak devam etmektedir. Bu çabaların bir örneği de "insani gelişme" kavramının 1990'larda gelişme literatüründe sıkça kullanılmaya başlanmasıdır. Bu kavramın ortaya çıkmasıyla gelişme göstergelerinin boyutları da değişmiştir. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), 1990 yılında yayınlanan ilk İnsani Gelişme Raporu'nda insana odaklı bir gelişmeye vurgu yapmıştır. UNDP, artık gelişmenin büyüklüğünden ziyade türünün değerlendirilmesi gerektiğini belirterek İnsani Gelişme Endeksi'ni (İGE) geliştirmiştir (Günsoy, 2005:36). Bu yeni yaklaşım, ekonomik büyümeyi aşan bir perspektife sahip olarak insanların yaşam kalitesini ve refahını merkeze alarak gelişmeyi değerlendirmeyi hedeflemektedir.

Dünya globalleştikçe, özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin kalkınma seviyelerini yükseltmeleri zorunlu hale gelmiştir. Gelişme seviyeleri önceleri sadece gelirle ölçülüyordu. Bu amaçla ülkeler, gelirlerini artırmak için üretim faktörlerini geliştirmeye odaklanmıştı. Sanayileşme tarımsal üretimle birleştirilerek kalkınmanın anahtarı olarak görülüyordu ve üretimin artırılması önemli bir hedefti. Ancak Nobel ödüllü bilim insanı Amartya Sen'in 1990 yılında ortaya attığı 'İnsani Gelişmişlik' kavramı, kalkınmanın sadece üretimle sınırlı olmadığını gösterdi. Gelişmenin, insanların yaşam standartlarını iyileştirmeyi amaçlaması gerektiği vurgulandı. Marx'ın ifadesinde olduğu gibi, insanların koşulları insanca bir şekilde şekillenmeliydi. Bu düşünce, gelişmişliğin sadece geliri artırmakla değil, aynı zamanda vatandaşların temel ihtiyaçlara insanca ulaşmasıyla gerçekleşmesi gerektiğini vurguladı. İnsani ihtiyaçlar, eğitim ve sağlık gibi başlıklarda toplandı (Arıkan, 2017:1). İnsani gelişme, insanların daha sağlıklı, doyurucu ve uzun yaşam seçimleri yapmalarını sağlayan bir büyüme süreci olarak nitelendirilmektedir (UNDP, 1990:10). İnsani gelişme yaklaşımı, kalkınmanın sadece ekonomik büyüme değil, aynı zamanda insanların temel ihtiyaçlarını ve yaşam standartlarını iyileştirme sürecini kapsayan daha kapsamlı bir perspektife dayanmaktadır. 'Ekonomik gelişme', kişi başına düşen milli gelir artışı temelinde kalkınmayı tanımlayan bir yaklaşım iken, 'insani gelişme' ise gelir

odaklı yaklaşımı yetersiz bulup kalkınmayı insan merkezli bir bakış açısıyla ele alır. İnsanların ekonomik, kültürel, siyasal ve toplumsal tercihlerini genişletmeyi amaçlar. Bu görüş, gelir artışının gelişme için önemli bir faktör olduğunu kabul ederken, sadece gelir artışının gerçek refahı ölçmekte yetersiz olduğunu savunur. Elbette yükselen gelir insanların hedeflerini gerçekleştirmelerine ve yaşam koşullarını geliştirmelerine yardımcı olabilir. Ancak bütüncül bir bakış açısıyla bakıldığında gelir artışı, gelişme için gerekli bir faktör olsa da yeterli değildir. Gelir artışı sağlık hizmetleri, eğitim kalitesi gibi alanlardaki iyileştirmelerle eşlik etmeyebilir. Ayrıca daha fazla gelir, çevre koşullarını düzeltme veya suçsuz bir ortam sağlama anlamında yetersiz kalabilir. Bu nedenle 'insani gelişme' yaklaşımı, politikaların sadece gelir artışına odaklanmaması gerektiğini, aynı zamanda bireylerin ve ailelerin gelir artışının yaşam kalitesine nasıl etki ettiğinin de göz önünde bulundurulması gerektiğini vurgular (Gürses, 2009:340). Ekonomik gelişme kişi başına düşen milli gelir artışına odaklanırken, insani gelişme gelirin ötesinde insanların tercihlerini genişletmeyi amaçlar ve gelir artışının tek başına yetersiz olduğunu vurgulanmaktadır. Bu yaklaşım, kalkınma çabalarının sadece gelir artışını değil, aynı zamanda yaşam kalitesini artırmaya yönelik iyileştirmeleri de içermesi gerektiğini vurgular ve sürdürülebilir gelişmenin çok boyutlu bir perspektife dayandığını vurgulamaktadır.

1960'lı yıllarda dünya ekonomileri, küresel değişimlere uyum sağlama yolunda milli gelir büyümesinin ötesindeki önemi anlamıştır. Ancak 1970'lere gelindiğinde, milli gelir büyümesinin yeterli bir gösterge olmadığı anlaşılmıştır. 1980'lerde ise insan yaşamının önceliği artmış, istihdamın artırılması, insan ihtiyaçlarının karşılanması ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi hedeflenmiştir (Dikme ve Büyükerkan, 2020). Bu durum günümüzde yaşam kalitesi olarak değişmiştir.

Günümüzde yaşam kalitesi, insanların nitelikli sağlık hizmetlerine erişimi, uzun ömür sürmeleri, bilgi ve teknolojik ilerlemeleri değerlendirebilmeleri ve krizlere karşı dayanıklılıkları gibi faktörleri içermektedir (Zor, 2020:40-41). Bu dönemde, kalkınmanın temel nedeninin milli gelirdeki artış olmadığı düşüncesi yaygınlaşmıştır. Bu nedenle, ekonomik büyümenin gerçek hedefinin insanların yaşamlarını kolaylaştırmak olduğu anlaşılmıştır. Bu değişen görüşlerin bir sonucu olarak insan yaşamının daha büyük bir vurgu kazanmasıyla "İnsani Gelişme Yaklaşımı" önem kazanmıştır. Bu bağlamda, 1990'lı yıllara gelindiğinde dünya ülkeleri bu alandaki çalışmalara daha fazla önem vermiştir (Koçak ve Uçan, 2018).

Ciko (2015)'ya göre uzun yıllar boyunca kişi başına düşen milli gelir, insani gelişmişlik göstergesi olarak kullanılmıştır. Ancak gelir, bu kavramın sadece bir yönünü yansıttığı için eleştirilmiştir. İlk eleştiri Birleşmiş Milletler (1954)'in raporunda önerilerle birlikte ortaya çıkmıştır. Bu eleştirilere yanıt olarak, gelişmenin ölçüsü olarak sosyoekonomik göstergelerin (sağlık, eğitim, iş, konut ve temel insan hakları gibi) kullanılması yönündeki öneriler, 1970'lerde geniş bir literatürde yer almıştır. Bu eleştirilere karşı gelişmenin sadece gelire ölçülmemesi gerektiği vurgulanmış ve sosyoekonomik göstergelerin kullanılması önerilmiştir.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından oluşturulan ve her yıl 150'den fazla ülkenin karşılaştırılmasına olanak tanıyan İnsani Gelişme Endeksi (İGE), ulusal ve uluslararası düzeyde ilgi çekmeyi başarmıştır. Endeks değerinin ve ülke sıralamasındaki değişikliklerin yanı sıra alt endekslerdeki performans da düzenli olarak takip edilmektedir. İGE'nin her yıl farklı bir tema ve güncel verilerle güncellenmesi, bu ilgiyi daha da artırmaktadır (Meydan ve Sarı, 2019:389).

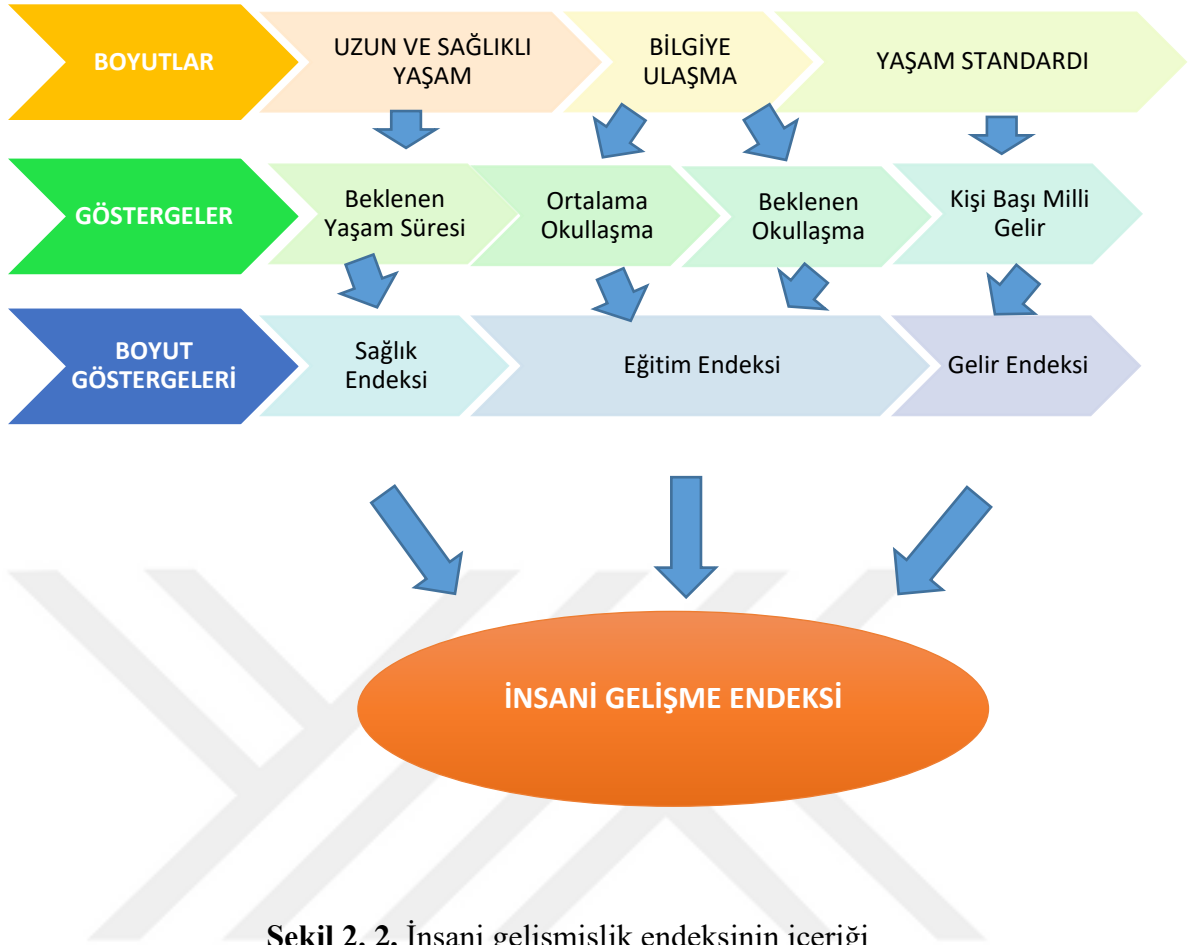
1990 yılından itibaren her yıl yayınlanan İnsani Gelişme Raporları (İGR), küresel gelişim alanında rehberlik ederek öncelikleri etkin planlara dönüştürmüş ve küresel bir ajanda oluşturmuştur. Bu planlar, tüm bireylerin eşit imkânlara sahip olmasını, insan haklarına saygılı bir şekilde sosyal ve ekonomik refah içinde barış içinde yaşamalarını hedeflemektedir (TESEV, 1998:11).

Yıllık olarak yayınlanan bu raporda, ülke ekonomilerinin gelişimiyle ilgili bir endeks bulunmaktadır; adına İnsani Gelişme Endeksi denir. Bu endeks, gelir, eğitim, sağlıklı yaşam gibi faktörleri içeren alt boyutları olan bir kavramdır. Genel olarak, ülke ekonomilerinin zenginliği yerine, insan yaşamının geliştirilmesine ve kolaylaştırılmasına odaklanan bir perspektiftir. Bu görüş, bireylerin istedikleri yaşamı sürmelerine ve daha fazla seçenek sahibi olmalarına vurgu yapar (İNGEV, 2021). İnsani Gelişme Endeksi (İGE), bir ülkenin kalkınma seviyesini değerlendirirken sadece gelir düzeyini değil, aynı zamanda yaşam kalitesi açısından önemli diğer faktörleri de içeren üç farklı boyuttaki başarısını yansıtır. Bu nedenle İGE, bir ülkenin refahını sadece gelire dayalı bir ölçüt olarak değil, eğitim, sağlık ve yaşam standartları gibi yaşam kalitesini belirleyen faktörleri de göz önünde bulundurarak değerlendirir. (Altuntaş, 2020b:183). İnsani Gelişme Endeksi (İGE), bir ülkenin kalkınma seviyesini belirlerken sadece gelir düzeyini değil, aynı zamanda yaşam kalitesini iyileştiren faktörleri de dikkate alarak daha kapsamlı bir değerlendirme sunmaktadır.

İGE'nin temel amacı, yalnızca ekonomik büyümeyi değil, aynı zamanda insanların yaşam kalitesini, sağlık ve eğitim seviyelerini de göz önünde bulunduran daha kapsamlı bir değerlendirme sağlamaktır. İGE, ülkeleri sadece gelir düzeyine göre sıralamak yerine, insanların refah düzeyini daha geniş bir perspektiften ele almaktadır.

Gelişme için sadece ekonomik büyümenin değil, vatandaşların temel beslenme, eğitim ve sağlık hizmetleri alabilme yeteneklerinin de gerekliliği vurgulanmaktadır. Bu bağlamda Birleşmiş Milletler, 1990 yılında İnsani Kalkınma Endeksi, Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi (GII), Gelir Dağılımı Endeksi (GINI), Fakirlik Endeksi (PI) gibi bir dizi ölçüt geliştirmiştir. Bu endeksler, ülkelerdeki gerçek gelişmişlik boyutunu anlamamıza yardımcı olmaktadır. Her ne kadar Birleşmiş Milletler tarafından geliştirilen tüm endeksler önemli olsa da İnsani Gelişme Endeksi (İGE), yüksek gelirin yanı sıra temel ihtiyaçlara ulaşımı da göz önünde bulunduran ve ülkenin kalkınma seviyesini değerlendirmek için kullanılabilir en eksiksiz ve güvenilir ölçütlerden biridir (Arıkan, 2017:2).

İnsani gelişme, ekonomik kalınma ve zenginleşmenin ötesinde insanların yaşamlarının geliştirilmesine odaklanan bir yaklaşımdır. Bu kavram, bireylerin kendileri ve erişebildikleri fırsatlar üzerine yoğunlaşır ve çok boyutlu bir anlam taşır. Birleşmiş Milletler tarafından İnsani Gelişme Endeksi'nde kullanılan üç ana bileşen, bu kavramın temel unsurlarını oluşturur. Bu temel bileşenler; sağlıklı ve uzun ömür sürme, eğitim alma ve insanca bir hayat sürdürebilmek için gerekli kaynaklara erişim olarak belirlenmiştir. Bu bileşenler sağlandığında diğer yaşam alanlarında da ilerleme ve gelişme şansı artar. Bu bileşenlere dayalı olarak hesaplanan gelişmişlik göstergesi, ülkelerin kıyaslanması ve sınıflandırılmasına olanak tanır (Gökpınar, 2016:3). İGE'nin içeriği Şekil 2.2'de gösterilmiştir.

Şekil 2. 2. İnsani gelişmişlik endeksinin içeriği

Kaynak: Birleşmiş Milletler Gelişim Programı

İnsani Gelişme Endeksi, üç temel göstergeye dayanarak hesaplanır. İlk gösterge, yeni doğan bir kişinin ortalama yaşam süresini ifade eder. İkinci gösterge eğitimi temsil eder ve okullaşma oranı ile okuryazarlık oranının ağırlıklı bir kombinasyonunu içerir. Üçüncü gösterge ise yaşam standardını belirtir ve kişi başına düşen reel milli geliri, Satın Alma Gücü Paritesi'ne göre hesaplayarak değerlendirir (Keskin, 2011:129). İnsani Gelişmişlik Endeksi (İGE), Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından yayınlanan ve ülkelerin insani gelişmişlik düzeylerini ölçen bir endekstir. İGE temel olarak 3 boyutu ölçer:

Sağlıklı yaşam: Bu boyut doğumda beklenen yaşam süresi gibi sağlık göstergelerini içerir. Daha uzun yaşam beklentisi, daha iyi sağlık hizmetlerine erişim olduğunu gösterir.

Bilgi düzeyi: Bu boyut, yetişkin okuryazarlık oranı ve ortalama eğitim süresi gibi eğitim göstergelerini kapsar. Daha yüksek eğitim seviyesi, daha bilgili ve becerikli bir nüfusa işaret eder.

Yaşam standardı: Kişi başına düşen milli gelir, satın alma gücü paritesi gibi gelir düzeyi göstergelerini içerir. Daha yüksek gelir, daha iyi yaşam standartları anlamına gelir.

İGE puanı 0 ile 1 arasında hesaplanır. 1'e yakın puanlar daha yüksek insani gelişmişliği, 0'a yakın puanlar daha düşük insani gelişmişliği ifade eder.

1990 ile 2010 yılları arasında İnsani Gelişme Endeksi (İGE) hesaplamalarında kullanılan ölçütler arasında doğumda beklenen ömür sağlık göstergesi, yetişkin okur-yazarlık oranı ve brüt okullaşma oranı eğitim göstergesi ve satın alma gücü paritesine göre düzeltilmiş Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla (GSYİH) ise gelir göstergesi olarak yer almıştır. 2010 yılı raporuyla, İGE hesaplamalarında sağlık, eğitim ve gelir boyutları korunmuş ancak ölçüm göstergeleri güncellenmiştir. Yeni göstergeler arasında doğumda beklenen yaşam süresi, beklenen okullaşma yılı, ortalama okullaşma yılı ve kişi başına Gayri Safi Milli Gelir (GSMG) bulunmaktadır (Balcı ve Özcan, 2019:225). 1990-2010 dönemi için kullanılan doğumda beklenen ömür, okur-yazarlık oranı, okullaşma oranı ve GSYİH geliri gibi göstergeler, 2010 sonrasında yaşam süresi, okullaşma yılları ve GSMG gibi yeni ölçütlerle değiştirilmiştir.

İnsani Gelişme Endeksi, sağlık, eğitim ve gelir endekslerinden oluşan bir yapıya sahiptir. Sağlık endeksinde temel gösterge uzun ve sağlıklı bir yaşamı ifade eden doğumdan başlayan yaşam süresini içerir. Eğitim endeksi ise bilgiye erişimin yüzdelik oranını yansıtan göstergeleri içerir. Okuryazarlık, okullaşma ve orta/lise seviyesindeki eğitimle ilgili oranlar eğitim endeksini oluşturur. Gelir endeksinin temel bileşenleri arasında yüksek yaşam standardı ve kişi başına düşen GSMH gibi unsurlar bulunur. Bu bileşenler gelir endeksinin yapı taşlarını oluşturur (Aslantaş, 2020:8).

İnsani Gelişme Endeksi, bir ülkenin yaşam standartlarını yükseltme, ekonomik ve kalkınma açısından refahı artırma hedefi taşır. Bu amaçla, sürdürülebilir bir ekonomik büyüme sağlayarak insanların yaşam kalitesini iyileştirmeyi amaçlar. Bu çerçevede, ekonomik gelirlerin artırılmasının yanı sıra yaşayan insanların daha yüksek kalite standartlarına erişmesini hedefler (Aslantaş, 2020:8). İnsani Gelişme Endeksi aynı zamanda sadece ekonomik büyümeye odaklanmayan, eğitim, sağlık, eşitsizlik gibi insan yaşamının farklı yönlerini göz önünde bulunduran bir yaklaşımı yansıtır. Bu endeks, insanların daha uzun ve sağlıklı bir yaşam sürmelerini, daha fazla bilgi ve eğitim imkânlarına sahip olmalarını ve ekonomik refahlarını artırmayı hedefler. Dolayısıyla sadece gelir artışıyla değil, aynı zamanda insanların yaşam koşullarını iyileştirerek toplumsal kalkınmayı destekler.

İnsani Gelişme Endeksi, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından yıllık olarak yayınlanan İnsani Gelişme Raporları ile geniş bir şekilde kullanılmaktadır. Bu raporlar, dünya genelindeki ülkelerin insani gelişmişlik seviyelerini karşılaştırmak ve daha iyi anlamak için kullanılmaktadır. Bununla birlikte bu raporlar, farklı ülkeler arasındaki eşitsizlikleri vurgulayarak daha kapsayıcı ve adil kalkınma politikalarının oluşturulmasına katkıda bulunmaktadır. İnsani Gelişme Endeksi, sadece ekonomik büyüme değil, aynı zamanda insan yaşamının farklı yönlerini ele alarak kalkınmanın daha bütüncül bir perspektifini sunar ve bu nedenle küresel kalkınma çabalarında önemli bir araç olarak kabul edilmektedir.

İnsani Kalkınma Raporları, ülkeleri üç farklı kategoriye ayırmaktadır: Yüksek insani gelişme için İnsani Gelişme Endeksi (İGE) değerleri 0.800 ile 1.000 arasında yer alırken, orta insani gelişme için bu değerler 0.500 ile 0.799 arasında, düşük insani gelişme ise 0.000 ile 0.499 aralığında bulunur. İlk rapor 1990 yılında yayınlanmış olup daha yakın bir dönemde, geçmiş verilere dayanarak 100 ülke için aynı hesaplama yöntemleri kullanılarak ülkelerin değerlendirilmesi yapılmıştır (Gürses, 2009:345).

İnsani Gelişme Endeksi (İGE), sağlık, eğitim ve gelir endekslerinden türetilmiş bir göstergedir. Bu endeks alt kategorilerden oluşan göstergelerle oluşturulmuştur. Uzun ve sağlıklı yaşam boyutu, beklenen ortalama yaşam süresiyle değerlendirilir. Bilgi birikim düzeyi, yetişkinlerin ortalama öğrenim süresiyle, öğrenme ve bilgiye erişim ise çocuklar için beklenen öğrenim süresiyle ölçülür. Yaşam standardı ise, satın alma gücü paritesine göre dönüştürülmüş ve 2011 yılına göre ayarlanmış kişi başına Gayri Safi Milli Hâsıla (GSMH) rakamıyla değerlendirilir (UNDP, 2019: 2). İnsani Gelişmişlik Endeksi, ülkeleri "çok yüksek insani gelişime", "orta insani gelişime" ve "düşük insani gelişime" gibi kategorilere ayırarak geniş bir perspektif sunar. Bu yaklaşım, ekonomik büyümenin ötesinde insanların yaşam kalitesini ve refahını daha iyi anlamamıza yardımcı olur. İnsani Gelişmişlik Endeksi, sadece ekonomik büyüme değil, aynı zamanda sağlık, eğitim ve gelir gibi farklı yönleri bir araya getirerek ülkelerin insan yaşamını daha kapsamlı bir şekilde değerlendiren önemli bir ölçüttür.

İnsani Gelişmişlik Raporunda, insani gelişmişlik; bireylerin kişisel tercihlerini ifade edebilme ve kendi hayatlarını etkileyen kararlar alabilme yeteneği olarak ifade edilmiştir (UNDP, 1990). İGE endeksi, insani gelişmişliği; eğitim, sağlık ve gelir olmak üzere üç temel kriteri kullanarak değerlendirmektedir. Ayrıca bir ülkenin insani gelişmişliğini ölçmede çocuk ölüm oranları gibi faktörler de kullanılmaktadır. Bu üç ana kriter, tüm ülkelerde veri toplanabilirliğine uygun olduğundan İGE'nin temel amacı

olan insani gelişmeyi yansıtmayı amaçlamaktadır (Demir, 2006:5). İGE, insanların kişisel özgürlüklerini ve yaşam kalitelerini artırma yeteneklerini değerlendirmek için eğitim, sağlık, gelir ve diğer ölçütleri kullanarak insani gelişmeyi çok boyutlu bir şekilde ölçmeyi hedeflemektedir.

İnsani Gelişme Endeksi, 1990'dan beri Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (BMKP) tarafından yıllık olarak hazırlanmaktadır. BMKP'ye göre insani gelişim veya insani gelişme yaklaşımı, sadece ekonominin zenginliği değil, aynı zamanda insan yaşamının zenginliğini genişletmeye odaklanan bir kavramdır. Bu yaklaşım, insanların fırsatlarına ve seçimlerine önem verir. İnsanlar, fırsatlar ve tercihler şeklinde üç ana kategoride tanımlanan insani gelişme, iktisadi büyümenin insan hayatını olumlu yönde etkileyeceği düşüncesini reddeder ve yaşam koşullarını iyileştirme/geliştirme hedefini benimser. İnsani gelişme aynı zamanda insanların arzuladıkları bir hayatı yaşama özgürlüğünü ve kabiliyetlerini geliştirme yeteneğini içerir. Kadın-erkek eşitliği gibi etmenler de insani gelişme için önemlidir. İnsani gelişmeye ulaşıldığında insanlar daha fazla seçenek ve fırsatla karşılaşacak, istedikleri yönde değişip dönüşecektir. Bu yaklaşıma göre, insanların kendi istek ve arzularına uygun olarak seçim yapma özgürlüğü ve şansı olmalıdır (BMKP, 2023). İnsanların yaşam kalitesini sadece ekonomik göstergelerle değil, aynı zamanda eğitim, sağlık, cinsiyet eşitliği gibi daha geniş ve insan odaklı kriterlerle değerlendirmeyi amaçlanmaktadır. Aşağıda çalışmamıza konu olan Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından 2002-2022 yılları arasında hazırlanan raporların ana temaları Çizelge 2.1'de gösterilmiştir.

Çizelge 2. 1. İnsani gelişme raporu ana temaları(2002-2022)

İNSANİ GELİŞME RAPORLARI ANA TEMALARI(2002-2022)	
2002	Parçalanmış Bir Dünyada Demokrasiyi pekiştirmek
2003	Binyıl Kalkınma Hedefleri
2004	Günümüzün Farklı Dünyasında Kültürel Özgürlük
2005	Eşit Olmayan Bir Dünyada Yardım, Ticaret ve Güvenlik
2006	Kıtlığın Ötesinde: Güç, Yoksulluk ve Küresel Su Krizi
2007-2008	İklim Değişikliğiyle Mücadele: Bölünmüş Bir Dünyada İnsani Dayanışma
2009	Engellerin Üstesinden Gelme: Göç ve Kalkınma
2010	Ulusların Gerçek Zenginliği: İnsani Gelişme Patikaları
2011	Sürdürülebilirlik ve Eşitlik: Herkes için Daha İyi Bir Gelecek
2012	-
2013	Güneyin Yükselişi: Farklı Bir Dünyada İnsani Gelişme
2014	Sürdürülebilir İnsani Gelişim: Savunmasızlığın Azaltılması ve Direncin İnşası
2015	İnsani Gelişme için Çalışmak

2016	Herkes İçin İnsani Gelişme
2017	Tüketiciden İnsana Geçiş
2018	İnsani Gelişme Endeksleri e Göstergeleri
2019	21. Yüzyılda İnsani Gelişmedeki Eşitsizlikler
2020	Önümüzdeki Sınır, İnsani Gelişme ve Antroposen
2021	Sürdürülebilir Kalkınma için İnsan Odaklı Eğitim
2022	Belirsiz Zamanlar, Huzursuz Yaşamlar: Dünyada Geleceğimizi Şekillendirmek

Kaynak: <http://hdr.undp.org/en/global-reports>

Ünal (2008) tarafından yapılan araştırma, Türkiye'deki insani gelişmişlik raporlarına dayanarak ülkenin bölgeler arasındaki farklılıklarını incelemektedir. Araştırma sonuçlarına göre, Türkiye'nin batısındaki bölgelerin, özellikle Doğu Marmara, Ege ve Batı Marmara'nın, ülkenin doğusundaki bölgelere göre daha yüksek insani gelişmişlik endeksi değerine sahip olduğu ortaya konmuştur. Diğer taraftan, Güneydoğu, Orta Doğu ve Kuzey Doğu Anadolu bölgelerinin İnsani Gelişmişlik Endeksi seviyesinin daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Araştırma ayrıca İnsani Gelişme Endeksi'nin bölgeler ve iller bazında belirlenmesinin, nüfus ve ekonomik coğrafya alanlarında yapılacak ileri araştırmalar için kaynak teşkil edeceğini vurgulamaktadır.

Çalışmalardan elde edilen sonuçlar, sadece eğitim ve sağlık alanlarına odaklanan politikaların, kadına yönelik politikalarla beraber olsa bile, insani gelişmişlikte olumlu değişikliklerin oluşmaması durumunda toplumsal cinsiyet eşitsizliği sorununun çözülmeyeceğini göstermektedir. Bu nedenle, cinsiyet eşitsizliği endeksinin azaltılmasına yönelik politikaların uygulanması ve insani gelişme endeksinde iyileşmeler sağlanması gereklidir (Zülfügarlı, 2020:66). Bu şekilde, sadece kadınların eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimi değil, aynı zamanda toplumun genel yaşam standartları da yükseltilecek cinsiyet eşitsizliğinin daha kapsamlı bir şekilde ele alınması sağlanabilecektir.

2.2.1. 2002-2022 yılları arasında insani gelişmişlik ve türkiye

Türkiye, 2000'li yıllara kadar iç siyasi ve ekonomik istikrarsızlıklar ile dış konjonktürün etkisi altında birçok ekonomik kriz yaşamıştır. Ancak 2000'li yıllardan itibaren ekonomik istikrarı sağlamış ve 2008 yılında kişi başına düşen milli gelirin 10.438 dolar seviyesine yükselmesiyle orta gelirli ülke kategorisine girmiştir (Atalay, 2015:975). Bu dönemde Türkiye'nin ekonomik büyüme performansı ve gelir

düzeyindeki artış, uluslararası arenada dikkat çekmiş ve ülkenin ekonomik durumu önemli ölçüde iyileşmiştir. Ancak ekonomik istikrarın yanı sıra sürdürülebilirlik, gelir dağılımı adaleti ve diğer sosyal ve ekonomik faktörlerin de göz önünde bulundurulması önemlidir. Bu tür gelişmelerin sadece kişi başına düşen milli gelire değil, aynı zamanda sosyal refah ve adaletle de ölçülmesi gereklidir.

2000 yılında 85. sırada yer alan Türkiye, 2001'de 82, 2002'de 85. sıraya yükselmiştir. Ancak 2003'te 96. sıraya düşüş yaşandı. 2003 İnsani Gelişme Raporu'nun 2001 verileriyle hazırlanmış olması, bu düşüşün 2001 finansal krizinden kaynaklandığını gösteriyor. 2004'te hızlı bir toparlanma ile 88. sıraya yükselen Türkiye, 2005 ve 2006'da sırasıyla 0.750 ve 0.757 endeks değerleri ile 94 ve 92. sırada yer aldı. 2007-2008 İnsani Gelişme Raporuna göre ise Türkiye'nin sıralaması 84'e yükseldi ve 0.775 endeks değeri ile 2000'li yıllar boyunca elde ettiği en yüksek değeri yakalamıştır (UNDP, 2007-2008). Türkiye'nin İnsani Gelişme Endeksi sıralaması, 2000'li yıllarda dalgalı bir seyir izleyerek 2007-2008 raporunda en yüksek değerine ulaşarak 84. sıraya yükselmiştir.

Türkiye, 2001 finansal krizi sonrasında ekonomik olarak büyük ilerlemeler kaydetti ve 2002-2007 döneminde yıllık ekonomik büyüme hızını yüzde 5'in altında tutarak hızlı bir büyüme sergiledi. Ancak bu ekonomik başarıya rağmen Türkiye'nin insani gelişmişlik düzeyi dünya ülkeleri arasında aynı düzeye gelmedi. Okuma-yazma ve okullaşma oranları, gelir düzeyi daha düşük ülkelerle kıyaslandığında bile yetersizdir. Bu durumun değişmesi için Türkiye'nin insani kalkınma anlayışını benimsemesi ve uygulaması gerekmektedir. Gelir dağılımı eşitsizliği ve bölgesel farklılıkların azaltılması politikaları, ülkedeki yoksulluk sorununu çözmeye yolunda önemli adımlar olacaktır (Gürses, 2009:348).

Ünal (2008)'ın çalışmasında Türkiye'nin İnsani Gelişme Endeksi (İGE) değerine göre bölgesel farklılıklarını incelemiştir. Araştırmaya göre, yaşam beklentisi endeksinde Doğu Marmara, eğitim endeksinde İstanbul Bölgesi, gelir endeksinde ise Türkiye'nin batı bölgeleri en yüksek sıralarda yer almaktadır. En düşük endeks değerleri ise sırasıyla Ortadoğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve Kuzeydoğu Bölgeleri'nde bulunmaktadır.

İGE hesaplamasına göre yüksek insani gelişmişlik seviyesinde olan iller koyu renkte, orta düzeyde insani gelişmişlik gösteren iller ise açık renkte Şekil 3 üzerinde düzenlenmiştir (Akyüz ve Çetin, 2022:68). İGE sonuçlarının Türkiye Haritası'nda gösterimi Şekil 2.3'te gösterilmiştir.

Şekil 2. 3. İGE Sonuçlarının Türkiye haritası'nda gösterimi

Kaynak: (Akyüz ve Çetin, 2022:68).

Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde insani gelişmişlik düzeyi orta seviyededir. Bu bölgeler ile yüksek insani gelişmişlik gösteren bölgeler arasındaki karşılaştırmada, sağlık endeksinin ötesinde özellikle gelir ve eğitim endekslerinde farklılıklar olduğu belirlenmiştir. Bu farklılıkların temel nedeni, özellikle okullaşma düzeyi ve kişi başına düşen milli gelir değerlerindeki düşüklüktür. Bu sebepler, söz konusu bölgelerin insani gelişmişlik sıralamasında alt sıralarda yer almasına yol açmaktadır (Akyüz ve Çetin, 2022:68). Bu bölgelerdeki insani gelişmişlik düzeyinin yükseltilmesi için eğitim ve ekonomik koşulların iyileştirilmesi gereklidir. Özellikle eğitim fırsatlarına erişimin artırılması ve gelir dağılımının adil hale getirilmesi, bu bölgelerdeki insanların yaşam koşullarını iyileştirmeye yardımcı olabilir. Bu tür önlemler, bölgesel eşitsizlikleri azaltmaya ve insanların daha iyi bir yaşam kalitesine sahip olmalarını desteklemeye yönelik olarak atılması gereken adımlardır.

Kazar ve Kazar (2013) çalışmasında İnsani Gelişmişlik Endeksi ve alt göstergeleri temel olarak gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeleri Türkiye ile karşılaştırmıştır. 1980-2011 dönemini ele alan çalışmada, Türkiye'nin yıllar içindeki endeks değerlerindeki artışa rağmen gelişmiş ülkelerin gerisinde kaldığı ve sağlık, eğitim ve gelir dağılımından kaynaklanan eşitsizlikler nedeniyle kendi potansiyelini tam olarak kullanamadığı belirtilmektedir.

Kızılaslan ve Karaömer (2013) çalışmasında, İnsani Gelişmişlik Endeksi çerçevesinde Türkiye ve diğer ülkeler arasında bir değerlendirme yapılmıştır. Çalışma, iyi ekonomi ve gelir seviyesine sahip ülkelerin insani gelişmişlik düzeyinin yeterli

olmadığını ve bu ülkelerin düşük ekonomilere sahip ülkelerin insani gelişmişlik düzeylerinin gerisinde kaldığını göstermektedir. Türkiye'nin de insani gelişmişlik açısından yeterli ilerleme kaydedemeyen ülkeler arasında olduğu belirtilmiş ve coğrafi bölgeler arasındaki ekonomik gelişmişlik farkının bu yetersizliğe neden olduğu vurgulanmıştır. Çalışma, bu farklılıkların ortadan kaldırılması için hedef ve stratejilerin belirlenmesinin gerekliliğine dikkat çekmektedir.

Yılmaz (2023) çalışmasında, Türkiye'de İnsani Gelişmişlik Endeksi'nin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini incelemiş ve bu endeksin ekonomik büyüme için önemli bir gösterge olduğunu belirtmiştir. Ayrıca bu endeksin kısa dönemde sınırlı ancak uzun dönemde önemli bir katkısı olduğuna vurgu yapmıştır.

Bu araştırmalar, Türkiye'nin insani gelişmişlik düzeyini değerlendirmek ve bu düzeyi iyileştirmek için önemli perspektifler sunmaktadır. Ortak bir temayı paylaşarak, Türkiye'nin insani gelişmişlik açısından daha fazla ilerleme kaydetmesi gerektiği konusunda hemfikirlidir. Araştırmalar, özellikle eğitim, sağlık ve gelir eşitsizliği gibi alanlarda eksikliklerin olduğunu ve bu eksikliklerin Türkiye'nin insani gelişmişlik sıralamasını etkilediğini göstermektedir. Bununla birlikte, coğrafi bölgeler arasındaki ekonomik gelişmişlik farkının insani gelişmişlikte önemli bir rol oynadığını belirtmektedir. Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin diğer bölgelere göre daha düşük insani gelişmişlik düzeylerine sahip olmaları, bu bölgelerin ekonomik ve eğitim koşullarının iyileştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Türkiye İnsani Gelişme Endeksi'nde yapılan hesaplama değişiklikleri ile gelişme kaydetmiştir. 2010'da yapılan değişikliklerle Orta Asya ve Avrupa'daki birçok ülkeyi geride bırakmıştır. 2015 raporunda Türkiye yüksek insani gelişme kategorisine girerek 71. sıraya yerleşmiştir. Ancak sıradaki yavaş ilerleme, diğer ülkelerin performansı ve kullanılan veriler gibi faktörlerden kaynaklanmaktadır. Türkiye'nin ekonomik başarısının yaşam kalitesine etkisi önemlidir. Gelir dengesi dışında eğitim ve insani gelişmeye odaklanmak gerekir. Toplumsal refah için eğitime ağırlık vermek önemlidir. Dengeli ve istikrarlı gelişme için tüm kategorilere odaklanmak gereklidir (Dikme ve Büyükerkan, 2020:1177). Türkiye, İnsani Gelişme Endeksi'ndeki hesaplama değişiklikleri sonucu 2010'da Orta Asya ve Avrupa'da birçok ülkeyi geride bırakarak yüksek insani gelişme kategorisine girmiş; ancak sonraki yıllarda ilerlemesi yavaşlamıştır. Bu nedenle Türkiye'nin yaşam kalitesini artırmak için ekonomik başarının yanı sıra eğitim ve toplumsal refaha odaklanması gerekmektedir.

2.3. Sosyal Politika Kavramı ve Gelişimi

2.3.1. Sosyal politikanın tanımı ve kapsamı

Toplum yapısını açıklamaya yönelik düşüncelerin tarihi çok eskilere dayanır ve Aristo'dan Platon'a kadar uzanır. Ancak 18. yüzyıldan itibaren Fransız İhtilali ve Sanayi Devrimi gibi olaylarla birlikte, insanların yaşam, düşünce ve çalışma koşullarındaki değişiklikleri de içeren dinamikler ortaya çıkmıştır. Bu süreçte sosyal politika ortaya çıkmış ve gelişmiştir (Sallan Gül, 2011:1; Beyazıt, 2020:2968). Sosyal politikanın evriminde, Sanayi Devrimi kadar etkili bir diğer dönüm noktası Fransız İhtilali'dir. Sanayi Devrimi üretim ilişkilerini değiştirirken, Fransız İhtilali siyasal yapıları ve meşruiyet kaynaklarını dönüştürmüştür. Bu devrim, imparatorluk çağını sona erdirip modern ulus devletler çağını başlatmış ve yurttaş ana meşruiyet kaynağı olarak tanımıştır. Yurttaşlar, sadece imparatorlukların tebaası olarak değil, aynı zamanda haklara sahip bireyler olarak kabul edilmiş ve belirli ödevlere sahip olmuşlardır. Sosyal politikanın temelinde, öncelikle üretim ilişkilerinin değişimi ve daha sonra yurttaşın tanımlanması gibi faktörler yer alır. Yani sosyal politika, sınıfsal çatışmalardan doğar ve bu çatışmaların kontrol edilmesini amaçlayan yurttaş hakları kavramına dayanır (Akbaş, 2019:19). Bununla birlikte toplumların içerisinde bulunan değişme ve dönüşme dinamiklerinden kaynaklanan çatışmaları sona erdirmeyi amaçlayan insan odaklı olarak geliştirilen her türlü önlem genel olarak "sosyal politika" olarak adlandırılabilir (Karakuş, 2006:54).

Sosyal politika, başlangıçta kilise, aile ve hayırsever kuruluşlarla başlayan bir süreçten, devletin toplumu bütünleştirme amacıyla insan hakları ve demokrasinin gelişmesiyle hak temelli yaklaşıma geçtiği bir değişimi ifade eder. Sosyal politika, devletin çeşitli kesimlere ve farklı sorun alanlarına yönelik geliştirdiği politikaların bütünüdür ve insan haklarına dayanan bir yaklaşımla şekillenir. Bu süreçte, toplumun ihtiyaçlarına yanıt vermek ve sosyal adaleti sağlamak amacıyla devlet tarafından politikalar oluşturulur (Özel, 2019:20). Ayrıca sosyal politika, devletin toplumla ilişkisi çerçevesinde aldığı tüm kararlar ve uygulamaların bir bütünü olarak tanımlanabilir. Bu kavram, sadece kararların uygulanması değil, aynı zamanda sürdürülebilirliği de içermektedir (Beyazıt, 2020:2969). Sosyal politika, toplumsal adaleti sağlama, eşitsizlikleri azaltma, sosyal hizmetlerin sunumunu düzenleme gibi hedefleri olan bir disiplindir. İnsanların sosyal güvenlik, sağlık, eğitim gibi temel ihtiyaçlarına cevap vermek için sosyal politika aracılığıyla çeşitli programlar, politikalar ve uygulamalar

geliştirilir. Bu dönemde sosyal politika, devletin rolünün genişlemesiyle birlikte daha fazla önem kazanmış ve sosyal hizmetler alanında dönüşümleri tetikleyen kritik bir etken olmuştur.

Sosyal politika, sosyal adaleti hedefleyen ve ekonomi biliminin tarafsız işleyen yasalarını düzeltici niteliğiyle öne çıkan bir disiplindir. Bu politika, kapitalist toplum düzeninde sınıf savaşlarının nedenlerini ortadan kaldırmaya yönelik tedbirler ve politikalar geliştirirken denge, uyum ve barışı sağlama amacını taşır (Tales, 1992; Akt Karakuş, 2006:4). Sosyal politika, devletin vatandaşların ihtiyaçlarına ve haklarına saygı gösteren bir şekilde müdahale etmesini gerektirir. Bu nedenle, sosyal politika önemli bir dengeleyici rol oynar ve toplumun daha adil ve sürdürülebilir bir yapıya sahip olmasına katkıda bulunur. Ayrıca sosyal politika çerçevesinde oluşturulan programlar, toplumsal dayanışma ve uyumu destekleyerek toplumun daha iyi bir geleceğe doğru ilerlemesini sağlar. Bu yüzden devletler aldıkları kararlar ile uygulamalarını gelecek nesillere aktarmak istiyorlarsa sürdürülebilir uygulamalara öncelik vermelidirler. Bu uygulamalar sosyal politika kavramı içerisinde önemli bir yer tutar.

Sosyal politika, ekonomi bilimindeki tarafsız yasaları düzeltme amacı taşıyan ve kapitalist toplum düzeni içinde sınıf savaşlarının kökenlerini ele alarak çözüm öneren bir bilim dalıdır. Bu bilim dalı, sosyal adaleti amaçlayan denge, uyum ve barışı sağlamaya yönelik tedbirler olarak politikalar geliştirir ve uygular (Talas, 1992:19). Sosyal politikayı, toplumsal refah, toplumsal kurumlar ve toplumsal ilişkilerdeki dönüşümü doğrudan etkileyen kolektif müdahaleler olarak tanımlanmaktadır (Mkandawire, 2001:2). Bu durum, kolektif müdahalelerle gerçekleşen bir süreçtir ve toplumun daha iyi bir geleceğe doğru ilerlemesini desteklemektedir. Sosyal politika, toplumun genel refahını artırmak için ekonomik büyümeyi dengelemeyi ve insanların temel ihtiyaçlarını karşılamayı hedeflemektedir. Bu hedef, sadece ekonomik değil, aynı zamanda sosyal ve insani boyutları da içeren bütüncül bir yaklaşımı yansıtmaktadır.

Sosyal politika çoğu kişi için yabancı bir konudur; ancak yine de hepimizi günlük olarak etkiler ve muhtemelen çoğumuzun her gün bu konu hakkında düşündüğünü veya duyduğunu söylemek doğru olur. Günlük bir gazeteye göz atsanız veya en sevdiğiniz radyo istasyonunu dinleseniz bile, her zaman sosyal politika ile ilgili bazı referanslara rastlarsınız (Hothersall, 2010:8). Sosyal politika, hükümetlerin ve diğer kuruluşların vatandaşların refahını artırmayı ve sosyal adaleti teşvik etmeyi amaçlayan eylemlerini tanımlamak için kullanılan bir terimdir. Eğitim, sağlık

hizmetleri, barınma, istihdam ve sosyal güvenlik gibi çok çeşitli alanları kapsar. Sosyal politika aynı zamanda ekonomik ve sosyal faaliyetlerin düzenlenmesinin yanı sıra sosyal değer ve normların teşvik edilmesini de içermektedir.

Sosyal politika, toplumun sosyal risklere karşı korunması için yardım mekanizmaları, düzenleyici mevzuat ve kurumlarla ilgili politikaları içeren bir yaklaşımdır ve çeşitli alanları kapsayan geniş bir kavramı ifade eder. (Akgeyik, 2019a:25). Sosyal politika, toplumsal refahı artırmak, eşitsizlikleri azaltmak ve bireyleri sosyal risklere karşı korumak amacıyla geliştirilen politika ve önlemleri içeren bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım, devletin, toplumun ve diğer paydaşların iş birliğiyle kolektif yardım mekanizmalarını oluşturur. Sosyal politikanın kapsamı oldukça geniştir ve gelir desteği, sağlık hizmetleri, eğitim, istihdam programları, konut politikaları, çocuk bakımı, yaşlılık güvencesi gibi birçok farklı alanı içermektedir. Bu politikalar, sosyal adaleti sağlamak, yoksulluğu ve sosyal dışlanmayı azaltmak, insanların yaşam kalitesini iyileştirmek ve toplumsal dengenin sağlanmasına katkıda bulunmak amacıyla geliştirilmektedir.

Herakleitos'un ünlü sözü "değişmeyen tek şey değişimin kendisidir" düşüncesi, toplumsal değişimin kaçınılmaz olduğunu ve değişime ayak uydurmayan toplumların geri kalacağını vurgular. Tüm toplumlar, bireylerden kurumlara ve toplumsal düzeye kadar farklı aşamalarda değişime tabidir. Bu değişim, her toplumun kendine özgü özellikleriyle gerçekleşir ve yeni sosyal sorunlara yol açabilir. Küreselleşme süreciyle, olayların veya olguların sınırlar içinde kalmadığı, COVID-19 salgınıyla bir kez daha kanıtlanmıştır. Uluslararası ilişkiler, kültürel ve ticari faaliyetler, uluslararası organizasyonlar aracılığıyla, geçmişte sınırlı kalan sorunlar günümüzde kayıtsız kalınamayacak bir duruma gelmiştir (Hotar, 2021:2). Bu durum sosyal politikanın değişim ve dönüşümünü de beraberinde getirmiş ve sosyoekonomik hayatta etkisini göstermiştir. Ayrıca küreselleşme ile sınırların ötesine geçen sorunlar günümüzde önem kazanmıştır.

Ekonomik, politik ve sosyal değişimler, sosyal ihtiyaçlarda değişimlere yol açmış ve sorunlar ile çözümleri dönüştürmüştür. Buna ek olarak Sanayi Devrimi, ekonomi ve sosyal yapı üzerinde önemli etkileri olan bir dönüm noktası olmuştur. Sosyal politikaların çok disiplinli bir alan olarak ortaya çıkmasıyla birlikte, hükümetler sosyal sorunları çözmeyi ve refahı sağlamayı amaçlayan refah devleti kavramını benimsemiştir. Ancak yirminci yüzyılın son çeyreğindeki ekonomik ve sosyal gelişmelerle birlikte devletler, liberal kaygılar ve geleneksel koruma işlevleriyle birlikte

güçlü bir konuma ulaşmıştır. Bu dönemde küreselleşmenin etkileri tartışılmış ve devletlerin sosyal ihtiyaçları karşılamak için artan sosyal harcamaların ekonomik krizlere yol açabileceği eleştirileri ortaya çıkmıştır (Aravacik, 2018; Efe, 2019:108). Bu eleştiriler, devletlerin sosyal ihtiyaçları karşılamak için yaptıkları artan sosyal harcamaların ekonomik krizlere yol açtığına dikkat çekmektedir. Yirminci yüzyılın son çeyreğindeki ekonomik ve sosyal gelişmeler, devletlerin geleneksel koruma işlevlerini ve liberal kaygılarını dönüştürmelerine sebep olmuştur. Küreselleşme tartışmalarıyla birlikte devletler, sosyal harcamalarını artırarak vatandaşlarının sosyal ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmışlardır.

Wilhelm Heinrich Riehl, sosyal politika kavramını ortaya atan düşünür olarak bilinir. Sosyal politika terimi, 19. yüzyılın ikinci yarısında işçi sınıfının yaşadığı zorluklar ve bu zorlukların nasıl çözülebileceği üzerine yapılan tartışmalarda ortaya çıkmıştır. Başlangıçta, sosyal politika işçi koruması, iş uyuşmazlıklarının çözümü ve işçilere fırsatlar sağlama gibi konulara odaklanmış ve bu görevin demokratik denetim altında devlet tarafından yerine getirilmesi hedeflenmiştir (Esin, 1982:133; Beyazıt, 2020:2970). Sosyal politika kavramı zamanla genişlemiş ve gelişmiştir. İlk başlarda sadece işçi sınıfının sorunlarına odaklanırken, daha sonra toplumun genel refahını ve sosyal adaleti sağlama amacını da kapsamıştır. Sosyal politika, toplumun dezavantajlı gruplarına destek olmayı, eşitsizlikleri azaltmayı ve sosyal güvenlik sistemlerini geliştirmeyi hedeflemektedir.

Sosyal politika, farklı refah göstergelerinin birleşik bir şekilde ele alınarak toplumun durumunu iyileştirmeyi amaçlamaktadır. Son dönemde, kentleşme ve ulaşım sorunları nedeniyle eğitim, konut, istihdam ve sağlık gibi kritik ihtiyaçlara odaklanmaktadır. Bu temel bileşenlerin olumsuz etkilenmesi, yoksulluk, cehalet ve sağlık sorunları gibi toplumsal sorunları beraberinde getirmektedir. Bu nedenle, sosyal politikaların etkinliği, küresel kalkınma hedefleri bağlamında büyük önem taşımaktadır (Altınsoy, 2023:89). Sosyal politika, devletin rolünü ve sorumluluğunu vurgulayan bir yaklaşımdır. Devlet, sosyal politika aracılığıyla toplumsal sorunların çözümünde aktif bir rol oynar ve vatandaşların ihtiyaçlarına yanıt verir. Bu politikalar genellikle gelir dağılımı, sağlık hizmetleri, eğitim, konut, çocuk bakımı gibi alanlarda müdahaleleri içermektedir. Sonuç olarak sosyal politika, toplumsal sorunları ele almak ve sosyal adaleti sağlamak amacıyla devletin yürüttüğü politika ve önlemleri ifade eder. Bu kavram, toplumun refahını ve insanların yaşam kalitesini artırmayı hedeflerken aynı

zamanda sosyal eşitsizlikleri azaltmayı ve dezavantajlı gruplara destek olmayı amaçlamaktadır.

Sanayi Devrimi sonrasında ortaya çıkan olumsuzluklar, açlık, yoksulluk, sömürü ve insanlık dışı çalışma koşullarının artmasına neden olmuştur. Aydınlanma dönemiyle birlikte ortaya çıkan görüş, herkesin mevcut kaynaklardan eşit şekilde faydalanması gerektiği şeklinde olmuştur. Bu modern anlayış, bireylerin refah içinde huzurlu bir yaşam sürmelerini sağlamayı amaçlayan sosyal politika anlayışının gelişmesini desteklemiştir. Sosyal adalet ve insan haklarına dayalı bu yeni yaklaşım, farklı çıkarlara sahip sınıflar arasındaki çatışmaları önlemeyi hedefleyerek modern sosyal refah devletinin temel felsefesini oluşturmuştur (Yolcuoğlu, 2012:146). Sosyal politikanın temelinde adalet, insan hakları ve toplumsal refah vardır. Bu kapsamda, devletin sorumluluğu, toplumun refahını korumak ve geliştirmek olarak ifade edilebilir.

18. yüzyılda Avrupa'da şiddetli sınıf çatışmalarının varlığı, devletlerin varlığını tehlikeye atmış ve devletlerin hayatta kalabilmesi savaflara bağlı hale gelmiştir. Ancak günümüzde devletler, dış tehditlerden çok sınıf çatışmalarıyla tehdit altında olduklarının farkına varmışlardır. Bu yeni durum, devletleri sosyal sorunlara müdahale etmeye zorlamış ve bu da sosyal politikanın gelişmesine katkıda bulunmuştur. Devletin sosyal sorunlara müdahale etme alanının genişlemesiyle birlikte sosyal politika da güçlenmiştir (Şenkal, 2005: 26). Bu durumda Avrupa'da sınıf çatışmalarıyla tehdit altında olan devletler, günümüzde sınıf çatışmalarının yanı sıra sosyal sorunlarla da mücadele etmek zorunda kalmış ve bu da sosyal politikanın gelişmesine yol açmıştır.

"Sosyal politika" terimini anlamadan önce, "sosyal" ve "politika" kavramlarına odaklanmak önemlidir. "Sosyal" kelimesi, "organize toplumda yaşayan insanlarla ilgili her şeyi" içermektedir. "Politika" kelimesi ise kökeni Yunanca olan "polis-politeia" kelimesinden gelir ve "kamu kurum ve kuruluşlarını, yani devleti yönetmek ve idare etmek" anlamına gelir. (Kocaoğlu, 1988:30). Sosyal politika, hedefe ulaşmak için izlenen yolların belirlendiği bir kavramdır. Bu yollar, yaşamın farklı alanlarına yönelik olabilir ve seçilen hedeflere ulaşmada birden fazla yol seçilebilir. Sosyal politika ise toplumsal eşitsizlikleri azaltmayı hedefleyen uygulamalar ve düşünceler bütünü olarak tanımlanır. Amacı, sosyal adaleti sağlamak ve toplumu kapitalizmin yarattığı belirsizliklerden korumaktır (Çelik, 2010:66). Sosyal politika, bir toplumun sürdürülebilir bir şekilde kalkınmasını ve toplumsal dengeyi korumasını desteklemektedir.

Sosyal politikaların her ülkede aynı şekilde uygulandığı ve belirli bir tanımının yapılabileceği bir yargıya varmak imkânsızdır. Piyasa sistemi sürekli olarak kendini yenileyerek geliştirdiğinden sosyal politikalar da farklılaşmaktadır. Her dönemde korunan kitle, koruma yöntemleri ve sosyal politikalara olan bakış açısı değişmiştir. Ayrıca sosyal politikaların hükümet politikalarındaki yeri ve önemi ile sosyal politikaların üretimine katkıda bulunanlar da sürekli olarak farklılaşmıştır (Karakuş, 2006:54). Bu sürekli değişen ve farklılaşan sosyal politika alanı, çeşitli faktörlerin etkisi altında evrimleşmektedir. Toplumsal, ekonomik, siyasi ve kültürel dinamikler, sosyal politikaların şekillenmesinde etkili olmaktadır. Örneğin, toplumdaki demografik değişimler, ekonomik dönüşümler, teknolojik ilerlemeler ve küresel olaylar sosyal politikaların önceliklerini ve içeriğini etkileyebilmektedir.

Ayrıca sosyal politikaların uygulanması ve etkinliği de ülkelere ve dönemlere göre farklılık göstermektedir. Her ülkenin kendi tarihi, kültürel ve siyasi bağlamı, sosyal politikaların nasıl şekillendiğini ve hangi alanlarda vurgu yapıldığını belirleyebilmektedir. Bir ülkedeki politika tercihleri, hükümetin ideolojisi, ekonomik kaynakların dağılımı ve toplumun ihtiyaçları gibi faktörler sosyal politikaların çeşitliliğini ortaya çıkarmaktadır. Özetle sosyal politika kavramı sabit bir tanıma sahip olmayıp, sürekli değişen ve farklılaşan bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Her ülkenin kendi koşulları ve öncelikleri doğrultusunda sosyal politikalar belirlenmekte ve uygulanmaktadır. Bu nedenle, sosyal politikaların çeşitliliği ve dinamik yapısı, toplumsal değişimlere ve gereksinimlere uyum sağlama yeteneğini yansıtmaktadır.

Sosyal politika, zaman içinde çeşitli farklılıklar gösteren bir kavramdır. Farklı tanımlar ve içeriklerle kullanılan sosyal politika, bazen sosyal sorunların çözümüne odaklanırken bazen de kapitalist sistem, sınıf mücadelesi veya sosyal adalet gibi hedeflere vurgu yapmaktadır. Ancak genel olarak sosyal politika, toplumsal sorunlara ilişkin politikalar ve önlemler bütünü olarak ifade edilebilir. Başlangıçta emekçi kesimi hedefleyen sosyal politika, zamanla değişerek daha geniş kitlelere ve hedeflere yönelmiştir (Yuvalı, 2020:46). Sosyal politikanın kapsamı ve anlamı, toplumun ihtiyaçlarına ve dönemin koşullarına göre değişmektedir. Sosyal politikanın temel amacı, toplumsal sorunları çözmek, mağdur grupları korumak, sosyal adaleti sağlamak ve toplumsal bütünleşmeyi desteklemektir. Bu bağlamda, sosyal politika sürekli olarak gelişmekte ve yeni politika alanları ve hedefler ortaya çıkmaktadır. Sosyal politikalar, toplumun ihtiyaçlarına yanıt verebilmek için esneklik göstermekte ve sürekli olarak

revize edilmektedir. Bu nedenle, sosyal politika kavramı, çeşitlilik ve değişkenlik içeren bir yapıya sahiptir ve zamanla gelişme göstermektedir.

Ekonomik dengesizlikler ve adaletsizliklerin giderilerek sosyal refahın sağlanması, sosyal politikanın ana görevidir (Danış, 2007:54). Sosyal politika, sosyal refahın sağlanması için çeşitli araçlar kullanır. Bu araçlar arasında sosyal yardımlar, kamu hizmetleri, vergi politikaları, iş güvencesi gibi önemli mekanizmalar bulunmaktadır. Bu mekanizmalar, toplumun daha adil ve eşitlikçi bir yapıya sahip olmasına katkı sağlamada önemli rol oynamaktadır.

Sosyal politika kavramının gelişimi Sanayi Devrimi'nin ardından ortaya çıkmıştır. Batı toplumlarında, Sanayi Devrimi'nin neden olduğu sorunlara yönelik reformist bir yaklaşımın bir sonucu olarak ortaya çıkan bu yaklaşım genellikle "sosyal politika" olarak adlandırılır. Sosyal politika, hem disiplinler arası bir bilim dalı olarak hem de pratik bir yaklaşım olarak Sanayi Devrimi sonrasındaki sorunların çözümünü hedefler. Sosyal politikanın temeli zamanla çeşitli tanımlamalara yol açmıştır ve en yaygın kabul gören tanımlamalardan biri, "dar" ve "geniş" anlam ayrımıdır. Bu ayrım, sosyal politikayı dar anlamda iş hayatına odaklanan bir yaklaşım olarak tanımlarken, geniş anlamda iş hayatı dışındaki dezavantajlı durumları da ele alan bir perspektifi temsil eder (Taşçı, 2022:10).

Günümüzde sosyal politikanın önemli bir değişim sürecine girdiği ve bu değişimin birden fazla etkenden kaynaklandığı söylenebilir. Küreselleşme, devlet anlayışındaki değişimler ve toplumsal yapıdaki değişimler sosyal politikayı etkilemektedir. Küreselleşme işgücü ve çalışma koşulları üzerinde etkili olmakta ve işsizlik tehdidiyle birlikte çalışma standartlarının baskılanmasına neden olmaktadır. Ayrıca neo-liberalizm ideolojisi devlet yapısında değişikliklere yol açarak kamu harcamalarının azaltılmasını ve kamu hizmetlerinin piyasalaşmasını beraberinde getirmektedir. Sonuç olarak küreselleşme, sosyal devletin boyutlarını aşındırırken devletin iç politika ve önlemler konusundaki manevra alanını da daraltmaktadır. Bu nedenle, sosyal politikanın geleceği belirsizdir ve nasıl gelişme göstereceği öngörülememektedir (Koray, 2007:19-20). Bu durum sosyal politikanın geleceğini belirsizleştirmektedir.

Sosyal politika günümüzde genellikle sosyal güvenlik sistemleri, sosyal sigortacılık, sosyal yardımlar ve sosyal hizmetler gibi uygulamalarla ilişkilendirilmektedir. Ancak bu uygulamaların arkasında yatan kuramsal ilkeler genellikle göz ardı edilmektedir. Sosyal politika, batılı ülkelerdeki sosyal, siyasal, yasal

ve ekonomik gelişmelerin bir sonucu olarak kurumsallaşmıştır. Toplumsal yardımlaşmanın isteğe bağlı ve merhamete dayalı olduğu dönemler yerine, sosyal politika eşit haklara sahip bireyleri kurumsal yollarla toplumsal risklere karşı koruma amacını taşımaktadır. Sosyal politika, bu bağlamda eşitlik ve adalet kavramlarıyla yakından ilişkilidir ve amacı sosyal adaleti sağlamaktır (Sunal, 2011:284). Ancak sosyal politikanın amacını gerçekleştirmek için bazı zorluklarla karşılaşmaktadır. Örneğin, küreselleşme ve neo-liberal politikalar, sosyal politikanın etkinliğini ve kapsamını olumsuz yönde etkilemektedir. Küreselleşme, işgücü piyasalarında rekabeti artırarak işsizlik tehdidini arttırmakta ve çalışma koşullarının baskılanmasına yol açmaktadır. Ayrıca neo-liberal politikaların etkisiyle devletin koruyucu ve kollayıcı rolü azalmakta ve kamu harcamaları azaltılmaktadır.

Bu nedenlerle, sosyal politika alanında nereye doğru bir evrimin yaşanacağı belirsizdir. Ancak sosyal politikanın önemi ve gerekliliği her geçen gün artmaktadır. Toplumsal değişimler, yeni sorunlar ve ihtiyaçlar ortaya çıkmakta ve sosyal politikaya olan ihtiyaç da artmaktadır. Bu bağlamda, sosyal politikanın güncel koşullara uyum sağlaması ve toplumsal adaletin sağlanması için sürekli olarak yenilenmesi gerekmektedir. Bugün sosyal politika, sosyal güvenlik sistemleri, sosyal yardımlar ve sosyal hizmetler gibi pratik uygulamaları içermektedir. Ancak sosyal politikanın temel amacı, toplumsal adaleti tesis etmek ve bireyleri toplumsal risklere karşı korumaktır.

Sosyal politika, insanın insanca yaşamasını amaçlayan ve toplumdaki zenginliklerin adil dağıtımını hedefleyen sorunlarla karşı karşıyadır. Bu sorunlar ülkeden ülkeye ve zamandan zamana farklılık gösterir. Sosyal politika dinamik bir yapıya sahiptir ve değişen koşullara uyum sağlamak zorundadır. İnsanın ihtiyaçları ve istekleri benzerdir; ancak sosyal politika sorunlarının çözümünde genel başlıklar altında tedbirler alınabilir. İnsanın incelenmesi sadece sosyolojik açıdan yeterli değildir, biyolojik, fizyolojik ve ekonomik faktörler de göz önünde bulundurulmalıdır. Örneğin, adalet sistemi gibi diğer faktörler de sosyal politika sorunlarının çözümünde önemli rol oynar (Fert, 2007:5).

Sosyal politika genel olarak barınma, eğitim, geçim ve sağlık gibi bir dizi insan ihtiyacını karşılamak için tasarlanmış hükümet politikalarını ifade eder. Hangi ihtiyaç ve sorunların devletin sorumluluğunda olduğu ve bunların en iyi şekilde nasıl ele alınabileceği, yoğun siyasi tartışmaların konusu olmuştur ve olmaya da devam etmektedir (Green ve Clarke, 2016:17). Sosyal politika sorunlarına çözüm getirebilmek için çok disiplinli bir yaklaşım gereklidir. Sosyal politika, insanın temel haklarını ve

refahını korumayı amaçlar ve adil bir toplumun oluşturulmasına yönelik çabalara odaklanır. Bu çerçevede, gelir dağılımı eşitsizliği, yoksulluk, sağlık hizmetlerine erişim, eğitim fırsatları gibi konular sosyal politika gündeminde önemli yer tutar. Sosyal politika, toplumun ihtiyaçlarına yanıt vermek, sosyal adaleti sağlamak ve toplumsal dengeyi korumak amacıyla geliştirilen politika ve önlemleri içeren bir disiplindir. İnsanların sosyal güvenlik, sağlık, eğitim gibi temel ihtiyaçlarına cevap vermek için sosyal politika aracılığıyla çeşitli programlar, politikalar ve uygulamalar geliştirilir. Bu uygulama, toplumun refahını artırmayı ve insanların yaşam kalitesini iyileştirmeyi hedefler. Sosyal politika, toplumun sosyal risklere karşı korunmasını ve sosyal adaletin sağlanmasını amaçlar. Bu durum ekonomik, siyasi ve toplumsal değişimlere göre evrilen ve şekillenen bir alan olmuştur. Sosyal politikanın etkili olabilmesi için politika yapıcıların toplumun çeşitli kesimlerini ve ihtiyaçlarını dikkate alması, sosyal adalet ilkelerine bağlı kalması ve sürdürülebilir bir yaklaşım benimsemesi gerekmektedir.

2.3.2. Sosyal politikanın boyutları

Sosyal politikanın farklı boyutları vardır ve genellikle aşağıdaki alanlarda yoğunlaşır:

1. **Ekonomik Boyut:** Sosyal politika, ekonomik eşitsizlikleri azaltmayı hedefler ve gelir dağılımının adaletli olmasını sağlamaya çalışır. Ekonomik boyutta sosyal politika, istihdam politikaları, gelir transferleri, emeklilik ve sosyal güvenlik sistemleri gibi konuları kapsar.

2. **Eğitim ve İstihdam Boyutu:** Sosyal politika, eğitim ve istihdam olanaklarına erişimi artırmayı ve insanların mesleki becerilerini geliştirmesini desteklemeyi amaçlar. Eğitim politikaları, okulların kalitesi, mesleki eğitim programları, işsizlikle mücadele stratejileri sosyal politikanın bu boyutunu oluşturur.

3. **Sağlık Boyutu:** Sosyal politika, sağlık hizmetlerine erişimi kolaylaştırmayı ve sağlığın toplumun genel refahında önemli bir rol oynadığını gösterir. Sağlık politikaları, sağlık sigortası, kamu sağlık hizmetleri, önleyici sağlık hizmetleri gibi konuları içerir.

4. **Sosyal Yardım ve Güvenlik Boyutu:** Sosyal politika, dezavantajlı grupları desteklemek ve sosyal yardım ağlarını güçlendirmek amacıyla sosyal yardım programları ve sosyal güvenlik sistemleri geliştirir. Bu boyut, işsizlik ödeneği, engelli yardımları, çocuk bakımı destekleri gibi konuları içerir.

5. **Konut ve Çevre Boyutu:** Sosyal politika, uygun konut sağlama, yaşanabilir çevrelerin oluşturulması ve sosyal konut politikalarını içerir. Konut politikaları, barınma sorunları, kentsel dönüşüm projeleri, çevresel sürdürülebilirlik gibi konuları kapsar.

6. **Engellilik, Yaşlılık ve Çocuk Hakları Boyutu:** Sosyal politika, engelli bireylerin haklarını korumayı, yaşlılara destek sağlamayı ve çocukların haklarını güvence altına almayı amaçlar. Bu boyut, engelli politikaları, yaşlı bakımı, çocuk koruma hizmetleri gibi konuları içerir.

Bu boyutlar, sosyal politikanın çeşitliliğini ve çok yönlülüğünü yansıtan örneklerdir. Sosyal politika, toplumun ihtiyaçlarına ve değişen koşullara bağlı olarak sürekli olarak gelişmekte ve değişmektedir.

Sanayi devrimiyle ortaya çıkan liberal kapitalizm düzeninde işçi ve işveren sınıfları arasındaki çatışma ve gelir eşitsizliği, adil endüstri ilişkileri için önlemler almayı gerektirdi. Yoksulluğun zamanla piyasa tarafından otomatik olarak ortadan kalkacağına inanılıyordu; ancak gelir eşitsizliği ve yoksulluk artarak günümüze kadar devam etti. Bu dönemde toplumsal huzuru korumak amacıyla Avrupa'da devletlerin sosyal politikaları uygulaması, sosyal politika biliminin ortaya çıkmasını sağladı (Seyyar, 2003:40; Akt Gürel, 2009:1).

Sosyal politika, kapitalist toplumda ortaya çıkan sınıf çelişkilerini çözmeye yönelik ve özellikle işçi sınıfının yaşadığı sorunları önlemeyi hedefleyen bir politika alanıdır. Bu nedenle, sosyal politikanın kapsamı ve tanımı, bazı sosyal politikacılar tarafından dar veya eski olarak nitelendirilmiştir (Şişman, 2002:20). Sosyal politikanın dar ya da eski olarak nitelendirilmesinin nedeni, sınıf temelli sorunlara odaklanmasından kaynaklanmaktadır. Günümüzde sosyal politika kavramı, daha geniş bir perspektife sahip olup farklı toplumsal grupların ihtiyaçlarını ve sorunlarını ele almaktadır. Bu anlayış cinsiyet, etnik köken, yaş, engellilik gibi farklı kimliklere sahip bireylerin de kapsama alındığı anlamına gelmektedir. Ayrıca sosyal politika kavramı zaman içinde evrilmiş ve genişlemiştir. Artık sadece düzenleyici ve koruyucu politikaları kapsamamakta, aynı zamanda toplumsal adaleti ve sosyal refahı sağlamayı hedeflemektedir. Sosyal politika, eğitim, sağlık, iş güvencesi, gelir dağılımı, emeklilik gibi alanlarda da etkili olmayı amaçlamaktadır. Sonuç olarak sosyal politika kavramı günümüzde daha geniş bir anlam ve kapsam kazanmıştır. Sınıf temelli sorunlardan ziyade, çeşitli toplumsal grupların ihtiyaçlarını karşılamayı hedefleyen ve toplumsal adaleti sağlamaya yönelik politikaları içermektedir.

Sosyal hizmet literatüründe çeşitli tanımlar bulunsa da genellikle bu alana geniş ve dar anlamda iki temel yaklaşımla bakılmaktadır. İlk veya dar anlamda sosyal hizmet, sanayi devrimi gibi olumsuz koşulların telafi edilmesi için yapılan uygulamaları içerirken, ikinci veya geniş anlamda ise çevre politikalarından aile düzenlemelerine kadar toplumsal sorunların tüm yelpazesini kapsayan bir alandır (Önal, 2017:1). Sosyal hizmetin çeşitli konuları ve sorunları ele alabilen çok yönlü bir disiplin olduğunu göstermektedir.

Dar anlamda sosyal politika, işverenler ve işçiler arasındaki çelişkileri gidermeyi, sınıflar arasında uyumu sağlamayı hedefleyen bir yaklaşımı ifade eder. Bu yaklaşım, devletin sadece belirli bir sınıfın ihtiyaçlarına yönelik faaliyetlerini kapsar. İşçi-işveren arasındaki sorunlarla ilgilenen sosyal politika dar anlamda sosyal politikadır (Erdal, 2014:175; Talas, 1992; Selçuk, 2008:2; Dal, 2017:5-6). Dar anlamdaki sosyal politika, işverenler ve işçiler arasındaki çelişkileri çözmek ve sınıflar arasında uyumu sağlamak amacıyla uygulanan politikaları ifade eder. Bu anlayışta, devletin faaliyetleri genellikle belirli bir sınıfın çıkarlarını koruma odaklıdır, özellikle işçi-işveren ilişkileri üzerine odaklanır.

Geniş anlamda sosyal politika, toplumun tüm sosyal gruplarının sorunlarına odaklanan ve sosyal alanları kapsayan çözümler sunan uygulamaları ifade eder. Bu yaklaşım, geniş bir perspektiften sosyal sorunlara yaklaşır ve toplumun genel refahını artırmayı hedefler. Sosyal politika, gelir eşitsizliği, yoksulluk, sosyal güvenlik, sağlık hizmetleri gibi konuları içeren geniş bir yelpazede politikaları kapsar. Bu şekilde, toplumun genel ihtiyaçlarını karşılayarak sosyal adaleti sağlamayı amaçlar (Dal, 2017:6; Durmuş, 2006:156; Erdal, 2014; Ferrera, 2006; Guillen ve Matsaganis, 2006; Kleinman, 2006). Sosyal politika geniş anlamda, toplumun farklı kesimlerinin sosyal sorunlarına yönelik çözümler üreten ve bu sorunlara etkili politikalar geliştiren bir disiplindir. Bu yaklaşım, sınıf ayrımı gözetmeksizin tüm toplum üyelerinin ihtiyaçlarını ve haklarını göz önünde bulundurur. Sosyal politika, eşitsizlikleri azaltmaya, sosyal güvenliği sağlamaya, toplumun refahını artırmaya yönelik tedbirler alır. Bununla birlikte, sosyal politika sadece devletin sorumluluğunda değildir; aynı zamanda sivil toplum, özel sektör ve diğer paydaşların da katılımını gerektirir. Bu şekilde, sosyal politika toplumsal dönüşümü destekler ve insanların daha adil ve sürdürülebilir bir yaşam sürmelerini sağlar.

Sosyal politika günümüzde vatandaşlık hakkı olarak görülen sosyal ve ekonomik hak ve özgürlükler üzerine odaklanmıştır. Bu politikalar, ülkeler arasında çeşitlilik

gösterse de bazı ortak özelliklere sahiptir. İlk olarak sosyal politikaların temeli insan hakları ve demokratikleşme sürecine dayanmasına rağmen sınıf mücadelesi önemli bir rol oynamaktadır. İşçi-işveren mücadelesi Endüstri Devrimi döneminde bu politikaların temelini oluştururken, günümüzde toplumsal adalet ve eşitlik sağlamaya yönelik olarak toplumun barışını sürdürmeyi amaçlamaktadır. İkinci olarak sosyal politikaların kapsamı, bir ülkedeki ücretli emeğin gücüyle doğrudan ilişkilidir. Toplumsal güçlerin etkin olmadığı toplumlarda, bu politikaların kapsamı genellikle sınırlıdır ve mevcut uygulamalar genellikle "sosyal hizmet ve yardım" odaklı olur. Bu nedenle, toplumsal güçlerin etkin olmadığı toplumlarda, sosyal politikalar geniş anlamda sosyal politika kavramından uzaklaşır ve içeriğini kaybeder (Koray, 2012: 36-38).

1945-1975 dönemiyle birlikte sosyal politika, geniş bir anlam kazanmaya başlamıştır. Bu dönemde sosyal politika, toplumun tüm sınıflarını ilgilendiren ve sınıf ayrımı yapmadan çeşitli konuları ele alan bir disiplin haline gelmiştir. Sosyal politika, toplumu bir bütün olarak gözlemleyerek çeşitli hususları dikkate alır ve toplumun genel refahını artırmayı hedefler. Sınıf farklarını gözetmeksizin, tüm bireylerin sosyal ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlayan politikaları içerir (Talas, 1992; Taşcı, 2011; Dal, 2017:6). Geniş kapsamlı sosyal politika anlayışı, özellikle 20. yüzyılın başından itibaren yükselmeye başlamıştır. II. Dünya Savaşı sonrası refah politikalarının etkisiyle, devletin rolü büyümüş ve vatandaşlar daha fazla ve daha kaliteli hizmetler talep etmeye başlamıştır. Ancak 1970'lerin ortalarından itibaren kamu hizmetlerinin finansmanı zorlaşırken, 1980'lerden itibaren başta küreselleşme olmak üzere birlikte mali ve sosyal eşitsizlikler ile sosyal politika konularındaki tartışmalar artmıştır (Canpolat, 2022:1).

Dar anlamdaki sosyal politika daha dar bir odaklanma ve çıkar grubuna yönelik politikaları kapsarken, geniş anlamdaki sosyal politika daha kapsamlı bir yaklaşımı temsil eder ve toplumsal refahı hedefler. Bu nedenle geniş anlamdaki sosyal politika, daha kapsayıcı, adil ve eşitlikçi bir toplumun oluşturulmasını hedeflerken, dar anlamdaki sosyal politika daha sınırlı bir amaca hizmet etmektedir.

Sosyal politika, modern bir yaklaşım olarak kabul edilir ve kapitalist ekonomilerde sosyoekonomik eşitsizlikleri azaltmayı, toplumsal adalet ve eşitlik sağlamayı amaçlar. Ayrıca toplumsal uzlaşa ve bütünleşmeyi teşvik etmeyi hedefler. Sosyal, ekonomik ve siyasal sistemlerle bağlantılı olan sosyal politika, bu alanlardaki gelişmelere göre şekillenmelidir. Sosyal politikanın kökenleri, etkileyen faktörler ve kurumsallaşması göz önünde bulundurularak devlet politikası olarak incelenmelidir. Örneğin, İngiltere'de 18. yüzyılda başlayan işsizlik ve yoksulluk gibi sorunlara ahlaki

çözümler aranmış, 19. yüzyılda ise Avrupa'da bu sorunlara karşı sınırlı ve dar kapsamlı önlemler alınmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrası bu önlemlerin daha sistemli, kalıcı ve geniş kapsamlı hale geldiği ve hedeflerinin genişlediği görülmüştür (Koray, 2007:27).

Sosyal politikaların kapsamı ve işleyişi, devletin ekonomik yapısı, siyasi yönetim biçimi, uygulayıcı kurumların nitelikleri ve toplumun sosyal-kültürel özellikleri gibi çeşitli etmenlere bağlıdır. Bu faktörler, sosyal politikaların yapısını ve içeriğini şekillendirir. Bu politikalar, eğitim, sağlık, sosyal hizmetler, barınma ve sosyal güvenlik gibi alanları içerir. Sosyal politikaların temel amaçları şu şekilde sıralanabilir (Ergenç, 2009:38):

- Sosyal politikalar, ihtiyaç sahibi bireylerin ekonomik ve sosyal durumlarını sosyal sigorta, sosyal yardım ve sosyal hizmetler gibi yöntemlerle iyileştirmeyi hedefler. Bu bağlamda, ekonomik ve sosyal açıdan desteklenmesi gereken bireylerin öncelikli olarak desteklenmesi amaçlanır.

- Toplumsal düzenin ve adaletin sağlanması, sosyal politikaların öncelikli amaçları arasındadır.

- Sosyal politikalar vasıtasıyla, devletin toplumun tüm kesimlerine ulaşması ve herkesin çeşitli risklere karşı korunması amacı güdülür.

- Sosyal politikaların uygulanması sonucunda hem makro hem de mikro düzeyde verimlilik sağlanması, fırsat eşitliğinin artırılması, toplumsal bütünleşmenin desteklenmesi ve tam istihdamın teşvik edilmesi hedeflenir.

- Sosyal politikalar sayesinde, toplumun mevcut yapılara ve sistemlere olan güveninin artırılması ve bu güvenin sürdürülmesi önemli bir hedef olarak görülür.

- Ayrıca sosyal politikaların bir diğer amacı, sosyal dayanışma kültürünü teşvik etmek ve tüm toplum kesimlerine sivil toplum örgütlerine katılım fırsatları sunmaktır.

Sosyal politikalar, ihtiyaç sahibi kişilerin ekonomik ve sosyal koşullarını iyileştirmeyi hedefler. Bu politikalar ayrıca toplumsal düzen ve adaleti sağlama, her kesimi sosyal güvenlik sistemi içine alma, verimliliği ve fırsat eşitliğini artırma, toplumsal bütünleşmeyi ve tam istihdamı destekleme gibi amaçlar güder. Bunun yanı sıra, toplumun mevcut sistemlere olan güvenini sürdürme, sosyal dayanışma kültürünü geliştirme ve sivil toplum örgütlerine katılım imkânlarını genişletme de sosyal politikaların önemli hedefleri arasında yer alır. Bu hedeflerden yola çıkarak elde edilebilecek bazı önemli sonuçlar şunlar olabilir:

1. Sosyal politika, toplumun sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlayan bir politika alanıdır. Bu, ekonomik eşitsizlikleri azaltma, toplumsal adaleti sağlama ve toplumun genel refahını artırma amacını içerir.

2. Sosyal politikanın tanımı ve kapsamı zaman içinde evrilmiş ve genişlemiştir. Dar anlamda sosyal politika, sınıf temelli sorunlara odaklanırken, geniş anlamda sosyal politika, toplumun tüm kesimlerinin ihtiyaçlarını ve haklarını gözetir.

3. Sosyal politika, işçi-işveren çatışmalarını çözme, sınıflar arasında uyumu sağlama amacı taşıyan dar anlamdaki yaklaşımla başlamış, daha sonra toplumsal adalet, eşitlik ve refah sağlama hedeflerini benimsemiştir.

4. Sosyal politikanın gelişimi, devletin ekonomik yapısı, siyasi yönetim anlayışı, toplumun sosyal ve kültürel faktörleri gibi bir dizi etkene bağlıdır.

5. Sosyal politika, sosyal güvence, sağlık hizmetleri, eğitim, barınma ve sosyal yardım gibi alanlarda politikaları içerir. Hedefler arasında toplumsal düzenin sağlanması, adaletin tesis edilmesi, fırsat eşitliği ve toplumsal bütünleşme bulunur.

6. Sosyal politika, toplumun refahını artırmayı ve insanların daha adil ve sürdürülebilir bir yaşam sürmelerini sağlamayı amaçlar. Bunun için devletin yanı sıra sivil toplum, özel sektör ve diğer paydaşların da katılımı gerekebilir.

Sonuç olarak sosyal politika, toplumun değişen ihtiyaçlarına ve koşullarına uyum sağlayan, geniş bir kapsama sahip ve çeşitli hedefleri olan dinamik bir politika alanıdır. Dar ve geniş anlamdaki tanımları, sosyal politikanın evrimini ve çok yönlülüğünü yansıtır. Sosyal politika, sosyal adalet, eşitlik ve toplumsal refahın sağlanmasına katkıda bulunan önemli bir araç olarak görülmektedir.

2.3.3. Sosyal politikanın amaçları

Sosyal politika, toplumsal refahı artırmayı ve toplumun farklı kesimlerinin yaşam koşullarını iyileştirmeyi amaçlayan bir alan olarak karşımıza çıkar. Genel olarak, sosyal politikaların amacı, toplumsal adaletin sağlanması, insanların ihtiyaçlarının karşılanması, toplumsal bütünleşmenin teşvik edilmesi ve insanların refahlarının artırılmasıdır.

Sosyal politikalar, insanların yaşam standartlarını yükselterek insanca yaşama koşullarına ulaşmalarını hedefler. Sosyal politikaların sosyal olmasının nedeni, insanların genel refahını artırmayı öncelikli olarak görmesidir. Bu kavram, toplumdaki çatışmaları ortadan kaldırmayı ve toplumsal barışı sağlamayı amaçlayan önlemleri

içerir. Sosyal politikaların çağdaş karşılığı, devletin merkezi rol oynadığı ve ekonomik sistemin topluma verdiği zararları telafi etmeyi amaçlayan müdahalelerin bütünüdür. Ancak bu müdahaleler, insanların özgür ve eşit haklara sahip bireyler olarak topluma katılımlarını desteklemeyi hedefler ve geleneksel hayır işlerinin ve enformel dayanışma biçimlerinin ötesine geçer (Buğra ve Keyder, 2005).

Sosyal politikaların temel amacı, insanların sosyal adaleti ve eşitliği deneyimlemelerini sağlamaktır. Bu politikalar, gelir eşitsizliğini azaltmayı, yoksulluğu önlemeyi ve sosyal güvenliğini sağlamayı hedefler. Bunun yanı sıra, eğitim, sağlık, barınma gibi temel ihtiyaçların karşılanmasını ve fırsat eşitliğinin sağlanmasını amaçlar. Sosyal politikaların bir diğer amacı, toplumsal bütünleşmeyi teşvik etmektir. Bu, ayrımcılığı önlemeyi, sosyal katılımı artırmayı ve çeşitliliği kabul etmeyi içerir. Sosyal politikalar, toplumun farklı kesimleri arasında dayanışma ve iş birliğini teşvik ederek toplumsal uyumu sağlamayı hedefler.

Vatandaşların genel iyilik hallerinin desteklenmesi, sosyal politikanın hem politika hem de araştırma boyutunda temel hedeflerden biridir. Genel iyilik hali, sadece fiziksel sağlık değil, aynı zamanda ekonomik refah, stres seviyesi, gelecek umudu gibi bütünsel bir durumu içerir. Bu bağlamda, genel iyilik hali, konut koşulları, sağlık ve beslenme, şehir içi ulaşım, istihdam gibi faktörlerle yakından ilişkilidir (Başer, 2021:3). Ayrıca sosyal politikaların amacı, toplumun mevcut yapıya ve sistemine olan güvenin sağlanması ve korunmasıdır. Bu, politikaların toplumun ihtiyaçlarına uygun şekilde geliştirilmesini, halkın katılımını ve demokratik süreçleri desteklemeyi içerir. Son olarak sosyal politikaların amacı, insanların insanca yaşam standartlarına ulaşmasını ve refahlarını artırmalarını sağlamaktır. Bu, sosyal yardım, sosyal hizmetler, istihdam politikaları gibi uygulamalarla desteklenir.

Avrupa refah devletlerinin başlangıç döneminde sosyal politika hedefleri asgari gelir, sosyal güvenlik, sağlık, refah payı, eğitim ve konut yardımını içeriyordu. Sonrasında ekonomik büyümeyle ortaya çıkan yeni ihtiyaç ve beklentilerle yoksulluğun ve eşitsizliğin giderilmesi, sosyal bütünleşme ve katılım hedefleri de eklenmiştir (Günel, 2009:14-16). İhtiyaç ve beklentilerin sürekli değiştiği bir dünyada, sosyal politikalar da dönüşüm göstermektedir. Günümüzde sosyal politika hedefleri arasında sürdürülebilir kalkınma, cinsiyet eşitliği, çevre koruması, dijital dönüşüm ve yaşlanma gibi konular da yer almaktadır. Ayrıca toplumsal adalet, insan hakları, demokratik katılım ve sosyal ayrımcılığın önlenmesi gibi ilkeler de sosyal politika amaçlarının

temelini oluşturur. Sosyal politikalar, toplumun ihtiyaçlarına ve değişen koşullara uyum sağlayarak, insanların refahını ve yaşam kalitesini artırmayı hedefler.

2.3.4. Sosyal politikanın araçları

Sosyal politikanın araçları, sosyal sigortalar, sosyal yardımlar, sosyal hizmetler ve sosyal tazmin olarak özetlenebilir. Sosyal sigortalar riskleri kolektif olarak üstlenerek işgücüne dayalı koruma sağlar. Sosyal yardımlar ise ihtiyaç sahiplerine maddi destek sunar. Sosyal hizmetler ise psikososyal destek, danışmanlık ve bakım hizmetleriyle sosyal refahı artırır. Bu araçlar, sosyal politikanın amaçları olan sosyal güvenlik, adalet, refah ve eşitlik hedeflerine ulaşmayı amaçlamaktadır.

2.3.4.1. Sosyal sigorta

Sosyal sigortalar, sosyal güvenliğin temel aracıdır ve 2. Dünya Savaşı sonrasında birçok ülkede uygulamaya geçmiştir. Bu sistem, risklerin kolektif olarak paylaşılmasına dayanır ve primler üzerinden işler. Sosyal sigorta, genellikle çalışan kesimi kapsar ve iş kazaları, hastalıklar, hamilelik gibi geçici iş göremezlik durumları ile ölüm ve işsizlik gibi risklerden koruma sağlar (Özdemir, 2015:60).

Sosyal sigortaların önemi ve etkisi oldukça büyüktür. Bu sistem, bireylerin beklenmedik riskler ve belirsizlikler karşısında korunmasını sağlayarak sosyal güvenliği güçlendirir. İş kazaları, hastalıklar veya işsizlik gibi durumlar karşısında maddi destek ve güvence sunarak bireylerin yaşam standartlarını koruma imkânı sağlar. Ayrıca sosyal sigortalar, toplumun genel refahını artırmaya da katkıda bulunur. Sağlıklı bir sosyal sigorta sistemi, toplumdaki sosyal eşitsizlikleri azaltabilir ve fırsat eşitliği sağlayabilir. Bunun yanı sıra sosyal sigortalar, toplumun dayanışma ve sosyal bütünleşme duygusunu güçlendirir. Ancak sosyal sigorta sistemlerinin sürdürülebilirliği ve adaletli bir şekilde finanse edilmesi önemlidir. Devletlerin bu sistemleri etkin bir şekilde yöneterek ihtiyaç sahiplerine adil ve etkili bir şekilde hizmet sunması büyük bir önem taşır.

2.3.4.2. Sosyal tazmin

Devlet sorumluluğundaki işlemlerden kaynaklanan zararların telafisi için yapılan edimler, devletin tazminat politikaları olarak özetlenebilir. Bu tazminatlar, asker, kamu görevlisi veya sivillerin kamu görevi sırasında uğradığı zararların telafi edilmesini sağlar. Tazminatlar, vergilerle finanse edilir ve ilgili düzenlemelerin gerektirdiği

durumlarda hak sahiplerine ödenir. Yardım niteliği taşımayan tazminatlar, ayrı bir kategori olarak ele alınır. Bu politikalar, adaletin ve hukukun işleyişinin önemli bir parçasıdır ve devletin vatandaşlarına karşı sorumluluğunu yerine getirmesini sağlamaktadır.

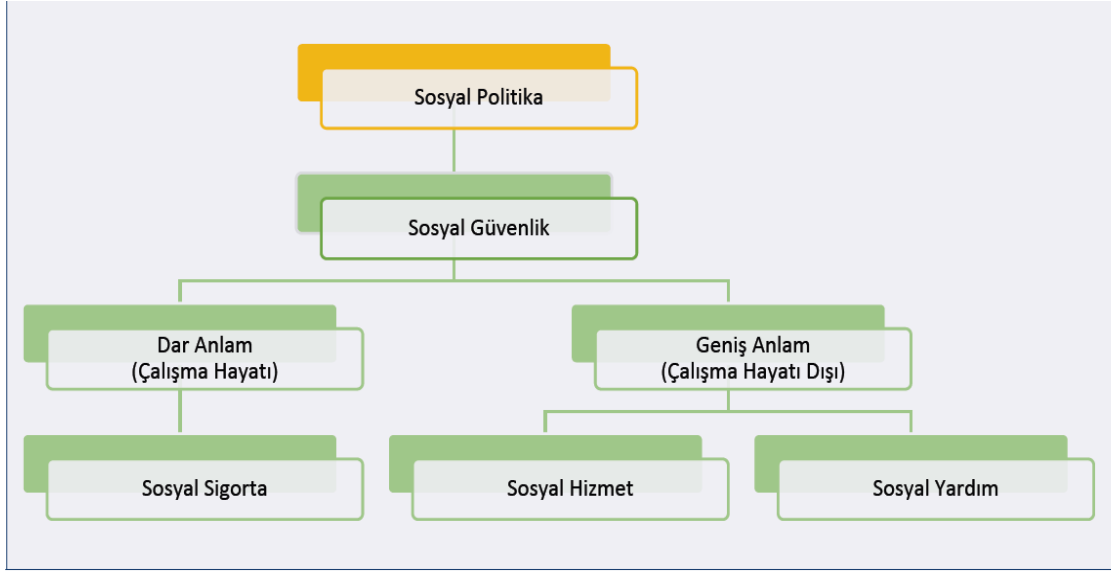
2.3.4.3. Sosyal yardım

Sosyal yardım, genellikle maddi veya sosyal destek ihtiyacı içinde bulunan birey veya gruplara yönelik olarak devlet, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları veya özel kişiler tarafından sağlanan yardım ve destek faaliyetlerini ifade eder. Bu tür yardımlar, temel ihtiyaçların karşılanmasını amaçlar ve genellikle gelir düzeyi düşük, engelli, yaşlı, dezavantajlı gruplar gibi toplumun belirli kesimlerine yöneliktir. Sosyal yardım, yiyecek, barınma, sağlık hizmetleri, eğitim, nakit transferleri gibi şekillerde gerçekleştirilebilir ve genellikle sosyal politikaların bir parçası olarak uygulanır.

Sosyal yardım, bireyin mevcut yaşam standardının üzerine çıkmayı hedefleyen çocuk yardımı, kira yardımı, eğitim yardımı, mesleki geliştirme destekleri gibi gereksinimlere yönelik desteklerin verildiği bir sosyal politika aracıdır (Özdemir, 2015:67-68). Sosyal yardım, ihtiyaç sahibi bireylere destek sağlamak amacıyla uygulanan bir sosyal politika aracıdır. Bu yardımlar, çocuklar, kira, eğitim veya mesleki gelişim gibi konuları kapsayabilir ve bireyin yaşam standardını yükseltmeyi hedefler. Sosyal yardım, toplumdaki sosyal adaleti sağlamak ve dezavantajlı kesimleri desteklemek amacıyla kullanılan bir yöntemdir.

Türkiye'de son yirmi yılda merkezi yönetimin sosyal yardımlara yönelik bakış açısında önemli bir değişim yaşandığı görülmektedir. Bu değişimle birlikte, hak temelli bir sosyal yardım anlayışı daha fazla benimsenmeye başlamıştır. Sosyal devlet ilkesinin gereği olarak devletin yoksul ve muhtaç bireylerin sosyal yardım almaya hakları olduğunu kabul etmesi, bu zihniyet dönüşümünün bir yansımasıdır (Taşçı, 2022:7). Devletin sunduğu sosyal yardım programları, yoksulluğun önlenmesi ve sosyal güvenlik sistemlerinin açıklarının kapatılması amacıyla, sosyal güvencesi olmayan yurttaşlara ayni ve nakdi destek sağlamaktır. Sosyal yardımın niteliği, ülkelerin ekonomisi ve gelişmişlik düzeyi ile yakından ilişkilidir. Gelişmiş İskandinav ülkelerinde, sosyal hizmetler kapsamlı bir hizmet ağı içinde yer alırken, diğer bazı ülkelerde ise muhtaçlık kriterine bağlı olarak asgari gelir güvencesi sunan destekleyici programlar idarenin takdirine bağlı olarak uygulanmaktadır. (Özdemir, 2015:96). Sosyal yardım

programlarının muhtaçlık temeline dayanması, ihtiyaç sahibi bireylere doğrudan destek sağlamayı amaçlamaktadır. Bu sayede, toplumun en dezavantajlı kesimlerine yardım eli uzatılarak temel ihtiyaçlarının karşılanması hedeflenmektedir. Sosyal yardımların sosyal politika içindeki yeri Şekil 2.4'te gösterilmiştir.

Şekil 2. 4. Sosyal yardımların sosyal politika içindeki yeri (Taşçı, 2022:11)

Türkiye'de sağlık sektörünün karşılaştığı başlıca sorunları arasında, sosyal hizmet ve sosyal yardım kaynaklarının etkili ve verimli bir şekilde kullanılamamasıdır. Örneğin, yoksullara yapılan yardımlarda standardizasyon yoktur. Bu nedenle Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, "65 Yaş Üstü, Muhtaç, Güçsüz ve Yetim Türk Vatandaşlarına Aylık Yardımı Yapılması Hakkında Kanun" (madde 2022), Yeşil Kart uygulaması sağlık kapsamındaki yardımlar (madde 3816), belediyeler ve STK'lar tarafından yapılan yardımlar tek bir sistem olarak yönetilememekte ve otomasyon bulunmamaktadır. Dolayısıyla yoksullukla mücadele için gerekli kaynaklar etkin bir şekilde kullanılamamaktadır. Bu nedenle, bazı yoksullar herhangi bir kurumdan herhangi bir yardım alabilirken, bazıları da tüm yasa ve kurumların sağladığı yardımlardan faydalanabilmektedir (Danış, 2008:105).

Sosyal yardım programlarının aynı ve nakdi yardımları içermesi, farklı ihtiyaçlara yönelik çözümler sunmayı hedeflemektedir. Bazı durumlarda, temel gıda, giyim veya barınma gibi ihtiyaçlar aynı yardımlarla karşılanabilirken, nakdi yardımlar

da bireylerin kendilerine uygun şekilde kullanabilecekleri bir destek sağlamaktadır. Bu tür sosyal yardım programlarının uygulanması, toplumun dayanışma kültürünü ve sosyal adaleti desteklemektedir. Ancak programların etkinliği ve adil bir şekilde dağıtılması konularında dikkatli olunması gerekmektedir. Çünkü bazen bu tür programlar, ihtiyaç sahiplerinin gerçek ihtiyaçlarını tam olarak karşılamayabilir veya bazı kesimleri dışlayabilir. Bu nedenle, sosyal yardım programlarının tasarımı ve uygulaması sürekli olarak gözden geçirilmeli ve iyileştirilmelidir.

2.3.4.4. Sosyal teşvik

Sosyal teşvik, bir toplumun belirli hedeflere veya amaçlara ulaşmasını teşvik etmek amacıyla finansal veya diğer destek yöntemlerini içeren bir dizi politika veya programı ifade eder. Bu teşvikler genellikle ekonomik veya sosyal faydaları artırmayı, belirli davranışları teşvik etmeyi veya toplumsal sorunları çözmeyi amaçlar. Sosyal teşvikler, hükümetler, sivil toplum kuruluşları veya diğer paydaşlar tarafından uygulanabilir.

Sosyal teşvikler, toplumun belirli ihtiyaçlarını karşılamak, istenen davranışları teşvik etmek veya belirli sonuçları elde etmek için çok çeşitli politika araçları ve programlarını içermektedir. Bu teşvikler, toplumda istenen sonuçları elde etmeyi amaçlamaktadır.

2.4. Sosyal Hizmetlerin Tanımı ve Kapsamı

2.4.1. Sosyal hizmetler

Sosyal hizmetin net bir tanımını bulmaya çalışmak kolay bir iş değildir; ancak son yıllarda bazılarının göre sosyal hizmet en iyi şekilde devletin sosyal hizmet birimlerinde sosyal hizmet uzmanı olarak istihdam edilen kişiler tarafından yürütülen faaliyet olarak tanımlanmaktadır (Jones, 1998:34). Sosyal hizmet (sosyal servis), doğru bir şekilde anlaşılması ve yerine konması gereken hayati bir kavramdır (Sağı: 2022:1). Sosyal hizmet, bireylerin, ailelerin, grupların ve toplulukların sorunlarıyla ilgilenecek yaşam kalitelerini en üst düzeye çıkarmayı hedefler. Bu süreçte müracaatçıların kendi benliklerini keşfetmelerine yardımcı olur, güçlü yönlerini vurgular ve içsel mekanizmalarını sorunları etkili bir şekilde çözmek için kullanmalarını öğretir. Sosyal hizmet, hem bir bilim dalı hem de bir meslek olarak değerlendirilir (Danış ve Büber, 2018:32). Sosyal hizmete ilişkin bilgi sürekli bir değişim halindedir ve en iyi şekilde

zaman içinde oluşan ve yeniden şekillenen sürekli bir faaliyet olarak tanımlanabilir (Gray ve Webb, 2013:2).

Sosyal hizmet, kavramsal olarak incelendiğinde bir insan hakları mesleği olarak kabul edilir. Genel anlamda insan hakları, daha insanca bir yaşamın sürdürülmesi için gerekli olan siyasi, sivil, sosyal, kültürel veya ekonomik hakları içerir. Bu nedenle, sosyal hizmet, bu hakların sağlanmasına katkıda bulunarak daha adil ve insan odaklı bir dünya düzenine hizmet etmektedir (Tufan vd, 2009: 76).

Yavuz (2014:72), sosyal hizmetler kavramını şu şekilde tanımlar: Sosyal hizmetler, kendi kontrolleri dışında muhtaç veya yoksul hale gelen, bedensel veya zihinsel ihtiyaçları olan bireylerin, ülkenin imkânları dâhilinde, insan onuruna uygun bir yaşam sürdürebilmelerini sağlamak amacıyla devlet ve gönüllü kuruluşlar tarafından sunulan ekonomik ve sosyal yardımları içeren hizmetlerdir.

Tomanbay (1999:238) geniş bir perspektifle sosyal hizmetleri şu şekilde tanımlar: "Sosyal hizmetler, toplumun sosyal refahını artırmayı amaçlayan, doğrudan insan kaynaklarına odaklanan, devlet tarafından düzenlenen ve yürütülen eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik gibi hizmetleri içeren bir kavramdır. Sosyal hizmet, çok disiplinli bir alandır ve bu alanda teorileri pratiğe dönüştürmek için modeller geliştirir (Selcik ve Güzel, 2016: 462).

Sosyal hizmet, bireylerin sağlık ve refahını iyileştirmek, kişisel yeteneklerini artırmak, bağımlılıklardan uzak durmalarını sağlamak, aile ilişkilerini kuvvetlendirmek ve bireylerin, ailelerin, grupların veya toplulukların sosyal fonksiyonlarını başarılı bir şekilde sürdürmelerine destek olmak amacıyla sosyal hizmet profesyonelleri ve diğer ilgili meslek grupları tarafından gerçekleştirilen faaliyetler ve programlar topluluğudur (DPT, 2001: 11).

Sosyal Hizmet Uzmanları Uluslararası Federasyonu (IFSW) tanımına göre, sosyal hizmet; toplumsal değişim ve gelişmeyi teşvik eden, insanların güçlenmesine ve özgürleşmesine yardımcı olan uygulamalı bir meslek ve akademik bir disiplindir. Sosyal adalet, insan hakları, sorumluluk ve çeşitliliğe saygı bu alanda temel ilkelerdir. Sosyal bilimler, beşeri bilimler ve yerel bilgilere dayanan teorilerle desteklenen sosyal hizmet, bireylerin ve toplulukların yaşamın zorluklarına karşı güçlenmelerini ve refahlarını artırmalarını hedefler (<https://www.ifsw.org/>.01).

Sosyal hizmetler, bireylerin, grupların ve toplulukların kendi kontrolü dışındaki ekonomik ve sosyal sorunlarını, eksikliklerini gidermeye yönelik özel, gönüllü ve devlet kurumları tarafından sunulan hizmetler ve programlar olarak değerlendirilebilir. Bu

hizmetlerin temel amacı, insanların kendilerini geliştirip insanca bir yaşam sürmelerini, birbirleriyle ve çevreleriyle uyum içinde yaşamalarını sağlamaktır (Gündüz, 2019:60). Sosyal hizmete yönelik bu tanımlamalar, sosyal hizmetin çok yönlü bir alan olduğunu ve amaçlarının insanların refahlarını artırmak, sorunlarını çözmek ve toplumları daha adil ve insan odaklı bir şekilde şekillendirmek amacıyla farklı yaklaşımlar ve hizmetler içerdiğini göstermektedir.

Sosyal hizmetler, 1800'lerden önce resmi bir meslek olarak tanımlanmamış olsa da, aslında insanlık tarihi kadar eski bir geleneği, yani sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı temsil eder. 17. ve 19. yüzyıllar arasında, dünya çapında düşünsel ve siyasal alanlarda yaşanan gelişmeler, daha önceleri dini ve gönüllü çabalarla sürdürülen sosyal hizmet faaliyetlerinin artık bu alanda eğitimli kişiler tarafından yürütülmesi gerekliliğini doğurmuştur. Özellikle son zamanlarda yapılan bilimsel çalışmalar, bu yönelimde tıp ve özellikle psikiyatri alanlarının büyük bir etkisi olduğunu göstermektedir. Gerçekten de, çeşitli kaynaklara göre psikiyatri ve sosyal hizmetlerin entegrasyonu, Amerika Birleşik Devletleri'nde hastanelerden hastaların evlerine yapılan ziyaretlerle başlamış, yoksulluk, işsizlik ve bunlarla mücadele gibi konulara odaklanmıştır. Ayrıca sanayileşme sonucu meydana gelen göç dalgaları ve bu göçlerden etkilenen geniş kitleler ile I. ve II. Dünya Savaşları sonrası toplumların nüfuslarının artışı, sosyal hizmetlerin bir meslek olarak tanımlanmasına ve devletin görevleri arasına eklenmesine yol açan yeni bir anlayışın doğmasına sebep olmuştur (Kut, 1988:5). Bu yeni anlayışla birlikte günümüzde farklı alanlardaki ihtiyacı gidermeye yönelik yeni yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşımlarda ve uygulamalarda en önemli aktörlerden biri sosyal hizmet uzmanlarıdır.

Sosyal hizmet uzmanları ortaya çıkmadan çok önce hastalar sadece fiziksel hastalıkları için değil, sosyal ve duygusal sorunları hakkında da doktorlarına danışıyorlardı (Goldberg ve Neill, 2021:17). Sosyal hizmet bir meslek ve disiplin olarak son 150 yılda gelişme göstermiştir. Dünyadaki ülkelerde farklı kabul seviyelerine ulaşmış, yetkililer tarafından yasaklanmış ve yeniden ortaya çıkmıştır (Zahl, 2003). Sosyal hizmet söylemi, sosyal hizmet uzmanlarını, başvuruların refahını iyileştirme, sıkıntıları önleme ve sosyal sorunları daha iyi çözüme kapasitesine sahip kurumsal, yerel ve ulusal düzeydeki politikaları etkilemeyi amaçlayan faaliyetlerde bulunmaya teşvik eder (Lorenz, 2017; Simpson ve Connor, 2011; Weiss vd., 2018:2). Sosyal hizmet alanında çalışırken şunu bilmek önemlidir: Olumsuz, yıkıcı ve tehlikeli davranışların karmaşık doğası ve bu davranışları farklı açılardan anlamaya çalışmak zorunludur.

Dolayısıyla, davranışları ve sosyal etkileşimleri olduğu gibi kabul etmek yerine, bu davranışların belirli alanlarda ve bireylerin yaşamlarının belirli noktalarında nasıl ve neden ortaya çıktığını anlamaya çalışmak hayati önem taşımaktadır (Deacon ve Macdonald, 2017:30). Tüm bu süreçlerde sosyal hizmet uzmanları aktif bir rol oynamaktadır.

Sosyal hizmetler, insanların sağlık durumlarını ve yaşam kalitelerini artırmayı, bağımlılıkları önlemeyi, bireylerin kendi kendilerine yetebilir hale gelmelerini teşvik etmeyi, aile ilişkilerini güçlendirmeyi ve bireylerin, ailelerin, grupların veya toplulukların sosyal işlevlerini başarılı bir şekilde sürdürebilmelerine destek olmayı hedefler. Bu hedeflere ulaşmak için sosyal hizmet uzmanları ve diğer meslek profesyonelleri tarafından yürütülen bir dizi faaliyetlerden oluşur (Barker 1999: 453).

Her şeyi sorgulamak, özellikle de bilgili bir konumdan sorgulamak, sosyal hizmetin merkezinde yer alır(Parker ve Crabtree, 2018:12). Sosyal hizmet uzmanları, her türlü durumu ve bilgiyi titizlikle incelemeli ve sorgulamalıdır. Bu, doğru bilgiye ve en iyi hizmete ulaşmak için önemlidir. Bir disiplin olarak sosyal hizmet, sosyal kavramının ötesinde geniş bir çevre tanımıyla ilgilenmekte yavaş kalmıştır. Sosyal hizmetin sadece bireylerin kişisel sorunlarına odaklanmak yerine daha geniş bir toplumsal perspektife sahip olması gerektiği ve bu alanda daha fazla gelişim yapılması gerektiği düşüncesini yansıtmaktadır (Beddoe ve Maidment, 2014:39). Sosyal hizmet, bilgi ve hizmet kalitesini artırmak için her türlü durumu sorgulayan bir disiplin olup daha geniş bir toplumsal perspektife odaklanarak gelişim gerektirmektedir.

Sosyal hizmetler, muhtaç durumda bulunan veya destek ve yönlendirme ihtiyacı olan bireyler, gruplar veya topluluklara fayda sağlayarak insan onuruna uygun bir yaşam düzeyinin elde edilmesine katkıda bulunan hizmetlerdir (Sheafor ve Horejsi, 2014). Sosyal Hizmet, toplum içindeki bireylerin yaşam mücadelesinde hedeflerine ulaşmalarına, stresle başa çıkmalarına, kişisel potansiyellerini gerçekleştirmelerine yardımcı olmayı amaçlar. Özellikle sosyal güvencesi olmayan bireylere yönelik sunulan sosyal hizmetler, toplumdaki sosyoekonomik sorunlarla başa çıkmak için önleyici, tedavi edici ve düzeltici işlevleri yerine getirir (Şenocak, 2002). Sosyal hizmetler, toplum içindeki bireylerin ihtiyaçlarına cevap veren ve insanların daha iyi bir yaşam sürmelerine yardımcı olan önemli bir hizmet türüdür. Bu hizmetler, insanların refahlarını artırmak, yaşam zorluklarıyla başa çıkmak ve toplumsal sorunlarla mücadele etmek için çeşitli yollarla katkı sağlamaktadır.

Sosyal hizmet, birey ve toplumun karşılaştığı sorunların çözülmesinde, yaşam standartlarının yükseltilmesinde, imkânların sunulmasında ve sosyal adaletin tesis edilmesinde destek sağlayan politika ve stratejilerin oluşturduğu bir disiplindir. Bu bağlamda sosyal hizmet, sosyal refah hizmetleri, sosyal güvenlik ve sosyal yönlü hizmetler gibi alanlarda diğer disiplinlerle iş birliği yaparak sosyal ve ekonomik sorunların çözümüne katkıda bulunabilen bir meslektir. Temel hedefi ise bireylerin, grupların ve toplumun karşılaştığı sorunları ele alarak sosyal ve ekonomik refahı artırmaktır (Kongar, 2007:146). Sosyal hizmet, bireylerin ve toplumun sorunlarını ele alarak yaşam standartlarını yükseltmeyi, imkânları sunmayı ve sosyal adaleti sağlamayı amaçlayan bir disiplindir; bu amaçla diğer alanlarla iş birliği yaparak sosyal ve ekonomik sorunlara katkıda bulunur ve temel hedefi sosyal ve ekonomik refahı artırmaktır.

Sosyal hizmet anlayışının temelinde, bireyin kendi kontrolünde olmayan nedenlerle muhtaç duruma düşmesi veya fizyolojik ve psikolojik sorunlarla karşılaşması durumlarında, insanın yaşamsal aktivitelerini sürdürebilmesi ve toplumsal entegrasyonunu sağlayabilmesi yatar. Bu hizmetlerin uygulanmasında, kamu sektörü, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör işbirliği yaparak veya her biri kendi başına belirli rolleri üstlenir (Katıtaş, 2021:14). Bu çerçevede Sosyal Hizmetlerin hedefleri şunlardır (Zastrow, 2010):

- Bireylerin kaynaklara, hizmetlere ve fırsatlara erişimini sağlayacak sistemler kurmak.
- İnsanların içinde bulunduğu sistemlerin etkin ve insancıl bir şekilde işlemlerini sağlamak.
- Sosyal politikanın gelişimine katkı sağlamak.
- Kadınlar, yaşlılar, engelliler, çocuklar, işsizler, yoksullar, madde bağımlıları, eski hükümlüler, istismar mağdurları, eşcinseller, ruh sağlığı sorunları yaşayan kişiler gibi risk altındaki grupların haklarını korumak.
- İnsan haklarını korumak, pekiştirmek ve yaymak.
- Sosyal ve ekonomik adaleti teşvik etmek.
- Bireylerin ve toplumun refahını korumak, düzenlemek ve geliştirmek.
- Profesyonel bilgi ve becerileri geliştirmek ve bu bilgiyi test etmek.

İnsanların yaşam kalitelerini artırmak, işlevselliğini desteklemek, sosyal refahlarını yükseltmek, ilgi ve yeteneklerini geliştirmelerine yardımcı olmak, sosyal

risklerin ortaya çıkmasını engellemek ve bireylerin potansiyellerini geliştirmek sosyal hizmetin amaçları arasında yer almaktadır (Beki, 2010).

Sosyal hizmetin esas görevi, sosyal değişim, sosyal gelişim ve sosyal uyum sağlama, insanları güçlendirme ve özgürleştirmeyi teşvik etmek amacıyla, yaşamın zorluklarıyla başa çıkmak ve refahı artırmak için bireylerle ve yapılarla etkileşimde bulunmaktır. İnsanlarla ve yapıyla etkileşime geçmek, yerel çevrenin ve politika çerçevelerinin derinlemesine anlaşılmasını gerektirir. Kaynaklar, ekolojik topluluk ve insanlar arasındaki ilişkiler ağı gibi yerel çevre statik değildir ve sosyal, ekonomik, kültürel ve politik çerçeveler de hızla değişmektedir. Sosyal hizmet profesyonellerinin içinde çalıştığı ve araştırma yürüttüğü ortam ve çerçeveler zaman içinde değişti ve gelişti. Sosyopolitik manzara da son on yılda dünya genelinde önemli ölçüde değişti. Küreselleşme, özelleştirme, yeni işletmecilik ve teknokratlaşma süreçleri farklı ülkeleri farklı şekillerde daha da etkilemiştir (Gibbs, 2001).

İkinci Dünya Savaşı sonrasında, sosyoekonomik sorunların artmasıyla birlikte, sosyal refah devleti anlayışı daha fazla kabul görmeye başladı ve devletlerin sosyal ve ekonomik sorunlara müdahale çabaları hız kazandı. Bu dönemde, yoksulluk, işsizlik, göç gibi çeşitli toplumsal sorunların çözümü için devlet destekli sosyal hizmet ve yardım politikalarında büyük bir gelişim yaşandı (Kalaycı, 2018:149).

Devletler, kendi sosyal yapılarına uygun olarak, toplumun dezavantajlı gruplarına yönelik sosyal hizmet ve yardım politikaları üretmiş ve bu politikaları etkili bir şekilde sunmaya çalışmışlardır (Kalaycı, 2018:149). Bu, devletlerin toplumsal adaleti ve sosyal refahı artırmak amacıyla dezavantajlı gruplara destek sağlama taahhüdünün bir ifadesidir. Bu politikalar, sosyal eşitsizlikleri azaltma ve toplumsal dengeyi koruma amacı taşımaktadır.

Bu sosyoekonomik ve siyasi gelişmeler, toplum yapılarında, kurumsal güç düzenlemelerinde ve refah sistemlerinde büyük ölçekli değişikliklere yol açarak yeni adaletsizlik, baskı ve ayrımcılık biçimlerine yol açmıştır. Sosyal yapıdaki boşluklar genişlemekte ve insanların refahı için ciddi tehditler oluşturan yeni kırılmalıklar ortaya çıkmaktadır. Sonuç olarak eşitlik, sosyal adalet, insan hakları, kalkınma, güvenlik, eğitim, sağlık ve ruh sağlığı, istihdam, göç ve güçlenme konularında sosyo-politik yapılara ve sistemlere karşı madun sesler ortaya çıkmıştır (Jaswal ve Kshetrimayum, 2020:2254).

Tarihsel olarak hükümetin görevi resmi düzenlemeleri kullanarak halkın beklentilerini ve ilgi alanlarını anlamak ve onlara yardımcı olmaktır. Bu, sosyal

hizmetin insanlara yardım etme rolünün önemini vurgular. Özetle sosyal hizmet uzmanları resmi yollarla insanların sosyal haklarını savunurken aynı zamanda hedeflere ulaşmaya çalışırlar. Bu anlayış, ihtiyaç sahiplerinin uygun hizmet aldığından emin olmayı ve aynı zamanda sosyal politika yapımcılarla yakın bir iş birliği içinde olmayı içerir (Cowger ve Atherton, 1974). Sosyal hizmet her zaman bireylerin ve ailelerin ihtiyaçlarının karşılanmasıyla ilgilenirken aynı zamanda her zaman denetleyici bir işleve de sahip olmuştur (Green ve Clarke, 2016:17).

Sosyal hizmet, bireyden başlayarak topluma kadar uzanan geniş bir perspektifte toplumun refahını artırmak ve yaşam kalitesini iyileştirmek amacı taşıyan uygulamalı bir disiplindir. Sosyal hizmet, toplumsal sorunlar olarak tanımlanan ve toplumu doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen yoksulluk, işsizlik, istismar, ihmal gibi faktörlere müdahale eder ve bu sorunları çözmeye yönelik çalışır (Kutlu, 2023:52).

Sosyal hizmet mesleği, insan haklarına dayanan bir temele sahip ve tüm bireylerin insan onuruna uygun bir yaşam sürmesini amaçlayan bir meslektir. Bu meslek, toplumun her kesiminden bireylerin yaşam koşullarını olumlu yönde etkilemeye çalışır; özellikle dezavantajlı kesimlerle yakın bir ilişkiye sahiptir. Sosyal hizmet uzmanları, dezavantajlı bireylerin toplum içinde özgürce var olmalarını, kaynaklardan adil bir şekilde yararlanmalarını ve insan onuruna yakışır hizmetlere erişimlerini desteklemek için önemli bir rol oynarlar (Örgen, 2017:39). Bu meslek, bireylerin sosyal işlevselliğini artırmak, toplumsal refahı ve sosyal adaleti teşvik etmek, hassas grupların insan haklarına erişimini desteklemek ve insan haklarının gerçekleşmesine katkıda bulunmak gibi misyonları içerir (Zastrow, 2014). Bu durum, sosyal hizmetin çok boyutlu bir meslek olduğunu ve toplumun refahını artırmak, sosyal sorunları çözmek ve insan haklarını korumak için çeşitli görevleri ve sorumlulukları olduğunu göstermektedir.

Bu bağlamda sosyal hizmet, karşılanmadığı takdirde ağır yoksunluğa ve hatta ölüme maruz kalma ihtimali olan ihtiyaçları olan kişilerle ilgilenmektedir. Daha az açık olan ise hizmet geliştirme, kapasite geliştirme, savunuculuk ve önleme aracı olarak ortak üretimle ilgili olarak sosyal hizmetin rolüdür (Johns, 2011:126). Bu durum sosyal hizmetin iki temel rolünü açıklamaktadır. İlk olarak sosyal hizmet, ağır yoksunluk yaşama ve hatta ölüm riski altında olan kişilerle ilgilenmek için önemli bir rol oynar. Bu kişiler, temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanan veya bu ihtiyaçları karşılayamayan bireylerdir. Sosyal hizmet, bu insanlara yardım ederek yaşamlarını iyileştirmeye çalışır ve onları bu tür tehlikelerden korumaya çabalar. İkinci olarak diğer rol, sosyal hizmetin

hizmet geliştirme, kapasite geliştirme, savunuculuk ve önleme aracı olarak ortak üretimle ilgilenmesidir. Bu, sosyal hizmetin sadece kriz durumlarında değil, aynı zamanda toplumun daha genel ihtiyaçlarını karşılamak ve sosyal sorunları çözmek için de önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Sosyal hizmet, toplumsal sorunları tanımlar, politika ve programlar geliştirir, toplumun kapasitesini artırır ve savunuculuk yapar. Bu sayede, sosyal hizmet toplumun refahını artırmak ve daha sürdürülebilir bir sosyal adalet sağlamak için önemli bir araç haline gelir. Sonuç olarak sosyal hizmet hem bireylerin acil ihtiyaçlarını karşılamak için hem de toplumsal sorunların çözümüne katkıda bulunmak için önemli bir rol oynar. Bu iki rolün birleşimi, daha adil, destekleyici ve güvenli bir toplumun oluşturulmasına yardımcı olabilir.

Sosyal hizmet uzmanları, devletin bir aracı olarak çalışırken ihtiyaç sahiplerine yakın olma avantajı elde ederler ve bu insanların ihtiyaçlarını anlamalarına ve haklarını savunmalarına yardımcı olurlar. Bu nedenle sosyal hizmet, ihtiyaç sahiplerinin yeterli sosyal hizmet almasını sağlamak ve sunumunu sürdürmek için devlet kurumlarında bulunur. Ayrıca sosyal hizmet uzmanları, özel sektörde çalışarak sosyal refah hizmetlerini tüm insanlara sunma görevini düzenleyen devletin sosyal kontrolüne katkı sağlarlar (Siporin, 1961).

Sosyal hizmet uzmanlarının sosyal koşullar ve insan ihtiyaçlarına dayalı değerlendirmeleri, yetkililere yasal süreçlerde rehberlik etmeleri ve ihtiyaç sahiplerine gerekli sosyal hizmeti sunmalarına yardımcı olabilir. Özellikle çocuk koruma bağlamında, sosyal hizmet uzmanlarının yaptığı değerlendirmeler, mahkemelerin çocukların iyiliğini korumaya yönelik doğru kararları almasına ve uygun bakıcıları atamasına yardımcı olur (Healy, 2000).

Sosyal hizmet uygulamasının temel amaçları, bireylerin sosyal çevrelerindeki sorunlarla başa çıkmalarına yardımcı olmak ve ihtiyaç sahibi bireyleri sosyal hizmet sağlayan kurumlarla buluşturmadır. Bu süreç ayrıca bireylerin davranışlarını ve bakış açılarını olumlu yönde değiştirme fırsatı sunar (Pople ve Leighninger, 2004; Rwomire, 2011).

Sosyal hizmet uzmanlarının sosyal politika alanındaki gelişmeleri ve etkilerini anlamaları ve bu konuları haritalandırmaları büyük öneme sahiptir. Bu, toplumun farklı yönlerini düşünmeyi, devlet aktörleri ile halk arasındaki etkileşimleri incelemeyi, kurumlar arası güç dinamiklerini göz önünde bulundurmaya, yerel yönetim politikalarını takip etmeyi, insanların politik davranışlarını ve sosyoekonomik çevreyi anlamayı içerir (Modali, 2020). Sosyal hizmet uzmanları, bireylerin ve ailelerin ekonomik

bağımsızlığına büyük önem verirler. Çünkü bu, bir kişinin statüsünün belirlenmesinde en kritik faktörlerden biridir. İş bulmak ve gelir elde etmek, bireylerin farklı rollerini yerine getirmelerine katkı sağlar, bunlar arasında eşlik etme, arkadaşlık, komşuluk ve vergi ödeme gibi roller bulunur (Stromwall ve Hurdle, 2003:210-212). Sosyal hizmetler, politikacılardan uygulayıcılara kadar çeşitli meslek örgütlerini içeren geniş bir faaliyet ağının merkezinde yer alır. Bu nedenle, ulusal politikalardan yerel politikalara, karar alıcılardan uygulayıcılara kadar geniş bir perspektiften değerlendirilmesi gerekmektedir. Sosyal hizmetler, akademisyenlerden psikologlara, doktorlardan hemşirelere ve sosyal hizmet uzmanlarına kadar birçok meslek grubunu içerir. Bu kapsamda, çok çeşitli paydaşların katılımıyla değerlendirme yapılması önemlidir.

Bir başka açıdan sosyal hizmetler, DPT'nin 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (2001) aşağıdaki şekilde tanımlanmıştır: İnsanların sağlık ve iyilik hallerini geliştirmek, bireylerin daha bağımsız olmalarını ve başkalarına bağımlı olma durumunu önlemek, aile bağlarını güçlendirmek ve bireylerin, ailelerin, grupların veya toplulukların sosyal işlevlerini başarıyla yerine getirmelerine yardımcı olmak amacıyla "sosyal hizmet uzmanları ve diğer meslek mensupları" tarafından icra edilen etkinlik ve programlar bütünüdür (DPT, 2001). Bu tanımda, sosyal hizmetlerin temel amaçlarının insanların sağlık, refah ve bağımsızlık düzeylerini artırmak, aile bağlarını güçlendirmek ve toplumun sosyal işlevlerini desteklemek olduğu vurgulanmaktadır. Sosyal hizmet uzmanları ve diğer meslek mensuplarının bu amaçları gerçekleştirmek için çeşitli etkinlikler ve programlar yürüttüğü belirtilmektedir.

Sosyal hizmetlerin geniş bir kapsama sahip olduğunu ve birçok farklı meslek grubunu içerdiğini göstermektedir. Sosyal hizmetler, toplumun farklı kesimlerine destek sağlamak için çok disiplinli bir yaklaşım gerektiren bir alandır. İnsanların yaşam kalitesini artırmaya yönelik birçok farklı hedefi kapsar ve sosyal hizmet uzmanlarının bu hedeflere ulaşmak için çeşitli becerilere ve bilgiye sahip olmaları gerekmektedir. DPT'nin tanımı, sosyal hizmetlerin toplumsal kalkınma ve refahın sağlanmasına katkıda bulunduğunu vurgulamaktadır. Sosyal hizmetlerin insan odaklı bir yaklaşımla yürütüldüğü ve bireylerin, ailelerin ve toplulukların ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik önemli bir rol oynadığı anlaşılmaktadır.

Sosyal hizmet, sosyal politikaların bireye etki ettiği alanda planlama ve koordinasyonu merkeze alan bir meslektir. Hizmetin nasıl sunulması gerektiği konusunda profesyonel bir bakış açısıyla hareket eder. Kamu, yerel ve özel sektör arasındaki tartışmalar sosyal hizmetlere ilgiyi arttırırken, çeşitlenen faaliyet alanları

bilgi, beceri ve değer temelleri üzerine inşa edilir. Sosyal hizmetlerin amacı, insan hakları ve sosyal adaletin sağlanmasıdır. Sosyal adalet sadece engelli ve yoksullar için değil, herkes için gereklidir. Her insanın hayatının belirli dönemlerinde destek veya devlet kaynaklarına ihtiyaç duyabileceği göz önünde bulundurularak sosyal hizmetlerin ve diğer sosyal politika araçlarının hak ve adalet ilkelerine dayalı bir yaklaşımla uygulanması önemlidir (Özel, 2019:24). Sosyal hizmetin, bireye dokunan sosyal politikaların uygulanması alanı olduğu ve bu alanda planlama ve koordinasyonun profesyonel bir bakış açısıyla gerçekleştirilmesi gerektiği; ayrıca hizmetlerin sunumuyla ilgili kamu, yerel ve özel sektör arasında tartışmaların olduğu ve bu durumun sosyal hizmetlere olan ilgiyi artırdığı ifade edilmektedir. Sosyal hizmetlerin temelde bilgi, beceri ve değer temelleri üzerine kurulduğu ve insan hakları ve sosyal adaletin sağlanmasının temel değer olduğu, sosyal hizmetlerin, toplumun kaynaklarıyla hak ve adalet temelli bir yaklaşımla uygulanmasının önemli olduğu vurgulanmaktadır.

Sonuç olarak sosyal hizmet, bireylerin, ailelerin, grupların ve toplulukların karşılaştıkları sorunları çözerek yaşam kalitelerini yükseltmeyi, insanların güçlenmesini ve özgürleşmelerini desteklemeyi hedefleyen bir uygulama ve çalışma alanıdır. Sosyal hizmet uzmanları, insan haklarını savunma, sosyal adaleti teşvik etme, dezavantajlı kesimlerin ihtiyaçlarını karşılama ve toplumun refahını artırma gibi temel hedefler doğrultusunda çalışırlar. Bu meslek, insanın sosyal çevresiyle etkileşimini göz önünde bulundurarak bireysel, ailevi ve toplumsal sorunları ele alır ve çözüm yolları geliştirir. Sosyal hizmet, devlet, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör gibi farklı aktörlerle beraber çalışma yaparak sosyal sorunlara çözüm arar ve insanların yaşamlarını daha iyi hale getirme amacını taşır. Bu meslek, insan haklarına dayalı bir temele sahiptir ve toplumun her kesiminden insanların yaşam koşullarını iyileştirme misyonuyla hareket eder. Sosyal hizmet, bireylere, ailelere ve topluluklara yönelik hizmetler sunar ve sosyal sorunların önlenmesi, tedavi edilmesi ve çözülmesi için çalışır. Bu nedenle, sosyal hizmet, insanların yaşam koşullarını iyileştirme amacı taşıyan bir uygulama ve meslek olarak tanımlanabilir.

2.5. Sosyal Politika ve Sosyal Hizmetlerin İlişkisi

Sosyal refah, sosyal politika ve sosyal hizmetler terimleri, zaman zaman birbirine karıştıran kavramlar olarak kullanılır. Bazı durumlarda sosyal refah, sosyal güvenlik ve sosyal hizmetleri içerecek şekilde geniş bir terim olarak kullanılırken, diğer

durumlarda Sosyal Hizmetler, daha kapsayıcı bir terim olarak kullanılabilir (Altuntaş, 2020a:5). Sosyal hizmet, sosyal politikanın kritik araçlarından biri olarak kabul edilir ve sosyal refahın sağlanması gerekliliği, tarihsel olarak özellikle üretim biçimlerindeki değişikliklerle belirginleşmiştir (Küçükoba, 2022:168).

Sosyal politika ve sosyal hizmet birbiriyle yakından ilişkili alanlardır. Sosyal politika, sosyal sorunları ele almak ve bireylerin ve toplumların refahını artırmak için hükümetler ve diğer kurumlar tarafından alınan önlemleri ifade eder. Sosyal hizmet ise bireylere, ailelere ve topluluklara refahlarını artırmaları ve ihtiyaçlarını karşılamaları için yardım etmeyi amaçlayan bir meslektir. Sosyal hizmet genellikle sosyal politika tarafından şekillendirilir; çünkü politikalar sosyal hizmet uzmanlarının müracaatçalarına hizmet sağlamak için yönlendirmeleri gereken koşulları yaratabilir. Sosyal hizmet uzmanları aynı zamanda sosyal politikanın şekillendirilmesinde de rol oynar; çünkü genellikle müracaatçalarına ve toplumlarına fayda sağlayacak politikaları savunurlar. Bu bağlamda, sosyal politika ve sosyal hizmet alanları birbirini karşılıklı olarak destekler ve her iki alan da adil ve eşitlikçi bir toplumun gelişmesine katkı sağlamaktadır.

Sosyal hizmet yapmanın tek bir doğru yolu yoktur. Uzun yıllar süren araştırma, teori, kavramsallaştırma ve tartışmalardan sonra ortaya çıkan net mesaj budur. Sosyal hizmet, insanlarla çalışan insanlarla ilgili bir faaliyettir (Nash vd., 2005:17). Sosyal hizmet, insanlarla çalışma sürecinde farklı yöntemlerin, stratejilerin ve yaklaşımların kullanılabilmesine olanak tanır. Her birey veya toplumsal sorun benzersizdir ve bu nedenle her durum için tek bir doğru çözüm veya yaklaşım yoktur. Sosyal hizmet uzmanları, müracaatçılarının ihtiyaçlarına, çevresel faktörlere ve sorunların özgüllüğüne uygun olarak farklı yöntemleri adapte edebilirler. Ayrıca sosyal hizmet, sadece insanlarla çalışan insanlar arasında bir etkileşimdir. Bu, duyarlılık, empati, iletişim becerileri ve insan ilişkileri yönetme yeteneklerinin önemli olduğu anlamına gelir. Sosyal hizmet uzmanları, insanların yaşamlarını iyileştirmek ve onlara destek sağlamak için insan odaklı bir yaklaşım benimserler.

Sosyal hizmet alanı, diğer disiplinlerin bilgilerini kullanırken sosyal politika disiplini, sosyal hizmetin başlangıcından itibaren bugüne kadar uzanan tarihinde önemli bir etki yapmıştır (Kut, 1988:34; Pearman, 1973:19). Sosyal hizmetin kökenleri insanlık tarihine uzanan çok eski bir geçmişe sahiptir. Temelinde gönüllülük ve yardımseverlik çalışmalarını içeren bu alan, zaman içinde gelişerek sosyal hizmetin bir meslek ve bilim haline gelme sürecini yaşamıştır (Hıdır, 2018:17). Sosyal hizmet, insanlık tarihi boyunca kökleri derinlere uzanan bir alandır. İnsanlar arasındaki dayanışma ve

yardımlaşma düşüncesi, sosyal hizmetin temelini oluşturur ve bu düşünceden türetilen uygulamalar zaman içinde değişmiştir. Sosyal hizmetin, bir meslek ve bilim haline gelmesi ise bu uzun tarih içinde gerçekleşmiştir. Bu süreç, toplumların karmaşıklaşması, ihtiyaçların çeşitlenmesi ve insanların yaşam koşullarının zorlaşması gibi faktörlerin etkisiyle şekillenmiştir.

Sosyal hizmet, çok çeşitli alanlarda geniş kapsamlı bir misyonu olan ve bir meslek olarak uygulanan bir sosyal bilim ve disiplin alanıdır. Bu nedenle, farklı seviyelerde mesleki uygulamaları gerçekleştirebilmek için derinlemesine bir bilgi temeli ve zengin becerilere dayalı geniş bir çalışma sahasını içerir (Yolcuoğlu, 2014:9). Üstelik Maguire'a (2002) göre, her bireyin bireyselliğinin kültür, din, ırk ve cinsel yönelim açısından tasvir edilmesine yönelik bakış açısı, giderek sosyal hizmetin temel dayanağı haline gelmektedir. Sosyal hizmet mesleği, çeşitli, ihmal edilmiş nüfus gruplarına yardım etme ve onlarla çalışma açısından onlara en yakın meslektir. Sosyal hizmet uzmanlarının bu konularda duyarlı olmaları yanı sıra zengin kültürel kökenleri, geçmişleri farklı olan nüfus gruplarının önemli gördükleri noktalara da duyarlı olmaları gerekmektedir. Bunu gerçekleştirmenin en önemli yollarından biri sosyal hizmet eğitimidir. Çeşitliliğe saygıyı içselleştiren bir bakış açısının müfredata, ders içi ve ders dışı etkinliklere dâhil edilmesi gerekmektedir.

Sosyal politika, sosyal kalkınmayla ilgili genel ve öncelikli kaygıları içerecek şekilde, eşitlikçi ve sosyal açıdan sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak için ekonomi politikasıyla birlikte çalışan kilit bir araç olarak düşünülmelidir. Sosyal politika sadece sosyal kayıpları karşılamak için değil, aynı zamanda sürdürülebilirliklerini sağlamak için politikaların merkezi bir bileşeni olarak tasarlanmalıdır (Mkandawire, 2001:1). Dolayısıyla sosyal politikaların ayırt edici özelliğinin "hakkaniyet ve adalet kaygısını ekonomik büyüme kaygısıyla dengelemesi"; sosyal kalkınmanın "doğal bir tamamlayıcı" olması veya ekonomik kalkınmayla "birlikte" işlemesi ve sosyal politikanın "ekonomi politikasıyla birlikte çalışması" olduğunu görüyoruz (Kanbur, 2007:5). Sosyal politikayı, sosyal refahın, sosyal kurumların ve sosyal ilişkilerin dönüşümünü doğrudan etkileyen kolektif müdahaleler olarak tanımlıyorum. Sosyal refah, yeterli ve güvenli geçim kaynaklarına ve gelirlere erişimi kapsar. Sosyal ilişkiler mikro düzeyden küresel düzeye kadar uzanır ve hane halkları içindeki sınıf, topluluk, etnik, toplumsal cinsiyet ve diğer ilişkileri kapsar. Sosyal kurumlar, insan etkileşimini şekillendiren insan yapımı kısıtlamalar veya bir toplumdaki oyunun kurallarıdır (North, 1990). Sosyal politika, sosyal kalkınmanın ve refahın sağlanması, adaletin ve eşitliğin

korunması ve toplumsal ilişkilerin ve kurumların dönüşümü için önemli bir araç olarak görülmekte ve ekonomi politikasıyla birlikte çalışarak toplumsal iyileşmeye katkı sağlamaktadır.

Sosyal politika ve sosyal hizmet, farklı yaklaşımlar sunar. Sosyal politika, sıkça emeğin bilimi olarak kabul edilirken, sosyal hizmet daha kapsayıcıdır ve insan emeğini önemser. Sosyal politika, özellikle işçi sınıfının ve yoksulların sorunlarına odaklanırken, sosyal hizmet tüm toplum kesimlerinin ihtiyaçlarına duyarlıdır ve sınıf ayrımı yapmaz. Sosyal hizmet, dezavantajlı gruplar temel alınarak çalışır ve bir kişinin zengin, işveren veya yönetici sınıfından olması, sosyal hizmetin yardım etme amacını etkilemez. Sosyal politika, normatif ve kural koyucu bir rol oynarken, sosyal hizmet bu kuralları etik değerlerle yorumlayarak sahada uygular. Sosyal politika, sosyal hizmeti etkileyebilir; ancak sosyal politikanın belirlediği normlar, sahada etkili bir şekilde uygulanmalıdır. Sonuç olarak sosyal politika ve sosyal hizmet, toplumsal problemlerin ele alınmasında farklı roller üstlenir. Sosyal hizmet uzmanları, sahadaki sorunları tespit ederek sosyal politika yapımcılarına daha sağlıklı ve işlevsel normların oluşturulmasına katkıda bulunabilirler (Güneş, 2023:342).

Sosyal hizmet, tarih boyunca farklı kültürlerde ve toplumlarda farklı biçimlerde kendini göstermiştir. Gönüllü yardımseverlik çalışmaları, insani duyarlılık ve toplumsal adalet arayışı, sosyal hizmetin temelini oluşturan değerlerdir. Ancak bu değerlerin resmi bir meslek ve bilim olarak tanınması ve kurumsallaşması, daha modern dönemlere rastlar. Sosyal hizmetin mesleki standartlarının ve eğitim programlarının oluşturulması, bu alandaki profesyonellerin yetkinliklerinin belirlenmesi, bu sürecin önemli bir parçasıdır. Sosyal hizmetin kökleri insanlık tarihine dayanır ve temelde yardımlaşma ve dayanışma ilkesine dayanır. Ancak bu ilke, zaman içinde profesyonel bir meslek ve bilim haline gelmek için uzun bir evrimsel süreçten geçmiştir. Bu süreç, toplumsal değişimlerin ve ihtiyaçların göz önüne alınmasıyla şekillenmiş ve sosyal hizmeti günümüzdeki karmaşık toplumsal sorunlara karşı etkili bir müdahale aracı haline getirmiştir.

Sosyal hizmette güçlendirme yaklaşımı kullanıldığında üç kavram arasındaki ilişki şu şekildedir: sosyal politika, kaynakların tahsisi, tüm insanların sosyal adalete sahip olmasını sağlamakla ilgilidir. Aynı kaynaklara erişim ve sosyal hizmet, kaynakların tahsisinde adaletsizliklerin nasıl yapılandırıldığını ve bu adaletsizliklerden kaynaklanan dezavantajları ele almakla ilgilidir. Başka bir deyişle, sosyal adalet ilkeleri sosyal hizmet için bir değer çerçevesi olabilir; güçlü bir idealizm duygusuyla birleşen

bu değer çerçevesi, sosyal adalet arayışına dayalı bir toplum için çalışma taahhüdüyle sonuçlanır (Benn, 1991:33). Sosyal politika ve sosyal hizmet, sosyal refahın daha geniş alanı içinde birbiriyle yakından ilişkili; ancak farklı alanlardır. Her iki disiplin de sosyal sorunları ele almayı ve bireylerin ve toplumların refahını artırmayı amaçlarken bu hedeflere farklı perspektiflerden ve farklı yöntemlerle yaklaşmaktadır. Bottrell (2013)'e göre sosyal politika ve sosyal hizmetler arasındaki ilişki, sosyal politikanın sosyal hizmetler için yürürlüğe konan politikaları nasıl etkilediğinde görülebilir. Sosyal politikalar, sosyal hizmetlerin amaçlarını, kapsamını, finansmanını ve uygulanmasını şekillendirir. Örneğin, eğitimle ilgili politikalar müfredatı, öğretimin kalitesini, finansmanını ve eğitim hizmetlerinin sunumunu belirler. Öte yandan, sağlıkla ilgili politikalar, sağlık hizmetlerinin sunumunu, kalitesini ve bakıma erişilebilirliğini şekillendirmektedir. Sosyal politikalar, bir toplumdaki sosyal hizmetlerin kalitesini ve kapsamını standartlaştırmak için sistematik bir yaklaşımı teşvik eden, hizmet sunumunu dikte eden çerçeveler ve kılavuzlar aracılığıyla sosyal hizmetleri etkiler.

Sosyal politika ve sosyal hizmet, tarihte çoğunlukla birlikte ilerlemiş ve genellikle çeşitli disiplinlerle işbirliği yapmayı gerektiren, benzer amaçlara yönelik iki alandır. Sosyal politika, sosyal gelişme, sosyal adalet, sosyal demokrasi, sosyal barış, sosyal denge ve sosyal bütünleşme gibi amaçları barındırır (Danış, 2007), bu amaçlar aynı zamanda sosyal hizmetin amaçlarıdır. Yoksulluk, işsizlik, suç, dışlanma gibi sosyal sorunlar ve insanların iyilik halini tehdit eden fırsat eksikliği ve sosyal refah hizmetlerine erişim zorlukları gibi konular, sosyal hizmetin ve sosyal politikanın ana sorunları olarak kabul edilebilir (Gündüz, 2019:57).

Sosyal politika, sosyal gelişme, sosyal barış, sosyal adalet, sosyal denge, sosyal bütünleşme ve sosyal demokrasi gibi amaçları barındırır ve bu amaçlar, sosyal hizmet tarafından da benimsenmiştir. Örneğin, sosyal hizmetin ana hedefi, işsizlik, yoksulluk, suç, bakıma muhtaçlık, ayrımcılık ve dışlanma gibi sosyal problemleri çözmektir. Sosyal politika, bu tür sorunların çözümüne yönelik planlar, programlar, hizmetler ve uygulamalar geliştirerek bu sorunlara müdahale etmenin temel aracıdır (Danış, 2007:52). Sosyal politika tarihsel olarak gelişirken, hedef kitlesi giderek genişlemiştir. Günümüzde, sosyal politikanın hedef kitlesi sadece kadınlar, çocuklar, yaşlılar, engelliler veya yoksullar gibi dezavantajlı grupları içermez, aksine her türlü dezavantajlı kesimi kapsar. Bugün genel olarak sosyal politika, bir toplumun çeşitli sosyal sorunlarına yönelik çözümler üretmeyi amaçlayan bir politika, alınan tedbirler ve bu

bağlamda gerçekleştirilen faaliyetleri içeren bir bilim dalı olarak tanımlanabilir (Gündüz, 2019:59).

Sosyal politika, kökenlerinde gelir dağılımındaki dengesizlikleri düzeltmeyi hedeflemiştir. İşçi sınıfının biyopsikososyal açıdan belirli risklere karşı korunmasını amaçlayan sosyal politika, 1900'lerin ortalarından itibaren kapsamını ve anlamını genişletmiş ve bilimsel bir disiplin haline gelmiştir. Bu süreçte, devletler sosyal refahın sağlanması için insan kaynaklarına yapılan yatırımın önemini kavramış ve dezavantajlı grupların sorunlarının çözülmesi ve refah kaynaklarına erişimlerinin sağlanmasının gerekliliğini anlamışlardır. Bu nedenle, sosyal politikaların üretimi, merkezi ve yerel yönetimlerde başlamış ve bu devletler "sosyal devlet" olma yolunda idari politikalarını güncellemişlerdir (Genç vd., 2020:237).

Sosyal hizmet, hedef gruplarının yaşadığı sosyal sorunları ele aldığı gibi, aynı zamanda sosyal politikanın çözüme kavuşturması gereken problem alanını da oluşturur. Sosyal hizmet uzmanları, bu sorunları çözmek için uygun müdahale yöntemlerini geliştirirler; ancak bu müdahalelerin yasal sınırları, yani ne kadarına izin verildiği ve nasıl uygulanabileceği, sosyal politika tarafından belirlenir. Bu bakış açısına göre sosyal hizmet ve sosyal politika, sosyal bilimler kategorisine ait, birbirleriyle sıkı bir ilişkiye sahip olan disiplinlerdir (Gündüz, 2019:58). Bu disiplinler toplumda meydana gelen sosyal sorunlara çözüm bulma noktasında hayati role sahiptirler.

Sosyal politika, mevcut durumun ötesinde, toplumun daha iyi bir hale gelmesini hedefler ve devletin çeşitli araçlarıyla ve iş dünyasının aktörleriyle yakından ilgilenir. Sosyal politikanın normatif niteliği, toplumsal adalet, barış, uyum, denge ve uzlaşma gibi birleştirici hedefler taşıdığını gösterir (Özuğurlu, 2003:61). Sosyal politika, sosyal refahı teşvik etmek ve sosyal sorunları ele almak için hükümetler ve diğer kurumlar tarafından alınan yönergeler, ilkeler ve eylemleri ifade eder. Toplumdaki kaynakların, sosyal hizmetlerin ve fırsatların dağılımını etkileyen yasaların, yönetmeliklerin ve programların geliştirilmesini ve uygulanmasını içerir. Sosyal politika, eğitim, sağlık, barınma, istihdam, yoksulluğun azaltılması ve sosyal adalet gibi çok çeşitli alanları kapsayabilir. Genellikle makro düzeyde çalışır, sistemik ve yapısal sorunlara odaklanır.

Öte yandan sosyal hizmet, bireylerin, ailelerin, grupların ve toplulukların sosyal işleyişini ve genel refahını geliştirmeyi amaçlayan bir meslektir. Sosyal hizmet uzmanları, kişisel ve sosyal zorlukları ele almak, dezavantajlı grupları güçlendirmek ve sosyal adaleti savunmak için doğrudan bireyler ve topluluklarla çalışır. Ruh sağlığı sorunları, madde bağımlılığı, aile içi şiddet, yoksulluk, evsizlik ve ayrımcılık gibi çeşitli

sorunlarla karşılaşan bireylere danışmanlık, destek ve müdahale hizmetleri sağlarlar. Sosyal hizmet, doğrudan uygulama ve bireyselleştirilmiş müdahaleleri vurgulayarak mikro ve mezzo düzeyde faaliyet gösterir.

Sosyal hizmet ve sosyal politika, sosyal refahı teşvik etmek ve sosyal sorunları ele almak gibi ortak bir amacı paylaşan birbiriyle yakından ilişkili alanlardır. Sosyal politika, hükümetlerin ve diğer kurumların sosyal sorunları ele almak ve sosyal refahı teşvik etmek için uygulamaya koydukları politikalar ve önlemler dizisini ifade ederken, sosyal hizmet ihtiyaç sahibi bireylere ve topluluklara yardım etmeye odaklanan bir meslektir. Sosyal hizmet uzmanları genellikle sosyal politika çerçevesinde çalışır, savunmasız nüfuslara yardım etmek ve sosyal adaleti teşvik etmek için politikalar ve programlar uygular. Sosyal hizmet uzmanları, hizmet verdikleri nüfusların ihtiyaçları konusunda girdi ve uzmanlık sağlayarak sosyal politikanın geliştirilmesinde de yer alabilirler. Sosyal hizmet ve sosyal politika alanlarındaki karşılıklı ilişki karmaşık ve çok yönlüdür; sosyal hizmet uzmanları, bireylerin ve toplulukların ihtiyaçlarına daha iyi hizmet etmek için sosyal politikanın uygulanmasında ve şekillendirilmesinde önemli bir rol oynar.

Sosyal politika, sosyal sorunları ele almak için genel bir çerçeve sunarken, sosyal hizmetin bu politikaları uygulamak ve iyileştirmek için gerekli olan doğrudan uygulama ve insan merkezli yaklaşımı sunduğunu belirtmek önemlidir. Bu iki alan arasındaki uyum, sosyal refahı teşvik etmek, sistemik eşitsizlikleri ele almak ve sosyal adaleti ilerletmek için çok önemlidir.

Sosyal politika, sosyal hizmetlerin oluşturulması ve sunulması için temel ve rehberlik sağlar. Sosyal politika, sosyal hizmet programlarının tasarımını, organizasyonunu ve uygulanmasını şekillendiren öncelikleri, hedefleri ve ilkeleri belirler. Örneğin, bir sosyal politika hedefi çocuk yoksulluğunu azaltmaksa, sosyal hizmetler düşük gelirli aileler için mali yardım, kaliteli eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim ve ebeveynler için destek hizmetleri gibi programları içerebilir. Sosyal hizmetler ise bireylerin, ailelerin ve toplumların ihtiyaçlarını karşılamak için uygulanan belirli programlar, müdahaleler ve faaliyetlerdir. Bu hizmetler yoksulluk, işsizlik, sağlık, eğitim, barınma ve sosyal dışlanma gibi çeşitli sosyal sorunları ele almak üzere belirlenmiştir.

Genel olarak, sosyal politika yol gösterici ilkeleri ve yönü sağlarken, sosyal hizmetler sosyal sorunları ele almak ve sosyal refahı artırmak için gereken özel müdahaleleri ve desteği sunar. Sosyal kalkınma ve refaha yönelik kapsamlı ve etkili bir

yaklaşım oluşturmak için el ele çalışırlar. Özetle, sosyal politika ve sosyal hizmet, sosyal refahı teşvik etmek için birlikte çalışan iç içe geçmiş alanlardır. Sosyal politika, sistemik değişiklikler yaratmaya ve sosyal sorunları ele almak için programlar geliştirmeye odaklanırken, sosyal hizmet doğrudan uygulamaya ve bireylere ve topluluklara destek sağlamaya odaklanır. Her iki alan da sosyal sorunları farklı düzeylerde ve tamamlayıcı yaklaşımlarla ele alarak daha eşitlikçi ve adil bir toplum yaratılmasına katkıda bulunmaktadır.

Toplumda yer alan sosyal hizmetler, o toplumun karşılaştığı sosyal sorunlara ve uygulanan sosyal politikalara göre şekil alır. Bu çerçevede, sosyal hizmet, hem bir meslek hem de bir sosyal bilim dalı olarak sosyal politikanın önemli bir parçasını teşkil eder. Sosyal hizmetin asıl amacı, sosyal sorunları çözerek toplumsal refahı artırmaktır. Sosyal sorunların belirlenmesi, bu sorunlara neden olan ihtiyaçların tespiti ve bu ihtiyaçların politika ve uygulamalar aracılığıyla nasıl giderileceği hususunda, sosyal hizmet ve sosyal politika birbirleriyle karşılıklı etkileşim içerisindedir. Sosyal hizmet ve sosyal politika, dokuz temel insan ihtiyacını karşılamak üzere tasarlanmış iki farklı disiplin ve uygulama alanı olarak faaliyet gösterir. İngiltere'de 1990 yılında kabul edilen Ulusal Sağlık Hizmeti ve Sosyal Koruma Kanunu'na göre, bu ihtiyaçlar: Kişisel ve sosyal koruma, sağlık hizmetleri, konut, finansal destek, eğitim, iş, boş zaman etkinlikleri, ulaşım, toplumsal hizmetler ve kaynaklara erişim sıralanmaktadır (Denney, 1998: 36-45). Bu ihtiyaçların sosyal hizmet ve sosyal politika tarafından ele alınması, toplumun refahını artırmayı ve bireylerin bu temel ihtiyaçlarını karşılayabilmelerini sağlamayı amaçlar. Sosyal hizmet uzmanları ve sosyal politika oluşturucuları, bu alanlarda politika ve stratejiler geliştirerek bu ihtiyaçların etkili bir şekilde karşılanmasına katkıda bulunurlar. Bu, toplumsal adaletin sağlanması ve insanların yaşam standartlarının yükseltilmesi amacını taşır.

Sosyal politika ve sosyal hizmet, birbirleriyle yakından ilişkili alanlar olup toplumsal sorunların ele alınması ve insanların refahının artırılması amacını paylaşırlar. Sosyal politika, hükümetler ve diğer kurumlar tarafından alınan politika ve önlemler aracılığıyla bu hedeflere ulaşmayı amaçlar. Sosyal hizmet ise bireyler, aileler ve topluluklarla doğrudan çalışarak bu amaçlara ulaşmayı hedefler. Her iki alan da toplumsal sorunların çözülmesine ve toplumsal adaletin sağlanmasına katkıda bulunur.

Sosyal politika, sosyal hizmetin temelini oluşturan politika ve yönergeleri belirler. Sosyal hizmet uzmanları, bu politika ve yönergeleri uygulayarak bireylerin ihtiyaçlarına cevap verirler. Aynı zamanda sosyal hizmet uzmanları, sahadaki

deneyimleri ve gözlemleri sosyal politika yapıcılarına ileterek politikaların geliştirilmesine katkıda bulunabilirler.

Sonuç olarak sosyal politika ve sosyal hizmet birbirini tamamlayan alanlardır ve toplumun daha adil, eşitlikçi ve refah düzeyini artırmayı amaçlayan ortak bir amacı paylaşırlar. Bu iki alanın etkileşimi, sosyal sorunların çözülmesi ve insanların yaşam standartlarının yükseltilmesi için kritik bir öneme sahiptir.

2.6. Sosyal Hizmet Modelleri

İnsanlar, diğer canlı türlerinden farklı olarak hem fiziksel hem de sosyal ihtiyaçları olan sosyal varlıklardır. Sosyal hizmetler, bu ihtiyaçların karşılanmasına yardımcı olur ve özellikle insanların yaşam alanlarını oluşturdukları süreçte ihtiyaç duydukları bilişsel, psikolojik ve sosyal desteği sağlamada kritik bir rol oynar. Eğer bu yaşamsal alanlar yetersizse, insanlar çeşitli sorunlarla karşılaşabilir ve kendi başa çıkma yöntemlerini kullanmaya çalışabilirler. Ancak bu yöntemler bazen yetersiz kalabilir ve bu durumda sosyal hizmet mesleğinin müdahalesi zorunlu hale gelebilir. Yine de, bu hizmetlere ihtiyaç duyan bireyler, bu hizmetlere nasıl ulaşacaklarını veya nereden alacaklarını genellikle bilmezler. Özellikle eğitim seviyesinin düşük olması, bilgi eksikliği, toplumsal dışlanma ve damgalanma kaygıları gibi sebeplerle bu dezavantajlı gruplar, hizmetlere erişimde güçlükler yaşayabilirler (Yıldırım vd., 2019:310). Sosyal hizmetler, insanların yaşamlarını iyileştirmeye yönelik özellikle de dezavantajlı gruplar için önemli bir araçtır. Bu hizmetler, insanların daha sağlıklı, daha dengeli ve daha tatmin edici bir yaşam sürmelerine yardımcı olabilir ve toplumun genel refahına katkıda bulunabilir.

Sosyal yardımların ulaştırılması noktasında Türkiye’de kurumsallaşmış olan kurumların başında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı gelmektedir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının tarihsel gelişimini incelediğimizde, Cumhuriyet döneminde Atatürk’ün direktifiyle 1921 yılında "Himaye’i Etfal Cemiyeti" kurulmuş ve Kurtuluş Savaşı sırasında öksüz veya yetim kalan çocukların bakımını üstlenmiştir. 1935 yılında bu kurumun adı "Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu" olarak değiştirilmiştir. 1949 yılında koruma altına alınması gereken çocuklarla ilgili olarak 5387 sayılı kanun çıkarılmış ve 1957 yılında 6972 sayılı "Korunmaya Muhtaç Hakkında Kanun" ile düzenlemeler yapılmıştır. 1963 yılında ise 225 sayılı kanunla, Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü kurulmuş ve bu kurum, "her türlü sosyal yardım ve sosyal güvenlik

hizmetlerini düzenlemek, korunmaya muhtaç çocuklarla, sakatların ve yaşlıların bakım, yetiştirilme ve rehabilitasyonunu sağlamak, çalışma gücünden yoksun fakir kimselerin sosyal güvenliğini temin etmek" gibi görevlerle Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na bağlı olarak faaliyet göstermiştir. Ancak bu görev dağılımı, 24.05.1983 tarihine kadar devam etmiştir. 1991 yılında ise Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü adı altında, Başbakanlığa bağlı bir kurum olarak faaliyetlerine devam etmiştir.

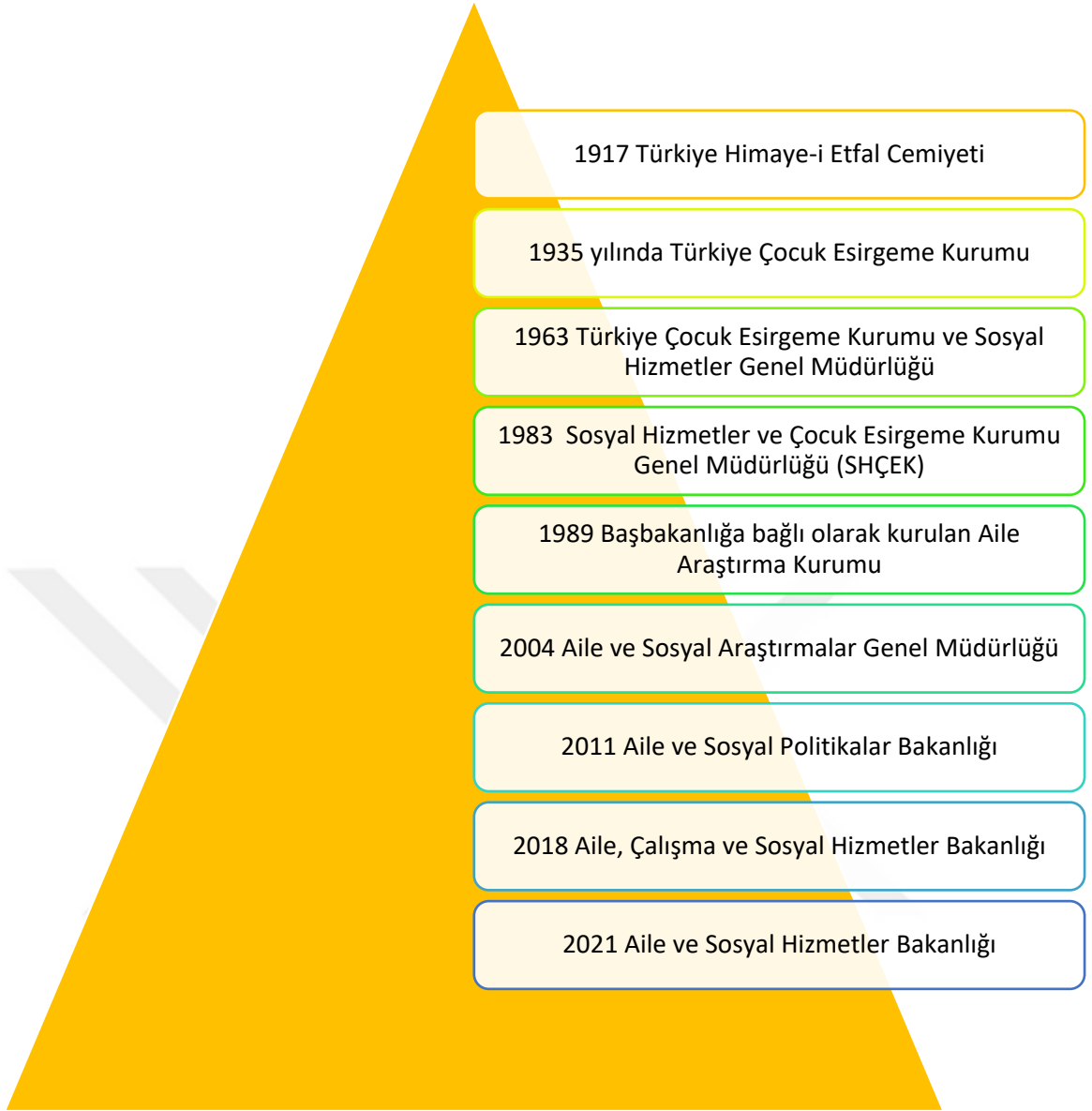
2011 yılında, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Genel Müdürlüğü kapatılarak 6/4/2011 tarihli ve 6223 sayılı Kanunun verdiği yetkiye dayanarak, Bakanlar Kurulu tarafından 3/6/2011 tarihinde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının (ASPB) kurulması kararlaştırılmıştır. Bu sayede Türkiye'de sosyal hizmetler, bağımsız bir bakanlık altında sunulmaya başlandı. Anayasa değişikliklerine uyum sağlamak amacıyla, 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile Aile ve Sosyal Politikalar ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlıklarının teşkilat kanunlarında düzenlemeler yapılarak, bu iki bakanlık "Çalışma, Sosyal Hizmetler ve Aile Bakanlığı" adı altında birleştirildi. 10 Temmuz 2018'de, bakanlığın adı "Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı" (AÇSHB) olarak değiştirildi. Ancak 21 Nisan 2021'de Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın kurulmasıyla, bakanlığın adı tekrar "Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı" olarak değiştirilmiştir.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Türkiye'deki aile, çocuk, gençlik, engelliler, yaşlılar ve dezavantajlı gruplar gibi toplumun farklı kesimlerine yönelik sosyal hizmetlerin yürütüldüğü bir bakanlıktır. Bakanlık, Türkiye'deki sosyal refahın artırılması, dezavantajlı grupların desteklenmesi ve toplumsal dayanışmanın güçlendirilmesi amacıyla çalışmalarını sürdürmektedir.

Aile ve Sosyal Hizmet Bakanlığının temel hizmet modellerine bakıldığında çocuk hizmetleri alanında Korunmaya Muhtaç Çocuk, Evlat Edinme, Koruyucu Aile, Sosyal Ekonomik Destek, kadın hizmetleri alanında Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri, Kadın Konukevleri, aile ve toplum hizmetleri alanında aile danışmanlığı ve boşanma süreci danışmanlığı, afet ve acil durumlarda psiko-sosyal destek, şehit yakınları ve gazilere hizmet alanında Şehit Yakınları ve Gaziler Birimi, engelli ve yaşlı hizmetlerine yönelik Özel Bakım Merkezleri, Evde Bakım Ücreti, Huzurevleri ve Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri sosyal hizmet modellerinin uygulandığı görülmektedir.

Türkiye, uzun bir geçmişe sahip olan yardımlaşma kültürünü koruyan kurumsal yapılarla bilinir. Özellikle 1986'da Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu'nun kurulması ve bunun sonucunda ülke genelinde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının oluşturulması, sosyal politikaların sahada daha görünür ve etkili hale gelmesine katkı sağlamıştır. 2011'de ise Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının kurulması, bu alanda atılan önemli bir adımı temsil eder. Bu bakanlık ve bağlı genel müdürlükler sayesinde yardımların kayıtlı bir şekilde yapılabilmesi mümkün hale gelmiştir. Bugün itibariyle bakanlık Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı adı altında hizmet vermektedir (Küçükali, 2021:263).

Türkiye'de sosyal hizmetlerin tarihsel gelişimi ve kurumsal yapıları, toplumsal refahın artırılması, dezavantajlı grupların desteklenmesi ve toplumsal dayanışmanın güçlendirilmesi amacıyla önemli bir rol oynamaktadır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, bu hizmetlerin koordinasyonunu sağlayarak toplumun farklı kesimlerine yönelik sosyal hizmetlerin sunulmasına öncülük etmektedir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının teşkilatlanma süreci Şekil 2.5'te gösterilmiştir.

Şekil 2. 5. Aile ve sosyal hizmetler bakanlığının teşkilatlanma süreci

Bu kurumsal gelişmeler Türkiye'nin sosyal hizmetler alanındaki değişimini yansıtmaktadır. Özellikle Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının ülke genelinde yaygınlaştırılması, sosyal politikaların uygulanabilirliğini artırmış ve toplumun ihtiyaçlarına daha etkili bir şekilde yanıt verilmesini sağlamıştır. Bu vakıflar, dezavantajlı gruplara ve ihtiyaç sahiplerine yönelik sosyal yardım programlarının uygulanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca 2011 yılında kurulan Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, bu alanda daha koordineli bir yaklaşımı teşvik etmiştir. Bu bakanlık, sosyal hizmetlerin planlanması, yönetimi ve denetimi konusunda merkezi bir rol oynamaktadır. Bu sayede, yardımların daha iyi

koordine edilmesi ve ihtiyaç sahiplerine daha etkili bir şekilde ulaştırılması sağlanmıştır.

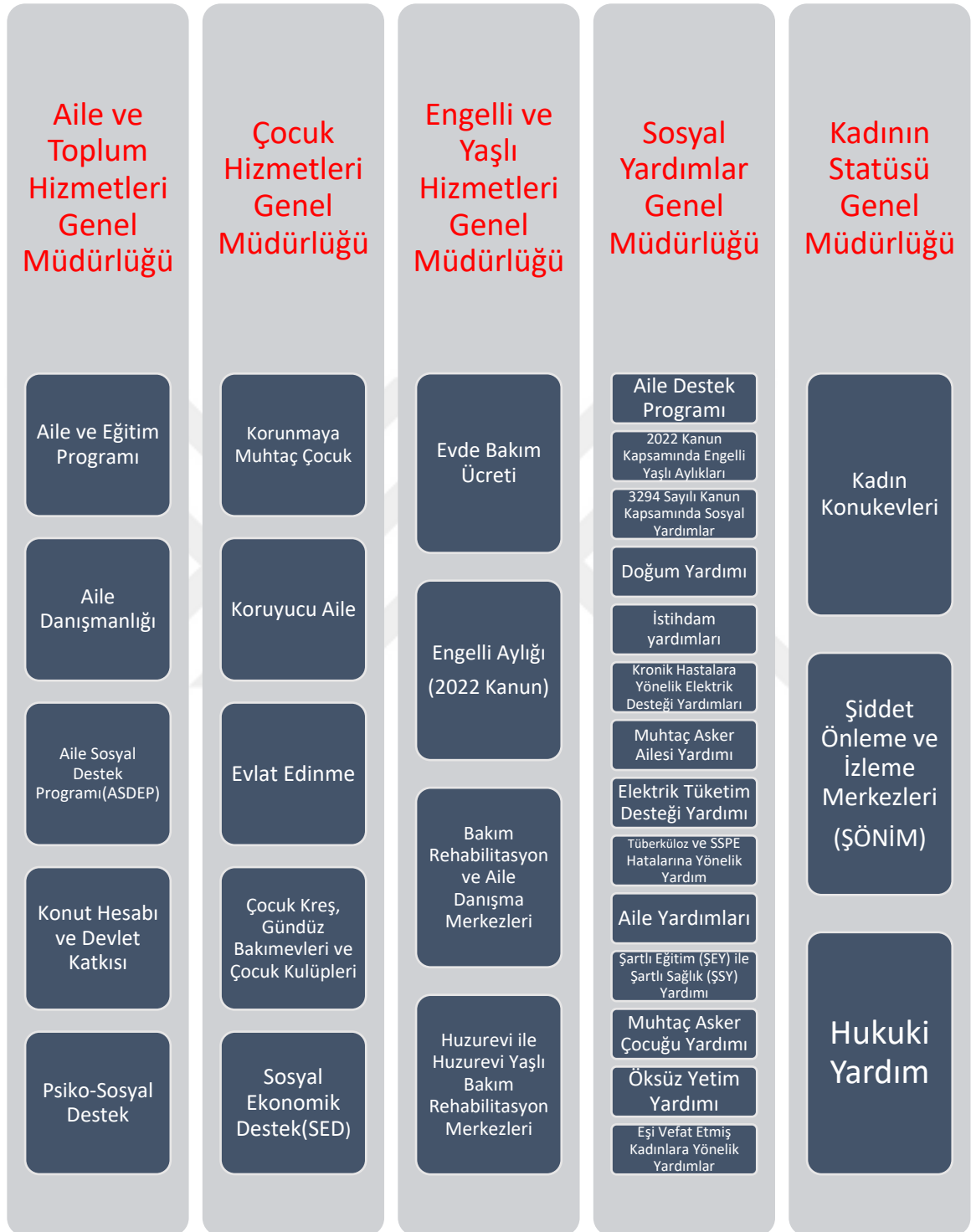
Günümüzde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Türkiye'nin çeşitli sosyal sorunlarına yönelik politika oluşturma ve uygulama konusunda önemli bir oyuncu haline gelmiştir. Dezavantajlı gruplara destek sağlama, yoksullukla mücadele, çocuk haklarına saygı, engellilerin haklarının korunması gibi bir dizi önemli konuda çalışmalar yürütmektedir. Sonuç olarak Türkiye'de sosyal hizmetler alanında kurulan bu kurumsal yapılar, toplumun sosyal refahını artırmak ve dezavantajlı gruplara yardım etmek amacıyla önemli adımlar atmıştır. Bu sayede Türkiye, sosyal politikaları daha etkili bir şekilde uygulayabilen ve toplumsal ihtiyaçları karşılayabilen bir yapıya sahip olmuştur. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığınca verilen sosyal yardımlar Şekil 2.6'da gösterilmiştir.

Şekil 2. 6. Aile ve sosyal hizmetlerin sosyal yardımları (Taşçı, 2022:18)

Aile ve Sosyal Hizmet Bakanlığı, Şekil 2.6'da gösterilen sosyal yardımları ihtiyaç sahiplerine ulaştırarak geniş bir yelpazede hizmet modelleri sunarak toplumun farklı kesimlerine destek sağlamaktadır. Bu hizmet modelleri, ihtiyaç sahiplerinin farklı yaşam koşulları ve gereksinimleri göz önüne alınarak belirlenmiştir. Ayrıca toplumun farklı kesimlerine hitap ederek sosyal hizmetlerin çeşitliliğini ve kapsamını artırmıştır. Aile ve Sosyal Hizmet Bakanlığı, bu hizmetler aracılığıyla toplumun refahını ve sosyal

adaleti artırmayı hedeflemektedir. Aile ve Sosyal Hizmet Bakanlığının sosyal hizmet modelleri Şekil 2.7’de gösterilmiştir.

Şekil 2. 7. Aile ve sosyal hizmet bakanlığının sosyal hizmet modelleri

Kaynak: <https://www.aile.gov.tr/sss/aile-ve-toplum-hizmetleri-genel-mudurlugu/aile-egitim-programi/>

3. SOSYAL POLİTİKA VE SOSYAL HİZMETLERİN TARİHSEL GELİŞİMİ

3.1. Dünyada Sosyal Politikanın Tarihsel Gelişimi

Tarihsel olarak sosyal politikaların ilk ve sınırlı uygulamaları antik medeniyetlerde görülebilir. Örneğin, Mısır'da Hz. Yusuf'un tahıl depolayarak kıtlık zamanlarında yoksullara dağıtması gibi. Yunanistan'da ise yeni fethedilen topraklara yerleştirilmesi için halkın toprak sahibi yapılması ve devlet harcamalarıyla işsizliğin önlenmeye çalışılması gibi sınırlı sosyal politika uygulamaları bulunmaktadır. Roma İmparatorluğu'nda da savaş ganimetlerinin ölen askerlerin ailelerine dağıtılması gibi benzer uygulamalara rastlanılmaktadır (Dilik, 1998:42-47).

Tarihte çeşitli dönemlerde farklı sosyal politika uygulamaları görülmüştür; ancak modern anlamda sosyal politikaların ilk uygulamaları Endüstri Devrimi döneminde ortaya çıkmıştır. Endüstri Devrimi, kapitalist toplum düzeninin ortaya çıkmasına ve toplumsal hayatta yeni bir çağın başlamasına olanak sağlamış, aynı zamanda yeni toplumsal sorunları da beraberinde getirmiştir. Endüstri Devrimi öncesinde sosyal refah hizmetleri daha çok dini kurumlar, zanaat örgütlenmeleri veya gönüllü organizasyonlar tarafından sınırlı bir şekilde sunulan uygulamalardır. Ancak Endüstri Devrimi, toplumsal hayatı yeniden şekillendirmiş ve mevcut çalışma ve üretim şekillerini büyük ölçüde değiştirmiştir. Endüstri Devrimi, tarımda çalışan insanların kitlesel olarak büyük şehirlere göç etmesi ve fabrikalarda istihdam edilmesiyle yeni sosyal sınıfların oluşmasına yol açmıştır. Teknolojik gelişmeler fabrikaların kurulmasını sağlamış ve işverenlerin ücretli işçi sınıfını oluşturmasına imkân tanımıştır. Köyden kente yapılan göçlerle çiftçiler vasıfsız işçilere dönüşürken, küçük işletmelerde çalışan vasıflı işgücü ise fabrikalarda usta olarak istihdam edilmiştir. Bu dönüşüm, lonca örgütlenmelerini işlevsiz hale getirmiş ve yeni sınıfsal temellere dayanan çıkar örgütlenmelerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu değişim, çalışma ilişkilerinde dayanışma mantığının çatışmaya bırakılmasına yol açmıştır (Ersöz, 2003:124). Endüstri Devrimi, sosyal politikaların evriminde dönüm noktası olarak kabul edilirken, bu dönemin etkileri modern sosyal politikaların temelini atmıştır.

Endüstri Devrimi dönemindeki yaşanan sosyal değişimler, işçi-işveren ilişkilerinde çatışmaları da beraberinde getirmiştir. İşçilerin uzun çalışma saatleri, düşük ücretler, kötü çalışma koşulları ve sosyal güvencesizlik gibi sorunlarla karşılaşması, toplumsal adaletsizlik ve eşitsizlik duygusunu güçlendirmiştir. İşçi sınıfının yaşadığı

zorluklara yanıt olarak, sosyal politikaların kapsamı ve önemi artmıştır. Bu dönemde sosyal politikaların odak noktası, işçilerin yaşam koşullarını iyileştirmek, sosyal güvence sağlamak ve toplumsal adaleti temin etmektir. İşçi-işveren arasındaki sınıf mücadelesi, bu politikaların gelişiminde etkili olmuştur. Sendikalar ve işçi örgütleri, işçi haklarını savunmak ve sosyal politikalarda etkin rol oynamak için çaba sarf etmiştir.

Bu süreçte, devletler sosyal politikalar aracılığıyla işçilere yönelik koruma ve destek sağlamaya başlamıştır. İşçi sağlığı ve güvenliği düzenlemeleri, asgari ücret uygulamaları, işsizlik sigortası ve emeklilik sistemleri gibi önlemler sosyal politikaların birer parçası haline gelmiştir. Endüstri Devrimi sonrasında, sosyal politikaların kapsamı ve içeriği giderek genişlemiştir. Eğitim, sağlık hizmetleri, konut politikaları, çocuk bakımı gibi alanlar da sosyal politikaların birer bileşeni haline gelmiştir. Bu politikaların amacı, toplumun refahını artırmak, fırsat eşitliği sağlamak ve sosyal adaleti sağlamaktır.

Sosyal politikanın tarihsel gelişimi ve dönüşümü, insanlık tarihine paralel olarak farklı evrelerden geçmiştir. İnsanların toplumsal ihtiyaçlarının karşılanması ve refah düzeyinin artırılması amacıyla ortaya çıkan sosyal politika, zamanla değişimler ve dönüşümler yaşamıştır. İlk dönemlerde, sosyal politikanın temel amacı, toplumsal düzenin sürdürülmesi ve sosyal kontrolün sağlanmasıydı. Antik çağlarda, devletler kendi halklarının refahını sağlamak için bazı önlemler alsa da, bu önlemler genellikle sınırlıydı ve daha çok toplumsal hiyerarşi ve düzenin korunmasına odaklanmıştı. Orta Çağ'da, dini kurumlar sosyal yardım ve dayanışma faaliyetlerini üstlendi. Kilise ve diğer dini kuruluşlar, yoksullara ve muhtaçlara yardım etmek için manastırlar ve hastaneler gibi sosyal kurumlar inşa etmişlerdir.

Sanayi Devrimi'nin ardından, modern sosyal politikanın temelleri atılarak endüstrileşme sürecinde ortaya çıkan sosyal sorunlar, toplumun dikkatini sosyal politikaya yöneltmiştir. İşçi sınıfının koşulları, yoksulluk, işsizlik ve adaletsizlik gibi sorunlar, devletin müdahalesini gerektiren acil konular haline gelmiştir ve bu sorunlara ilişkin çözümler üretmeye yönelik adımlar atılmıştır. Devletler sosyal sorun olarak belirlediği alanlarda yeni uygulamalar ve hizmetler üretmeye yönelik çalışmalar başlatmışlardır.

20. yüzyılın başlarından itibaren birçok Avrupa ülkesi sosyal politikaları benimsemeye başlayarak refah devleti anlayışıyla, devletin sosyal hizmetler, sağlık hizmetleri, eğitim ve emeklilik gibi alanlarda aktif bir rol oynaması ve sosyal güvence

sistemlerini oluşturması hedeflenmiştir. Bu dönemde sosyal sigorta, sosyal yardımlar, sağlık hizmetleri ve eğitim gibi araçlar geliştirilmiştir.

Son yüzyılda, küreselleşme, demografik değişimler, teknolojik ilerlemeler ve ekonomik krizler gibi faktörler sosyal politikanın dönüşümünü etkilemiştir. Geleneksel refah devleti modeli bazı zorluklarla karşılaştı ve çeşitli ülkelerde sosyal politikaların revize edilmesi gerektiği görülmüştür. Daha sürdürülebilir, kapsayıcı ve esnek sosyal politika yaklaşımları geliştirilmeye başlanmıştır. Günümüzde sosyal politika çeşitli alanlarda faaliyet gösteren çok sayıda aktör ve kuruluşun katılımını gerektiren karmaşık bir süreçtir. Devlet, sivil toplum kuruluşları, uluslararası kuruluşlar ve yerel yönetimler arasında iş birliği ve koordinasyon önemli hale gelmiştir. Sosyal politikanın değişimi ve dönüşümü, toplumsal ihtiyaçların ve eşitsizliklerin değişen dinamiklerine cevap verebilmek amacıyla sürekli olarak yenilenmeye devam etmektedir.

Ortaçağ döneminde, sosyal risklere karşı bireyin korunması için kamu düzenlemeleri eksikti ve güvence sağlama görevi aile, dini kurumlar ve mülk sahipleri gibi özel kuruluşlara düşüyordu. Sanayileşme süreciyle birlikte ortaya çıkan işçi sınıfı ise başlangıçta sendikaların öncülük ettiği yardımlaşma sandıkları gibi sosyal kurumlar aracılığıyla destek alıyordu. Ancak kapitalizmin ilerlemesiyle bu kurumlar zamanla etkisiz hale geldi (zel, 2019:25). Ortaçağ döneminde dair açıklama, sanayileşme süreciyle birlikte ise yeni işçi sınıfının ortaya çıkması, sendikalar ve yardımlaşma sandıkları gibi sosyal kurumların ön plana çıktığı bir döneme işaret etmektedir. Sosyal politikanın tarihsel gelişiminde dönüşümlerin yaşandığını ve toplumun ihtiyaçlarına uygun olarak yeni mekanizmaların geliştirilmesinin gerekliliğini göstermektedir.

Sosyal politikaların modern devletlerde uygulanması, sosyal devlet veya refah devleti kavramının ortaya çıkışıyla bağlantılıdır. Bu kavram, kapitalist ülkelerin egemen olduğu II. Dünya Savaşı döneminde 1970'lere kadar geçerli olan devlet yapısını ifade etmektedir. Sanayi devrimiyle birlikte ortaya çıkan yeni üretim süreçleri ve ekonomik ayrışmalar, toplumda çeşitli sorunları beraberinde getirmiştir. Özellikle kırsal alandan sanayi kentlerine yapılan gler sonucunda piyasa koşullarında ezilen bir işsiz ve mülksüz bir kesim oluşmuştur. Ancak bu sorunlar, piyasa mantığı içinde dikkate alınmamış ve ekonomik politikalarda göz ardı edilmiştir. Bu durum, sosyal politikaların ihtiyaç haline gelmesinin nedenlerinden biridir (Karakuş, 2006:57-58). Sosyal devletin ortaya çıkışı, sanayi devrimiyle birlikte yaşanan toplumsal sorunların ve ezilen kesimlerin dikkate alınmamasının sonucudur. Sosyal politikalar, bu sorunlara çözüm

sağlamak ve insanların refahını artırmak amacıyla devletin ekonomi ve sosyal yaşama müdahalesini içeren bir mekanizma olarak gelişmiştir.

Sosyal politikalar, emeğin ticarileştiği dönemde ortaya çıkan sorunları çözmek amacıyla uygulanan önlemleri kapsar. İş kazaları, işsizlik, hastalık gibi risklere karşı işçilerin korunması ve emek-sermaye çatışmalarının giderilmesi sosyal politikanın temel konusunu oluşturur. Bu nedenle sosyal politikanın kökeni, emek-sermaye çatışmalarıyla ilişkilidir (Koray, 2005:33-34).

Sosyal politikaların temel amacı, emek-sermaye çatışmalarının ve işçilerin karşılaştığı sorunların çözümüdür. Bu politikalar, insanların piyasa dışında yaşama olanaklarını güvence altına almak ve risklere karşı koruma sağlamak için hayata geçirilmiştir. Sanayileşme ve kentleşme süreçleriyle ortaya çıkan iş kazaları, işsizlik, hastalık ve yaşlılık gibi sorunlar, sosyal politikaların odak noktası haline gelmiştir. Sosyal politikanın kökeni, emek-sermaye çatışmalarıyla ilişkilendirilebilir ve bu politikaların amacı sosyal adaleti sağlamaktır.

1975'teki Refah Devleti krizlerinin ardından, işçi sınıfının politik bir odak noktası olma rolünün azaldığı ve sosyal ile ekonomik hakların siyasi ve hukuki temellerinin zayıfladığı bir dönem başlamıştır. Bu dönemde, sosyal politikaların sosyal boyutu sorgulanır hale gelmiş, özelleştirme, deregülasyon, liberalizasyon ve piyasalaşma gibi süreçler ivme kazanmıştır. Sosyal politikalar artık etkinlik, verimlilik ve performansa dayalı bir şekilde yeniden şekillendirilmiş, yeni kamu yönetimi anlayışı ile birlikte kamu sektörünün küçültülmesi, sivil toplum, yerel yönetimler ve yönetişim gibi kavramlar öne çıkmıştır (Özdemir, 2015:286). Bu sürecin sonucunda, yeni kamu yönetimi anlayışı doğrultusunda kamu sektörünün küçülmesi ve yerel yönetimler, sivil toplum, yönetişim gibi kavramlar daha fazla önem kazanmıştır.

Sonuç olarak sosyal politikaların evrimi, toplumun ihtiyaçlarına uygun olarak sürekli olarak dönüşmektedir. Sosyal politika, toplumsal sorunların çözümü, insanların refahının artırılması ve sosyal adaletin sağlanması için önemli bir araç olarak varlığını sürdürmektedir. Bu süreç, sosyal politikaların tarih boyunca yaşadığı dönüşümleri ve günümüzdeki karmaşık yapısını yansıtmaktadır.

3.2. Dünyada Sosyal Hizmetlerin Tarihsel Gelişimi

Sosyal hizmet fikri, insanlık ve toplumun tarihsel gelişimi, sanayi devriminin getirdiği dinamikler, eleştirel düşünce, üretken ve yaratıcı insan çabaları ile bilimsel

ilerlemenin bir ürünü olarak gelişmiştir. Bu düşünce tarzı, bireylerin ve toplumların mutluluğunu ve özgürlüğünü odak noktasına alır. Her toplumun tarihsel ve entelektüel şartları, insan ve toplum düşüncelerinin şekillenmesini ve evrimini etkiler. Yoksulluk ve işsizlikle mücadele, örgütlenme, işçi ve kadın hareketleri, yoksulların korunması, sosyal yardım sağlanması, sosyal ve ekonomik güvenliğin artırılması, çalışma şartlarının düzenlenmesi, işçi mahallelerinin yaşam kalitesinin artırılması, kimsesiz çocukların korunup yetiştirilmesi, suçluların topluma rehabilite edilmesi gibi çeşitli alanlardaki girişimler, sosyal hizmet düşüncesinin gelişimine önemli katkılar sağlamıştır (Cılga, 2004:6-7).

Kongar (1978)'ın belirttiği üzere, insanlık tarihinin çok uzun dönemlerinden beri, engelliler ve yoksullar gibi dezavantajlı gruplar, toplumsal fırsatlardan eşit olarak yararlanamamışlar ve bu durum, insanlığın merhamet duygusunun önemli bir rol oynamasına neden olmuştur. Ancak ekonomik yapıdaki değişimlerle birlikte üretimin sürekliliği temel bir amaç haline gelmiş ve bu yüzden sosyal hizmet önlemleri, bu amaca yönelik olarak şekillendirilmiştir. Toplumdaki bu değişimler, sosyal hizmetin rollerini ve sorumluluklarını, aynı zamanda sosyal hizmet uzmanlarının toplum içerisindeki işlevlerini büyük ölçüde etkilemiştir (Duyan, 2010:1).

19. yüzyıldan itibaren sosyal hizmetlerin uluslararası alandaki ilk uygulamaları görülmeye başlamıştır. İngiltere ve ABD'de, yardıma ihtiyaç duyan göçmen gruplara yönelik gönüllü ziyaretlerle başlayan bu süreç, 1869 yılında Hayır Kurumu Topluluğu'nun kurulması ile daha resmi bir yapı kazanmaya başlamıştır. Bu organizasyon, hayır kurumlarını yasal düzenlemeler aracılığıyla koordine etmeyi amaçlamış, bu sayede hizmetlerin sürekliliğini ve standartlarını sağlamayı, verimliliği ve kapsamını artırmayı hedeflemiştir (Denney, 2008: 10-12). Bu tür kuruluşlar, sosyal hizmetin etkinliğini artırmak ve daha fazla insanın yardım alabilmesini sağlamak için resmi mevzuatlar ve koordinasyon çalışmaları yürütmüştür. Bu dönemde, sosyal hizmetin profesyonel bir meslek olarak gelişmeye başladığını görmekteyiz. Sosyal hizmetin tarihsel evrimi, toplumların karşılaştığı sosyal sorunlara daha etkin müdahaleler geliştirmeye çalışırken, aynı zamanda insanların yardıma ihtiyaç duyduğu durumlarda daha sistematik ve organize bir yaklaşımın benimsenmesini yansıtmaktadır. Bu gelişmeler, sosyal hizmetin günümüzdeki şeklinin temelini atmıştır.

19. yüzyıl, hayırseverlik ve devletin sosyal müdahalesiyle sosyal refah alanının kurumsallaşmasının dönüşümünün yaşandığı bir tarihsel dönemdir. Bu dönem, toplumsal etkisi büyük gruplar, özellikle işçi sınıfı gibi, toplumsal mücadelelerde daha

belirgin bir rol oynamaya başladığı bir dönemdir (Şeker, 2008:130). Şenkal (2005) bu konuyu sınıfsal bir açıdan yorumlamıştır. Onun analizine göre, 18. yüzyılda Avrupa'da yaşanan sınıf çatışmaları, devletlerin istikrarını tehdit etmeye başlamıştır. Bu çatışmaların çözümü için devlet müdahalesinin zorunlu olduğu düşünülmüş, bu bağlamda devletin sosyal sorunlara müdahalesi artmış ve sosyal hizmetler, politika çerçevesinde daha fazla gelişim göstermiştir.

İnsan doğasının bir parçası olarak insanların yeryüzünde ilk ortaya çıktığı andan itibaren paylaşma ve yardım etme içgüdüğü taşıdığı düşünülmektedir. Tarihsel olarak yardımsever bireyler her zaman mevcuttu; ancak yardımseverlik uzun bir süre boyunca resmi bir meslek olarak kabul edilmedi. İngiltere'deki ekonomik değişimler ve Sanayi Devrimi, sosyal hizmetlerin gelişiminde önemli bir rol oynamıştır. Keşifler ve icatlar, ihtiyaçlardan kaynaklanır. Sosyal hizmetlerin evriminde, 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başında gerçekleşen toplumsal değişim etkili olmuştur. 1890 yılında ABD'deki ekonomik kriz, birçok insanın yaşamını olumsuz etkiledi. Bu kriz nedeniyle yardıma ihtiyaç duyan insanlara yardım etmek amacıyla gönüllü kuruluşlar devreye girdi. Bu kuruluşlarda hizmet veren bireylerin eğitim almaya başlaması, sosyal hizmetin mesleki temellerinin atılmasına yol açtı (Austin, 1997). Bu nedenle, sosyal hizmetlerin evriminde 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başındaki toplumsal değişim önemli bir rol oynamıştır.

Sosyal hizmet, toplumda yaşanan sosyal, ekonomik, psikolojik sorunları çözmek, insanların refahını artırmak ve sosyal adaleti sağlamak amacıyla faaliyet gösteren bir meslektir. Sosyal hizmetin kökenleri, insanların ihtiyaçlarına yardımcı olan toplum tabanlı yardım organizasyonlarının tarihine dayanmaktadır. Sosyal hizmet, 19. yüzyılın sonlarında İngiltere ve ABD'de Endüstri Devrimi'nin etkileriyle ortaya çıktı. Bu dönemde yaşanan toplumsal değişimler, kentlerdeki yoksulluk, işsizlik ve aile problemleri gibi sorunların ortaya çıkmasına neden oldu. Sosyal hizmetin doğuşu, bu sorunları çözmek ve etkilenen insanlara yardımcı olmak amacıyla yapılan çalışmalara dayanmaktadır. Sosyal hizmetin gelişimi, 20. yüzyılın başlarında disiplinler arası bir yaklaşımla hız kazandı. Psikoloji, sosyoloji, ekonomi ve politika gibi farklı disiplinlerden gelen bilgiler sosyal hizmetin temelini oluşturdu. Bu dönemde sosyal hizmetin bağımsız bir meslek olarak tanınması ve profesyonelleşmesi gerektiği fikri ortaya çıktı. Sosyal hizmetin rolü ve fonksiyonları, toplumsal adaletin sağlanması, dezavantajlı grupların desteklenmesi ve sosyal politikaların geliştirilmesi gibi alanlara odaklanarak önemli bir rol oynamaktadır.

Sosyal hizmet mesleği başlangıcında, diğer önceden var olan mesleklerle birlikte faaliyet göstermiştir. Sosyal hizmet alanında çalışan bireylerin bu alanda eğitim alabilmeleri için önceleri altı aylık yaz kursları düzenlenmiştir. Ancak eğitim süresinin yetersiz olduğu anlaşılınca, ilk sosyal hizmet okulları açılmıştır. Bu amaçla kurulan ilk eğitim kurumu *Institute for Social Work Training*'dir (Sosyal alışma Eğitim Enstitüsü) (Tufan ve Koşar 1999). Böylece sosyal hizmet alanında ilk kurumsallaşma adımı atılmıştır.

Sosyal hizmetler dūřüncesinin tarihsel süreci incelendiği zaman I. Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında birçok ülkede hem maddi hem de manevi olarak büyük zararlar meydana gelmiştir. Bu savaş nedeniyle sağlık sorunları yaşayan ve yoksullukla mücadele eden birçok insan, yardıma ve eğitimli sosyal hizmet uzmanlarına ihtiyaç duymuştur. I. Dünya Savaşı sonrasında, erkeklerin savaşa katılması nedeniyle birçok aile ekonomik zorluklarla karşı karşıya kalmıştır. Bu dönemde, sosyal hizmetlerin temel amacı ailelere maddi destek sağlamak olmuştur. Ayrıca psikiyatrik sosyal hizmet bu dönemde gelişmiştir ve I. Dünya Savaşı'nda sosyal hizmet uzmanları, ordu içinde psikiyatrik hizmet sunmuşlardır (Acar ve Duyan, 2003).

1928'de sosyal hizmet uluslararası bir temelde örgütlenmeye başlandı ve bugün Uluslararası Sosyal Hizmet Okulları Birliği, Uluslararası Sosyal Hizmet Konseyi ve Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu olarak bildiğimiz kuruluşlara yol açtı. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra sosyal hizmet uzmanları, özellikle Birleşmiş Milletler Yardım ve Rehabilitasyon Ajansı ile birlikte, savaşın yıkımlarından kurtulmaya çalışan ülkelerdeki mülteci örgütleriyle ve sosyal kalkınmayla çalışmaya dâhil oldular. Küreselleşme genellikle dünyanın ekonomik, politik, kültürel ve teknolojik süreçlerle bağlantılı olarak giderek daha fazla birbirine bağlandığı bir süreç olarak anlaşılmaktadır (Parrott ve Maguinness, 2017). Küreselleşmeyle birlikte uluslararası düzeyde sosyal hizmet alanlarının dünyada genişlemesine yol açmıştır.

Küreselleşme, Amerika Birleşik Devletleri'nin ekonomik ve politik eğilimini ekonomik eşitsizlik, düşük ücretler ve sosyal özelliklerin azalması gibi çeşitli unsurlarla etkilemiş, bu da sosyal marjinalleşmenin artmasına ve dolayısıyla sosyal sapkınlığın ve sosyal krizin artmasına yol açmıştır. Olumsuz faktörler ile sosyoekonomik ve ırksal ayrımcılık engelleri, sosyal sınıf düzeylerindeki farklılığın derinliğini artırdı. Ayrıca ekonomik değişkenler, düşük gelirli seçmenlerin ve azınlıkların siyasi katkı almasının engellenmesinde kilit rol oynamış, yüksek gelirli olanların ise siyasi katılmadan aslan payını almalarına fırsat vermiştir. Bu olumsuz faktörler, sosyal hizmetlerin sunumunun

biçimini değiştirmiş ve bir sosyal kontrol aracı olarak sosyal hizmeti ve sosyal politikayı etkilemiştir (Reisch ve Rohde, 2000). Sosyal hizmetler, özellikle toplumda dezavantajlı birey ve gruplara yönelim göstermiş ve yeni uygulama alanları belirlenmiştir.

Profesyonelleşme sürecinin başlangıcından bu yana toplumsal yapı ve sosyal hizmet mesleğinin yapısı değişmektedir. Günümüzde dünyada profesyonel sosyal hizmet uygulama alanları oldukça genişlemiştir. Yakın gelecekte sosyal hizmetin, adli sosyal hizmet, askeri sosyal hizmet vb. alanlarda kullanılması beklenmektedir (Bolgün ve Şahin, 2018:1). Sosyal hizmet uzmanları bu fırsatı, sosyal hizmet mesleğini ihtiyaç sahibi insanlara hizmet etmek için kullanmak ve toplum kaynaklarını bireylere, gruplara ve topluma hizmet etmek için kullanmak için kullanmalıdır (Abulhul, 2021:259). Sosyal hizmet, toplumun yaşadığı sosyal, ekonomik ve psikolojik sorunlarla başa çıkmak, insanların refahını artırmak ve sosyal adaleti sağlamak amacıyla faaliyet gösteren bir meslek olarak ortaya çıkmıştır. İlk olarak gönüllü kuruluşlar aracılığıyla başlayan sosyal hizmet, daha sonra profesyonel bir meslek haline gelmiş ve çeşitli alanlarda uygulanmıştır. Küreselleşme, ekonomik eşitsizlikleri artırarak sosyal sapkınlığı ve krizi tetiklemiş, bu da sosyal hizmetin rolünü ve önemini daha da vurgulamıştır. Sosyal hizmet, bireylerin ve toplumların yaşadığı çeşitli zorluklarla başa çıkmak için kullanılan bir dizi profesyonel hizmeti içerir. Sosyal hizmet uzmanları, çocukların refahını koruma, aile terapisi, rehberlik, rehabilitasyon, kamu politikalarının oluşturulması ve daha fazlası gibi alanlarda çalışabilmektedirler. Sosyal hizmet, insanların yaşamlarını iyileştirmek ve toplumsal sorunlarla mücadele etmek için önemli bir rol oynamaya devam etmektedir.

Sosyal hizmet ve sosyal yardımlar, İkinci Dünya Savaşı sonrasında artan yoksulluk ve işsizliği ele almak amacıyla gelişen refah devleti anlayışına paralel olarak ortaya çıkmıştır. Bu süreç, devletin ekonomik alandaki müdahalesi ile başlamış ve sosyal hayata da etkisiyle devam etmiştir. Özellikle kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve engelliler gibi toplumun dezavantajlı kesimlerine yönelik olarak, bu kesimlerin yaşam koşullarını iyileştirmek, yaşam standartlarını artırmak ve toplumda yaşama bilincini yükseltmek amacıyla projeler geliştirilmesi amaçlanmaktadır (Eroğlu, 2013:25).

Günümüzde sosyal hizmet, çocukların refahını koruma, aile terapisi, rehabilitasyon, kamu politikalarının oluşturulması ve daha birçok alanda kullanılan bir profesyonel hizmettir. Sosyal hizmet uzmanları, toplumsal sorunlarla mücadele ederek insanların yaşam kalitesini artırmak için çalışmalar yürütmektedirler. Bu meslek, sosyal

sorumlulukları ve insan ihtiyaçlarını karşılama amacıyla s¼rekli olarak değişim g¼stermekte ve genişlemektedir.

3.3. T¼rkiye’de Sosyal Politikanın Tarihsel Gelişimi

T¼rkiye’de, sosyal politikanın ilerleyişi ¼lkenin tarihine ve toplumsal değişimlere paralel olarak farklı zaman dilimlerinde şekillenmiştir.

T¼rkiye’de sosyal politika, genellikle iş hukuku, iş ekonomisi ve end¼striyel ilişkiler gibi alanlarla sınırlı kalmış bir disiplindir. Diğer yandan, Avrupa’da bu alan, tarih, siyaset felsefesi, politika, iktisat ve sosyoloji gibi çeşitli kaynaklardan beslenerek gelişmiştir. Bu nedenle, Avrupa’da sosyal politika hem teorik derinliği yansıtması hem de g¼ncel toplumsal olaylarla yakından ilişkili olması nedeniyle b¼y¼k bir entelekt¼el ilgi çekmektedir (Buğra ve Keyder, 2006a:8). T¼rkiye’de sosyal politika alanının daha geniş bir perspektifle ele alınması ve farklı disiplinlerin bu alana katkı sağlaması, bu alandaki gelişmeleri destekleyebileği gibi daha etkili sosyal politika ¼z¼mlerinin oluşturulmasına yardımcı olacaktır. B¼ylece, T¼rkiye’nin sosyal sorunlarına daha iyi ¼z¼mler bulabilme ve toplumsal refahı artırma konusundaki çabalarına ¼nemli katkı sağlayacaktır.

1923’te T¼rkiye Cumhuriyeti’nin kurulması ¼lkeyi ekonomik ve sosyal kargaşa içinde buldu. On yıl s¼ren savaş seferberliğinin ardından ¼lke fakirdi, yıpranmıştı ve ticari ve mali elitleri yeni ¼lkenin sınırları dışındaydı. Mustafa Kemal Atat¼rk¼n ¼nderlięindeki y¼netici elit, ulus inşası ve kalkınmacı hedeflerin peşinde koşma yoluyla geniş çaplı bir modernleşme projesine girişti. Cumhuriyetin ilk yıllarında ekonomik b¼y¼me ve t¼kenen n¼fusun rahatlatılması acil bir ¼ncelikti. Tek parti d¼neminde siyasi ve ekonomik kararlar d¼neminin (1923-1945) sosyal politika d¼zenlemeleri ¼zerinde kalıcı bir etkisi oldu (Aybars ve Tsarouhas, 2010:750). T¼rkiye’de 1923 yılından bu yana sosyal politika, yoksulluk, eşitsizlik, işsizlik, sağlık ve eğitim gibi çeşitli sosyal sorunların ele alınmasını amaçlayan ¼nemli bir gelişim ve d¼n¼ř¼m geçirmiştir. Bu s¼re, başlangıçta temel sağlık ve eğitim hizmetlerinin n¼fusa sunulmasına odaklanarak başlamıştır (İpek, 2022; ¼nal, 2017). 1923’ten bu yana T¼rkiye’deki sosyal politika alanındaki gelişim, sadece temel sağlık ve eğitim hizmetlerinin sunulmasının ¼tesine geçerek yoksulluk, eşitsizlik, işsizlik gibi çeşitli sosyal sorunların ele alınmasını amaçlamıştır. Bu d¼nem içinde sosyal politika ¼nlemleri ve programlarının kapsamı genişlemiş, farklı ihtiyaç gruplarına y¼nelik destekler artmış ve sosyal hizmet alanında

profesyonel meslekler gelişmiştir. Bu süreç, Türkiye'nin sosyal refahını artırmak ve toplumsal sorunları çözmek için önemli adımlar atma çabalarını yansıtmaktadır.

Bununla birlikte Türkiye'de sosyal politikanın gelişimini değerlendirmek için hem ekonomik, sosyal ve siyasal gelişmeleri hem de bu gelişmelerin arkasındaki etkileyen aktörleri incelemek gerekmektedir. İç ve dış dinamikler bu gelişmelerde rol oynamış olsa da, iç dinamikler Batı'ya benzer şekilde ilerlememiş ve her iki etki alanının her zaman uyumlu olmadığı görülmüştür. Türkiye, farklı hedefleri gerçekleştirme çabası içindeyken, birçok kısıtlama ve çelişkiyle karşı karşıyadır. Bu nedenle Türkiye'de niyetlerle sonuçlar, özellikle demokrasi deneyimi ve devletin sosyal niteliği ve sosyal politika uygulamaları açısından genellikle farklılık göstermektedir. Bu karmaşık durumlar nedeniyle Türkiye'nin tanımlanması zorlu bir görevdir (Koray, 2005:108).

1920'de ulusal egemenliği kazanan Türkiye'de işçi sınıfının resmi olarak muhatap alındığı ilk görüşme 1923'te İzmir İktisat Kongresi'nde gerçekleşti. Bu kongreye, ülkenin her ilçesinden tüccar, sanatkâr, işçi, banka ve şirket temsilcileri ile çiftçiler katılım sağlamıştır. İşçi grubu, işçi haklarına dair taleplerde bulundu; ancak sonuçta sadece işverenleri koruyacak ve olumsuz etkilemeyecek kararlar alındı (Şişman, 2017:7). Bu dönemde işçi haklarına dair adımlar sınırlı kalmış ve işçi sınıfının sorunlarına yeterince çözüm üretilmemiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonra, özellikle 1930'ların sonlarına doğru, sosyal politika alanında önemli değişiklikler yaşandı. Bu dönemde, Cumhuriyet hükümeti özellikle eğitim ve sağlık alanlarına büyük önem vererek bu alanlarda köklü değişiklikler gerçekleştirmiştir. Örneğin, Köy Enstitüleri ve Sağlık Ocağı sistemleri gibi büyük projeler hayata geçirilmiştir. Köy Enstitüleri, kırsal bölgelerdeki eğitim düzeyini yükseltmek ve modern tarım yöntemlerini yaygınlaştırmak amacıyla kurulmuştur. Aynı zamanda Sağlık Ocağı sistemleri, halkın temel sağlık hizmetlerine erişimini kolaylaştırmayı hedefleyerek sağlık alanında önemli iyileştirmeler sağlanmıştır. Bu dönemdeki sosyal politika girişimleri, Türkiye'nin toplumsal ve ekonomik gelişimine katkı sağlamış ve bu alanlarda önemli dönüşümlerin temeli atılmıştır.

Devlet, sanayi sektörünün gelişmesini hedefleyerek 1930-1938 yılları arasında I. Beş Yıllık Sanayi Planı'nı uygulamaya koydu. Bu plan çerçevesinde birçok kamu iktisadi teşebbüsü kuruldu. Planın başarılı olmasıyla birlikte, 1939-1943 yılları arasında II. Beş Yıllık Sanayi Planı hazırlandı; ancak II. Dünya Savaşı nedeniyle uygulanamadı. Bu süreçte, devlet yatırımları ve kamulaştırmalarla birlikte hem yasama hem de işveren

rolü kazandı. Ancak sanayinin gelişmemesi işçi sayısının düşük kalmasına ve işçilerin nitelikli sanayi işçileri olamamasına neden oldu. İşçilik geçici bir süreç olarak görüldü ve düşünce alanındaki durgunluk, sosyal politika açısından olumsuz sonuçlar doğurdu. 1920-1945 döneminde Türkiye'de sosyal politika uygulamaları sınırlı bir ilerleme kaydetmiştir. Bu süre zarfında demokrasi tam anlamıyla yerleşmemiş, tek parti sistemi hüküm sürmüştür. Ekonomi tarım odaklı kalmış ve sanayileşme istenilen düzeyde gerçekleşmemiştir (Tokol, 2011:29). Bu dönemde Türkiye'de sosyal politika uygulamaları, demokratik süreçlerin eksikliği, tek parti yönetimi, ekonominin tarım ağırlıklı olması ve yetersiz sanayileşme gibi faktörler nedeniyle sınırlı bir ilerleme kaydetmiştir. Başlangıçta kabul edilen liberal ekonomi politikası, zamanla devlet müdahalesinin arttığı bir sürece evrilmiştir, bu da sosyal politika alanındaki değişimleri etkilemiştir.

1946'da çok partili sisteme geçilirken, sosyal politika alanında Cemiyetler Kanunu çıkarılarak sınıf tabanlı derneklerin oluşmasına izin verilmiştir. 1947'de ise İşçi ve İşveren Sendikaları ve Sendika Birlikleri Hakkında Kanun yürürlüğe konarak sendikalaşma hakkı tanınmıştır. Ancak ülke genelindeki sıkı denetimler nedeniyle beklentiler karşılanmamıştır (Çelik, 2010:87).

1950'ler ve 1960'larda Türkiye'nin sosyal politikası, sosyal sigorta sisteminin kurulması ve çeşitli sosyal hizmet programlarının başlatılmasıyla daha geniş bir model haline gelmiştir. Ancak bu genişlemeye rağmen, Türkiye'deki sosyal politika, belirli gruplara, özellikle memurlar ve kayıtlı istihdamdaki işçilere odaklanarak seçici bir yaklaşımı sürdürmüştür (İpek, 2022; Önal, 2017). 1950'lerden itibaren Türkiye'de çok partili siyasi sistemin kurulmasıyla birlikte, sosyal politika alanında da değişiklikler yaşandı. Sosyal güvenlik sistemi oluşturuldu ve çalışma hayatıyla ilgili yasalar geliştirildi. Ayrıca çeşitli toplumsal kesimlere yönelik yardım programları başlatıldı.

1946-1960 dönemi ile 1960-1980 dönemi arasındaki önemli bir fark, ikinci dönemde sanayileşmenin hız kazanması ve sol siyasetin güçlenmesidir. Bu, hak temelli bir sosyal politika yaklaşımına zemin hazırlayabilir. Ancak formel sektörde çalışanların sosyal hakları güçlenirken, yoksullukla mücadele hala enformel devlet müdahalesi biçimlerine ve kişisel ilişkilerin kalitesine dayalı patronaj ilişkilerine bağlıdır. Bu bağlamda, sosyal politika ortamını şekillendiren bir dizi faktör önemlidir. Bunlardan biri, sanayileşme süreci içinde küçük köylülüğün korunmasıdır. Bu durum, şehirdeki yoksullukla mücadele önlemlerinin, gerekli kaynakların tahsis edilerek kararlı bir şekilde uygulanmasını engellemektedir. Bu nedenle, tek parti döneminden itibaren

yoksullukla mücadele devlet politikası olarak tanımlanamayan ve sürekli tekrarlanan "fakir ülke/fakir toplum/kaynak yetersizliği" temasının devam ettiği bir durum olarak ortaya çıkmaktadır (Buğra, 2008:158). Sonuç olarak Türkiye'de sosyal politika tarihinde farklı politik dönemlerin ve ekonomik faktörlerin etkisi altında şekillenen bir evrim yaşanmıştır. Bu süreçte, sosyal politikanın odak noktası ve kapsamı değişmiş; ancak yoksullukla mücadele konusunda daha kapsamlı ve etkili politikaların oluşturulması için bazı zorluklarla karşılaşmıştır.

1980 askeri darbesi sonrasında Türkiye'de ekonomik ve sosyal politika alanında önemli reformlar yapılmıştır. Özelleştirme, liberalleşme ve devlet müdahalesinin azaltılması bu dönemin anahtar politika alanları olmuştur.

1990'ların ortalarında ve sonlarında Türkiye, ekonomik krizlerle karşı karşıya kalmıştır. Bu dönemde sosyal politikalara yönelik baskılar artmış ve ekonomik istikrarsızlık sosyal güvenlik sistemlerini zayıflatmıştır; ancak aynı zamanda bu dönemde sosyal yardım programları da geliştirilmiştir.

Bununla birlikte, özellikle ülkenin sosyal politika da dâhil olmak üzere çeşitli politika alanlarında geçirmekte olduğu Avrupalılaştırma süreçleri açısından istisnai bir durumu temsil etmektedir. Avrupa Birliği'nin Türk sosyal politikasının şekli üzerindeki etkisi, hükümetin yakın zamanda gerçekleştirdiği işgücü piyasası ve sosyal güvenlik reformlarının da gösterdiği gibi, çoğunlukla Türkiye'nin 'Güney Avrupa' refah rejimini örnekleyen ülkelerle paylaştığı benzerlikler referans alınarak tartışılmaktadır (Aybars ve Tsarouhas, 2010:747).

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne (AB) üyelik süreci, sosyal politika alanında reformları teşvik etti. AB uyum süreci çerçevesinde, Türkiye çeşitli alanlarda yasal ve kurumsal değişiklikler yaparak AB normlarına uyum sağlamaya çalıştı. Türkiye'nin AB'ye üyelik süreci, özellikle sosyal politika alanında çeşitli reformları teşvik etti. AB uyum süreci çerçevesinde Türkiye, AB normlarına uyum sağlama amacıyla çeşitli alanlarda yasal ve kurumsal değişiklikler yapma yoluna gitti. Bu süreçte Türkiye, AB'nin sosyal politika alanındaki standartlarına uyum sağlamak için yasal düzenlemeleri ve kurumsal yapıları gözden geçirdi. Bu çerçevede, işçi hakları, eğitim, sağlık hizmetleri ve sosyal güvenlik gibi sosyal politika alanlarında önemli değişiklikler gerçekleştirildi. Türkiye, AB üyeliği için gereken standartlara uygun bir sosyal politika çerçevesi oluşturmak amacıyla çaba harcadı. Bu çabalar, Türkiye'nin AB üyeliği için uyum sürecini ilerletmeye ve sosyal politika alanında daha modern ve etkili bir yapı inşa etmeye yönelik önemli adımları içeriyordu.

2000'lerin ortalarında Türkiye, sosyal güvenlik sistemini iyileştirmek ve genişletmek amacıyla önemli reformlar gerçekleştirdi. Bu reformlar kapsamında kamu emeklilik sistemi yeniden düzenlendi ve sosyal yardım programları genişletildi.

2000'li yılların başında ekonomik bir krizle mücadele eden Türkiye, bir dönem ekonomik ve sosyal zorluklarla karşı karşıya kaldı. Ancak bu sürecin ardından sosyal politikalar konusunda önemli ilerlemeler kaydedildi. Örneğin, 2004 yılı itibarıyla ilkokul ve ortaokul öğrencilerine ücretsiz ders kitapları sağlanmaya başlandı. 2005 yılında çıkarılan Engelliler Yasası, engelli bireylerin sosyal hayata daha rahat uyum sağlamaları için gerekli düzenlemeleri içerdi. 2006 yılında ise Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu yürürlüğe girdi, bu kanunla birlikte ebeveynlerin sigorta durumlarına bakılmaksızın on sekiz yaşını doldurmamış tüm çocuklar genel sağlık sigortası kapsamına alındı (Katıtaş, 2021:13).

2000'lerden itibaren Türkiye, sosyal politikalara daha fazla önem vermeye başladı. Eğitim ve sağlık alanlarına yatırımlar artırıldı. Ayrıca yoksullukla mücadele programları ve sosyal yardım projeleri geliştirildi. Bu yardım programlarından en önemlisi İşsizlik Sigortasıdır. Türkiye'de işsizlik sigortası, Türkiye İşsizlik Sigortası Fonu (İŞKUR) tarafından yürütülen bir programdır. İşsizlik sigortası, işsiz kalan kişilere maddi destek sağlamayı amaçlar ve Türkiye'de bir işten çıkarıldığında veya istifa ettiğinde bu hizmetten faydalanabilmektedir.

Türkiye'de işsizlik sigortası, 2002 yılında kurulmuş ve işsizlik sigortası ödemeleri ise 2004 yılında başlamıştır (Akgeyik, 2019b:150).

2001 yılındaki ekonomik krizin Türkiye'de sosyal politika açısından önemli bir sorun oluşturduğu belirtilmiştir. Kaynakların daha etkili kullanılabilmesi amacıyla, 2004 yılında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü'nün kurulması gibi önemli adımlar atılmıştır (Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun, 2004).

2005 yılında Türkiye'de İl Özel İdarelerinin sosyal yardımla ilgili görev ve sorumluluklarını düzenleyen 5302 sayılı "İl Özel İdaresi Kanunu" yasalaşmıştır. Bu kanun, İl Özel İdarelerinin sosyal hizmetler ve yardımlar alanındaki sorumluluklarını net bir şekilde tanımlayarak kurumun görevlerini, yetkilerini ve işleyiş yöntemlerini ayrıntılı olarak belirtmiştir. Kanunun 6. maddesinde, kurumun sosyal hizmet ve yardımlar çerçevesinde ihtiyaç sahibi bireylere küçük krediler sağlama, yoksul kişilere mikro kredi verme, okul ve yetiştirme yurtlarına arsa sağlama, binaların inşası, bakımı

ve onarımı gibi hizmetleri gerçekleştirme görevleri vurgulanmıştır (İl Özel İdaresi Kanunu, 2005: 9285-9298).

Sağlık hizmetlerinin tek bir kuruluş altında toplanması önemli bir gelişme olarak gerçekleştirildi. Bu kapsamda, 5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu gereği, SSK, BAĞKUR ve Emekli Sandıkları birleştirilerek sağlık hizmetleri Genel Sağlık Sigortası adı altında sunulmaya başlandı (Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu, 2006).

Türkiye'de bir yandan sosyal politika alanında genişleme adımları atılırken diğer yandan mevcut sorunların çözümüne yönelik çalışmalar da sürdürüldü. 2011 yılında, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Özürlüler İdaresi Başkanlığı ve Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğü gibi birimler "Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı" çatısı altında birleştirildi. 2018'de ise "Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı" ve "Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı" birleşerek "Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı" kuruldu. Ancak 21 Nisan 2021 tarihli ve 31461 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan bir Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile bu bakanlık "Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı" ve "Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı" olarak iki ayrı bakanlığa bölündü (Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Tarihçe, 2022).

Bu çerçevede Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı birleştirilerek Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı oluşturuldu. Bu sayede çalışma hayatı, sosyal güvenlik ve sosyal yardımlar ve hizmetler tek bir bakanlık çatısı altında birleştirildi. Bu değişiklik, sosyal yardımların bireyleri istihdama yönlendirmenin bir aracı olarak kullanılmasını teşvik etti. Özellikle sosyal yardım alan bireylerin kendi ayakları üzerinde durarak iş hayatına katılması, bu değişikliğin önde gelen amaçlarından biri olarak kabul edilmektedir (İpek, 2022:22).

Türkiye, yoksullukla mücadelede daha etkili olmak için çeşitli sosyal yardım programları oluşturdu. Bu programlar, ekonomik olarak dezavantajlı gruplara finansal destek sağlamayı amaçlamaktadır. Bu konuda bazı uygulamalar şöyle sıralanabilir;

1. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı: Türkiye'de yoksullukla mücadelede önemli bir aktör olan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, çeşitli sosyal yardım programlarını yürütmektedir. Bu programlar arasında nakdi yardım, gıda yardımı, giyim yardımı gibi farklı kategorilerde yardımlar bulunmaktadır. Bu yardımların hedefi, ekonomik olarak zor durumda olan ailelere ve bireylere destek olmaktır.

2. Sosyal Yardım ve Dayanışma Vakıfları (SYDV): Türkiye genelinde Sosyal Yardım ve Dayanışma Vakıfları bulunmaktadır. Bu vakıflar, yerel düzeyde yoksullukla mücadelede etkinlik sağlamak amacıyla çeşitli programlar yürütürler. Nakdi yardımlar, gıda yardımları ve eğitim yardımları gibi hizmetleri sunarlar.

3. Kırsal Kalkınma Projeleri: Tarım alanında çalışan ve kırsal bölgelerde yaşayan vatandaşlar için kırsal kalkınma projeleri yürütülmektedir. Bu projeler, tarımsal üretimi artırmayı ve köylerde yaşayan insanların gelir düzeyini yükseltmeyi amaçlar.

4. Engellilere Yönelik Yardımlar: Türkiye, engelli bireylere yönelik değişik yardım programları oluşturmuştur. Bu programlar, engelli bireylerin hayatlarını kolaylaştırmayı, eğitim ve istihdam fırsatlarına erişimlerini desteklemeyi hedeflemektedir.

5. Eğitim Yardımları: Eğitim maliyetlerinin yüksek olabileceği düşünülerek, ekonomik olarak zor durumda olan ailelere eğitim yardımları sunulur. Bu yardımlar, çocukların okul masraflarını karşılamalarına yardımcı olur ve eğitimlerini sürdürebilmelerini sağlar.

Bu sosyal yardım programları, Türkiye'deki yoksullukla mücadelede önemli bir rol oynamaktadır. Dezavantajlı gruplara yönelik finansal destek, bu grupların yaşam koşullarını iyileştirmeyi ve toplumsal eşitsizlikleri azaltmayı amaçlamaktadır. Bu programların etkin bir şekilde uygulanması, Türkiye'nin yoksullukla mücadelede ilerleme kaydetmesine katkı sağlamaktadır. Türkiye, Suriye'deki iç savaş nedeniyle milyonlarca Suriyeli sığınmacıyı kabul etti. Bu durum, Türkiye'nin sosyal politikalarını etkiledi ve sığınmacılara yönelik yardım programları oluşturuldu. Türkiye'de sosyal politikanın gelişimi, siyasi, ekonomik ve toplumsal faktörlere bağlı olarak sürekli değişmektedir. Buna değişime paralel olarak ülkenin sosyal politikaları zaman içinde gelişmiştir; bu durum Türkiye'nin toplumsal ihtiyaçlarına ve değişen koşullarına uyum sağlama çabalarını yansıtmaktadır.

Türkiye'de toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve kadın hakları konuları da sosyal politika gündemini etkiledi. Kadın istihdamı teşvik edici politikalar ve aile içi şiddetle mücadele programları gibi önlemler alındı. İstanbul Sözleşmesi (resmi adıyla "Avrupa Konseyi Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Sözleşme") ve 6284 sayılı "Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun" gibi önemli yasal düzenlemeler, Türkiye'de toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve kadın hakları konularını ele almada kilit rol oynamıştır. İstanbul Sözleşmesi, kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve bununla mücadeleyi hedefleyen

uluslararası bir sözleşmedir. Türkiye, 2011 yılında bu sözleşmeyi imzalayarak kabul etmiştir. Sözleşme, aile içi şiddet, kadın cinayetleri ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği gibi konuları ele almaktadır. Bu sözleşmenin kabul edilmesi, Türkiye'de kadına yönelik şiddetle mücadele ve kadın hakları konularına daha fazla odaklanılmasını sağlamıştır.

6284 sayılı kanun ise İstanbul Sözleşmesi'ne dayalı olarak Türkiye'de çıkarılan bir yasadır. Bu kanun, kadına yönelik şiddeti ve aile içi şiddeti önlemeyi, mağdurlara koruma ve destek sağlamayı amaçlamaktadır. Ayrıca kadın istihdamını teşvik edici önlemleri içerir ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile mücadele için çeşitli düzenlemeler getirir. Aynı zamanda aile içi şiddeti suç olarak kabul eder ve bu suçlarla mücadeleye yönelik adımlar atılmasını öngörmektedir.

İstanbul Sözleşmesi ve 6284 sayılı kanun gibi yasal düzenlemeler, Türkiye'de kadın haklarının korunması, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin azaltılması ve aile içi şiddetle mücadelede önemli bir rol oynamaktadır. Bu yasal düzenlemeler, Türkiye'de kadınların haklarını ve güvenliğini koruma amacı güden sosyal politikaların bir parçasını oluşturmaktadır.

Türkiye, sağlık hizmetlerine ve eğitime yönelik yatırımları artırmıştır. Ücretsiz sağlık hizmetlerinin sunulması ve eğitim alanındaki reformlar, toplumsal kalkınmayı teşvik etmek amacıyla önemli adımlar olarak kabul edilmektedir. Türkiye'de sosyal politikanın gelişimi, zaman içindeki siyasi, ekonomik ve toplumsal dinamiklere bağlı olarak sürekli gelişmektedir. Bu nedenle, Türkiye'nin sosyal politika alanındaki geleceği, ülkenin iç ve dış faktörlere nasıl yanıt verdiğiyle bağlantılı olarak şekillenmeye devam edeceği değerlendirilmektedir.

3.4. Türkiye'de Sosyal Hizmetlerin Tarihsel Gelişimi

Türk devletlerinin içtimaî ve iktisadî gelişmeleriyle uyumlu bir şekilde, sosyal hizmet ve sosyal yardımlar milletimizin kaynakları ve değerleri doğrultusunda sürekli bir evrim geçirmiştir. Genellikle sosyal hizmetler, devletin denetimi ve gözetimi altında, fertlerin katkıları ve yardımlarıyla birlikte varlığını sürdürmüş ve 'Devlet Baba' anlayışı çerçevesinde anlam kazanmıştır. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de fertler ve aileler, kendi başlarına çözemedikleri sorunlar ve eksikliklerle karşı karşıya kalmışlardır. Himaye ihtiyacı duyan çocuklar, yaşlılar ve engelliler her zaman dikkatle korunmuş ve hakları titizlikle gözetilmiştir (Türkmen, 2015).

Yardımlaşma ve hayırseverlik, insanlık tarihinin her döneminde var olmuş olmakla birlikte, en azından 1800'ler öncesinde Türkiye'de düzenli bir hizmet olarak kabul edilmemiş ve meslek olarak tanınmamıştır. Türkiye'deki sosyal hizmet mesleğinin kökenleri, Osmanlı Devleti dönemine dayanır. Osmanlı döneminde yardım faaliyetleri genellikle vakıflar aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Ancak Tanzimat Dönemi'yle birlikte bu tür yardım işleri artık devlet eliyle de yürütülmeye başlanmıştır. II. Abdülhamit döneminde açılan kurumlar, sosyal hizmetlerin sunumunda önemli bir rol oynamış ve bu alanda ilerlemeler kaydedilmiştir. Bu dönemde başlayan ve zamanla inişler ve çıkışlar gösteren sosyal hizmetler, sürekli bir gelişme içinde olmuştur (Özdemir, 2008). Devletin sosyal politikalara olan katılımının artışı ve merkezileşme çabaları, devletin meşrulaştırma gayretleriyle sıkı bir şekilde bağlantılıydı. Bu dönemde, Osmanlı Devleti'nin çocuk, yaşlı ve engellilere yönelik olarak kurduğu ilk modern yoksullar evi olan Darülaceze de açılmıştır (Aysan ve Aysan, 2021:141).

Türkiye'de sosyal hizmetlerin Selçuklu İmparatorluğu'ndan Osmanlı İmparatorluğu'na kadar uzanan uzun bir geçmişi vardır ve çoğunlukla dini vakıflar ve kulüpler tarafından koordine edilmektedir. 1900'lü yılların ilk yarısında Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonra bile sosyal hizmetlerin gelişmesinin ve uygulanmasının temellerini dernek ve vakıflar oluşturmuştur. Yıllar süren savaşlar sonucunda korunmaya muhtaç yetim çocuklar bu alanda en önemli alan olmuştur. Sosyal hizmet mesleğinin 20. yüzyılın ikinci yarısında başladığı söylenebilir. 1961 yılında Sosyal Hizmet Akademisi, Birleşmiş Milletlerin itici gücüyle Türkiye'de sosyal hizmet profesyonelleri yetiştirmek amacıyla kurulan ilk okul olmuştur (Kongar, 1972).

Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren, Türkiye'de sosyal hizmetlerin sunumu, zaman içinde farklı dönemlere göre değişiklikler göstermiştir. Cumhuriyetin kuruluşu sonrası yılların odak noktası olan 'çocuk meselesi' aslında, Türkiye'nin teritoryal bir devletten nüfus devletine geçişini hedefleyen modernleşme devrimlerinin bir parçası olarak ele alınmıştır. Bu benzer yaklaşım, halk sağlığı kanunuyla daha da güçlenmiştir. Daha sonraki dönemde, 1945 yılında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın kurulmasıyla başlayan bir dizi kuruluş, bu süreci izlemiştir. Nüfus Etütleri Enstitüsü, Kriminoloji Enstitüsü, Devlet Planlama Teşkilatı (1960), Sosyal Hizmetler Enstitüsü (1959) ve Akademisi (1961) gibi kurumlar, devletin toplumu daha etkili bir şekilde yönetmek ve yönlendirmek için kullandığı araçlar olmuştur (Artan, 2012).

1917 yılında çocuklar için Himaye-i Etfal Cemiyeti adında özel bir kurum kuruldu. Türkiye Cumhuriyeti bu Osmanlı kurumlarını geliştirdi ve ülke geneline

yayıldı. Örneğin Himaye-i Etfal Cemiyeti 1983 yılında yeniden yapılandırılarak Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Müdürlüğü adını aldı. Müdürlüğün asıl görevi Türkiye genelinde ihtiyaç sahibi çocuklara, yaşlılara ve engellilere hizmet sunmaktı (Aysan ve Aysan, 2021:141). Çocukların korunması amacıyla Osmanlı dönemine dayanan ancak dönemin şartları nedeniyle başarıya ulaştırılmayan Himaye-i Etfal Cemiyetleri, önce Ankara'da ve ardından tüm ülke genelinde devlet destekleriyle kurulmuştur (Eren ve Timur, 2005). 1928'de kurulan "Himaye-i Etfal Yoksul Kadın Yardım Derneği" (Bugün faaliyetlerini Türkiye Yardım Sevenler Derneği adı altında sürdürmektedir) Türkiye'de sosyal hizmetlerin gelişiminde önemli bir aktör olmuştur.

Cemiyet, 1935 yılında 'Çocuk Esirgeme Kurumu' olarak yeniden adlandırılmış ve kamu yararına hizmet eden bir dernek statüsü kazanmıştır. 1949 yılında ise Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun yürürlüğe girmiş ve ilgili alanda ilk kez yasal düzenlemelere gidilmiştir (Zevkliler, 1988). 1935'te Himaye-i Etfal Cemiyeti, "Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu" adını aldı ve aynı yıl içinde Çocuk Esirgeme Kurumu'nun genel kongresi düzenlendi. 1940'ların başlarında başlatılan ve 1950'lerin başlarında ara verilen Kamu İktisadi Teşebbüsü (KİT)lerin "çırak okulları" kuruldu. Ayrıca 1944'te İstanbul'da bir dernek tarafından ikinci Sağırılar Okulu açıldı. 1949'da ise Türkiye Cumhuriyeti'nde çocuk koruma amacıyla 5387 Sayılı ilk Korunmaya Muhtaç Çocuklar Kanunu çıkarıldı (Acar, 2008:4). Bu kanun ile özellikle kimsesiz veya bakıma muhtaç çocukların koruma altına alınması sağlandı.

1930'da yürürlüğe giren 1580 sayılı yasa ile Belediyelere bakıma muhtaç yaşlıların korunması ve yaşlı evlerinin yapılması görevi verildi. Bu nedenle farklı illerde çeşitli isimler altında yatılı yaşlı bakım kurumları kuruldu. Ayrıca dernekler, azınlıklar ve bireyler de yaşlılara hizmet vermek amacıyla benzer kurumlar açtılar (DPT, 2007:11).

Türkiye'de sosyal hizmetlerin rolü ele alındığında, bu yapı içinde sosyal yardımlaşma ve dayanışma kavramları hala büyük bir öneme sahiptir. Farklı olarak dini etkilerin daha fazla hissedildiği ve devletin laiklik konusundaki rolünün tartışıldığı Müslüman ülkelerde, sosyal hizmetlerin devletin sorumlulukları arasında olduğu anlayış önemini korumaktadır. Ancak Türkiye gibi Müslüman ülkeler arasında hem jeopolitik konumu hem de Birinci Dünya Savaşı sonrasında gerçekleşen ve laik Cumhuriyet devletini kuran Türk devriminin getirdiği devrimci ve laik bir misyon nedeniyle, sosyal yapıların oluşumu farklı bir bakış açısı gerektirir. Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkıntıları üzerine kurulan bir devlettir ve bu, "zora ve dine dayalı

yarı teokratik bir monarşiden halk egemenliğine dayanan laik bir cumhuriyete geçiş" anlamına gelmektedir (Çengelci, 1996:2).

Yeni kurulan Türkiye, I. Dünya Savaşı sonrası yoksul kesimlere yardım sağlama konusunda çalışmalara odaklandı. 1936'da Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı (SSYB) bu görevi üstlendi. Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM), sosyal yardım alanında çeşitli düzenlemeler yapmıştır (Tufan ve Koşar, 1999). Türkiye gibi birçok ülkede olduğu gibi, sosyal hizmet eğitimi Türkiye'de de İkinci Dünya Savaşı'nın ardından gelişmiş ve kökleri yerel bağlama ziyade uluslararası etkenler çerçevesinde oluşmuştur (Acar ve Polat, 2021).

1923-1945 yılları arasında sosyal yardım hizmetlerine ilişkin tüm çalışmalar ve genel politika ve uygulamalar Cumhuriyet Halk Fırkası tarafından belirlenmiştir. Bu dönemde bugüne kadar bahsedilen yasal düzenlemeler ve kurumsallaşma çalışmalarının yanı sıra çeşitli raporlar, yayınlar, konferanslar veya projeler gerçekleştirilmiştir. 1942 yılında başlatılan "serseri çocuklar projesi" buna örnek olarak gösterilebilir. Değişen durum Türkiye, İkinci Dünya Savaşı'na katılmayan bir ülke olarak savaşın getirdiği birçok sorunla karşı karşıya kaldı. Özellikle ekonomik sorunlar ve bunun sonucunda ortaya çıkan yoksulluk 1940'lı yıllara damgasını vurdu. O dönemde İstanbul sokaklarında artan yoksul ve yetim sayısı hükümetin önceliklerinden biri haline geldi (Güzel, 2021:1170-1171).

II. Dünya Savaşı sonrasında Birleşmiş Milletler'in etkisi altında, özellikle gelişmekte olan ülkelerde sosyal hizmetlerin geliştirilmesine ve bu alanda eğitimlerin sağlanmasına yönelik çabalar yoğunlaşmıştır. Türkiye, bu dönemde sosyal hizmetlere önem veren ülkeler arasında yer almıştır. Ülkede sosyal yardım konusunda eğitim veren ilk kurumlar 1959 yılında açılmıştır; bunlar Sosyal Hizmetler Akademisi ve Sosyal Hizmetler Enstitüsüdür. Bu eğitim kurumları, 1963 yılında Sosyal Sigortalar ve Genel Müdürlüğü bünyesinde kurulan Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü tarafından yönetilip denetlenmiştir (Tufan ve Koşar, 1999).

Temelde Türkiye Cumhuriyeti sosyal hizmetlerin yasal, örgütsel ve operasyonel gelişimini ölçeklendirerek ve belirli bir altyapı oluşturarak temel düşünce değişikliklerini benimsemiştir. Ancak geleneksel ve kültürel değerlerin kamusal yaşam üzerindeki etkisi devam ettiği gibi, ülkenin gelişmişlik ve refah seviyesine bağlı olarak birçok değişikliği de deneyimlemiştir. Sorunlar ve sosyal hizmet sunumunda birçok farklı yaklaşım ortaya çıkmıştır. Bu, hem avantajları hem de dezavantajları beraberinde getirmiştir ve insanlar sosyal hizmetlere ihtiyaç duymaktadır. Ancak modern ve medeni

bir yaşam tarzının benimsendiği Türkiye'de, Cumhuriyet'in kuruluşuyla birlikte tüm toplumsal yapılar ve yasalar, bu radikal dönüşüme uygun olarak şekillenmiştir. Atatürk tarafından 1923 yılında kurulan Cumhuriyet sonrasında, ulusal düzeyde modern ülkelerden ilham alınarak çıkarılan yasalar, bu süreci yansıtmaktadır (Kusgözoğlu ve Akbiyık, 2007:30).

Savaş sonrası, toplumun zarar görmüş yoksul kesimlerine yönelik 'sosyal yardım' önemli bir öncelik olarak ele alınmıştır. 1936 yılında Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının kurulmasıyla sosyal yardım resmi bir görev haline gelmiştir. Daha sonraki gelişmeler, Türkiye Büyük Millet Meclisi Sosyal Yardım Komisyonu'nun kurulması ve 1957'de Korunmaya Muhtaç Çocuklar Kanunu'nun kabul edilmesiyle tüm illerde bu tür bir korumanın sağlanmasını içermiştir (Cılga, 2001).

Türkiye'de sosyal hizmet alanında doğrudan veya dolaylı olarak ilişkilendirilebilecek düzenlemeler, Ankara Hükümeti tarafından kabul edilen Teşkilatı Esasiye Kanunu ve 1924 Anayasa düzenlemelerinde bulunmamaktadır. Ancak 1941 yılında Asker Ailelerinden Muhtaç Olanlara Yardım Hakkında Kanun ve 1949 yılında Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun gibi yasal düzenlemeler, sosyal hizmet alanında önemli mevzuat çalışmaları olarak değerlendirilebilir. 1961 Anayasası'nın onaylanmasıyla Türkiye'de sosyal hizmet uygulamaları önemli bir hız kazanmış ve 1950'lerin sonlarından itibaren profesyonel anlamda sosyal hizmet uzmanlarının eğitime başlanmıştır (Reçber, 2019:728). 1941 ve 1949 yılında kabul edilen yasalar, sosyal hizmet alanında önemli mevzuat çalışmaları olarak değerlendirilebilir. 1961 Anayasası'nın kabulüyle birlikte sosyal hizmet uygulamaları hız kazanmış ve 1950'li yıllardan itibaren sosyal hizmet uzmanlarının yetiştirilmesi önem kazanmıştır.

1950'lerin ortalarından sonra, sosyal yardım ve hizmetlerle ilgili somut adımlar atılmaya başlandı. Bu dönemde, 1954 yılında "Sosyal Hizmetler Enstitüsü" kurma çalışmaları başlatıldı ve bir kanun taslağı hazırlandı. Türkiye'de batılı anlamda sosyal hizmetler, 1960'lı yıllardan sonra gelişmeye başladı. Sosyal hizmetlerin kamusal bir boyut kazanması ise 1980'li yıllarda Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü'nün kurulmasıyla daha fazla önem kazandı ve devlete düşen görevler kısmen kabul edildi (Uludağ, 2014:52-54). Bu alandaki yasalar, 1957 yılında güncellenmiş ve uzun süre boyunca 1983 yılında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu olarak yürürlükte kalmıştır. Bu sayede kurum, kamu bütçesine dayalı bir kuruluş olarak faaliyet göstermeye başlamıştır (Çengelci, 1998).

Bir asırdan fazla bir süredir varlığını sürdüren sosyal hizmet mesleği, dünyadaki yoksulluk, yoksunluk ve toplumsal değişim nedeniyle daha da önemli bir meslek haline gelmiştir. Böylesine önemli bir mesleğin eğitimi Türkiye'de uzun süre sadece tek okulda verilmekteydi. Türkiye'deki toplumsal değişimlerle birlikte sosyal hizmet uzmanlarının sayısının yetersizliği ve mesleğin önemi anlaşılmış ve yeni sosyal hizmet okulları açılmaya başlamıştır (Çifci, 2009:2063).

1961 Anayasası'nın giriş kısmı ve 2. maddesi, Türkiye'de devletin sosyal refah hizmetlerine verdiği önemi vurgular. Anayasanın Ailenin Korunması, İktisadi ve Sosyal Hayatın Düzeni, Çalışma ile İlgili Hükümler gibi bölümleri de devletin sosyal refah hizmetlerine olan odaklanmasını gösterir. 48. madde ise her bireyin sosyal güvenlik hakkına sahip olduğunu ifade eder ve devlete sosyal yardım organizasyonu kurma yükümlülüğü yükler. Sosyal Hizmetler Akademisi'nin 1961'de ve Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü'nün 1963'te kurulması, sosyal hizmet alanında önemli adımlar olarak kabul edilir. 1983 yılında Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü, Çocuk Esirgeme Kurumu ile birleşerek Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu adı altında faaliyet göstermeye başlamıştır (Reçber, 2019:728). 1961 Anayasası, devletin sosyal refah hizmetlerine önem verdiğini ve sosyal güvenlik hakkını güvence altına almıştır. Aynı dönemde Sosyal Hizmetler Akademisi ve Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü kurularak sosyal hizmet alanında önemli adımlar atılmıştır.

Türkiye'de sosyal hizmet uzmanlarının eğitimi başta olmak üzere ilk kurum olan sosyal hizmet akademisi (Sosyal Hizmetler Akademisi), 1961 yılında Umumi Sağlık ve Sosyal Refah Bakanlığı himayesinde Ankara'da kuruldu. Çeşitli yabancı ve uluslararası kuruluşlar (UNİCEF, AİD, UNESCO vb.) Sosyal Hizmet Akademisi vakfına danışmanlık ve mali destek sağlamıştır.

Türkiye Sosyal Hizmetler Akademisi'nin ilk öğrencileri 1965 yılında mezun oldu. Araştırma görevlileri yönetmeliğine göre; sınavlar yapıldı ve başarılı olanlar okutman olarak yetiştirilmek üzere kabul edildi. O dönemde Sosyal Hizmet Akademisinin bir üniversiteye bağlı olmaması nedeniyle yüksek lisans yapmak isteyen öğrenciler çalışmalar ya buradaki üniversitelerin ilgili bölümlerinden ya da yurt dışındaki üniversitelerden diploma almak zorundaydı. Sosyal Hizmetler Akademisi, 1982 yılındaki kurumsal yapılanmasına kadar faaliyetlerini sürdürmüştür. Sosyal hizmet eğitimi veren ikinci kurum Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet ve Sosyal Hizmetler Bölümü (Sosyal Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bölümü) olmuştur, 1967 yılında kurulmuştur. Hem Sosyal Hizmet Akademisi hem de

Sosyal Hizmet ve Sosyal Hizmetler Bölümü 1982 yılına kadar sosyal hizmet eğitimi vermeye devam etmiştir. 1981 yılında üniversite kanunu değişmiş ve Sosyal Hizmet Akademisi Hacettepe Üniversitesi'ne bağlanmıştır; dolayısıyla iki kurum bulunmaktadır. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Yüksek Okulu adı altında sosyal hizmet eğitimi birleştirildi (Çifci, 2009:2064). Ayrıca 1959 yılında Sosyal Hizmetler Akademisinin kurulması, sosyal hizmetlerin profesyonel bir meslek olarak tanınmasının başlangıcını işaret etti ve bu akademi BM'nin teşvikiyle yönetildi. Sosyal Hizmetler Enstitüsü ile birlikte Sosyal Hizmetler Akademisi'nin kuruluşunu takiben 1959 yılında Genel Müdürlüğün kurulması gerçekleşti. 1963 yılında ise Sağlık ve Sosyal Refah Bakanlığına bağlı olarak Sosyal Hizmetler dönemi başladı. Bu kuruluş, Türkiye Cumhuriyeti'nin "sosyal hukuk devleti" tanımını benimseyerek, sosyal ve siyasi görevlerini 1961 Anayasası'nda belirtildiği şekilde yerine getirmeye kararlılığını ifade etmektedir (Koşar, 1999).

İkinci Dünya Savaşı'nın sonlarında, Türkiye de dâhil olmak üzere, yetim çocuklara yönelik uluslararası çalışmalar önemli sosyal hizmet uygulamaları arasında yer almıştır. Savaşın ardından Birleşmiş Milletler (BM), özellikle gelişmekte olan ülkelerde sosyal hizmetlerin geliştirilmesi ve sosyal hizmet eğitimi veren okulların açılması konusunda önemli bir rol oynamıştır. 1951 yılında Sosyal Hizmet, Sosyal Komisyon ve Ekonomik ve Sosyal Konsey tarafından özel bir meslek olarak kabul edildiğinde, Türkiye'de bu alandaki çalışmalara başlamıştır (Kusgözoğlu ve Akbıyık, 2007:31).

Türkiye'de sosyal hizmet alanında önemli bir dönüm noktası, 1982 Anayasası'nın kabulü ile gerçekleşmiştir. Bu anayasa, sosyal devlet ilkesini vurgulamış ve sosyal hizmetlerin önemini vurgulamıştır. 1982 Anayasası'nın ardından sosyal hizmet alanında yasal düzenlemeler ve kurumsal yapılar oluşturulmuştur.

Sosyal hizmetlerdeki bu yapı 1983 yılına kadar sürdü. Sosyal hizmetlerin daha düzenli ve organize bir şekilde sunulması amacıyla, dağınık yapı tek bir çatı altında birleştirilme ihtiyacı doğdu ve bu nedenle tüm sosyal hizmet faaliyetlerini kapsayan yeni bir kuruluş olan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) kuruldu. 1961 ve 1982 Anayasaları, Türkiye'yi bir "sosyal devlet" olarak tanımladı. Bu sosyal devlet anlayışı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulana kadar SHÇEK tarafından yerine getirildi. Hizmet sunumlarını daha merkezi bir yapı altında birleştirmek amacıyla, 2011 yılında Kanun Hükmünde Kararname ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB) kuruldu ve SHÇEK kapatıldı (Demir, 2018:69-70). Türkiye'de sosyal

hizmet uzmanlarının yetiştirilmesi için üniversitelerde sosyal hizmet bölümleri açılmış ve lisans düzeyinde eğitim verilmeye başlanmıştır. Ayrıca Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) gibi kurumlar sosyal hizmetlerin planlanması, koordinasyonu ve uygulanması konusunda önemli bir rol oynamıştır.

1980'lerde, hem ülkenin içinde gerçekleşen siyasi değişikliklerin hem de uluslararası alanda neoliberal politikaların etkisiyle, sosyal politika ve dolayısıyla sosyal hizmet alanında ilerlemeler yerine gerileme veya piyasa koşullarına adapte olma çabaları görüldü. Bu dönemdeki olumlu bir gelişme, 1986'da faaliyete geçen Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu'nun kurulması oldu. Bu fonlar, her ilçede etkin bir şekilde çalışarak ayni ve nakdi yardımlar sağladılar. 1992'de Yeşil Kart projesi hayata geçirildi ve 2001'de Sosyal Riski Azaltma Projesi, yardıma muhtaç ailelere ve çocuklarına yönelik eğitim, sağlık ve beslenme ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla başlatıldı. 2004'te Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü (SYDGM) kuruldu (Katıtaş, 2021:19).

Türkiye, 1961 yılından bu yana dört yıllık sosyal hizmet eğitiminin verildiği ülkeler arasında yer almaktadır. 1961-2002 yılları arasında "Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü" bu alandaki tek eğitim kurumuydu. Türkiye'deki sosyal hizmet bölümlerinin sayısı 2002 yılından itibaren giderek artmış ve Temmuz 2014 itibariyle lisans eğitimi veren 33 aktif bölüme ulaşmıştır. Dört yıllık lisans eğitimi boyunca sosyal hizmet bölümlerinin müfredatlarında çeşitlilik konusu sıklıkla vurgulanmakta ve ağırlıklı olarak "İnsan Hakları", "Sosyal Hizmet Kuramı", "Etik İlkeler, Değerler ve Sorumluluklar", "İnsan Davranışı ve Sosyal Çevre" ve "Baskı Karşıtı Uygulama" derslerinde ele alınmaktadır (Zengin ve Erbay, 2017:102).

Son yıllarda Türkiye'de sosyal hizmet alanında birçok reform ve yenilik gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda, sosyal hizmet hizmetlerinin daha etkin ve erişilebilir hale getirilmesi, dezavantajlı gruplara yönelik desteklerin artırılması, aile ve çocuk hizmetlerinin güçlendirilmesi gibi önlemler alınmıştır. Ayrıca Türkiye'de sosyal hizmet alanı, toplumun ihtiyaçlarına cevap vermek ve sosyal adaleti sağlamak amacıyla sürekli olarak gelişen bir alandır. Devletin ve diğer paydaşların sosyal hizmetlere daha fazla kaynak ayırması ve sosyal hizmet uzmanlarının etkin rol oynaması, sosyal hizmet alanının daha da ilerlemesine katkı sağlayacaktır.

1983 tarihinde kabul edilen 2828 sayılı yasa ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu kurulmuş ve sosyal hizmetlerde devletin sorumluluğu ve kurumsallaşma başlamıştır. 1986'da Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu

kurulmuş ve sosyal yardım faaliyetleri Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları aracılığıyla yürütülmektedir. 2004 yılında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü kurulmuştur. 2011 yılında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu kapatılmış, yerine Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulmuştur. 2018 yılında ise Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı kurulmuştur. Türkiye'de sosyal hizmet sunumu Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı merkezler, belediyelerin birimleri, kaymakamlıkların birimleri ve STK'lar tarafından gerçekleştirilmektedir. Sosyal hizmet insan haklarına dayalı bir meslektir ve dezavantajlı gruplarla çalışan sosyal hizmet uzmanları, müracaatçıların haklarını savunma rolüne sahiptir (Kaynak, 2017:256-257).

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun 1983 yılında birleşmesiyle sosyal hizmetlerin ve çocuk refahının daha etkin bir şekilde yönetilmesi amaçlanmıştır. Bu dönemde, birinci ve ikinci beş yıllık kalkınma planlarının uygulanmasıyla çocuk refahı konusunda önemli kararlar alınmış ve uygulamaya geçirilmiştir. Ancak 2828 sayılı kanunla birlikte sosyal hizmetlerin uygulanması ve sorumluluğu daha da genişletilmiştir. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, toplumun ihtiyaçlarına yönelik hizmetleri sürdürmek ve insanların sosyal, ekonomik ve duygusal ihtiyaçlarını karşılamak için çalışmaktadır. Bu süreçte, sosyal hizmetler alanında profesyonel eğitim vermeye devam edilmiş ve Türkiye'de sosyal hizmetlerin gelişimi desteklenmiştir (Reçber, 2019:729). Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun birleşmesiyle çocuk refahının yönetimi güçlendirildi. İkinci beş yıllık kalkınma planlarıyla çocuk refahına odaklanıldı ve 2828 sayılı kanunla sosyal hizmetlerin genişletilmesi sağlandı. Profesyonel eğitimlerle Türkiye'de sosyal hizmetlerin gelişimi desteklendi.

2828 sayılı kanunla birlikte sosyal hizmetlerin uygulanması ve sorumluluğu daha da genişledi. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, toplumun ihtiyaçlarına yönelik hizmetler sunarak insanların sosyal, ekonomik ve duygusal ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlamaktadır. Bu süreçte, Türkiye'de sosyal hizmetler alanında profesyonel eğitimler devam etti ve sosyal hizmetlerin gelişimine yönelik destekler sağlandı. Bu sayede sosyal politika ve hizmetler, ülkedeki toplumsal refahı artırmak ve sosyal adaleti sağlamak adına önemli bir rol oynamıştır.

1982 Anayasası, sosyal adaleti sağlamayı ve insanların refahını artırmayı amaçlayan hizmetleri anayasal bir hak olarak belirlemiştir. 2828 sayılı kanun, sosyal hizmetleri bireylerin ve ailelerin ihtiyaçlarını karşılayacak, sosyal sorunları önleyecek ve çözecek şekilde sistematik ve programlı hizmetler olarak tanımlamıştır. Türkiye'de

sosyal hizmetler, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu, Aile Araştırma Kurumu, Kadının Statüsü ve Sorunları Başkanlığı ve Özürlüler (Engelliler) İdaresi Başkanlığı gibi kurumların oluşturulmasıyla şekillenmiştir. Ancak bu kurumların bağımsız faaliyet göstermeleri, sistemdeki eksiklikler ve sosyal hizmet uygulamalarında adaletsizliklere yol açmıştır. Bu sorunları çözmek amacıyla sosyal refah hizmetlerinin tek bir kurum altında birleştirilmesi gerektiği düşünülmüş ve 2011 yılında 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB) kurulmuştur. Bu bakanlık, sosyal hizmetleri sunan tüm kamu kurumlarını bir araya getirerek koordinasyonu sağlamıştır (Selcik ve Güzel, 2016: 466-468). Sosyal hizmetler alanında ASPB ile kurumsallaşma yolunda önemli bir adım atılmıştır.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının tarihsel süreci incelendiği zaman ilk olarak Aile Araştırma Kurumu adı altında 1989'da Başbakanlığa bağlı olarak kuruldu ve daha sonra 2004'te Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü'ne dönüştürüldü. Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü, 1963'te kuruldu ve 1983'te Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü'nün kurulmasıyla faaliyetlerini sürdürdü. 1986'da Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu (SYDTF) kuruldu ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV) aracılığıyla sosyal yardım faaliyetleri yürüttü. 2004'te Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü kuruldu ve fon kaynakları ile sosyal yardım programlarını uyguladı. Özürlüler İdaresi Başkanlığı, 1997'de kuruldu ve 2005'te Engelliler Hakkında Kanun ile faaliyet alanını genişletti. Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Özürlüler İdaresi Başkanlığı ve Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğü'nün faaliyetleri 2011'de Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı altında birleştirildi. 2018'de Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 703 sayılı KHK ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın birleştirilmesiyle oluşturuldu. 2021'de Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 31461 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan bir Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile ayrı bakanlıklar olarak kuruldu (ASHB, 2023).

Türkiye'de 2002'den sonra gerçekleşen iktidar değişikliği, yeni bir sosyal ve ekonomik dönemin başladığını işaret etmektedir. Bu sürecin önemli bir bileşeni, kamu yönetimi reformunu içermiştir. Özellikle 2004 ve 2005 yıllarında kabul edilen yerel yönetim yasaları, kamusal hizmetlerin 'yerinden yönetim ilkesi' gereği en yakın yönetim birimince sunulmasını öngörmüştür. Bu yeni yasal düzenlemeler çerçevesinde, birçok

kamu hizmeti, özellikle korunmaya ve bakıma muhtaç yaşlılar, kadınlar, engelliler, çocuklar ve sosyal yardım gibi önemli sosyal hizmet görevleri, yerel yönetimlere devredilmiştir. Bununla birlikte, merkezi yönetim benzer görev ve sorumlulukları sürdürmeye devam etmektedir (Artan, 2012). Sosyal hizmet kurumlarının yerel yönetimlere devri huzurevi gibi kurumlardan devredilmeye başlanmış; ancak devamı getirilmemiştir.

Türkiye'deki sosyal hizmet sistemi incelendiğinde, özellikle 2012 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulmadan önce, sosyal hizmetlerin çeşitli kurumlar tarafından parçalı bir biçimde sunulduğu görülmektedir. Daha önce, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu geniş kapsamlı sosyal hizmetler sunarken Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı gibi sosyal yardımların büyük bir kısmını sağlayan Sosyal Güvenlik Kurumları, Özürlüler İdaresi Başkanlığı, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü gibi birçok farklı kurum da sosyal hizmet sektöründe faaliyet gösteriyordu. Ayrıca belediyeler ve sivil toplum kuruluşları da bu alanda rol alıyordu. Ancak 2012 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kurulması ile birlikte, sosyal güvenlik, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları haricindeki sosyal hizmetler tek bir çatı altında toplandı. Önceki dönemde İçişleri Bakanlığı bünyesinde yürütülen Şehit Yakınları ve Gazilere yönelik yardım ve hizmetler de bu yeni bakanlığa devredildi. Böylece, toplumun destek ihtiyacı olan tüm kesimlerin odak noktası haline gelen Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, sosyal hizmet uzmanlarının en aktif olarak çalıştığı kurum haline geldi (Yıldırım vd., 2019:311). Günümüzde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı adını alan kurum, hizmet alanını kadın, engelli, yaşlı ve çocuk alanları başta olmak üzere yaygınlaştırarak hizmet vermeye devam etmektedir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kurulmasıyla birlikte, sosyal hizmet uygulamaları daha koordineli ve sistematik bir şekilde yürütülmeye başlanmıştır. Bakanlık, çeşitli kurum ve kuruluşları bir araya getirerek sosyal hizmetlerin etkin bir şekilde yürütülmesini amaçlamıştır. Böylece, sosyal refah hizmetleri alanında bir çatı oluşturulmuş ve mevcut sistemdeki aksaklıkların giderilmesi hedeflenmiştir. Sosyal refah hizmetlerinin tek bir çatı altında toplanmasıyla birlikte, vatandaşların ihtiyaçlarına daha hızlı ve etkili bir şekilde cevap verilmesi hedeflenmektedir. Bakanlık, sosyal hizmet alanında faaliyet gösteren meslek elemanlarının yetişimine de önem vererek kaliteli ve nitelikli hizmetlerin sunulmasını desteklemektedir.

Bununla birlikte 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı olarak faaliyet gösteren genel müdürlük ve daire başkanlıkları, sosyal hizmet uygulamalarının yönetimini ve denetimini sağlamaktadır. Bu yapılanma, sosyal hizmetlerin daha etkili bir şekilde planlanmasını, koordinasyonunu ve değerlendirilmesini mümkün kılmaktadır.

Sonuç olarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kurulmasıyla Türkiye'de sosyal hizmet uygulamaları daha sistematik, koordineli ve etkili bir şekilde yürütülmektedir. Bu sayede, vatandaşların sosyal ihtiyaçları daha iyi bir şekilde karşılanmakta ve sosyal adaletin sağlanması hedeflenmektedir.

Yeni yapılan düzenlemelerle, gençlik hizmetleri dışındaki diğer ana hizmet alanları yeniden yapılandırılmıştır. Gençlik hizmetleri Gençlik ve Spor Bakanlığı'na devredilirken, sosyal boyutu Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı içerisinde Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmek üzere bırakılmıştır. Aile ve Sosyal Araştırmalar Kurumu'nun görevleri ise Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne aktarılmıştır. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü'ne dönüştürülmüş ve Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Özürlüler (Engelliler) ve Yaşlılar Daire Başkanlıklarının birleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Ayrıca yeni kurulan Şehit Yakınları ve Gaziler Dairesi Başkanlığı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlanmıştır. Bu değişikliklerle, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın merkez teşkilatı, beş ana hizmet biriminden oluşan bir yapıya kavuşturulmuştur. Bakanlık, çocuklar, kadınlar, engelliler, yaşlılar, şehit yakınları ve gazilerle ilgili sosyal politika ve stratejileri koordine etmek, sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerini yürütmek ve ilgili kamu kurumları ile gönüllü kuruluşlar arasında koordinasyon sağlamakla görevlendirilmiştir. Aynı zamanda aile yapılanmasına vurgu yaparak, toplumda görülen artan boşanma ve aile dağılma sorunlarına müdahale etmeyi amaçlamaktadır (Selcik ve Güzel, 2016: 467; Kesgin, 2012: 41-54). Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın (ASPB) merkez teşkilatı, sosyal hizmet ve yardımlar konusunda beş genel müdürlükten oluşacak şekilde yapılandırılmıştır. ASPB'nin kuruluş yasasına göre çocuklar, kadınlar, engelliler, yaşlılar, şehit yakınları ve gaziler bakanlığın sorumluluk alanı içindedir. Bakanlık, bu gruplara yönelik sosyal politikaları koordine etme, sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerini yürütme ve ilgili kamu kurumları ile gönüllü kuruluşlar arasında iş birliği sağlama görevlerini üstlenmiştir.

Çeşitli disiplinler toplumsal sorunları açıklamayı ve kendi alanlarında destek olmayı amaçlar. Sosyal hizmet ise kendine özgü bilgi, beceri ve değerlerle

müracaatçıların sorunlarını çözmeyi ve insani gelişimlerini artırmayı hedefler. Sosyal hizmetin bilgi temeli, çok yönlü bir bilgiye dayanarak insanı bütüncül bir şekilde değerlendirmeyi sağlar. Değer temeli ise sosyal hizmeti diğer mesleklerden ayıran ve uygulayıcılara sorumluluklar yükleyen önemli bir bileşendir. Sosyal hizmetin etik temeli, insan haklarına ve sosyal adaletin sağlanmasına yoğunlaşır. Sosyal adalet savunuculuğu, Sosyal Hizmetin Etik Standartları içerisinde bir etik ilke olarak yer almaktadır (Kaynak, 2017:253-254):

1) Sosyal hizmet uzmanları, farklılıklara saygı gösterir, kültürel bilinç ve kaynakların genişletilmesini destekler ve tüm insanlar için sosyal adaleti sağlamak amacıyla sosyal politikalara yön verir.

2) Sosyal hizmet profesyonelleri, müracaatçılarının haklarını koruma ve toplumsal adaleti teşvik etme konusunda aktif çaba gösterirler. Ayrıca bireylerin ve grupların yaşamında olumlu değişimler yapmalarına yardımcı olurlar. Sosyal hizmetin ana amacı, toplumsal sorunların çözümüne katılarak sosyal adalet ve toplumsal değişimi teşvik etmektir.

3) Sosyal hizmet uzmanları, kültürel ve etnik farklılıkları saygıyla karşılar ve bu farklılıkları gözetirler. Ayrıca ayrımcılık, baskı, yoksulluk ve diğer sosyal adaletsizliklere son vermek için çalışırlar. Bu profesyoneller, insanların eşitlik, adalet ve insan haklarına dayalı bir yaşam sürdürmelerini destekler ve bu amaç için mücadele ederler. Kültürel ve etnik çeşitliliğe duyarlılık, sosyal hizmetin temel değerlerinden biridir ve uzmanların hizmet verdikleri kişilere ve topluluklara saygılı ve adil davranmalarını sağlar.

4) Sosyal hizmet uzmanları, zor durumda olan bireyler ve gruplarla çalışır ve onların haklarını koruyup desteklemek için çaba sarf ederler. Bu uzmanlar, toplumsal değişimi teşvik etmek ve sosyal adaletsizlikleri gidermek amacıyla çalışırlar. Baskı altındaki bireylerin sesini duyurmak ve onların güçlendirilmesine yardımcı olmak, yaşadıkları sorunların çözümünde destek olmak, sosyal hizmet uzmanlarının önemli görevlerindedir.

5) Sosyal hizmet uzmanları, özellikle yoksulluk, işsizlik, ayrımcılık ve diğer sosyal adaletsizlik sorunlarına öncelik vererek toplumsal değişimi desteklemektedirler.

6) Sosyal hizmet uzmanları, sosyal adaletin sağlanması adına sosyal, ekonomik, politik ve kültürel değerler ile kurumları geliştirerek, temel insan ihtiyaçlarını desteklemekte ve yaşam koşullarını iyileştirmekte savunuculuk yaparlar.

7) Sosyal hizmet profesyonelleri, müracaatçıların ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurum içi ve dışı kaynakları etkin bir şekilde kullanırlar.

Sosyal hizmet bilimi ve mesleğinin temel amacı, savunmasız, ezilen ve yoksulluk içinde yaşayan insanların ihtiyaçlarına ve güçlenmelerine özel önem vererek insan refahını artırmak ve temel insan ihtiyaçlarını karşılamaya yardımcı olmaktır. Sosyal hizmet, bireysel refahı ve toplumun refahını sosyal bağlamda ele alan bir meslek olarak tanımlanır. Bu mesleğin temeli, yaşamdaki sorunları yaratan, katkıda bulunan ve bu sorunları ele alan çevresel sistemlere dikkat etmektir. (NASW, 2008; Uzunaslan ve Tek, 2021:1208). Sonuç olarak sosyal hizmet bilimi ve mesleği, insanların yaşamlarını iyileştirmek ve toplumun daha iyi bir yer haline gelmesine katkıda bulunmak için bir araç olarak görülür. Bu meslek, insan odaklı bir yaklaşım benimser ve savunmasız grupların refahını artırmayı amaçlamaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, toplumun yaşam koşullarını iyileştirmek amacıyla kurulmuş birimleri ile sosyal politika uygulamalarını yürütmektedir. Bakanlık, 2016 yılında bireylerin sosyal yardım ve sosyal hizmetlere olan ihtiyaçlarını belirleme, ihtiyaca uygun sosyal yardım ve sosyal hizmet modellerini planlama ve uygulama, gerektiğinde diğer kamu hizmetlerinden (eğitim, sağlık, istihdam vb.) faydalanmayı sağlama amacıyla sürecin her aşamasında rehberlik ve danışmanlık hizmetlerini daha etkili bir şekilde sunmak için "Aile Sosyal Destek Programı(ASDEP)" programını oluşturarak bu birimi ülke genelinde yaygınlaştırmıştır (Küçükcalı, 2021:247).

ASDEP birimleri, diğer sosyal hizmet birimlerinden farklı olarak daha operasyonel ve çözüm odaklıdır. ASDEP personeli, öncelikle ihtiyaç sahibi aile ve bireylerin objektif kriterlere göre tespitini yaparak sosyal yardım ve hizmetlerden yararlanmalarına olanak tanır. Ayrıca ASDEP birimleri sadece yardımların dağıtılmasını değil, aynı zamanda yapılan yardımların etkisini takip eder ve yaşanan problemlerin çözülüp çözülmediğini kontrol eder. Birim, kendi yetki ve kapasitesinin ötesindeki sorunlarla karşılaştığında, diğer kurumları ve kuruluşları sürece dâhil ederek sorunun kalıcı bir şekilde çözülmesi için adımlar atar (Resmî Gazete, 2013/28554).

Nispeten yakın zamanda profesyonelleşmiş sosyal hizmet disiplini Türkiye'de sosyal hizmet alanı profesyonelleşme sürecinden bu yana genişlemektedir. Aynı zamanda Türkiye'de sosyal hizmet okullarının ve mezunlarının sayısı 2000'li yıllardan itibaren hızla artmaktadır. Bu nedenle sosyal hizmet uzmanlarının okul gibi alanlarda çalışmaları beklenmektedir (Bolgün ve Şahin, 2018:1).

Türkiye'de sosyal hizmet sunumu, aşağıdaki temel kurumlar tarafından gerçekleştirilmektedir:

- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı kurumlar
- Belediyelerin Sosyal Hizmet Birimleri
- Kaymakamlıkların Sosyal Hizmet Birimleri
- Sivil Toplum Kuruluşları (STK'lar)

Türkiye'de sosyal hizmet disiplini, profesyonelleşme süreciyle birlikte hızla büyümüş ve gelişmiştir. Sosyal hizmet okullarının ve mezunlarının sayısındaki artış, bu alandaki talebi yansıtmaktadır ve sosyal hizmet uzmanlarının farklı alanlarda çalışmalarına olanak sağlamaktadır. Bu gelişmelerle birlikte Türkiye'de sosyal hizmet sunumu çeşitli kurumlar aracılığıyla gerçekleştirilmektedir.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı kurumlar, sosyal hizmet sunumunda merkezi bir rol oynamaktadır. Ayrıca belediyelerin sosyal hizmet birimleri, kaymakamlıkların sosyal hizmet birimleri ve sivil toplum kuruluşları (STK'lar) da sosyal hizmet hizmetlerinin sunumunda etkili bir şekilde yer almaktadır.

Bu çeşitli kurumlar, toplumun farklı kesimlerine yönelik sosyal hizmetler sunarak ihtiyaç sahiplerine destek sağlarlar. Türkiye'de sosyal hizmetin bu çeşitliliği, toplumsal sorunların ele alınmasında ve insanların yaşamlarının iyileştirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle sosyal hizmet uzmanlarının, bu farklı kurumlarda çalışarak topluma katkı sağlamaları beklenmektedir. Türkiye'de sosyal hizmet sunumunun kurumsal yapısı Çizelge 3.1'de gösterilmiştir.

Çizelge 3. 1. Türkiye’de sosyal hizmet sunumunun kurumsal yapısı

	Türkiye’de sosyal hizmet sunumu
Politik özellikler	Politik yapıya sıkı sıkıya bağlıdır. Kurum politikaları değişkendir. Kurum politikaları diğer kamu kurumlarınca yeterince desteklenmez. Kurum politikalarının belirlenmesinde ve uygulanmasında alan uzmanları ve akademik çevrelere yeterli düzeyde söz verilmez. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Belediyeler, Kaymakamlıklar ve STK’lar olmak üzere dört farklı yapıda verilir.
Ekonomik özellikler	Güçlü bir ekonomik yapısı yoktur. Destekler ekonomik yapıya göre orantısız verilmektedir. Ekonomik bakımdan üretken değil, dağıtan ve pasif yapıdadır.
Sosyal özellikler	Kamu tarafından ileri düzeyde desteklenir. STK katkısı düşük düzeydedir. Yardımlaşma bilinci yüksektir. İstismara açıktır. Dini bir yönü olduğu için, sosyal yapı tarafından kutsal görülmektedir.
Teknolojik özellikler	Teknolojik destek konusunda yetersizdir. Ölçme ve değerlendirme konularında dış kaynakları kullanır.
Çevresel özellikler	Çevre kurumlarla yeterli düzeyde işbirliği yoktur. STK’lar ile koordinasyon düzeyi düşüktür. Toplum tarafından dini duygular başta olmak üzere, desteklenmektedir.
Yasal özellikler	Mevzuat ve düzenlemeler oldukça kapsamlı ve yeterlidir. Mevzuat ve düzenlemeler yeterli düzeyde hayata geçirilememektedir. Yasal anlamda sadece Sayıştay denetimine sahiptir. Farklı kurumlar aracılığıyla verilmesi nedeniyle, yasal karışıklıklar söz konusudur.

Kaynak: Şaşmaz, 2019:23.

3.5. Türkiye’de Sosyal Politikanın Değişimi

Türkiye, modernleşme sürecinde Batılı ülkelerden farklı bir model benimsemiştir. Avrupa’da sanayileşme ve bu sürecin getirdiği sorunlar, toplumun alt sınıflarının hak arayışlarıyla refah devletlerinin oluşumuna sebep olmuştur. Türkiye ise geç bir sanayileşme yaşamış ve modernleşme süreci daha çok 'tepeden inme' bir yöntemle, yani devletin yönetici elitleri tarafından halka belirli haklar tanınarak gerçekleşmiştir. Türkiye’de sosyal politikalar, Cumhuriyet’in kuruluşundan 2000’li yıllara kadar, sınırlı alanlarda devlet eliyle yürütülmüştür. Ülkenin ekonomik koşulları da, sosyal devlet olma yolundaki zorlukları açıklamada önemli bir faktör olarak görülmüştür. 20. yüzyılın gelmesiyle, Batılı ülkelerde sanayileşme sonucu uzun süreli hak mücadeleleri ardından, 'eşit vatandaşlık' ilkesine dayalı sosyal refah devletleri

kurulmuştur (Marshall, 2006; Koçak, 2014:72). Türkiye, modernleşme sürecinde geç sanayileşmiş, sosyal politikalar Avrupa'da görülen hak mücadelelerine dayalı refah devletlerinden farklı olarak sınırlı alanlarda devlet tarafından uygulanmıştır.

Türkiye'nin sosyal politika tarihi incelendiğinde, Batı'dakine benzer bir gelişimin gerçekleşmemesi, geç ve eksik bir yapılanma olduğu açıkça görülebilir. Bu durum, yalnızca uygun koşulların olduğu zamanlarda bile modern sosyal politikaların uygulanabilmesi için gerekli siyasi yapılanma ve iradenin eksikliği ile bağlantılıdır. Ayrıca dünya ekonomisindeki kapitalizmin düzenlenmesi veya serbest bırakılması arasındaki dalgalanmalar, Türkiye ekonomisini de küresel durumlara göre etkilemiştir. Ekonomide izlenen serbestlik veya düzenleme politikaları, sosyal politikaların şekillenmesinde de belirleyici olmuştur (Metin, 2011:180). Bu süreçte Türkiye'de sosyal politikaların uygulanması ve sosyal refahın sağlanması, devletin belirli alanlara odaklanması ve kısıtlı kaynaklarla gerçekleştirilmiştir. Bu durumun sonucu olarak sosyal politikaların kapsamı ve etkisi sınırlı kalmıştır.

Ekonomik ve siyasi faktörler, Türkiye'nin sosyal refah devleti olma yolunda ilerlemesini zorlaştırmıştır. Ekonomik olarak zayıf dönemler, kaynakların sınırlı olması ve siyasi istikrarsızlık, sosyal politikaların etkin bir şekilde uygulanmasını engellemiştir. Bu nedenle Türkiye, sosyal devlet ilkesini tam anlamıyla gerçekleştirememiş ve sosyal refah alanında diğer Batılı ülkelerle aynı seviyeye ulaşamamıştır. Ancak son yıllarda Türkiye'de sosyal politikaların kapsamının genişletilmesi ve sosyal refahın artırılması yönünde adımlar atılmıştır. Hükümet, yoksullukla mücadele, eşitsizlikleri azaltma ve toplumsal adaleti sağlama konusunda daha aktif bir rol üstlenmiştir. Sosyal yardımların artırılması, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimi iyileştirme gibi önlemler, sosyal refahın geliştirilmesi için atılan adımlar arasındadır.

Sosyal politika, başlangıçta kapitalist sistemin ortaya çıkardığı sorunların çözümünde ve devletin meşruiyetini sağlamada bir araç olarak kullanılırken günümüzde anlamı ve işlevi değişmiştir. Küreselleşen yapılar ve çeşitlenen toplumsal ihtiyaçlar ve sorunlar, geniş kapsamlı bir sosyal politika anlayışının ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu anlayış, tüm vatandaşları kapsayan sivil, siyasal ve sosyal hakların gelişimini de içermektedir. Türkiye'nin kalkınma planlarına baktığımızda, sosyal politikaların geniş bir çerçevede tanımlandığı görülmektedir. Ancak Türkiye'de de eğitim, sağlık, iklim değişikliği, işsizlik, yoksulluk gibi alanlarda köklü sorunlara çözüm sunan yenilikçi sosyal politika araçlarının geliştirilmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır (Ateş, 2020:443). Yenilikçi sosyal politika araçlarının geliştirilmesi, Türkiye'de ve dünya genelinde ortaya

çıkan köklü sorunlara etkili çözümler sunma ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Eğitim alanında, kaliteli ve erişilebilir bir eğitim sistemi sağlanması, öğrencilere eşit fırsatlar sunulması ve nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi hedeflenmektedir. Sağlık politikalarında ise sağlık hizmetlerine erişimin kolaylaştırılması, sağlık altyapısının güçlendirilmesi ve sağlık eşitsizliklerinin azaltılması önemli bir konudur.

İklim değişikliği ise günümüzde uluslararası bir öncelik haline gelmiştir. Türkiye de iklim değişikliğiyle mücadele konusunda stratejiler geliştirerek sürdürülebilir bir gelecek için adımlar atmaktadır. İşsizlik ve yoksulluk gibi ekonomik sorunlar ise istihdam politikaları, gelir dağılımı politikaları ve sosyal güvenlik önlemleriyle ele alınmaya çalışılmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye'nin sosyal politika alanında inovatif ve etkili çözümler üretebilmek için sürekli olarak yenilikçi araçlar ve politikalar geliştirmesi gerekmektedir. Bu, toplumun refahını artırmak, sosyal adaleti sağlamak ve sürdürülebilir bir gelecek oluşturmak için önemli bir adımdır.

Ülkeler, ekonomik büyüme ve insani refahı sağlamak amacıyla çeşitli ekonomik modeller geliştirip uygulamaktadır. Ancak zaman içinde bu modellerin sosyal refah sağlama konusunda yetersiz kaldığı ve sosyal kalkınmanın, ekonomik kalkınmayla paralel yürütülmesinin zorlukları anlaşılmıştır. Bu bağlamda, birçok ülke insan merkezli yeni büyüme modelleri geliştirmeye yönelmiş ve farklı kalkınma stratejileri arayışına girmiştir. Avrupa Birliği (AB) ve birçok gelişmiş ülkede hükümetler, sosyal dönüşümlere uygun yeni ekonomik, kültürel ve sosyal yaklaşımların, süreçlerin ve modellerin geliştirilmesi gerektiğinin bilincine varmıştır. Bu nedenle, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler, çözülmemiş sosyal sorunlara ve karşılanmamış toplumsal ihtiyaçlara yönelik yenilikçi fikirler üretmeye, bunları uygulamaya, değerlendirmeye ve yaygınlaştırmaya büyük önem vermektedir (Mulgan vd., 2010; Mulgan vd., 2007; Ateş, 2020:442-443). Ülkeler, ekonomik ve insani kalkınmayı sağlayacak yeni modeller arayışına girmişlerdir, özellikle Avrupa Birliği ve gelişmiş ülkeler, sosyal sorunları çözmek ve toplumsal ihtiyaçları karşılamak için yenilikçi fikirlerin üretilmesine ve uygulanmasına odaklanmaktadır.

Sosyal politika uygulamalarının Türkiye'de gündeme gelmesi, 1940'ların ikinci yarısına denk gelir. Savaş sonrası süreçte mevzuat düzenlemeleri ve sosyal kurumların oluşumuyla birlikte siyasal ve ekonomik açılımlar yaşanmıştır. Türkiye'de batı tipi bir sosyal politika anlayışının hem yasal hem de kurumsal olarak benimsendiği kuramsal düzlemde, uygulama modeli yüzeysel kalmıştır. Kamu bürokrasisi, devlete bağımlı toplumsal sınıflar oluşturarak ekonomik ve sosyal sistemleri ulufe mantığıyla işletmeyi

tercih etmiştir. Bu nedenle Türkiye'de sosyal politika anlayışı, 2000'li yıllara kadar kamu kaynaklarının sosyal gruplar arasında dağıtılmasını ifade etmiştir. Ancak yoksulluk ve gelir dağılımındaki dengesizlikler göz önüne alındığında, bu yaklaşımın 1990'ların sonunda finansal açıdan sürdürülemez hale geldiği görülmüştür. Aynı dönemde, sosyal yapı, işgücü piyasası, aile yapısı ve demografik değişimler, mevcut toplumsal sorunların statükocu politikalarla çözülemeyeceğini ve köklü reformların kaçınılmaz olduğunu ortaya koymuştur.

2001 Ekonomik Krizi, var olan politik düşüncelerin yetersiz kaldığını göstermiş ve ekonomik ile sosyal yapıları dönüştürme ihtiyacını ortaya çıkaran reformları hem toplumsal hem de bireysel düzeyde kaçınılmaz kılmıştır. 2002 sonrasında bu dönüşüm daha da hızlanmış ve sosyal politika anlayışları yeni bir forma bürünmüştür. Bu reformların en belirgin özelliği, proaktif bir sosyal politika yaklaşımına dayanmalarıdır. Artık popülist, irrasyonel ve yalnızca dağıtım odaklı olan eski sosyal politikalar, daha gerçekçi, dengeli ve sürdürülebilir bir modelle değiştirilmiştir (Akgeyik, 2019a:25). 2002'den sonra sosyal politika yaklaşımı proaktif bir modele evrilerek dağıtım esaslı anlayış yerine sürdürülebilir bir modele odaklanılmıştır.

2002 yılından itibaren kadın-erkek eşitliğini sağlamak, kadına yönelik şiddeti önlemek, kadınların hem siyasette hem de iş dünyasında daha fazla yer almasını teşvik ederek sosyoekonomik konumlarını güçlendirmek amacıyla çeşitli yasal düzenlemeler hayata geçirilmiştir. Bu yasal değişikliklerin yanı sıra, bu hedeflere ulaşmak için çalışan kurum ve kuruluşlar aracılığıyla çeşitli etkinlikler düzenlenmiştir (AÇSHB, 2021:73). Dönemin en dikkat çekici gelişmelerinden biri, 2014 yılında Avrupa Konseyi tarafından kabul edilen "Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi" ya da halk arasında bilinen adıyla "İstanbul Sözleşmesi"nin Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından kabul edilmesi ve yürürlüğe girmesidir. Ancak Türkiye'nin bu sözleşmeden 19 Mart 2021 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan 3718 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile çekilmesi de dikkat çeken bir gelişme olmuştur. Bu çabaların sonucunda, kadınların işgücüne katılma oranı 2002 yılında %27,9 iken, 2020 yılı kasım ayı itibarıyla %34,1'e yükselmiştir (TÜİK, 2021). Ayrıca kayıt dışı çalışma oranı 2002'den 2019'a kadar %72,5'ten %42,2'ye gerilemiştir. Siyaset alanında da kadınların daha fazla temsil edildiği görülmüş; 2002'deki genel seçimlerde kadın milletvekili oranı %4,4 iken, 2018 seçimlerinde bu oran %17,45'e yükselmiştir (AÇSHB, 2021:43-57).

AK Parti döneminde, kırsal bölgelerden şehirlere göçün yoğun olduğu bir dönem yaşanmıştır. Bu dönemde, Türkiye Cumhuriyeti tarihinin en yüksek kentleşme oranlarına ulaşılmıştır. Parti, sosyal politika belgelerinde daha yaşanabilir şehirler oluşturmayı amaçlamış ve iç göçü yavaşlatmayı hedeflemiştir. Bu amacı gerçekleştirmek için bölgesel kalkınma projeleri geliştirilmiş, bölgesel kalkınma ajansları kurulmuş ve bölgesel istihdam teşvikleri sunulmuştur. Ayrıca 2011 yılında Çevre ve Şehircilik Bakanlığı kurulmuş ve büyükşehir belediye sayısı 30'a yükseltilerek büyükşehir belediye sınırları ile il mülki sınırları birleştirilmiştir. Bu amaçlara ulaşmak için çeşitli yasal düzenlemeler ve yönetmelikler de hayata geçirilmiştir (Akyol, 2022:154).

AK Parti iktidarları döneminde aile konusu, parti politika belgelerinde özellikle vurgulanan bir konu olmuştur. Aile bağlarını güçlendirmek amacıyla Aile Mahkemeleri kurulmuş ve aile üyelerine yönelik eğitim faaliyetleri düzenlenmiştir. Bu faaliyetlerin tüm ihtiyaç gruplarına ulaşılabilir hale getirilmesi ve sosyal hizmete ihtiyaç duyan bireylerin öncelikle kendi yaşadıkları çevrede kendilerine yardımcı olmaları hedeflenmiştir. Ayrıca "Aile Sosyal Destek Programı (ASDEP)" başlatılmıştır. Kadınlar, çocuklar ve engellilerin ihmal ve istismarını önlemek amacıyla "Alo 183 Sosyal Destek Hattı" hizmete sunulmuştur. Şehit yakınları ve gaziler için pozitif ayrımcılık sağlayan konut, elektrik, su ve özel okullarda eğitim imkânları sunan ve çocuklarına ücretsiz seyahat hakkı tanıyan amaçlı yasal düzenlemeler de bu dönemde yapılmıştır (AK Parti, 2015; AK Parti, 2018). Alo 183 Sosyal Destek Hattı ile vatandaşlar engelli, yaşlı, kadın ve çocuk alanları başta olmak üzere taleplerini ücretsiz olarak Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına iletmektedirler. Talebin konusuna göre ihbarcı vatandaşın ikametine göre taşradaki İl Müdürlüklerine talep değerlendirilmek üzere yönlendirilmektedir. Talebi değerlendiren meslek elemanları ihbarın konusuna göre Bakanlığın hizmet alanına giren konularda sosyal hizmet modelleri başlatmaktadırlar.

1980'lerde ve 1990'larda bazı sosyal politika değişiklikleri yapıldı; ancak ortaya çıkan sistem esas olarak 2002'de iktidara gelen AKP hükümeti döneminde şekillendi. Türkiye'de sosyal politika dönüşümü iki farklı eğilimle karakterize edildi. Bir yandan kamunun sosyal harcamaları arttı ve eski eşitlikçi olmayan korporatist kurumlardan daha kapsayıcı nitelikte yeni kurumlar ortaya çıktı. Öte yandan dönüşüm, sosyal güvenliğin sağlanması ve işgücü piyasası düzenlemelerinde piyasa odaklı reformların yanı sıra, sosyal politikanın cinsiyetçi karakterinin şekillenmesinde özellikle önemli

olan AKP hükümetinin muhafazakâr bakış açısıyla da belirlendi (Buğra, 2020:7). Bu yeni sosyal politika modeli, Türkiye'de sosyal politika uygulamalarının dönüşümünü hızlandırmıştır. Bu dönüşüm, popülist politikalar yerine, gerçekçi, dengeli ve sürdürülebilir bir yaklaşımı benimsemeyi hedeflemektedir. Yenilikçi politika araçlarının geliştirilmesi ve uygulanması, eğitim, sağlık, iklim değişikliği, işsizlik, yoksulluk gibi köklü sorunlara çözüm sağlamada önemli bir gereklilik olarak ortaya çıkmıştır.

Bu dönüşüm süreci, 2001 Ekonomik Krizi'nin yarattığı zorunlulukla başlamış ve toplumsal ve bireysel düzeyde kabul görmüştür. Reform politikaları, sosyal politikaların daha etkili ve verimli bir şekilde yönetilmesini sağlamayı amaçlamıştır. Aynı zamanda, sosyal politikanın ekonomik ve sosyal kalkınma ile entegre bir şekilde yürütülmesini ve sürdürülebilir bir refah devletinin oluşturulmasını hedeflemiştir.

Yeni bir sosyal politika modeli, uluslararası düzeyde de kabul görmüş ve özellikle Avrupa Birliği ve gelişmiş ülkelerde hükümetler tarafından benimsenmiştir. Bu sebeple Türkiye, uluslararası standartlara uyum sağlamak için ekonomik, kültürel ve sosyal içeriği kapsayan yeni fikirler, süreçler ve modeller geliştirmenin önemini kavramıştır.

3.6. Türkiye'de Sosyal Hizmetlerde Değişim

Gelişmiş ülkelere kadar tüm dünyada sosyal hizmet mesleğine güçlü bir ihtiyaç olduğuna şüphe yoktur. Türkiye Cumhuriyeti özelinde ele aldığımızda öncelikle coğrafi konumu nedeniyle sosyal hizmetlere ciddi düzeyde ihtiyaç vardır. Türkiye göçmenler için hem alıcı hem de gönderici ülkedir (Sirkeci ve Yüceşahin, 2014). Türkiye'de sosyal hizmetlerin değişimi aşağıda başlıklar halinde sunulmuştur:

1. **Tarihsel Evrim:** Türkiye'de sosyal hizmetlerin tarihsel evrimi, Osmanlı İmparatorluğu döneminden Cumhuriyet dönemine kadar uzanır. Cumhuriyet döneminde, sosyal hizmetler modernleşme ve toplumsal dönüşümün bir parçası olarak şekillenmiştir. Bu dönemde kurulan kurumlar, sosyal hizmetlerin temel yapı taşları olmuştur.

2. **Kurumsal Gelişim:** Türkiye'de sosyal hizmetlerin kurumsal yapısı zaman içinde değişmiş ve gelişmiştir. Özellikle son yıllarda, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Genel Müdürlüğü'ne dönüşmesi gibi yapısal değişiklikler yaşanmıştır.

3. **Profesyonelleşme ve Eğitim:** Sosyal hizmet eğitimi, üniversitelerde başladı ve sosyal hizmet uzmanlarının yetiştirilmesi için önemli bir adım oldu. Bu, sosyal hizmetin profesyonelleşmesine katkıda bulundu ve alandaki uzmanların sayısını artırdı.

4. **Sosyal Politika ve Hizmet Çeşitliliği:** Türkiye'de sosyal politika alanında önemli gelişmeler yaşandı. Özellikle son yıllarda, sosyal yardım programları ve sağlık hizmetlerinde değişimler görüldü. Dezavantajlı gruplara yönelik hizmetler arttı ve kapsamı genişledi.

5. **Uluslararası İlişkiler ve İyi Uygulama Örnekleri:** Türkiye, uluslararası kuruluşlarla iş birliği yaparak sosyal hizmet alanında iyi uygulama örneklerini inceledi ve bu örneklerden ilham aldı. Uluslararası normların etkisi altında, Türkiye'de sosyal hizmetlerin kalitesinin arttığı gözlemlenmektedir.

6. **Toplumsal Rol:** Türkiye'de sosyal hizmetlerin toplumsal rolü, toplumun sosyal sorunlarına yanıt verme ve sosyal refahı artırma amacıyla önemli bir araç olarak görülmektedir. Dezavantajlı gruplara yönelik hizmetlerin genişlemesi ve toplumsal eşitsizliklerle mücadele amacıyla çeşitli projeler ve politikalar geliştirilmiştir.

Türkiye'de sosyal hizmetler, 1960'lı yıllardan bu yana önemli bir gelişim süreci geçirmiştir. 2011 yılında "Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı" olarak kurulan ve 2018'de "Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı" adını alan kurum ile bu alandaki farkındalık artmış ve sosyal hizmet mesleği ülke çapında genişlemiştir. Günümüzde Türkiye'deki yaklaşık yüzden fazla üniversite, sosyal hizmetler alanında lisans ve yüksek lisans programları sunmaktadır. Son yıllarda sosyal yardım ve sosyal güvenlik sistemlerinde yapılan reformlarla sosyal hizmetler alanında dikkate değer ilerlemeler kaydedilmiştir.

Sosyal yardımlar alanı eskiden dağınık ve koordinasyonsuz bir yapıdaydı. 2016 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü kuruldu. Böylece sosyal yardım faaliyetleri tek çatı altında toplandı. Sosyal yardım başvuru, değerlendirme ve ödeme süreçleri dijitalleştirildi. Sosyal Yardım Bilgi Sistemi kurularak yardımların ilgili kişilere ulaşması sağlandı. Şartlı eğitim ve sağlık yardımları gibi yeni sosyal yardım programları başlatıldı. Böylece yardımların etkinliği artırıldı.

Sosyal Güvenlik alanında emeklilik sisteminde 1999'da başlayan reformlar tamamlandı. Tüm çalışanları kapsayan tek çatılı bir sosyal güvenlik sistemine geçildi. Genel sağlık sigortası sistemi getirilerek tüm vatandaşların sağlık hizmetlerine erişimi kolaylaştırıldı. Sosyal güvenlik kurumlarının tek çatı altında birleştirilmesiyle kurumsal

yapı düzenlendi. Bu reformlarla sosyal koruma kapsamı genişletildi ve sosyal hizmetlerin etkin sunumu hedeflendi. Ancak gelir dağılımındaki eşitsizlik, yoksulluk ve kadınların istihdamı gibi yapısal sorunlar devam etmektedir.

Engellilerin sosyal hayata katılımı konusunda olumlu adımlar atıldı. Engelli maaşı ve bakım yardımlarının kapsamı genişletildi. Kamu kurumlarında engelli istihdamı için pozitif ayrımcılık yapılmaya başlandı; ancak engellilerin istihdam oranları yeterli seviyede olmadığı değerlendirilmektedir.

Yaşlı bakım hizmetleri son yıllarda öne çıkan bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaşlılar için gündüzlü bakım merkezleri açılmaya başlandı; ancak yaşlı nüfusun hızla artması, yaşlı bakım ihtiyacının gelecekte çok daha fazla olacağına işaret etmektedir.

Çocuk ve kadın refahı için de adımlar atılmıştır. Sokakta yaşayan çocuklara yönelik rehabilitasyon hizmetleri sunulmaktadır. Kadınlara yönelik şiddeti önlemek için sığınma evleri açılmıştır; fakat çocuk işçiliği, çocuk yoksulluğu ve kadına yönelik şiddet hala önemli sorunlar olarak çözüm beklemektedir.

Göçmenlere ve sığınmacılara yönelik sosyal hizmetler sınırlıdır. Kamp benzeri yerlerde temel ihtiyaçlar karşılanmaya çalışılmaktadır; ancak topluma entegrasyon ve sosyal uyum konusunda yeterli çalışma yapılmamıştır. Sonuç olarak sosyal hizmetler alanında yapılan reformlar olumludur; ancak nüfus yapısındaki değişim, göç, yoksulluk gibi yapısal sorunlar karşısında daha kapsamlı politikalara ve sosyal devlet anlayışına daha fazla ihtiyaç vardır.

Son dönemde yerel yönetimlerin sosyal hizmet sunumundaki rolü artmaya başlamıştır. Büyükşehir belediyeleri başta olmak üzere, belediyeler sosyal yardım, rehabilitasyon ve danışmanlık hizmetleri sunmaya başlamıştır; ancak belediyeler arasında hizmet sunumundaki farklılıklar çok büyüktür. Bu durumda uygulama birlikteliği önem arz etmektedir.

Sivil toplum kuruluşları da sosyal hizmet alanında önemli rol oynamaktadır. Özellikle kadın, engelli, yaşlı ve çocuklara yönelik sosyal projeler yürütülmektedir; ancak STK'ların kapasiteleri sınırlıdır. Devlet desteği ve iş birliği çok önemlidir. Özel sektörün sosyal sorumluluk projeleri son yıllarda gelişmeye başlamıştır. Şirketler eğitim, sağlık ve istihdam alanlarında projeler yürütmektedir; fakat özel sektörün sosyal sorumluluk anlayışının yerleşmesi için zaman gerekmektedir.

Sosyal hizmetler alanında nitelikli personel ihtiyacı vardır. Üniversitelerde bu alanda eğitim verilmeye başlanmıştır; ancak hala çalışan personelin beceri ve donanım

eksiklikleri bulunmaktadır. Sosyal hizmetlerin etkin sunulabilmesi için kurumlar arası koordinasyon eksikliği giderilmelidir. Merkezi ve yerel yönetimler, STK'lar ve özel sektör arasında daha güçlü iş birlikleri kurulmalıdır. Sosyal devletin güçlendirilmesi, dezavantajlı grupların desteklenmesi, kurumlar arası koordinasyon ve nitelikli personel istihdamı sosyal hizmetler alanındaki temel öncelikler olarak öne çıkmaktadır.

Sonuç olarak Türkiye'de sosyal hizmetlerin değişimi, tarihsel, kurumsal, eğitimsel ve politik faktörlerin etkileşimi sonucu ortaya çıkan bir süreçtir. Bu değişim, sosyal hizmetin toplumsal ihtiyaçlara daha etkin bir şekilde yanıt verme ve toplumsal refahı artırma amacıyla evrildiğini göstermektedir. Gelecekte, sosyal hizmetlerin daha fazla ihtiyaç sahibine erişimi, kalitenin artırılması ve toplumsal sorunların çözümünde daha etkin bir rol oynaması için politika ve uygulama alanlarında daha fazla çaba gerekmektedir.

3.7. Avrupa Birliği İlerleme Raporlarında Türkiye'nin Sosyal Hizmet ve Sosyal Politika Alanlarının Genel Durumu

Türkiye, AB'ye 1987 yılında tam üyelik başvurusunda bulundu; ancak tam üyelik müzakereleri 2005 yılında başlamıştır. İlerleme raporları, Türkiye'nin AB üyeliği için gereken reformları ve uyumları ele alırken, sosyal politika ve sosyal hizmet alanlarında da önemli değerlendirmeler içermiştir.

2002 yılında iktidara gelen AK Parti hükümeti, Avrupa Birliği üyelik sürecini önceliklendirmiş; ancak sosyal politika alanında daha fazla ilerleme yapılması gerektiği raporlarla belirtilmiştir. Bu dönemde, işsizlik sigortası Nisan 2002'de devreye alınarak işsizlik yardımlarının dağıtımına başlanmıştır. Raporlarda, çocuk işçiliğinde azalma görülmesine rağmen Türkiye'nin reform süreçlerini hızlandırması, kadın ve erkek eşitliği konusunda yeni Medeni Kanun ile kadın haklarında önemli ilerlemeler kaydedildiği, engelli bireylerin durumunun iyileştirilmesi için ek çalışmalara ihtiyaç duyulduğu ve Özürlüler İdaresi Başkanlığı'nın idari kapasitesinin artırılması gerektiği vurgulanmıştır.

Mayıs 2004'te yapılan Anayasa değişiklikleri, kadın ve erkeklerin eşit haklara sahip olması gerektiğini belirlemiş ve devlete bu eşitliğin sağlanması görevi yüklemiştir. Aynı yıl içerisinde, Temmuz ve Ağustos aylarında, gebe ve emziren kadınların çalışma şartlarını iyileştirmek amacıyla yeni yönetmelikler yürürlüğe girmiştir. Ayrıca devlet memurlarına 16 haftalık ücretli doğum izni hakkı veren bir yasa

da bu dönemde kabul edilmiştir. 2003-2004 yılları raporlarında, sosyal güvenlik reformu, yoksullukla mücadele, engellilerin haklarının korunması ve azınlık hakları gibi alanlarda atılan adımların belirtilmesine karşın, uygulamada eksikliklerin olduğu kaydedilmiştir.

2005-2006 yılı raporlarında kadın hakları, çocuk işçiliği, sendikal haklar konusunda mevzuat uyumu sağlandığı; ancak uygulamada eksiklikler olduğu vurgulanmıştır. Özellikle "Türkiye'nin çocuk işçiliği ile mücadele konusundaki çabalarını sürdürmesi önemlidir" denilmiştir. 2005 yılı Temmuz ayında Çocukların Korunması konusunda yeni bir yasa kabul edilmiş olmasına rağmen çocuk işçiliği ile ilgili mevzuatın tamamen uyumlu hale getirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. 2002-2005 yılları arasındaki raporlarda, sosyal güvenlik reformunun yapıldığı, sosyal içerme ve yoksullukla mücadele konusunda adımlar atıldığı ifade edilmiştir.

Ancak 2006 yılından itibaren raporlarda, sosyal politika alanında yetersizlikler olduğu vurgulanmaya başlanmıştır. Özellikle kadın hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda mevzuat ve uygulamadaki eksiklikler eleştirilmiştir. Özellikle Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün idari kapasitesinin güçlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

2007-2008 yılı raporlarında engelli hakları, sosyal yardım sistemi, azınlık vakıflarına ilişkin olumlu adımlar kaydedildiği ifade edilmiştir. Sosyal yardım başvuru prosedürünün daha basit hale getirilmesi amacıyla Başbakanlık tarafından "tek noktadan hizmet" prensibini benimseyen bir Genelge yayımlanmıştır. Ayrımcılığın engellenmesi ve eşit muamele ilkesinin teşvik edilmesi amacıyla etkili ve bağımsız bir "Eşitlik Kurumu"nun kurulması gerektiği ifade edilmiştir. Sosyal yardım ve hizmetlerle ilgili yeni mevzuat konusunda henüz herhangi bir gelişme kaydedilmediği; ancak bu alanda hazırlıklar başlatıldığı ifade edilmiştir.

2009-2011 yılları arasındaki raporlarda, sosyal politika alanında ilerlemeler olduğu; ancak Avrupa Birliği standartlarına tam uyum sağlamak için daha fazla çaba sarf edilmesi gerektiği vurgulanmıştır. 1 Mayıs'ın "Emek ve Dayanışma Günü" olarak yeniden tanınması, olumlu bir adım olarak değerlendirilmiş; ayrıca eşit fırsatlar konusunda bazı gelişmeler olduğu, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu'nun kurulduğu belirtilmiştir. Anayasadaki bir değişiklikle çocuklara, yaşlılara ve engellilere yönelik pozitif ayrımcılık yapılabilmesinin önü açılmış; fakat Türkiye'nin yoksullukla mücadelede kapsamlı bir politikaya sahip olmadığı ifade edilmiştir. Sosyal koruma alanında sınırlı ilerlemeler kaydedilmiş,

mevsimlik geçici tarım işçilerinin yaşam koşullarını iyileştirmek üzere bir dizi önlem alındığı ve sosyal yardım hizmetlerine yönelik ücretsiz bir yardım hattı (Alo 144) faaliyete geçirildiği kaydedilmiştir.

2011 yılında, sosyal koruma, kadınlar, çocuklar, engelliler ve ailelerle ilgili çeşitli kurumları bir araya getirerek kurumsal karışıklığı azaltma amacıyla Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulmuştur; ayrıca sunulan hizmetlere daha hızlı ve kolay erişimi sağlayan ücretsiz bir sosyal yardım hattı hizmete alınmıştır. 2011-2013 yıllarını kapsayan, özellikle çocuklar ve engelliler için evde bakım hizmetlerini geliştirmeyi amaçlayan Bakım Hizmetleri Stratejisi ve Eylem Planı kabul edilmiştir. Aynı zamanda, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) bünyesinde işletilen hizmet birimlerinin sayısı artırılmıştır.

2012 yılı sonrası raporlarında temel haklar kategorisinde, özellikle ifade özgürlüğü ve yargı bağımsızlığı gibi alanlarda bir gerileme yaşandığına dikkat çekilmiştir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, sosyal hizmetleri daha etkin bir şekilde sunabilmek için tüm hizmetleri tek bir çatı altında toplama çabalarını sürdürmüştür; ancak yoksullukla mücadele ve sosyal yardım konusunda açık bir politika çerçevesi henüz oluşturulmamıştır. Özellikle kırsal bölgelerde ve çocuklar arasında ülkenin yüksek yoksulluk riski ile karşı karşıya olduğu belirtilmiştir.

2013 yılı raporunda, sosyal politika alanında bazı yasal düzenlemeler yapıldığı; ancak uygulamada yetersizlikler olduğu ifade edilmiştir. Özellikle engelli hakları ve kadın-erkek eşitliğinde gerileme kaydedildiğine dikkat çekilmiştir. Sosyal hizmetlerin kapsamı ve çeşitliliği artarak devam etmiş ve 2012 yılında yoksulluk sınırının altında yaşayan bireylerin sayısında azalma görüldüğü rapor edilmiştir.

2014 yılı raporunda, sosyal politika alanında çok sınırlı ilerleme kaydedildiği belirtilerek sosyal hizmetlerin yerleştirilmesi olumlu bulunurken uygulamada eşitsizliklerin olduğu vurgulanmıştır.

2015 yılı raporunda sosyal yardım ve hizmetlerin yetersiz kaldığı belirtilmiştir. Çocuklar, yaşlılar ve hastaların bakımı için yetersiz kurumların, kadınların istihdamına engel teşkil ettiği ve bakıcı rollerini güçlendirdiği; kamu sektöründe daha esnek çalışma koşullarını teşvik etmek için bazı önlemler alındığı belirtilmiştir.

2016 yılı raporunda, olağanüstü hâl uygulamaları nedeniyle ifade özgürlüğü, örgütlenme hakkı gibi temel hak ve özgürlüklerde gerileme yaşandığına dikkat çekilmiştir. Nisan ayında kabul edilen Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu

Kanunu, bu kuruma, istihdam, sosyal yardım ve sosyal hizmetlerde ayrımcılığı tespit etme ve engelleme yetkisi verdiği ifade edilmiştir.

2018-2020 yılı raporlarında, sosyal politika alanında reform ihtiyacının sürdüğü, sivil toplumun daralmasının olumsuz etkileri olduğu vurgulanmıştır. Türkiye, sosyal içerme ve koruma alanında, giderek artan sayıdaki sığınmacıları da kapsayacak şekilde sosyal yardım ve hizmetlerin kapsamını genişletmeye devam ettiği, bölgeler arasındaki ekonomik farklılıklar hala belirgin bir şekilde yüksek olduğu, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu kurulmuş olup üyeleri Mart 2017'de seçildiği ifade edilmiştir. Çocuk İşçiliğiyle Mücadele Ulusal Programı (2017-2023) hazırlandığı; ancak uygulanmasıyla ilgili hiçbir resmi veri açıklanmadığı, Türkiye, 3,9 milyon kayıtlı Suriyeli sığınmacının büyük bölümünü oluşturduğunu geçici koruma altındaki sığınmacılara kapsamlı kamu ve sosyal hizmetler sunduğu ifade edilmiştir.

2020 yılında yayımlanan rapora göre, Türkiye 2012'den bu yana ilk defa Mart 2020'de çocuk işçiliği ile ilgili verileri açıklamıştır. Ayrıca özellikle Suriyeli sığınmacılara yönelik çeşitli kamu ve sosyal hizmetlerin sunulmaya devam edildiği ve yaşlılar ile ağır engelli bireylere evde bakım hizmetleri için mali destek sağlandığı belirtilmiştir.

2021 yılı raporunda, COVID-19 salgını nedeniyle sosyal koruma sisteminin eksiklikleri ortaya çıktığı ifade edilmiştir. Salgının yoksulluk ve eşitsizliği artırdığı, kırılgan grupların olumsuz etkilendiği belirtilmiştir.

2022 yılı raporunda, sosyal yardım harcamalarının artırılması olumlu bulunurken, sosyal politika alanında reform ihtiyacının sürdüğü vurgulanmıştır. 2022 raporunda, sosyal politika alanında bazı olumlu adımların atıldığı; ancak genel olarak kadın hakları, engellilerin hakları, çocuk işçiliği gibi konularda endişelerin sürdüğü belirtilmiştir. Yaşlılar ve çocuklar için toplum temelli bakım hizmetlerinin yaygınlaştırılması gerektiği, Ulusal Ruh Sağlığı Eylem Planı (2021-2023), toplum temelli ruh sağlığı merkezlerinin yaygınlaştırılmasını hedeflediği; ayrıca korunmaya muhtaç çocuklar için koruyucu aile ve evlat edinme hizmetleri güçlendirildiği ifade edilmiştir.

2023 yılı raporunda, çalışmanın konuları olan sosyal hizmet ve sosyal politika alanlarıyla ilgili başlıklarda Türkiye'nin sosyal politika ve istihdam ile çocuk işçiliğiyle mücadele alanlarında karşılaştığı zorlukları ve mevcut durumu ele alınmıştır. Raporda sosyal politika ve istihdam alanında, Türkiye'nin belirli bir hazırlık seviyesine ulaştığı; ancak önemli bir ilerleme kaydedemediği belirtilmiştir. İş gücü piyasasında iyileşmeler

olmasına rağmen sendikal hakların korunması, etkili sosyal diyalog, kayıt dışı ekonomik faaliyetler ve istihdamdaki cinsiyet eşitsizlikleri gibi konularda endişeler devam ettiği vurgulanmıştır. Şubat 2023'teki depremlerin iş gücü piyasası üzerinde olumsuz etkileri olduğu ve Komisyonun önerilerinin yeterince uygulanmadığı ifade edilmiştir. Bir diğer önemli başlık olan çocuk işçiliğiyle mücadelede ise, ulusal ve yerel düzeylerde kapasite geliştirme çabalarına rağmen uluslararası standartlara aykırı uygulamaların özellikle ergenler ve göçmen erkek çocukları arasında devam ettiği belirtilmiştir. Türkiye'nin çocuk işçiliğinin temel nedenleriyle mücadelede yeterli veriye sahip olmadığı ve platform çalışanları gibi yeni iş alanları için düzenleyici çerçevelerin güçlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Türkiye'nin sosyal politika ve istihdam alanında daha fazla çaba göstermesi gerektiği ve çocuk işçiliğiyle etkili bir şekilde mücadele etmek için daha fazla veri ve düzenlemeye ihtiyaç duyulduğu vurgulanmıştır.

Sosyal hizmetlerin yerelleştirilmesi olumlu bir adım olarak görülürken yerel yönetimlerin kapasitesinin yetersiz olduğu ifade edilmiştir. Kadın hakları, engelli hakları, azınlık hakları gibi alanlarda gerileme devam ettiğine dikkat çekilmiştir. Sivil toplumun daralması, ifade ve örgütlenme özgürlüğünün kısıtlanması eleştirilmiştir. Genel olarak Türkiye'nin sosyal politika alanında AB standartlarından uzak olduğu, reform ihtiyacının sürdüğü vurgulanmıştır.

Çocuk işçiliği yaygın olmaya devam ettiği, erken yaşta ve zorla evlilikler halen önemli bir problem teşkil ettiği, engelliler için evde bakım, rehabilitasyon, istihdam gibi hizmetler yetersiz olduğu, engellilerin eğitim ve çalışma hayatına katılım oranları çok düşük olduğu ifade edilmiştir. Yaşlı nüfusun artmasına rağmen yaşlı bakım hizmetlerinin gelişmediği, göçmenlere ve mültecilere yönelik sosyal hizmetler son derece sınırlı olduğu, entegrasyon politikaları yetersiz olduğu, sosyal yardım sistemi dağınık ve etkin olmadığı, sosyal harcamalar OECD ortalamasının oldukça altında olduğu belirtilmiştir. Genel olarak sosyal koruma ve sosyal içerme konusunda kapsamlı bir politika ve etkili uygulamalar geliştirilememiştir denilmiştir.

2002-2022 dönemi boyunca Türkiye'nin AB ilerleme raporlarında yer alan sosyal politika ve sosyal hizmetler alanlarında bazı önemli konuları aşağıda açıklanmıştır;

1. Sosyal Politika ve Sosyal Güvenlik Sistemi: AB raporları, Türkiye'nin sosyal politika alanında ilerlemeler kaydetmesini ve sosyal güvenlik sisteminin geliştirilmesini vurgulanmıştır. Sosyal güvenlik reformları, sosyal yardımların

genişletilmesi, sosyal sigorta sisteminin iyileştirilmesi ve sosyal hizmetlerin erişilebilirliğinin artırılması gibi konular üzerinde durulmuştur.

2. İstihdam ve Sosyal İçerme: Türkiye'nin istihdam politikaları ve sosyal dışlanmayla mücadele konusunda daha fazla çaba göstermesi gerektiği vurgulanmıştır. AB raporlarında, işsizlik oranlarının dşrlmesi, dezavantajlı grupların istihdam fırsatlarına erişiminin iyileştirilmesi ve yoksulluğun azaltılması için daha fazla politika ve önlemler alınması gerektiği belirtilmiştir.

3. Sağlık Hizmetleri: Türkiye'nin sağlık hizmetleri alanında ilerlemeler kaydettiği; ancak bazı zorluklarla karşılaştığı ifade edilmiştir. AB raporlarında, sağlık hizmetlerinin kalitesinin artırılması, sağlık altyapısının güçlendirilmesi, sağlık harcamalarının sürdürülebilirliği ve sağlık hizmetlerine erişimin eşitlikçi bir Şekilde sağlanması konularında daha fazla çalışma yapılması gerektiği belirtilmiştir.

4. Eğitim ve Mesleki Eğitim: Türkiye'nin eğitim sisteminde yapısal reformlara ve mesleki eğitimde iyileştirmelere ihtiyaç olduğu vurgulanmıştır. AB raporlarında, eğitim kalitesinin yükseltilmesi, eğitime erişimin genişletilmesi, öğretmenlerin yetkinliklerinin artırılması ve mesleki eğitim sisteminin güçlendirilmesi konularında daha fazla çaba gerektiği ifade edilmiştir.

5. Engellilerin Hakları: AB raporları, engellilerin hakları ve engellilik konusunda Türkiye'nin ilerlemeler kaydettiğini belirtmiştir. Engellilerin sosyal hayata katılımını sağlamak için engelli haklarına sayđ gösterilmesi, engellilere yönelik erişilebilirlik önlemlerinin alınması ve engelli bireylerin eğitim ve istihdam fırsatlarına erişiminin iyileştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

2002-2022 yılları arasında bu raporlarda yer alan konular, Türkiye'nin sosyal politika ve sosyal hizmetler alanında karşılaştığı zorlukları ve yapılması gerekenleri göstermektedir. Avrupa Birliği ilerleme raporlarında sosyal politika ve sosyal hizmetler alanlarında Türkiye, ilerleme kaydetmiştir; ancak söz konusu raporlarda hâlâ bazı zorluklar ve iyileştirilmesi gereken alanlar olduğu belirtilmektedir. Türkiye'nin bu alanda daha fazla ilerleme kaydetmesi, sosyal adaletin sağlanması ve dezavantajlı grupların korunması için son derece önemlidir.

3.8. Diyarbakır'ın Demografik ve Sosyoekonomik Profili

Demografik bilgiler, bir toplum veya nüfus grubu hakkında istatistiksel verileri içeren bilgileri ifade eder. Bu veriler genellikle yaş, cinsiyet, etnik köken, eğitim düzeyi,

gelir seviyesi, yerleşim yeri gibi insanların özelliklerini ve yaşam koşullarını tanımlayan bilgileri içerir. Demografik bilgiler, bir toplumu veya nüfus grubunu daha iyi anlamak, politika oluşturmak, kaynakları etkin dağıtmak ve sosyal bilimlerde araştırma yapmak gibi birçok farklı amaç için kullanılır. Sonuç olarak demografik bilgiler, bir toplumun veya nüfus grubunun özelliklerini ve davranışlarını anlamak için önemli bir araçtır ve birçok farklı alanın çalışmasında kullanılır.

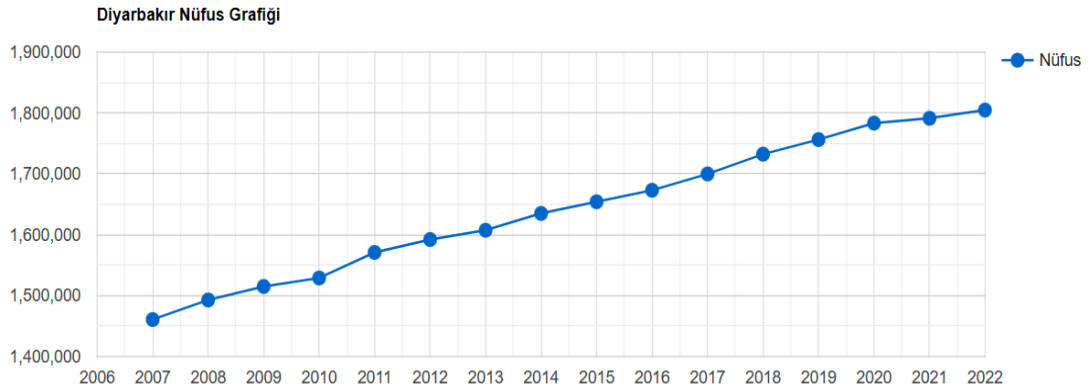
Diyarbakır, uzun tarihine ve çeşitli etnik ile dini toplulukları uzun süre içinde barındırmış olmasına dayanan zengin bir kültürel mirasa sahiptir ve birçok medeniyetin izlerini taşır. Tarihi boyunca pek çok düşünür, şair ve yazar burada yetişmiş olup şehir bugün de kültürel bir zenginlik merkezi olarak önemini sürdürmektedir. Ancak günümüzde Diyarbakır, nüfus yapısı, zorunlu göç, etnik ve dini çatışmalar, plansız şehirleşme ve yoksulluk gibi süregelen sorunlarla mücadele etmektedir. Bu sorunlar, aile yapılarından dini inanışlara, ekonomik gelişimden siyasi ve kültürel yaşama kadar geniş bir yelpazede etkiler yaratmaktadır. Bu özellikleriyle Diyarbakır, benzersiz sosyokültürel yapısıyla diğer şehirlerden farklılaşmaktadır (Kahraman, 2014:1). Bu etkenler, ailelerden dini inançlara, ekonomik kalkınmadan siyasi ve kültürel hayata kadar pek çok alanda görülmektedir. Dolayısıyla Diyarbakır, kendine özgü sosyokültürel yapısıyla diğer şehirlerden ayrılmaktadır.

Diyarbakır, Mezopotamya'nın verimli ovaları üzerine kurulmuş, Anadolu medeniyetlerinin beşiği olarak kabul edilen tarihi bir şehirdir. Hassuni Mağarası ve Hilar Mağarası'ndaki kanıtlar ile Çayönü Tepesi kazılarında elde edilen buluntular, bu bölgelerin dünyanın en eski yerleşim yerlerinden biri olduğunu göstermektedir. Ayrıca Diyarbakır ili, Asurlular, Aramiler, Persler, Romalılar, Akkoyunlular, Osmanlılar gibi birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Diyarbakır, bu medeniyetlerin tarihî ve Cumhuriyet dönemine ait önemli mimari eserleri, ekonomik faaliyetleri ve sosyal yapısı ile dikkat çeken bir il olarak öne çıkmaktadır. Ek olarak, Dicle Nehri'nin sulak alanlarına sahip olan Diyarbakır, tarım için uygun arazilere sahiptir. Tüm bunlar, bölge halkının yaşam tarzını, iş dünyasını, nüfus yapısını ve sosyokültürel ve ekonomik yapılarını çeşitli şekillerde etkilemiş ve değiştirmiştir (Çepni vd., 2018:7).

Diyarbakır'ın idari yapısı toplamda 17 ilçeden oluşmaktadır. Bu ilçeler Bağlar, Bismil, Çermik, Çınar, Çüngüş, Dicle, Eğil, Ergani, Hani, Hazro, Kayapınar, Kocaköy, Kulpa, Lice, Silvan, Sur ve Yenişehir'dir. Ayrıca, ilin köy sayısı 1046'dır.

Diyarbakır, genellikle ticaretin önde geldiği Türkiye'nin güneydoğusundaki bir şehirdir. Aynı zamanda çevresindeki diğer şehirler için sağlık, eğitim, ticaret, askeri ve

diğer alanlarda merkezi bir rol oynamıştır. Diyarbakır'ın tarihi kökenleri, milattan önceki dönemlere kadar izlenebilir ve zengin bir tarihi mirasa sahiptir (Korkma, 2016). Diyarbakır'ın 2002-2022 yılları arasındaki temel demografik göstergelerindeki değişimler şöyle özetlenebilir: Nüfus: 2002'de 1,298,718 iken, 2022'de 1,764,726'ya yükselmiştir; yaklaşık % 36 artış olmuştur. Cinsiyet dağılımı açısından kadın nüfusu 2002'de % 49,1 iken, 2022'de % 49,4'e yükselmiştir. Erkek nüfusu 2002'de % 50,9 iken, 2022'de %50,6 olmuştur. Kadın nüfus payında küçük artış görülmüştür. Şehirleşme oranı açısından 2002'de % 63,1 iken, 2022'de %75,6'ya çıkmış. Şehirde yaşayanların oranı artmıştır. Okuryazarlık oranı açısından 2002'de % 77,6 iken, 2022'de %88,7 olmuştur. Okuryazarlıkta belirgin artış yaşanmıştır. Ortalama hanehalkı büyüklüğü açısından 2002'de 6,1 iken, 2022'de 5,2'ye gerilemiştir. Hanehalkı küçülmüştür. Yaş grupları açısından 0-14 yaş grubu 2002'de % 41,1 iken, 2022'de % 27,3'e; 65+ yaş grubu ise 2002'de % 4,1 iken, 2022'de % 5,8'e yükselmiştir. Genç nüfus azalırken yaşlı nüfus artmıştır. Doğurganlık hızı açısından 2002'de 4,1 çocuk iken, 2022'de 2,7 çocuğa düşmüş olup doğurganlık azalmıştır. Diyarbakır İli nüfus grafiği Şekil 3.1'de gösterilmiştir.

Şekil 3. 1. Diyarbakır ili nüfus grafiği

Kaynak: <https://www.nufusu.com/il/diyarbakir-nufusu>

"Sosyoekonomik durum" terimi, bir bireyin veya topluluğun hem sosyal hem de ekonomik faktörlerle ilgili genel yaşam koşullarını ve durumunu tanımlar. Bu terim, bir kişinin veya topluluğun ekonomik refahını, sosyal statüsünü, eğitim seviyesini, gelirini, iş durumunu, sağlık hizmetlerine erişimini, konut koşullarını, beslenme durumunu ve genel yaşam kalitesini içeren bir dizi faktörü içerir.

Sosyoekonomik durum, bir bireyin veya topluluğun yaşam standartlarını, ihtiyaçlarını karşılama yeteneğini ve sosyal katılımını etkileyebilir. Bu durum, ekonomik fırsatlar, eğitim, işgücü piyasası, gelir eşitsizliği, sağlık hizmetleri ve diğer sosyal ve ekonomik faktörlerin bir araya geldiği bir perspektife işaret eder. Sosyoekonomik durum, toplumların ve bölgelerin kalkınma düzeyini, insanların yaşam kalitesini ve ihtiyaçlarını anlamak için önemli bir ölçüttür. Araştırmacılar, politika yapıcılar ve sosyal bilimciler, sosyoekonomik durumu inceleyerek toplumların farklı kesimlerinin ihtiyaçlarını belirlemeye, politika oluşturmaya ve sosyal eşitsizlikleri azaltmaya çalışırlar. Diyarbakır, Türkiye'nin güneydoğusunda bulunan büyük ve önemli bir il merkezi olarak sosyoekonomik açıdan ayırt edici özelliklere sahiptir.

Diyarbakır, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin önemli bir ili olarak kabul edilir ve Türkiye'nin on ikinci en büyük nüfusuna sahiptir. Aynı zamanda Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) illeri arasında yer alır. Diyarbakır, okuma yazma oranı ve sağlık hizmetlerine erişim açısından Türkiye ortalamasının altında bir seviyede bulunmaktadır. İşsizlik oranları ise Türkiye ortalamalarının üzerindedir ve bu durum ulusal ekonomiye olumsuz etkiler yaratmaktadır. Ayrıca Diyarbakır, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki suç ve sosyal risk açısından kritik illerden biri olarak öne çıkar. Bu olumsuz durumlar, toplumun refah düzeyini düşürmekte ve Diyarbakır ilinin aileler, çocuklar gibi temel toplumsal unsurlarını olumsuz etkilemektedir. Bu bağlamda, Diyarbakır ilinin sosyal yapısıyla ilgili konuların daha ayrıntılı bir şekilde araştırılmasının önemli olduğu ifade edilebilir (Çepni vd., 2018:4).

Çepni vd. (2018:5) tarafından gerçekleştirilen "Diyarbakır İli Ekseninde Aile, Çocuk, Göç ve Şiddet Konulu Bilimsel Araştırmaların Üst Analizi (Meta-Analizi)" adlı çalışma, Diyarbakır ilinde yürütülen bilimsel çalışmalarda en fazla çocuklar ve aileler üzerine odaklandığını göstermektedir. Bu çalışmaların büyük bir kısmı yüksek lisans tezleri olarak görülürken, doktora tezi sayısının oldukça düşük olduğu görülmektedir. Diyarbakır, Türkiye'de on ikinci en büyük il olmasına rağmen, sosyoekonomik sorunlara işaret edebilecek bir risk taşıdığı halde, temel konuların bu kadar az ele alınmasının dikkat çekici bir sonuç olduğunu söylemek mümkündür.

Sanayileşme, kentleşme, göç, modernleşme ve küreselleşme gibi etkenler, toplumsal yapı üzerinde hızlı değişikliklere sebep olmuştur. Diyarbakır'da, 1980'lerden sonra yaşanan büyük göç dalgası, şehrin dini, kültürel, sosyal ve ekonomik yönlerinde çeşitli değişimlere yol açmıştır. Nüfus değişikliği, terör ve şiddet olayları, faili meçhul cinayetler, köy boşaltmaları, işsizlik ve son zamanlarda yaşanan modernleşme,

şehirdeki değişimin ana belirleyicileri arasında yer almıştır. Özellikle 1990'ların sonlarından itibaren, güvenlik gerekçeleriyle devlet tarafından bazı köylerin ve mezraların boşaltılması, yaylalara çıkışların sınırlandırılması ve olağanüstü hal (OHAL) uygulamaları kitlesel göçlere neden olmuştur. Ayrıca PKK ve Hizbullah gibi örgütlerin bölgede yarattığı korku atmosferi, göçleri daha da artırmıştır (Bayram, 2014:188). Diyarbakır ilinde, 1980'lerden sonra büyük göç dalgaları, toplumsal, ekonomik, kültürel ve dini değişimleri tetiklerken, terör olayları, işsizlik ve modernleşme gibi faktörler de kentin değişimini etkileyen önemli belirleyiciler olmuştur. Ayrıca devletin güvenlik gerekçeleriyle köylerin boşaltılması ve olağanüstü hâl (OHAL) uygulamaları gibi zorlayıcı faktörler de kitlesel göçleri artırmıştır.

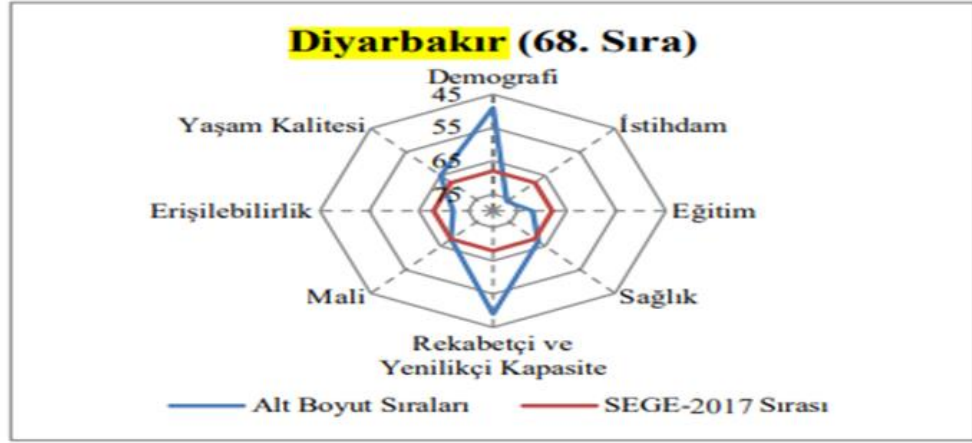
Kuşkusuz, toplumsal yapıyı daha ayrıntılı ve derinlemesine anlayabilmek için demografik verilerin farklı kriterlere dayalı olarak daha ayrıntılı bir şekilde sunulması gerekmektedir. Bu bağlamda medeni durum, eğitim, sağlık, ekonomik durum ve kültürel faktörler gibi verilerin toplanması, Diyarbakır'da yaşayan toplumun sosyal durumunu daha açık bir şekilde ifade etmeye ve aynı kriterlerle Türkiye genelindeki verilerle karşılaştırma yapmaya olanak tanıyacaktır (Doğan ve Çelik, 2012:140). Bu bağlamda, demografik verilerin farklı kriterlere dayalı olarak daha ayrıntılı bir şekilde sunulması, Diyarbakır'da yaşayan toplumun sosyal durumunu daha açık bir şekilde ifade etmeye ve aynı kriterlerle Türkiye genelindeki verilerle karşılaştırma yapmaya olanak tanıyacaktır. Özellikle medeni durum, eğitim seviyesi, sağlık koşulları, ekonomik durum ve kültürel faktörler gibi verilerin toplanması, Diyarbakır'daki toplumsal yapının daha derinlemesine anlaşılmasına yardımcı olacak ve bölgedeki ihtiyaçları ve sorunları daha iyi belirlemeye olanak sağlayacaktır. Bu veriler aynı zamanda bölgesel kalkınma planları ve sosyal politika geliştirme süreçlerine önemli katkılarda bulunacaktır; böylece Diyarbakır ve benzeri bölgelerde yaşayan insanların yaşam koşullarını iyileştirmeye yönelik daha etkili politikalar ve stratejiler geliştirilebilecektir.

Diyarbakır ilinin ekonomisi, temel olarak tarım ve hayvancılığa dayanırken küçük ölçekli sanayi, turizm ve ticaret gibi diğer ekonomik faaliyetler de bulunmaktadır. Tarım alanında öne çıkan ürünler arasında buğday, arpa, pamuk ve kırmızı mercimek yer almaktadır. Son yıllarda artan sulama projeleri, tarıma dayalı sanayinin gelişmesine önayak olmuştur. Diyarbakır'ın Türkiye'nin güneydoğusunda yer alması, özellikle Suriye ve Irak gibi Orta Doğu ülkeleriyle uzun süreli tarihsel bağlarını pekiştirmiştir. Türkiye'nin 2000'lerdeki Orta Doğu politikasındaki değişiklikler, bölgenin sorunlarına daha etkin müdahale etmesine ve bölge ülkeleri ile ekonomik

bağlarını güçlendirmesine yardımcı olmuştur (Karacadağ Kalkınma Ajansı, 2013:13). GAP projesi kapsamında Diyarbakır çevresinde inşa edilen barajlar hem hidroelektrik enerji üretmekte hem de tarım için yeni su kaynakları sağlamaktadır. Ayrıca Diyarbakır mermer üretiminde önemli bir yere sahip olup üretilen mermerin büyük bir kısmı ihraç edilmektedir (TÜİK, 2010).

2008-2012 dönemini kapsayan Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) Eylem Planı ve Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi, Diyarbakır ilini bölgesel kalkınma merkezlerinden biri olarak tanımlamıştır. GAP Projesi, su ve toprak kaynaklarını geliştirerek sosyal ve ekonomik kalkınmayı hedeflemektedir ve Diyarbakır ilinin sulanabilir alanlar ve sulama hedeflerinde önemli bir rol oynamaktadır. Sulama projelerinin tamamlanması, tarımsal üretimde artışı etkileyerek sanayinin gelişimine katkı sağlaması beklenmektedir. Ayrıca bölgesel gelişmişlik farklarını azaltmayı amaçlayan yeni yatırım teşvik sistemi, Diyarbakır ilini en fazla faydalanan 6. Bölge olarak belirlemiştir. Ancak Ekonomi ve Dış Politikalar Araştırma Merkezi (EDAM) tarafından yapılan bir rekabet endeksi araştırmasına göre, bölge illerinin performansında insani sermaye, sosyal sermaye ve emek piyasasında zayıf bir görünüm sergilemektedir. Okuma yazma oranının düşük olması, insani sermayenin düşmesine katkıda bulunan önemli bir faktör olarak vurgulanmıştır (Karacadağ Kalkınma Ajansı, 2013:15).

Nüfusu 1,5 milyonu aşan ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin önemli merkezlerinden biri olan Diyarbakır, Türkiye'deki toplam tarımsal üretim değerine yüzde 2,06 katkı sağlayarak on altıncı sırada yer almaktadır. Altıncı gelişmişlik kademesinde bulunan Diyarbakır, turizm yatırımı, işletme ve belediye belgeli yatak sayısında en yüksek seviyeye sahiptir. Ancak istihdam ve eğitim alanlarında ulusal ortalamadan uzaktır. İl, işsizlik oranında yüzde 18,7 ve işgücüne katılma oranında yüzde 37,2 seviyelerinde bulunurken, okuryazar kadın oranı (yüzde 85,6) ve genel ortaöğretim okullaşma oranı (yüzde 64) gibi değişkenlerde Türkiye ortalamalarının altındadır (sırasıyla yüzde 93,5 ve yüzde 79,3) (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2019). Diyarbakır İli Sosyoekonomik Gelişmişlik Endeksi (SEGE) sıralaması Şekil 3.2'de gösterilmiştir.

Şekil 3. 2. Diyarbakır ili sosyoekonomik gelişmişlik endeksi (SEGE) sıralaması

Kaynak: (T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2019:88).

Diyarbakır'ın demografik ve sosyoekonomik profili geniş bir yelpazede değişmektedir. Eğitim olarak Diyarbakır, birçok eğitim kurumu ve üniversiteye ev sahipliği yapmaktadır. Dicle Üniversitesi, Diyarbakır'da önemli bir yükseköğretim kurumudur. Şehirdeki eğitim kurumları, öğrencilere ilköğretim, ortaokul ve lise düzeyinde eğitim sunmanın yanı sıra çeşitli lisans ve lisansüstü programlara da imkân sağlamaktadır.

Sosyal Hizmetler olarak Diyarbakır'da çeşitli sosyal hizmet kuruluşları ve kamu kurumları bulunmaktadır. Bu kuruluşlar, dezavantajlı gruplara destek sağlamak, çocuk istismarı ve kadına yönelik şiddet gibi sorunlarla mücadele etmek, rehabilitasyon hizmetleri sunmak gibi amaçlarla faaliyet göstermektedir. Ayrıca engelli bireylerin haklarını korumak ve ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla da sosyal hizmetler sunulmaktadır.

Kültür ve tarih olarak Diyarbakır, zengin bir kültürel ve tarihi mirasa sahiptir. Şehir, tarihi surları, Ulu Cami, Hevsel Bahçeleri gibi önemli turistik ve tarihi mekânlarıyla bilinmektedir. Ayrıca Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından düzenlenen çeşitli etkinlikler ve festivaller de şehirde gerçekleştirilmektedir.

Göç konusunda Diyarbakır, tarih boyunca çeşitli göç dalgalarına ev sahipliği yapmıştır. Özellikle yakın zamanda yaşanan iç göçler ve sığınmacı akışları, şehirde demografik ve sosyal dinamikleri etkilemiştir. Bu durum, yerleşim alanları, işgücü piyasası ve sosyal hizmetlerin planlanmasında önemli bir faktör olmuştur.

3.9. Diyarbakır'da Sosyal Hizmetlerin Mevcut Durumu

Sosyal dışlanma, herkesin karşılaşabileceği bir sorun olmakla birlikte, bazı bireyler ve gruplar için bu risk daha yüksektir. Bu risk, genellikle zaten sosyal olarak dezavantajlı olan insanlar arasında daha fazla görülür. Bu dezavantajlı kesim içinde kadınlar, engelliler, yoksullar, hastalar, suçlular, işsizler, yaşlılar, göçmenler ve etnik azınlıklar gibi gruplar özellikle dışlanma riski taşıyan en belirgin gruplardır (Öztürk, 2019:348). Dezavantajlı kesimlerde sosyal dışlanma riskini azaltıcı koruyucu ve önleyici hizmetler sunan bakanlık, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'dır.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, toplumun temel birimi olan aileyi korumak, bireyleri sosyal ve ekonomik olarak güçlendirmek, çocuklar, engelliler, yaşlılar, kadınlar, şehit yakınları, gaziler ve gazi yakınları gibi dezavantajlı gruplara özel politikalar geliştirmek amacıyla kurulmuştur. Bu kurum, tüm vatandaşlar arasındaki eşitsizlikleri azaltmayı, her türlü ihmal ve istismarı önlemeyi ve yoksulluk ile yoksunluk kaynaklı sorunları minimize etmeyi hedeflemektedir. Merkez teşkilatı 81 ilde taşra teşkilatı ile örgütlenmiştir. Taşra örgütü olan Diyarbakır Aile ve Sosyal Hizmetler(ASH) İl Müdürlüğünün kadın, engelli, yaşlı ve çocuk alanları başta olmak üzere resmi hizmet veren kuruluşları Çizelge 3.2'de gösterilmiştir.

Çizelge 3. 2. Diyarbakır aile ve sosyal hizmetler il müdürlüğünün hizmet veren resmi kuruluş sayıları

Diyarbakır Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü	Sayı
Sosyal Hizmet Merkezi(SHM)	10
Çocuklara Yönelik Hizmet veren kuruluş	6
Kadınlara Yönelik Hizmet veren Kuruluş	3
Yaşlılara Yönelik Hizmet veren Kuruluş	-
Engellilere Yönelik Hizmet veren Kuruluş	1 (Bağlı 3 Umut Evi)

Diyarbakır Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne bağlı kadın, engelli, yaşlı ve çocuk alanları başta olmak üzere çeşitli sosyal hizmet alanlarında faaliyet gösterdiğini ve farklı hedef kitlelere yönelik hizmetler sunduğunu göstermektedir. Genel olarak Diyarbakır'da sosyal hizmetler alanında çeşitli kuruluşlar faaliyet göstermekle birlikte, özellikle yaşlılara yönelik hizmetlerin eksikliği dikkati çekmektedir. Çocuk, kadın ve engellilere yönelik hizmetler mevcut olsa da, bu hizmetlerin kapsamının ve erişilebilirliğinin daha da artırılması önem taşımaktadır. Bu durum, ilgili kurumların hizmetlerini çeşitlendirme ve genişletme ihtiyacını ortaya koymaktadır. Diyarbakır Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne bağlı hizmet veren diğer kuruluş sayıları Çizelge 3.3'de gösterilmiştir.

Çizelge 3. 3. Diyarbakır aile ve sosyal hizmetler il müdürlüğüne bağlı hizmet veren kuruluş sayıları

Diğer	Sayı
Kreş	40
Engelli Bakım Merkezi	6
Belediye Huzurevi	-
Dernek Huzurevi	-
Vakıf Huzurevi	-
Belediye Kadın Konukevi	2
STK'lara Bağlı Konukevi	-

Diyarbakır'da çeşitli hizmetlerin sunulduğunu ve bu hizmetlerin çeşitli kuruluşlar aracılığıyla gerçekleştirildiğini göstermektedir. Bu hizmetler genellikle kreş, engelli özel bakım, kadın alanında verilen hizmetleri içermektedir. Bu bağlamda Diyarbakır'da çocuk ve engelli bireylere yönelik hizmetlerin varlığı olumlu bir durum olmakla birlikte, yaşlılara ve STK'lara bağlı hizmetlere yönelik eksiklikler dikkat çekmektedir. Özellikle yaşlıların sosyal destek ve bakım hizmetlerine erişiminin artırılması, sosyal hizmetlerin kapsayıcılığını ve etkinliğini artırma açısından önem taşımaktadır. Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü alanında Diyarbakır Aile ve

Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğünün hizmet veren kuruluşları Çizelge 3.4’de gösterilmiştir.

Çizelge 3. 4. Aile ve toplum hizmetleri genel müdürlüğü alanında Diyarbakır ash il müdürlüğünün hizmet veren kuruluşları

AİLE VE TOPLUM HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNE BAĞLI KURULUŞLAR		
	Sosyal Hizmet Merkezleri(SHM)	Açılış Yılı
1	Bağlar Sosyal Hizmet Merkezi	2016
2	Bismil Sosyal Hizmet Merkezi	2017
3	Çermik Sosyal Hizmet Merkezi	2020
4	Ergani Sosyal Hizmet Merkezi	2017
5	Kayapınar Sosyal Hizmet Merkezi	2013
6	Lice Sosyal Hizmet Merkezi	2018
7	Silvan Sosyal Hizmet Merkezi	2017
8	Sur Sosyal Hizmet Merkezi	2013
9	Yenişehir Sosyal Hizmet Merkezi	2013
10	Çınar Sosyal Hizmet Merkezi	2023

Diyarbakır’da Aile ve Toplum Hizmetleri alanında bireysel danışmanlık, aile danışmanlığı, boşanma süreci danışmanlığı hizmetleri başta olmak üzere Sosyal Hizmet Merkezlerince sunulmaktadır. Aile ve Sosyal Bakanlığına bağlı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Diyarbakır’da sosyal hizmetlerin erişilebilirliğini artırmak için 2013 yılından itibaren sürekli yeni merkezler açtığı görülmektedir. Açılan bu merkezler, çeşitli sosyal hizmet modelleri aracılığıyla toplumun farklı kesimlerine destek sağlamakta ve sosyal refahın artırılmasına katkıda bulunmaktadır. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü alanında Diyarbakır Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğünün hizmet veren kuruluşları Çizelge 3.5’te gösterilmiştir.

Çizelge 3. 5. Çocuk hizmetleri genel müdürlüğü alanında Diyarbakır ash il müdürlüğünün hizmet veren kuruluşları

ÇOCUK HİZMETLERİ HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNE BAĞLI KURULUŞLAR		
Çocuklara Hizmet Veren Kuruluşlar		Açılış Yılı
1	Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi	2013
2	Sur Çocuk Evleri Sitesi	2019
3	Ayşe Hafsa Sultan Çocuk Evleri Sitesi	2018
4	Şehitlik Çocuk Destek Merkezi	2012
5	Dicle Çocuk Destek Merkezi	2016
6	Eğil Çocuk Destek Merkezi	2013

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında koruma bakım altına alan çocukların kaldığı, çocukların bakım, korunma ve sosyal hizmet ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik çalışmaların yürütüldüğü ve 7 gün 24 saat esasına göre personelin görev yaptığı farklı türdeki hizmet kuruluşları gösterilmektedir. Diyarbakır'da çocuklara yönelik hizmetlerin sunumu son on yılda önemli ölçüde arttığı ve çeşitlendiği görülmektedir. Hizmet verilen ilgili kuruluşların çocukların refahını artırmaya ve çocukların yüksek yararına yönelik bir gösterge olarak değerlendirilebilir. Bu kuruluşlar, çocukların korunması, eğitimi ve sosyal gelişimi gibi alanlarda kritik öneme sahip hizmetler sağlamaktadır. Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü alanında Diyarbakır ASH İl Müdürlüğünün hizmet veren kuruluşları Çizelge 3.6'da gösterilmiştir.

Çizelge 3. 6. Engelli ve yaşlı hizmetleri genel müdürlüğü alanında Diyarbakır ash il müdürlüğünün hizmet veren kuruluşları

ENGELLİ VE YAŞLI HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNE BAĞLI KURULUŞLAR		
Engellilere Hizmet Veren Kuruluşlar		Açılış Yılı
1	Bakım Rehabilitasyon ve Aile Danışma Merkezi	2006
ÖZEL ENGELLİ BAKIM MERKEZLERİ		Açılış Yılı
1	Özel Tarhan Engelli Bakım Merkezi	2019
2	Özel Anka Engelli Bakım Merkezi	2017
3	Özel İlgi Engelli Bakım Merkezi	2010
4	Özel Asude Engelli Bakım Merkezi	2012
5	Özel Huzurlu Hayat Engelli Bakım Merkezi	2019
6	Diyarbakır Özel Engelli Bakım Merkezi	2010

Diyarbakır’da engelli ve yaşlı hizmetleri alanında Bakım Rehabilitasyon ve Aile Danışma Merkezi ile özel bakım merkezlerinin olduğunu ve özel engelli bakım merkezlerinde farklı engel gruplarına (bedensel, zihinsel ve ruhsal) hizmet verildiğini, Diyarbakır’da engelli bireylere yönelik hizmetlerin geniş bir yelpazede sunulduğunu göstermektedir. Diyarbakır’da engellilere yönelik hizmetlerin geniş bir yelpazede sunulduğunu göstermektedir. Diyarbakır’da engellilere yönelik hem kamu hem de özel sektör tarafından sağlanan hizmetlerin çeşitliliği, engelli bireylerin ve ailelerinin ihtiyaçlarına yönelik kapsamlı desteklerin mevcut olduğunu işaret etmektedir. Ayrıca, bu hizmetlerin zaman içindeki gelişimi, toplumda engellilere yönelik farkındalığın ve desteklerin arttığının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü alanında Diyarbakır Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğünün hizmet veren kuruluşları Çizelge 3.7’de gösterilmiştir.

Çizelge 3. 7. Kadının statüsü genel müdürlüğü alanında Diyarbakır ash il müdürlüğünün hizmet veren kuruluşları

KADININ STATÜSÜ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNE BAĞLI KURULUŞLAR		
Kadınlara Hizmet Veren Kuruluşlar		Açılış Yılı
1	Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi(ŞÖNİM)	2013
2	1. Kadın Konukevi	2010
3	2. Kadın Konukevi	2017

6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kapsamında kadın alanında hizmet kuruluşlarının olduğunu ve bu kuruluşlarla şiddete uğrayan veya şiddet riski taşıyan kadınlara destek olmanın yanında şiddetin her türlüşünün önlenmesi amaçlanmaktadır. Kadın alanında hizmet veren kuruluşların varlığı, kadına yönelik şiddetle mücadele ve kadınların sosyal statüsünün güçlendirilmesine yönelik somut adımların atıldığını ortaya koyması açısından önemlidir. Bu kuruluşlar, kadınlara yönelik şiddetin önlenmesi, mağdurların rehabilite edilmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması konularında kritik rol oynamaktadır.

Diyarbakır Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğünün hizmet ve faaliyetleri incelendiği zaman aile ve toplum hizmetleri alanında koruyucu ve önleyici faaliyetler kapsamında Aile Eğitim Programı(AEP) eğitimleri, boşanma süreci danışmanlığı, aile danışmanlığı, bireysel danışmanlık hizmetleri ile Aile Sosyal Destek Programı(ASDEP) hane ziyaretleri ve ASDEP personelleri tarafından hane ziyaretleri kapsamında Belediye, Milli Eğitim Müdürlüğü, Aile Destek Merkezi, Sağlık Müdürlüğü, Sosyal Güvenlik Kurumu(SGK), Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (SYDV), Nüfus Müdürlüğü, Müftülöklere, kolluk kuvvetlerine, İŞ-KUR kurumları başta olmak üzere yönlendirmeler yapılmaktadır.

Çocuk hizmetleri alanında koruyucu aile ve evlat edinme hizmetleri bulunmaktadır. Ailelere koruyucu aile ödemeleri yapılmaktadır. Ekonomik ve sosyal yönden yoksunluk yaşayan ailelere Sosyal Ekonomik Destek (SED) yardımları ile doğum yardımı ödemeleri yapılmaktadır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının çocuk

işçiliği ile mücadele programı kapsamında sokakta çalışan, çalıştırılan ve risk altında bulunan çocuklara yönelik olarak paydaş kurumlarla birlikte Belediye, Milli Eğitim, Emniyet, Sağlık, İl Göç İdaresi, İl Müftülüğünden görevlendirilen personel ile çalışmalar yürütülmektedir. Çocukları ve gençleri sokağın risklerinden korumak, okul devamlarını sağlamak ve yürütülen projeler kapsamında sosyal kültürel sportif ve sanatsal faaliyetlere katılımları sağlanmaktadır. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu gereği alınan danışmanlık, eğitim ve sağlık tedbir kararlarının takibinde kurum olarak sekreteryası yürütülmektedir.

Çocuk Hizmetleri alanında 'Diyarbakır yetimlerine sahip çıkıyor' projesiyle ailede yaşanan anne ve baba kayıpları, ailenin yaşadığı ve yaşayacağı olası travmaları azaltma, ebeveynlerinden mahrum kalan çocukların ve ailelerin kazanılması ile aile bağlarının güçlendirilmesi, eğitim hayatları boyunca çocukların yanlarında olunması, yardımlaşmanın ve iyiliğin çoğaltılması esas alınmıştır. Bu kapsamda öksüz ve yetim ailelerin ihtiyaçlarının tespiti, giderilmesi ve takipleri hedeflenmektedir. Temmuz 2020 itibari ile proje başlatılmış olup proje ortakları arasında Diyarbakır Valiliği, Diyarbakır Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü yer almaktadır. SED (Sosyal Ekonomik Destek) alan aileye ziyaretler gerçekleştirilmektedir. Farklı gerekçelerle yardım alamayan öksüz ve yetim ailemize de ayrıca ziyaretler gerçekleştirilmektedir.

Engelli ve Yaşlı Hizmetleri alanında binaların erişilebilirlik standartlarını komisyonca kontrol edilerek Erişilebilirlik Belgesi verilmektedir. % 40 ve üzeri Engelli Sağlık Kurulu Raporu bulunan engellilere yönelik Engelli Kimlik Kartı verilmektedir. % 50 ve üzeri Engelli Sağlık Kurulu Raporu bulunan tam bağımlı ve durumu uygun olan engellilere yönelik Evde Bakım Ücreti ile Özel Engelli Bakım Merkezlerine yerleştirme hizmetleri bulunmaktadır.

Kadın Hizmetleri alanında şiddete uğrayan veya uğrama tehlikesi bulunan kadınlara yönelik Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi (ŞÖNİM) ile Kadın Konukevi hizmet modelleri yer almaktadır. Hizmet kuruluşlarında kadına yönelik şiddetle mücadele ve farkındalık eğitimleri verilmektedir.

Hukuk Hizmetleri alanında kadın, engelli, yaşlı, çocuk alanlarında bakanlığın sorumluluk sahasına giren konularda hukuki davalar veya davaya müdahil olma hizmetleri yürütülmektedir. Şehit yakını ve gazilere yönelik şehit yakını ve gazi ziyaretleri, psikososyal destek, ücretsiz seyahat kartı başvurusu ve istihdam başvuru işlemleri yürütülmektedir.

GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığına sunulan “Yazılım (Start-Up) Merkezi” projesi kabul edilmiş olup protokol imzalanmıştır. Proje başlangıç ve bitiş tarihi (28.10.2021-28.10.2023)’tür. Proje bütçesi Diyarbakır Yatırım İzleme Koordinasyon Başkanlığı ile 13-30 yaş arasındaki 540 dezavantajlı çocuk ve gençlere ileri düzey yazılım eğitimi verilmiştir. Diyarbakır’ın en dezavantajlı semtlerinden olan şehitlik semtindeki alt sosyoekonomik durumda olan çocuklar ve gençler internet kafelere gitmekte, buralarda suça bulaşma olasılığı artmaktadır. Bu sebeple merkez, çocuk ve gençlere, ilgi duydukları bilgisayar alanında alternatif vakit geçirme imkânı sağlayarak suça bulaşma olasılığından kurtulacakları bir alan olması hedeflenmektedir. Bu kapsamda oluşturulan atölyeler;

- **Temel Yetiştirme Atölyesi:** Web tasarımı, animasyon yapı ve karakter modelleme (blender) gibi uygulamalar kullanılması hedeflenmektedir.

- **Robotik STEM (3D Robotik Kodlama ve 3D Yazıcı Kullanma Atölyesi (İnova):** Sistemleri yazılımla birleştirerek robotik alanlarda, insansız araçlar kullanılması amaçlanmaktadır.

- **Üst Düzey Yazılım (Blender-Mobil Uygulama) Atölyesi:** Veri tabanı tasarımı, programlama, donanım, kodlama, mobil uygulamalar gibi üst düzey yazılımı destekleyen konular işlenmesi hedeflenmektedir.

- **Start-Up Maker (Yazılım) Atölyesi:** Kurumdaki âtil bilgisayarlar “maker” ve teknoloji tamir atölyesinde yeniden dizayn edilip kullanıma sunulması planlanmaktadır.

- **Teknoloji Tamir Atölyesi:** Türkiye’de gittikçe artan elektronik malzeme (Bilgisayar, cep telefonu, tablet gibi.) kullanımı ve bu alanda tamir yapabilen ustalar yetiştirilmesi hedeflenmektedir.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının Yaşlı Destek Programı (YADES) Projesi kapsamında onaylanan ve Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi tarafından yürütülen “Aktif Yaşlanma ve Koordinasyon Merkezi Projesi” 01.01.2020 tarihinde başlatılmıştır. YADES İzleme ve Denetim Komisyonu Vali Yardımcısı başkanlığında YADES Uygulama Usul ve Esaslarına göre görevlerini yürütmüştür. YADES Projesi 31.03.2021 tarihinde sonlanmıştır. Projede 65 yaş üstü vatandaşlara evlerinin tadilatı, genel temizliği, psikososyal destek verilmesi, geziler ve nesiller arası aktarım faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır.

Diyarbakır ilinde engelli, yaşlı, kadın ve çocuk alanında ihtiyaç duyulan kuruluşlar için yatırım programına alınmıştır. Bu kapsamda 40 kapasiteli Kadın

Konukevi, 81 Kapasiteli Engelsiz Yaşam Bakım Rehabilitasyon ve Aile Danışma Merkezi, 100 Kapasiteli Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi, 60 kapasiteli Çocuk Evleri Sitesi hizmete açılması hedeflenmektedir.

3.10. Diyarbakır'da Sosyal Hizmetlerin Değişimine Yönelik Mevcut Uygulamaların Değerlendirilmesi

Diyarbakır'da sosyal hizmetlerin değişimine yönelik Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'nün uygulamaları değerlendirildiği zaman;

1. **Sosyal Hizmet Merkezleri:** Diyarbakır'da toplamda 10 adet Sosyal Hizmet Merkezi bulunması, sosyal hizmetlerin erişilebilirliğini artırmak ve dezavantajlı gruplara yardım etmek için önemli bir adımdır. Bu merkezler, ailelerin, çocukların, kadınların ve engellilerin ihtiyaçlarına yönelik destek sunmaktadır.

2. **Çocuk Hizmetleri:** Koruyucu aile ve evlat edinme hizmetlerinin bulunması, çocukların daha iyi bir aile ortamında büyümelerine katkı sağlayacaktır. Ayrıca çocuklara ekonomik ve sosyal desteklerin verilmesi, ailelerin daha iyi bir yaşam sağlamalarına yardımcı olacağı değerlendirilmektedir.

3. **Engelli ve Yaşlı Hizmetleri:** Engellilere yönelik hizmetlerin sunulması, erişilebilirlik standartlarının kontrol edilmesi ve yaşlı bakım hizmetlerinin planlanması, toplumun dezavantajlı kesimlerine yönelik sosyal hizmetlerin geliştirilmesi açısından önemlidir.

4. **Kadın Hizmetleri:** Şiddetle mücadele, kadınların korunması ve desteklenmesi için Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi (ŞÖNİM) ile Kadın Konukevi gibi hizmetlerin bulunması, toplumsal cinsiyet alanında farkındalık geliştirme ve kadına yönelik şiddetle mücadelede etkili bir adımdır.

5. **Eğitim ve İstihdam:** Dezavantajlı çocuk ve gençlere yönelik yazılım eğitimi ve teknoloji atölyelerinin oluşturulması, onların yeteneklerini geliştirmelerine ve suçla ilişkilendirilmelerinin önlenmesine katkı sağlayacaktır; ayrıca istihdam olanakları ve eğitim programları ile ailelerin ekonomik durumlarının iyileştirilmesi, yoksulluğun azaltılmasına yardımcı olacağı değerlendirilmektedir.

6. **Aktif Yaşlanma ve Koordinasyon Merkezi Projesi:** Yaşlılara yönelik hizmetlerin geliştirilmesi, yaşlıların toplum içinde daha aktif ve sağlıklı bir yaşam sürmelerine yardımcı olacağı değerlendirilmektedir.

7. Yatırım Programı: Engelli, yaşlı, kadın ve çocuk alanlarında yeni kuruluşlar açılması planı, ihtiyaçların karşılanması için olumlu bir adımdır. Bu yeni kuruluşlar, toplumun dezavantajlı gruplarına daha fazla destek sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Bu uygulamaların etkinliğini değerlendirmek ve sürdürülebilirliğini sağlamak için aşağıdaki hususlar göz önünde bulundurulmalıdır:

- Hizmetlerin etkin bir şekilde sunulması ve ihtiyaç sahiplerine ulaştırılması için personel eğitimi ve kaynak yönetimi önemlidir.

- Hizmetlerin toplumun farklı kesimlerine ulaşması ve dezavantajlı grupların her birine yönelik özel ihtiyaçların karşılanması gereklidir.

- Hizmetlerin sürdürülebilirliği için bütçe planlaması ve kaynak sağlama stratejileri önemlidir.

- Programların etkinliği düzenli olarak değerlendirilmeli ve gerektiğinde iyileştirmeler yapılmalıdır.

- Toplumun dezavantajlı gruplarına yönelik farkındalık çalışmaları ve eğitimler önemlidir.

Sonuç olarak Diyarbakır'da sosyal hizmetler alanında yapılan çalışmalar, dezavantajlı gruplara destek sağlama ve toplumsal eşitsizlikleri azaltma açısından olumlu adımlardır; ancak sürekli olarak değerlendirme ve geliştirme gerekmektedir.

4. BULGULAR VE YORUM

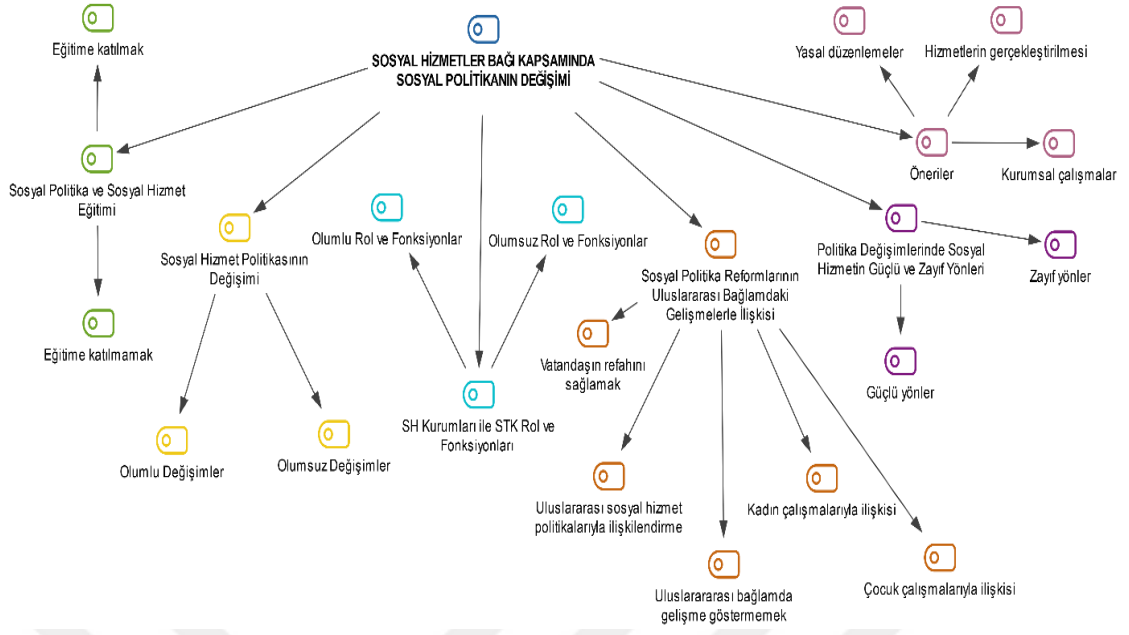
Bu durum çalışmasının amacı, 2002'den 2022'ye kadar olan zaman diliminde Türkiye'de sosyal politikaların nasıl değiştiğini detaylı bir şekilde incelemektir. Özellikle, bu dönemde gerçekleşen değişikliklerin Diyarbakır özelinde sosyal hizmetler üzerindeki etkilerini derinlemesine analiz etmek ve değerlendirmek hedeflenmektedir. Çalışma, Türkiye'de uygulanan sosyal politika reformlarının ve gelişmelerinin, Diyarbakır gibi spesifik bir bölgede sosyal hizmet sunumlarına nasıl yansıdığını irdelemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca bu süreçte sosyal politika alanında meydana gelen değişiklikleri ve bu değişiklikleri etkileyen faktörleri belirlemek de çalışmanın önemli bir parçasıdır.

Bu amaçla yapılan görüşmeler sonucu elde edilen kodlamalar sonucu 7 ana tema oluşturulmuş olup isimleri aşağıda belirtilmiştir:

- 1- Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Eğitimi
- 2- Sosyal Hizmet Politikasının Değişimi
- 3- Sosyal Hizmet Politika Değişiminin Sağladığı Yararlar
- 4- Politika Değişimlerinde Sosyal Hizmetin Güçlü ve Zayıf Yönleri
- 5- Sosyal Hizmet Kurumları ile STK Rol ve Fonksiyonları
- 6- Sosyal Politika Reformlarının Uluslararası Bağlamdaki Gelişmelerle İlişkisi
- 7- Öneriler

4.1. Bulgular

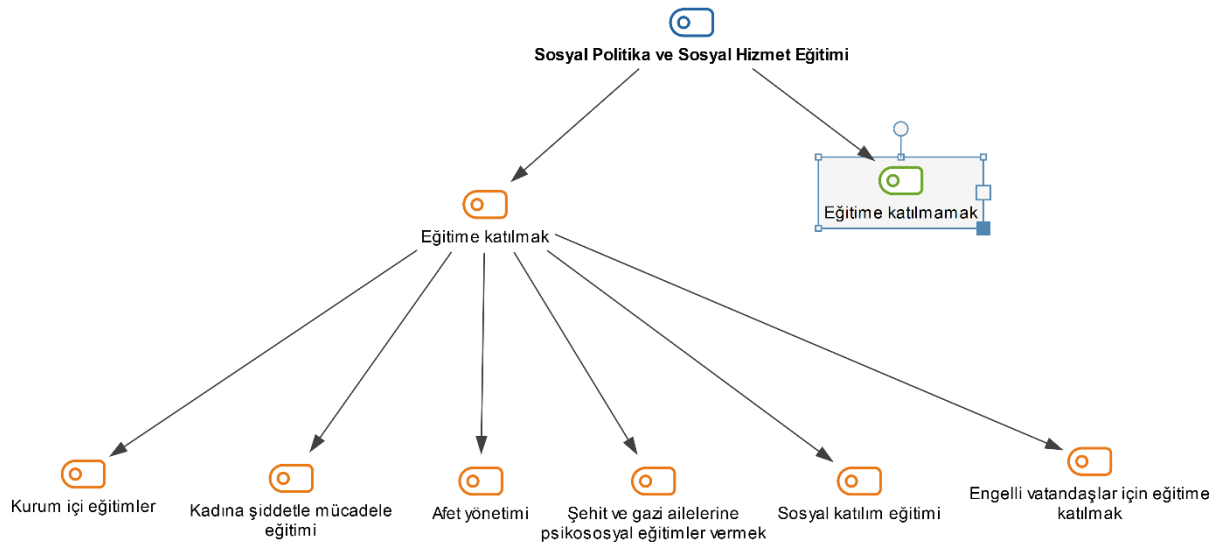
Sosyal hizmetler bağlamında sosyal politikanın değişimi kapsamında bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda sosyal politika ve sosyal hizmet eğitimi, sosyal hizmet politikasının değişimi, sosyal hizmet politika değişiminin sağladığı yararlar, politika değişimlerinde sosyal hizmetin güçlü ve zayıf yönleri, sosyal hizmet kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının rol ve fonksiyonları, uluslararası bağlamdaki gelişmelerle ilişkisi ile öneriler ön plana çıkmış olup 7 ayrı tema oluşturulmuştur. Tüm ana temalar Şekil 4.1'de gösterilmektedir.

Şekil 4. 1. Çalışmanın ana temaları (MAXQDA 24-hiyerarşik kod-alt kod modeli)

4.1.1. Ana tema 1. sosyal politika ve sosyal hizmet eğitimi

Sosyal hizmetler bağlamında sosyal politikanın değişimi kapsamında gerçekleştirilen araştırmada elde edilen veriler incelendiğinde ana temaların başında sosyal politika ve sosyal hizmet eğitimi gelmektedir. Bu kapsamda katılımcıların sosyal politika veya sosyal hizmet alanında daha önce eğitim alıp almadıkları ön plana çıkmış olup tüm alt temalar Şekil 4.2’de gösterilmektedir.

Şekil 4. 2. Sosyal politika ve sosyal hizmet eğitimi (MAXQDA 24- hiyerarşik kod-alt kod modeli)

4.1.1.1. Alt tema 1. eğitime katılmak

Sosyal politika ve sosyal hizmet eğitimi kapsamında elde edilen veriler değerlendirildiğinde katılımcıların çoğu eğitime katıldığını ve psikososyal çalışmalar gerçekleştirdiğini, afet yönetimi faaliyetlerinde bulduklarını, şehit ve gazi ailelerine psikososyal eğitimler verildiğini ve eğitimler arasında mesleki personellerin eğitilerek uzun hizmet modellerinin çocuklara yansıtıldığını ifade ettiler;

"Yani birçok onlarla birlikte yaptığımız ortak çalışmalarımız oldu. Aslında birçok mesela psikososyal çalışmaları biz birlikte yaptık. Hepsini de zaten hem ev sahibi olarak hem de onlar tarafından davetli olarak katıldık. Eğitimin sayısını şimdi hatırlamıyorum. Faydalıdır eğitimler, mutlaka olmalı." (STK-4)

"Bugüne kadar katıldığım resmi bir toplantı olmadı onu açıklayabilirim, fakat benzer şekillerde sivil toplum kuruluşlarında veya meslek örgütlerinde çeşitli faaliyetlerim oldu. Düşüncelerinizi paylaşabilir misiniz? Bu konuda ya hem ülke genelinde hem bölge bazında birçok eksiklik olduğunu gözlemledik. Olayın sıcaklığı acısı henüz geçmemişken belirtmekte fayda var 6 Şubat'ta 11 ili kapsayan bir deprem olmuştu. O depremde ki koordinasyonsuzluk, yardımların geç gitmesi, insanların koordine olamamasından dolayı can kaybının çok daha fazla olduğu kanısındayım. Daha iyi ilişkiler geliştirilerek en azından hem maddi hem de manevi anlamda daha çok yardım götürülebileceği düşüncesindeyim. Teşekkür ederim." (STK-7)

"Sosyal Hizmetler adı altında bizim de kendimi tanıtayım 1995 yılında Hakkâri Şemdinli de vatani görevimi yaparken yaralandım. 96 yılında malulen emekli oldum gazilik unvanı aldım. 1996'dan beri Sosyal hizmetlere ihtiyacı olan insanlarla iç içe şehit gazi aileleri ile iç içeyim. Şehit gazi ailesi demek her zaman psikolojik desteğe ihtiyaçları olan kesim, aileler, insanlar. O günden beri sürekli Aile Sosyal Politikalarla iç içe ortak çalışmalar yapıyoruz. Güzel çalışmaları da var, takdir edilecek çalışmaları da var." (STK-5)

"Ben birçok projede çalıştım. Yani direkt olarak sosyal hizmetler alanı olabilir. Mesela dezavantajlı çocukların sosyal katılımının sağlanmasını, spor yoluyla sağlanması adlı bir teknik destek projesinde çalıştım. Bence bu da bir sosyal hizmet alanı. Burada 10.000 öğrenciye 10.000 yani kaç yaş arası 10 ile 18 yaş arası 10.000 öğrenciye 10.000 çocuğa çeşitli eğitimler verdik. Spor yoluyla sosyal katılımlarını sağlayabilmek için bu proje tabi Siverek'te, Batman'da ve Diyarbakır'da yürütüldü. Ben o projede de hem çalıştım hem de eğitimlerine katıldım bizzat. Çok verimli bir projeydi o da yani katıldım. Epey bir sosyal hizmetle ilgili projelere ve onların eğitimlerine katıldım diyebilirim." (STK-1)

"Yani şöyle eğitimlerin yola çıkış amacı, işte ulaşmak istediği hedef açısından gerçekten ideal eğitimler planlanması da ideal ama sonrasında onların hayata geçirilmesi işte bu eğitimleri alan mesleki personel ya da bütün çalışanlar açısından söylüyorum, onların kurum, çalıştıkları kuruluşlar o hizmet modelini uygulama ve pratik etme açısından zorlandıklarını biliyoruz. Yani şöyle mesela işte çok basit bir örnek vereyim yatılı kuruluşlarda çocukların kaldığı yatılı

kuruluşlarda ANKA diye bir program vardı ve eğitime gönderilen çalışanlara şöyle bir şey söylenmişti. İşte ön görüşme gönüllü olacak en az 2 yıl boyunca siz bu kuruluşta kalmaya devam edeceksiniz. Çünkü bu eğitim bunun için verilecek. Yani uzun süreli de aslında bence de hizmet modelinin çocuklara yansıtılmasını, meslek elemanlarının daha kolay çalışması açısından çok kıymetliydi. Ama şöyle bir şey oldu ya idareci ile işte idarecinin beğenmediği birisi oldu o alınıp başka bir yere verildi ya da işte hiç acil olmayan hayati olmayan gerekçeler sunularak mesleki çalışmam oradan başka bir yere alınması tayini oldu. Dolayısıyla o çalışma yürümemiş oldu. Eksiklik olarak gördüğüm bu. Yoksa yola çıkış ulaşılmak istenen hedef, eğitimin içeriği gerçekten çok iyi." (Sendika-2)

Bununla birlikte bazı katılımcılar ise, sosyal hizmet eğitimleri kapsamında katıldıkları eğitim konularının kadına şiddetle ve erken yaşta evlilikle mücadele ile ilgili olduğunu, kadın konukevlerinde ise her hafta düzenli eğitimlerde bulduklarını ifade ettiler;

"Bende teşekkür ediyorum. Kadına şiddetle mücadele eğitici eğitimine katıldım Aile Sosyal'in düzenlemiş olduğu. Aynı zamanda erken yaşta evlilikle mücadele eğitici eğitimine katıldım." (Belediye-1) "

"Burada Aile Sosyalin yine eğitici havuzunda olduğum için bazı kurumlarda seminer verdim, aynı zamanda Kayapınar Aile Destek Merkezi (ADEM)'lerde, Kadem'de, yönetimde yine bu alanda eğitimler verdim bütün ADEM'lerde. Yine belediyenin yaşam merkezlerinde aynı eğitimlere katıldım. Seminerler verdim. Onun haricinde yine belediye bünyesinde Morçatı kurultayına katıldım. Konu kadın konukevlerindeki çalışmalarla ilgili sistemle ilgiliydi konu. Dönem önemli mi? Önemli değil. Tabi tabi yakın zamanda bi 4-5 yıl öncesiydi sanırım. Burada daha önce o tarihlerde kısaca konuya değineyim o tarihlerde kadınlar sadece ŞÖNİM üzerinden alınmıyorlardı. Hem ŞÖNİM hem de DİKASUM belediye bünyesinde Kadın ve Aile Hizmetleri Daire Başkanlığında DİKASUM Şube Müdürlüğü, yani Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi vardı Sümerpark içerisinde şu an buraya taşındı yeri değişti. Oraya kadınlar geliyordu. Şiddet yaşayan kadınlar biz oradan sığınmaevine oradan alabiliyorduk kadınları görüşmeyi yaptıktan sonra daha sonra bu sistemde bir değişiklik oldu. ŞÖNİM'e geçti? Ama o dönem bununla ilgili konular mevzubahisti. Burada da mesela kadınların polise gitmeden direk alınması gerektiğini, kimliklerini ifşa olmamasını veya kadın konukevlerinin polisin bilmemesi gerektiği ile ilgili daha çok bunun üzerinde durulmuştu. Sonra bir de şeyler vardı bu kadınların barıştırıldığına dair diğer kurumlarda böyle bir uygulama olmuş mudur onu bilemiyorum ama bazı zaten beyanları ben katılmıyordum doğru değildi. Onun haricinde Belediyeler Birliğinin yine çalıştayları vardı yine orada da aynı şekilde o da birkaç yıl önceydi yine aynı konularla ilgili bir çalıştaydı. Kendi Belediyemizin yine bir çalıştayları oldu kadınlar ile ilgili. Bizim kendi kurumlarımızda yine seminerler verdik şiddetle ilgili. Belediyedeki şoförlerimize bu eğitimleri

vermiştik. Bu kadar eğitimler bu kadar hatırladığım kadarıyla. Kadın konukevinde zaten sürekli biz her hafta düzenli kadınlarla buna dair şeyler konuşmalar yapıyorduk. Yani konuşmalar yapıyorduk. Teşekkür ederim." (Belediye -1)

Ayrıca katılımcılardan biri engelli vatandaşlar için eğitime katıldığını ifade ederken başka bir katılımcı ise kurum içi eğitimlere katıldığını, sosyal hizmet birim ve hizmetlerinin tanıtıldığını, sosyal devlet anlayışı konusunda yerel çalıştaylara katıldığını, madde kullanımı hakkında gerçekleştirildiğini ve yerel çalıştaylarla halk kültürünü benimsediklerini ifade ettiler:

"Eğitime şöyle yani engelli vatandaşlar için uğruyorduk ya da 1-2 toplantıya iştirak ettim." (Parti-4)

"Eee yani kurum içi katıldım. Ben Aile ve Sosyal Politikalar Diyarbakır'da çalışıyorum. Kurum içi hizmet içi eğitimler vardı. Onlara katıldım" (Sendika-2)

"İl müdürü Diyarbakır sosyal hizmetler il müdürümüz yeni muhtar olmuştuk bundan 9 yıl önce muhtarlar toplantısı yaptı. Sosyal hizmet hakkında yaptıkları hizmetleri anlattılar. Böyle biri olursa şöyle yönlendirin bize şöyle biri olursa bizi arayın, yani birimlerinin verdiği hizmetleri bir bir bize anlattılar, bizi aydınlattılar. O zamandan sonra birlikte çalıştık." (Muhtar-2)

"Ondan sonra katılmadık. Çünkü artık sürekli içiçeydik çıkan yeni yasaları da onlardan öğreniyorduk. Herhangi bir şey olduğu zamanda onlarla istişare yapıyorduk, arıyorduk, haberleşiyorduk." (Muhtar-2)

"Çalıştay tarzı eğitimlere katıldım Diyarbakır'da olmuştu. Hangi konu üzerineydi? Özellikle bu sosyal gidişat ne durumda sosyal yaşam ile ilgili Aile ve Sosyal Politikalar sosyal devlet anlayışı konusunda eğitimlere katıldım." (STK-6)

"Bizler sendika olarak da zaten sağlık ve hizmet çalışanları sendikasıyız. Onlarda hizmet olarak aynı alandayız. Zaman zaman oradaki arkadaşları da ziyaret ediyorum. Çalışmalarda fikir alışverişinde bulunuyoruz. Gerçekten de son 20 yılda aile ve sosyal hizmetler alanında değişimin ve dönüşümün olduğu en çok sahaya yansıtılan kurumlardan biri bence Aile ve Sosyal Hizmetlerdir. Yani halkımızın mağduriyetini, bilen halkımızın mağduriyetini göz önünde tutarak gerek halkın, gerek halkın Bu alandaki hizmetlerin en çok yoğun hizmet eden alanlardan biri Aile ve Sosyal Hizmetlerdir son 20 yılda. Geçmişe baktığımızda Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü deyince kimsenin ne olduğunu bilmiyordu. Evet, sonra aile ve Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü vardı O zaman. O zaman genel müdürlüktü sonra da bakanlığa dönüştürüldü. Bu bakanlıkta da gerçekten de özellikle ilimizde kırsal kesimde gerçekten de Aile ve Sosyal Hizmetler alanında ciddi hizmetler yapıldı ve yapılmaya da devam ediliyor. Bu noktada bazen teşekkürü dahi gidiyorum bazen ben Aile ve Sosyal Hizmetler il müdürümüzü, müdür yardımcılarımızı, kuruluş müdürlerimizi ziyaret ediyorum. Bu konudaki çalışmalarından bir

vatandaş olarak bir STK'nın temsilcisi olarak da zaman zaman onlara teşekkürü gidiyorum."
(Sendika-1)

"Mardin'de iken çalışmaya katılmışım. Gönüllü olarak yani yereller tabii biraz daha farklı yani özellikle yerel kamu çalışanlar. Yani onlar daha halkın kültürüne göre davrandıkları için biraz daha önemli buluyorum açıkçası. Çünkü merkezden hani yürütmekle yerelden yönetmek tabii benim kendi gözlemime göre çok daha farklı ve yerelin daha güçlü, daha iyi etki bırakabileceğini gördüm ve düşünüyorum da. Diyarbakır'da da çocuklar için bir çalışmaya katılmışım. Yereller STK'lar ve belediye olarak. Yani özellikle çünkü buranın kültürünü buranın çevre ve şartlarını bilen meslek elemanları ve diğer branşlardaki meslek elemanları hani kişilerle hani konuştuğumuzda hani alana hâkim olanlar daha iyi çözüm önerilerinde bulunuyorlar. Yani sadece merkezden yapılan ve buranın en azından kültürünü bilmeyen kişi daha eksik çözümler üretebiliyor. O açıdan yereli daha çok önemsiyorum." (STK-2)

"Ankara'da uyuşturucu ile ilgili kurulunda Diyarbakır adına muhtar olarak ben katıldım. Evet, Türkiye'nin her yerinden gelenler vardı. 2 gün orada çalışmaya katıldım. Çalıştaydaki programımıza emniyet, jandarma, halk, imam, muhtarlar aynı zamanda uyuşturucu ilgili geri dönenler için bir çalışma yaptık. İşte bu konuda çalışmalarımız hep olumlu geçti ama ondan sonra yine de gençlerimiz bu konuda biraz çok sıkıntı çekmektedir. Uyuşturucu konusu evet."
(Muhtar-1)

4.1.1.2. Alt tema 2. eğitime katılmamak

Sosyal politika ve sosyal hizmet eğitimi kapsamında elde edilen veriler değerlendirildiğinde katılımcılardan bazıları ise eğitime katılmadığını; ancak sosyal gündemi takip ettiklerini ifade ettiler;

"Katılmadım ama ülkemizin sosyal gündemini takip ediyorum." (Parti-1)

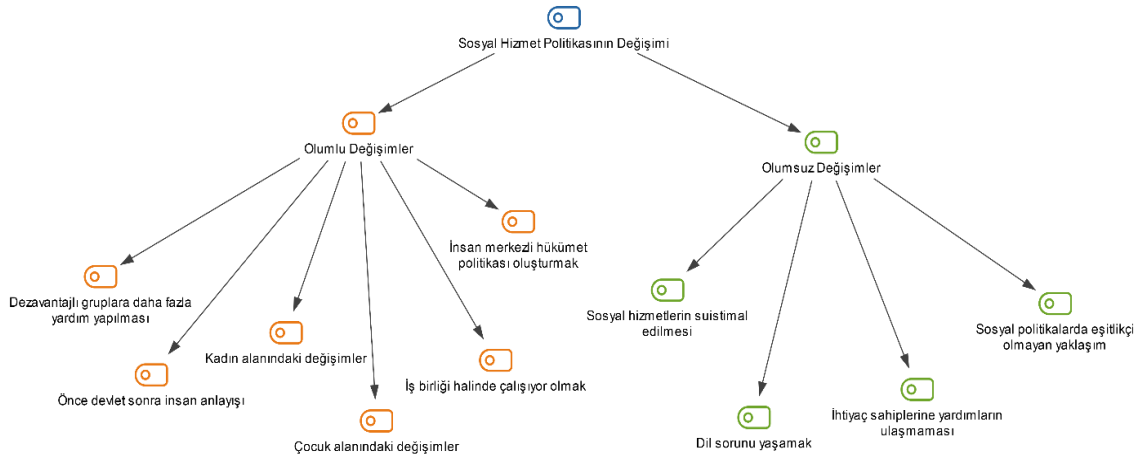
"Yok, herhangi bir eğitim alanına katılmadım." (Parti-3)

"Daha önce herhangi bir eğitime katılmadım" (Muhtar- 4)

"Hayır, herhangi bir eğitime katılmadım." (Akademisyen-1)

4.1.2. Ana tema 2. sosyal hizmet politikasının değişimi

Sosyal hizmet bağlamında sosyal politikanın değişimi kapsamında gerçekleştirilen araştırmada elde edilen veriler incelendiğinde ana temaların başında sosyal hizmet politikasında değişimler meydana gelmiştir. Bu kapsamda kadın ve çocuk alanındaki değişimler, dezavantajlı gruplara daha fazla yardım yapılması, insan merkezli hükümet politikası oluşturmak, önce devlet sonra insan anlayışı, gizliliğin uygulanması ve iş birliği halinde çalışıyor olmak ön plana çıkmış olup tüm alt temalar Şekil 4.3'de gösterilmektedir.

Şekil 4. 3. Sosyal hizmet politikasının değişimi (MAXQDA 24- hiyerarşik kod-alt kod modeli)

4.1.2.1. Alt tema 3. olumlu değişimler

Sosyal hizmet politikasının değişimi kapsamında elde edilen veriler değerlendirildiğinde katılımcılardan çoğu dezavantajlı gruplara daha fazla yardım yapıldığını, pozitif ayrımcılık yapıldığını, maddi yardımların arttığını, hizmetlerin erişilebilirliğinin arttığını, şehit ve gazi ailelerinin yaşam kalitesinin yükseltildiğini, yapılan yardım miktarında ve yardım alanların oranında oransal artış yaşandığını (Örneğin; Diyarbakır Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne verilen evde bakım ücreti, 2007 yılında 1.929 kişiye 683.656,77 TL ödenirken 2023 yılında 263.226 kişiye 1.228.664.419,92 TL ödeme yapılmıştır) ve rehabilitasyon merkezlerinin sayıca arttığını ifade ettiler:

"Görünürde öyle. Bir de bu işin diğer boyutu var tabii hem bölgede hem de Türkiye genelinde olduğunu düşündüğümüz nüfus sahibi kişilerin gerek eş, dost, akraba gerekse tanıdıklar vasıtasıyla özellikle kendi çevresinden bu yardımı yaptırdıklarını görüyoruz. Duyuyoruz. Bu vicdanen bizi rahatsız ediyor. Toplumun manevi değerleri açısından sakıncalı olduğunu düşünüyoruz. Tabii ki olumlu yönleri var. Sıraladığımız gibi yani devlet mekanizmasının sosyal hukuk devleti ilkesi gereğince vatandaşlarına muhtaç vatandaşlarına yardımda bulunması olumlu bir davranıştır." (STK-7)

"Son 20 yılda sosyal politikası için emeklilere, engelliler, bakıma muhtaçlara çok ciddi anlamda maddi yardımların yapıldığını görüyoruz bu bir gerçek. Yaşım gereği daha öncesinde çok haberdar değilim ama özellikle bazı hastalıklara uygulanan ilaçların kullanımlarının imkân dâhilinde olması bununla birlikte dezavantajlı gruplara yapılan yardımların avantajlı olduğunu iyi olduğunu görüyoruz" (Akademisyen-1)

"İlimizde şehidin şehadet haberi ilk geldiğinde özellikle psikolojik destek alanında çok güzel destekler veriliyor aileye. Aile ve Sosyal Politikalar üç günde bir iki günde bir mutlaka aileyi ziyaret eder, şehit gazi birimi özellikle sorunlarını dinler, ihtiyaçlarını karşılamaya çalışır imkânlar nispetinde. Zaten bu da aynı zamanda anayasamızın 61. maddesi gereğince yapılmak zorunda olan bir şey çünkü anayasada açık net ibare vardır. Devlet harp malulü gazi şehit dul yetimlerini korur, kendilerine yaraşır bir hayat seviyesini sağlar ibaresi mevcuttur. Mevcut siyasi otorite de bunu biraz daha güncelleştirdi, ağırlık verdi. Ağırlık verdiği için de şu anda güzeldir, sıkıntı yok diyebiliriz. Yani gönül ister ki bunlar daha da fazla desteklenmesi ayda bir oturup aileleri bir yerden toplayıp farklı alanlarda aile içi şiddettir aileyi bir bütün, bir arada tutmaktır. Aile bütünlüğünü korumak gibi kursların verilmesi daha da güzel olacaktır diye düşünüyorum." (STK-5)

"Tabii şöyle bir durum var, tabii ki son 20 yılın hani ilk dönemi tabii bizim biraz daha öğrenci olduğunu ve hâkim olmadığımız bir dönem. Ama sonrakilerde özellikle 2011 benim meslek hayatımda tanıdığım dan beri gözlemlediğim durumları paylaşabilirim, sosyal hizmetler alanında değişimlerin çok hani iyi bir şekilde değiştiğini ben de gördüm. Sebep de hani şey örnek de verirken şöyle bir durum var. Önceki dönemde mesela sosyal politikalarda. Yani vatandaşın, halkın kamuya veya talebine yani erişimi için başvurularda çok kısıtlama zorlanmalar oluyordu. Yani basit bir örnek verirken şu an mesela sosyal hizmet Aile Sosyal Politikalarında işte evde sağlık birimi, engelli birimi hani var. Önceden bir engelli kişinin bir yardım alabilmesi veya bunun için başvurabilmesi için bir bilgi sahibi değildi. Çok bilinmiyordu. İkincisi ulaşım çok zordu, yani bir başvuru ayları bulabiliyordu. Bunun da tabii ki meslek elemanının az oluşu ve bu durumun o dönem daha az bütçenin çok daha az ayrılmasaydı ve şu an bu konuda evet, yani ben gerçekten farklılığı görüyorum. Yani ulaşabilmekte ve başvuruda erken dönüş olması ve çoğunda da önceden hani şey de duyularını alırdım. Ya reddedilme oranı yüksekken yani ihtiyaç sahibiyken ama alamıyor iken şu an daha da aldıklarını düşünüyorum" (STK-2)

"Özellikle bu özel rehabilitasyon merkezlerinin çok fazla açılması bu dönemde ciddi bir destek olduğunu gördüm insanlara. Tabii bunu kötüye kullanan bazı insanlar oldu süreç içerisinde ama daha çok yapıcı bir yönü var. Yani ben bu anlamda desteklediğim bir şeydir çalışmadır. Çünkü hem ne diyorlar onlara engelli vatandaşlara ciddi bir destek var maddi ve manevi eve götürülmesi, evden alınması vesaire ciddi bir şey var. Çünkü 2002'den önce böyle bir çalışma yoktu biliyorsunuz. Hem maddi hem manevi destek yoktu bunlara. Bunların topluma kazandırılması hem aile üzerindeki yükün azaltılması anlamında ben olumlu gelişmeler olduğunu değerlendiriliyorum ve işin açıkçası desteklediğim bir çalışmadır" (Parti-3)

"Şöyle, Türkiye'deki sosyal hizmet politikasının son 20 yılıyla ilgili şahsi düşüncem şudur, oransal anlamda bayağı artmıştır. Bu ilk bakışta iyi gözlem olarak sunulabilir ama ben tersini düşünüyorum. Bir o kadar olumsuz düşünüyorum, çünkü bu kadar insanın sayısal anlamda mağduriyeti artarak devam etmiştir demektir." (Parti-2)

Bununla birlikte katılımcılardan bazıları, sosyal yardımların arttığını, dezavantajlı bireylere yapılan yardımların iktidarın ikili ilişkilerinde kullanıldığını,

tüketim toplumunun oluşturulduğunu ve üretim ekonomisinin zayıfladığını, sosyal yardımların adaletli ayrıştırılması ve sistematik dağıtılması gerektiğini ifade ettiler:

"Diyarbakır'da sayısal anlamda batıya oranla bu oran bayağı yüksekti bunu yer yer gözlemlemiştik. İlçe başkanlarımız marifetiyle şahsi ikili ilişkileri, iktidarın ikili ilişkileri doğrultusunda bunları kullandığını çok yüksek anlamda serzenişler aldık yani. Teşekkür ederim." (Parti-2)

"Dolayısıyla üretim ekonomisi zayıflamıştır tüketici ve tüketim toplumu oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu da ülkemizin menfaatine değil, günü birlik pansuman tedbirlerdir. Pansuman da takdir edersiniz ki derin yaralar iyileşmez, ameliyat gerektirir, neşter gerektirir. Bunu da ancak Cumhuriyet Halk Partisi hükümetlerinde ve sosyal demokrasiyi benimseyen insanlarla mümkündür diye düşünüyorum." (Parti-2)

"Bu anlamda gelişmeler gördüm. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfında değişim görmesi öyle biliyorum değişti diye biliyorum. Hastalara verilen maddi yardımların veya bu anlamda sosyal hizmet kurumlarının verdiği desteklerin geliştiğini gördüm işin açıkçası." (Parti-3)

"Diyarbakır'da bizzat yaptığım meslek dolayısıyla bizzat tanık olduğum özellikle tutuklu veya hükümlü ailelerine yapılan maddi kaynakların geçimini zor sağlamakta zorlanan kişilerin özellikle yaş sınırı itibariyle 65 yaş üstü olup da çalışamayan kişilerin bu yardımdan faydalanmasının ben olumlu olarak karşıladım ama akabinde de söylediğim gibi bir önceki açıklamamda bunların belirli kişiler aracılığıyla belirli zümrelere, kesimlere dağıtılması bizim için nahoş bir durumdur. Özellikle şunu belirtmek isterim tutuklu ve hükümlülerin yargılandıkları ceza itibariyle farklı kriterlerde yargılandıkları için bir ayrışmaya maruz kaldığını ben net bir şekilde gördüm. Gözlemledim. Örneğin siyasi bir dosyadan yargılanan bir kişinin ailesine bu yardım yapılmazken ve adli herhangi bir vakadan dolayı hüküm giymiş veya tutuklu olan bir kişinin ailesine bu yardım yapılıyor. Oysa sosyal devlet ilkesi dediğimiz geniş kapsamlı ve tüm boyutuyla bütün tabana yayılması gereken bir kurum olduğu için bu ayrımın yapılmaması gerektiğini düşünüyorum. Evet, teşekkür ederim." (STK-7)

"Şimdi şöyle mesela, ben dediğim gibi 98-99 da Diyarbakır'da şöyle bir Show TV'nin hatta jeneriğinde Show haberde jeneriğinde verdiği Diyarbakır'da bir kamyondan şey dağıtıyorlar kışın makarna yemeğini bilmem siz hatırlar mısınız? Makarna dağıtıyorlar ve o aslında gündem olmuştu, işte 2 bine bir kala Türkiye'de nasıl görüntüler oluyor falan diye. Şimdi Diyarbakır üzerinden soruyu sorduğunuz için mesela onunla karşılaştığım, karşılaştığımızda yine bu kurumsallaşma ondan kaynaklı. Yani Türkiye geneli kurumsallaşmaktan kaynaklı Diyarbakır'da da bu değişimi görüyoruz. En azından yani böyle herkesin gözüne sokacak şekilde değil de işte yardımı dağıtırken birebir insanların kapısına gidip işte herhangi bir yardım için söylüyorum, diğer türlü madde nakdi yardımlar içinde İşte IBAN üzerinden belli evrak ve belgeleri tamamlayıp belli bir süreci yönetmeliklere uygun bir şekilde gerçekleştirip yapılması falan Diyarbakır'da da aynı değişiklikleri sağlam bir şekilde görüyoruz. Burada da yardım ayriyeten Diyarbakır'da uzun bir süre belediyelerde farklı dernekler üzerinden yardımlar toplamaya çalıştı. Onlarda da işin güzel. Yani yine böyle o çirkin diyebileceğimiz o görüntülerin

yaşanmaması. Yani yine derli toplu bir şekilde yardımların yapıldığını görüyoruz. Yani benim gözlemediğim en azından bu şekilde." (STK-1)

Ayrıca sosyal hizmet politikasının değişimi kapsamında elde edilen veriler değerlendirildiğinde katılımcılardan bazıları ise yapılan Sosyal Ekonomik Destek(SED) yardımlarını vurgularken, başka katılımcılar ise yardımların tarafsız olması ve herkesi kucaklaması gerektiğini, yaşam kalitesini yükselten politikaların uygulanmasını, son 20 yılda büyük bir değişim yaşandığını ve sosyal hizmet alanındaki çalışmaların arttığını belirttiler:

"Eskiden şu an sosyal yardımlar sosyal yardımlaşma üzerinden o da torpili olan, sırtı olan iktidara yakın, o zamanki siyasi iktidara yakın hemen öne alıyorlardı, veriyorlardı. Şu anda tarafsız istersen a partili olsun b partili olsun, hepsi sosyal güvencesi olmayan hepsine devlet baba Recep Tayyip Erdoğan kucak açmış. Yani son 20 yılda 80 yılda yapılmayan bu Sosyal Hizmetler AK Parti iktidarı zamanda yapılmıştır. Onun için buna sebep olan imza atan herkese başta Recep Tayyip Erdoğan Cumhurbaşkanımıza teşekkür ederiz" (Parti-4)

"Sosyal hizmet politikasını şöyle arz edeyim, eskiden 65 yaşlara 3 ayda bir aylık ödeniyordu. Engelli hakları yoktu. Yani şu anda % 40'ın üzerinde bir vatandaşın raporu varsa devlet baba, yani AK Parti iktidarı döneminde herkesi kucakladı. Yani 65 yaşları maaşlı 3 ayda bir tek aya indirdi. Eskiden ihtiyarlarımız, 60 yaşında ya da yatalak oldu mu huzurevine atıyorduk. Bu AK Parti'nin gelişile beraber Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın çabalarıyla iktidarın çabalarıyla artık ihtiyarlarımız hepsi bakıcı ücreti, aynı maaş asgari ücret ayarında bir maaş. Eee yani raporun varsa bu engelli vatandaş bakıcıya bakarsa hemen bir aylık bağlanıyor. Haftalık bakımlarını istersen yapıyor, eve uğruyor. Tırnaklarını affedersin erkekse tıraşlarını yapıyor, her şey ambulans ihtiyaçları Allah razı olsun. Yani bu son 20 yılda bu değişiklikler hepsi oldu. Eskiden 2002'ye kadar tek bir 65 yaş maaşı vardı başka yoktu. Hiç yoktu." (Parti-4)

"Yani sosyal hizmetler biz bunu bir sadaka olmaktan yardım etmekten, yardımcı olmaktan çıkarmak durumundayız. Çünkü sosyal hizmetler insanlığın varlığından beridir aslında var ismi değişiktir. Yani işte biz sosyal hizmetler diyoruz. Başka birisi Osmanlı'da lonca demiştir. Başka birisi birlik demiştir. Dünyanın başka yerlerde başka şeyler söyleniyor. Sadece isim değişikliği var, içerik olarak da değiştiğini ifade etmek mümkün. Gittikçe daha yurttaş daha çok bağımlı kulan bir hal aldığı biliyoruz. En yakıcı örnek sosyal ekonomik destektir. Biz ilk etapta yurttaş bize başvurduğunda başvuru koşulları ve o ekonomik desteği verme bağlama koşulları uygunsa o zaman bağlıyoruz ve bir yıllık bağlıyoruz" (Sendika-2)

"Çok iyi ve güzel bir değişim oldu. Demin de dediğimiz gibi sadece Diyarbakır'da değil, Türkiye'nin dört bir yanında dünyaya örnek olacak bir hizmet yapıyorlar, hizmet ediyorlar. Her alanda şehitlerimizden tutun, mağdur vatandaşlarımıza kadar kadınlarımızın, çocuklarımızın her alanda elinden geldikçe güçleri yettikçe sosyal devlet anlayışıyla en iyi hizmet ediyorlar. Yani bunların Türkiye'nin sadece Diyarbakır'a özgü bu değil. Sadece zaman zaman arkadaşlarımızla

da görüşüyoruz. Zaman zaman görüşmelerimiz var. Bunlar da evet, gerçekten de Türkiye'nin dört bir yanında bu konuda Aile ve Sosyal Hizmetler çalışanlarına biz minnettarız." (Sendika-1)

"Yani son yirmi yılda büyük bir değişim olduğunu fark ediyorum. Çünkü daha önce sosyal hizmetlerin çalışmasını doğru düzgün gördüğüm yoktu. Ama son özellikle son on beş yıl diyelim. Gerçekten böyle evde hastayı alıp kurumlara yerleştirmek, kurum dediğim yani şey sosyal hizmetler evveli olan bakım evleri. Mesela gece saat üçte de ben sosyal hizmetler il müdürüyle görüşüp kadını evinden alıp aynı geceyi götürüp bakımevine bıraktığını ve geri dönüş yapıp başkanım şeye biz neneyi aldık. Bakımevine yerleştirdik bilgilerimize diye de sağ olsun bilgilendirdi. Gerçekten bu konuda sosyal hizmetlerin çalışmalarını çok beğeniyorum." (Muhtar-4)

Bazı katılımcılar ise, son 20 yılda devletin ve hükümetin sosyal faaliyetler hakkında bilgi verdiğini, dezavantajlı ailelere projeler geliştirilmesi gerektiğini ve olumlu yönde değişimler yaşandığını, sosyoekonomik destek dışında yaşlı ve engelli bakım evlerinin de son zamanlarda yaygınlaştığını, öğrencilerin eğitime ulaşmalarında devlet katkısının önemli olduğunu ifade ettiler:

"Şimdi son 20 yılda devletimiz ve hükümetimiz tarafından sosyal faaliyetler hakkında bilgi vermek istiyorum. Aile ve Sosyal Hizmetler, aile politikalar bandında geliri düşük ve hasta pozisyonunda olan ailelerimize devasa bir proje, sundu hükümetimize, devletimiz tarafından bu olumludur. Olumlu yönde değerlendiriyoruz. Tabii ki sosyal faaliyetlerin ilimizdeki bandını sorarsan batı illerinden hiçbir farkı yok. Bütün muhtaç durumda olan yatalak hastalarımız olsun çocuklarımız olsun çocuklarımıza tabii ki gelir seviyesine göre güzel hizmetler yapılıyor ve bu vesileyle hem Bakanlığımızı hem de Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğümüze teşekkür ediyorum yapmış oldukları hizmetlerden ötürü." (Parti-1)

"Sosyal hizmetler alanında, sosyal ekonomik destek olsun, yani sosyal hizmetler anlamında gerçekten Diyarbakır'da da daha önce mesela bir de vatandaşların kurduğu şey var. Bir biliyorsunuz vatandaşların kurduğu okullar. Yaşlılık okul derken bakım evi. O anlamda da mesela gittikçe yaygınlaşıyor. Devletin katkısı çok oluyor onlara. Ondan dolayı vatandaş daha da bir hem para kazanıyor hem bu konuda gerçekten yaşlılarımızın kalmadığını düşünüyorum evlerde bakımsız" (Muhtar-4)

"Bunun dışında son 20 yılda nasıl bir değişim geçirdiği bu ama neler daha yapılması gerektiğine ilişkindir belki öğrencilere yönelik belki sosyal hizmet politikasına girmez ama eğitime ulaşabilme gerçi bir parça ilgisi var eğitim ulaşabilen paralı eğitime ulaşabilen ulaşamayan arasındaki ekonomik farklılıklar sebebiyle bir kısmının çok iyi eğitimlerken, bir kısmı çok iyi eğitilemediği bir tablo var. Bunu söyleyebiliriz yani ciddi bir olumsuzluk olarak. Avantajlı noktalarda dediğim gibi dezavantajlı grupların maddi olarak desteklemesi, onlara bakanların desteklenmesi bu kıymetli bir şey bunu söyleyebiliriz. Teşekkür ederim." (Akademisyen-1)

Önce devlet sonra insan anlayışı kapsamında bazı katılımcılar, devleti merkeze alan siyasi kodun var olduğunu, sosyal devlet anlayışının hâkim olduğunu, yasal düzenlemeler kapsamında kanunlarda bazı değişimlerin yaşandığını ve kaynakların üretim ile yönetimiyle artan farkındalık sosyal devletin gereği bağlamında yeni açılımlara dönüştüğünü ifade etmektedir:

"Bizde belki şeyden beri Osmanlı hatta Selçukludan beri devleti merkez alan yani devlet vatandaş ilişkisinde biri diğerinin zorunlu koşulu şeklinde bir algı yerine aralarında birincilik ikincilik ilişkisi olan devlet birinci, vatandaş ikinci önce devlet sonra insan anlamına gelen bir zihinsel kodun, kültürel kodun, siyasi kodun olduğunu söylemek mümkün." (Akademisyen-2)

"Sosyal hizmetler olarak ilimizin geneline baktığımızda bölgesel olarak söylüyorum Türkiye'nin geneline yayabiliriz çok güzel değişimler olmuştur. Son 20 yıl içerisinde son 15 yılını özellikle kastedersek çok güzel değişimler olmuştur diyebiliriz. Basit bir örnekle cevap vereyim. Daha önce çoğu insanlar kendi yaşlılarının bakımevlerine bırakıyordu. En büyük nedenlerinden bir tanesi. Şu anda kolay kolay kimse yaşlısını götürüp bakımevine atmak istemiyor. Engelli çocuğunu götürüp bakımevlerine bırakmak istemiyor. En büyük değişimlerden bir tanesi. Çünkü devlet diyor ki sen büyüğüne, yaşlına sahip çıkarsan ben senin ona yaptığın hizmetin karşılığını veriyorum diyor. Sosyal devlet anlayışı da olması gereken bu; yaşlısına sahip çıkmak." (STK-5)

"Esasında yazılı olarak da var ama aklımda kalanları sayayım medeni kanunu değiştirdik. 2005 yılı Türk Ceza Kanunu değiştirdik. 2011 yılında 2011 yılı çok garip bir yıldır. O arada bir sürü yasalar çıktı, uygulamalar çıktı. Kadın dostu kentler çalıştık. Yerel gündem 21'ler önemliydi. Kent konseyleri kuruyorduk. Yerinden yönetim çok önemliydi. Ki anayasal dayanağı var madde 127 yerinden yönetimin güçlendirilmesi gerektiğini söyler. Çok önemliydi. Yani sorunların tanımında da çözümlerin üretilmesinde de sesimiz duyuluyordu. Sesimizi duyan birileri olduğunu biliyorduk ve bizde aktif çalışıyorduk. Mesela 6284 sayılı yasa hazırlandığı zaman biz bütün kadın kuruluşları Bakanımız Fatma Şahin'le birlikte çalıştık 2 gece. Sabahlara kadar her kelimesini her cümlesini birlikte kurguladık müthişti o dönemler. 2011 yılı ilginçtir. Hem İstanbul Sözleşmesi imzalıyoruz hem de kadın ve aileden sorumlu bakanlıktan kadın adını çıkarıyoruz aileye ön plana alıyoruz. Hâlbuki İstanbul sözleşmesi tam tersine kadınları birey olarak kabul eden bir sözleşme. Oradan itibaren başlıyor, geri gidiş. 2022 yılına kadar bir gerileme süreci mi var sizce? Ben gelecekte korkuyorum. Neden korkuyorum? Artık karma eğitim tartışılıyor erken evliliklerin yaşının yani erken ve zorla evliliklere karşı elimizi güçlendiren birtakım yasaların tartışıldığını görüyoruz. Ne bileyim korkuyoruz gelecekte kadınlar olarak." (STK-3)

"Ülkelerin temel politikalarını belirleyen küresel dünyada durduğu yeri belirleyen referans metinlerden biri anayasalarıdır. Türkiye'de anayasamızda Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin sosyal bir hukuk devleti olduğu tanımlanıyor. Bu sosyalliğin gereğini yerine getirilmesi tabii ülkelerin imkân ve kabiliyetlerine bağlı. Buradan hareketle Türkiye'nin uzun yıllar yaşadığı ekonomik krizler, darbeler, depremler, savaşlar, terör ve buna benzer birçok nedene bağlı

olarak ekonomik kaynaklarını sosyal alanın dışında değerlendirmek durumunda kaldığı için sosyal devletin gereği olma bağlamında çok da kendisinden bekleneni yapamadığını söylemekte fayda var. Ancak özellikle 2000'li yıllardan sonra Türkiye'de siyasi istikrarın uzun soluklu siyasi istikrarın aşağı yukarı 20 yıl süren bir siyasi istikrarın sağlanmış olması kaynakların üretimi ve yönetimi ile ilgili artan farkındalık sosyal devletin gereği bağlamında da yeni açılımlara yeni fırsatlara dönüştüğünü söyleyebiliriz" (Akademisyen-2)

Sosyal hizmet politikasının değişimi kapsamında kadın alanında yaşanan değişimler incelenmiştir. Bu kapsamda göçmen kadınlara yönelik gerçekleştirilen hizmetlerin eksik olduğunu ve rehabilite edici politikaların gerçekleştirildiğini, kişilerin gerçekleştirilen sosyal yardımlar ile kişilerin kendi ayakları üzerinde durmalarının ve beceri oluşturmalarının amaçlandığını ifade ederken, katılımcılardan biri ise, maddi yardımların olumsuz dönüşümler yarattığı, insanların ekonomik desteğe daha fazla ihtiyaç duyduğunu vurgulamıştır:

"Biz vakıfız esasında dernek değiliz. 2011 yılında Suriye iç savaşından sonra başladık bu alanda çalışmaya önce 7 ilde çalıştık. Sağlık Bakanlığıyla birlikte Göçmen Sağlık Merkezlerinin kuruluş sürecine dâhil olduk işte Maraş'ta, Batman'da, Antep'te, Adıyaman'da, Diyarbakır'da başka nerelerde hatırlamıyorum. Urfa'da Konya'da biz yoktuk. Göçmen Sağlık Merkezlerinin kuruluşunu sağladık. İlk geldikleri zaman çok kötülerini gerçekten bence onlara gereken destekler verildi uygulanan politika bu açıdan fena değil iyi. Onları rehabilite etmeye entegre etmeye yönelik bir politika var esas yanlış olan birdenbire bir göçmen politikamızın olmaması birdenbire milyonlarca insanın içeri girmesi oldu. Onun yol açtığı bir bocalama var. Yoksa mesela bu Göçmen Sağlık Merkezleri gayet iyi hizmet veriyor. Biz onlar açılış kuruluş süreci tamamlandıktan sonra Sağlık Bakanlığına devrettik devam ediyorlar çalışmalarına. Şu anda orada Suriyeli doktorlar, hemşireler çalışıyor biz 3-4 yıl birlikte çalışarak Türkiye'deki kanunları, sonra işte kadınlara yaklaşımı, işte tek evlilik, erken evlilik falan gibi hususları anlatmaya çalıştık. O yaklaşımları öğrendiler kendileri çalışıyorlar. Bence ne resmi politikalarda şimdiye kadar ne de bizim gibi sivil toplum kuruluşlarının verdikleri destekte olumsuz bir yaklaşım yoktu. Yeterliydi demiyorum. Çünkü nüfus çok yoğun ve Türkiye'de doğum oranı yerel insanlarda bizde bile 2 nokta bilmem kaç yükseldi kaç düştü? Suriyelere baktığımız için veriler de alıyoruz ya beşe doğru yükseliyor yani bence iyi çalıştık şimdi özellikle afet olduktan sonra onlara daha ayrımcı bir yaklaşım sergilendiğini görüyorum. 6 Şubat depreminden sonra mı? Evet, evet mesela onlar için kurulan konteyner kentlerin daha kötü olduğunu, alt yapı hizmetlerinin eksik olduğunu, onu kaynaklarla ilişkilendiriyorlar ama bence hani daha dikkatli davranabilir bu konuda bir farklı yaklaşım olduğunu görüyorum yoksa sağlık hizmetlerinden filan yararlanıyor ama gördüğümüz gibi Birleşmiş Milletler kaç tır ve hijyen kiti ve anne bebek kiti gönderdi bilmiyorum biz onları hızla dağıtıp tüketip ambarlar kiraltıyoruz ve

koyuyoruz. Bütün afetzede olan yerli ve göçmen kadınları aynı destekleri veriyoruz genişletti alanını böyle diyebilirim." (STK-3)

"Sosyal hizmet penceresinden baktığımızda bu yurttaşın bir becerisi var mı? Varsa ona yönlendirmek yoksa bir beceri kazandırmak, iş ve işçi bulma kurumuna meslek edindirme kurslarına gönderme gerekçesi budur. Sonra bir yıl geçtiğinde bu yurttaşın denetimi yapılır. Tekrar eğer uygunsu henüz kendi ayakları üzerinde duramıyor olsa devam ettirmek ve 2 yıl gibi bir süre tanınıyor. Ama artık otomatiğe bağlanmış bir durum var. Vatandaş başvuru yaptığında uygunsu bir yıl bağlanıyor, sonrasında denetim yapılıyor hemen 2 yıldır veriliyor. Ben daha çok nadir görmüşüm. Bir yurttaşın işte ekonomik destek alan bir yurttaşın kendi ayaklarının üzerinde durmasını sağlamış olma. Bu sadece meslek aramanın bakışıyla ilişkili bir şey değildir. Aynı zamanda bu bir politika olduğunu biliyoruz bu nedenle böyle bir değişim dönüşümün olduğunu ifade etmek gerekiyor. Bu değişim sürecinde" (Sendika-2)

"Az önce de söylediğim gibi gittikçe daha yoksullaşan bir halk var. Yurttaşlar gittikçe daha fazla bu tür kurumlara ekonomik destek kurumlarına ya da işte sosyal hizmet kurumlarına daha fazla ihtiyaç duymaya başladılar. Bu Diyarbakır'da şöyle diyebiliriz. Gittikçe daha yoğunlaşan bir kurum bakımına talep var. Ben işte çocuk hizmetleri biriminde çalışıyorum 1,5 yıl öncesi gibi değil, 2 yıl öncesi gibi değil, daha çok çocuğunu kurum bakımına vermek isteyen yurttaşlar var bir de Diyarbakır'da evlat edindirme ile ilgili az başvuru var. Burada da bir değişim yani bu dönüşümün burada da etkili olduğunu düşünüyoruz. Çünkü Diyarbakır'da hani bunu çok dinle ilişkisini kurmak istemiyorum çünkü çok az bir ilişkisi var. Evlat edindirmenin nihayetinde dinimize göre hani nikâh düşme meselesi var. Evet, işte koruyucu ailede özellikle o nedenle bir kendini geri tutan bir toplumumuz var. Bununla ilgili daha çok çalışmanın yapılması gerektiğini düşünüyoruz. Ama Diyarbakır'da buna dair değişiklik olduğunu gözlemleyebiliriz. Yine şöyle bir durum var. Değişim sürecinde yani sosyal hizmetteki değişim sürecinde insanların daha fazla çalışmaktansa gidip kendi ayaklarını üzerinde durmaktansa daha fazla nasıl olsa bana sosyal yardım veriliyor ben bir şekilde hani birilerini devreye koyabiliyorum O sosyal ağırlık geldiğine göre o zaman ben niye gidip çalışayım ki gibi bir durum var. Oysa hani iş alanları oluşturulabilir ama Diyarbakır'da maalesef bu olumsuz dönüşüm var" (Sendika-2)

Sosyal hizmet politikasının değişimi kapsamında çocuk alanında yaşanan değişimler incelenmiştir. Bu kapsamda bazı katılımcılar, çocukların ve gençlerin desteklenmesi gerektiğini ifade etmiş olup sevgi evlerinin oluşturulmasının önemini vurguladı. Ayrıca bazı katılımcılar, insan merkezli politika oluşturarak, vatandaşın devlete bağlılığını ifade etmiş olup sosyolog alımının arttığını ve ciddi çalışmalar bulunduğunu belirtti:

"Özellikle devletin sevgi evleriyle ilgili yapmış olduğu çalışmalar çok önemli son 20 yılın aslında en önemli konularından biri. O dönem Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Antep Belediye Başkanımız Fatma Şahin'in girişimiyle başladı. En başından beri de vardım. Sevgiyle evlerinin oluşması Diyarbakır'da da bu pilot illerden biri olmuştu çocuklarla ilgili. Daha sonrasında da çok takibini yaptık. Diyarbakır Muhtaç Çocukları Koruma Yardım Derneğinde Başkan Yardımcısıyım. O sebeple de buradaki oluşumu o çocukların hayatına nasıl katma değer yarattığını gözlerimizle gördük. Çünkü komşuluk ilişkileri, aile ortamı arkadaş ortamı aile kendi eğer ailesiyle birlikteyse kardeşleriyle beraber yaşam ortamı sunduğu için bu çok başarılı. Bence dünyaya da örnek olacak bir çalışmaydı." (STK-4)

"Zaten ülkemizde biraz da sosyolog gözüyle bakacak olursak aşağı yukarı 70-80 yıllık birikmiş bir şey vardır toplumsal enerji vardı; vatandaşın devlete bağlılığının yanında tırnak için de sorgulamalar da içeriyordu aynı zamanda sosyal devletin gereğinin yapılmadığı özellikle Batı dünyası ile karşılaştırıldığında bir sorgulama vardı bir sosyal devletin gereğini yerine getirilmemesi bağlamında ve şeyi sorgulama hatta bazı kesimlerde yabancılaşma devlete karşı yabancılaşmaya dönüşecek boyutta olduğunu söylemek de mümkündü ve bu durumda vatandaş kazanma, aidiyet bağını güçlendirme gibi hususlarda dikkate alındığında daha bir insan merkezli hükümetinde bir şeyi var insanı yaşat ki devlet yaşasın bu ciddi bir paradigmal dönüşümdür aynı zamanda" (Akademisyen-2)

"Ki bu anlamda birçok sosyolog insan biliyorsunuz birçok sosyolog arkadaşımız alındı oralara ciddi çalışmaları var. O anlamda ciddi bir gelişme gördüm" (Parti-3)

4.1.2.2. Alt tema 4. olumsuz değişimler

Sosyal hizmet politikasının değişimi kapsamında elde edilen veriler değerlendirildiğinde katılımcılardan bazıları sosyal hizmetlerin suistimal edildiğini, ihtiyaç sahiplerine ise sosyal yardımların ulaşmadığını ve sosyal politikalarda eşitlikçi olmayan yaklaşımın benimsendiğini vurgulamıştır:

"Ben 20 yılda büyük bir değişim geçirdi bence reform yapıldı. Öncelikle şeyle ilgili 6284 zaten büyük bir değişimdi kadınlara çok büyük haklar tanındı. Şimdi kadınlara çok büyük haklar tanındı ama aynı zamanda ben bazılarını çok fazla olduğunu düşünüyorum. Bazı konularda doğru kelimeyi bulmak istiyorum ve yanlış bir şey söylemek istemiyorum. Mesela şunu gözlemliyorum evet haklar çok güzel ihtiyacımız olan haklar ben konukevlerinde bunu bu hakları kullananların çok küçük bir miktarının gerçek mağdurlar olduğuna inanıyorum. Bunun birçok kişi tarafından suistimal edildiğine inanıyorum burada mesela şöyle ki madde bağımlısı olan kadınları mesela sanki bazen destekliyor gibiyiz. Mesela kadınlar madde kullandıktan sonra kadın konukevlerine gelip burayı konaklama yeri gibi kullanabiliyorlar. Bunun haricinde aklıma gelenler uzaklaştırma, kadın eşini uzaklaştırdığı zaman keyfi uygulamalar oluyor burda. Mesela bizim kuruma gelen kadınlardan ben bunu vali yardımcımıza da iletmıştim bu konuyu gelen

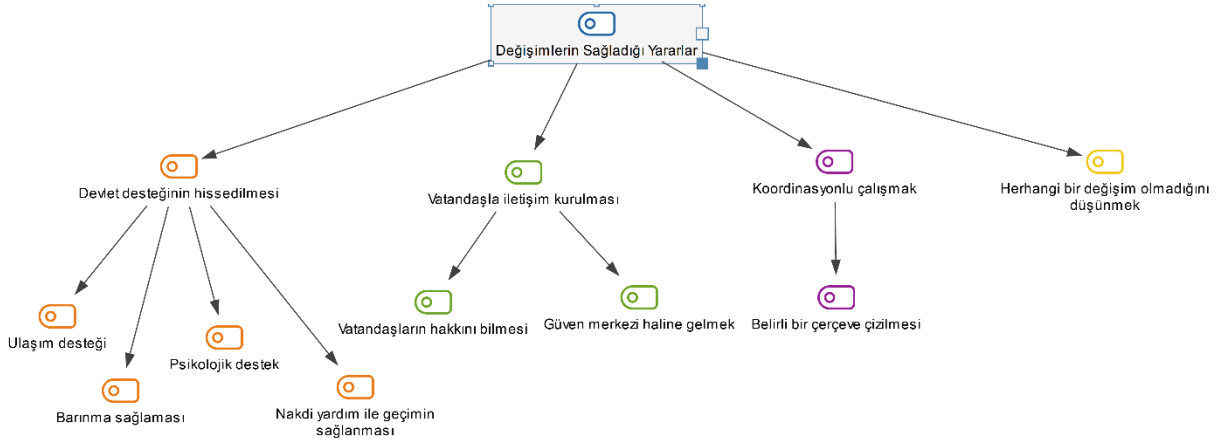
birçok kadın şey almak istiyor koruma tedbir kararı almak istiyor. Aslında kadının can güvenliği riski yok gerek olmadığını biliyoruz ama şu ki diğer kadınların tedbir kararı var diye kadınlarda alıyor mesela gitmek istedikleri yere polis kontrolünde gitmek istiyorlar. Yanında polis olsun biz olalım araç eşliğinde gidilmesi için bunlarda gereksiz uygulamalar oluyor. Yani devlete külfet oluyor bana göre ve şöyle koruma tedbir kararı aldıktan sonra can güvenliği riski olan kadınlar kendileri polise bildirmeden mesele çıkış yapmak istiyorlar biz onu bildiriyoruz ama bazıları dışarı kendi imkânları ile çıkmak istiyor biz buna tabi izin vermiyorduk o dönem şu anda da izin vermiyoruz. Veya şehir dışına gidebiliyorlar mesela kadın alışverişe gitti bizim personelimizle şehir dışına gitmek istiyor onu zorla tutamıyorsun hemen polise üst yazıyla haber veriyoruz. Hemen haber verme şansımız da olmuyor telefonla hemen şifahen veriyoruz birçok vaka da bunu şifahen yapmışızdır. Sadece bireysel iletişimle kadınları korumaya çalışmışızdır; aslında koruma tedbir kararı alınıp çıktıkları zaman can güvenliği riski de var herhangi bir olay yaşandığında burada yine kolluk sorumlu olacak veya biz sorumlu olacağız. Bunlar hani biraz bana yanlış geliyor. Burada hani detaylı hani gerçekten can güvenliği riski olanlar belki alacak bir de tedbir kararı almışsa başka yaptırımlar da olması gerekiyor. Tek başına sokağa çıkması gizlilik kararı da olması gerekiyor." (Belediye-1)

"En çok yakında bir çalışma bitirdim dolayısıyla seksenden bu yana ne idik ne olduk şeklinde bir çalışma. 1980 ile 2011 arası bambaşka ele aldım 2011'den sonra bambaşka bir şey yaptım oldu. 2011'den sonrasını sosyal politikalarda tamamen eşitlikçi olmayan bir yaklaşım olduğunu hatta seksenden bu yana son derece zorlu mücadeleler sonunda elde ettiğimiz kazanımların kısmen tehdit altında olduğunu ki bugün biliyorsunuz artık 6284 sayılı yasa bile tartışmaya açıldı, öyle değerlendiriyorum." (STK-3)

"Fakat bunun hakkınca ve gerçekten ihtiyaç sahibi olan kişilere ulaşmaması bizim açımızdan olumsuz olarak değerlendirebiliriz bunu" (STK-7)

4.1.3. Ana tema 3. değişimlerin sağladığı yararlar

Sosyal hizmet bağlamında sosyal politikanın değişimi kapsamında gerçekleştirilen araştırmada elde edilen veriler incelendiğinde karşımıza çıkan ana temalardan bir diğeri de sosyal politika değişimlerinin sağladığı yararlardır. Bu kapsamda devlet desteğinin hissedilmesi, vatandaşla iletişim kurulması, koordinasyon ve herhangi bir değişimin olmaması ön plana çıkmış olup tüm alt temalar Şekil 4.4'te gösterilmektedir.

Şekil 4. 4. Sosyal politika değişimlerinin sağladığı yararlar (MAXQDA 24- hiyerarşik kod-alt kod modeli)

4.1.3.1. Alt tema 5. devlet desteğinin hissedilmesi

Sosyal hizmet politika değişimlerinin sağladığı yararlar kapsamında elde edilen veriler incelendiğinde bazı katılımcılar devleti yanında gördüğünü, psikolojik destek verildiğini, nakdi yardımlar ile insanların geçimlerini sağlamaya çalıştığını, sosyal tesislerin çoğaldığını ve ulaşım ile desteklendiğini, barınma ve yiyecek gibi temel gereksinimlerinde giderilerek insanların temas ettiği her noktada iyileşmenin sağlandığını vurgulamıştır:

"Devleti yanında görüyor her şeyden önce eşlerine kendilerine zulmeden eşlerine karşı biraz daha kendi ayakları üzerinde durabildiğini görüyoruz. Çünkü bunlar bir yani sığınmaya veriliyor, harçlık veriliyor, avukat tayin ediliyor ceza işlerinde Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK)'da bir avukat tayini var mesela bu da sosyal politika olarak sayılır mı bilmiyorum ama kişinin hukuka erişimine çok ciddi bir katkı. Onun dışında adli yardım kurumu var. Dolayısıyla bunların avantajları büyük." (Akademisyen-1)

"Örnek ikinci bir şey yani şöyle tek bi psikolog vardı, eskiden ben katılıyorum ben yıllardan beri siyasetin içindeyim. Şu anda 23 tane psikolog var. Bayanların ayrı, erkeklerin ayrı, çocukların ayrı ve Kürtçe, Türkçe, Arapça bilen psikologlar var. Yani özellikle imtihan açıldı. Kürtçe bilen, Arapça bilen bu yani hizmetin altına kimler elini taşın altına sokabilir, cesaret edemez. Yarın bi ihtilal oldu." (Parti-4)

"Fakir ailelere destek tamam mı? Kocasını cezaevinde olanlara iyi güzel bir destek. Oğlu asker oranlara yardımcı oluyorlar sosyal yardımlaşmadan. Kocasını ölmüş yeşil kartlı bir insanın dul olur onlara ayrı maaşı bağlanması artı bu elektrikten sudan faydalanmaları hani ondan iyi yönleri vardır." (Muhtar-1)

"Diyarbakır'da tesis olarak son 20 yılın en üst zirvesinde şu anda Diyarbakır'da 8 tane kadın bakıcı evi var evden kaçan çocuk evleri var. Oranın kuaförleri ayrı tıraş eden ayrı yemekleri

ayrı ve sosyal aktif ettiler, spor olsun, her şeyi yapıyorlar. Emniyete önlemini alıyor. En örnek benim bir çocuğum evden kaçmış 18 yaşına kadar devlet onu alıyor oraya besliyor. Aile çocuğu ikna olursa aile teslim ediyor. Yani sosyal tesisler çoğalmış, Allah razı olsun her ilçede. 2 gün önce Çınar'da açıldı. Yani teşekkür ederiz. Tekrar bu konuda bu hükümetimize Cumhurbaşkanımıza teşekkür ederim, eskiden tek bir tane vardı, o da Tiralo yolunda. Oda huzurevi, evden kaçan sahipsiz olan insanlar ordaydı. Şu anda Diyarbakır'da butik otel ayarında 8 tane kadın sığınmaevi var. Konforlu dayalı döşeli, çalışma masaları, tenis masaları hepsi." (Parti-4)

"Bilmiyorum, belki ücretsiz ulaşım kartları vesaire bir şeyler de veriyorlar. Ulaşım konusu ve bu değişimden insan hayatını temas ettiği her konuda iyileşme sağlıyor. Bunların artması lazım. Olması lazım, artması lazım, daha da çoğaltması lazım." (Akademisyen-1)

"E tabii ki barınma konusunda iyileşme sağlıyor ev veriyorsunuz, yiyecek veriyorsunuz, gıda konusunda iyileşme sağlıyor." (Akademisyen-1)

4.1.3.2. Alt tema 6. vatandaşla iletişim kurulması

Sosyal hizmet politika değişimlerinin sağladığı yararlar kapsamında elde edilen veriler incelendiğinde bazı katılımcılar ise vatandaşla iletişimin kurulduğunu, yönetimin birebir vatandaşla iletişim halinde olduğunu, vatandaşı ziyaret ettiklerini, sorunlarını dinleyerek destek olduklarını ve en başta vatandaşların haklarını bilmelerine yardım ettiklerini belirtmiştir:

"Bir yanında bu konuda Aile ve Sosyal Hizmetler çalışanlarına biz minnettarız. Diyarbakır'da birebir vatandaşlarla diyalog halinde olmaları, birebir vatandaşlarımızı ziyaret etmeleri birebir evlerine gitmeleri, onların dertleri dertlenmek, o saha çalışmalarındaki ekip ruhuyla çalışmaları, ekiplerin her zaman sahada olması, bir mağduriyet olduğunda İl Müdürlüğünün bünyesindeki bütün kuruluşların seferber olması gerçekten de Diyarbakır'da güzel bir değişim olduğunu düşünüyorum." (Sendika-1)

"Her şeyden önce vatandaşlar haklarını biliyor bunu biliyor." (Akademisyen-1)

4.1.3.3. Alt tema 7. koordinasyonlu çalışmak

Sosyal hizmet politika değişimlerinin sağladığı yararlar kapsamında elde edilen veriler incelendiğinde bazı katılımcılar, sosyal politikalar kapsamında verilen hizmetlerde koordinasyonlu çalışıldığını, Sosyal politikaların 20 yıllık değişim içinde olduğu ve iyileşme sağlandığı, gerçekleştirilen sosyal yardımlara ilişkin ise belirli bir çerçeve çizildiğini vurgulamıştır:

"Ben bunların hepsini Diyarbakır'da yaşadım. Bu kadın da zaten bizim Diyarbakır'dan can güvenliği riskiyle bizzat kendimin götürdüğü bir kadındı ve 4 kızı vardı bu kadının gittiği yerde de zaten eğitim imkânı sunuldu kadın okuma yazma öğrendi. Daha farklı bir kültürde gayet güzel uyum sağladı yani. ŞÖNİM'lerin Diyarbakır açısından değerlendirebilir misiniz? Bence ŞÖNİM'lerin olması olumlu ben Aile Sosyalde Diyarbakır'daki Aile Sosyalde çok fazla şey var, personel var, uzman personeller var. Ben birçoğunda şey olduğunu, iyi olduğunu düşünüyorum. En azından ben kendi çalıştığım arkadaşlarım o dönemde şu anda da zaten beraber çalışıyoruz ama sığınmaevinde sürekli bir koordinasyon halinde olduğumuz için Aile Sosyalde özellikle çalışan birkaç arkadaşım var hepsi ben belediyede olduğu halde birçok alanda bana destek olmuşlardır. Biz hep koordineli çalışmışızdır. Mesela kadının durumunu onlarda bilir. Ben bilirim, karşılıklı paslaşırız. Mesela kadının durumunu onlardan öğrenirim. Ona göre bir uygulama sosyal çalışma yapabiliriz veya mesela örnek vereyim, bir öğrenci gelmiştir. Bizim kurumda hani benim dernekle çalışmam veya bireysel çalışmalarla bildikleri için o öğrenciyi orada daha iyi imkânlar sunulur diye mesela belediyeye gönderdikleri de olmuştur. Hani bu alan bu anlam bu bağlamda şudur, yani amaç, sosyal çalışmaların hani olması gerekli ve şey çözüm noktasında bir çalışma diyelim. Ona hani duyarlılar ben onu beğeniyorum. ŞÖNİM'lerde şöyle bizim Diyarbakır'da 6 tane de kadın konukevi var, doğru mu? Konukevi var Aile Sosyalde şu anda 2 tane sanırım 5 bizim bir tanesi kapandı çünkü 5 tane oldu. Bağların var Kayapınarı'nda yok. Artık dörde indi, dörde indik, Bağlar, Biz ve 2 tanede Aile Sosyalin var. ŞÖNİM üzerinden kadınların dağıtımına başlandığı birkaç yıl öncesinde başladı sanıyorum. Burada da psikiyatri yani ruhsal sorunları olan kadın sayısı ve madde kullananda kadın sayısında çok büyük artış var ki bize söylenen bu kadın profillerini yani Aile Sosyalin kadın konukevi yöneticileri de aynı durumdan şikâyetçiler, bir can güvenliği riski olanlar kadınlarda onlar zaten şimdi sizin yani Aile Sosyalin olan kadın konukevinde daha güvenlik önlemleri daha iyi olduğu için bir sığınmaevi onun için kadın konukevi onda kullanıyor." (Belediye-1)

"Tabi tabi bu 20 yıllık değişimden bahsediyoruz. Tabi bence iyileşme sağlanmıştır dediğim gibi yani işte bu yardımın belli bir çerçeve içine girmesi bile bir iyileşmenin sonucunda iyileşmeyi gösterir. Büyük iyileşmeler sağlamıştır insanlar çok. Yani insanların mağduriyeti en azından göz önünde yani bu şey için söylemiyorum, insanlar çok mağdur ve işte aslında sosyal yardımlar olmuyor ve göz önünde görünmüyor değil. Yani ne yardım, hani insanların gözünün içine sokularak yapılıyor, ne de insanların mağduriyetlerini katbe kat mağdur, yardıma alırken mağdur gözükmüyor. Daha da mağdur bir duruma gelmiyor. Bu bence de çok olumlu yani yani o değişimler için." (STK-1)

4.1.3.4. Alt tema 8. herhangi bir değişimin olmadığını düşünmek

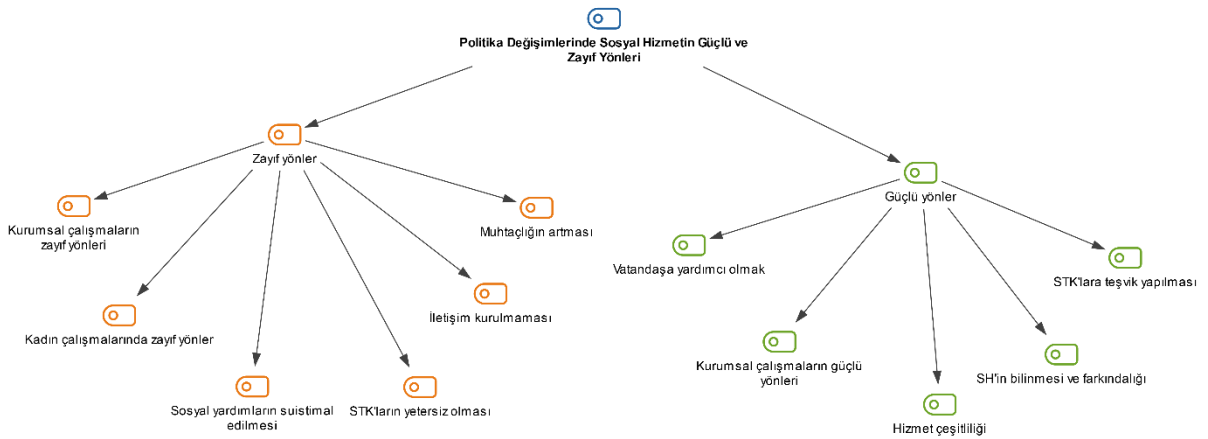
Sosyal hizmet politika değişimlerinin sağladığı yararlar kapsamında elde edilen veriler incelendiğinde katılımcılardan biri, vatandaşa temas edilmesinin, güvende hissettirilmesinin ve devletin her anlamda yanında olduğunu düşünmesinin önemli

olduğunu vurgulayarak vatandaşların kendini güçlü hissetme noktasında eksik kaldığını vurgulamıştır:

"Tabii ki yapılabilir illa yüzlerce çalışan üzerinden olmak zorunda değil. Hani var olan arşiv üzerinden bir tarama da yapılabilir. Bu olduğunda yerinde sosyal hizmet tam da bakanlığın asıl şeyinde icracı bakanlık olma isteğindeki temel gerekçeyi yerine getirmiş olur. Vatandaş gelmeden ben ona yetişebileyim zaten. Hani sosyal devlet olmanın da gereklerinden birisi bu sanki o orası kaçırıldı gibi. Şöyle yani işte mesela vatandaşa temas etmiş olmak yalnız değilsiniz demiş olmak biz buradayız demiş olmak. Evet, bunlar güçlü çünkü bir yurttaş kendini güvende hissetmek istiyor. Benim başıma bir şey geldiğinde ben kime gideceğim bunu bilmek açısından kıymetli. Bu güçlü yanı ama işte onu değiştirip dönüştürmek ya da onu kullanmak onu bir argüman halindense onu varoluş gerekçemiz olan yurttaşla gitmek yurttaşla gitmiş olmakla onun derdi varsa çözümsüzse ona çözüm bulabilmek işte o daha da güçlü yapardı ama eksik kaldık." (Sendika-2)

4.1.4. Ana tema 4. politika değişimlerinde sosyal hizmetin güçlü ve zayıf yönleri

Sosyal hizmet bağlamında sosyal politikanın değişimi kapsamında gerçekleştirilen araştırmada elde edilen veriler incelendiğinde karşımıza çıkan ana temalardan biri de politika değişimlerinde sosyal hizmetin güçlü ve zayıf yönleridir. Bu kapsamda güçlü ve zayıf yönler ön plana çıkmış olup tüm alt temalar Şekil 4.5'te gösterilmektedir:

Şekil 4. 5. Politika değişimlerinde sosyal hizmetin güçlü ve zayıf yönleri (MAXQDA 24- hiyerarşik kod-alt kod modeli)

4.1.4.1. Alt tema 9. zayıf yönler

Sosyal politika değişimlerinde sosyal hizmetin zayıf ve güçlü yönleri kapsamında elde edilen veriler incelendiğinde katılımcılardan katılımcıların büyük çoğunluğu sosyal hizmetin zayıf yönlerini vurgulamıştır. Bu kapsamda bazı katılımcılar, kadın çalışmaları alanında zayıf yönler odağında şiddet döngüsünün sosyal hizmet kurumları için dezavantaj olduğunu, kadın konukevlerindeki hizmetlerin ihtisaslaşmadığını ve farklı hizmetlere gereksinim duyan kadınlar arasında tartışmaların yaşandığını belirtmiştir:

"Sonuçta kumaş bu ve de bundan dolayı da bu şiddet döngüsünün Diyarbakır'daki sosyal hizmet üreten kurumları açısından dezavantaj olduğu kanaatindeyim" (Akademisyen-2)

"Sosyal politikalar konusunda geçen bir toplantıda da dile getirdim. Kişilere balık tutmayı öğretelim. Sadece yemeği öğretmeyelim sosyal yardımlar konusunda. İstihdama mı yönltilmesi yani? Evet, istihdama yönlendirelim istihdamı artırmamız lazım. İstihdamı yaparken de artırırken de adaletli davranmamız lazım. Özellikle şunu söyleyeyim, ilimizde son 2-3 yıl sanırım 3 yıla yakındır. Bir İş-Kur müdürümüz var. Yeni gelmiş Allah razı olsun. Hakkaniyetli ve adaletli çalışan bir müdür. Devlet bütünlüğünü düşünen bir müdür öyle söyleyeyim size, bize o şekil insanlar lazım yöreye. En basit örneğini söyleyeyim, TYP adı altında biliyorsunuz 9 aylık bir süreç var Toplum Yararına Çalışma Programı. Daha önceki süreçlerde hep aynı kişiler çalışmış. Aynı kişilerin çalışması topluma zararlıdır. Örnek diyorum şurada bir yardım kolisi varsa hep yardım kolisi, hep aynı kişiye, aynı birime gitmemesi gerekiyor. Bugün a aldıysa yarın b alması lazım. Yarın c alması lazım. Eşitliği dağıta bilmemiz için eşit mesafede olabildiğimizin göstergesi olması lazım. Daha önce bu yanlışlar yapılıyordu. Şu anda düzeltilmiş inşallah temennim devam etmesi. Sosyal yardımların da ikinci diğer sorumlusu varsa onu da alayım bağlamak açısından diyorum. Bu değişimlerin hangi alanlarda iyileşmeler sağladığını düşünüyorsunuz? Benim istediğim safhada ilerleme kaydetmemiş. Şahsi düşüncem olarak halen Sosyal Yardımlaşma Vakfına yardım talebinde bulunmaya gelen insanların sayısı halen fazla ve dikkatimi çeken şey şu kişide bağımlılık yapıyor, alışkanlık yapıyor. Ulus olarak biz böyleyiz. Rahatlığımıza düşkünüz. Çalışmadan kazanalım, çalışmadan yiyelim. Nasıl olsa geliyor böyle değil. Biz insanlarımızı çalışmaya, çalıştırmaya, öğretmeye, öğretimi artırmaya yönelik pozisyonlar almalıyız. Eğitimler düzenlemeliyiz ve yönlendirmeliyiz diye düşünüyorum." (STK-5)

"Zayıf olan yönler şu andaki en büyük sıkıntımız engelli, yaşlı ve ruhsal sorunları olan kadınların bu kadın konukevlerinde kalması. Bu kadınların mesela engelli veya yaşlı bakım merkezlerinde veya hasta bakım ne deniyordu? Bakım merkezleri diyelim, engelli bakım merkezlerinde ve vesaire oralarda kalması için boşluklar var onların düzenlenmesi gerekiyor. Mesela şöyle ki, kadın dışarıda kalmayacak deniliyor ama kadın yüzde belki %70- %80 engelli önceki gün örnek vereyim, bir kadın sosyal inceleme raporunu hatta hazırladık. Şu anda burada okuta da bilirim size. Yürüyemiyor, kadın normal konuşmıyor. Kadın doğru konuşmıyor, yani normal konuşmıyor, iletişimi çok zayıf ve kadın tuvaletini yapıyor. Kadının altına bizim gece

geldiği için personelimiz bakım elemanı zaten yok. İki görevlimiz güvenlik ile gece nöbeti görev yapan arkadaşımız var onlar mesela kadını odasına çıkaramadılar üst kata yatak odasına. Kadın salonda misafir edildi, tuvalete gidemediği için zaten gitmek de istemedi. Bilmediği için farkında değil. Sürekli halılar, koltuklar tabi kirlendi mesela ben az önce 15 tane halıyı, 2 tane koltuğu yıkamaya verdim. Sabah gelecekler ve ilgilenecekler. Yani mesela bu kadının için düşünün ki bir günde 3.000 TL en az bir masrafımız oldu 3.000 liraya lüks bir otelde konaklayabilirdi. Ya bu da bir külfettir bana göre devlete, ben sabah Aile Sosyale gittim. Bütün müdürle toplandık ŞÖNİM'de Yeter Hanım da dâhil geldiler. Onlarda aynı konudan şikâyetçi kadın sabah saatleri çıkışını yaptı. Ben dedi polise gideceğim dedi. Oğlumun yanına gideceğim. Polise gönderdik ben karakolun da içine girmesini istemiyorum çünkü biz aynı durumu yaşadığımız için o kurumdakilerinde aynı durumu yaşamaması için ben onlarla iletişim kurup dışarıda kadının işlemlerini halletmeleri için destek olmaya çalıştım. Kadın orada da durmamış. Bizimkiler tekrar oradan almışlar. Hiç evrak olmadığı için kimlik vesaire hiçbir şey yok. Kadın tekrar ŞÖNİM'e bırakıldı, ŞÖNİM'in bahçesinden kadın içeri girmiyor, dışarıda, sokakta kaldı. Biz bunu mesela engelli birimine göndermek istedik. Bakım merkezine göndermek istedik. Bunun için sosyal inceleme raporu hazırladık vaka kapatma raporu hepsini detaylı hazırlatıp gönderdik. Aile sosyal, bununla ilgili çalışma yapacaktı. Ne yaptılar bilmiyorum. Mesela bunları direkt biz gönderemiyoruz. Hepsi kadın konukevine geliyor. Kadın konukevleri de bunun için uygun yerler değil. Orada sağlıklı olan kadınlar da var. Madde bağımlısı olan kadınlar da var yani konukevlerinde ihtisaslaşma yok." (Belediye-1)

"Bununla ilgili yine aynı çalıştaylarda bu sorun dile getiriliyordu. Bununla ilgili hiçbir çalışma yapılmadı ya ihtisaslaşma olması gerekiyor. Mesela nasıl ki bir can güvenliği riski olan kadınlar varsa onun için bir konukevi varsa engelliler için de ayrı bir kadın konukevi olması gerekiyor. Eğer ruhsal salgınlara olanlar için psikiyatri daha hazır olacak psikoloğu da hazır olacak. Hem onları belki rehabilite çalışması olacak orada ama böyle bir uygulama yok. Yani bize gelen bazı çocuklar var anneleriyle gelen sağlıklı çocuklar o çocuklar zaten travma yaşamışlar o katlanarak kurumlarda devam ediyor. Biz onlara tabi korumaya çalışsak da bunu aynı ev içerisinde ne kadar önleyebilirsiniz? Gecenin bir yarısı bağırarak bir kadın intihar etmek isteyen gece bir kadın mesela bayram günü kadının çıkışını yaptık. Kadınlar işte tartışmalar oluyor. Çünkü sağlıklı değiller yani." (Belediye-1)

Sosyal politika değişimlerinde sosyal hizmetin zayıf yönleri kapsamında bazı katılımcılar ise, kurumsal çalışmaların zayıf yönleri olduğunu, idari yönetim çalışmaları kapsamında referanslı işlemlerin yapıldığını, meslek elemanlarının alan dışı olması ve buna bağlı gerçekleştirilen hizmetlerde empatinin yapılamadığını belirtmiştir:

"Devletin imkânları var. Dolayısıyla bu konuda ben inanıyorum. Zaman içinde bunlar da rayına oturacak. Yani biz devlet olarak aslında 10-15 yıldır biraz devletleşmeye çalışıyoruz. Eskiden

daha karanlık haller vardı biz hatta devleti sorgulayamıyorduk falan şimdi şükürler olsun Allah var biz vatandaş olarak kendimizi özgür ve huzurlu hissediyoruz. Ama bu tür parasal meselelerde daha istediğimiz düzeyde devleti hizmeti ayağımıza getiremedik. Hala da bürokraside öyle o hava ben devletim. Hâlbuki biz öyle bir düzeye geldik ki geliyoruz ki diyoruz biz 85 milyon vatandaş bu devletin sahibiyiz cumhurbaşkanından tutun hizmetliye kadar. Hepsi bizim rehberlerimiz. Paralı çalışanlarımız işini yapacaklar. O düzeye geldiği zaman eminim ülkemizin refah düzeyi çok çok daha iyiye gelecek ve zengin de mutlu olacak fakir de mutlu olacak. Şimdi zengin insansa bilse ki fakir var. Neredeyse insanın uykusu kaçır değil mi? Veyahut fakir bilse ki hakkına ulaşıyor o da zengine dua edecek. Zekât müessesinin asıl sebebi de bu değil mi yani? Yani fakir ile zengin arasında böyle bir köprü kurmak o biraz zor oldu. Yani zekât kavramı şu anda artık isteyen akrabaları filan veriyor ama fakir fukara ciddi anlamda ona ulaştıracak bir müessese yok onun için yani o konuda da iyi bir düzeye ulaşılacağına inanıyorum. Bu Aile Sosyal Politikalar olsun, belediyeler olsun, belediye de bilgileri aslında Aile Sosyal Politikalardan alıyor. Bunu daha iyi yapmaları lazım ve biraz daha mert davranmaları gerekiyor. Bakıyorsun işte ufak bir maddi sorun var hemen diyor bunun ki olmadı. Kardeşim yani, hele bir bak gerçekten buna geçimin sağlıyor mu, sağlamıyor mu yani Cumhurbaşkanımızın hoş bir ifadesi var diyor ki; ailedeki insan başına düşen paraya göre refah pay verilecek. Adam diyor evde 7 kişi var. Bir tanesi sigortalı asgari ücretli. Hele bir 7'ye böl bakalım durum nedir yani o durumlara da geleceğimize inanıyorum. Bizde de vatandaş bazen çok şey istiyor o da var ama ne edip edip özellikle vatandaşımızı bu koli dağıtım işinden kurtarmamız lazım. Vatandaşımız efendim, ben acilen kapıyı çalıp bana koli yardım edebilir misiniz? Şeklinde o durumdan kurtarmamız gerekiyor. Ben bu kanaatini taşıyorum. Vatandaşa tam gözü doymadı. Yani ben artık aldım bu kadar bana yeter demedi. Ondan sonra bir açıdan da imkânları olanlar da vatandaşa istediğimiz düzeyde ilgi göstermeye alaka göstermek gösterip seve seve verip adam diyor ki, mesela sayın cumhurbaşkanının ekmeğini yiyorsun diyor. Sen ne diyorsun cumhurbaşkanının ekmeğini mi yiyorsun, bu nasıl akılsızlıktır yani böyle diyen siyasetçiler bile var yani. Peki, son 20 yılda sosyal yardımlarda kurumsallaşma olmadı mı? Her geçen gün iyiye doğru gidiyor. Her geçen gün iyiye doğru gidiyor zaten ben umutvar olduğum için bunu söylüyorum ama nihai şey ben uluslararası çalışmalarım da var ben teşkilatın üçüncü toplantısında bir katkıda bulundum. Dedim ki, yani şimdi biz 61 ülkeyiz gelin dedim yani her birinin bütçesinin yüzde beşinin Hilafet Bankası adında bir bankaya verin, bütün dünya fakirlerine yetiyor. Öyle bir talepte de bulunmuştum dolayısıyla bizde bunları tek kalem altına alacağız dolayısıyla ahbap çavuş ilişkisi azalır millet birbirine fırça dağıtmaz. Başkanlar ne kadar azalırsa vatandaş o kadar rahat eder. Başkanlık çoğaldıkça bizim işimiz zorlaşıyor." (STK-6)

"Evet, sosyal politikaların değişimleriyle ilgili şöyle diyebilirim. Zayıf yönleri bazı meslek elemanlarının içinde hani olmadığı çalışmalar veya meslek elemanlarının başındaki yani işi ehli olmayan kişilerin hani başa gelip çok daha şey çok empati kuramaması. Yani bu konu bizim özellikle sosyal hizmet uzmanları açısından en çok yaşadığımız sorundur. Yani sürekli hani bir merkezi atama ve yereli önemsememiz sebebi de bu. Yani meslek mesleği içinde alanda sahadaki

birinin hani başa gelip yol gösterici olması daha iyiyken bu politikaları sürekli yani alan dışındaki kişilerin hani bunu yönetiyor olması. Alan dışı derken sosyal hizmet uzmanları dışındakileri mi kastediyorsunuz? Ya ben bunu şu an dışındayken sosyal hizmet uzmanlarının dışındaki yani sosyal hizmet uzmanları dışında tabii bu sadece sosyal hizmet olsun diye demiyorum ama özellikle ama Sosyal Politikalar ve Aile Sosyal Hizmetler dediğimizde aklımıza sosyal hizmet uzmanları çok geldiği için yani ya da uzun dönem o kurumda çalışan yani sahada ama çalışmış olan birinin hani bir müdür ya da sorumlu olması diğer alttaki çalışanların yani kişiye, halka ve ihtiyaç sahibine, müracaatçıya diyelim daha çok destek verebileceğini düşünüyorum. Hani bununla ilgili şöyle bir örnek de verebilirim, yani gördüğüm birebir bir gittiğimde. Şöyle bir durum, hani sosyal hizmet uzmanının verdiği kararlar, raporlar sonucu ile amirin reddetmesini çok gördüm ben. Özellikle ASP'deki sosyal hizmet uzmanları için. Çünkü bizde hani meslek elemanı diye bize hani anlatılıyor ama baştaki sosyal hizmet uzmanı sorumlu ya da bu alanda iyi bir yani hâkim biri olsaydı muhtemelen bu kadar problem yaşanmayacak önceden şu an son amirlerin hani meslek elemanlarını olup olmadığını bilmiyorum ama Önceki süreçte çok hani imamların hani müdür olduğunu çok duyduk. Yani tamam ama sahada değilse o meslek elemanı durumunun, mesleğin fraksiyonu, rollerini bilmediği için meslek elemanı ile çok ciddi problemler yaşadığını gördük. Bu açıdan bu bir, ikincisi ya ben bunu bakanlık nezdinde de şöyle söyleyebilirim Diyarbakır dışında da." (STK-2)

Katılımcılardan bazıları ise Bakanlığın alana hâkim olmadığını, müdürlerin görev süresinin kısa olduğunu, sosyal hizmet müdürlerinin seçiminde seçilen kişinin işinin ehli olması gerekirken il müdürlerinin vasıfsız olduğunu, sosyal hizmetlerin gerçekleştirilirken daha sık denetimlerin yapılması gerektiğini ve araştırılmanın önemini vurgulamıştır:

"Bakanlığın da hani bir bu alanda hâkim olması gerektiğini düşünüyorum, hatta ben şu anki güncel eleştirim de Sosyal Çalışma Bakanı Vedat Işıkhân, sosyal hizmet uzmanı ve bizim hocamızdı okulda. Onun Aile ve Sosyal Hizmet Bakanlığının başında olması sosyal açıdan çok çok daha iyi bir yol olacağını düşünüyordum daha iyi çözümler ama her zaman alan dışı birinin başa gelmesi aslında genele baktığımızda alt taraf da aynı durumda. Yani yerel de öyle. Hani alan dışı kişilerin yönetiyor olması bu benim gördüğüm zayıf yönlerdir." (STK-2)

"Yani şimdi müdürlerin seçiminde yani sosyal hizmet müdürlerinin seçiminde şunu getirelim, başa hizmet eden getir başa gerçekten halkın arasına karışacak vatandaşını bulacak didikleyecek yanlış nerededir, doğru nerededir? Şunun hesabını çıkaracak haklının hakkını haksıza vermeyecek kişileri getirsinler başa. Yani ee görüyoruz ben muhtar olalı yaklaşık 10 tane müdür değişti. Böyle olmaz ki yani bir müdür tam oraya bağımlı, bağlanacak, işini yapacak hop onu gönderiyor. Yeni gelen orayı kavrayana kadar yarım yılı geçiyor. Kavradı yarım yıl hop o bir yere, o bir yere öyle olmaz ya birazda görev sürelerinin uzatılması gerekir. Başka zayıf yön var mıdır?" (Muhtar-2)

"O da idarecilerin elindeki bir şey ekip işidir. Bak bu müdürden evvel bir tane il müdürü vardı, tanıımıyordum ama hizmet olarak o biçimdi, öğretmendi. Her kesimi her ilçeye hizmeti vardı gidiyordu ama siyasi hırslar yüzünden öyle aktif çalışkan, insanları istemeyen insanlar vardı, aldılar onu." (Parti-4)

"Zayıf yönleri ise yani ben şahsen göremedim. Çalışmıyor, çalışıyorlar ama nedir? Yani bunları biz beraber hizmet. Hani şimdi yani nasıl söyleyeyim? Sosyal Politikalar yardımcı oluyor her yönüyle bizlere yardım ediyor. Biz insanlar olarak üçkâğıt peşindeyiz. Onları kandırıyoruz, yani yazıktır." (Muhtar-1)

"Tam araştırmıyorlar tam böyle araştırmacı değiller mesela benim mahallemde geçen yıl sadece akülü değil, manuel sandalye dağıttıklarını duyduk başkada bir şey duymadık. Bireysel olarak gidip sadece manuel sandalye dağıttıklarını duyduk. Ama şu şekilde olması gerek. Her yeri muhtardan sorun, çevreden sorun gezin elemanlarınız var, personelleriniz var, anket defterleri verin, onlara dolaşınlar evleri, bir evde yaşlı var mı, yatalak var mı? Öyle insanlar geliyor ki kadın yaşlı 2 tane yaşlı bir tane onlara bakan genç var. Hiç haberi dünyadan yok. Ne bakıcı maaşından haberi var ne ilaçtan haberi var ne evde bakımdan haberi var, haberi yok ya bir çalın kapıları bilin yani. Bunlarda zayıf yönleri" (Muhtar-2)

Kurumsal çalışmaların zayıf yönleri kapsamında bazı katılımcılar, siyasi karşıtlığın ve kurumsal iş yüklerinin fazla olduğunu, yardımların ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmadığını, bakanlıkta iş birliklerin azaltıldığını, ekiplerin koordinasyon içinde çalışmadığını; ancak kurumların birbirleriyle iletişim halinde olmaları gerektiğini vurgulamışlardır:

"Yine siyasi karşıtlık da fazla. Şimdi toplumun bir kesimi devlete karşı güçlü bir mesafe içinde, tepkisellik içinde olduğu için verdiğiniz hiçbir hizmeti kıymetlendirmeme şeklinde zihinsel bariyer problemi yaşıyor var görünüyor yani problem durumu söz konusu. Bu onları kıymetsiz yapmaz ayrıca sonuçta bu ülkenin insanları, vatandaşları ve onları devletin merhametinden, şefkatinden, hizmetinden mahrum etmemek lazım. Böyle düşünüyor olmaları geçmişin birikimiyle hatalarıyla açıklamak anlamak mümkün. Ama bu psikoloji yani ne yaparsan yap memnun edememe psikolojisi, hizmet üreten ve götüren sosyal hizmet kurumlarından ziyade sistemsel bir şeydir daha makro ölçekte ilişkilerin izdüşümü doğal olarak da sosyal hizmeti etkiliyor. Bu da bir yine dezavantaj çünkü hizmet üretenleri motivasyonunu olumsuz etkiliyor. O açıdan dezavantaj." (Akademisyen-2)

"Yoksulluk da tabii göçün doğal sonucudur yoksulluk. Bundan dolayı da bu hizmetleri üreten götüren kurumların iş yükünün diğer illere göre daha fazla olmasına bağlı olarak bir şey var. Yine Diyarbakır'da kültürel kodlar, şiddet üretime maalesef aile içi şiddet, sokak şiddeti üretimine daha uygun bir atmosfer sunuyor kültürel ortam sunuyor. Burda coğrafyanın iklimin, kültürün ve de sosyoekonomik imkân ya da imkânsızlıkların teşvik edici hazırlayıcı etkisi var." (Akademisyen-2)

"Politika üretme ve uygulama konusunda. Buradan şey çıkarmıyorum şu mahalleye çok hizmet veriliyor, şu mahalleye az hizmet veriliyor, somut örneklendirme yapamıyorum. Ama bunun potansiyel bir şey olabileceği endişesi duyuyorum. Bunlar tabii dezavantaj olarak Diyarbakır nispeten ülke genelindeki diğer bölgelerle illerle kıyaslandığında göç alan bir il, göç alan insanlar şehirlerde yoksulluk ve yoksunluk göstergeleri diğer illere göre yüksek olur daha fazla olur yoksunluktan kastım da bazı hizmetlere erişim ile ilgili bilgi ve beceri yetersizliğinden kaynaklı olarak yoksunlukların yaşanma ihtimali var." (Akademisyen-2)

"Ama bu yardımın gerekli mercilere sağlıklı bir şekilde ulaştırılmaması zayıf yönüdür. Yani bir kez daha belirtmiş olayım. Nüfus sahibi kişilerin eş, dost, akraba ile veya tanıdık aracılığıyla bir yardıma ulaşması zayıf yönüdür. Çünkü sosyal hukuk devleti ilkesi gereğince bütün vatandaşlar eşittir. Anayasal bir kanuni ilkedir, bu eşitlik ilkesidir dediğimiz. Dolayısıyla o devletin sağladığı hizmetlerden bu ülkenin her vatandaşı her bireyi kendini hakkı oranında kendi ihtiyacı oranında yararlanmalıdır. Maalesef bunu pek gözlemleyemiyoruz. Zayıf yön olarak bunu söyleyebiliriz." (STK-7)

"Ama eskiden o kadar çok iş birliği yapılıyordu ki Aile ve Sosyal Hizmetler Müdürlüğü ile falan, giderek azaldı gibime geliyor. Çünkü ben bunun genel bir politikanın yerele yansıyan boyutu olduğunu düşünüyorum." (STK-3)

"En zayıf yön koordinasyonsuzluk. Yani Valilik kurumunun bence de biraz daha koordinasyonu sağlayacağı bir ekip kurarak bütün kurumları bu tür sosyal politikalarda en etkin şekilde kullanabilmek için çaba sarf edebilir şimdi yüksek düzeyde bir koordinasyon olmamasına rağmen bu kadar çalışma yapılabiliyorsa bence yüksek bir koordinasyonla ortaya çok ciddi şeyler çıkabilir. Bence bu koordinasyonunda parça olmak, pay almak, yardımcı olmak rol almak isterim her zaman" (Akademisyen-1)

"Zayıf noktaları da dediğim gibi muhtarlarla, STK'larla bunu Ziraat Oda Başkanları olabilir, ilçenin yaptığı zaman. O ilçede bulunan STK'larla, muhtarlarla altı ayda bir, bir araya gelmelerinin daha da verimli olacağını düşünüyorum." (Muhtar-4)

Son olarak kurumsal çalışmaların zayıf yönleri kapsamında bazı katılımcılar ise, gerçekleştirilen sosyal hizmetler ve yapılan sosyal yardımlar ile tüketim toplumunun oluşturulduğunu, dışarıdan alınan ürün sayısının çoğaldığını ve dışa bağımlı hale geldiğini, ASDEP çalışmalarının duyulmadığını ve daha çok durum tespiti olarak uygulandığını, kurumsallaşmanın anlaşılmadığını, vatandaşlara yönelik kamu spotlarının kullanılmaması ve müfredat dışına çıkılmadığını ifade etmiştir:

"Üretim ekonomisi oluşmadı. Tüketim toplumu oluştu tüketim oluştu yani bunun birkaç örneğini verebiliriz. Örnek veriyorum yatlara verilen yakıt sübvansese ediliyor devlet tarafından. Kimlerin yatları var malum. Zengin çok üst düzey insanların % 10 dilimine belki giremeyen insanların ondan faydalandığını biliyoruz. Ama öte yandan tarımla ilgili devletin olmazsa olmaz dediğimiz halkın beslenmesiyle alakalı çalışmalar içinde olan vatandaş, tarımla ilgilenen

vatandaşların elektrikleri kesiliyor. Zaten zamlı alınıyor, elektrikleri kesiliyor ödeyemedikleri için ondan sonra ürünleri tarlada kalıyor. Ürün yetiştirmekten sıkıntılar yaşıyor. Yetiştirdiği ürünü de maliyetinin altında satmak koşulları olduğundan zarar ediyor ve bir sonraki sene zarar etmektense ekmezeyim icar dediğimiz şeye hizmet satın alınması şeklinde başkasına vereyim diye düşünüyor ve ekmekten vazgeçiyor. Bu da tarım politikamızın ne kadar zayıf olduğunu, kötü olduğunu, üretimin azaldığını ve buna bağlı dış ticarete dış ithalata yöneldiğimizin kanıtıdır." (Parti-2)

"Hükümetin dışarıdan aldığı ürün sayısı çoğalarak devam ediyor. Yani tarımda eskiden kendimize yeten bir ülkeyken bugün dışa kısmen bağımlı hale geldik." (Parti-2)

"Valla ben duymadım onu. Herhangi bir ziyaret olmadı o zaman? Ben görmedim herhangi bir ziyaret olmadı." (Muhtar-3)

"Yok değil çünkü sadece şeye dönüştü. Durum tespiti ama orada kaldı. Yani durum tespit edildi mesela diyelim ki işte Yenişehir İlçesi Şehitlik Mahallesi 90. sokakta bir Aile Sosyal Destek Programı çalışmasında bir çalışma yürütüldü. Orada hane bazlı ziyaretler ve birçok sorun tespit edildi. O sorunlar işte programa yüklendi ama orada kalıp hani oraya iletişim oraya gitmek sonuca ulaştırılmıyor. Sonuca ulaşma olmayınca oradaki çalışan da tükenmişlik hissediyor. Çünkü diyor ki ben gittim, tespit ettim, geri getirdim ama yok yani hani büyük bir kısmı arşivden öteye gitmedi. Orada bir zorlanma var" (Sendika-2)

"Kurumsallaşmanın ne olduğu anlaşılıyor insanlar işte bize niye vermiyorlar? Biz de fakiriz diye düşünüp direk böyle bir algı var. Bunun belki en büyük zayıf yönü budur ve bu zayıf yönü ortadan kaldıracak için önemli olan tek şey belki de şeydir iyi bir PR (Halkla İlişkiler) çalışması ama şu yönde bir PR çalışması, yani hükümet için söylüyorum, şu yönde bir piar çalışması yardımların nasıl yapıldığına dair ne yapıldığına dair bir yönetmelik, şey, bir ne bileyim broşür dağıtımı yani aslında ipini koparan herkese ya da işte isteyen herkese verilmediğini, belli şartları sağlayan belli bir şartın üstünde olan insanlara verildiğini ve her yardımın ayrı bir anlama mesela insanlar sadece yardım olarak görüyor." (STK-1)

"Mesela evde bakımı, şey sosyoekonomik desteği. Mesela hala Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfının yardımları ile Sosyal Hizmetlerin yardımları arasındaki farkı anlaşılmasını görünüyor vatandaşlar nezdinde benim gördüğüm. Belki bu eksikliklerin giderilmesine dâhil belli bir bilim şey, bir reklam çalışması mı, bilgilendirme mi olur? Vatandaşlara yönelik belki kamu spotu olur bilemiyorum. Böyle bir çalışma yapılması gerekiyor bu zayıf yönü." (STK-1)

"Yani zayıf yön demeyelim de aslında bunu tıkandığı noktalar diyelim. Hani bazı konularda tamamen prosedürlere ayak uydurmak zorundalar. Yapılması gereken çalışmaları tamamen devletin göndermiş olduğu müfredata göre yapmak durumundalar orada tikanıklar var. Onun dışında aslında yapılan şeyler gayet iyi ama yapmış olmak için yapmamak gerekiyor. Bu da gelen talimatlarla aslında burada yerellere bu anlamda yetkiler ve sorumluluklar verilmeli gibi geliyor bana. Çünkü bir şey gönderiliyor, bir mevzuat gönderiliyor ya da bir çalışma gönderiliyor. İstanbul'la Diyarbakır aynı değil mesela öyle düşünün. Türkiye geneli yapılan şeyler coğrafyaya göre yapılması gerekiyor esnek olmalı." (STK-4)

Sosyal yardımların suistimal edilmesi kapsamında ise bazı katılımcılar, sosyal yardımların suistimal edildiğini, yardımlar konusunda sosyal hizmetlerin yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini, STK'ların ve diğer sivil toplum kurumları ile sosyolojik farkındalığın yetersiz olduğunu belirtmiştir:

"Sosyal yardımlarda suistimal olduğunu düşünüyorum. Kesinlikle suistimal olduğunu düşünülüyor. Hak etmeyen kişilerin o yardımı aldığını aslında belki de daha çok ihtiyaç sahibi olan, daha çok ailenin almadığı gözlemlerimiz mevcut buna dayalı olarak onu söylüyoruz." (STK-7)

"Yardımlar konusunda sosyal hizmetlerin yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Yeniden yönetmeliğin düzenlenmesi gerekiyor. Kurum direk olarak kişiyi olayı yerinde incelemesi ve kuruma sosyal yardımlaşma vakıflarına da gerekli yetkilerin verilmesi lazım A şahsı değil. Örnek veriyorum, Reşit Can olarak yardım talebinde bulunmuşsam sadece Reşit Can'a bakmasın. Sosyal gelir anlayışına bakılmaması gerekiyor. Reşit Can'ın adına kayıtlı resmi olarak hiçbir şey yok. Ama arabası var 3 tane dairesi var ve halen devletten yardım alıyor. Sosyal yardımlarda suistimal olduğunu mu düşünüyorsunuz? % 99 suistimal oluyor geçmiş yıllarda pandemi sürecinde ondan önce de ben buna birebir şahit olan insanım. En basit örneği yeşil kart döneminde şunu gördüm. Kişinin altında 4 çarpı 4 var 300 dönüm arazi ekliyor ama kişi yeşil kartlı. Kabullenilecek bir şey değil. Çünkü bu yeşil kart demek devletin bütçesinde çıkan yardımlar devletin cebinden çıkmıyor, vatandaşın cebinden çıkıyor. Hak edene verilmesi lazım. Hak etmeyene bunu yapmamız gerekiyor diye düşünüyorum. Teşekkür ederim." (STK-5)

"STK'ların ya da diğer sosyal hizmet üreten kurumların dezavantajlarından birisi, bu heterojenliği doğru okumayla alakalı farkındalık düzeylerinin yetersiz olması, olduğunu düşünüyorum." (Akademisyen-2)

"Şehirde Türk var, Kürt var Çerkez var, Ermeni var, Roman var başkada bilemediğim bir sürü etnik gruplar söz konusu. Bunların sosyolojik olarak merkez kenar ilişkileri bağlamında durdukları yer ve merkeze olan sosyal mesafelerinin ne olduğu, onların beklentilerini karşılama konusunda kritik sorulardan biridir. Bu heterojenlik ve farklılıkların yönetimiyle ilgili bu sosyal hizmet üreten kurumların yönetimleri ya da hizmet elemanlarının yani tabiri caizse hepsini elma bahçesi olarak görme, belli bir yanılısama yaşadıkları oysa bu bahçede elma var, armut var, üzüm var, şeftali var ve her birinin ihtiyacı farklıdır, hassasiyeti, beklentisi farklı. Bu bir dezavantaj olarak düşünülebilir. İkincisi bir dezavantaj Diyarbakır insanı politik farkındalığı gelişen insanlardır. Politik farkındalık aynı zamanda kendi içinde ayrışmalar da içeriyor. Bu ayrışmalar, devlete karşı olan mesafe üzerinden kategorize edilebilir, yani devlete yakın olmak uzak olmak, karşı olmak tanımlanabilir, dine yakın olmak uzak olmak şeklinde tanımlanabilir. Ama en çok muhtemelen birinci değerlendirme, a veya b partisine yakın olmak uzak olmak şeklinde kategorize edilebilir. Sosyal hizmet üretenlerin bu konuda ne kadar renk körü oldukları hususunda çok emin değilim. Biz ve ötekiler, bize yakın olanlar bize uzak olanlar, ayrımının politika geliştirmede ve uygulamada adaletin ne kadar gözetildiği hususunda bir bilgiye dayalı

olarak konuşmuyorum sadece insanların ideolojik körlükle hizmet üretebilme potansiyeli, politika geliştirme potansiyelini bilen biri olarak bugün a, yarın b, öbür gün c kim olursa olsun bu körlükten kurtulmak çok şey ister. Ciddi bir irade ister, farkındalık ister, cesaret ister dolayısıyla da ben bu körlüğünde dezavantajlarından biri olduğunu düşünüyorum." (Akademisyen-2)

Ayrıca bazı katılımcılar kurumsal çalışmaların zayıf yönleri kapsamında ASDEP ile iletişimin kurulamadığını ve toplum içindeki dayanışmanın zayıflatıldığını vurgulamıştır:

"ASDEP diye bir uygulama vardı. Yani ilk 5-6 yıl önce mesela o işte bütün muhtarlarla toplantılar yapılıyordu. Muhtarla iletişim halinde hani bu işte bu hafta ya da şu tarihte sizin mahallenizde ya da sizin işte çevre köyünüzde gelip bir Aile Sosyal Destek Programı kapsamında bir çalışma yapacağız denilmişti O zamanlar gerçekten çok ciddi bir iletişim de vardı; birçok yurttaş, sosyal hizmetlerin ne olduğunu bilmiyordu. Sosyal hizmetleri nasıl desteklerin olduğunu, nasıl bir mevzuatının olduğunu bilmiyordu. Çok kıymetli bir işti ama sonrasında kurumun çalışan sayısının azlığından kaynaklı ASDEP çalışanı olarak işe alınan arkadaşlarımız şeye dönüştü işte normal hani burada işe alınan işte çocuk hizmetleri gibi kadın hizmetleri, ekonomik destek biriminde meslek elemanı gibi çalışması yapıldı. Orada bir kopukluk var. Şimdi tabii ki valilik düzeyinde bir iletişim var ama tabii ki valilik buranın üst amiri. Ama kurumun işleyişi açısından hizmetlerinin götürülmesi açısından orada bir kopukluk olduğuna inanıyorum. Çünkü mesela protokol veya ya da yapılan işlerde valiliğin yaptığı işlerin büyük bir kısmı sosyal hizmet, ama sosyal hizmet çalışanlarının ya da kurum olarak sosyal hizmetlerin varlığı orada çok görülüyor. Orada bir şey olduğunu görebiliyoruz. Yani bir kopukluk olduğunu görebiliyoruz" (Sendika-2)

"Bu önemli bir güçlendirme ama öbür taraftan zayıf olanı kendi içinde çözebileceklerini konuları dahi en basit bir konuyu dahi kuruma getirmek, bu da toplum içindeki dayanışmayı aslında zayıflatıyor. Biz her zaman şunu ifade ederiz. Ne toplumun içinde ne kadar dayanışma güçlüyse o kadar bağımlılık azalır. Bağımlılık azaldığında da o toplum kendini daha çok ifade edebilir, daha çok daha demokratik olur. Burada zayıflığı da böyle ifade edebilirim." (Sendika-2)

4.1.4.2. Alt tema 10. güçlü yönler

Sosyal politika değişimlerinde sosyal hizmetin zayıf ve güçlü yönleri kapsamında elde edilen veriler incelendiğinde bazı katılımcılar da sosyal hizmetin güçlü yönlerini vurgulamıştır. Bu kapsamda kurumsal çalışmaların güçlü yönleri, hizmet çeşitliliği, sosyal hizmet farkındalığı, sivil toplum kuruluşlarına teşvik yapılması ve vatandaşa yardımcı olmak gibi güçlü yönler ön plana çıktı.

Kurumsal çalışmaların güçlü yönleri kapsamında bazı katılımcılar maneviyatın güçlü olduğunu, yapılan yardımlarla vatandaşın kendini çaresiz hissetmediğini, bazı yerel bölgelerde ki yöneticilere ulaşmanın kolay olduğunu, yardımların çoğaldığını ve hizmet veren kurumlarında dezavantajlı kişilere pozitif ayrımcılık yapıldığını belirtmiştir:

"Yirmi yılda yaptıkları hizmetleri anlattık, söyledik. Benim şu anda bulunduğum ne tesadüf ise, ne hikmetse tesadüfen ziyade burada bir nene yaşıyordu. Az evvel söyledim ya gecenin üçünde nene tek başına yaşıyordu. Oğluyla gelini torunları Tekirdağ'da yaşıyorlar. Hatta ben onlarla gece görüştim, uğraştım oğluyla. Annenin maaşı da var, emekli maaşı var. Gel annene sahip çık o emekli maaşı da sana kalsın. Hanımı kabul etmediğinden dolayı ben bu teyzeyi müdürle görüşüp, sayın müdürüm dedim bu gece çünkü teyze çok affedersin altına ediyordu ve teyze Alzheimer hastası olmuştu. Teyzeyi sosyal hizmetlere götürdükten sonra ben teyzeyi iki defa ziyaret ettim. Allah nurlar içerisinde yatırsın pandemi döneminde rahmet etti. Teyzenin hafızası yerine geldi. Daha hafızası var iken ben ona sosyal hizmetlerden bahsettiğim zaman bana küfür ediyordu. Ben dincim, ben gitmiyorum, sonradan onu götürdükten sonra bana diyordu Allah senden razı olsun. İyi ki beni getirdin. Gerçekten müdür bey gece üçte götürdü onu. Yani iyi noktaları bu. Dedim ya tesadüfen ziyade tevafuk olduğunu düşünüyorum." (Muhtar-4)

"Güçlü yön şunu söyleyebiliriz, hani. Vatandaşın kendini çaresiz hissetmemesi" (Sendika-2)

"Diyarbakır'daki sosyal hizmetlerin politika değişimleri sonucunda zayıf ve güçlü yönler nelerdir? Evet değişime şahit olacak kadar uzun Diyarbakır'da olmadım. Yani burada değişime şahit olacak kadar yaşamadım. Mevcudu da biraz önce konuştuk. Zayıf ve güçlü yönleri en güçlü yönü çok kolay bir şekilde idari yöneticilere ulaşmak bu muhteşem bir güçlü yön. Yani İstanbul'da da bir süre yaşamış biri olarak idari yöneticilere ulaşmanın ne kadar zor olduğunu biliyorum. Diyarbakır'da vali, vali yardımcısı, kurum müdürlerine ulaşmak çok kolay." (Akademisyen-1)

"İkinci bir şey devlet demin söylediğim geçmişin ihmali ile ilgili hükümet gerçekten de açık ya da örtük bir şekilde Diyarbakır başta olmak üzere bütün doğu ve güneydoğu illerimize pozitif ayrımcılık yapıyor kaynak kullanımı ve artırımında. Bu da hükümetin bu farkındalığını kurumlar bağlamında pozitif ayrımcılık olarak düşünmek lazım. Çünkü yukarı ikna edilebilir bir şeydir zihinsel koda sahip. Bakanlar, cumhurbaşkanları, valiler vesaire avantaj ve dezavantajla ilgili başka diyebileceğim başka aklıma gelmiyor. Teşekkür ederim hocam." (Akademisyen-2)

"Yani güçlü yönler, yardımlar çoğaldı" (Parti-2)

Hizmet çeşitliliği kapsamında güçlü yönlere vurgu yapılmıştır. Böylelikle bazı katılımcılar, evde bakım hizmeti, ŞÖNİM hizmetleri ve yaşlı ve engelli bakım hizmetlerinin güçlü yönler arasında olduğunu ifade etmiştir:

"Şu evden alınıp bırakılması çok iyi bir hizmettir. Evdeki bakıcıya verilen bildiğim kadarıyla ek bir ücret veriliyor. Hem hastaya yani ihtiyaç sahibine hem de bakıcısını ayrı bir ücret veriliyor diye biliyorum. Bu anlamda iyidir. Bu anlamda ailelerin ekonomik anlamda biraz daha rahat ettiği kişi, normalde belli bir yaşa geldiği halde işte aileye katkı sunma yerine aileden aldığı maddi şeyi karşıladığını görüyorum. Yani o anlamda iyidir bence." (Parti-3)

"İşte diyorum ya başta söyledim hepimizin aklına iyi ki ŞÖNİM var burada çünkü her dakika arayabildiğimiz, bir kadını araca alıp götürebildiğimiz, karakol üzerinden iletişim kurduğumuz ve başında da son derece becerikli arkadaşlar var bir sürü sorunu kendi şeyleri nedeni ile hallediyorlar yetenekleri. ŞÖNİM'in uygulamalarında gizlilik kararları olsun işte. Sosyal ekonomik olsun o noktada sıkıntı yaşadığınız oldu mu? Valla ben doğrudan başvurularla ilgilenmiyorum onun için bilmiyorum size dediğim sosyal, ekonomik sıkıntılar, ekonomik ihtiyaçların karşılanması konusunda sıkıntı olduğunu duyuyorum. Bunun Türkiye'deki, ŞÖNİM ekonomik destek veriyor muydu onu da bilmiyorum? Biz sosyal yardımlaşma ve Dayanışma Vakfından kadınlara destek sağlıyorduk onda bir azalma olduğunu duyuyorum arkadaşarımdan. Ama gizlilik konusunda hiçbir sorun yaşamadık ŞÖNİM ile. İyileşme görmüyorum valla kusura bakmayın." (STK-3)

"Sosyal en güçlü yönlerinden az önce de birinci ikinci sorumuz da söylemişim. Yaşlı ve engelli bakımı konusunda en güçlü yönü o olmuştur." (STK-5)

Bazı katılımcılar ise yaşadıkları bölgede, sosyal hizmetin bilinirliğinin ve farkındalığının arttığını, meslek elemanlarının da sayıca artış gösterdiğini belirtti. Ayrıca sosyal politikalar arasında en güçlü bulgulardan birinin ise sivil toplum kuruluşlarına yönelik gerçekleştirilen teşviklerin olduğunu ifade etmiştir:

"Güçlü yönler ise yani bu son özellikle şöyle diyeyim, Diyarbakır'da önceden hani mesela kurumların hani az oluşu, Yani şu an her yerde mesela SHM'lerin açılması bu benim için çok ciddi bir önemli gördüğüm bir boyut çünkü ulaşım özel tek bir yerdeyken farkındalık, yani bilinmezlik insanların bilememesi, çekimserliği, bunlar şu an her yani mahallede, her ilçede diyelim daha doğru olması ve insanların hani daha böyle geçerken bile görünce bunun ne olduğu diyen belki bir kafasına oturur. Bu açıdan ben bunun hani her yerde olmasını yani iyi buluyorum. Ha eksik mi eksik? Ben daha da artmasını bununla ilgili çözümlerde de söylerim ama her yerde artış oluşu meslek elemanlarının şu an fazla oluşu yani çalışma anlamında fazla oluşunu da pozitif buluyorum." (STK-2)

"Bu bence sosyal politikalarla ilgili güçlü bir yön. Bunlara belki biraz da teşvik yapılabilirse hani? Bu güçlü yön, daha da güçlenebilir diye düşünüyorum. Yani bu iş insanların STK'lar falan kamu tarafından biraz teşvik edilip motive edilirse ya da söyleyeyim, daha da güçlenebilir." (STK-1)

"Güçlü yönüne gelirsek güçlü yönü de Diyarbakır'daki sosyal politikalarla ilgili güçlü yönünde insanlar aslında yine dediğim gibi yardım etmeyi seven insanlardan oluşuyor. Aslında insanlar mesela iş adamları örgütleri var yine bu STK ve kamu ortaklığının olmamasından dolayı bu gerçekleşmiyor; ancak güçlü en önemli güçlüğünü de bu zaten insanların yardım edin Yani iş insanlarının da yardım etmek istemesi, iş insanlarının da bu alana girmek istemesi." (STK-1)

"Şimdi güçlü yönleri şudur yani millete yardımcı oluyorlar" (Muhtar-1)

Son olarak bazı katılımcılar ise yaşadıkları bölgenin geleneksel değerleri ile yaşadığını ve bütünleştirici olduğunu, devlet imkânlarının vatandaşın lehine kullanıldığını, insanların sosyal güvenceye ihtiyaç duyduğunu ve sosyal güvence sağlandığını, hizmetlerin sosyal devlet anlayışı kapsamında gerçekleştirildiğini ve SED yardımlarının arttığını vurgulamıştır:

"Avantajları ile ilgili bir şey söylemek gerekirse bölge insanı bütün modernleştirici, modernleşmeci, bütün değişimlere dönüşümlere rağmen hala geleneksel değerleri şefkat, merhamet, ayıp, günah, sevgi, cömertlik gibi geleneksel değerlerin o birleştirici, bütünleştirici, insandaki bireydeki insani özü bir yerden sonra ortaya çıkarayım ve biz insanın önce şeklindeki bir yere taşıma konusunda yani o şiddet üreten kültürün yanında insandaki fitri, doğal özü ve güzellikleri de ortaya çıkaran bir şey de var bağlam da var. Bu yönüyle bakıldığında tırnak içinde söylüyorum minimumla azla yetinme kanaatkâr olma şeklinde bir kültürel, zihinsel, psikolojik yapıya da sahip olması da sosyal hizmet üretenlerin dezavantajıdır. Yani bir dokunuşla Allah razı olsun duygusunu yaşatabiliyorsunuz bir ev ziyaretiyle bir cüzi maddi katkıyla bu memnuniyeti yaratmak mümkün. Bunu Türkiye'nin her tarafında minimumla yetinme eşiğinin daha yüksek olduğunu demek mümkün. Diyarbakır bağlamında bu önemli bir sosyolojik olgu olduğunu düşünüyorum." (Akademisyen-2)

"Bunu sanırım önceki sorularda cevapladık şu şekilde, devletin artık bir fil taşın altına elini sokması, insanlara yardım götürme çabası içerisinde olması tabii ki bu güçlü bir yöndür" (STK-7)

"Bahsetmek gerekirse devletin bütün imkânları elinde bu imkânları vatandaşın lehine kullanmak için de var güçleriyle çalışıyorlar" (Sendika-1)

"Güçlü yön olarak şunları şu da yani sosyal hizmete bakımlı insanlar olarak a kişisi olsun b kişisi olsun yani örnek buraya bir insan uğrasa mağdurdur. Sosyal güvenceye ihtiyacı var. Biz Diyarbakır halkı ona her zaman yardımcı olmaya çalışıyoruz." (Parti-4)

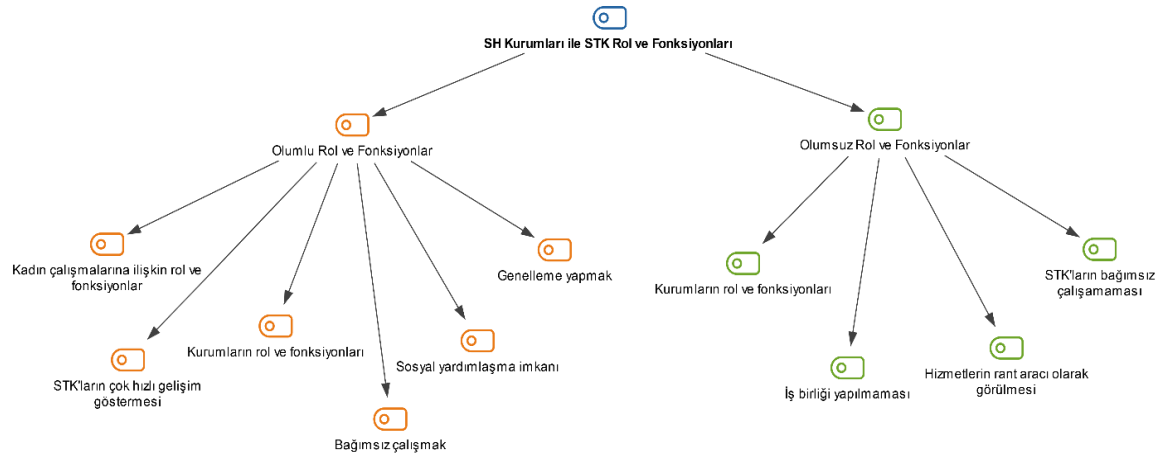
"Şimdi hocam biliyorsunuz bunlar doksanlı yıllar seksenli yıllara gidersek kimse kendi yaşlısına bakmıyordu. Kimse kendi annesine babasına bakmıyordu ama son 20 yıldır devletimizin izlemiş olduğu politikalar neticesinde annesine de bakıyor çünkü devletimizi sosyal devlet olması yönünde. Bunu nasıl anlatayım? Bunu bir görev olarak sürdürmesi bizim için önemlidir. Bugün annelerini, babalarını, yakınlarını götürüp yurtlarda bakım evlerine terk edenler ama günümüzde sosyal devletin hem hastaya hem bakımını yapan bakıcıya aidat ödüyor bildiğim

kadarıyla bu açıdan devletimiz ve hükümetimiz müthiş bir görev üstlenmiştir. Biz bunu destekliyoruz. Tabii ki başka bir platforma çekmeden yani demin dedim ya sivil toplum kuruluşlarından art niyetli olanlarda var ama bu projeyi destekleyen bu hizmeti ayakta alkışlayan dernekler sivil toplum kuruluşlarımız da var ama bazılarının bizim izlediğimiz kadarıyla böyle kendine sanki bir gelir bi şey gibi ben böyle rastladım. Onun için söylüyorum, bunun yapılmaması lazım. Her şeyi erbabına bırakmak, bırakılması lazım. Ben buna inanıyorum elinde yani erbabına dediğimde elinde bırakılması lazım." (Parti-1)

"Güçlü yönleri dediğim gibi eskiden okul okuyamıyorlardı, şey yapamıyorlardı. Şimdi verdikleri maddi anlamda destek SED yardımları olsun, sosyal destek yardımları olsun bunlar bakıcılara verilen destekler olsun bunlar güzel yani bunlar olumlu güzel yönleri." (Muhtar-2)

4.1.5. Ana tema 5. sosyal hizmet kurumları ile stk rol ve fonksiyonları

Sosyal hizmet bağlamında sosyal politikanın değişimi kapsamında gerçekleştirilen araştırmada elde edilen veriler incelendiğinde karşımıza çıkan ana temalardan birini sosyal hizmet kurumları ile sivil toplum kuruluşlarının rol ve fonksiyonları oluşturmuştur. Bu kapsamda tüm alt temalar Şekil 4.6'da gösterilmektedir.

Şekil 4. 6. SH kurumları ile stk rol ve fonksiyonları (MAXQDA 24- hiyerarşik kod-alt kod modeli)

4.1.5.1. Alt tema 11. olumlu rol ve fonksiyonlar

Sosyal hizmet kurumları ile sivil toplum kuruluşlarının rol ve fonksiyonları kapsamında olumlu rol ve fonksiyonlar ön plana çıkmıştır. Bu kapsamda katılımcıların çoğunluğu kurumların iş birliği içinde çalıştığını; ancak yeterli denetimin yapılmadığını belirtmiştir:

"İşte ŞÖNİM ile müthiş çalışıyoruz çalışırken şunu biliyoruz yani biz 6284 sayılı yasanın hazırlık sürecinin tanımladığımız tek kapı çalışması bu değildi. Yani bizim hayalini kurduğumuz ve açılmasını istediğimiz ŞÖNİM bu değildi. Arkadaşlarımız büyük imkânsızlıkla çalışıyorlar. Ellerin altında psikologları yok, avukatları yok kapıda güvenlikleri yok. Bazen kiralanmış araçları yok ama ŞÖNİM'i soranlara ben hep şöyle diyorum, bir tane başvuruda çünkü çok iyi bir iş birliği yaptık Viranşehir'de öldürülmek üzere olan bir kadın hızla yetiştirmemiz gerekiyor. Benim elimde imkân var. Ben hemen araç gönderebilirim bir gönüllümü gönderirim ya da para verir bir araç kiralarım ya da bir refakatçi takarım yanına. Ama koruma sağlayamam dolayısıyla biz ŞÖNİM ile bir iş birliği yapıp hızlı bir şey onun nakledilmesine yönelik jandarma polise bir şey yazdık, 2 gücü birleştirdik ve inanın 2-3 saat sonra kadın güvenli bir sığınmaevindeydi. Hayatını kurtardım. Yani böyle 2 yarım bir tam ediyoruz. ŞÖNİM'den çok memnunuz biz bölgedeki tüm ŞÖNİM'lerden. Türkiye'de genel bir eleştirisi var kadın hareketinin ŞÖNİM'e yönelik ama bence bireysel olarak ŞÖNİM'de çalışan ve imkânsızlık içerisinde çabalayan insanlara karşı değil. Beklediğimiz ŞÖNİM bütün alt yapısıyla hazırlanmadığı için. ASP ile gayet iyi çalışıyoruz, iş birliği yapıyoruz. Fakat mesela biz protokol listesindeydik valilik bir süre biz de gitmedik. Nedir bunların bu politikalar filan diye o da bizi çağırıyor artık yani bazı ilişkilerde kopmaya başladı. AFAD'a akredite olmak için başvurular yaptık. O afetten sonra onlar kabul oldu. ASP ile iş birliği halinde çalışıyoruz. Ama geçen günkü kadın bir Vali Yardımcısı, burada kadına yönelik şiddet konusunda toplantı yapmış il koordinasyon kurulunu toplamış hiçbir sivil toplum kuruluşu yok KAMER'de yok. Belediyelerin sığınmaevi açmasına yönelik bir şey tartışılıyormuş. Asıl biz orada olacağız çağırıyor, yani dışlayan bir politika da var. Ondan da memnun değiliz. Sivil Toplum Kuruluşlarıyla kurumlar arasında koordinasyon sıkıntısı var mı? İşte bu var, vali demeyeyim valilikte bir şey oluyor yani son 2-3 toplantıya çağırılmadık. Teşekkür ederim, biz tek değil hiçbir kadın kuruluşu çağırılmadı. Bu merkezi bir politika mıdır? Sivil toplum kuruluşlarını dışlayarak çalışma diğer kurumlarla yerel kuruluşlarla bir sıkıntımız yok." (STK-3)

"Evet, güzel bir soru. Yani az önce o söylediğim şeyler tabii ki buradan hani benzer cümleler çokta hani birebir kurmak istemem ama sivil toplum örgütleri de şöyle bir durum söyleyebilirim, sivil toplum örgütleri bir dönem çok iyi burada, yani halen de aktif, çok çalışıyorlar ama bir dönem, biraz daha serbestliği yüksek olan gruptu ve diğer kurumlarla da etkileşim içinde daha fazla bir durum rolleri vardı ama bu son zamanlarda biraz yani fikir ayrılığı da olabilir ya da farklı durumlar da olabilir. Tabi ki sonuçta bir kontrol altında çalışmak olarak hani bazı engel olabileceği için yani sivil toplum örgütleriyle diğer devlet kurumlarının çok yan yana hani olmadığını gördüm ben açıkçası. Sivil toplum örgütlerinin rol ve fonksiyonları hakkında şu an ben iyi düşünüyorum. Çünkü hem kendi Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği olarak hem de bizim meslek sosyal uzmanlarının başka STK'larda çalışmalarını da çok gördüğüm için gerçekten çok aktif bir şekilde çalışıyorlar. Yani mesela diğer sosyal politikalara nazaran devlet kurumuna nazaran daha aktif çalıştıklarını görüyorum ben bu konuda. Bu son süreçte özellikle hani içinde olduğum dönemde şey sivil toplum örgütlerinin iyi çalıştığını gözlemledim." (STK-2)

"Şimdi tabii benim bildiğim kadarıyla Aile Sosyal Politikalar üzerinde ayda 80 trilyon gibi bir ödeme yapılıyor bu az bir rakam değil. Ancak şu açıdan yeterli değil. Bazen bakıyorsun adam hak etmediği halde alıyor hak ettiği halde hakkına ulaşamıyor böyle sıkıntılar var yani burada tam ciddi elle tutulur bir denetimin olmadığını hissediyorum. Ben o kanaati taşıyorum. Tabii bu Türkiye geneli yapılan iyileştirme bir şekilde buraya da yansımış, ona da şahidim. O da güzel ama iyinin daha iyisi daima var. Yani özellikle dezavantajlı insanların milli gelirden paylarını almaları için bizim sivil toplum olarak sesimizi yükseltmemiz lazım." (STK-6)

Kadın çalışmalarına ilişkin rol ve fonksiyonlar kapsamında sosyal hizmet kurumlarındaki olumlu rol ve fonksiyonlar değerlendirildiğinde ise, kadınların maddi ve manevi desteklendiği, kurumların daha fazla iş birliği yaparak çalışmasının önemli olduğunu ve bu kapsamda sık sık iletişime geçildiğini belirtti. Ayrıca kadın kooperatiflerinin desteklendiğini ve şiddetin önlenmesi için Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Komisyonunun kurulduğunu vurgulamıştır:

"Siyasetin daha çok içinde olduğu bir dönemde kadın konukevlerinde daha çok böyle çalışmalar da yapılmış. Kadınlara bazı şeyler empoze edilmeye çalışılmış, bildiğimiz gördüğümüz, şahit olduğumuz mesela ben bilgisayar şeyinde gerilla müzikleri. Gerilla müziklerinin bizim bilgisayarda ne işi vardır değil mi? Veya işte o paçavra renginin orada da daha çok görsellerle dekorasyonda kullanılması. Onun haricinde mecmuaların siyasi mecmualar. Görsellerle çocukların hepsi görsellerle çocuklara okutulan dergiler vardı. Sözde marşlar vardı sözde. Bunların hepsi ben kendim bizzat elime aldığım bulduğum ve ilgili yerlere ilettiğim şeylerdi kanıtladı. Dediğim gibi siyasi rant için kullanılmışlar. Orada bazı telkinlerde bulunmuş. Yani amaç o dönemde bana göre çok da şey değil. Kadın hakları değil, kadına özgürlük değil bana göre. Maksat çok daha farklı olduğu görülüyor, anlaşılıyor. Birçok işte benimle aynı fikirde bu anlamda ama şu an için biz kadınlara orada misafir ediyoruz. Kadın konukevlerinde haklarını anlatıyoruz. Hukuku yönden Aile Sosyalde yine yardımlarla ilgili bilgiler veriyoruz. SED yardımları varsa kadınların çıkışlarını yaptığımızda da biz iletişimi kesmiyoruz. Mesela benim bizzat ilgilendiğim aileler var. Kadın konukevinden çıkarıp dışarıda kendi imkânlarımızla kadınlara işte şey yardımlar, sosyal yardımlardan faydalandırıp bir de zaten biliyorsunuz. SED yardımı aile bir ev olmadan o yardımı bağlanmıyor. Önce kadının dışarıda bir ev tutması ve bazı eşyalar normalde işte yaşamını sürdürebilmesi için bazı şeylerin olması gerekiyor. Bunları sağladıktan sonra o SED yardımları vesaire hani o şeyi süreci yaptığım olmuştur? Halende takibini ettiğim kadınlar mesela birkaç gün öncesinde 4 yıl önce çıkardığımız bir kadını depremzede olunca konteynere yerleşti. Konteynerde süre bitti, çıkması gerekiyordu. Özel şeyle alakayla kaymakam beyle görüşüp kadının çünkü 4 tane çocuğu vardı. SED yardım alıyor. Sadece çok az imkânla yaşıyor onu mesela süreyi uzattık, kalmasını sağladık ve buna benzer çalışmalarımız var" (Belediye-1)

"Rol ve fonksiyonları hakkında neler düşünüyorsunuz? Herkes bir şeyler yapmaya çalışıyor bence yerinde gördüm. Kurumların daha iyi bir iş birliğine ihtiyaç var. Daha iyi bir iş birliği olur ise bu kurumların kendi aralarında. Şu an yapılan 100 katının yapılacağından zerre şüphem yok. Teşekkür ederim." (Akademisyen-1)

"Son 20 yılda Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı kuruluşlarda ve sivil toplum örgütlerinde baktığımızda gerçekten de diyalog halinde çalışmaları vardır. Sadece bu sendikal anlamda değil, diğer kuruluşlar anlamında bunun siyasi partilere anlamında da söyleyebiliriz. Bunu STK'lar anlamında da vakıflar anlamında da gerçekten güzel bir diyalog halinde çalışıyorlar. Bir sıkıntı bir sorun geldiğinde rahatlıkla arayabiliyoruz, rahatlıkla karşıdan cevap alabiliyoruz. Rahatlıkla onlarla diyalog kurabiliyoruz ve onları yönlendirebiliyoruz. Bu konuda bir mağduriyet var diyoruz. Onlar da o konuda Allah var bugüne kadar ne bir STK'dan ne bir siyasi partiden ne de bir vakıftan olumsuz bir tepki duymadık." (Sendika-1)

"Yani kopukluk yer yer kopukluk denilebilir, fiili durumlar da olabilir, diyalog da denilebilir. Bilemiyorum artık o hükümet de uyumla alakalı bir durumdur. Hükümete tam uyum sağlayan STK'larla ilgili herhangi bir sıkıntı yaşanmadı. Ama mesela örnek veriyorum, barolarla ilgili sürekli çatıştı. Tabipler odasıyla sürekli çatıştı. Mühendisler odasıyla sürekli çatıştı hükümet. Bu anlamda ortada duruyor yani." (Parti-2)

"Bu konuda ben aynı zamanda Diyarbakır Yenişehir Mahalle Muhtarlığını yapıyorum. Yedi yıldır da Diyarbakır Muhtarlar Derneği başkanlığını yaptığımdan dolayı STK'larla bu konuda sık sık görüşmekteyiz" (Muhtar-4)

"Onun dışında kadınların kooperatifler yoluyla desteklenmesi komisyonu, bir de çocuk yaşta evliliğin engellenmesi için çeşitli komisyonlarda görev aldım. Bunların tamamında gerçekten sivil toplum örgütlerinin hevesle katıldığını gördüm. Rol alıyorlar mı? Bu sivil toplum örgütlerinin bir kısmı dernek vakıf mahiyetinde bir kısmı ise biraz daha ticari mahiyette tabii ticari mahiyette olanların kendi dertleri ayrı ama onun dışındakilerin evet, rol ve rol almaya çalıştıklarını şahidim" (Akademisyen-1)

"Diyarbakır'da 2015 yılında göreve başladım, 2 yıl kaldım. Ondan sonra İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde devam ettim. Sonra bir buçuk yıldır tekrar Diyarbakır'a geldim. O yüzden son 20 yıllık sürecini değil en fazla Diyarbakır'da geçirdiğim süre fazla olmakla birlikte 3-4 yıl olduğu için son 20 yılı için genel bir şey söyleyemeyeceğim. Ama sosyal şey, sivil toplum örgütleri rol ve fonksiyonları için kadına yönelik şiddeti engellemesi komisyonu," (Akademisyen-1)

Son olarak bazı katılımcılarda sosyal hizmet kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının olumlu rol ve fonksiyonları kapsamında STK'ların çok hızlı gelişim gösterdiğini, özellikle son 20 yılda sivil toplum kuruluşlarının kamusal bir güç ifade ettiğini ve hizmetlerini anlatabildiğini, kamu yükünü hafiflettiklerini vurgulamıştır:

"Şöyle şimdi toplumlar örgütlü oldukları şimdi ülkelerin bir kamusal gücü var, ordusu var, askeri, polisi var, memuru var, bu kamusal gücün yanında ülkelerin bir de sivil gücü var. Örneğin Türkiye'de 80 milyon insanın belki 5 milyon, 6 milyon belki 10 milyonu kamusal güç için yerini alırken geri kalan 70 milyonu aslında sivil güçtür ve bu sivil gücü örgütleyen toplumlar, bunların girişim becerilerini, teşvik eden, yaratıcılarını ortaya koyan topluma karşı sorumluluk üstlenme anlamında bir farkındalık isteklilik oluşturabilen ülkeler, bu sivil gücün bunu daha sonra STK'lara getireceğim bu sivil gücün yarattığı muazzam enerjiyle çok hızlı gelişmeler gösterebiliyorlar." (Akademisyen-2)

"Şimdi son 20 yılda zaten hani son 20 yıl demeyelim de son 5 yılda ve 10 yılda sosyal olarak STK'ların artmış olması bir de aslında sosyal medyaların ve o görseelliğin internetin daha aktif olmasıyla yani son 1-2 yılı söylüyorum ama ondan öncesi tabi bunlar gelişerek gitti olmasıyla bayağı bir ivme kazandı. Tabi bazen internetin sakıncaları da var, avantajları da var. Dezavantajları da var. Avantaj kısmına baktığımızda çok avantajlı oldu çünkü STK'lar yaptığı çalışmaları sergileyebildi; anlatabildi bu da çoğalmasına sebep oldu belki birçok şey yapıyordu, bilinmiyordu, bilinirlik arttı." (STK-4)

"Ama bu yanlış öyle değil. Bu toplum şeyde yapabilir toplumun dezavantajlı kesimlerinin sosyoekonomik sorunlarını ihtiyaçlarını karşılama konusunda da ciddi bir sorumluluk üstlenebilir ve dolayısıyla da bu STK'ların oluşumunun güçlendirilmesi, teşvik edilmesi, bunlara aidiyet ve bunların kamusal yükü paylaşmanın yanında ayrıca bireylerin aidiyet ihtiyaçlarını, sosyalleşme ihtiyaçlarını, grup içi, grup üyesi olmanın getirdiği ilave tatmin araçlarını üretmesi, onu konumuzla alakalı olmadığı için bir tarafa koyuyoruz ama kamunun farklı bağlamlardaki yükünü paylaşmada STK'lar çok gerekli. STK'lar son 20 yılda bu hususta da ciddi bir açılım sağlandı. Sivil toplumdaki sivil toplumculuktan korkmamak gerektiğini, aksine devleti tamam diyen toplumu güçlendiren bir amaca da hizmet edebileceği yönünde bir zihniyet dönüşümü yaşandı ve STK'lar teşvik edildi. Bu STK'ların birçoğu öğrencilere burs vermektan yurt yapmaktan ya da kişiler arası ihtilafları çözümleme bağlamında bir çeşit gönüllü ombudsmanlık yapmaktan tutun da şeye kadar devletin varlığından haberdar olmadığı farklı toplumsal sorunları yerinde görme, çözme, büyümeden kıvılcım iken alev, alevken yangına dönüşmeden çözülmesi konusunda STK'ların çok ciddi ve ben AK Parti'nin son 20 yıllardaki bu Türkiye'nin istikrarlı büyüme gösteriyor. Burda sivil toplumun çok ciddi bir rolü olduğu kanaatindeyim. Kamunun yükünü paylaşmış olmasıyla alakalı bir kullandığı inisiyatifinde ciddi bir katkısının olduğunu kanaatindeyim." (Akademisyen-2)

4.1.5.2. Alt tema 12. olumsuz rol ve fonksiyonlar

Sosyal hizmet kurumları ile sivil toplum kuruluşlarının rol ve fonksiyonları kapsamında her ne kadar olumlu rol ve fonksiyonlar ön plana çıkmış olsa da bazı katılımcılar ise olumsuz rol ve fonksiyonların olduğunu ifade etmiştir. Bu kapsamda bazı katılımcılar, sivil toplum kuruluşlarında sosyal hizmetler kapsamında yanlış yönlendirmelerin yapıldığını, hizmetleri gerçekleştiren bazı kurumların işlevsel

olmadığını, tespit süreçlerinin çok uzun sürdüğünü, kurumlarda görev yapan il müdürlerinin vasıfsız olduğunu ve gerçekleştirilen hizmetlerin yetersiz kaldığını ifade etmiştir:

"Ama sivil toplum kuruluşlarında maalesef hem Diyarbakır İl Müdürlüğümüz bazında söylüyorum hem sosyal hizmetlerde yanlış yönlendirmeler oluyor. Aile ve Sosyal Politikalar kendi nezdine yapmış olduğu çalışmalar bizim için daha değerlidir. Biz ona bakarız." (Parti-1)

"Kısa bir sürede STK müdürlüğünde çalıştım Büyükşehir Belediyesine ait. Büyükşehir Belediyesi'nin toplamda 1.600 STK var resmi kayıtlarda tabii ki. Bunların yaklaşık bi 500 tanesini tek tek kendim aradım. Bizzat sayın valimizin selamını ileterek ama maalesef ki birçoğu işlevsel olmayan dernekler STK'lar diyelim. Bizim de yine kadın birimi olarak bir STK grubumuz var. Bazen kahvaltı programları yapıyoruz. Görüşmeye çalışıyoruz ama çok verimli olmuyor doğrusunu söylemek gerekirse, kadın alanında çalışan işte KAMER, Kadem ve birkaç dernek daha var onlar veya sıcak yürekler var içinde bulunduğum bir dernek. Çok işlevsel değil STK'lar yani Aile Sosyalle de bir çalışmalarını hiç görmedim" (Belediye-1)

"Son 20 yılda aktif olan çalışan yani idareciler Allah razı olsun iyidir. Son bir buçuk yıldır ilgi ve hırsız bir il müdürü atanmış, buraya. Yani ne bu davayla bir alakası var. Yani hizmet davasıyla makamda oturmuş, kimseyi almıyor ve sosyal politika hizmetinden alamayan 2-3 tane ekibine yapmıştır. Ordalar budur yani memnun değiliz." (Parti-4)

"Yani iyi iş iyi şeyler düşünmek istiyoruz aslında ama yetersiz, yetersiz gerçekten yetersiz. Mesela bir engelli sandalyesini bir akülü sandalyesini böyle ağır şeyler yani biz bunları ağır şeyler diyoruz. Yani günümüz Türkiye'sinde hem pahalandı bu dediğim araçlar ama gelin görün ki bir engelli kardeşimizin ister kadın olsun ister erkek olsun ayaklarıdır? Yani onun ihtiyacıdır. Ne kadar pahalı olursa olsun Sosyal Hizmetler bunu karşılamak zorunda. Evet veriyorlar yılda işte kendileri belirlediği birkaç kişiye veriyorlar. Yani biz diyoruz onlara biz size belirleyelim, kendiniz götürün elinizle verin. Biz sadece kişi şahıs adres verelim siz gidin bakın uygun görürseniz aileyi onlara teslim edin, burada zayıflar." (Muhtar-2)

"ASDEP'ten yok yani dediğim gibi 9 yıl önce 9 yıl geçti tonlarca yasa değişti, bir gelin, bir çağırın, bir toplantı yapın. Bir eksikliğiniz noksanınız mahallenin muhtarları, mülki amirleridir. Her şeyden haberdardır. Nerede, hangi delikte ihtiyaç sahibi var? Şurada şu var yetimi var, kimsesizleri var, istismar edilen çocuk var, şu var bu var yani zorla evlendirilmeye kalkılan kız çocukları ki ben bununla mücadele edene kadar gözüm çıktı ve hiç kimseden de yardım istemedim. Tek başıma mücadele ettim. Ya bir sosyal desteği arayıp gelin bana yardımcı olun. Benimle yürüyün falan eve gideceğiz. O orada zorla evlendirilen bir küçük çocuk var. Bunu alın hayır. Mesela kaç tane 25 tane aileleri ve çevreleri tarafından istismar edilen çocuklar vardı akrabaları tarafından biz onları Sosyal Hizmetlere bildirdik ve bayağı uğraştık ya bu kadar uzun olmamalı bence ya bir muhtar sana söylüyor git evine al bu çocukları gönder psikoloğunu onu alsın onu odaya bir sohbetini etsin. Muhtar doğru söylüyor mu söylemiyor mu? Ve 25'i de doğru çıktı. Şu anda hepsi yurttalar. O da benim zorumla ya ben gide gide siz bir gelin bi sorun var mı böyle insanlar veya madde bağımlıları bunlar ne yapıyorlar ne ediyorlar? Tedaviye ihtiyaçları

var mı? Yeşilay'a yüklüyorlar aslında Sosyal Hizmetlerde el atabilir. Onların da konusudur bu. Muhtarlarla sürekli istişare halinde olmaları gerekiyor." (Muhtar-2)

Ayrıca sosyal hizmet kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarının olumsuz rol ve fonksiyonları kapsamında bazı katılımcılar, kişilerin veya hizmetlerin rant aracı olarak kullanıldığını, kazanç odaklı bakım evlerinin açıldığını, son 15 yıldır kaygılarının arttığını ve sivil toplum kuruluşlarının bağımsız çalışmadığını, özgür düşünceler ile devam edemeyerek halkın taleplerinin karşılanamadığını, çatışma ortamı oluştuğunu ve sivil toplum kuruluşlarıyla iletişim halinde çalışmadığını ve sorumlulukların eksik kaldığını ifade etmiştir:

"Mesela bir de şöyle bir durum vardı mesela bir kadın geldi yine bebeği olmuştu. Öğrenci üniversite öğrencisi bu da ailesine kadın gelmişti bize üniversite öğrencisiydi bu kadın bir bebeği olduğunu, bebeğin yuvaya verildiğini ve ailesinin kendisini affetmediğini, hatta ailesinin kendi namusunu kurtarması için dağa gitmesini söylemişlerdi. O kadında oraya gitmeyip bizim konukevine sığınmıştı daha sonra ben o anneye bir iletişim kurup bu anlamda bir çalışma yapmıştım, kendim teslim etmiştim. Yani şöyle hayır, güven duyulan derken kadınlar tarafından güven duyulan bir yer değil kadın konukevlerine kadınlar aslında şöyle bir baştan anlatayım size. Bu bölgede kadın konukevleri çok sağlıklı yerler olarak bilinmiyor. Genelde işte kötü kadınların kötü işlerin yapıldığı, hatta bazı kadınların satıldığını falan düşünenler bile var. Çok kötü yerler. Ahlaksızlığın olduğu yerler olarak halk arasında biliniyor. Biz bunu yıkmaya da çalışıyoruz işte bazı ailelerle görüştüğüm zaman devlet koruması altında olduğunu, orada her türlü imkânların sağlandığını, kadınların dışarı resmi araçlarla çıktığını, yanında kadınlarla gittiğini, hiçbir erkeğin çalışmadığını, buna dair dışarıda hani kadınların ailelerini bu şekilde bilgi veriyoruz hatta bazıları orada kalmadıklarını inananlar mahkeme kararıyla bizden şey istiyorlar. Hangi günler kaldığına dair bilgi istiyorlar" (Belediye -1)

"Şimdi sosyal hizmet kavramı bizim toplumumuzda yeni bir kavram. Evet, gelişmiş ülkelerde sosyal hukuk devleti ile yönetilen ülkelerde daha önceden var olması, insan haklarına, insan onuruna yaraşır bir hayat sürmesi açısından vardır. Bizde yeni yeni gelişmeye başladı. Bizim toplumumuzun aslında temel problemi, haklarını bilmemesi, yani belirli hakları kullanmayı ve o hakkın aslında doğuştan ona atfedilen ona bağışlanan haklar olduğunu bilmemesi, bunu birilerinin aracılığıyla kullanmaya çalışması ki ilk etapta da bahsettiğimiz nüfus sahibi kişilerin eş, dost, akraba şeklinde tarzında gelişmesi sıkıntı. Bu açıdan bizim hem kültürel anlamda hem de bilgi anlamında bir eksikliğimizin olduğunu düşünüyorum. Sosyal hizmet açısından da yine benzer şekilde durumlar mevcut. Gözlemlediğimiz, örneğin bakım evleri adı altında işte yürütülen çalışmalarda, normal sosyal devletinde olması gereken bir şeydir. Bizde maalesef bir rant kapısı olarak görülür" (STK-7)

"Yine orada yapılan çalışmalar tamamıyla daha fazla nasıl kazanırım hesabıdır yani bir insan hayatına, insan onuruna yaraşır bir hayat sürme konusunda nasıl yardımcı olurumdan ziyade

nasıl daha çok para kazanırım hesabı üzerinden yapıldığı için tam anlamıyla o işlerin yerine getirdiğini söyleyemeyeceğim. Teşekkür ederim." (STK-7)

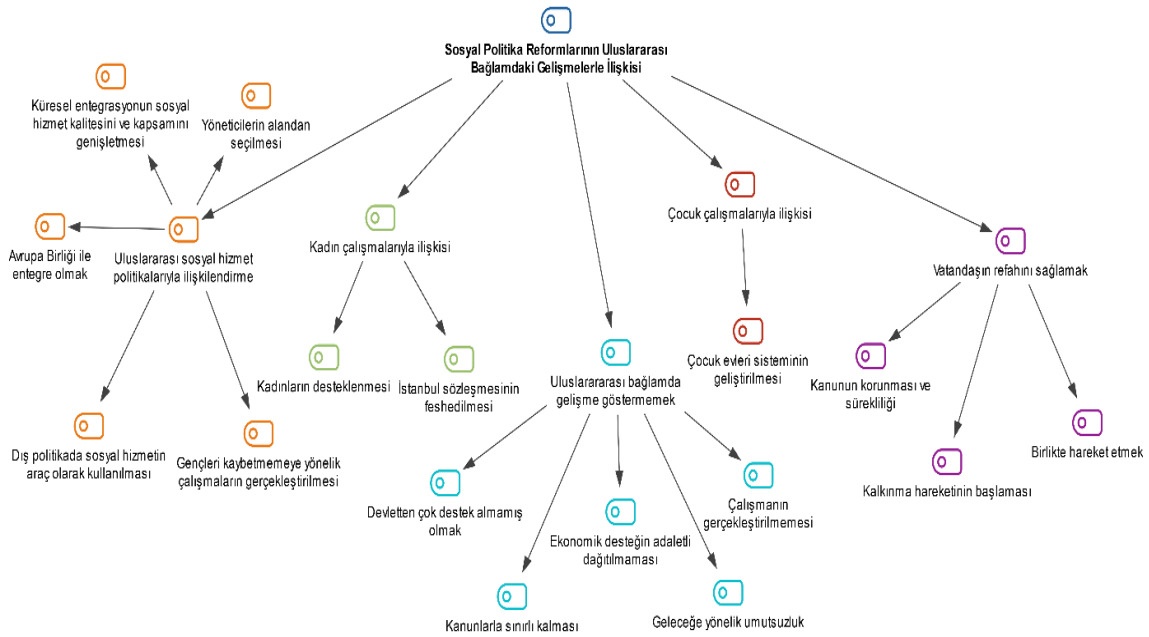
"Yani son 20 yılda son 20 yılı ikiye ayırırsak eğer doğrusu bu olur. Objektif bakış şu olur, son 20 yılın son 15 yılı sıkıntılı geçti ilk 5 yılı olumsuzdu, ilk 5 yılında istişare dedikleri diyalog dediğimiz kanallar sonuna kadar işletiyordu. Belki de devletin henüz erk ayrımı kuvvetler ayrımı olduğundan dolayı ona cesaret edilemediğinden dolayı devletin fonksiyonları çalışıyordu. Yani valiler bağımsız devleti temsil ediliyordu. Ordu bir güçtü, yargı bir bağımsız güçtü. O anlamda olumlu geçti ama son 10-15 yıl için aynı şeyleri düşünemiyorum. Kaygılarımız artarak devam ediyor. Çünkü bireysel ve insanları zora sokan çok durumla karşılaştık. Mesela STK'lar bağımsız çalışamadı." (Parti-2)

"STK'lar özgür düşünceleriyle hareket edemedi ve işin sosyolojisi şu ki halkın taleplerini direkt yansıtamadı hükümete. Çünkü yansıtıyorsa sıkıntılar oluşacak sıkıntılarda orda çatışma ortamı oluşacak bu çatışmaya STK grupları hükümetin karşısına almak istemedi diye düşünüyorum." (Parti-2)

"Mesela birçok engelli derneğinin burada iş birliği yapamadığına dair birçok yerde birçok alanda şikâyet aldığımızı söyleyebiliriz. Hatta bize işte siz bize aracı olun dediklerinde biz diyoruz ki valla bizi de kabul etmiyorlar. Biraz işin böyle bir durumda söyleyebiliriz. Yani bu nedenle o yürütmeleri gereken yapmaları gereken sorumluluk ve fonksiyonları da eksik kaldığını söylemek lazım" (Sendika-2)

4.1.6. Ana tema 6. sosyal politika reformlarının uluslararası bağlamdaki gelişmelerle ilişkisi

Sosyal hizmet bağlamında sosyal politikanın değişimi kapsamında gerçekleştirilen araştırmada elde edilen veriler incelendiğinde karşımıza çıkan ana temalardan biri de sosyal politika reformlarının uluslararası bağlamdaki gelişmelerle ilişkisidir. Bu kapsamda tüm alt temalar Şekil 4.7'de gösterilmektedir.

Şekil 4. 7. Sosyal politika reformlarının uluslararası bağlamdaki gelişmelerle ilişkisi (MAXQDA 24- hiyerarşik kod-alt kod modeli)

4.1.6.1. Alt tema 13. uluslararası sosyal hizmet politikalarıyla ilişkilendirme

Sosyal politika reformlarının uluslararası bağlamdaki gelişmelerle ilişkisi kapsamında elde edilen veriler incelendiğinde, bazı katılımcılar, uluslararası sosyal hizmet politikaları bilmediğini; ancak medyadan takip ettiğini ifade ederken, bazı katılımcılar ise, uluslararası sosyal hizmet politikalarıyla ilişkilendirme yapılmasının kıymetli olduğunu, 6284 yasalı kanunun bu kapsamda önem taşıdığını, Avrupa Birliği ile entegre olunarak hizmetlerin en iyi şekilde sunulmasının önemini ve küresel entegrasyonun sosyal hizmet kalitesini ve kapsamını genişlettiğini ifade etmişlerdir:

"Ben Avrupa'ya gitmediğim için Avrupa'daki durumu bilmiyorum ama ulusal medyadan takip ettiğimiz kadarıyla Avrupa bizden daha öndedir bu konularda. Ancak Cumhuriyetin 100. yılında biz Avrupa'nın daha önünde olacağız." (Parti-1)

"Valla bunu pek fazla bilmem yani herhangi bir şey yapmadığınız için bilgimiz yoktur." (Muhtar-3)

"Uluslararası sosyal hizmet politikalarıyla ilişkilendirilmiş olmanın burada kıymetli olduğunu düşünüyorum öbür taraftan 6284'ü mesela çok değerli buluyorum. 6284 hem uluslararası hem de temel insan hakları üzerinden bir kadına yönelik şiddetin engellenmesi açısından çok kıymetli. 6284 kapsamında işte ŞÖNİM'in kurulmuş olması, işte ilk kabullerin kurulmuş olması ve şu anda sosyal hizmet merkezlerinde yürütülen kadına yönelik şiddetin önlenmesine yönelik ve aile içi

şiddetin önlenmesine yönelik çalışmaların olması bu açıdan uluslararası standartlara gelmiş olmanın da bir göstergesi. O nedenle iyi bir bağlam olduğunu düşünüyorum." (Sendika-2)

"Ayrıca Avrupa Birliği, OECD siyasi iş birlikleri daha makro düzeyde stratejik işbirlikleri de Türkiye'nin iç bünyesinin sağlam olmasını gerektiriyor. İç bünyenin sağlamlığının parametrelerinden biri de sosyal hizmete ilişkin vatandaşların memnuniyet düzeyidir. Bundan dolayı da uluslararası ilişkiler bağlamında Türkiye'nin beklenen nokta da mıdır? İyi yerde midir? Diyebilmek için belki de bu hususta bir literatüre hâkim olmak lazım. Ülkelerarası göstergeleri, verileri kıyaslayarak somut bir şey söylemek lazım o imkâna sahip değilim. Ama küresel entegrasyonun ve rekabetin sosyal hizmetin kalitesinin ve kapsamının genişlemesine doğrudan ya da dolaylı katkısının olacağına inanıyorum. Teşekkür ederim hocam." (Akademisyen-2)

"Şimdi şöyle, Türkiye'nin yaklaşık 40 yıldır süren bir Avrupa Birliği'ne katılım süreci vardır. Ben bu sosyal politika reformlarının da onunla ilişkili olduğunu paralel olarak ilerlediğini düşünüyorum. Nihayetinde Avrupa Birliği dediğimiz yapı, belirli kriterleri olan bir yapıdır. Adına Kopenhag Kriterleri dedikleri, bunun içerisinde sosyal, hukuk devleti ilkesi, sosyal devlet olma ilkesi, insanın hak ve özgürlükler, düşünce hürriyeti bağlamında kendini ifade edebilme özgürlüğü şeklinde tanımlanabilir. Türkiye bazında gelişen sosyal reformlarda bununla bağlantılı ilişkili ve bizzat bunların istemiyle gelişen bir süreç olduğunu düşünüyorum." (STK-7)

"Yani Avrupa Birliği olsun yani bence çok güzel bir diyalog halindeler ki ya hizmeti en iyi şekilde sunuyorlar. Güzel bir diyalog halinde olmamış olsaydılar bu kadar halka inip halka bu kadar hizmet edemezler diye düşünüyorum. Tabii ki bu daha da genişletilmesi lazım. Daha da halkın daha iyi bir seviyede hizmet edebilmesi için tabii ki Avrupa Birliği ile kol kola olmak lazım. Onlarla iş bu konuda duyarlı olmak lazım" (Sendika-1)

Ayrıca bazı katılımcılar, sosyal politikalar alanında Avrupa Birliği'nin çok büyük desteği olduğunu; ancak kendi imkânlarının yeterli olması sebebiyle hiç kullanmadıklarını, sosyal hizmetin dış politikada araç olarak kullanıldığını; ancak gençlerin özellikle Avrupa'da kaybedilmemesi için ciddi sosyal hizmet çalışmalarının gerçekleştirildiğini, hizmet verilen kurumdaki yöneticilerin alandan seçildiğini ifade etmişlerdir:

"Avrupa Birliği'nin çok büyük desteği var bildiğim kadarıyla. Ben onu hiç kullanmadım. Bizim zaten kendi imkânlarımız olduğu için. Bazı derneklerin kullandığını biliyorum. Ne kadar sağlıklı bilmiyorum. Yani bi Hollanda'nın neden destek verdiğini çok anlayamıyorum açıkçası." (Belediye-1)

"Avrupa Birliği'nin birçok hibesi var biliyorsunuz yani bu hibeler ama şey üzerine değil, sadece sosyal hizmetler üzerine veya işte sadece karşılıksız yardım üzerine değil. Mesela Avrupa bu neyle mesela şey yardımları vardı. Mikrokredi yardımları vardı, kadınlara yönelik. Neydi bu mikrokredi? Belli bir küçük hibe karşılıksız hibe verip kişiye sermaye yaratıp karşılığında şey

Yapılıyordu. Bu Avrupa Birliği üzerinden 2010'lu yıllarda epey bir şey anlam kazandı ve bir sonuca da geldi. Biz sonuçta gösterdi olumlu bir anlamda. Ama tabii Avrupa uluslararası bağlamdaki yardımlar biraz daha çok STK'lar üzerinden gidiyor. Yani bizim de mesela ilk şeyimize gelen mesela nedir STK'lardan kastım işte bu Kızıllaç daha çok böyle kilise ve vakıflar üzerinden yapıyor. Yani kendi içlerinde tabii biz oradaki devlet etkisinin ya da kamu kurumu etkisini o ülkelerdeki kamu kurma yetkisi ne kadar olduğunu bilmiyoruz. Şimdi Türkiye'de bazı şeyler de bu şekilde yapılmaya çalışılıyor ama işte yine çalışıyor ama işte yine Türkiye'deki birkaç siyasi nedenden ve çekişmeden dolayı bu da biraz böyle yanlış algılanıyor ve alınıyor. Yanlış algılanmasının da belki haklı nedenleri var yani bu şeyi de var ama Avrupa'da bu yapılıyor ve bu şekilde yapılıyor. Tabii orada kamu kurumları ve devlet tamamen geri çekilmiş herhangi bir yardımları oluyor mu? Bu vakıflara ya da şeylere onu bilemiyoruz. Burada biraz daha farklı yani. Ama mesela Amerika'da da bu böyle. Amerika'da aslında belki devletin eski şeyleri çok daha fazla. Adı nedir? Avrupa'da ama Amerika da öyle değil. Sanırım sadece vakıflar kendi üyeleri üzerinden kendi şeyleri üzerinden Türkiye'de bu durum biraz böyle değil. Şu an hala ciddi bir devletçi etki var sosyal hizmetlerde ve o onun üzerinden gidiyor diye düşünüyorum. Bence Türkiye'nin uluslararası ilişkilerdeki son 20 yıldaki değişimi de aslında buna. Çünkü artık biliyorsunuz statükoyu koruyan statükoyu devam ettiren bir uluslararası ilişkilerden çok, nasıl bir uluslararası ilişkileri noktasına gelmiştir Türkiye son 20 yılda. Operasyonel daha çok böyle alanda bulunmaya çalışan dış politikada daha çok alana dış politikadaki alanlara girmeye çalışan bir politika görüyoruz. Yani o biraz revizyonist bir politikaya girdi ve biliyorsunuz Türkiye bu uluslararası yardımlar yine sosyal hizmetler alanında bu alanlara sosyal hizmetleri bir araç olarak da kullanıyor artık dış politikada." (STK-1)

"Avrupa'daki işte bu durum vardı. Sahayı bilen daha iyi çözüm üretebilen ve daha iyi anlayabilen insanlar baştaydı ve şöyle bir fark da vardı. Sosyal politika reformları deyince Avrupa'daki STK'lar olsun veya bu sosyal politikalarından kurumlar mesela her mahalle başındaki SHM dediğimiz işte kurumların benzeri olsun. Oralarda çok daha fazla ve çok daha aktif ve her mahallede vardı hemen hemen ve içinde de yani aktif bir şekilde. Her mahallede sosyal hizmet kurumları vardı? Hemen hemen her mahallede sosyal hizmet kurumları vardı. Toplum merkezi diyelim yani mesela Berlin'de işte gittiğimiz mahallelerde küçük mesela Berlin'in küçük bir ilçesinde yani 20 binlik nüfuslu bir ilçesinde birkaç tane toplum merkezi vardı oraya da gittik ya ve bu çok çok iyi geliyordu ve içine ekstradan şurada farkı söyleyeyim daha aktif. Yani buradakiler tamam kurumu açması için ama içinde biraz daha boş oluşu. Çok gençlere özellikle çok hitap edememesinden kaynaklı buradakilere nasıl çok aktif olduğunu düşünmüyorum. Ya bu Türkiye genelini bilmiyorum ama ben Diyarbakır için. Diyarbakır'ın yani mesela burada şöyle bir durum da var, evet, söylediğim, eleştirdiğimiz zayıf yönleri ve Avrupa'daki ne benzer? Şimdi burada bir toplum merkezi ya da bir SHM olduğunda ama mesela bazı etkinlikler SHM'de yok işte gençlik merkezine devredilmiş. Yani gençlik merkezinin mesela SHM'de olduğunda sosyal hizmet uzmanı ve o kişinin ihtiyacını karşılayıp o kurumda olan bir şeyi ona daha yakın onu yönlendirebilir, kaynak bulmayı daha rahat yapabilirken şimdi Sosyal Hizmetler Kurumu bünyesinde olmayan bir kurum sosyal hizmet uzmanının dışında bir kurumun

çinde gençlere hitap eden şeyler var ama ve bunun ne gençlere oranı gidebiliyor, erişim anlamında ne de onlar gençleri çekebilecek bir pozisyondadır. Ya bunlar işte bizim dezavantaj dediğimiz şeyler. Avrupa'da bunlar çok ciddi bir şekilde gençleri özellikle kaybetmeme ve gençlerin daha iyi bir şekilde yani hem meslek öğrenme hem de zamanlarını kötü bir şekilde geçirmemeleri için daha aktif olarak kullanılan maalesef en büyük sorunumuz madde bağımlılığı. Ki burası da madde bağımlılığı merkezi oradakiler gençlerin hani? Çok sık dışarıya, kişilere bağlı ya da bir yere gitmesin diye etkinlikler daha aktif Avrupa'dakiler için diyorum." (STK-2)

"Bunu şöyle söyleyeyim, ben Fransa'ya gittim örnek olacaksa Fransa'ya ve Almanya'ya gittim. Almanya'daki ve Fransa'daki sosyal hizmet uzmanlarının çalıştığı alan ve sosyal kurumlar yani bu politika üreten ve STK'ların da olduğu kurumlar şöyle bir fark olarak onu söyleyeyim gördüm. Yani onlardaki işin işte bahsettiğim önceki sorudaki o zayıf yönü dediğim, yani sürekli başarılarındaki müdürlerin sosyal hizmet uzmanı oluşu. Bunun ciddi yani evet, tanıştım yani 3 kuruma gittim 3'ünün de sosyal uzmanı sorumlu müdürdü ve yıllardır orada çalışan insanlar ve o mahallede 20 yıldır mesela yaşıyor, çalışıyor ve artık her şeyini bildiği için yani şu sorun da var, hani bizim her yerde vardı da dünya üzerinde, ülkede de vardır yani. Hak etmeyen kişilerin de hani mağdur olup ya da işte başvurması alması ya da kimin hak edip kim hak etmediğini, müdür, sahadan biri olursa bildiği için buna daha iyi, daha adaletli bir şekilde karar verebileceğini düşünüyorum ve bunun bizim zayıf yönlerinden bir tanesi de budur" (STK-2)

4.1.6.2. Alt tema 14. kadın çalışmalarıyla ilişkisi

Sosyal politika reformlarının uluslararası bağlamdaki gelişmelerle ilişkisi kapsamında elde edilen veriler incelendiğinde, bazı katılımcılar, kadın çalışmaları kapsamında İstanbul Sözleşmesi'nin 6284 sayılı kanununun çok güçlü olması sebebiyle feshedildiğini, iç dinamikler sebebiyle vazgeçilmesinin doğru olmadığını, LGBTİ bireylerin yok sayıldığını ve ötekileştirmenin doğru olmadığını, 6284 sayılı kanununun da tam uygulanamadığını; ancak kültüre uygun hale getirilirse yeniden imzalanabileceğini belirtmiştir:

"Ben İstanbul Sözleşmesi'ni şöyle ki değerlendiriyorum İstanbul Sözleşmesi'ni savunan kişilerden değilim. Bizim zaten mevzuatta yasalarımız çok güçlü 6284 zaten çok güçlü. Kadının beyanı esas alınmasıyla birlikte iftira vesaire çok fazla olmaya başladı. Tabi ki var kadın konuklerinde bunu yaşıyorduk ve özellikle çocuklara almak için baba istismarını çok ön plana çıkaranlar taciz iddiasını öne çıkaranlar çok ben kendim şahidim bizzat. Sanıyorum artık şey yapıldı artık öğrenildi. Farkında artık şeylerde ona göre değerlendiriliyordur diye düşünüyorum." (Belediye-1)

"İstanbul Sözleşmesi kadın haklarıyla ilgili kadınları korumaya yönelik bir kriter. Dünyanın kabul ettiği bir normdur. Türkiye'de bunu ilk etapta kabul etmiştir, sahiplenmiştir. AK Parti

hükümeti tarafından da benimsenmiş, imzalanmıştır hatta. Sonra bir vesile ile iç dinamikler ya da işte koalisyon ortaklarının baskısıyla bundan imtina edip vazgeçmiştir imza imzasını da geri çekmiştir. Sonra da karşısına dikilip sert şekilde muhalefet etmiştir. Bunu biz tezat olarak görüyoruz. Bu doğru değildir." (Parti-2)

"6284 yeterince uygulansın. Çok zorlanıyoruz. Mesela karartma konusunda çok zorlanıyoruz. Karartma derken? Evet, yani mesela şiddet başvurusu yaşayan birini bir yere gizlenmek üzere gönderiyorsun onun çoluk çocuğunu tüm alanlardaki bilgisini karartmak lazım. Bu konuda risk yaşadık. Gizlilik ve kimlik değiştirme konusunda çok zor uygulamalar, aylar süren uygulamalar ile uğraşıyoruz ki tanık korumanın bile kapsadığı alana destek vereceklerdi işte gerekirse, ameliyatlar tam uygulanmıyor uygulansa 6284 zaten tam uygulansa İstanbul Sözleşmesine ihtiyaç duymazdık belki de. Ama dünyada her zaman bir adım daha ileri giden sözleşmeler yapılıyordu. İstanbul Sözleşmesi öyle bir şey. Ama biz 6284'ü tam uygulayalım onu tartışmaya açanlara bir yaptırım uygulayalım. Yani Yeniden Refah Partisi tartışıyor, Hüda Par tartışıyor ya olacak şey değil. Bırakın onların karma eğitim tartışılıyor. Sürekli bir geri gidiş ve araştırmamızda bunu yazın." (STK-3)

"Ya İstanbul Sözleşmesi'nden çıkılması bir politik tavır, yani iktidarın bir politik tavrı. Mantık olarak düşündüğümüzde 6284'ün dayanaklarından birisi İstanbul Sözleşmesi'nden çıkılınca 6284'ün dayanağı aslında ortadan kalkıyor. Bu elbette bilimsel olarak da tartışılabilir ama o kültüre uygun hale getirilebilmesinde uygulanabilirliğini de artıracığını düşünüyorum" (Sendika-2)

"Orada bir ayrıntı işte LGBT ile ilgili. Küçük bir ayrıntıya takılıp tümünü yok saymak yanlış bir bilgidir. Kaldı ki LGBT de sonuçta yaşayan bir varlık insandır, ötekileştirip farklı yere sevk etmenin doğru olmadığına inanıyoruz. Şimdi dünyayla entegre anlamında da entegre değiliz. Uyumlu değiliz baştaki soruda da değindiğim gibi, son 15 yılda Avrupa'yla dünya uygar dünyayla kopuş yaşamaya başladık. Bu bizim Ortadoğululuk ve Asyalılığa geri dönüşle alakalı bir durum olduğunu sanıyorum. Teşekkür ederim." (Parti-2)

4.1.6.3. Alt tema 15. uluslararası bağlamda gelişme göstermek

Sosyal politika reformlarının uluslararası bağlamdaki gelişmelerine ilişkin elde edilen veriler incelendiğinde bazı katılımcılar sosyal politika reformlarının kanunlarla sınırlı kaldığını, kanunların etkin yürütülmesini sağlamak gerektiğini, Avrupa Birliği ile çalışmalar gerçekleştirilmediği için gelişmelerden haberleri olmadığını, bazı ekonomik desteklerin uluslararası fonlardan geldiğini; ancak bazı projelerde devletten dahi destek alamadıklarını ve alınan ekonomik desteklerin de adaletli dağıtımının planlanmadığını, tüm bu maddelerin ise geleceğe yönelik umutsuzluk yarattığını ifade etmiştir:

"Sosyal politika reformunun maalesef ben kanunlarda kaldığını düşünüyorum. Yani bunları oraya onu yazdığımız zaman uluslararası bağlamda dediğim düzenleyici işlemler. Yani bir yere

bir şey yazdığınız zaman toplumda olmuyor. O başka bir yere bir şey yazmak başka bir şey. Kanunlara baktığınız zaman muhteşem kanunlarımız var zaten İsviçre'de ihtiva hepsi Türk Medeni Kanunu, Türk Borçlar Kanunu da birebir çeviri. Çeviri iyi çevir ama İsviçre değiliz, biz İsviçre kanunu çevirdiğin zaman İsviçre olmuyoruz. Mesela boşanma aşamasında gidiyor elektriğini kestiriyor kira sözleşmesi onun adına olduğu için gidiyor doğalgazını kestiriyor. Şimdi hâkimden biz karar alıyoruz. 6 ay çocuğu var 3 aylık çocuğu var kadının. Kadın orada oturacak, elektrik, doğalgaz, su bunlar nasıl olacak? Gitti kestirdi. Aylar sürüyor ki şeyi alalım yani mahkemeden açtırma kararını alalım, aylar sürüyor. Açtırdık şimdi bu sefer parayı kim ödeyecek yine kanunda bunun da imkânı var. Diğer tarafın bu şekilde ödenmesini sağlayabilirsiniz. Gidiyor üzerindeki mal varlığını boşaltıyor nasıl yapacaksınız? Yani yazıyorsunuz kanuna da. Yani toplumun da bir kere ahlakının mı diyeyim yani örfünü diyeyim. Ona uygun olması lazım. Yani bir babanın çocuğunun soğukta kalmasından gönlünün razı olmaması lazım. Bunu kanunla yapamazsınız. Bu başka bir şey. Yani 20 yıl yıllık eşinin karanlıkta, soğukta susuz kalmasına gönlüm razı olmaması lazım. Yani bu ahlaki insani bir şey. Kanunu koyduğunuz zaman olmuyor, hadi koyacaksınız kanuna o zaman etkin yürümesi lazım o gün yürümesi lazım. Boşanma davasının açıldığı gün. Bizim veya bu konutun insani yaşama uygun olup olmadığı gün ertesi gün bunu çözmemiz lazım." (Akademisyen-1)

"Avrupa Birliği ile ilgili hiçbir şey yapamadığımız için bilemiyoruz. Yani o konuda çalışmalarımız yoktur." (Muhtar-1)

"Orda biraz düşünmek lazım, şöyle bir şey günümüz Türkiye'sinde biliyorsunuz biz 2 kavim bir arada Suriyelilerle birlikte yaşıyoruz ve Suriyeliler bizim hakkımızı bize gelen hakkı alıyorlar. Ya onlara ayrı bir bütçe ayrılmış ve bizim hakkımızı onlara veriyorlar. Onlar ne yapıyorlar bunu? Tekel bayilerde, birahanelerde, sağda solda içkilere veriyorlar. İçki bir kutu bira 65 tl. Bir Suriyelinin akşama kadar devletin onlara verdiği ekonomik gücü götürüp barlarda birahanelerde sağda solda yiyorlar ve bizim rızığımızı alıyorlar. Ya bu dağılımda yanlış bu şekilde dağılmamalı. Bu dağılım yanlış nasıl yapılır? Şu anda bizimkilere de verilen meblağ yine yetersiz. Örnek diyorum, bez yardımı veriliyor bez annemden bilirim. Annem de yatalaktı. Bize verilen bez ayda 250 TL verirdi. 250 TL nakit en son yapılan şey hizmetten bahsediyoruz. 250 TL'ye bir paket bez geliyor. Anneme ayda 4 paket bez kullanıyordum. Geriye 3 paket bez kalıyor. O, 3 paket bezi de kendim alıyordum yani yetersiz şimdi o birahanece içeceği içkileri bizim vatandaşlara verse eksik veriliyor. Çünkü tamamı değil, bu verse insanlar mağdur olmaz. Kimse de yaşlısına bakmakta gocunmaz ilacını almakta bezini açmakta kimi bu bez yetersizliğinden dolayı bir bez altında hastaların altlarındaki yaralar açılmış, değiştirmiyorlar. Diyor ki bez pahalı." (Muhtar-2)

"Yani Avrupa Birliği'nden ciddi destek alıyorlar diye biliyorum. Özellikle şimdi isimlerini unuttum ama birkaç tane dernek ile ilgili bunlar ciddi projeler aldılar ama aldığı desteği yani özellikle Avrupa'dan aldıkları Avrupa Birliği'nden aldıkları desteği maalesef çok da devletten alamadılar diye düşünüyorum işin açıkçası yani aynı katkıyı devlet yapmadı öyle düşünüyorum ya da bunların takibi, izlenmesi ve sonuçlandırılmasını çok fazla devlet herhalde ödemesini yapmadığı için biraz daha sanki çok şey altına almadılar" (Parti-3)

"Çok kötü, elimde 2 tane veri var çok güncel. Dünya Ekonomik Formu'nun cinsiyet eşitliği göstergelerine göre 146 ülke içinde 124. sıradayız. Bizden sonraki ülkeler zaten toplumsal cinsiyet, cinsiyet eşitliğini hedeflemeyen ülkeler. Ayrıca kadın istihdamı konusunda 153 ülkeden 131. Olmuşuz kadınların istihdam alanı açısından görünürlüğü açısından kadının istihdam alanındaki görünürlüğü, varlığı açısından. Bir reform filan yok, çok gerideyiz ve çok görünüyor. Artık Türkiye'nin içini bırakın dışardan da görünüyor. Çok titiz araştırmalar, Dünya Ekonomik Formu'nun rakamları, 2022, 2023 rakamları. Türkiye'nin uluslararası politika bağlantıları ve ilişkileri bu değişimleri de nasıl bir etkisi vardır? Eğer Türkiye uluslararası bağlantılarını 2002 yılında olduğu gibi 2004 yılında olduğu gibi sürdürülseydi bugün müthiş değişimler olurdu. Ama Avrupa Birliği hayali neredeyse bitti gibi. Daha çok doğuya endekslenen bir şey var Orta Doğu ülkeleriyle yakın ilişki var. Dolayısıyla reform sayılacak ileriye eşitlik açısından ileriye gideceğimizi gösteren o konuda umutlanmamızı sağlayacak hiçbir gösterge yok." (STK-3)

4.1.6.4. Alt tema 16. vatandaşın refahını sağlamak

Sosyal politika reformlarının uluslararası bağlamdaki gelişmelerine ilişkin elde edilen veriler incelendiğinde bazı katılımcılar küresel rekabetin yaşandığını, bu rekabetin de Türkiye'nin vatandaşının refahını ve ülkenin toplumsal bütünleşmesine katkı sağladığını, kanunların korunması ve sürekli kılınmasının önemini ifade ederken, katılımcılardan biri de kanunlarda belirtilen imkânlardan yararlanılmadığını ifade etmiştir:

"Yani küresel bir rekabet yaşanıyor dünyada artık her ülkenin gelişmişlik standartları göstergeleri ulusal olmaktan ziyade uluslararası göstergelere bağlı olarak değerlendiriliyor. Özellikle İnsani Gelişmişlik Endeksi olarak bilinen Birleşmiş Milletler Kalkınma Fonunun İnsani Gelişmişlik Endeksi içinde sosyal hizmet ile ilgili ciddi göstergeler var. O göstergeleri yakalamak aşağı yukarı bu küresel rekabette her ülke her hükümet için bir hedef olarak görülüyor. Türkiye'de de bu bağlamda yani küresel entegrasyon, bölgesel olarak Türkiye'nin bir bölgesel güç olması ya da küresel aktörlerle güçlerle bir rekabet içinde bulunması bu rekabet siyasette olur, güvenlikte olur, ekonomide olur, aynı zamanda sosyal devlet turnak içinde söylüyorum o boyutta da olduğu zaman zaten kendini vatandaşının sosyal ihtiyacını karşılayamayan bir devletin vatandaşına hadi gel savaşalım, ya da ülkenin marka değerini bu şekilde koru diyecek şeyi de kalmıyor. Dolayısıyla devletler, Türkiye için söyleyecek olursak vatandaşının refahını ve sosyal devlet olmanın gereğini, demokrasi, hak ve özgürlükleri ile ilgili taleplerini karşıladıkça bunu ülkenin marka değerine katkısını, ülkedeki toplumsal bütünleşmeye olan katkısını farkında ve bundan dolayı da bir şey var." (Akademisyen-2)

"Çok kolay polisi ararsınız gider tutanak tutar. Onun için ayrı bir birim oluşturup tak diye çözersiniz. Bir günlük iş aslında 2 günlük iş. Biz bunu aylarca süren çalışma sonunda alabiliyoruz. Alsak bile devamında sıkıntılar yaşıyoruz. Aslında bu kadar zor olmamalı. Eee yani

reform ya anlatmaya çalışsak yüzlerce şey söyleriz ama. Uygulamayı bilen biri olarak, yani bunların uygulanması konusunda ciddi sıkıntılar var. İş yükü mahkemenin iş yükü, emniyetin iş yükü. Ya bunlar problem vatandaşın hakkını kanundaki kadar iyi koruyamıyoruz. Kanunun yazdığı kadar iyi koruyamıyoruz, anlamı olmuyor zaten yani bu kanun bunu diyor ama siz parayı ödemezseniz gelip yine kapatıyor. Bu kararı alamazsanız gelip yine kapatıyor. Boşanma davası açmak için 0 kadın adli yardımdan yararlanmaya kalksa bilmiyorum, yararlanamayacak ne kadar sürecek? Kabul edilmesi üzerinde 5 kuruşluk mal varsa yararlanamayacak. Avukata para veremeyecek. Yani bu, bu kadar zor olmamalı. Yani bunlar basit şeyler olmalı. Bir kuruma bir yazı verdiği zaman oranın aile konutu olduğu ya da aile konutu şerhi koymamışsın. Orada dünya kadar soru. İkamet üzerinde değil, aile şerhi konutu koyamazsın. Yani her şey zorla, yani uygulamaya indiğin zaman her şey kanundaki tanınan imkânların, imkânlardan yararlanılmaması üzerine kurulmuş bir düzen gibi sanki. Kolaylaştırıcı ve basitleştirici şeyler beklemek lazım bunlardan." (Akademisyen-1)

4.1.6.5. Alt tema 17. çocuk çalışmalarıyla ilişkisi

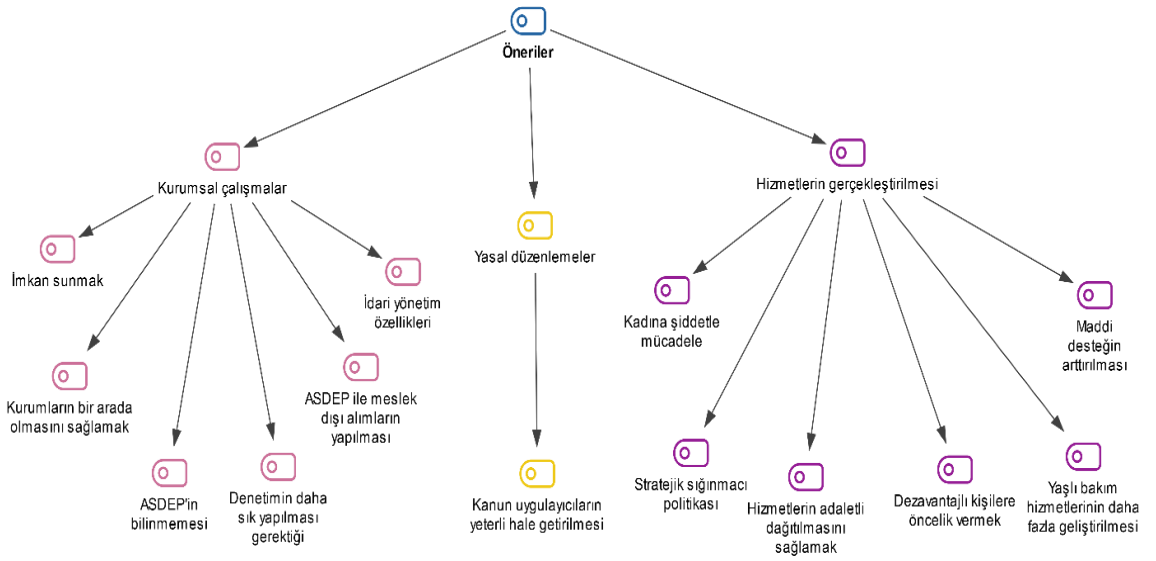
Sosyal politika reformlarının uluslararası bağlamdaki gelişmelerine ilişkin elde edilen veriler incelendiğinde katılımcılardan biri ise sosyal politikaların çocuk çalışmalarıyla ilişkisi üzerine değerlendirmelerde bulunmuştur. Bu kapsamda çocuk evleri sisteminin değiştirilmesinin, çocuk evlerinde nasıl iletişim kurulacağına öğretilmesi, komşuluk ilişkisinin öğrenimini, çocukların toplumsal yaşama hızlıca adapte olduğunu vurgulamıştır:

"Kısmen birbirlerini takip eden politikalar olduğunu düşünüyorum. Mesela işte çocuk evleri çalışması hani koğuş sistemi, ranza sistemi yatılı kuruluşlardansa ev sisteminin iyi olduğunu düşünüyorum çünkü en insani şeylerden birisi nihayetinde biz askeri yetiştiremiyoruz, bu çocuklar asker olmayacak. Asker olması için kışlaya gidecek o başka bir tercih. Ama burada bu çocuklar kimsesiz çocuklar işte ebeveyni olmayan ya da refakatsiz çocuklar diye almışız, devletin kurmasına almışız. O zaman bu çocuklara en insani koşulları sağlamak durumundayız ama takdir edersiniz ki koğuş sistemi ranza sistemi buna engel. Ev projesinin şöyle çok şöyle diyebilirim ki, çok iyi bir avantajı var. Biz eskiden yurt sisteminde 18 yaşını dolduran çocuğu kapının önüne koyuyorduk. Hani tabiri caizse. İşte erkek yetiştirmedeyse kadın çalışan yok, kadın yanında başka bir kadın yok. Nasıl iletişim kuracağını bilmiyor. Kapının önüne gittiğinde bir kadınla nasıl konuşacağını bilmiyordu. Dolayısıyla işte yanlış yapıyordu eksik yapıyordu ama ev sisteminde kadın çalışan var, en azından onun kadınla nasıl ilişki kuracağını biliyor ya da tam tersi erkekte yani kadın kızların olduğu yerde de öyle bir de komşuluk ilişkisini öğreniyor. Yani sürekli yanında profesyonel çalışan meslek elemanları, profesyonel çalışan işte temizlik görevlisi, büro görevlisi, idarecisi dışında aynı zamanda sosyal yaşamın içinde birebir var olan işte kırtasiyeye gidip kaleme alıyor. Aşağıya inip ekmek alabiliyor. Peynir alabiliyor,

alışveriş yapıyor nihayetinde 18 yaşını tamamladıktan sonra bizden ayrıldıktan sonra çocuk toplumsal yaşama hızlıca adapte olabiliyor, yani daha doğrusu adaptasyon sorunu yaşamıyor. Bu açıdan mesela çok kıymetli olduğunu düşünüyorum." (Sendika-2)

4.1.7. Ana tema 7. öneriler

Sosyal hizmet bağlamında sosyal politikanın değişimi kapsamında gerçekleştirilen araştırmada elde edilen veriler incelendiğinde karşımıza çıkan son ana tema ise katılımcıların önerileridir. Öneriler kapsamında tüm alt temalar Şekil 4.8'de gösterilmektedir.

Şekil 4. 8. Öneriler (MAXQDA 24- hiyerarşik kod-alt kod modeli)

4.1.7.1. Alt tema 18. kurumsal çalışmalar alanındaki öneriler

Sosyal hizmet bağlamında sosyal politikanın değişimi kapsamında gerçekleştirilen araştırmada elde edilen veriler incelendiğinde karşımıza kurumsal çalışmalara ilişkin öneriler çıkmıştır. Bu kapsamda bazı katılımcılar, sosyal yardımlaşmalarda kurumların bir arada olmasını sağlamaya çalışılmasının, gerçekleştirilen sosyal hizmet çalışmalarında muhtarlarla güzel iş birliklerinin olması gerektiğini, sosyal devlet anlayışının geliştirilmesini ve sosyal yardımların kurumsal tek bir bünyeden yapılmasının önemli olduğunu vurgulamıştır:

"Sosyal yardımlaşmalarda da muhtarların her bir ilçede bir merkez muhtarları, bir köy muhtarlarının mütevelli heyetinde yer almaktadır. İl bazında da yine 2 muhtar görev almaktadır. O yüzden bu konuda sosyal yardımlaşmanın sosyal hizmetlerden yardım konusunda bir adım

daha ileride olduğunu düşünüyorum. Çünkü onlar muhtarlarla bayadır Diyarbakır diliyle söyleyeyim, sıkı fıkıdırlar. Yani daha fazla görüşme mesela muhtarlar en az bana göre haftada 2 defa muhtar sosyal yardımlaşmadaki personel olsun müdürü olsun illa görüşüyorlar, gidip geliyorlar. Bu mahallede bir mağdurun olduğundan sosyal yardımlaşmaya bilgilerini verdik, veriyorlar, arıyorlar. O yüzden daha bi önde olduğunu düşünüyorum. Ondan dolayı zaten dedim ki sosyal hizmetlerin de bu konuda muhtarlarla bir araya 6 ayda bir de olsa gelinmesi daha verimli olacağını düşünüyorum" (Muhtar-4)

"Vallahi atılması gereken adımlar muhtarlarla daha güzel bir iş birliği olsa. Beraber daha güzel şey yani bu sorularımızı onlarla birlikte bunu da beraber söylesek bence daha iyi olur yani. Bu konuda daha güzel olur çünkü Diyarbakır yani ben kendi mahallede diyebilirim Yenişehir mıntıkası üzerinden de diyebiliriz yani mahallemizin yüzde ellisi diyebiliriz ki bu katkılarla hayatını devam ettiriyor. Sağ olsun bu yönetim gerçekten destek veriyor." (Muhtar-3)

"Bizim hükümetlerimiz bağımsız hareket edip halkın halini soracak düzeyde iyi işler yapmıyorlar. Millet mutsuz dolayısıyla mutsuz olunca da işte orada kaçma ihtiyacını hissediyor. Eğer biz sosyal devlet anlayışını geliştirsek aslında sorunun %51 kendiliğinden çözülmüş oluyor yani ufak tefek tartışmalar oluyor. Onlar da kalan insanlar, aralarında bir şekilde halleder." (STK-6)

"Şu şekilde, her bölge kendi içerisinde farklılıklar gösterir. Naçizane önerim tepede veya merkezi yönetimden taşralara gelecek şekilde değil de her bölgenin kendi içerisinde oluşturulan objektif bir yapıyla birlikte o sosyal yardımların dağıtılması, işletilmesi konusunun daha iyi olacağını düşünüyorum. İlk başta da ve hemen hemen bütün sorular tamamında değindiğimiz gibi o suistimallerinin önüne geçmenin en güzel yolu bu olacağını düşünüyoruz. Devlet eliyle yapıldığı zaman veya devletten ziyade aslında bir iktidar olarak düşünürsek, bugün iktidar olan parti çalışanları eliyle yapıldığı zaman suistimalin çok daha had safhada olduğunu düşünüyoruz. Eğer bölgesel bazda kurumsal bir şekilde yapılırsa en azından ihtiyaç sahiplerine daha çok ve daha verimli bir yardım ulaşacağını düşünüyorum." (STK-7)

Ayrıca bazı katılımcılar ise, gerçekleştirilen sosyal hizmetlerin derecelendirilmesi, sivil toplum kuruluşlarıyla ilişkilerin kesilmemesi ve iletişim halinde çalışmak gerektiğini, kişilerin yaşadıkları bölge kapsamında birlik beraberliğin önemli olduğunu, sosyal yardımlarda adaletli davranılması ve ayrımcılık yapılmaması gerektiğini ifade etmiştir:

"Evet, az evvel söylediğim şey ikinci soruydaydı galiba yine bu bence şey aslında bizim Sosyal Hizmetler kurumundaki özel şeyi söyleyeyim ben yardımlarla ilgili. Mesela bizim bu evde bakım yardımlarıyla ilgili söylemek konuşmak istiyorum biraz. Orada mesela şey şöyle Diyarbakır için değil bu aslında Türkiye geneli için de. Kişilerin kendi, yani herkese bir kerede aynı şeyi vermek değil de parayı vermek değil; çünkü mesela en yatalağı var tam bağımlı raporu alan bir de yatalak olmadan işte aslında şeker hastası ve tam bağımlı ibaresi alan şeyler de var engelliler de

var, hastalar da var. Belki buna yönelik işte o yatalak olan tam gerçekten yatakta olan hastalar için belli bir yüksekten tutmak şeyi yardımı işte o derecelendirerek yardımın şeyini belirtmek belirlemek çok iyi olabilir." (STK-1)

"Aslında sivil toplum kuruluşlarıyla ilişkilerin kesilmiş olmasından kaynaklı gelinen aşamayı biraz tarif ettik. Önerilerimizin en başında şu olacaktır, Diyarbakır'da ne kadar sivil toplum kuruluşu var, ismi ne olursa olsun yaptığı iş ne olursa olsun görüşme yapmak, toplantılar yapmak. Zaten bu kurumun bu Bakanlığın ya da yurttaşların aleyhinde bir iş yaptığı anlaşılırsa zaten onun akreditasyonu oluşturulmuyor, oluşturulmaz da; ama birlikte iş yapmak nihayetinde bir dernek varsa bir ihtiyaçtan kaynaklı çıkmıştır bir sivil toplum kuruluşu varsa bir ihtiyaç olduğu içindir. Yoksa bu işte bu bakanlığın bu kurumun boşluğunu doldurmak, ona alternatif oluşturmak falan değildir." (Sendika-2)

"Ulusal da diyalog şart. Bu ülkenin birebirlerine karşı duyarlı olmaları bugün mağdur mazlumun dini, dili, ırkı sorulmaz dedik ya. Bunun Türkiye ile Avrupa ile hiçbir alakası yok. Bu bir mağdur varsa sınırlarımızın içerisinde de mağdurdur. Sınırlarımızın dışında da mağdurdur, mazlumdur. Onun için onu cinsiyeti ve ülkesi sorulmaz. O noktada hemfikirim ortak kararlar yapılmalıdır diye düşünüyorum. Diyarbakır'a da biraz daha pozitif bakılmasını istiyoruz. Evet, ne demek, nasıl pozitif? Yani geçmişe baktığımızda hep engellenen bir il olan terörden dolayı hep engellendi ve birileri engellenmesi için de mücadele verdi. Aman hizmet yapılmasın. Aman ulaşılmasın aman mağdur edilsin ki biz bunları bir şekilde devletten koparalım ama onların hesabı ayrı bizim gibi duyarlı insanların hesabı ayrı. Bize bugüne kadar hep mücadelemiz, onlara karşı yapılan bir mücadeledir. Biz devletimizin birlik beraberliğine, huzuruna, güvenine yönelik art niyetli kişileri asla ve asla barındırmamak için mücadele ediyoruz ve edeceğiz de. Ama Diyarbakır'a karşı biraz daha pozitif olmalarını istiyoruz. Evet, şu an daha iyi yapılıyor, daha da iyi yapılması için devletimiz bu konuda daha da güzel hizmetler bekliyoruz. İnşallah bu söylediklerimiz ilimize katkı olur." (Sendika-1)

"Diyarbakır'da şimdi idarecilerin Sosyal Politikalar, sosyal yardımlaşma ve 4 merkez ilçenin özellikle merkezde Aile ve Sosyal İl Müdürlüğü ayrıca 4 merkez ilçenin ilçe müdürü, il müdürleri yani böyle görevlerini sağlam yaparsa ayrımcılık yapmasalar yani çok iyi imkânları var devlet çok iyi imkânı sağlamış, çok iyi imkânlar." (Parti-4)

Bununla birlikte bazı katılımcılar da, sosyal politikalar kapsamında dezavantajlı gruplara erişmek için sosyal risk haritası oluşturmak ve hem sosyal hizmet kurumları hem de sivil toplum kuruluşlarıyla koordinasyonlu çalışmak gerektiğini, koordinasyonun sağlanmasında yasal düzenlemelerin önem taşıdığını ve sosyal yardımların denetimli yapılmasını önermiştir:

"Evet, işte Diyarbakır'daki sosyal hizmet ile ilgili maalesef çok fazla gözlemim, incelemem olmadı. Ama yine genel bir şey söylemek gerekirse Diyarbakır'da dezavantajlılara erişim ile ilgili bir konumsal, sosyal risk haritasının oluşturulması gerektiğine inanıyorum." (Akademisyen-2)

"Diğer bir şey de önerim de STK'lar ile olan iş birliği yani hem kamu kurumları arasında bütün kamu kurumlarıyla olan işbirliği hem de STK'lar arasında bir işbirliği. Mesela bunu nasıl emniyet çok önemli bu kadına olan şiddetle ilgili kadınlarla ilgili ben bunun eksikliğini biraz görüyorum. Yani herkes aslında bütün kamu kurumları ve STK'lar kendi üzerinden atmaya çalışıyor. O yüzden o yönetmeliklerin olması biraz da sıkıntılı. O çizginin dışına çıkmamaya çalışıyor. Doğrudur belki yani yasal bir işlem yürütmek için doğru olanı da odur ama en nihayetinde birazda esneklikte sağlanabilmesi lazım çalışanlar açısından ya da il müdürlükleri nezdinde." (STK-1)

"Belki yasal düzenleme bu şey dahi yasal düzenlemelerle olabilir. Bu koordinasyonun sağlanması belki ama işte STK'ların bağımsızlığını belki zedeler. Bu değişim sürecinde daha iyi bir politika uygulaması için sizce hangi adımlar atılmalıdır? Hangi adımları atılabilir başka mesela motive işte bu iş dünyasındaki insanları belki motive edeceği adımlar atılabilir. Yardımları yapmak konusunda ve o STK'ları ve dernekleri ben Ağrı'da çalıştım bi dokuz ay orada böyle bir buna yönelik sanki il müdürlükleri nezdinde bu aslında tamamen İl Müdürlüğündeki yöneticilerin elinde. Ne olmuştü Ağrı'da? Orada mesela iş insanlarıyla ilgili bir ciddi bir böyle iletişim vardı İl Müdürlüğünün. Burada biraz eksik gibi Diyarbakır'da biraz o eksik gibi yani ne bileyim belki bu STK'lar ile ilgili de biraz şeyleri var ben burada bu biraz eksik bir oturmamış gibi bir şey görüyorum Diyarbakır'da. Belki bu yapılabilir, yani o kamu kurumları ve insanları motive edebilmek için." (STK-1)

"Şimdi bi sefer bu fakirlerin tespitini daha önemli ölçülere göre hakikaten yapmak lazım. Kaç kişi kalıyor, ev kira mıdır, değil midir? Mesela benim evimdir; ama aidatını veriyorum daha tam benim değil. Ev onundu deyip bitti. Aidat ödüyor maaşımın beşte biri veya beşte üçü, ikisi aidata gidiyor. Yani böyle şeylere dikkat etmek lazım. Ondan sonra bu hakikaten teknik bir konu" (STK-6)

Bazı katılımcılar sosyal politika değişimleri kapsamında idari yönetim özellikleri kapsamında valiliklerin tüm sosyal hizmet alanında çalışan kuruluşlara karşı açık ve eşit mesafede olması gerektiğini, birleştirici ve bütünleştirici etki sağladığını, sosyal politikalar kapsamında dezavantajlı insanların gereksinimlerine zamanında ulaşılması gerektiğini belirtmiştir:

"Yani bir kere valilik bütün bu alanda çalışan kuruluşlara açık olmalı." (STK-3)

"Ondan sonra da eşit mesafede olmalı." (STK-3)

"Sivil ve resmi kurum ve kuruluşları birleştiren taraf olmalı, çünkü zaten böyle bir karar var. 6284'te böyle diyor il koordinasyon kurulları toplanacaktı. Ondan sonra bir de sorunların tanımı orada yapılmalı. Yani sorunun ne olduğunu bilemez insanlar oturdukları yerden. Şu Diyarbakır'da yaşanan kadına yönelik şiddet ve ayrımcılık meselesini hatta iklim kriziyle ilgili meselelerin boyutunu. Sivil toplum bilir sahada olan biziz. Bir de biz devlet memuru gibi gitmiyoruz sahaya. Onlardan biri olarak gidiyoruz. Çünkü o zaman bize karşı daha samimiler ve biz çok iyi veriler topluyoruz. Hiçbirini de saklamıyoruz. Mesela o koordinasyon kurullarına

çağırınlar, gidelim anlatalım birlikte çözüm önerelim iş birliği yapalım. Sonuçta bütçeyle biz ayarlıyoruz, bağış alıyoruz. Çok para da istemiyoruz yani devletten" (STK-3)

"Tabii burada bedava diyoruz ama çeşitli imkânlar da sunulabilir. Yani niye sunulmasın? Sonuçta bunlar için çok para harcıyor. Bunlar için bütçe var yani. Paralı da olabilir, teşvik de verilebilir. Baktınız ki gönüllü yok, teşviğe indirirsiniz, teşvik verirsiniz. Basit bir şey ya çok büyük bir şey değil. Kadın konusunda ne bileyim illa kadın olmak zorunda da değil. Yani sosyal politika dediğimize göre sosyal olarak olan yardıma muhtaç insanlara diyelim. Yardımcı olanlara ne bileyim ödül verirsiniz, hediye verirsiniz, terfi verirsiniz. Devlette imkân çok, devlete maddi külfet olmayacak dünya kadar imkân var. Bunları yapabilirsiniz teşvik olarak yapmanız da olur da." (Akademisyen-1)

"Diyoruz ki hep sahada olun. Mağduriyet birileri tarafından size iletildiğinde zamanında ulaşın ona. O anda ulaşamazsan bir günlük 2 gün 5 gün sonra ulaştıktan sonra o mağduriyeti gidermenin fazla bir anlamı kalmaz. O konuda biz de sivil toplum örgütü olarak bir de sendikacıyız aynı zamanda Diyarbakır'da en üst noktada STK'yi temsil eden bir kuruluştuz. O noktada bize de düşecek bir şey varsa diyoruz. Biz de bu alanda size destek verelim. Arkadaşlarımızı görevlendirelim. Sizlere destek olalım. Ulaşamadığımız yerlere temsilcilerimiz var, çalışanlarımız var. O çalışanlarımızla birlikte size destek verelim. Sağ olsunlar bugüne kadar herhangi biriyle bir talep gelmedi? Çünkü talebe gerek kalmadığını düşünüyorum. Oradaki arkadaşlarımıza da birebir de çünkü orada bizim Diyarbakır'da Aile ve Sosyal Hizmetlerde nerede bakarsan 550'ye yakın çalışanı varsa 300'e yakın Sağlık ve Sosyal Hizmet Çalışanı Sendikasının üyesidir. Bizim üyelerimize zaman zaman bir araya geliyoruz. Bu konuları konuşuyoruz, tartışıyoruz, daha iyi nasıl hizmet edebiliriz? Çünkü bir sivil toplum örgütünün ana temeli de hizmet yatar. Kim ne derse desin hizmeti edenin dini, dili, ırkı, mezhebi cinsiyeti sorulmaz. Gerçekten de amacı hizmetse, amacı mağdur ve mazlumun yanında olmaksızın biz o kardeşlerimizin yanındayız. Ama amaçları bölmek, parçalamak veya art niyetse huzuru kaçırmaksa biz asla ve asla onlarla bir arada olmamız mümkün değil. Tam tersine biz onların karşındayız. Yıllarca o zihniyetin karşısında mücadele eden birileriyiz biz." (Sendika-1)

"Bir de şunu düşünüyorum, sosyal hizmet uzmanları bizlerle diyaloga girsinler. " (Muhtar-2)

"Keza bunun için uluslararası araştırmalar için yollayabilirsiniz. Ya herkes için muazzam projeler olabilir. Bunun bunlar mutlaka yapıyordur. Bunlar mutlaka kâğıt üzerine dönüyordur ama. Daha iyi olmalı, daha iyi olabilir. Her şeyden önce insanların memlekette bir hukukun olduğunu ve hukukun etkin bir şekilde ve kısa bir süre içerisinde kendisinin karşısına çıkacağını inanması lazım bu şart. Yani bugün sizin arabınıza hırsızlık olsa faili bulunamayacaksa burada sosyal reform yapmanın bir anlamı yok. Canınız yandığı zaman O günkü değeri 100.000 TL olan mal varlığınızın 4 sene sonra 150.000 TL, 4 sene sonraki değeri 1.000.000 iken size 150.000 TL olarak hükme edilmesinin veya tazmin edilmesinin gerçekse burada sosyal reform yapmanın bir anlamı yok. Yapamayız yani bu temel meseleleri çözmemiz lazım." (Akademisyen-1)

"Evet, biz hem SHUDER olarak meslek elemanlarını dinlediklerimiz ve diğer meslek elemanlarından sosyal uzmanlar dışında dinlediklerimizden bizden kaynaklı bir genelleme şöyle söyleyebilirim. Bir eleman ne kadar yani iyi öncekine göre bu son 20 yılı baz alırsak diğer

yıllarda özellikle 2010'dan sonrasına göre daha yüksek fazla olmasına rağmen yetersiz olduğunu düşünüyoruz. Meslek elemanı dışında sahaya sürülen işte ASDEP. Yani ASDEP'te hani genel bir alım içinde sahadan meslekten ve hani bu alanda eğitim görmüş kişiler dışında da alımlar olduğu için bunun zarar verebilecek durumunun yüksek olduğunu her zaman dile getiriyoruz. Yani ASDEP'te bir çocuk gelişimi personeli meslek elemanı olarak çocuk gelişimi varsa ama bunun dışarıda sahada ya da halka hani mesela o erişkine de gönderildiği için ya bunun ona ne kadar yararlı olacağını bu konuda biz tereddüt içinden izliyoruz. Yani bu başka diğer meslek elemanı içinde geçerli tabii ki. O yüzden ASDEP değil de yani meslek elemanı neyse hani o şekil alınmalı diye hani biz bunu her zaman söylüyoruz." (STK-2)

Son olarak, meslek elemanlarının desteklenerek daha fazla sosyal hizmet uzmanı ile iletişime geçilmesinin önemli olduğunu, uluslararası çalışmalar için projelerin hukukun etkin yürütülmesi ile üretilebileceğini ifade etti. Ayrıca bazı katılımcılar ASDEP uygulamalarının bilinmediğini, meslek dışı alımların yapıldığını ifade ederken, başka bir katılımcı ise ASDEP personellerinin programın amaçlarına uygun olarak görevlendirildiğini, ASDEP uygulamalarının hane ziyaretleriyle ASDEP'in bilinirliğinin arttığını belirtmiştir:

"ASDEP çalışanı olarak işe alınan arkadaşlarımız şeye dönüştü işte normal hani burada işe alınan işte çocuk hizmetleri gibi kadın hizmetleri, ekonomik destek biriminde meslek elemanı gibi çalışması yapıldı. Orada bir kopukluk var. Şimdi tabii ki valilik düzeyinde bir iletişim var ama tabii ki valilik buranın üst amiri. Ama kurumun işleyişi açısından hizmetlerinin götürülmesi açısından orada bir kopukluk olduğuna inanıyorum. Çünkü mesela protokol veya ya da yapılan işlerde valiliğin yaptığı işlerin büyük bir kısmı sosyal hizmet, ama sosyal hizmet çalışanlarının ya da kurum olarak sosyal hizmetlerin varlığı orada çok görülüyor. Orada bir şey olduğunu görebiliyoruz. Yani bir kopukluk olduğunu görebiliyoruz" (Sendika-2)

"ASDEP diye bir uygulama vardı. Yani ilk 5-6 yıl önce mesela o işte bütün muhtarlarla toplantılar yapılıyordu. Muhtarla iletişim halinde hani bu işte bu hafta ya da şu tarihte sizin mahallenizde ya da sizin işte çevre köyünüzde gelip bir Aile Sosyal Destek Programı kapsamında bir çalışma yapacağız denilmişti o zamanlar gerçekten çok ciddi bir iletişim de vardı; birçok yurttaş, sosyal hizmetlerin ne olduğunu bilmiyordu. Sosyal hizmetlerin nasıl destekleri olduğunu, nasıl bir mevzuatının olduğunu bilmiyordu." (Sendika-2)

4.1.7.2. Alt tema 19. hizmetlerin gerçekleştirilmesi

Sosyal hizmet bağlamında sosyal politikanın değişimi kapsamında gerçekleştirilen araştırmada elde edilen veriler incelendiğinde karşımıza hizmetlerin gerçekleştirilmesine ilişkin öneriler çıkmıştır. Bu kapsamda bazı katılımcılar kadına

yönelik şiddetle mücadele kapsamında bazı önerilerde bulunmuş olup kadının toplumdaki yerinin netleştirilmesinin önemli olduğunu, eğitimsizliğin ortadan kaldırılması gerektiğini, zihinsel dönüşüme ihtiyaç duyulduğunu belirtmiştir:

"Kadına yönelik şiddet maalesef toplumumuzun kanayan yarası belki kültür belki gelişmemişlik birçok sebebi var. Tek bir sebebe bağlayamayız ilk önce bizim eğitim açığımız var. Ona paralel olarak da maalesef bir kültür açığımız var. Dünya genelinde evet muasır medeniyetler dediğimiz ülkelere baktığımız zaman geçmişlerinden bir ders alarak bugüne geldiklerini görüyoruz maalesef ya henüz biz o dersi alamadık ya da aldığımız ders bize yetmedi ki hala bu durumdayız. Öncelikle toplumda yeşermesi gereken bir saygı kavramının olması lazım. Yani karşılıklı saygı erkek, kadın, kadın, erkek birbirine saygı kavramını yerleştirdiğimiz zaman ben inanıyorum ki kişiler daha kolay birbirini anlar. Biz o saygı kavramını yerleştirmesek kadını özellikle bizim gibi Orta Doğu coğrafyalarında ikinci sınıf bir yaratık olarak yaratık tabiri pek hoş olmayabilir. O konuda bütün kadınlardan özür dilerim, yani ikinci sınıf bir insan olarak görmek öyle bir muamelede bulunmak, bizim eksikliğimiz ve şiddetin temel sebebinin de o olduğunu düşünüyoruz. Yani bizim gibi gelişmemiş, az gelişmiş toplumlarda her zaman odur hani sakınan bir şeymiş gibi sakınması, koruması gereken bir varlıkmiş gibi addedilir kadın. O sebeple kendi ayakları üstünde durmaya çalıştığında, kendi benliği ile hareket etmek, kendi benliğiyle yaşamak, dünyaya bir renk katmak istediği zaman maalesef bizim algımız ona yetmediği için haliyle karşı çıkıyoruz. Bu bir sebep. (STK-7)

"Bir diğeri bahsettiğim gibi eğitim ve eğitimsizliğin körüklediği cehalet kültürsüzlük. Biz bunları aştığımız zaman ben inanıyorum ki kadına şiddet konusunda epey bir yol kat edeceğimizi düşünüyorum. Maalesef başta da söylediğim gibi toplumumuzun kanayan bir yarasıdır ve bunu ancak karşılıklı saygı, birbirini anlama ve eğitimle çözüleceğini düşünüyorum." (STK-7)

"Şöyle bir eksikliği var, yine söylüyorum hani biz sadece ceza vererek bunu yeterli hale getiremeyiz bunun için bir zihinsel dönüşüme ihtiyaç var. Bu da işte basında kullanılan haberin diline kadar gidiyor ya da işte bir toplumun içinde konuşan bir kanaat önderi bir işte siyasi lider. Hani kim olursa ya da bir kurum temsilcisi bunu kullandığı kelimelere kadar gidiyor. Öbür taraftan tabii ki caydırıcı da olması lazım yani işte vatandaş, eşine ya da hayatın içindeki bir kadına fiziksel şiddet uygulamış, sonra işte gidiyor. Birkaç gün tutuklu kalıyor. Sonra bırakıyor iyi halden vatandaş takım elbise giymiş işte efendim beni çok tahrik etti gibi yani tahrik etti o zaman git kendi kafanı niye duvara vurmuyorsun da onun kafası niye duvara vuruyorsun gibi bir şeye dönüşür hani en kaba deyimiyse ve mutlaka sizin de vurgusunu yaptığımız mutlaka bu alanda çalışma yürüten, tüm sivil toplum kuruluşlarıyla alışveriş içinde olmasıdır. Çünkü biz şundan vazgeçmeliyiz ben her şeyin en iyisini bilirimden vazgeçmeliyiz. Yani bu kurum olarak da herhangi bir STK olarak da bundan vazgeçmeliyiz. Mutlaka görmediğimiz mutlaka geride bir yerde duran başkasının gördüğü bir şey vardır. Ondandır alacağımız bir feyiz vardır ya da öğrenebileceğimiz bir şey vardır. Bunu mutlaka görmek gerekiyor. Buradaki eksikliğinde giderilmesini temelinde bu var diye düşünüyorum" (Sendika-2)

Ayrıca bazı katılımcılar ise, sosyal hizmet veren kuruluşların emniyet ile bağlantılarının olması gerektiğini, kadına yönelik şiddeti önleme uygulamalarının günümüzde yeterli olmadığını, yargılama süreçlerinin çok uzun olduğunu, caydırıcı cezaların uygulanması gerektiğini vurgulamıştır:

"Emniyetle bağlantıları yok. Emniyetle iş birliğinde olmaları gerekiyor. Yani bu kadın gitmiş eğer 10 defa 20 defa eşini şikâyet etmişse bu haldeyim diye eşini o evden uzaklaştırılmaları ve sosyal hizmetlerin de sosyal destek olmaları lazım bu kadına. Bu kadın 8 tane çocuğu içeriye koymuş sıfır gelir. Bu adam aldığı, kazandığını götürüp içeriye yatırıyor. Kadın 8 taneyi nasıl beslesin, nasıl okutsun? Yok, Burada çok çok yetersiz kadınlar gözümüzün önünde yok olup gidiyorlar gerçekten sosyal destek buradan yetersiz tamamen." (Muhtar-2)

"Kadına şiddet günümüz Türkiye'sinde hiç hiç yeterli değil. Kadın gidiyor 30 defa eşini şikâyet ediyor. Birebir kendim canlı yaşıyorum insanlarla örnek diyelim, benim karşımdaki bir mahallede eşi psikopat 24 saat gece içki içiyor sokağın ortasında her tarafını paramparça kesmiş. Adam doğramış kadının en az benim bildiğim 20 tane karakolda dilekçesi var. Kadına Sosyal Hizmet yardım etmedi yani neden? 8 tane de çocuğu var içerde. Ona maaş bağlamadılar. Neden adam kalkıp kadını öldürsün. Ondan sonra o çocukları alıp götürsünler yurda tam böyle yardım olmaz ben buna karşıyım. Yetersiz kadın gidiyor, eşinden şiddete uğruyor gidiyor, 10 defa da eşini şikâyet ediyor eşine eşi yine yanında. Bir bakıyorsun bir yerde rap diye önünde alıp ya kafasını ya 40 yerinden bıçaklıyor ya öldürüyor ya benzin döküyor ya kalmayan şey var. Şiddetin şeyi yok ki sınırı. Her şeyi uyguluyorlar kadına bence yetersiz. Kadına şiddette sosyal hizmet yetersiz. Çok yetersiz" (Muhtar-2)

"Kadınlar kale alınmalı lafa geldiği zaman o kadına artık bi tokat vuruyorsun, cezaevine giriyorsun. Bilmem ne yasalarla yok kardeşim yok. Kadının ağzını burnunu paramparça ediyorsun, giriyorsun 10 dakika sonra yine dışarıdasın. Ne yani, kafamı mı kessin içeriye alalım, beni habere mi çıkarırsınlar ki siz bu adamı içeriye alalım? Kadının yüzüne tamamen kezzap atmış adam dışarıda geziyor. Yani suçların, cezaların caydırıcı bir şekilde olması gerekiyor. Verilen en küçük zararda bu adamın devlet tarafından cezalandırılması lazım. Adam kalkıp kezzap döküp sokakta geziyorsa demek ki bu adamın hiçbir caydırıcı cezası yok. Cezaların caydırıcı olması lazım, daha ağır olması lazım. 24 ay yatıp çıkıyor 24 ay nedir ki? 2 yıl bile değil. Kadın ölmüş mezarda iyi hal, takım elbiseyi giydi, kravatını taktı çıktı. Hâkimin önüne iyi halden 24 ay. Nasıl bir dünya var mı böyle bir dünya? İmkânsız tamamen yetersiz bence bu konuda kadınlara yapılan şiddet konusunda Sosyal Hizmetler yetersiz caydırıcı cezalar yok." (Muhtar-2)

"Hiçbir mücadele yok kimsenin de emeğini zayi etmeyelim. Çok mücadele olduğunu düşünmüyorum. Dediğim gibi en etkin mücadele ceza ile olur ve biz ceza konusunda çok kötüyüz. Yargılama süreçleri çok uzun. Çok çok uzun. Şu an bir dava açtığımız zaman tazminat davası açtığımız zaman 2024 Haziran'a gün alıyorsunuz. Sadece kadına şiddet deyince eşin eşine yönelik şiddeti de değil yani ne bileyim kız çocuklarına yönelik şiddet de olabilir, anne babaya

yönelik de şiddet olabilir çözümsüz şeyler yani bizim memleketimizde maalesef bunu aşamıyoruz bunu bir türlü. Çok mücadele olduğunu düşünmüyorum bu konuda. Kronik sorunlar var eee yani nasıl mücadele edilecek? Sonuçta ben seni öldüreceğim diyor. Hadi bakalım dövüyor ne yapılacak? Ne yapacağız? Ne yapılacak? Şimdi adamı hapse atıyorsunuz, kadına da ceza. Evliliği dönmüyor para yok, şimdi böyle bu ceza tamam da diğerine de ceza verdik. Yani garip bir durum oluyor. Hapse atmayalım demiyorum. Kronik bir sorun var. Yani adam aldı kulağına tokat attı. Baba evine gidiyor baba evinden de dışlanıyor. Ne olacak bu kadın? Hani söylerken söylüyoruz, şu yapilsın, bu yapilsın ama bunun bir de arka planı var. Çözüm kısmı var, hapse atalım. Tamam, hapse attık. Yani benim biraz daha bu konudaki önerilerim çok Türk hukukuyla ve Avrupa hukukuyla bağdaşmıyor açıkçası. Biraz daha önerileri fiziki yani ne yaptıysa onu görmesi gerekir bir insan ben böyle düşünüyorum. Bir hukukçu olarak böyle düşünüyorum. Yani bir kadın şu an bir kadına veya birine tokat atmanızı karşılığında ceza almıyorsunuz. Yani bu kadar basit hiçbir şey yok. Herkesin birbirine tokat atma hakkı var Türk hukukuna göre. Böyle bir düzen hayır bir tokat atıyorsa kafasına keser yemesi gerekiyor herkesin gözünün önünde bence böyle olmalı. Yani niye ben tokat yiyorum da o saçma sapan 3 sene boyunca yargılama bile takip etmeden bir yılın altında ceza HAGB alıp gidiyor. Yani bana tokat atma hakkı var o zaman, dava açsam verecekleri manevi tazminat 2.000 TL. İşte o hâkime tokat atsak 2.000 lirayla kurtulacak mıyız? Veya o valiye tokat atsak ve o milletvekilini o bakana tokat atsak 2000 TL ile kurtulamayız bence Ama vatandaşa tokat attığımızda 2.000 TL kurtuluyoruz 3.000 TL ile. O da üzerinde mal varlığı varsa veriyor yoksa onu da vermiyor. Öyle yani bu memleket bu hukukla iyi idare ediyor bence yani en azından belli bir düzeye ahlakın ve vicdanın olduğunu gösteriyor bu. Çünkü bu hukuk düzeni Avrupa'da da böyle onlar şimdi zaten daha bunu söyleyebiliriz. Yani bizim ülkemizde de belli bir düzey gerçekten ahlakın, vicdanın, hukuk bilincinin olduğunu gösteriyor bu. İnşallah daha kötü olmaması yani inşallah daha kötü olmaz. Teşekkür ederim, ben teşekkür ederim." (Akademisyen-1)

Sosyal hizmetlerin adaletli dağıtılmasını önemseyen katılımcılar, araştırmaların daha detaylı yapılması, referanslı çalışmaların yapılmaması ve dezavantajlı kesimlere öncelik tanınması gerektiğini, insanların refahının artması için sosyal yardımların da arttırılmasının önemli olduğunu, bakım hizmetleri kapsamında yaşlı bakım hizmetlerinin daha fazla geliştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır:

"Diyarbakır'da vatandaşları sömürmesinler, hakkı olan bunu alsın. Hakkı olan sosyal hizmetlerden faydalansın hakkı olmayan faydalanmasın. Bunu biraz daha araştırınlar. Biraz daha didiklesinler. Lütfen gerçek ihtiyaç sahiplerine yardım etsinler ya burada Diyarbakır'da sömürülüyor çok sömürülüyor, haksız yere sömürülen bir sürü vatandaşın hakları var. Yazıktır, günahtır, gerçekten. Diyarbakır'da biliyorsunuz bütçesi kısık bir şehir, iş imkânları kısıtlı bir şehir ve vatandaşa ihtiyaç sahibi insanlar. Onun için haklı bir şekilde dağılmıyor bence

Diyarbakır'ın dağılımı biraz daha farklı olmalıydı yani başka şehirlere bir şey diyemem ama Diyarbakır'ınki biraz daha onlardan farklı olmalı diye düşünüyorum yine de." (Muhtar-2)

"Valla güzel çalışmalar güzel, güzel gidiyor. Ben dedim ya. Daha güzel yani nasıl olur milletimiz biraz mağdur. Burada da fazla iş olmadığından dolayı. Verdikleri biraz daha da katkı biraz daha güzel de olsa. İnsanlarımız daha biraz daha şey refaha biraz daha güzel iyi olur diyorum. Sosyal yardımların artırılmasını mı istiyorsunuz? Artmasını istiyorum gerçekten mağdurdur, mağdurlara veriliyorsa daha güzel verilsin yani" (Muhtar-3)

"Yani az evvel değindiğim gibi sosyal hizmetlerin yaşlı bakımevlerinin biraz daha fazla geliştirilmesi sayısının evet bu konuda şey de yapılabilir." (Muhtar-4)

"Şimdi benim hocam size önerim işin ehline verilmesi yani mağdur olana sosyal yardımların gitmesidir. Ben bunu öneriyorum. Mağduriyet arz eden bireye veya bireylere gitmesini istiyorum" (Parti-1)

"Daha önce sokak başlarında bizim özürlü kardeşlerimizi bulabiliyorduk fakat geldiğinden beri. Bütün yardımları, destekleri onlara veriyor. Ailelerde güzel bir şekilde bakıyor güzel bir hizmettir bu konuda ben teşekkür ederim. Ekleyeceğim başka husus yoktur." (Muhtar-3)

"Çavuş ahbab ilişkisi olmamasını istiyorum yani ben tabiri caizse benim tanıdığım vardır bu kurumda ailemden birileri burada bunlar vardır buraya gitmesini istemiyorum. İşin ehline, yani işe muhtaç olan insana gitmesini istiyorum ilimde bunu bekliyorum ama maalesef ilimizde herkes kendine göre çekmeye çalışıyor. Yanlış bir şeydir. Hem bu sosyal devlet anlayışına terstir hem de bireysel olarak yani vicdan insanın vicdanı sızlaması lazım başka yere çektiğin zaman. Eğer orda bir mağdur varsa ve o mağdura gitmiyorsa o mağdur, öteki durumuna düşüyorsa yandaşa gidiyorsa ben buna karşıyım." (Parti-1)

Sığınmacı politikası kapsamında katılımcılardan elde edilen veriler değerlendirildiğinde, sığınmacı politikasının insani boyuttan çıktığını, yanlış politikalar uygulandığını, rant haline geldiğini, buna karşın sınır ihlallerinin engellenmesi gerektiğini, uluslararası tehditte mücadele verildiğini ve bu nedenle her ne kadar geri dönmeleri gerektiği düşünülse de sığınmacıların önemsenmesi gerektiğini, sığınmacılara düzenli ve dengeleyici bir sığınmacı politikasının oluşturulması gerektiğini vurgulamıştır:

"Sığınma politikası, sığınmacı politikası insani boyuttan çıkmış istilaya varmıştır. Yani bir komşumuzun ülkesinde bir yangın yerine dönmüş bir savaş anında tabii ki geçici koşullarda o günkü koşullarda geçici olarak sığınmacı alabilirsin. Belli bir bölgede istihdam edebilirsin ama ortam değiştikçe onlar geri döner. Bu dünyada böyledir. Türkiye'de de böyle olmalıdır. Ama biz görüyoruz ki böyle bir şey yok sistematik olarak eğer ben kendi fikrimdir. ABD'nin ve Avrupa'nın Türkiye'yi çökertme politikasıdır. AKP hükümetleri de buna alet oluyordur, içimizde fazlaca kontrolümüzün dışındaki bir göçmen hareketiyle hem ekonomimizi bozabiliyorlar ki gördük son 3-4 yılda bu sirayet etti hem de asayiş yönünde bu artarak devam edecek sıkıntılar

yaratacaktır; bu ülkenin bir an önce hükümetin bu yanlış politikalarından dönmesi gerekiyor ve güvenli yerlere sığınmacıları geri göndermelidir diye düşünüyoruz." (Parti-2)

"Şöyle o konu biraz kapsamlı bir konu ya birkaç yönüyle ele alınması gereken bir konu, ilk başta insani bir konu. Çünkü hepimizin gözümüzün önünde cereyan eden ve yaklaşık 7-8 yıl süren sıcak bir savaş hali ve insanlar can havliyle kaçtı. İlk başta da söylediğimiz insanın insan onuruna yaraşır bir hayat sürme hakkı o yönden ele alırsak evet, hani komşudur ve sen sahip çıkmazsan ölecek. O açıdan sosyal bir devlet, insani güdülerle sahip çıkması gerekiyor. Fakat bununda belirli bir kriterlerinin olması lazım. Yani öyle aldık tamam şeklinde değil ya da bugün uygulanan metotla değil en azından. Bugün mesela sınırlarda herhangi bir kontrol olduğunu düşünmüyorum. Özellikle icra ettiğim meslek dolayısıyla göçmen kaçakçılığı gerek Afgan, Pakistanlı gerek Suriyeli, bunların Türkiye'ye girişleri ve Türkiye'den çıkışları konusunda hukuk dışı çok çok fazla iş ve işlemlere şahit oldum. İnsan hayatı dediğimiz kavram bu kadar ucuz olmamalı, en azından meta haline getirilmemeli. Ama bizim gördüğümüz maalesef bir rant kapısı, bir ticaret kapısı haline gelmiş. Devletin bu konuda ciddi yaptırımların olması gerektiğini düşünüyorum. Özellikle ülkeye girişlerde kimin nerede kaldığı ne şekilde kaldığı, nasıl bir tedbirle kaldığı konuları bizim için önemlidir yoksa toplumsal bir facia meydana gelir ki, örneklerini yavaş yavaş görüyoruz. Özellikle batı illerinde buraya aldığımız pek hoş bir şey değil. Bize misafir olarak gelen sınırdaş ülkenin insanları, burada bir iş yaptığı zaman bizim ülkemizde maddi koşulları yerinde olmayan vatandaşlar taraftan nahoş karşılanıyor keza onların da her ne kadar münferit de olsa bu ülke vatandaşlarına karşı suç sayılabilecek kanunlarımızda suç olabilecek fiilleri mevcut. Bunun denetiminin ciddi bir şekilde yapılması lazım. Örnek vermek gerekirse, biz bugün Türkiye vatandaşı olarak bir Avrupa ülkesine gittiğimiz zaman bizim şeceremizi araştırır." (STK-7)

"Bu biraz tehdit alanına giriyor. Bu tehdidi bertaraf etmek için hem ulusal hem de uluslararası düzeyde hükümetimiz bir mücadele veriyor. Ne yaparsak yapalım bunların yüzde 50'si bizim ülkemizde kalacak gibi. Bir de her göçmen de tehdit oluşturmuyor. Yani onların da nitelikli insanları var. Biz de onları beyin gücünden ve hatta normal gücünden de faydalanıyoruz. Ama tabii 4-5.000.000 insan içinde 300.000, 500.000 sıkıntı oluşturduğu zaman ikide bu sıkıntılar dile geliyor. Bu milyonlarca göçmenlere rağmen bizim yaşadığımız sıkıntılar hafiftir. İnsanımızın bir kısmı da işte yani böyle kanaat ehli olmadığı için onlara kem gözle bakıyor yanlış gözle bakıyor." (STK-6)

"Yani ben derli toplu devletin derli toplu mülteci politikası, göç politikası olmasını çok isterdim, daha düzenli gelmelerini. Avrupa Birliği ülkelerinde olduğu gibi gerçekten entegre edilmelerini çok isterdim. Ben burada mültecilerden hiç rahatsız olmadım. Zaten bir kültürel yakınlık olduğu için ve onlar aşırı bir davranışta bulunuyor gençler sokakta onu bilmiyoruz ama. Gerçekten bir İstanbul'da İzmir'de rahatsızlık yaratacak boyutta bir gençlik var çünkü başıboşlar. Saldırganlar, çocuklar tehdit altında sadece mülteciler değil ki oralarda bir de Arap ülkelerinden gelmiş paralı pullu insanlar da var. Yaşam alanını daraltıyorlar. Türkiye'deki insanların o rahatsızlık devam edecek. Bir mülteci politikası olmalı, vatandaşlık satıyoruz dolayısıyla. Bizim için çok büyük paralar onlar için küçük paralar. Gelip 200.000 \$ verip bir ev

satın alıp vatandaş olabiliyorlar, yani kendi ülkesinde yabancı hissetmeye başladı insanlar kendilerini. Yoksa Diyarbakır özelinde çok büyük sorun olduğunu düşünmüyorum. Bir tane daha sorun ortaya çıktı onu afet durumundaki illerde tam olarak görüyoruz. Ne kadar çok kaçak göçmen varmış. Şimdi devlet kimliği olan göçmenleri, konteyner kentlere aldı şartlar kötü de olsa. Birde baktık ki her şehirde Adıyaman'da, Maraş'ta, Hatay'da her yerde öbek öbek konteyner kentlere alınmayan göçmenler var, soruyoruz diyoruz neden bunları almıyorsunuz? Onlar kaçak girmiş kimlikleri yok diyor. Acayip bir şekilde kaçak giriş varmış, bunun önü kesilmeli. Her gün görüyoruz kamyonlarla gelen giden olduğunu. Teşekkür ederim. Başka ekleyeceğimiz bu konuda politika bu değişim sürecinde daha iyi bir politika uygulanması için sizce hangi adımlar atılmalı? Yerinden yönetimin güçlendirilmesi gerekmekte. Bu kadar merkezîyetçi yönetimle bu kadar büyük bir ülkenin sorunları çözülmez. Gelir dağılımında daha dengeli bir dağılım olması gerekiyor." (STK-3)

"Öbür taraftan bu kadar sınırımızın ihlalini engellememiz lazım. Bu sadece güvenlikçi bir politikayla olmaz elbette yani daha uluslararası işte siyaseten yürütmemiz gereken şeyler var. Yani biz politikamızın bir tarafında pazarlığı yapmamalıyız. Bana bunu yapmazsan ben kapıları açarım demek bu çok büyük bi şey yani hani tamam Cumhurbaşkanımız ifade etti ama yanlıştır. Çünkü o da şey diyor tamam kapıyı açma yani bunu yapmamı istemiyorsan o zaman kapıyı kapalı tut, o da o başka bir şey yapıyor, tehditte bulunuyor ya da tam anlamıyla şantajda bulunuyor ya mesela işte İsveç meselesi hani İsveç NATO'ya alınma meselesinde İsveç'e İsveç'in yapmamaları gerekenler hani Türkiye'nin güvenlik politikasıyla güvenliğiyle ilgili yapmaması gerekenlerin şartı. O da dedi ki, o zaman sen de onu onun için veto hakkını kullanmayacaksın o zaman karşı tarafta bizi şantajla bir yere getirmeye çalışıyor. Dolayısıyla kendi öz gücümüzün daha arttırılması gerekiyor. Belki burada hani toplumsal barıştan birkaç şey söylemek lazım. Kendi ülkemizde kendi içimizde ne kadar barışık olursak dışarıdan o kadar az müdahaleye maruz kalırız. Bir ülkeyle bir evin, hiçbir farkı yoktur. Biz kendi evimizde, eşimizle, çocuklarımızla, annemizle, babamızla, kardeşlerimizle ne kadar barışırsak dışarıya o kadar az malzeme veririz ve dışarı bize o kadar az müdahale eder. Ne kadar güçlüyse, biz birlikte evimizin duvarlarını o kadar güçlü, daha dayanıklı hale getiririz, kolonlarını daha dayanıklı hale getiririz, çatısını daha dayanıklı hale getiririz. Galiba eksik kaçırdığımız nokta burası." (Sendika-2)

"Birincisi veya atılması gereken adımlar şöyledir, birincisi biz buraya gelen her mülteciyi kendi yurttaşımız kadar önemsemeliyiz. Bizim ne hakkımız varsa onda o hakkı olur yani şunu söylüyorum, insani bir şeyden bahsediyoruz. Tabii ki işte yurttaşın oy kullanma hakkı var. Onun oy kullanma hakkı yok yurttaş değil yani bu her yerde böyledir ama bahsettiğim insani temel şeylerden bahsediyoruz. Biz işte ben kişi olarak bir binada oturuyorsam bir dairede oturuyorsam o kişide mümkün oldukça gücümüz ülkemizin gücü olurdu tabiki onu gerçekleştirmek gerekiyor. Yiyecek olarak ben ne yiyorsam insani olarak ona da onu gücüm oranında devlet olarak vermek durumundayız ya da sosyal hizmetler olarak vermek durumundayız." (Sendika-2)

"Suriyeli sığınmacılarla ilgili ne dersiniz, atılması gereken adımlar var mıdır? Yani Suriyeliler Diyarbakır'da çok fazla yok zaten tabii ki tek tükür. Ama Suriyeli sığınmacılar ile ilgili tabii ki

komşuluk dediğimiz olaydır. Yani tamam geldiler, şey yaptılar ama bence geri dönmeleri lazım. Yani dünya genelinde zor şartlar yaşıyor değil sadece ülkede. Dünya genelinde bir ekonomik kriz var, sıkıntı var, bence yeterince yüklerini çektik yani onların ben öyle düşünüyorum" (Pari-3)

Son olarak bazı katılımcıların da çocuk alanı kapsamında çocuk yuvası sisteminin değiştirilmesi, koruyucu aile sisteminin güçlendirilmesi gerektiğini, vatandaşların kendi ayakları üzerinde durmalarının önemini belirtti. Kadın alanı kapsamında ise önleyici hizmetlere ağırlık verilmesi gerektiğini, bu kapsamda kadın konukevlerinde gerçekleştirilen hizmetlerin ihtisaslaştırılmasını ve kadın girişimciliğinin desteklenmesi gerektiğini vurguladı. Şehit ve gazi ailelerine yönelik gerçekleştirilen hizmetlerde ise devletin kontrolü ve denetimi ele alırken temel gereksinimlerinin dahi karşılanmasında destek olunması ve kontrolü elde tutulmasının önemini vurgulamıştır:

"Ya da işte bu koruyucu aile olayı biraz daha sağlam hale getirildi çünkü daha önce bunu açıkları vardı. Öyle söyleyeyim çocukların arada kullanıldığı ya da kötü şartlarda şey olduğu vardı ama bu koruyucu aileden dolayı biraz daha güvenilir. Yasalar biraz daha sağlamlaştırıldı. Daha önce Çocuk Esirgeme Kurumundan rahatlıkla çocuk alabiliyordunuz ama şu anda ilk etapta seni koruyucu aile olarak görüyor. Böyle bir süre seni gözlemliyor. Ondan sonra nüfusuna alabiliyorsun ya da alamayabiliyorsun öyle kalabiliyor." (Pari-3)

"Kesinlikle ikinci söylediğiniz, yani biz yurttaşın kendi ayaklarının üzerinde durmasını sağlarsak sosyal hizmet yapmış oluruz. Öbürü yardım yapmış oluruz. Diğeri yardım sürekli yardıma muhtaç yani şundan emin olalım ki her ay postane ya da banka kuyruklarında bizim verdiğimiz sosyal yardımları, sosyal ekonomik desteği kuyruğunda bekleyen insanların en az beşte biri belki daha da fazla olabilir en az beşte biri biz iş bulduğumuz zaman çok rahatlıkla ya da doğru bir yere kanalize ettiğimizde İŞKUR'a işçi bulma kurumu gibi çok rahatlıkla iş bulabiliyor ve bizden destek almaz ve daha iyi değil mi yani hem o kişi çalışacak, vergisini verecek yani genel şeye de bir katkısı olacak ülke ekonomisine de katkısı olacak daha muhtaç birisine biz bir kaynak ayırmış olacağız. Daha büyük bir kaynak ayırmış olacağız." (Sendika-2)

"Yine SED yardımlarıyla ilgili kadının önce eşya alması gerekiyor ya. İşte bunlar da sorun kadın hangi parayla alacak? Kadının ailesi destek olmuyor. Kurum zaten öyle bir desteği yok. Orda biz o imkânları sunması işte bireysel bir çabamız olmasa o kadının asla ev kuramaz. Benim kendi gayretimle çıkan şu anda 3 tane ev var. Bir tane istismar vakası bir kızımız vardı Faysal Bey de bilir. Ben bütün aileyi ilçeden getirdim. Kız bir süre kadın konukevinde kaldıktan sonra çıkarmışlardı. Kızın gidecek yeri yoktu. Can güvenliği riski de oluşmuştu. Çünkü rehabilitasyona yatırmak istendi. Kızım zaten Rabia bir rehabilitasyona ihtiyacı yok zekâ sınırda hani orada yatmasına gerek yok. Ben ona yatılı bir iş buldum. Öncesi 2 ay kendi evimde baktım çıkınca

sonrasında da yatılı işe yerleştirdim. 2 yıl o işte çalıştı. Şimdi de kıza kendi evimde nişan yaptım söz yaptım. Bu ay içinde evlenecek. Yani hani işte dernekler, STK'lar diyorsunuz ya böyle bir çalışma yapabilir. Bu bireysel bir gayret. Ama derneklerden yardım aldım mı? Evet, bazen maddi destek, onlardan da almaya çalıştım arkadaşlarımdan. Böyle, bizim önleyici hizmetimiz yok." (Belediye-1)

"Aile Sosyal ile ilgili, çok şey var hepsini söylemek istiyorum. Kaydetsin ki gerçekten ben hatta dün de söyledim ben söyleyeyim, size şeye geçsin. Dünde bahsettiğim bu konuyla ilgili bir çalıştay olsa bir şey olsa dedim yani şeyle ilgili mesela bu vaka çözümsüzdü. Yani hiçbir kurumda şeyi yok kadının kabulü yok düşünebiliyor musunuz? Yüzde 100 raporu olacak raporu almanız için ne kadar süreniz var 1 ay. Ben dün hatta hâkim arkadaşım ile de görüştim ivedilikle raporunun halledilmesi raporunun çıkarılması için sağlıklı bir görüşme, bir üst yazıyla da şey yaparsınız isterseniz ama biz öncelikle ne kadar da olsa bir aylık bir sürede olsun 15 gün, 15 gün süresince bu kadına kim bakacak? Sürekli altına yapıyor. Tüm evi tuvalet gibi kullanan bir kadına nasıl bakabilir? Doğru mu? Bu kadının acil rapor alınabilmesi için yani ŞÖNİM belki bir şey olması gerekiyor protokolü mü? Bilemiyorum aynı gün mesela ŞÖNİM kadınlar geldi, görüşmeye alıyorlar. Kadının hikâyesini dinliyorlar zaten o anda o esnada gözlemleniyor. Kadın sağlıklı mı bir madde kullanıyor mu? Zaten birçoğu anlatıyor bütün her şeyi detaylı kullandığı ilaçlar var mı? Bununla ilgili mesela nasıl polise direk şey gönderiyorlarsa önce muayeneye buradaki kadınlarda önce bir gözlem odası olmalı, bir psikiyatr görmeli. Bana göre geldiğinde bu kadının engelli olduğuna dair bir bulgu varsa bu kadını hemen rapor alması konusunda belki acil bir şey yapılabilir. Çalışma yapılabilir. O gün içerisinde ondan sonra kadın konukevlerinin yerleştirilir veya o kadını engelli birimine o zaman ne olur? Diğer çocukları da biz korumuş oluruz. 5-6 çocuğu ile kadın konukevine gelen kadınlar var. Bazı kadınlar inanın gerçek mağdur olan bazı kadınlar kurumu terk ediyorlar. Bundan kaynaklı hem ürküyorlar. Hem çocuklarını o sağlıksız ortamdan kurtarmak için çıkmak zorunda kalıyorlar. Hâlbuki kadın konukevleri o kadınlara hitap etmeli bana göre. Ama biz madde bağımlıları ya da ruhsal sorunları olanlara hizmet vermeye başladık. Bu bağlamda çok büyük sıkıntılar var. Yani bunların acilen çözülmesi gerekiyor." (Belediye-1)

"Yani az önce söylediğim gibi eğer ki güçlenmesi isteniyorsa ya da işletmelerin burada sadece kadınlar değil galiba, kadın ve gençlerin daha çok iş hayatının içerisinde olması yani herkes memur olamaz herkes işçi olamaz yani o alanlarda da çok gerekli biz gördük, çok ihtiyaç var. Özellikle tekstilde çok ihtiyaç var. Diyarbakır'da talepte geldi bize personelle ilgili güzelde çalışmalar yarattık biz orda. Şey olabilir yani? Girişimciliği ve gençlerin girişimciliğini arttıracak politikalar biraz daha yumuşatılabilir biraz daha hibeler destekler fazlalaşabilir. KOSGEB destekleri önemli, yeni kurulmuş şirketlere ön hibeler ön destekler verilebilir. Çünkü parası yok ki nasıl kuracak ama kur vereyim deniliyor olmaz o. Yani bir ön avans gibi bir ödemeye uygun gördükleri ama kontrol mekanizması çok iyi olması lazım. Maalesef ki orada da zayıflıklarımız var. Kontrol mekanizması çok iyi işlerse, ön ödemelerle hibelerinde girişimci ve gençlere ve kadınlara verilebilir böyle bir yol izlenebilir." (STK-4)

"Benim demek istediğim şey şu, şimdi şehidin annesine, eşine, çocuğuna aylık bağlanıyor. Çocuk okutuyor, özel okullarda eğitim veriliyor. Çocuğa ücretsiz kayıt yapılıyor, sadece yemek bedeli alınıyor. Biz bunu biraz daha güncelleştirebiliriz. Çünkü yemek bedeli adı altında çok fahiş fiyatlar alınıyor. Devlet büyüklerinin resmi makamların bunu kontrol altında tutması lazım. Bu şehit çocuğudur ve emanettir." (STK-5)

4.1.7.3. Alt tema 20. yasal düzenlemeler

Sosyal hizmet bağlamında sosyal politikanın değişimi kapsamında gerçekleştirilen araştırmada elde edilen veriler incelendiğinde karşımıza hizmetlerin gerçekleştirilmesine ilişkin öneriler çıkmıştır. Bu kapsamda katılımcılardan biri yasal düzenlemeler odağında kanun uygulayıcıların yeterli hale gelmesi yönünde öneride bulunmuştur:

"Yani evet ama maalesef işte görüyorsunuz Bismil'de bir hadise oldu. Adamlar birbirini öldürdü ikisi de birbiriyle küs. Ama maalesef kanunlarımız yetersizdir. Bazı konularda ehil ve mülki insanlara yetki vermiyor. Evet, mülki amirlerimizin yetkilerini burada daha da geniş tutmak gerekiyor. İcap ederse sorun çıkaran birinin yerini bile değiştirebilirsin. Bazen bir köyde 2 tane adam gürültü çıkartıyor örneğin, bunu siz şimdi bir bölgeye de yayabilirsiniz. Sıkıntı oluşturuyor. Hani yer değişiklikleri filan dedik ya ufak tefek sorunlar kalır O da sivil toplumun işidir. Yani doğrusu insanlar biraz huzur ve biraz da karnı toksa %80'i kalkıp da yeryüzünde huzursuzluk yaratmak için bir şey yapmaz yani insanlar çoğunun ama bir kısmının kötü bir beyni var, beyin var, o şambala örgütü diyoruz" (STK-6)

Çalışmadaki ana temalara ait kod bulutu Şekil 4.9'da gösterilmiştir.

4.2.1. Sosyal hizmet bağlamında sosyal politikanın değişiminin değerlendirilmesi

Araştırmada, katılımcılara sosyal politika ve sosyal hizmetler alanında daha önce herhangi bir eğitime katılıp katılmadıkları ve eğer katıldılarsa bu deneyimleri hakkında düşüncelerini paylaşmaları yönünde “*Daha önce sosyal politika veya sosyal hizmetler alanında herhangi bir eğitime katıldınız mı? Katıldıysanız düşüncelerinizi paylaşır mısınız?*” sorusu yöneltilmiştir. Bu soru, katılımcıların sosyal hizmet ve sosyal politika alanlarındaki hazır bulunuşluk düzeylerini belirlemek amacıyla oluşturulmuştur. Araştırmaya katılan 20 katılımcıdan 16 katılımcı, sosyal politika ve sosyal hizmetler alanında çeşitli eğitimlere katıldıklarını belirtmişlerdir. Bu katılımcıların ifadelerine göre eğitimler, psikososyal çalışmalar, afet yönetimi faaliyetleri, şehit ve gazi ailelerine yönelik psikososyal destek eğitimleri gibi konuları kapsamaktadır. Ayrıca bazı katılımcılar, katıldıkları eğitimlerin kadına yönelik şiddetle mücadele ve erken yaşta evliliklerin önlenmesi gibi konuları içerdiğini, özellikle kadın konularında düzenli olarak bu tür eğitimlerin verildiğini ifade etmişlerdir. Katılımcılar, eğitimlerin kendilerine sağladığı bilgi ve deneyimleri detaylı bir şekilde aktarmışlardır. Bu bulgular, katılımcıların sosyal hizmet ve sosyal politika alanlarındaki mevcut durum hakkında geniş bir bilgi birikimine ve uygulamalı deneyimlere sahip olduğunu göstermektedir.

1. Ana Tema ***Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Eğitimi*** teması başlığında elde edilen bulgular, Diyarbakır'da sosyal politika ve sosyal hizmet eğitimi konusunda oldukça çeşitli ve kapsamlı bir görünüme işaret etmektedir. Elde edilen veriler ve ana temalar dikkate alındığında, "Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Eğitimi" teması altında ortaya çıkan bulgular, sosyal hizmetlerin değişen yapısını ve bu alanda çalışan profesyonellerin eğitim ve deneyimlerini anlamak açısından kritik öneme sahiptir. Araştırmaya katılan 20 katılımcının görüşleri, bölgede sosyal hizmetlerin ve eğitimin çeşitli yönlerini ve bu alandaki mevcut durumu aydınlatmaktadır. Bu bulguları daha detaylı bir şekilde tartışmak için çalışmanın ana ve alt temaları baz alarak değerlendirme yapıldığında katılımcıların büyük bir kısmı psikososyal çalışmalara ve afet yönetimi faaliyetlerine katıldıklarını belirtmiştir. Bu, bölgedeki sosyal hizmet eğitiminin, bireylerin psikososyal ihtiyaçlarına ve acil durum yönetimine önem verdiğini göstermektedir. Bununla birlikte eğitime katılmayan bazı katılımcılar, sosyal gündemi takip ettiklerini belirtmişlerdir. Bu durum katılımcıların eğitimlere katılmama

da sosyal konulara ilgili ve farkındalığın olduğunu göstermektedir. Diyarbakır'daki sosyal hizmet eğitimlerinin geniş bir yelpazede olduğunu ve farklı gruplara yönelik çeşitli programlar içerdiğini ortaya koymaktadır. Eğitimlerin içeriği ve katılım oranları, bölgedeki sosyal hizmetlerin ihtiyaçları ve öncelikleri hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Ayrıca katılımcıların çoğunun eğitime katıldığını belirtmesi, sosyal hizmet alanında eğitimin yaygın ve erişilebilir olduğunu göstermektedir. Psikososyal çalışmalar, afet yönetimi, şehit ve gazi ailelerine yönelik psikososyal eğitimler gibi çeşitlilik gösteren eğitim konuları, sosyal hizmetin geniş kapsamlı ve dinamik bir alan olduğunu ortaya koymaktadır.

Araştırmada katılımcılara “*Türkiye’de sosyal hizmet politikasının son 20 yılda nasıl bir değişim geçirdiğini düşünüyorsunuz? Açıklayabilir misiniz?*” sorusu yöneltilmiştir. Elde edilen bulgular, “**Sosyal Hizmet Politikasının Değişimi**” teması altında, sosyal hizmetlerin çeşitli yönlerinde meydana gelen önemli değişimleri ve bu değişimlerin toplumsal etkilerini ortaya koyması açısından önemlidir. 2. Ana Tema **Sosyal Hizmet Politikasının Değişimi** başlığında katılımcılar değişimlerin olumlu ve olumsuz etkileri konusunda ayrılmışlardır. Değişimin olumlu etkilerini değerlendirenler, son 20 yılda büyük bir değişim yaşandığı ve sosyal hizmet alanındaki çalışmaların arttığını, dezavantajlı gruplara daha fazla yardım yapıldığını, pozitif ayrımcılık yapıldığını, maddi yardımların arttığını, hizmetlerin erişilebilirliğinin arttığını, şehit ve gazi ailelerin yaşam kalitesinin yükseldiğini, oransal artış yaşandığını, engelli ve yaşlı bakım evleri ile rehabilitasyon merkezlerinin sayıca arttığı vurgulamışlardır. Engellilere yönelik pozitif ayrımcılık ve erişilebilirlik artışı, sosyal adaletin sağlanmasına yönelik önemli adımlar olarak görülebilir. Ayrıca şehit ve gazi ailelerine yönelik artan destek ve hizmetler, sosyal hizmet politikalarının hassas ve özel ihtiyaçlara odaklanabileceğini göstermektedir. Bununla birlikte rehabilitasyon merkezlerinin sayısının artması, toplumdaki farklı ihtiyaçlara yönelik hizmetlerin çeşitlendirilmesine işaret ederek bireylerin sosyal hizmetlere daha kolay erişimini sağladığını göstermektedir. Önce devlet sonra insan anlayışı kapsamında bazı katılımcılar, devleti merkeze alan siyasi kodun var olduğunu, sosyal devlet anlayışının hâkim olduğunu, yasal düzenlemeler kapsamında kanunlarda bazı değişimlerin yaşandığını ve kaynakların üretim ile yönetimiyle artan farkındalık sosyal devletin gereği bağlamında yeni açılımlara dönüştüğü sonucuna ulaşılmıştır. **Sosyal Hizmet Politikasının Değişimi** ana teması konularıyla ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde;

Dugarova (2017), birçok ülkede dezavantajlı grupların sosyal hizmetlere erişiminin kolaylaştırıldığını ve pozitif ayrımcılık uygulamalarının hayata geçirildiğini belirtmiştir. Barrientos ve Hulme (2008), gelişmekte olan ülkelerde sosyal yardım programlarının yaygınlaştığını ve erişilebilirliğin arttığını ifade etmişlerdir.

Tekgüç (2018)'ün çalışmasına göre, sosyal yardımların miktarı küçük olsa da, yoksulluğun hafifletilmesinde önemli bir rol oynamakta olduğunu ve gelir eşitsizliği üzerindeki etkisi, diğer gelir kaynaklarına kıyasla daha fazla olmaktadır sonucuna ulaşılmıştır.

Duran ve Cenikli (2021)'nin çalışmasına göre Türkiye'de sosyal yardım ve hizmetler, yoksullukla mücadelede önemli bir araç olarak uzun zamandır gündemdeki yerini korumuştur. Bu alanın dikkat çeken özelliği, Türkiye'deki sosyal yardımın hayırseverlik ve gönüllü katılım gibi değerlere dayalı bir geleneğe sahip olması ve kurumsal yapıların da bu temel üzerinde şekillenmiş olmasıdır. 2009 yılından sonra bu alanda yaşanan önemli bir dönüşümle, "Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü" altında "Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sistemi" hayata geçirilmiştir. Bu sistemle, sosyal yardımların daha önceden dağınık olan yapısının standartlaştırılması, modernize edilmesi ve bütünleştirilmesi hedeflenmiştir.

Keskin (2023)'in çalışmasına göre, Türkiye'de 2003 yılından sonra ekonomik ve siyasal alanlarda yaşanan istikrarın artmasıyla birlikte, sosyal politika hedeflerine ulaşmak amacıyla yapılan sosyal harcamaların hacmi genişlemiştir.

Özdemir (2023)'in çalışmasına göre, yerel yönetimler, çeşitli refah hizmetlerini geliştirmek üzere farklı sosyal politikalar uygulamaya koymuştur. Sosyal yardım, yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik eden fon faaliyetleri, refah hizmetlerinin önemli bir bölümünü oluşturarak devletin resmi politikaları arasında yerini almıştır.

Gümüş (2023) çalışmasında, çalışmamızın bulgularına zıt olarak mevcut sosyal yardım miktarlarının yoksullukla mücadelede yetersiz kaldığı ve bu miktarların artırılması gerektiği vurgulanmaktadır. Ayrıca sosyal yardım programlarının kapsamının genişletilerek gıda yardımı sağlanması, ihtiyaç sahiplerine iş olanakları sunulması, köylerine geri dönmek isteyenlere devlet tarafından teşvikler verilmesi, farklı şehirlerde tedavi görmek zorunda kalan engellilere yol ve konaklama desteği sağlanması, sosyal yardımlara başvurunun kolaylaştırılması ve sigortalı çalışan eşi vefat eden bireylere sosyal yardım ile İŞKUR aracılığıyla iş imkânı sağlanmaması sorununun çözülmesi gerektiği belirtilmektedir. Bu öneriler, sosyal yardım sistemini daha etkin bir hale getirmeyi amaçlamaktadır.

Polat Ber (2023)'in çalışmasına göre, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın (ASPB) 2011 yılında kurulması, 2000'li yıllardan sonra Türkiye'de artan işsizlik, yoksulluk ve sosyal güvencesizlik gibi sorunlara karşı devletin merkezi bir yaklaşımla müdahale etme ve bu sorunları yönetme niyetini yansıtmaktadır. Bu durum, "yoksulluk", "yardım", "risk", "hayırseverlik", "aile" gibi kavramlar çerçevesinde şekillenen ve uluslararası düzeyde kabul gören "yeni sosyal politika" anlayışı ile Türkiye'nin ulusal sosyal politika hedeflerinin ASPB'nin uygulamaları aracılığıyla entegre edilmesini sağlamaktadır.

Nalbantoğlu (2023)'nin çalışmasında, devlet tarafından uygulanan sosyal politikaların genel olarak yeterli olduğu; ancak ekonomik açıdan daha fazla geliştirilip, mevcut koşullara adapte edilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra, şehit ve gazi çocuklarının eğitim düzeylerinin çoğunlukla düşük olduğu ve bu durumun onların sosyal ve psikolojik yaşamlarını olumsuz yönde etkilediği belirlenmiştir.

Erzincanlı (2020)'nin çalışmasına benzer şekilde, katılımcıların mevcut sosyal politikalarla genel olarak memnun oldukları görülmüştür. Ayrıca Karabulut (2017)'un çalışmasında uygulanan sosyal politikalardan duyulan memnuniyetin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmalar ile çalışmamızın bulguları örtüşmektedir.

Yapılan çalışmalar ile sosyal hizmet politikalarındaki değişimler, genel olarak pozitif yönde değerlendirilmiştir. Bu değişimlerin olumlu yönleri arasında, dezavantajlı gruplara yönelik artan destekler, erişilebilirlikte yaşanan iyileşmeler, pozitif ayrımcılık uygulamaları, yaşlı bakım evleri ve rehabilitasyon merkezlerinin sayısındaki artışlar sayılabilir. Bu gelişmeler, sosyal adaletin sağlanmasına yönelik önemli adımlar olarak kabul edilirken, aynı zamanda devletin sosyal politikalarda daha etkin bir rol üstlenmesini ve sosyal hizmetlerin çeşitlendirilmesini teşvik etmektedir.

Dugarova (2017) ve Barrientos ve Hulme (2008) gibi araştırmalar, Türkiye'nin de içinde bulunduğu birçok ülkede sosyal yardımların ve hizmetlerin daha fazla dezavantajlı gruplara odaklanmasının önemini vurgulamaktadır. Tekgüç (2018), Duran ve Cenikli (2021), Keskin (2023), Özdemir (2023) ve Gümüş (2023) gibi çalışmalar, Türkiye'de sosyal yardım ve hizmetlerin yoksullukla mücadele ve gelir eşitsizliğini azaltma konusunda önemli bir rol oynadığını; ancak bu çabaların yeterli olup olmadığı konusunda farklı görüşlerin olduğunu göstermektedir.

Bu çalışmaların ortaya koyduğu bir başka önemli nokta ise, sosyal hizmet politikalarının ve yardım programlarının sürekli bir dönüşüm içinde olması ve bu dönüşümün toplumsal ihtiyaçlara yanıt verecek şekilde belirlenmesi gerekliliğidir. Aile

ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kurulması ve Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sistemi'nin hayata geçirilmesi gibi adımlar, Türkiye'nin sosyal politikalarını modernize etme ve daha etkin hale getirme yolunda attığı önemli adımlardır.

Ancak Nalbantoğlu (2023) ve Erzincanlı (2020) gibi çalışmalar, mevcut sosyal politikaların bazı alanlarda eksik kaldığını ve özellikle şehit ve gazi çocuklarının eğitim düzeyleri gibi konularda iyileştirmeler yapılması gerektiğini göstermektedir. Bu bulgular, sosyal politika uygulamalarının sürekli bir değerlendirme ve geliştirme süreci içinde olması gerektiğinin altını çizmektedir.

Sonuç olarak Türkiye'de sosyal hizmet politikalarının son yıllarda önemli bir değişim geçirdiği ve bu değişimin birçok olumlu sonuç doğurduğu görülmektedir. Ancak devletin sosyal politikalarının daha da iyileştirilmesi ve toplumun farklı kesimlerinin ihtiyaçlarına daha etkin bir şekilde yanıt vermesi için sürekli bir çaba ve yenilik gerektiği de açıktır.

Sosyal hizmet politikalarında kadın alanında özellikle de göçmen kadınlar için yapılan hizmetlerin ve politikaların incelenmesi, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kapsayıcı hizmet sunumuna olan yaklaşımları anlamak açısından önemlidir. Sosyal hizmet politikasının değişimi kapsamında kadın alanında yaşanan değişimler incelenmiştir. Bu kapsamda göçmen kadınlara yönelik gerçekleştirilen hizmetlerin eksik olduğunu ve rehabilite edici politikaların gerçekleştirildiğini, kişilerin gerçekleştirilen sosyal yardımlar ile kişilerin kendi ayakları üzerinde durmalarının ve beceri oluşturmalarının amaçlandığı görülmektedir.

Sosyal hizmet politikasının değişimi kapsamında bir diğer alan olan çocuk alanında yaşanan değişimler incelenmiştir. Bu kapsamda bazı katılımcılar, çocukların ve gençlerin desteklenmesi gerektiğini ifade etmiş olup sevgi evlerinin oluşturulmasının önemi vurgulanarak sosyal hizmet alanındaki değişimlerin olumlu yönde olduğunu göstermektedir. Konuyla ilgili yapılan çalışmalar incelendiği zaman;

Yazıcı (2012)'nin çalışmasına göre çocuk evlerinde yaşayan çocukların sayısının 6-8 kişi olması ve bakım veren personelin azlığı, çocukların güven ve bağlılık hislerini pozitif anlamda güçlendirmektedir. Ayrıca bu tür evlerde genellikle aynı cinsiyete sahip kardeşlerin birlikte kalması, aralarındaki bağlanma hissini pekiştirmekte olduğu gözlemlenmektedir. Çalışmada, çocuk evlerindeki 6-8 kişi sayısı ve yeterli personelin, çocukların güven ve bağlılık hislerinin güçlenmesine katkıda bulunduğunu göstermektedir. Bu durum, çocukların sosyal ve duygusal gelişimleri için elzem olan güvenli bağlanma ihtiyacını karşılamaktadır. Ayrıca kardeşlerin birlikte kalmasının,

aralarındaki bağları güçlendirdiği ve çocukların duygusal destek sistemlerinin oluşumuna katkıda bulunduğu belirtilmektedir.

Yavuz (2016)'un çalışmasına göre Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, çocukların korunma altına alınmalarından önce mümkünse kendi aileleriyle kalabilmelerini, bu sağlanamıyorsa evlatlık verilme, koruyucu aile olma veya sosyo-ekonomik destek alabilme gibi alternatiflerle desteklenmelerini önceliklendirmektedir. Çalışma, çocukların öncelikle kendi aileleriyle kalabilmesi için Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın çaba sarf ettiğini göstermektedir. Eğer bu mümkün değilse, evlat edinme, koruyucu aile veya sosyo-ekonomik destek gibi alternatiflerle çocukların desteklenmesi öncelikli hedefler arasında yer alır. Ancak bu seçenekler de uygun değilse, son çare olarak çocukların kurum bakımına alınması gerektiği sonucuna varılmıştır. Bu strateji, çocukların kurum bakımına alınmasını son çare olarak görmekte ve çocukların aile ortamına en yakın koşullarda büyümelerini sağlamaya çalışmaktadır.

Aydoğdu (2016)'nın çalışmasına göre çocuk evlerindeki uygulamalar, her bir çocuğun özgünlüğünü ön planda tutarak ve onlara güvenli bir ortam sunarak koruma altına alınmalarını sağlar. Bu model, çocukların yeteneklerini ve becerilerini geliştirmelerine yardımcı olur ve onların potansiyellerini keşfetmelerine olanak tanır. Ayrıca çocukların iç huzuru bulmalarını ve geleceğe dair endişelerini azaltmalarını destekler sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma, çocuk evlerinde uygulanan modellerin, çocukların bireysel özelliklerine ve ihtiyaçlarına odaklanarak onlara güvenli bir ortam sunduğunu belirtmektedir. Bu yaklaşım, çocukların yetenek ve becerilerini geliştirmelerine, potansiyellerini keşfetmelerine ve geleceğe yönelik endişelerini azaltmalarına yardımcı olmaktadır.

Çocukların ve gençlerin sosyal hizmetler kapsamında desteklenmesi, modern toplumların karşı karşıya olduğu en önemli meselelerden biridir. Bu bağlamda, çocuk evleri ve benzeri kurumlar, korunmaya muhtaç çocukların bakımı, korunması ve gelişiminin desteklenmesi için hayati öneme sahiptir. Çalışmamızın bulgularıyla örtüşen incelediğimiz çalışmalar, Türkiye'deki çocuk evleri ve sosyal hizmetlerin çocukların ihtiyaçlarını karşılamada yaşanan değişimlere ve bu değişimlerin çocuklar üzerindeki etkilerine ışık tutmaktadır. Yapılan çalışmalar göstermektedir ki; çocukların aileleriyle kalabilmeleri için yapılan çabaların yanı sıra, aile ortamının sağlanamadığı durumlarda sevgi evleri gibi alternatiflerin önemini vurgulamaktadır. Bu yaklaşımlar, çocukların kişisel gelişimleri ve psikolojik ihtiyaçlarına odaklanarak, onlara güvenli ve destekleyici

bir ortam sağlama amacını gütmektedir. Türkiye'de çocuk ve gençlerin sosyal hizmetler kapsamında desteklenmesine yönelik yapılan çalışmalar ve uygulamalar, çocukların en iyi şekilde korunması ve gelişimlerinin desteklenmesi yönünde önemli adımlar atıldığını göstermektedir. Bununla birlikte, bu alanlarda yapılan çalışmaların ve uygulamaların sürekli olarak gözden geçirilmesi ve iyileştirilmesi, çocukların ihtiyaçlarını daha iyi karşılayacak, onlara daha sağlıklı ve mutlu bir gelecek sunacak sosyal hizmet politikalarının geliştirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Bunun yanında değişimin olumsuz etkilerini değerlendiren bazı katılımcılar, sosyal yardımların arttığını, dezavantajlı bireylere yapılan yardımların iktidarın ikili ilişkilerinde kullanıldığını, tüketim toplumunun oluşturulduğunu ve üretim ekonomisinin zayıfladığını, sosyal yardımların adaletli ayrıştırılması ve sistematik dağıtılması gerektiği, dezavantajlı ailelere projeler geliştirilmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Bu olumsuzluklar, sosyal hizmetlerin suistimal edilmesi ve ihtiyaç sahiplerine ulaşmaması, sistemdeki zorlukları ve eşitsizlikleri ortaya koymaktadır. Bu durum, sosyal hizmet politikalarının uygulanmasında daha fazla şeffaflık ve adil bir dağıtım mekanizması gerekliliğine işaret etmektedir. Diğer yandan sosyal hizmetlerin suistimal edildiğini, ihtiyaç sahiplerine ise sosyal yardımların ulaşmadığını ve sosyal politikalarda eşitlikçi olmayan yaklaşımın benimsendiğini, politikalarda eşitlikçi olmayan yaklaşımlar, sosyal hizmetlerin toplumun tüm kesimlerine eşit şekilde ulaşmadığını göstermektedir. Bu durum, sosyal hizmet politikalarının daha kapsayıcı ve adaletli olması gerektiğini vurgulaması açısından önemlidir. Konuyla ilgili yapılan çalışmalar incelendiği zaman;

Gough (2001), sosyal yardımların aşırı artmasının bağımlılık kültürünü teşvik edebileceğini ve üretkenliği azaltabileceğini belirtmiştir. Benzer şekilde, Türkiye'de yapılan bir çalışmada Buğra ve Keyder (2006b), sosyal yardımların siyasi amaçlarla kullanılabilirliği konusunda endişelerini dile getirmişlerdir. Bu çalışmalarda da vurgulandığı gibi sosyal yardımların artışı, bazı durumlarda bağımlılık kültürünü teşvik edebilir ve üretkenliği azaltabilir. Ayrıca sosyal yardımların siyasi amaçlarla kullanılması, bu yardımların adil ve etkin bir şekilde dağıtılmasının önünde ciddi bir engel teşkil edebilir. Bu durum, sosyal yardımların ve hizmetlerin toplumun ihtiyaç duyan kesimlerine ulaşmasını zorlaştırabilir ve bu yardımların gerçekten ihtiyacı olanlara erişimini engelleyebileceği değerlendirilmektedir.

Tüketim toplumunun oluşması konusunda Bauman (2007), tüketim toplumunun üretim ekonomisini zayıflatabileceğini ve sürdürülebilir olmayan bir modele yol

açabileceğini vurgulamıştır. Sosyal yardımların adil dağıtılması konusunda, Mkandawire (2005), birçok ülkede sosyal yardım programlarının yeterince hedeflendirilmediğini ve adaletsiz bir dağılım gösterdiğini ortaya koymuştur. Dezavantajlı ailelere yönelik projelerin eksikliği konusunda, Narayan ve Petesch (2007), yoksul hanelerin sürdürülebilir projelerle desteklenmesinin önemine işaret etmişlerdir. Bu çalışmalar da göstermektedir ki; tüketim toplumu oluşumu ve sosyal yardımların adil dağıtılmaması sorunları, sürdürülebilirlik ve sosyal adalet açısından endişe vericidir. Tüketim toplumunun teşvik edilmesi, üretim ekonomisini zayıflatabilir ve uzun vadede ekonomik ve sosyal dengesizliklere yol açabilir. Dezavantajlı ailelere yönelik sürdürülebilir projelerin eksikliği, sosyal hizmet politikalarının etkinliğini artırmak için ele alınması gereken önemli bir konudur. Bu tür projeler, sosyal yardım programlarının yalnızca kısa vadeli ihtiyaçları karşılamakla kalmayıp, aynı zamanda yoksullukla mücadelede ve sosyo-ekonomik kalkınmada uzun vadeli çözümler sunması açısından hayati öneme sahiptir.

Simangunsong ve Sihotang (2023) çalışmasında sosyal yardım programlarının yoksulluk oranları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir azalma sağladığını, bu programların yoksulluğu hafifletmede hayati bir rol oynadığı sonucuna ulaşılmıştır. Gemicioğlu ve Bildir (2023) çalışmasında Türkiye'de sosyal yardımların gelir eşitsizliği ve yoksulluk üzerindeki etkilerini araştıran bir çalışma, hanehalklarına yönelik sosyal yardımların gelir dağılımındaki adaletsizlikleri ve yoksulluğu azaltmada nasıl bir rol oynayabileceğini ele almışlardır. Bu çalışmalar, sosyal yardım programlarının yoksulluğu azaltmada ve gelir eşitsizliğini düzeltmede önemli bir rol oynayabileceğini göstermektedir. Ancak bu programların başarısı, onların nasıl uygulandığına ve izlendiğine bağlıdır. Bu çalışmalar, sosyal yardımların ve hizmetlerin daha adil, etkin ve sürdürülebilir bir şekilde dağıtılmasının önemini vurgulamaktadır.

Bu bulgular ışığında, sosyal hizmet politikalarının ve sosyal yardım programlarının uygulanmasında şeffaflık, adalet ve sürdürülebilirlik prensiplerinin ön planda tutulması gerekmektedir. Politika yapıcılar ve ilgili kurumlar, sosyal yardımların ve hizmetlerin etkinliğini artırmak, bunların adil bir şekilde dağıtılmasını sağlamak ve uygulamaların olumsuz etkilerini en aza indirmek için bu prensipleri göz önünde bulundurmalıdır. Ayrıca dezavantajlı gruplara yönelik sürdürülebilir projelerin geliştirilmesi ve bu projelerin toplumun geniş kesimlerine ulaşmasını sağlayacak politikaların oluşturulması, sosyal hizmet politikalarının başarısını artıracak kritik faktörler arasındadır.

Ergenç (2009)'in yayımlanan "Sosyal Politika ve Sosyal Hizmetlerin Değişim Sürecinde Yeni Model Önerisi" adlı çalışması, Sosyal Devlet kavramının sanayileşmenin ve ekonomik büyümenin topluma olumsuz yansımalarını hafifletme gayesiyle geliştiğini açıklamaktadır. Araştırma, Avrupa'daki "Refah Devleti" uygulamalarının 1945 ile 2000 yılları arasında bu anlayışın en başarılı örneklerinden olduğunu ortaya koyar. Türkiye'nin, anayasal ve sosyal güvenlik düzenlemelerine karşın, sosyal devlet anlayışını etkin bir şekilde uygulayamadığı ve sosyal hizmetler alanında önemli reformlara ihtiyaç duyulduğu vurgulanmaktadır. Çalışma, sosyal hizmetler alanında kurumsal dönüşüm için temel tavsiyelerde bulunarak, yenilikçi ve etkili bir modelin benimsenmesi gerektiğini önermektedir. Ergenç'in önerdiği gibi, sosyal hizmetler alanında gereken kurumsal dönüşümün sağlanabilmesi için yenilikçi bir modelin benimsenmesi Türkiye'nin önünde duran en önemli adımlardan biridir.

Uludağ (2014)'ın yayımlanan "Türkiye'de Planlı Dönemden Sonra Sosyal Hizmetlerin Evrimi" isimli çalışması, devlet tarafından sağlanan sosyal hizmetlerin zaman içinde nasıl dönüştüğünü, sunulan hizmet türlerinin çeşitlenip genişlediğini ve bu hizmetlere ulaşan birey sayısının yükseldiğini ortaya koymaktadır. Çalışma, özellikle 2000'li yılların sonuna doğru, devletin mesleki eğitim, rehabilitasyon programları ve gençlik destek projeleri gibi alanlarda önemli girişimlerde bulunduğunu vurgulamaktadır.

Dorlach (2015) çalışmasında, Türkiye'de 2000'li yıllarda yükselişi tartışmasız en iyi AKP'nin çıkarları, kamu hizmetlerine erişimdeki eşitsizliklerin belirginliği ve sosyal politika yapımının sivil toplum seferberliğinden kopukluğu ile anlaşılabileceğini belirtmiştir. Dorlach'ın çalışması, sosyal hizmetlerin dağıtım ve erişimindeki adaletsizliklerin yanı sıra, politika yapım sürecinin toplumun daha geniş kesimlerini kapsayıcı hale getirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Yılmaz (2018) çalışmasında, Türkiye'de son zamanlarda yapılan sosyal politika değişiklikleri, istihdam, eğitim ve barınmayı etkileyen sosyal eşitsizliklerde bir değişime yol açtığını belirtmiştir. Çalışmada bu değişikliklerin toplumsal yapı üzerindeki etkilerini ve özellikle dezavantajlı gruplar üzerindeki potansiyel sonuçlarını ortaya koyarak, sosyal politikaların yeniden şekillendirilmesi gerektiğinin altını çizmektedir.

Çılğın (2023)'ın çalışmasında, dünya çapında yaklaşık 1 milyar engelli insanın bulunduğu ve refah devletlerinin engellilere yönelik sosyal politikaları farklı düşünce sistemleri, paradigmalara ve metodolojilere dayanarak şekillendirdiği belirtilmektedir.

Esping-Andersen'in sınıflandırması doğrultusunda, liberal yaklaşımı benimseyen ABD, muhafazakâr Almanya ve sosyal demokrat İsveç gibi ülkeler, engellilere yönelik politikalarda kendilerine has yöntemler geliştirmektedirler. Bu ülkelerin ortak noktası, engelli bireylerin topluma ve özellikle işgücü piyasasına entegrasyonunu sağlamaya yönelik aktif çalışmalar yapmalarıdır. ABD engellilere yönelik programlarını liberal bir perspektifle, özelleştirme ve sivil toplum katılımı üzerine kurarken; Almanya iş gücü piyasasına katılımı teşvik eden, istihdam ve sosyal sigortaya vurgu yapan bir model izlemektedir. İsveç modeli ise, engellilerin topluma ve çalışma yaşamına tam entegrasyonunu amaçlayan sosyal demokratik bir yaklaşımı temsil eder, engelliler için kamu hizmetleri programlarını devlet, özel sektör ve sivil toplum işbirliği ile yürütmektedir. Çalışmanın engellilere yönelik sosyal politikaların farklı düşünce sistemlerine, paradigmalara ve metodolojilere dayanarak şekillendirildiğini göstermektedir. ABD, Almanya ve İsveç gibi ülkelerin engellilere yönelik politikalarda benimsedikleri farklı modeller, Türkiye için de önemli örnekler sunabilir.

Devletin sağladığı destekler konusunda Buğra ve Candaş (2011), Türkiye'de son yıllarda sosyal yardım programlarının devlet tarafından daha etkin bir şekilde yürütüldüğünü belirtmişlerdir. Benzer şekilde, Barrientos (2013), birçok gelişmekte olan ülkede devletlerin sosyal koruma programlarına daha fazla kaynak ayırdığını vurgulamıştır.

Psikolojik destek hizmetlerinin artması konusunda, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2022) verileri, psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin yaygınlaştığını göstermektedir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) (2021) ruh sağlığı hizmetlerinin önemine işaret etmiş ve bu hizmetlerin geliştirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Nakdi yardımların geçim desteği sağlaması konusunda, Dünya Bankası (2018) raporları, nakit transferlerinin yoksulluğun azaltılmasında etkili bir araç olduğunu ortaya koymaktadır. Türkiye özelinde ise, Buğra ve Candaş (2011), nakdi yardımların işsizlik ve yoksullukla mücadelede önemli bir rol oynadığını vurgulamışlardır.

Türkiye'de sosyal hizmet politikalarının ve sosyal yardım programlarının geliştirilmesi, çeşitlenmesi ve daha adil bir şekilde dağıtılması, toplumun geniş kesimlerine ulaşarak sosyal adaleti ve eşitliği sağlama potansiyeline sahiptir. Bu bağlamda, yerel ve uluslararası örneklerden yararlanarak, yenilikçi ve kapsayıcı politikaların geliştirilmesi ve uygulanması önem taşımaktadır. Bu çalışmalardan çıkarılabilecek sonuçlar, Türkiye'de sosyal hizmetler alanında önemli ilerlemeler

kaydedildiğini göstermektedir. Özellikle 2000'li yılların sonundan itibaren mesleki eğitim, rehabilitasyon programları, gençlik destek projeleri gibi alanlarda devletin önemli girişimlerde bulunduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca, sosyal hizmetlerin çeşitlenmesi ve bu hizmetlere ulaşan birey sayısının artması, toplumun geniş bir kesimine daha fazla hizmet sunulduğunu göstermektedir.

Bu çalışmalar ışığında Türkiye'de sosyal politika ve hizmetlerin gelişiminde karşılaşılan zorluklar ve bu zorlukların üstesinden gelinmesi için yapılabilecekler, sosyal hizmetlerin ve politikaların daha adil, erişilebilir ve etkili olması yolunda önemli birer rehber niteliğindedir. Araştırma bulguları, 2002-2022 yılları arasında Türkiye'de sosyal hizmet politikalarında önemli bir değişim yaşandığını göstermektedir. Pozitif ayrımcılık, erişilebilirlikte artış ve dezavantajlı gruplara yönelik desteklerin artırılması gibi olumlu değişimler, sosyal adaletin sağlanmasına yönelik önemli adımlar olarak öne çıkmaktadır. Özellikle şehit ve gazi ailelerine yönelik hizmetlerdeki iyileşmeler ve rehabilitasyon merkezlerinin sayısının artması, sosyal hizmetlerin çeşitlendirilmesi ve bireylerin ihtiyaçlarına daha etkin yanıt verilmesi açısından önemli gelişmelerdir. Diğer yandan, sosyal yardımların artışı ve dezavantajlı bireylere yapılan yardımların siyasi araç olarak kullanılması, tüketim toplumunun oluşturulması ve üretim ekonomisinin zayıflaması gibi olumsuz etkiler, sosyal hizmetlerin uygulanmasında yaşanan zorlukları ve eşitsizlikleri de ortaya koymaktadır. Bu durum, sosyal hizmet politikalarının daha şeffaf, adil ve kapsayıcı olması gerektiğini vurgulamaktadır. Araştırma, sosyal hizmet politikalarında kadın ve çocuk gibi özel gruplara yönelik yapılan çalışmaların önemini de göstererek, bu alanlarda yapılan hizmetlerin toplumsal cinsiyet eşitliği ve kapsayıcı hizmet sunumu açısından önemli olduğunu belirtmektedir. Sonuç olarak araştırma bulguları, Türkiye'de sosyal hizmet politikalarının ve uygulamalarının daha etkili ve kapsayıcı hale getirilmesi için yenilikçi yaklaşımların ve stratejilerin benimsenmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Yapısal İşlevselcilik, toplumu bir organizma olarak görür ve toplumun farklı bölümlerinin birbirleriyle nasıl etkileşimde bulunduğunu, her bir parçanın belirli görevler üstlendiğini öne sürer (Davis ve Moore, 1945; Parsons, 1961). Yapısal İşlevselci Kurama göre, toplum birbiriyle bağlantılı sistemlerden oluşur ve her sistem kendi işlevlerini yerine getirir (Müftüler, 2019:101). Araştırma bulguları, Türkiye'de sosyal hizmet politikalarında önemli bir değişim yaşandığını göstermektedir. Katılımcılar, son 20 yılda sosyal hizmet alanındaki çalışmaların arttığını, dezavantajlı gruplara daha fazla yardım yapıldığını ve erişilebilirliğin arttığını belirtmişlerdir. Bu

olumlu değişimler, Yapısal İşlevselcilik Kuramının vurguladığı gibi, toplumsal sistemin farklılaşmasını ve uzmanlaşmasını göstermektedir. Örneğin, engellilere yönelik pozitif ayrımcılık ve erişilebilirlik artışı, sosyal adaletin sağlanmasına yönelik önemli adımlar olarak görülebilir. Ancak araştırma aynı zamanda sosyal yardımların artışı ve dezavantajlı bireylere yapılan yardımların siyasi araç olarak kullanılması gibi olumsuz etkileri de ortaya koymuştur. Bu durum, Yapısal İşlevselcilik Kuramının işlevsizlik kavramıyla açıklanabilir. İşlevsizlik, bir sistemin beklenen işlevleri yerine getirememesi durumunda ortaya çıkar ve entegrasyon yerine sosyal istikrarsızlığa neden olabilir. Bu bağlamda, sosyal hizmet politikalarının daha şeffaf, adil ve kapsayıcı olması gerektiği vurgulanmaktadır.

Araştırma ayrıca, sosyal hizmet politikalarında kadın ve çocuk gibi özel gruplara yönelik yapılan çalışmaların önemini göstermiştir. Bu durum, Yapısal İşlevselcilik Kuramının, toplumun farklı kesimlerinin birbirine bağlı ve birbirine bağımlı olduğu ve her sistemin belirli işlevleri yerine getirdiği görüşüyle uyumludur (Parsons, 1961). Özellikle göçmen kadınlara yönelik hizmetlerin eksikliği ve çocukların desteklenmesi gerektiği üzerinde durulmuştur; bu husus toplumsal cinsiyet eşitliği ve kapsayıcı hizmet sunumu açısından önemli olduğunu göstermektedir.

3. Ana Tema ***Değişimlerin Sağladığı Yararlar*** teması başlığında sosyal hizmetler bağlamında yapılan araştırmada incelenen veriler, sosyal politikanın değişimi kapsamında belirgin faydalarını ortaya koyması açısından önemlidir. Bazı katılımcılar, devleti yanında gördüğünü, psikolojik destek verildiğini, nakdi yardımlar ile insanların geçimlerini sağlamaya çalıştığını, sosyal tesislerin çoğaldığını ve ulaşım ile desteklendiğini, barınma ve yiyecek gibi temel gereksinimlerinde giderilerek insanların temas ettiği her noktada iyileşmenin sağlandığını vurgulamışlardır. Bunun yanında bazı katılımcılar ise vatandaşıla iletişimin kurulduğunu, yönetimin birebir vatandaşıla iletişim halinde olduğunu, vatandaşı ziyaret ettiklerini, sorunlarını dinleyerek destek olduklarını ve en başta vatandaşların haklarını bilmelerine yardım ettiklerini vurgulamışlardır. Bu bulgular, sosyal politikaların değişim sürecindeki dinamikleri ve bu değişimlerin toplum üzerindeki etkilerini anlamak açısından önemli birer gösterge olarak değerlendirilebilir. Katılımcılardan elde edilen bulgular ışığında devlet desteğinin artması ve vatandaşların bu desteği hissetmeleri, sosyal güvenlik ağının güçlenmesini ve toplumdaki savunmasız bireylerin korunmasını işaret etmektedir. Bu durum, sosyal devlet ilkesinin uygulanmasında önemli bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Bir diğer durum psikolojik destek ve maddi yardımlar, bireylerin hayat kalitesini artırma ve onlara zor

zamanlarında destek olma açısından kritik öneme sahiptir. Bu destekler, toplumun daha dayanıklı ve dirençli hale gelmesine yardımcı olmaktadır. Ayrıca sosyal tesislerin artması ve ulaşım desteği gibi gelişmeler, sosyal hizmetlere erişimin kolaylaştığını ve daha fazla vatandaşın bu hizmetlerden yararlanabildiğini göstermektedir. Vatandaşlarla kurulan etkin iletişim, sosyal hizmet politikalarının daha iyi anlaşılmasını ve vatandaşların bu hizmetlere daha kolay erişimini sağlamaktadır. Bu durum, toplumun sosyal hizmet politikalarına olan güvenini ve memnuniyetini artırabilir. Sosyal hizmetlerdeki koordinasyon, farklı kurumlar ve sektörler arasındaki iş birliğini artırarak hizmet sunumunu daha etkili ve verimli hale getireceği değerlendirilmektedir. ***Değişimlerin Sağladığı Yararlar*** ana teması konularıyla ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde;

Soydan ve Abali (2014) çalışmasında, Türkiye'de 1980'li yıllardan bu yana uygulanan "kamu reform politikaları" ve devlet aygıtının yeniden yapılandırılmasına yönelik politikalar, genelde kamu hizmetleri, özelde ise eğitim alanında önemli dönüşümlere yol açtığını belirtmiştir.

Şişman (2017)'ın yayımlanan çalışması "Türkiye'de Sosyal Politikanın Geçmişi ve Günümüzü: Hayırseverlikten Kurumsallaşmaya mı, Yoksa Gelişime mi?" Türkiye'de sosyal politikaların tarih boyunca nasıl şekillendiğini ve bu gelişimin günümüze etkilerini değerlendirmektedir. Araştırmanın bulguları, Türkiye'de sosyal politika alanındaki uygulamaların çeşitlilik gösterse de, Osmanlı döneminden itibaren ekonomik ve sosyal yapının gönüllülük ve hayırseverlik ilkeleri üzerine kurulu olarak geliştiğini ortaya koymaktadır. Çalışma, "Sosyal Devlet" kavramının zamanla kademeli olarak olgunlaştığını ve bu sürecin Türkiye'nin sosyal politika yapısını nasıl etkilediğini analiz etmektedir.

Demirtaş Zorbaz ve Koçtürk (2018)'in çalışmasına göre sosyal destek, çeşitli disiplinler tarafından ele alınan ve literatürde birbirinden farklı şekillerde ifade edilen bir konudur. Cobb'a (1976) göre sosyal destek, bireyin kendini sevilen, değer verilen, ilgi gören ve bir gruba ait hissetmesine yardımcı olan önemli bir bilgi kaynağıdır. Cobb ve sonraki araştırmaları, sosyal desteğin üç ana kategorisini; araçsal destek (örneğin, psikolojik danışmanlık), aktif destek (örneğin, yol gösterme) ve maddi destek (örneğin, mal ve hizmet sağlama) şeklinde sınıflandırmaktadır.

Arun ve Holdsworth (2020) çalışmasında gelişmekte olan ülkelerin parçalanmadan sosyal ve sağlık hizmetlerinin entegrasyonuna nasıl geçebileceklerine dair öneriler sunulmaktadır. Bulgular, kırsal ve kentsel ortamlar arasında malzeme ve

hizmet erişilebilirliğindeki eşitsizlikleri içermektedir. Özellikle kırsal çevrelerde artan sayıda yaşlı dul kadın, önümüzdeki on yıllarda doğrudan gelir yardımına ihtiyaç duyacaktır. Sonuç olarak hızlı geçiş toplumları arasında, sosyal ve sağlık hizmetlerinde âdemi merkezîyetçilikle ilgili bölgesel eşitsizliklerin çözülmesi zaman alacağını belirtmiştir.

Gümüş ve Sarı (2023) çalışmasında araştırmalar, devlet tarafından yoksullukla mücadele amacıyla sunulan sosyal politika ve desteklerin etkinliğine dikkat çekmektedir. Bu çalışmalarda, insanların devletin sağladığı yardımlara karşı pozitif bir tutum sergiledikleri ve bu tür yardımların ekonomik ya da sosyal zorlukların üstesinden gelmekte önemli bir rol oynadığı ifade edilmektedir. Özellikle Türkiye'deki sosyal devlet yaklaşımının evrimine dair yapılan çalışmalar, sosyal politikaların toplumun genel dengesini sürdürme ve yoksulluk seviyelerini düşürmede kritik bir öneme sahip olduğunu göstermektedir (Gümüş, 2010). Bir araştırmada, Covid-19 salgınının ortasında sosyal devlet yaklaşımının incelenmesi sonucunda, devletin kriz zamanlarında uyguladığı sosyal politikaların ve sunduğu desteklerin toplumsal iyiliği nasıl artırdığına dair çabaların altı çizilmektedir (Yılmaz ve Yücel, 2022). Bu durumda, devlet tarafından verilen psikolojik destek, maddi yardımlar, sosyal tesis sayısının artırılması ve ulaşım desteği gibi hizmetlerin bireylerin yaşam kalitesini iyileştirme yönünde önemli adımlar olduğu kaydedilmektedir. Böylece, devletin yürüttüğü sosyal politika faaliyetlerinin, yoksullukla savaş, toplumsal adaletin tesisi ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi gibi alanlarda kritik bir işlev gördüğü ve bu tür desteklerin çeşitli seviyelerde pozitif sonuçlar doğurduğu ulusal ve uluslararası araştırmalarla desteklenmektedir. Bu çalışmalar, devletin sosyal politikalarının ve sunduğu desteklerin toplumun genel dengesini sürdürme, yoksulluk seviyelerini düşürme ve bireylerin yaşam kalitesini iyileştirme gibi alanlarda kritik bir işlev gördüğünü, özellikle Türkiye'deki sosyal devlet yaklaşımının evriminin toplumsal adaletin tesisi ve yoksullukla savaşta önemli adımlar attığını göstermektedir.

Bu çalışmalar, Türkiye'de sosyal politikaların ve destek mekanizmalarının, özellikle 1980'lerden bu yana önemli bir değişim geçirdiği, yoksulluk seviyelerini düşürme ve bireylerin yaşam kalitesini iyileştirme gibi kritik alanlarda olumlu etkiler yarattığı yönündedir. Kamu hizmetlerinin ve eğitim alanındaki değişimler, sosyal destek kavramının çeşitli disiplinlerce ele alınışı, sosyal ve sağlık hizmetlerinin entegrasyonu, sosyal politikaların etkinliği ve devletin kriz zamanlarında sunduğu destekler, Türkiye'deki sosyal politika faaliyetlerinin kapsamlı bir değerlendirmesini sunmaktadır.

Türkiye'de sosyal politikaların ve destek mekanizmalarının son yıllarda kaydettiği ilerleme, kamu hizmetlerinin çeşitlenmesi, eğitim alanındaki dönüşümler, sosyal ve sağlık hizmetlerinin entegrasyonu, sosyal destek mekanizmalarının güçlendirilmesi gibi alanlarda önemli yararlar sağlamıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgular, sosyal politika ve hizmetlerdeki değişimin vatandaşların hayat kalitesi üzerinde belirgin olumlu etkiler yarattığını, devlet desteğinin arttığını ve sosyal güvenlik ağının güçlendiğini göstermektedir. Bu bulgular, sosyal devlet ilkesinin daha etkin uygulanması, psikolojik destek ve maddi yardımların bireylerin yaşam kalitesini artırdığı, sosyal tesislerin ve hizmetlere erişimin arttığı ve vatandaşlarla etkili iletişim kurulduğu bir dönüşüm sürecini işaret etmektedir. Bu çalışmalar, Türkiye'de sosyal politika ve hizmetlerin gelişiminde kaydedilen ilerlemelerin yanı sıra, hala üstesinden gelinmesi gereken zorluklara ve bölgesel eşitsizliklere de ışık tutmaktadır; böylece sosyal hizmetlerin daha kapsayıcı, erişilebilir ve etkili hale getirilmesi için gerekli stratejilerin belirlenmesine katkıda bulunacağı değerlendirilmektedir.

Katılımcılar tarafından vurgulanan devlet desteğinin artması, psikolojik destek, nakdi yardımlar, sosyal tesislerin çoğalması ve vatandaşlarla kurulan etkin iletişim gibi olumlu değişimler, Yapısal İşlevselcilik Kuramının vurguladığı toplumsal sistemin adaptasyon ve entegrasyon yeteneğini göstermektedir. Bu değişimler, toplumun daha dayanıklı ve dirençli hale gelmesine yardımcı olmakta, sosyal hizmetlere erişimin kolaylaştırılmasını sağlamakta ve toplumun sosyal hizmet politikalarına olan güvenini ve memnuniyetini artırmaktadır. Ayrıca Talcott Parsons'ın Sistem Teorisi'ne göre toplumsal denge, sosyal yaşamın işlevsel uyumu ve bütünlüğü ile ilgilidir. Bu teoriye göre, toplumun bir bölümünde gerçekleşen değişiklikler, diğer bölümlerde de uyum sağlamak için değişikliklere neden olabilir. Bu süreç, bir organizmanın biyolojik yapısına benzetilir; tıpkı bir biyolojik organizmanın fiziksel çevreye uyum sağlayıp ihtiyaçlarını karşılaması ve sorunları çözmesi gibi toplumun belirli kurumları ve yapıları da sosyal dengeyi sürdürmek ve yeniden kurmak için çalışır. Bu kavramlar, toplumun işleyişini anlamada kritik öneme sahiptir ve sosyal yapıların nasıl birbirleriyle etkileşim içinde olduğunu ve toplumsal uyumun nasıl sağlandığını açıklamaktadır (Wallace ve Wolf, 2015; Akın, 2022).

4. Ana Tema ***Politika Değişimlerinde Sosyal Hizmetin Güçlü ve Zayıf Yönleri*** başlığında katılımcılara *Diyarbakır'daki sosyal hizmetlerin politika değişimleri sonucunda zayıf ve güçlü yönler nelerdir?* Sorusu yöneltilmiş ve katılımcıların büyük

çoğunluğu sosyal hizmet alanında mevcut zayıf yönleri dile getirmişlerdir. Katılımcılar, kadın çalışmaları alanında zayıf yönler odağında şiddet döngüsünün sosyal hizmet kurumları için dezavantaj olduğunu, kadın konukevlerindeki hizmetlerin ihtisaslaşmadığını ve farklı hizmetlere gereksinim duyan kadınlar arasında tartışmaların yaşandığı vurgulamıştır. Bu durum, kadın konukevlerinin hizmet çeşitliliği ve spesifik ihtiyaçlara yönelik uyarlanabilirlik açısından eksiklikler barındırdığını göstermektedir. 2020 yılında Türkiye geneli kadın konukevlerinin ihtisaslaştırılmasına başlanmıştır; ancak halen süreç devam etmektedir. 2020 yılında, dönemin Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanı Derya Yanık, Cumhurbaşkanlığı İcraat Programı çerçevesinde Ankara, İstanbul ve İzmir'deki 4 kadın konukevinin ihtisaslaşmış kuruluşlara dönüştürüldüğünü açıklamıştır. Aynı zamanda, o yıl içinde yapılan başvurulara göre Adana, Antalya, Bursa, Diyarbakır, İstanbul, Kocaeli, Malatya, Mersin ve Samsun'da bulunan 9 kadın konukevinin daha ihtisaslaşmış kuruluşlara dönüştürüleceğini ifade etmiştir (ASHB, 2021). Diyarbakır Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne bağlı 1 Kadın Konukevi, şiddet mağduru olan can güvenliği riski bulunan kadınlar için ihtisaslaşma kapsamına alınmıştır; ancak halen ilde hizmet veren kadın konukevlerinin tamamının ihtisaslaşmasına yönelik süreç devam etmektedir.

Bulgularda zayıf yönler olarak kadın çalışmaları ve şiddet döngüsü etrafında kadın konukevlerindeki hizmetlerin ihtisaslaşmaması ve farklı ihtiyaçlara sahip kadınlar arasındaki tartışmalar, sosyal hizmetlerde ciddi bir zayıflık olarak görülmektedir. Bu durum, şiddet döngüsünün kırılmasında ve kadınların güçlendirilmesinde önemli bir engel teşkil edebilmektedir. Bazı katılımcılar ise, kurumsal çalışmaların zayıf yönleri olduğunu, idari yönetim çalışmaları kapsamında referanslı işlemlerin yapıldığını, meslek elemanlarının alan dışı olması ve buna bağlı gerçekleştirilen hizmetlerde empatinin yapılamadığını vurgulamışlardır. Bu durum, etkili sosyal hizmet sunumunun önündeki engeller olarak ele alınabilir. Sosyal hizmetlerde idari süreçlerin, politikaların ve yönetim stratejilerinin sürekli gözden geçirilmesi, bu alanın dinamik ihtiyaçlarına uyum sağlayabilmesi için önemlidir. Meslek elemanlarının alan dışından olması ve empati yapılmaması özellikle duyarlılık ve bireysel ihtiyaçlara uygun müdahaleler gerektiren sosyal hizmetler için ciddi bir sorundur.

Özpolat (2021)'ın çalışmasına göre, ailelerle çalışırken sosyal hizmet uzmanlarının danışanları ile aralarında bir güven ilişkisi oluşturması, danışanların yaşadıkları ortamı iyi anlamaları ve buna uygun danışmanlık ile rehberlik hizmetleri sunmaları önem taşımaktadır.

Bozlar (2023)'ın çalışmasına göre, sosyal hizmet uzmanlarının sorun çözüme tekniklerinin geliştirilmesi ve bu alanda daha çözüm odaklı bir yaklaşım benimsemelerine yardımcı olacak eğitim ve hizmetlerin sunulması, ayrıca süpervizyon eğitimleri alınmasının, problem çözüme ve çözüm odaklı düşünme yeteneklerini önemli ölçüde iyileştireceği beklenmektedir. Bu nedenle, sosyal hizmet alanında çalışan profesyonellerin sürekli eğitim ve gelişim fırsatlarına erişimi, mesleki yeterliliklerinin artırılması ve bu alanda çalışacak kişilerin amaca uygun olarak doğru seçilmesi büyük önem taşımaktadır.

Bununla birlikte yardımların suistimali ve istihdam yönlendirmesi başlığında sosyal yardımların suistimal edilmesi ve yardımların alışkanlık haline gelmesi, sosyal politikaların etkinliğini sorgulatmaktadır. İstihdamın artırılması ve eğitim yoluyla bireylerin kendi ayakları üzerinde durmalarının teşvik edilmesi gerekmektedir. Diğer bir husus, kurumsal yönetim ve koordinasyon eksikliği konusunda yönetimdeki değişiklikler ve yöneticilerin sık sık değişimi, hizmet sürekliliğinde aksamalara yol açtığı, sosyal hizmetlerin etkinliği, idarecilerin alan hâkimiyetine ve koordinasyon yeteneklerine bağlı olarak değişkenlik gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Politika Değişimlerinde Sosyal Hizmetin Güçlü ve Zayıf Yönleri ana teması konularıyla ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde; Bitmez (2018) "1980 sonrası Türkiye'de Sosyal Politikalar ve Uygulamaları" başlıklı çalışmada hükümet programlarının bir parçası olarak kabul edilen ve ekonomi politikalarıyla uyumlu hale getirilen sosyal politikaların dönüşümü incelenmiştir. Birçok alanda yapılan uygulamalar, özellikle sosyal güvenlik, eğitim, sağlık, yoksullukla mücadele, istihdam, işsizlik önlemleri, konut politikaları ve dezavantajlı gruplara yönelik stratejiler detaylı bir incelemeye tabi tutulmuştur. 2002 yılında iktidara gelen Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) hükümetinin bu alanlarda hangi yenilikleri getirdiği ayrıntılı olarak incelenmiştir. Ayrıca Türkiye'de farklı zaman dilimlerindeki hükümetlerin mevcut sistemleri köklü bir şekilde değiştirme eğilimleri, bu değişikliklerin sosyal politikalara etkileri ve oluşturulan devlet politikalarının sürekliliğine yönelik engeller tartışılmıştır.

Karadaş (2019)'ın "Cumhuriyetten Günümüze Sosyal Politikadaki Dönüşüm" başlıklı çalışmada sosyal politikaların evrimi ve bu evrimin toplum üzerindeki pozitif etkilerine odaklanarak eğitim, sağlık ve sosyal yardım gibi alanlarda kaydedilen önemli ilerlemeleri belgelemiştir. Buna karşın, özellikle dezavantajlı grupların iş gücüne katılımı konusunda yapılan düzenlemelerin yetersiz kaldığı, kadınlar ve engellilerin iş gücü piyasasına entegrasyonunun hala önemli bir sorun teşkil ettiği vurgulanmıştır.

Araştırma, yerel yönetimlerin sosyal politikaların hayata geçirilmesindeki rolünün giderek arttığını ve birçok alanda kritik hizmetler sağladığını ortaya koymuştur; ancak siyasi çıkarların ve keyfi uygulamaların etkisini azaltacak daha etkin kontrol mekanizmalarına ihtiyaç duyulduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın bulgularına paralellik gösteren çalışmalar incelendiği zaman örneğin, sistem içinde birçok farklı kurumun aynı anda aktif bir şekilde yer alması, hizmetlerin sunumunda net olmayan kriterlerin oluşu, yardımların gereksiz yere tekrar edilmesi, gerçekten yardıma ihtiyacı olan kişilerin bu yardımlara ulaşamaması ya da hiç faydalanamaması, yardımların farklı yetkililer tarafından kişisel çıkarlar için kullanılabilmesi, kaynakların verimli kullanılmaması, sosyal değerlendirmeleri yapan kişilerin kim olduğu ve hangi ölçütlere göre karar verdiklerinin belirsiz olması ve programların çoğunlukla uzman olmayan personel tarafından yönetilmesi gibi bir dizi problem bulunmaktadır (İpek, 2015:95-99; Karagöz, 2020: 153-160; Ulutaş, 2017: 33-35).

Gündüz vd. (2021) çalışmasına göre kadın çalışmaları üzerine yapılan araştırmalar, kadın sığınma evlerinde sunulan hizmetlerin uzmanlaşması ve çeşitlenmesi gerektiğine; ayrıca farklı ihtiyaçlara sahip kadınların taleplerinin daha etkin ve geniş bir çerçevede karşılanması gerektiğine işaret etmektedir. Bu araştırmalar, pandemi döneminde kadın sığınma evlerinin karşılaştığı zorluklar ve karşılanması gereken ihtiyaçlar hakkında bilgi vermektedir.

Sırma (2023)'nın çalışmasına göre toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında katılımcıların hepsi, mevcut yasal çerçevenin yetersiz olduğunu ve var olan düzenlemelerin de etkisinin düşük olduğunu belirtmiştir.

Araştırmanın bulguları, Diyarbakır örneğinde sosyal hizmetlerin politika değişikliklerinin ardından karşılaştığı zayıf ve güçlü yönleri detaylı bir şekilde ele almakta, özellikle kadın çalışmaları ve şiddetle mücadele alanında yaşanan zorluklara ve kurumsal işleyişteki eksikliklere dikkat çekmektedir. Bitmez (2018) ve Karadaş (2019) gibi çalışmalar, Türkiye'deki sosyal politikaların değişimini ve AK Parti'nin göreve gelmesiyle yaşanan dönüşümleri incelerken, sosyal hizmetlerin ve politikaların etkinliğindeki değişikliklere ve yerel yönetimlerin artan rolüne vurgu yapmaktadır. Bu analizler, sosyal hizmetlerin idari yapılanması, mesleki eğitim ve hizmet sunumundaki koordinasyon ihtiyacı gibi konularda önemli içgörüler sunmaktadır. Araştırma bulguları ve literatürdeki çalışmalar, sosyal hizmet politikalarında güçlü ve zayıf yönlerin yanı sıra, kadınlar ve dezavantajlı grupların karşı karşıya olduğu zorluklara ve bu alanlarda

ihtiyaç duyulan iyileştirmelere ışık tutmaktadır. Bu, sosyal hizmetlerin ve politikaların daha kapsayıcı, erişilebilir ve etkili hale getirilmesi için stratejik yaklaşımların ve yenilikçi çözümlerin geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Sonuç olarak Türkiye'de sosyal politika ve hizmetlerin değişimi, hem mevcut zorlukların üstesinden gelinmesi hem de sosyal adalet ve eşitliğin sağlanması açısından kritik bir öneme sahiptir.

Güçlü yönler olarak ise hizmet çeşitliliği ve erişilebilirlik konusunda evde bakım hizmetleri, ŞÖNİM hizmetleri ve yaşlı ve engelli bakım hizmetleri gibi çeşitli hizmetler, sosyal hizmet politikalarının güçlü yönlerini oluşturmaktadır. Bu hizmetlerin yaygınlaştırılması ve erişilebilirliğinin artırılması, sosyal hizmetlerin etkinliğini daha da güçlendirebileceğini göstermektedir. Ayrıca sosyal hizmet farkındalığı ve sivil toplum kuruluşlarına teşvik konusunda ise sosyal hizmetlerin farkındalığının artması ve meslek elemanlarının sayısının artırılması, hizmet kalitesini yükselttiği ve sivil toplum kuruluşlarının teşvik edilmesi ve bu kuruluşların sosyal politikalarda daha aktif rol alması önemli bir güç kaynağı olabileceğini göstermektedir.

Araştırmanın bulgularıyla örtüşen çalışmalar incelendiğinde Kadın Konukevleri hizmetleri ile ŞÖNİM hizmetlerinin önemi ve son zamanlarda kadınların ekonomik bağımsızlıklarını kazanmalarında önemli bir rol oynayan kadın kooperatifleri son derece önemlidir. 1998 yılında yürürlüğe giren ve 2012 yılında İstanbul Sözleşmesi'nin eklenmesiyle "Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Aile İçi Şiddetin Önlenmesine Dair 6284 Sayılı Kanun" olarak revize edilen 4320 sayılı kanun, aile içi şiddete karşı mücadelede önemli bir adım atmıştır. Bu düzenleme ile Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM) adında, aile içi şiddetin önlenmesi ve bu konuda izleme yapılması amacıyla hizmet vermek ve koordinasyon sağlamak üzere tasarlanmış tek birimli bir sistem oluşturulmuştur. ŞÖNİM, kadın sığınma evlerine bir alternatif olarak sunulmuş, "tek kapı" yaklaşımıyla kadına yönelik aile içi şiddeti önleme ve bu konuda destek sağlama hizmetlerini ülke geneline yaymayı amaçlamıştır (Şen ve Gül, 2016). Mayoux (2001), kooperatiflerin kadınların ekonomik güçlenmesine katkı sağladığını vurgulamıştır. Bu anlamda kadınların ekonomik bağımsızlıklarının kazanması açısından son derece önemlidir.

Yavuz (2018)'un çalışmasına göre, ŞÖNİM'ler, Kadın Konukevlerine kadınların hem mahremiyetlerini koruyabilmeleri hem de en uygun şekilde yerleştirilebilmeleri açısından önemli bir işlev üstlenmektedir. Bu nedenle, ŞÖNİM'lerin tüm 81 ilde faaliyete geçirilmesi ve gereksinimlere bağlı olarak illerdeki varlıklarının artırılması gerekmektedir.

Araştırmanın bulguları göstermektedir ki, Diyarbakır özelinde Bakanlığın alana hâkim olmadığını, müdürlerin görev süresinin kısa olduğunu, sosyal hizmet müdürlerinin seçiminde seçilen kişinin işinin ehli olması gerekirken il müdürlerinin vasıfsız olduğunu, sosyal hizmetlerin gerçekleştirilirken daha sık denetimlerin yapılması gerektiğini ve araştırılmasının önemini vurgulamışlardır. Ayrıca gerçekleştirilen sosyal hizmetler ve yapılan sosyal yardımlar ile tüketim toplumunun oluşturulduğunu, dışarıdan alınan ürün sayısının çoğaldığını ve dışa bağımlı hale geldiğini, ASDEP çalışmalarının duyulmadığını ve daha çok durum tespiti olarak uygulandığını, kurumsallaşmanın anlaşılmadığını, vatandaşlara yönelik kamu spotlarının kullanılmaması ve müfredat dışına çıkılmadığını vurgulamışlardır. Bu durum hizmetlerin etkinliğini ve verimliliğini olumsuz yönde etkileyen faktörler olarak dikkat çekmektedir.

Reçber (2019)'in çalışmasına göre, Türkiye'deki sosyal hizmetlerin tarihçesi incelenmiş ve Türkiye'nin sosyal hizmet kanunlarını sürekli güncelleyerek ve ortaya çıkan sosyal gereksinimlere cevap vermeye yönelik çabaları vurgulanmıştır. Ancak sosyal hizmetlerden sorumlu bakanlığın isminin ve yapısının sık sık değiştirilmesinin, hizmet sağlayıcıları arasında belirsizliklere ve uygulamada tereddütlere neden olabileceği belirlenmiştir.

Araştırmanın bulgularına dayanılarak özellikle, müdürlük pozisyonları için ehil kişilerin seçilmesi ve bu pozisyonlarda daha uzun süreli görev yapmalarının sağlanması, kurumsal istikrarı ve sürekliliği artırabilir. Bu da politika ve programların daha tutarlı ve etkili bir şekilde uygulanmasına olanak tanıyabilir. Ayrıca denetimlerin sıklaştırılması ve daha etkin hale getirilmesi, hizmet kalitesini artırma ve suistimalleri önleme açısından önemlidir. Dışa bağımlı bir tüketim toplumu oluşturulması ve sosyal yardımların bu bağlamda ele alınması, sosyal hizmet politikalarının sürdürülebilirliği açısından eleştirel bir konudur. Sosyal yardımların, bireylerin kendi ayakları üzerinde durmalarını ve bağımsızlık kazanmalarını destekleyici biçimde tasarlanması gerekmektedir. ASDEP çalışmalarının yeterince duyurulmaması ve etkin bir şekilde uygulanmaması, bu programların toplumsal faydasını sınırlamaktadır. Bu durum, hizmetlerin tanıtımı ve farkındalık yaratılmasında daha proaktif yaklaşımlar benimsenmesi gerektiğini göstermektedir. Vatandaşlara yönelik kamu spotlarının kullanılmaması ve eğitim müfredatlarının dışına çıkılmaması, sosyal hizmetlerin toplumsal bilinç ve farkındalık yaratma potansiyelini azaltmaktadır. Bu bağlamda, kamu spotlarını ve eğitim programlarını kullanarak sosyal hizmet politikalarının geniş

kitlelere ulaşmasını sağlamak ve toplumda bu konuda daha geniş bir bilinç oluşturmak önemli bir adımdır. Bu iyileştirmeler, sosyal hizmetlerin toplumun ihtiyaçlarına daha iyi cevap vermesini ve daha geniş bir etki yaratmasını sağlayabilir.

Politika değişimlerinde sosyal hizmetin güçlü yönler incelendiğinde bazı katılımcılar yaşadıkları bölgede, sivil toplum kuruluşlarına yönelik gerçekleştirilen teşviklerin olduğunu, sosyal hizmetin bilinirliğinin ve farkındalığının arttığını, meslek elemanlarının da sayıca artış gösterdiğini, maneviyatın güçlü olduğunu, yapılan yardımlarla vatandaşın kendini çaresiz hissetmediğini, bazı yerel bölgelerde ki yöneticilere ulaşmanın kolay olduğunu, yardımların çoğaldığını ve hizmet veren kurumlarında dezavantajlı kişilere pozitif ayrımcılık yapıldığını, evde bakım hizmeti, ŞÖNİM hizmetleri ve yaşlı ve engelli bakım hizmetlerinin güçlü yönler olduğunu vurgulamışlardır.

Bu bağlamda politika değişimlerinde sosyal hizmetin güçlü yönlerinin vurgulanması, sosyal hizmet politikalarının toplumsal refah ve dayanışmayı artırdaki etkin rolünü göstermektedir. Sivil toplum kuruluşlarına yönelik teşvikler, sosyal hizmetin bilinirliği ve farkındalığının artması, meslek elemanlarının sayısının artışı, maneviyatın güçlenmesi, vatandaşların kendilerini çaresiz hissetmemesi, yerel yöneticilere kolay ulaşım, artan yardımlar ve dezavantajlı gruplara yönelik pozitif ayrımcılık, sosyal hizmet politikalarının bireyler ve toplum üzerindeki olumlu etkilerini ortaya koymaktadır. Evde bakım, ŞÖNİM ve yaşlı ile engelli bakım hizmetleri gibi alanlarda sağlanan destekler, toplumun en hassas kesimlerinin korunmasına ve onlara kaliteli hizmet sunulmasına yönelik taahhütleri göstermektedir. Bu bulgular, sosyal hizmet politikalarının, toplumun genel refahını artırmaya yönelik kapsamlı ve etkili bir yaklaşımı temsil ettiğini ve politika değişimlerinin bu alandaki pozitif etkileri pekiştirebileceğini göstermektedir. Dolayısıyla, sosyal hizmet politikalarının güçlendirilmesi ve genişletilmesi, toplumun daha adil ve kapsayıcı bir yapıya kavuşmasında kritik bir rol oynamaktadır. Bu çerçevede, sosyal hizmet alanındaki yeniliklerin ve iyileştirmelerin devamı, toplumsal dayanışmayı ve bireylerin yaşam kalitesini daha da artıracak değerlendirilmektedir. Türkiye'deki sosyal politika değişikliklerinin, özellikle dezavantajlı gruplara yönelik hizmetler, sosyal yardımların etkin yönetimi, şeffaflık ve STK'larla iş birliği açısından güçlü ve zayıf yönleri üzerine yapılan araştırmalar, konuyla ilgili çeşitli çalışmalar ortaya koymuştur. Bu amaçla alanyazın incelendiğinde Calis ve Calis (2016) çalışmasında, Türkiye'nin eğitimle ilgili

sosyal politikalar açısından ihtiyaçlarını analiz ederken, eğitim süreçlerini iyileştirmek amacıyla etkin politikaların kritik önemini belirtmektedir.

lev ve Yenice (2022)'nin çalışmasına göre pandemi süresince uygulanan sosyal yardım programlarının merkezileşmiş yapısı, bu yardımların hızla dağıtılabilmesine imkân sağlarken, aynı zamanda çeşitli sorunları da beraberinde getirmiştir. Bu yapı, ihtiyaç fazlası yardımların gerçekten ihtiyaç olmayan kişilere ulaşmasına, yardımın gereksinimlerle uyum sağlamamasına ve hatta kötüye kullanım vakalarına yol açmıştır.

Wright ve Heeren (2002) alışmasında, çocukları, aileleri ve toplumları etkileyen sosyal zorlukları ele almak için insan hizmetleri uzmanları arasında iş birliğine duyulan ihtiyaç vurgulamaktadır. Eğitimciler ve sosyal hizmet sağlayıcıları arasındaki yetersiz eğitim ve uzmanlık nedeniyle etkili iş birliğinin sağlanmasıdaki zorlukların altını çizmektedir.

Araştırmanın diğer bulguları, Diyarbakır rneğinde sosyal hizmet politikalarının değişim sürecinde güçlü ve zayıf yönlerini kapsamlı bir şekilde ortaya koymaktadır. Güçlü yönler olarak, hizmet çeşitliliği, erişilebilirlik ve sivil toplum kuruluşları ile iş birliğinin artması gibi olumlu gelişmeler dikkat çekmektedir. Bu durum, Calis ve Calis (2016) ve Wright ve Heeren (2002) gibi çalışmaların vurguladığı, eğitim ve sosyal hizmetlerin etkinliğini artırmak için iş birliğinin ve politikaların önemini destekler niteliktedir. Öte yandan, yönetimdeki değişiklikler, idari personelin yetersizliği ve sosyal yardımların suistimali gibi zayıf yönler, sosyal hizmet sunumunun karşılaştığı temel zorlukları göstermektedir. Reçber'in (2019) alışmasında belirtilen, sosyal hizmetlerden sorumlu bakanlığın isminin ve yapısının sık sık değiştirilmesinin hizmet sağlayıcıları arasında belirsizliklere yol açması, bu araştırmanın bulgularıyla paralellik göstermektedir. Araştırmanın bulguları, sosyal hizmet politikalarının daha etkili ve kapsayıcı hale getirilmesi için müdürlük pozisyonlarına ehil kişilerin atanması, denetimlerin sıklaştırılması ve sosyal yardımların bireylerin bağımsızlığını destekleyecek şekilde belirlenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda, araştırma ve literatürde yer alan alışmalar, Türkiye'deki sosyal politika değişikliklerinin etkilerini daha iyi anlamak ve bu alandaki mevcut zorlukları aşmak için kritik öneme sahip bilgiler sunmaktadır.

Katılımcıların dile getirdiği zayıf yönler, kadın çalışmaları ve şiddetle mücadele alanında yaşanan zorluklara dikkat çekerken, bu durum Yapısal İşlevselcilik Kuramının işlevsizlik kavramıyla açıklanabilir. İşlevsizlik, bir sistemin beklenen işlevleri yerine

getirememesi durumunda ortaya çıkar ve entegrasyon yerine sosyal istikrarsızlığa neden olabilir (Merton, 1968). Kadın konukevlerindeki hizmetlerin ihtisaslaşmaması ve farklı ihtiyaçlara sahip kadınlar arasındaki tartışmalar, sosyal hizmetlerin spesifik ihtiyaçlara uygun müdahalelerde bulunma kapasitesinin sınırlı olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda bazı katılımcıların kurumsal çalışmaların zayıf yönleri olduğunu, idari yönetim çalışmaları kapsamında referanslı işlemlerin yapıldığını, meslek elemanlarının alan dışı olması ve buna bağlı gerçekleştirilen hizmetlerde empatinin yapılamadığını, Bakanlığın alana hâkim olmadığını, müdürlerin görev süresinin kısa olduğunu, sosyal hizmet müdürlerinin seçiminde seçilen kişinin işinin ehli olması gerekirken il müdürlerinin vasıfsız olduğunu, sosyal hizmetlerin gerçekleştirilirken daha sık denetimlerin yapılması gerektiğini belirtmesi sistemin işleyişinde sorun olduğunu ve bu sonuçlara yönelik uygulamaya dönük politikalar üretilmesi gerektiği değerlendirilmektedir. Bunun yanında bazı katılımcılar maneviyatın güçlü olduğunu, yapılan yardımlarla vatandaşın kendini çaresiz hissetmediğini, bazı yerel bölgelerde ki yöneticilere ulaşmanın kolay olduğunu, yardımların çoğaldığını ve hizmet veren kurumlarında dezavantajlı kişilere pozitif ayrımcılık yapıldığını belirtmesi sosyal hizmet sisteminin gümlü yönlerini göstermektedir.

5. Ana Tema ***Sosyal Hizmet Kurumları ile STK Rol ve Fonksiyonları*** teması başlığında *Diyarbakır'da son 20 yıllık süreçte izlenen sosyal politikalarda sosyal hizmet kurumlarının ve sivil toplum örgütlerinin rol ve fonksiyonları hakkında neler düşünüyorsunuz?* Sorusu yöneltmiş ve katılımcılar, sivil toplum kuruluşlarının olumlu ve olumsuz rol fonksiyonları hakkında görüşlerini dile getirmişlerdir. Katılımcıların çoğunluğu, kurumların iş birliği içinde çalıştığını; ancak yeterli denetimin yapılmadığını belirtmişlerdir.

Olumlu rol ve fonksiyonları olarak kadın çalışmalarına ilişkin rol ve fonksiyonlar kapsamında sosyal hizmet kurumlarındaki olumlu rol ve fonksiyonlar değerlendirildiğinde, kadınların maddi ve manevi desteklendiği, kurumların daha fazla iş birliği yaparak çalışmasının önemli olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca kadın kooperatiflerinin desteklendiğini ve şiddetin önlenmesi için Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Komisyonunun kurulduğunu, işbirliği ve koordinasyonun sosyal hizmet kurumları ve STK'lar arasındaki iş birliğinin önemli olduğu ve özellikle kriz zamanlarında hızlı ve etkili müdahalelerde büyük bir rol oynadığı anlaşılmaktadır. Örneğin, ŞÖNİM ve diğer sivil toplum kuruluşlarının kadına yönelik şiddetle mücadelede ortak çalışmaları bu iş birliğinin iyi bir örneğidir. Ayrıca kurumların

etkiliğinde sosyal hizmet kurumları, özellikle kadın ve çocuklara yönelik hizmetlerde önemli adımlar atmış ve belli başlı sorunlara çözüm üretme konusunda önemli rol oynamıştır. Bununla birlikte bazı katılımcılar ise STK'ların çok hızlı gelişim gösterdiğini, özellikle son 20 yılda sivil toplum kuruluşlarının kamusal bir güç ifade ettiğini ve hizmetlerini anlatabildiğini, kamu yükünü hafiflettiklerini vurgulayarak STK'lar, toplumun çeşitli kesimlerine ulaşma ve farkındalık yaratma konusunda dinamik bir yapı sergilediğini vurgulamışlardır. Bu durum, özellikle son yıllarda artan sivil toplum faaliyetleri ve kamusal güce katkıları ile kendini göstermektedir.

Sosyal Hizmet Kurumları ile STK Rol ve Fonksiyonları ana teması konularıyla ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde; Altun ve Şimşek'in (2020) çalışmasında, sosyal devletin geleneksel yaklaşımının ekonomik gelişme ve toplumsal refahı hedef alarak sosyal problemleri çözüme odaklı olduğu üzerinde durulmuştur. Ancak küreselleşme ile birlikte devletin bu alandaki doğrudan etkisinin azaldığını ve sosyal hizmetlerin sivil toplum kuruluşları, özel sektör ve belediyeler gibi çeşitli aktörlere aktarıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Diyarbakır'daki sosyal hizmet kurumları ve sivil toplum örgütlerinin son 20 yıl içindeki rol ve fonksiyonlarının incelenmesi, bu aktörlerin sosyal politika süreçlerindeki önemini ve etkileşimlerini ortaya koymaktadır. Katılımcıların vurguladığı gibi, kadın çalışmaları ve şiddetle mücadelede kurumlar arası iş birliği ve koordinasyonun güçlenmesi, sosyal hizmet sunumunda pozitif bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Özellikle ŞÖNİM ve diğer sivil toplum kuruluşlarının ortak çalışmaları, kadına yönelik şiddetle mücadelede önemli başarılar elde etmiştir. Bu durum, Altun ve Şimşek'in (2020) çalışmasında belirtildiği gibi, sosyal devletin geleneksel yaklaşımlarının ötesine geçerek, sosyal hizmetlerin çeşitli aktörlere dağılmasının ve bu süreçte STK'ların dinamik rolünün artmasının önemini göstermektedir. Sivil toplum kuruluşlarının kamusal bir güç olarak ortaya çıkması ve toplumsal farkındalık yaratmada oynadıkları rol, sosyal politikaların uygulanmasında ve toplumsal sorunların çözümünde kritik bir öneme sahiptir. Bu analiz, sosyal hizmet kurumları ve STK'ların, sosyal politika değişikliklerinde etkin bir şekilde iş birliği yaparak, toplumun dezavantajlı kesimlerine yönelik hizmetlerin geliştirilmesinde ve uygulanmasında önemli birer aktör olduklarını göstermektedir. Dolayısıyla bu kurumlar arasındaki iş birliğinin ve koordinasyonun daha da güçlendirilmesi, sosyal hizmetlerin kalitesini ve erişilebilirliğini artırarak toplumsal refahın ve eşitliğin sağlanmasına katkıda bulunacağı değerlendirilmektedir.

Olumsuz yönlerine bakıldığında ise sivil toplum kuruluşlarında sosyal hizmetler kapsamında yanlış yönlendirmelerin yapıldığını, hizmetleri gerçekleştiren bazı kurumların işlevsel olmadığını, tespit süreçlerinin çok uzun sürdüğünü, kurumlarda görev yapan il müdürlerinin vasıfsız olduğunu ve gerçekleştirilen hizmetlerin yetersiz kaldığını vurgulamışlardır. Bazı STK'ların yanlış yönlendirmeler yapması veya sosyal hizmetlerdeki tespit süreçlerinin uzun sürmesi gibi sorunlar, etkin hizmet sunumunda engeller oluşturduğu anlaşılmaktadır. Bir diğer husus, kurumların işlevselliği ve denetimi konusunda sosyal hizmet kurumlarının bazılarının işlevsel olmadığı veya yeterli denetimden geçmediği yönündeki eleştiriler, bu alanlarda yapılması gereken iyileştirmeleri işaret etmektedir. STK'ların bağımsızlığı ve özgürlüğü konusunda STK'ların hükümet politikaları ve baskıları nedeniyle bağımsız hareket edememesi veya özgür düşüncelerini yansıtamaması, toplumsal ihtiyaçların tam olarak karşılanamamasına yol açmaktadır.

Cepeda vd., (2022) çalışmasına göre küresel şiddete yönelik şiddetin en yüksek olduğu ülkelerin Yemen, Senegal, Umman, Kamerun ve Uganda olduğunu göstermektedir. En düşük seviyelere sahip ülkeler Kuzey Avrupa Ülkeleri, Kanada ve Malta'dır. Türkiye aldığı önlemler ve yasal uygulamalar ile küresel bir sorun olan kadına yönelik şiddetle mücadele etmektedir.

Şentürk (2014)'ün çalışmasına göre, geçmiş yıllara kıyasla devletin ve sivil toplum kuruluşlarının (STK) faaliyetlerinde sayısal bir iyileşme gözlemlenebilir. Ancak beklenildiği gibi olmayan bir durum olarak, Türkiye'de STK'lar tarafından sağlanan mali yardımın miktarı, kamu kurumlarının sağladığından daha düşük bulunmuştur. Buna karşın, her iki tarafın da niceliksel artışına rağmen yoksulluğun en önemli nedenlerinden biri olan sosyal dışlanmayı giderme konusunda etkili çözümler üretme konusunda yetersiz kaldıkları belirtilmiştir. Bu sebeple, araştırma Türkiye'de sosyal yardım sağlayıcılarına, özellikle STK'lara gelecek yıllarda sosyal dışlanma ile mücadelede odaklanmaları tavsiyesinde bulunmaktadır.

Metin (2023)'in çalışmasında sivil toplum kuruluşları, kadına yönelik şiddetle mücadelede devletin oluşturduğu yasaların uygulanmasında önemli eksiklikler ve hatalar olduğunu belirtmişlerdir. Bu kuruluşlar, devletin bu konudaki uygulamaları iyileştirmek için gerekli adımları atmasını beklemektedirler. Bu çalışmalar, STK'ların ve sosyal hizmet kurumlarının sosyal dışlanma ile mücadele ve kadına yönelik şiddetle mücadelede daha etkin rol oynaması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu çalışmalar sosyal yardım sağlayıcılarının ve STK'ların, sosyal dışlanma ile mücadelede odaklanmaları

gerektiği ve devletin kadına yönelik Şiddetle m¼cadeledeki uygulamalarını iyileştirmek i¼in gerekli adımları atması gerektiğini belirtmektedir.

Diyarbakır'da son 20 yılda sosyal hizmet kurumları ve sivil toplum örg¼tlerinin (STK) rol ve fonksiyonları üzerine yapılan ¼alıŐmalar ve katılımcı gör¼Őleri, bu akt¼rlerin sosyal politika s¼re¼lerinde önemli roller üstlendiğini göstermektedir. Bu roller, özellikle kadın ¼alıŐmaları, Şiddetle m¼cadele ve sosyal dıŐlanmanın azaltılması gibi konularda kritik öneme sahiptir. Ancak bu s¼re¼lerde karşılaşılan zorluklar ve engeller de dikkat çekici olup, etkili sosyal hizmet sunumu ve politika uygulamalarında iyileştirmeler gerektiğine işaret etmektedir. STK'ların ve sosyal hizmet kurumlarının iş birliği ve koordinasyon i¼inde ¼alıŐmaları, kadınların ve diğer dezavantajlı grupların desteklenmesi a¼ısından olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Özellikle kadına yönelik Şiddetle m¼cadelede ŞÖNİM ve benzeri kuruluşlar arasındaki iş birliği, etkili müdahalelerde bulunulmasını sağlamaktadır. Bu tür iş birlikleri, sosyal hizmet sunumunun ¼eŐitlendirilmesi ve ihtiya¼lara duyarlı hale getirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Ancak STK'ların ve sosyal hizmet kurumlarının denetimi ve işlevselliği ile ilgili eleştiriler, bu alanlarda yapısal iyileştirmelere ihtiya¼ olduğunu göstermektedir. Yanlış yönlendirmeler, hizmet tespit s¼re¼lerinin uzun sürmesi, vasıfsız yöneticiler ve yetersiz hizmet sunumu gibi sorunlar, etkili ve kapsayıcı sosyal hizmetlerin önünde engeller oluşturmaktadır. Bu s¼re¼te, STK'ların bağımsızlığının korunması, denetim mekanizmalarının güçlendirilmesi, toplumsal ihtiya¼lara duyarlı ve kapsayıcı politikaların geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Bazı katılımcılar ise, kişilerin veya hizmetlerin rant aracı olarak kullanıldığını, kazanç odaklı bakım evlerinin a¼ıldıđını, son 15 yıldır kaygılarının arttığını ve sivil toplum kuruluşlarının bağımsız ¼alıŐamadıđını, özg¼r düş¼nceler ile devam edemeyerek halkın taleplerinin karşılanamadığını, çatışma ortamı oluştuğunu ve sivil toplum kuruluşlarıyla iletişim halinde ¼alıŐlamadıđını ve sorumlulukların eksik kaldığını vurgulamışlardır. Bu bulgular, sosyal hizmet politikaları ve uygulamalarının karşılaştığı zorlukları ve mevcut sistem i¼erisindeki ¼eliŐkileri ortaya koymaktadır. Kişilerin ve hizmetlerin rant aracı olarak kullanılması, kazanç odaklı bakım evlerinin artması ve sivil toplum kuruluşlarının bağımsız ¼alıŐma yetilerinin kısıtlanması, sosyal hizmetlerin temel amacından sapmasına ve hizmet kalitesinin düş¼mesine yol a¼abilir. Bu durum, son 15 yılda artan kaygılarla birleşerek, toplumda güven eksikliğine ve sosyal hizmetlerin etkinliğinin azalmasına neden olabilir. Özg¼r düşün¼e ile devam edememe ve halkın taleplerinin karŐılanamaması, sivil toplum kuruluşlarının ve sosyal hizmet

sağlayıcılarının toplumla olan bağlarını zayıflatır ve çatışma ortamlarının oluşmasına zemin hazırlar. Bu durum, sosyal hizmetlerin ve sivil toplum kuruluşlarının toplumsal ihtiyaçlara duyarlı ve etkili bir şekilde yanıt verme kapasitesini sınırlayabileceği değerlendirilmektedir. Sorumlulukların eksik kalması ve iletişim zorlukları, sosyal hizmetlerin bütüncül ve koordineli bir şekilde sunulmasını engelleyerek dezavantajlı grupların ihtiyaçlarının karşılanmasında aksaklıklara yol açabilir. Bu nedenle, sosyal hizmet politikaları ve uygulamalarında şeffaflık, hesap verebilirlik ve etik ilkelerin güçlendirilmesi, bu tür sorunların üstesinden gelmekte kritik öneme sahiptir. Sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliğinin teşvik edilmesi ve onların bağımsızlığının korunması, sosyal hizmetlerin kalitesini ve toplumsal etkisini artırmada önemli bir adım olacağı değerlendirilmektedir.

Birinci (2021)'nin çalışmasında, toplum yararına hizmet eden sosyal hizmet kuruluşlarının yönetim yapıları ele alınmaktadır. Bu kuruluşlar, çalışmada kamu kurumları, belediyeler, kar amacı gütmeyen STK'lar ve özel sektör firmaları olarak dört ana kategoriye ayrılmıştır. Araştırmada, bu dört sektörün sosyal hizmetleri sağlama konusunda önemli roller üstlendiği ve bu hizmetlerin çok çeşitli kanallar aracılığıyla sunulduğu belirtilmektedir.

Sunata ve Tosun (2018) çalışmasında, sivil toplum kuruluşları (STK'lar), mültecilerin haklara erişimlerine yardımcı olma, topluma entegrasyonlarına destek verme ve insani yardım sağlama gibi çok önemli görevler üstlenmektedir. Ayrıca bu kuruluşların faaliyetlerinde dini motifler önemli bir etken olarak ortaya çıkmaktadır. STK'ların, mültecilerin devlet tarafından sunulan haklara erişimlerini kolaylaştırmada, yerel düzeyde yeni sosyal alanlar oluşturarak topluma entegrasyonlarını desteklemede ve Suriye'deki insanlar için insani yardım sağlamada kritik roller oynadıkları belirtilmektedir.

Yapısal İşlevselcilik, toplumu bir bütün olarak görür ve toplumdaki tüm kurumların belirli bir işlevi olduğunu savunur. Bu yaklaşıma göre toplumdaki her yapı ve kurum toplumsal düzenin devamı için gereklidir. Yapısal İşlevselciler, toplumsal yapıları canlı bir organizmanın parçalarına benzetirler. Tıpkı vücudun parçaları gibi, toplumun parçaları da birbirleriyle uyum içinde çalışır. Diyarbakır'da sosyal hizmet kurumları ve STK'ların son 20 yıl içindeki rolleri ve fonksiyonlarına yönelik analiz, bu aktörlerin sosyal politikaların uygulanmasında kritik roller üstlendiğini göstermektedir. Katılımcıların çoğunluğu kurumların iş birliği içinde çalıştığını; ancak yeterli denetimin yapılmadığını belirtmesi sistemin sağlıklı işlemesi için bazı önlemlerin alınması

gerektiği değerlendirilmektedir. Katılımcılar, STK'ların kadın çalışmaları ve şiddetle mücadelede etkili olduklarını; ancak yönlendirme ve işlevsellik açısından bazı zorluklarla karşılaşıldığını belirtmişlerdir. Birinci (2021), Sunata ve Tosun (2018) alışmaları, sosyal hizmet sağlamada çeşitli sektörlerin önemini ve STK'ların toplumsal entegrasyon ve insani yardım konularında oynadıkları önemli rolleri vurgulamaktadır. Bu alışmalar, STK'ların mültecilere yönelik hizmetlerde önemli bir güç olduğunu ve dini motiflerin bu süreçte önemli bir faktör olduğunu göstermektedir. Ancak katılımcıların dile getirdiği gibi, yanlış yönlendirmeler, vasıfsız yöneticiler ve uzun tespit süreçleri gibi sorunlar, sosyal hizmet sunumunun etkinliğini olumsuz etkileyebilmektedir. Ayrıca STK'ların bağımsızlığı ve özgürlüğü üzerindeki hükümet baskısı, toplumsal ihtiyaçların tam olarak karşılanmasını engellemekte ve çatışma ortamlarının oluşmasına neden olmaktadır. Bu analiz, sosyal hizmet politikaları ve uygulamalarının iyileştirilmesi için Şeffaflık, hesap verebilirlik ve etik ilkelerin güçlendirilmesinin yanı sıra, STK'larla işbirliğinin teşvik edilmesinin ve onların bağımsızlığının korunmasının önemini vurgulamaktadır. Sosyal hizmet kurumları ve STK'lar arasındaki iş birliğinin güçlendirilmesi, sosyal hizmetlerin kalitesini ve toplumsal etkisini artırmada kritik bir adım olarak değerlendirilebilir.

6. ana tema ***Sosyal Politika Reformlarının Uluslararası Bağlamdaki Gelişmelerle İlişkisi*** başlığında katılımcılara *Sosyal hizmetler bağlamında sosyal politika reformlarının uluslararası bağlamdaki gelişmelerle ilişkisinin nasıl olduğunu düşünüyorsunuz?* Sorusu sorulmuştur ve sosyal hizmetler alanında yapılan reformlar, uluslararası normlar ve uygulamalarla etkileşimine yönelik bulgulara ulaşılmıştır. Bazı katılımcılar, uluslararası sosyal hizmet politikaları bilmediğini; ancak medyadan takip ettiğini ifade ederken, bazı katılımcılar ise uluslararası sosyal hizmet politikalarıyla ilişkilendirme yapılmasının kıymetli olduğunu, 6284 yasalı kanunun bu kapsamda önem taşıdığını, Avrupa Birliği ile entegre olunarak hizmetlerin en iyi Şekilde sunulmasının önemini ve küresel entegrasyonun sosyal hizmet kalitesini ve kapsamını genişlettiğini vurgulamışlardır. Uluslararası sosyal hizmet politikaları ve yerel uygulamalar konusunda Türkiye'de sosyal hizmet politikalarının, uluslararası normlar ve standartlarla uyumlu olarak Şekillendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Kaya ve Kızılırmak (2020)'ın çalışmasına göre Türkiye'de sosyal politika alanında gerçekleştirilen reformlarla ilgili araştırmalar, İstanbül Sözleşmesi'nin iptali ve 6284 sayılı yasanın uygulamasının yanı sıra, LGBTİ+ bireylerin görmezden gelinmesinin sonuçlarını değerlendirilmektedir. Bu araştırmalar, İstanbül Sözleşmesi'nin

olumlu yönlerini öne çıkarırken, sözleşmeden çekilmenin iç politik sebeplerle gerçekleştiğini ve bu durumun kadınların hem maddi hem de manevi olarak desteklenmesi gerektiğini savunmaktadır. Ayrıca 6284 sayılı yasanın etkin bir şekilde uygulanmamasının eleştirildiği ve Türkiye'nin Avrupa Birliği ile bütünleşmesinin önemi vurgulanmaktadır. Bu sonuçlar, Türkiye'de gerçekleştirilen sosyal politika yeniliklerinin dünya çapındaki olaylarla olan ilişkisini incelemekte ve LGBTİ+ kişiler de dâhil olmak üzere sosyal hizmetlerin genişletilmesinin gerekliliğine işaret etmektedir. Bu çerçevede, sosyal politika değişikliklerinin başarılı bir şekilde hayata geçirilmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliği ile insan haklarına dayalı yaklaşımların benimsenmesi büyük önem taşımaktadır.

Bazı katılımcılar ise kadın çalışmaları kapsamında İstanbul Sözleşmesi'nin 6284 kanununun çok güçlü olması sebebiyle feshedildiğini, iç dinamikler sebebiyle vazgeçilmesinin doğru olmadığını, LGBTİ bireylerin yok sayıldığını ve ötekileştirmenin doğru olmadığını, 6284 kanununun da tam uygulanmadığını; ancak kültüre uygun hale getirilirse yeniden imzalanabileceğini vurgulamışlardır. Özellikle, 6284 sayılı kanun gibi, kadına yönelik şiddeti önleme mekanizmalarının uluslararası standartlara uygun şekilde ele alınması ve bu alanda yapılan çalışmaların önemi vurgulanmaktadır. Buna karşın, kanunların etkin bir şekilde uygulanmasındaki zorluklar da dikkat çekmektedir. Diğer husus Avrupa Birliği ve küresel entegrasyonun rolünde Türkiye'nin Avrupa Birliği ile olan ilişkilerinin sosyal hizmet alanında önemli bir etkisi olduğu görülmektedir.

Göçmen ve Yılmaz (2017)'in çalışmasında LGBTİ+ bireylerin durumu konusunda Türkiye'de LGBTİ+ bireylerin ayrımcılığa uğradığını ve sosyal politikalarda görünür olmadıklarını ortaya koymuştur. Yapılan bu çalışmanın sonucu bu çalışmanın bulgularıyla paralellik göstermektedir. Bu çalışmada, LGBTİ+ bireylerin ayrımcılığa uğradığını ve sosyal politikalarda yeterince temsil edilmediklerini göstermektedir. Bu durum, sosyal hizmet politikalarının kapsayıcılığını ve tüm toplum kesimlerine hizmet edebilme kapasitesini sorgulamaktadır.

Direk (2023)'in çalışmasına göre Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'nden ayrılma süreci derinlemesine incelenmiştir. 2021 yılında Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'den çekilme kararı, kadın ve insan hakları örgütlerinin hukuki itirazları ile tartışmalı bir noktaya dönüşmektedir. Bu itirazlar, kararnamenin hukuka uygunluğu konusunda soru işaretleri yaratmaktadır. Çalışma, İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmenin ardından yürürlükte kalan 6284 sayılı Kanun ile aradaki farkları açıklayıp, Türkiye'nin yeni

toplumsal cinsiyet politikalarına, özellikle de aile koruma odaklı yaklaşımlarına dikkat çekmektedir. Çalışmada aile konusundaki endişenin, feminist ve toplumsal cinsiyet politikalarıyla bir çatışma alanı oluşturduğunu iddia edilmektedir. Araştırma, Erdoğan hükümetinin çağdaş feminist ve LGBTİ+ hareketlerini, Müslüman kültürel kimliğine bir tehdit olarak algıladığını ve bu yüzden 2015'ten itibaren bu gruplara karşı sistemli bir şekilde mücadele ettiği belirtilmektedir. İstanbul Sözleşmesi'nden çekilme kararı, bu geniş çaplı mücadelenin bir parçası olarak değerlendirilmektedir. Hükümet, Sözleşme'nin aile yapısını zayıflattığını ve aile içi çatışmaları artırdığını savunmaktadır. Ayrıca Türk devletinin LGBTİ+ hareketini, desteklemeyi amaçladığı geleneksel aile yapısına karşı bir tehdit olarak gördüğünü vurgulanmaktadır. İstanbul Sözleşmesi'ndeki "cinsel yönelim" ifadesinin, bazı çevrelerce aşırı yorumlandığı ve bu durumun, devletin LGBTİ+ haklarını koruma yükümlülüğünü yanlış anlaşılmalara sebep olduğunu belirtilmektedir. Hükümet politikaları, toplumsal cinsiyet kimliğini sıkı bir şekilde ikili cinsiyet anlayışına ve korunması gereken "kültürel ve dini aile değerleri"ne dayandırılmaktadır. Bu çalışma, İstanbul Sözleşmesi'nden çekilme kararının ve bu kararın ardından Türkiye'nin toplumsal cinsiyet politikalarındaki değişikliklerin, kadın ve insan hakları örgütlerinin hukuki itirazları ile tartışmalı bir noktaya dönüştüğünü belirtmektedir. Bu tartışmalar, Türkiye'nin sosyal politika reformlarının uluslararası bağlamdaki gelişmelerle ilişkisinde, toplumsal cinsiyet eşitliği ve insan haklarına dayalı yaklaşımların benimsenmesinin önemini göstermektedir.

Türkiye'de sosyal hizmetler bağlamında gerçekleştirilen sosyal politika reformlarının uluslararası normlar ve pratiklerle olan ilişkisi, son yıllarda özellikle kadına yönelik şiddet, LGBTİ+ hakları ve aile koruma politikaları gibi konularda önemli tartışmalara yol açmıştır. Katılımcıların ve araştırmaların vurguladığı gibi, Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'nden ayrılması, 6284 sayılı Kanun'un uygulanması ve LGBTİ+ bireylerin sosyal politikalarda görünürlüğü, sosyal hizmet politikalarının uluslararası bağlamdaki gelişmelerle etkileşiminin karmaşık ve çoğu zaman çelişkili doğasını göstermektedir.

Türkiye'de sosyal hizmetler alanında yapılan reformların uluslararası normlar ve pratiklerle etkileşimi, çok boyutlu bir süreçtir. Bu süreç, uluslararası anlaşmaların ve sözleşmelerin, yerel yasalar ve uygulamalarla entegrasyonunu, toplumsal cinsiyet eşitliği ve insan haklarına dayalı yaklaşımların önemini ve LGBTİ+ haklarının sosyal politikalarda daha fazla temsil edilmesi gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda, sosyal hizmet politikalarının kapsayıcılığını artırmak ve uluslararası normlarla uyumlu

hale getirmek için yapısal iyileştirmeler ve politika reformları gerekmektedir. Bazı katılımcılar ise sosyal politika reformlarının kanunlarla sınırlı kaldığını, kanunların etkin yürütülmesini sağlamak gerektiğini, Avrupa Birliği ile çalışmalar gerçekleştirilmediği için gelişmelerden haberleri olmadığını, bazı ekonomik desteklerin uluslararası fonlardan geldiğini; ancak bazı projelerde devletten dahi destek alamadıklarını ve alınan ekonomik desteklerin de adaletli dağıtımının planlanmadığını, tüm bu maddelerin ise geleceğe yönelik umutsuzluk yarattığını vurgulamışlardır. Katılımcılar, AB'nin sosyal politika alanında Türkiye'ye sağladığı destekleri ve bu desteklerin sosyal hizmet kalitesinin artırılmasında oynadığı rolü belirtmektedirler. Ancak bu desteğin yeterince etkin kullanılmadığı ve bazen siyasi çekişmelerin bu süreçleri olumsuz etkilediği de dile getirildiği anlaşılmaktadır. Bir diğer husus ise kadın çalışmaları ve İstanbul Sözleşmesi konularında İstanbul Sözleşmesi'nin feshi ve 6284 sayılı kanunun etkinliği, tartışmalı konular arasında yer aldığı görülmektedir. Bazı katılımcılar, İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmenin Türkiye'nin uluslararası imajı açısından olumsuz bir adım olduğunu, bazıları ise mevcut yasaların yeterince güçlü olduğunu savundukları görülmektedir. Bu durum, sosyal hizmet politikalarının toplumsal ve kültürel normlarla nasıl etkileşime girdiğini göstermesi açısından önemlidir. Ayrıca uluslararası bağlamda sosyal hizmetlerin gelişimi konusunda katılımcılar, sosyal politika reformlarının genellikle kanunlarla sınırlı kaldığını ve bu kanunların uygulamada etkinliğinin artırılmasının gerekliliğine dikkat çekmektedirler.

Sosyal politika reformlarının uluslararası bağlamdaki gelişmelerine ilişkin elde edilen veriler incelendiğinde katılımcılardan biri ise sosyal politikaların çocuk çalışmalarıyla ilişkisi üzerine değerlendirmelerde bulunmuştur. Bu kapsamda çocuk evleri sisteminin değiştirilmesinin, çocuk evlerinde nasıl iletişim kurulacağına öğretilmesi, komşuluk ilişkisinin önemini, çocukların toplumsal yaşama hızlıca adapte olduğunu vurgulamışlardır. Bununla birlikte çocuk evleri sistemi gibi spesifik alanlarda yapılan değişikliklerin önemi de vurgulanmaktadır. Türkiye'de sosyal hizmet alanında gerçekleştirilen reformların, uluslararası standartlar ve uygulamalarla uyum içinde olmasının önemi ortaya çıkarmaktadır. Ancak bu reformların yerel düzeyde etkin bir şekilde uygulanması ve toplumsal ihtiyaçlara uygun şekilde şekillendirilmesi gerektiği de açıkça görülmektedir. Bu bağlamda, uluslararası iş birliklerinin ve küresel entegrasyonun, Türkiye'deki sosyal hizmet politikalarının gelişimine önemli katkılar sağlayabileceği; ancak yerel dinamiklerin ve kültürel özelliklerin de göz önünde bulundurulması gerektiği anlaşılmaktadır.

Sosyal Politika Reformlarının Uluslararası Bağlamdaki Gelişmelerle İlişkisi

ana teması konularıyla ilgili çalışmalar incelendiğinde; Rumeli (2011), çalışmasında Türkiye'ye etkilerini üç alanda analiz etmektedir: kimlik inşası, dış politika ve siyasi reform. İlk olarak 2007 sonrası Avrupa Parlamentosu'nun AB-Türkiye ilişkileri üzerine yaptığı tartışmaların bir analizi yoluyla, Avrupa ve Türkiye kimliklerinin birbirlerine karşı inşasının önemli bir tartışma alanı olmaya devam edeceği savunulmaktadır. İkinci olarak Türkiye'nin yeni bölgesel dış politika aktivizmine kısa bir genel bakış sunarak son girişimlerin, Türkiye'nin hem Avrupalı ve Asyalı, hem de Batılı ve İslami olarak melez kimliğini vurgulayan bir dış politika rolü anlayışı üzerine inşa edildikleri için aslında genişleme sonrası Avrupa'ya adaptasyonun işaretleri olduğunu savunmaktadır. Son olarak 2007 sonrası dönemde Avrupa uluslararası toplumunun normlarının Türkiye'ye yayılımını analiz etmekte, özellikle de iç siyasi aktörlerin oynadığı kritik role odaklanmaktadır. Türkiye'deki siyasi aktörler, genişleme sonrası Avrupa'daki siyasi fırsat yapılarını nasıl kullanacakları konusunda uyum işaretleri gösterse de, Türkiye'nin AB üyeliği perspektifinin zayıflaması, Avrupa normlarının Türkiye'ye yayılmasını yavaşlatacak gibi görünmektedir.

Çalışmanın bulgularında Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'nden ayrılma nedenleri ve toplumda meydana gelen kaygılar yapılan çalışmalarla örtüşmektedir. Ünal (2022) çalışmasında İstanbul Sözleşmesi'ni desteklemiyor olmak şiddete karşı olunmadığı anlamını taşımadığı gibi devletin Sözleşme'ye taraf olmaması da Türkiye'de şiddet vakalarının artacağı anlamına gelmemektedir sonucuna ulaşmıştır.

Acar (2021)'ın çalışması araştırmanın bulgularına zıt sonuçlara ulaşılmıştır. Acar'ın (2021) çalışması İstanbul Sözleşmesi'ni ele alırken, sözleşmenin şiddeti yalnızca kadına yönelik şiddet açısından değerlendirdiğini ve şiddetin kaynağını toplumsal cinsiyet kalıplarına dayandığını belirtir. Sözleşme, kadın-erkek eşitliğini sağlamakla kalmayıp kadınlara özel ayrıcalıklı haklar tanımayı da hedeflemektedir. İslam dininde ise insanlara sadece insan oldukları için bazı haklar tanındığı ifade edilir ve bu haklar kişinin dini kimliğinden bağımsız olarak verilir. İslam, kadın ve erkek arasında mutlak eşitlik öngörürken cinsiyet farklılıklarını yok saymaktadır. Ancak İslam, kadın-erkek ilişkilerini eşitlikten ziyade adalet ve haklar ile sorumlulukların dengesi üzerine inşa eder. İslam'da kadın, kutsal bir emanet olarak kabul edilir ve nikâh akdiyle koruma altına alınır, mehir gibi özel haklarla desteklenir.

Güç (2023) çalışmasında araştırmanın bulgularına zıt sonuçlara ulaşılmıştır ve yapılan analiz sonucunda Sözleşme'nin feshedilmesini destekleyen ve bu karara karşı

çıkanlar arasında şiddetli bir gerilim olduğu ortaya konmuştur. Feshedilmesini destekleyen grubun söylemlerinde Sözleşme'nin İslam'a ve Türk toplumuna aykırı maddeler barındırması, şiddet ve boşanma oranlarını artırması dolayısıyla fesih kararının elzem olduğu, bu karar ile aile kurumunun kurtarıldığı vurgulanmış; karşı çıkan grubun söylemlerinde ise Sözleşme'nin şiddet problemi konusunda kapsamlı ve büyük bir adım olduğu ve fesih kararı ile kadınların yaşam güvencesini kaybettiği en sık ifade edilen iddialardan olmuştur.

İstanbul Sözleşmesi'nin feshedilmesi ve bu süreçte ortaya çıkan toplumsal ve politik tartışmaları ele alırken, Türkiye'de sosyal politika reformlarının hem uluslararası normlarla hem de yerel değerler ve dinamiklerle nasıl etkileşimde olduğunu vurgulamaktadır. İstanbul Sözleşmesi'nin iptali, kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda uluslararası bir anlaşmadan çekilmenin yerel politikalar üzerindeki etkilerini ve toplumun farklı kesimleri arasında nasıl bir bölünmeye yol açabileceğini ortaya koymaktadır.

Sosyal hizmetler bağlamında gerçekleştirilen sosyal politika reformlarının uluslararası gelişmelerle ilişkisi, katılımcıların görüşleri ve akademik çalışmalar ışığında incelendiğinde, Türkiye'de sosyal politikaların hem uluslararası normlar ve standartlarla uyumlu şekilde şekillendirilmesinin hem de yerel dinamiklere ve kültürel özelliklere uygun biçimde uygulanmasının önemi ortaya çıkmaktadır. Katılımcılar, İstanbul Sözleşmesi ve 6284 sayılı kanun gibi uluslararası mekanizmaların, kadına yönelik şiddetle mücadelede etkili olabileceğini belirtmiş; fakat yerel uygulamaların ve etkinliğin artırılmasının gerekliliğine dikkat çekmişlerdir. Rumeli (2011)'nin çalışması, Türkiye'nin uluslararası normlar ve Avrupa ile ilişkileri bağlamında kimlik, dış politika ve siyasi reform alanlarında yaşanan gelişmeleri analiz ederek, bu ilişkilerin sosyal politika reformları üzerindeki etkilerini de dolaylı yollardan göstermektedir. Bu bağlamda, Türkiye'nin sosyal hizmet politikalarının gelişiminde uluslararası iş birliklerinin ve entegrasyonun önemli bir rol oynayabileceği; ancak bu süreçlerin yerel ihtiyaçlar ve dinamikler ışığında şekillendirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bu durum, sosyal hizmet politikalarının ve uygulamalarının küresel standartlarla uyum sağlarken aynı zamanda yerel ve kültürel özelliklere duyarlı olmasının önemini göstermektedir. Bu çift yönlü yaklaşım, Türkiye'nin sosyal hizmet alanında uluslararası bağlamda yaşanan gelişmelere adaptasyonunu ve yerel düzeyde etkin uygulamaları destekleyerek sosyal hizmetlerin kapsamını ve kalitesini artırma potansiyeline sahiptir.

Acar (2021)'ın çalışması, toplumsal cinsiyet kalıpları ve İslam'daki kadın-erkek ilişkileri üzerine yaptığı değerlendirmelerle, uluslararası normlar ve yerel değerler arasındaki etkileşimi ele almaktadır. Bu çalışma, sosyal politika reformlarının, yerel kültürel ve dini değerlerle nasıl uyumlu hale getirilebileceğine dair önemli bir perspektif sunmaktadır.

Ünal (2022) ve Güç (2023) çalışmaları, İstanbul Sözleşmesi'nin iptaline dair farklı görüşler ve bu iptalin toplumsal sonuçları üzerine odaklanırken, sosyal politika reformlarının toplumsal cinsiyet eşitliği ve şiddetle mücadele konularında nasıl bir yol izlemesi gerektiği konusunda önemli tartışmalar sunmaktadır. Bu çalışmalar, Türkiye'de sosyal politika reformlarının, uluslararası bağlamdaki gelişmelerle ilişkisinin, toplumun farklı kesimleri arasında ciddi görüş ayrılıklarına ve tartışmalara neden olabileceğini göstermektedir.

Bu çalışmalar göstermektedir ki; Türkiye'de sosyal hizmetler ve sosyal politika reformlarının uluslararası bağlamdaki gelişmelerle ilişkisi, uluslararası normların yerel uygulamalarla nasıl entegre edileceği ve yerel dinamiklerin bu süreçte nasıl dikkate alınacağı konusunda önemli bir denge kurma ihtiyacını ortaya koymaktadır. Bu denge, uluslararası normlarla uyumun sağlanması ve aynı zamanda yerel özelliklere duyarlı kalınarak sosyal hizmet politikalarının etkin bir şekilde geliştirilmesi ve uygulanması için kritik öneme sahiptir. Bu süreçte, sosyal hizmet politikalarının geliştirilmesinde uluslararası iş birliklerinin ve entegrasyonun yanı sıra, yerel ihtiyaçlar ve dinamiklerin dikkate alınması, sosyal hizmetlerin kapsamını ve kalitesini artırmada önemli bir rol oynayabilir.

Yapısal İşlevsel Kuram açısından bulgular değerlendirildiğinde Türkiye'deki sosyal hizmet politikaları ve reformlar, uluslararası normlar ve anlaşmalarla entegre bir şekilde ele alındığında, toplumun daha geniş bir sistem içinde nasıl işlediğini göstermektedir. Uluslararası normlar ve standartlar, toplumun farklı parçalarını birleştiren ve koordinasyon sağlayan yapısal unsurlar olarak işlev görebilmektedir. Bu durum, toplumsal uyum ve istikrarın sağlanmasına katkıda bulunacağı değerlendirilmektedir. İstanbul Sözleşmesi gibi uluslararası anlaşmalar ve 6284 sayılı yasa gibi yerel uygulamalar, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik şiddetle mücadele gibi sosyal hizmetlerin temel işlevlerini yerine getirmek için uygulamaya konulmuştur. Bu tür reformlar, toplumun değişen ihtiyaçlarına uyum sağlamasına ve daha geniş uluslararası toplumla entegre olmasına yardımcı olacağı değerlendirilmektedir. Bu kapsamlı değerlendirme Yapısal İşlevselcilik Kuramı,

Türkiye'deki sosyal hizmet politikaları ve reformlarının uluslararası bağlamdaki gelişmelerle olan ilişkisini anlamada yararlı bir çerçeve sunduğunu göstermesi açısından önemlidir.

7. Ana Tema **Öneriler** başlığında katılımcılara *Diyarbakır'da izlenen sosyal politikalara yönelik gözlem ve incelemelerinize dayalı olarak hangi önerilerde bulunmak istersiniz?* Sorusu yöneltilmiş ve sosyal hizmet bağlamında sosyal politikanın değişimine ilişkin çözüm önerileri sunulmuştur. Kurumsal çalışmalar alanında katılımcılar, valiliklerin tüm sosyal hizmet alanında çalışan kuruluşlara karşı açık ve eşit mesafede olması gerektiğini, birleştirici ve bütünleştirici etki sağladığını, özellikle muhtarlarla iş birliğinin güçlendirilmesini, sosyal devlet anlayışının geliştirilmesini ve sosyal yardımların daha koordineli ve ayrımcılık yapılmadan adaletli bir biçimde dağıtılmasını, sosyal politikalar kapsamında dezavantajlılara erişmek için sosyal risk haritası oluşturulmasını ve hem sosyal hizmet kurumları hem de sivil toplum kuruluşlarıyla koordinasyonlu çalışmak gerektiğini, koordinasyonun sağlanmasında yasal düzenlemelerin önem taşıdığını ve sosyal yardımların denetimli yapılmasını önerildiği anlaşılmaktadır. Sosyal yardım mekanizmalarının yerelleştirilmesi ve bölgesel özelliklere göre uyarlanması, etkin bir sosyal hizmet sunumu için kritik öneme sahiptir. Ayrıca sivil toplum kuruluşlarıyla etkileşimin artırılması ve sosyal hizmetlerdeki eşitlik ve adaletin güçlendirilmesi, önerilen diğer önemli hususların olduğu görülmektedir. Hizmetlerin gerçekleştirilmesi kapsamında, kadına yönelik şiddetle mücadele, sığınmacı politikaları, çocuk ve kadın alanındaki hizmetler ve şehit ve gazi ailelerine yönelik hizmetler öne çıkmaktadır.

Katılımcılar, kadına şiddetle mücadelede eğitim ve zihinsel dönüşümün yanı sıra, caydırıcı yargı süreçlerinin önemini vurgulamaktadır. Ayrıca sığınmacı politikasının düzenli ve dengeleyici olması gerektiği, çocuk yuvası ve koruyucu aile sistemlerinin geliştirilmesi ve kadın girişimciliğinin desteklenmesi gerektiği belirtilmektedir. Şehit ve gazi ailelerine yönelik olarak ise, devlet desteğinin etkinliğinin artırılması ve temel gereksinimlerin karşılanmasının önemi vurgulanmaktadır. Yasal düzenlemeler bağlamında, kanun uygulayıcıların yetkinliklerinin artırılması gerektiği üzerinde durulmuştur. Bu durum, özellikle yerel yönetimler ve mülki amirlerin yetkilerinin genişletilmesi şeklinde tezahür etmektedir. Kanunların uygulanabilirliği ve etkinliği, sosyal hizmetlerin başarısında önemli bir rol oynayacağı değerlendirilmektedir.

Şahin Duran ve Cenikli'nin (2021) yaptığı çalışmada, dezavantajlı grupların sosyal politikalardan daha fazla yararlanabilmesi ve sosyal adaletin sağlanabilmesi için

entegre yaklaşımların önemini vurgulamaktadır. Ayrıca, yasal düzenlemelerin bu süreçte koordinasyonu sağlama konusunda önemli bir işlev gördüğünü belirtilmektedir.

Bazı katılımcılar ise ASDEP uygulamalarının bilinmediğini, meslek dışı alımların yapıldığını ifade ederken, başka bir katılımcı ise ASDEP personellerinin programın amaçlarına uygun olarak görevlendirildiğini, ASDEP uygulamalarının hane ziyaretleriyle ASDEP'in bilinirliğinin arttığını vurgulamışlardır. Bazı katılımcıların ASDEP'in yeterince bilinmediğini ve meslek dışı alımların programın etkinliğini olumsuz etkilediğini ifade etmesi, programın hedeflerine ulaşmasında bazı zorlukların olduğunu göstermektedir. Özellikle meslek dışı alımların, programın kalitesi ve hizmet sunumunun uzmanlık gerektiren alanlarda sınırlılıklar yaratabileceği endişesi taşımaktadır. Diğer yandan, ASDEP personelinin amaçlara uygun olarak görevlendirildiğini ve hane ziyaretleriyle programın bilinirliğinin arttığını vurgulayan görüşler, programın bazı bölgelerde beklenen etkiyi yarattığını ve toplum tarafından tanındığını işaret etmektedir. Programın daha etkin bir şekilde uygulanabilmesi için, hedef kitlelerin ihtiyaçlarına uygun, mesleki yeterliliklere sahip personel alımının önemi ve toplum içindeki farkındalığın artırılması için yapılan çalışmaların genişletilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, ASDEP'in başarısını artırmak adına, program hakkında daha geniş kapsamlı kamuoyunu bilgilendirme ve eğitim faaliyetlerine ihtiyaç duyulduğu anlaşılmaktadır.

ASDEP ile ilgili Laçın (2019)'in yaptığı çalışma, araştırmanın bulgularıyla paralellik göstermektedir. Çalışmada, ASDEP çalışanlarının sahada karşılaştıkları mesleki sağlık ve güvenlik sorunları bulunmaktadır ve çalışanların büyük bir çoğunluğu, asıl görev tanımlarının dışında farklı görevlerde kullanılmaktadır. Ayrıca Yıldız (2020)'in çalışmasında, ASDEP'in sosyal politika uygulaması olarak incelenmesi sonucunda; bu programın uygulanış biçimiyle, hizmetlere erişimde talep odaklı yaklaşımdan arz odaklı bir yaklaşıma geçildiği görülmüştür. Bu değişiklikte birlikte, hizmetlerden yararlanamayan vatandaşların ihtiyaçları sahada doğrudan belirlenerek, bu ihtiyaçlara yönelik rehberlik, yönlendirme ve kurumsal işlemlerin gerçekleştirilmesi sağlanmıştır. Vatandaşlar için olumlu bulunan bu programın, hedeflenen amaçlara tam olarak ulaşmadığı belirlenmiştir. Bunun temel sebebi, ASDEP personelinin çalıştıkları kurumlarda yeterli sayıda meslek elemanının bulunmaması sonucu kurumların iş yükünü kendi üzerlerine almaları olarak tespit edilmiştir.

ASDEP'in yeterince bilinmemesi ve meslek dışı alımların etkinliği olumsuz etkilemesi gibi eleştiriler, ASDEP'in başarısını artırmak için alınması gereken önlemlere

dair önemli ipuçları sunmaktadır. Meslek dışı alımların, programın uzmanlık gerektiren alanlardaki hizmet sunumunu sınırlayabileceği ve kalitesini düşürebileceği endişeleri, program personelinin mesleki yeterliliklerinin artırılmasının ve sahada etkin bir şekilde görev yapabilmeleri için gerekli eğitimlerin sağlanmasının önemini ortaya koymaktadır.

Bazı katılımcılar ise sosyal hizmet veren kuruluşların emniyet ile bağlantılarının olması gerektiğini, kadına yönelik şiddeti önleme uygulamalarının günümüzde yeterli olmadığını, yargılama süreçlerinin çok uzun olduğunu, caydırıcı cezaların uygulanması gerektiğini; kadına yönelik şiddetle mücadele kapsamında bazı önerilerde bulunmuş olup kadının toplumdaki yerinin netleştirilmesinin önemli olduğunu, eğitimsizliğin ortadan kaldırılması gerektiğini, zihinsel dönüşüme ihtiyaç duyulduğunu vurgulamışlardır. Sosyal hizmet veren kuruluşların emniyetle işbirliği içinde olması ve kadına yönelik şiddeti önleme uygulamalarının güçlendirilmesi, toplumda ciddi bir ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Kadına yönelik şiddetle mücadelede yargılama süreçlerinin uzunluğu ve caydırıcılıktan yoksun cezalar, mağdurların adalet sistemine olan güvenini sarsmakta ve şiddetin önlenmesinde etkisiz kalmaktadır. Bu durum, kadının toplumdaki yerinin netleştirilmesi ve eğitimsizliğin ortadan kaldırılması gerekliliğini öne çıkarırken, aynı zamanda zihinsel bir dönüşüme olan ihtiyacı da göstermektedir. Kadına yönelik şiddetle mücadelede sadece yasal düzenlemelerin yeterli olmadığı, aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadın haklarına dair farkındalığın artırılması gerektiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, eğitim programlarının, kampanyaların ve toplumsal diyalogun önemli rol oynayacağı, şiddetle mücadelede çok yönlü ve kapsamlı bir yaklaşımın benimsenmesi gerektiği değerlendirilmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve kadına yönelik şiddetle mücadelede önemli bir adım olarak kabul edilmeli ve bu yönde etkili stratejiler geliştirilmelidir.

Aysu (2020)'nin çalışmasına göre, kadına yönelik şiddete karşı verilen eğitimlerin yetersiz olduğu ve bu eğitimlerin öncelikle sahada aktif olarak çalışan profesyoneller yerine din görevlilerine yöneltilmesi, AKP döneminin aile odaklı ve muhafazakâr politikalarının bir yansıması olarak değerlendirilmektedir. Aile ve Dini Rehberlik Büroları, mevcut durumlarıyla, kadına yönelik şiddeti normalleştiriyor gibi görünmektedir. Kadına yönelik şiddetle etkin bir şekilde mücadele edebilmek adına, bu merkezlerde kadın odaklı bir reform yapılması şarttır. Aynı zamanda, sahada doğrudan çalışan polis, yargı mensupları, ŞÖNİM'ler ve sığınmaevlerine öncelik verilerek bu kurumlara sunulan kaynakların ve protokollerin yeniden düzenlenmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Ahmetoğlu (2022)'nin çalışmasında, 6284 sayılı Kanun kapsamında kadına yönelik şiddetle mücadelede uygulanan cezaların yeterince caydırıcı olmadığını belirtmektedir. Ancak Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu gibi sivil toplum kuruluşlarının aktif mücadelesi ve gerçekleştirdikleri eylemler, kamuoyunda önemli bir etki yaratmış ve cezalarda indirim yapılmasının önüne geçilmesi konusunda belirgin bir fark yaratıldığı gözlemlenmiştir.

Metin (2023)'in çalışmasında, kadına yönelik şiddetin ataerkil yapıdan kaynaklandığı ve bu yapıyı sürdürmek için şiddetin bir araç olarak kullanıldığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca şiddetin temelinde ataerkil sistem ve cinsiyet eşitsizliğinin yattığı belirtilmiştir.

Aybar (2023)'in çalışmasına göre, Almanya ve Türkiye'nin kadına yönelik şiddeti nemeye dair birçok sosyal politika geliştirdiği ve hayata geçirdiği belirtilmektedir. Ancak Almanya'nın bu alandaki çalışmalara Türkiye'ye kıyasla çok daha erken bir zamanda başladığı görülmektedir. Almanya'da kadınların korunmasında, yasalar gereği, kadınların yaşadıkları yerden uzaklaştırılmaması esas alınırken; Türkiye'de kadınlar, talepleri halinde hızla sığınmaevlerine taşınabilmektedir. Bu bağlamda, Türkiye'de 6284 sayılı yasanın uygulanmasında çeşitli zorluklar yaşandığı ifade edilmektedir. Ayrıca çalışmada, ülkemizde kadınların korunması ve desteklenmesi amacına yönelik sosyal politikaların uygulanmasından sorumlu kurumların var olduğunu belirtmektedir. Bu kurumların önemli çalışmalar yaptığı; ancak karşılaşılan bazı sorunlara etkin çözümler sunabilecek yeterli kapasiteye sahip olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Türkkan ve Odacı (2024)'nin çalışmasına göre, kadına yönelik şiddet, onunla başa çıkabilmek için çok yönlü bir yaklaşım gerektiren karmaşık bir sorundur. Bu sorunun hem ruh sağlığı hem de insan hakları boyutları olduğunu anlamak kritik öneme sahiptir. Etkili stratejiler geliştirebilmek için, politika yapıcılar ve sivil toplum kuruluşları gibi farklı sektörlerden geniş bir katılım ve uzmanlık birlikteliği şarttır. Kadına yönelik şiddet, cinsiyetler arası g ve kaynak dağılımındaki eşitsizliklerden kaynaklanan ve bu eşitsizlikleri pekiştiren yasalar, politikalar ve sosyal normlar tarafından desteklenen genel bir toplumsal sorundur. Bu nedenle, müdahale stratejileri, cinsiyet eşitsizliği ve diğer ayrımcılık formlarının altında yatan kültürel inanışları ve sosyal yapıları hedef almalıdır. Toplumsal cinsiyeti dikkate alan topluluk ve grup müdahaleleri, ayrımcı sosyal normları değiştirerek şiddet riskini düşürebilir. Kadın ve kız çocuklarının eğitim, sosyal ve siyasi alandaki katılmalarını engelleyen yasal,

ekonomik ve kültürel engellerin kadın haklarını destekleyen yapılarla değiştirilmesi zorunludur. Kadına yönelik şiddeti sonlandırmaya yönelik çabalar, koordineli çabalar ve güçlü bir politik irade ile desteklendiğinde başarılı olabilir.

Bu alanda yapılan çalışmalar, şiddetle mücadele stratejilerinin ve uygulamalarının, ulusal ve uluslararası bağlamda çeşitli zorluklar ve ihtiyaçlar doğrultusunda geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Araştırmacıların vurguladığı gibi, kadına yönelik şiddetle mücadelede sadece yasal düzenlemelerin ve cezai yaptırımların yeterli olmadığı; eğitim, farkındalık yaratma ve toplumsal cinsiyet eşitliği konularında atılacak adımların da büyük önem taşıdığı anlaşılmaktadır.

Sosyal hizmet veren kuruluşların emniyetle işbirliği içinde olması ve kadına yönelik şiddeti önleme uygulamalarının güçlendirilmesi gerektiği, katılımcıların ve yapılan çalışmaların ortak görüşüdür. Yargılama süreçlerinin uzunluğu ve caydırıcılıktan yoksun cezalar, mücadelenin önündeki engellerden bazıları olarak belirtilmiştir. Bu durum, mücadele stratejilerinin çok yönlü olması gerektiğini ve hukuki süreçlerin hızlandırılması, caydırıcı cezaların uygulanması ile birlikte, eğitim ve farkındalık çalışmalarına da ağırlık verilmesi gerektiğini göstermektedir.

Bu öneriler, Türkiye'deki sosyal hizmet politikalarının daha etkin, adaletli ve kapsayıcı olabilmesi için yol gösterici niteliktedir. Yerel dinamiklerin anlaşılması, kurumsal iş birliklerinin güçlendirilmesi ve yasal çerçevenin etkin bir şekilde uygulanması, sosyal politika reformlarının başarılı bir şekilde hayata geçirilmesinde kritik öneme sahiptir. Ayrıca kadınlar, çocuklar, şehit ve gazi aileleri gibi hassas gruplara yönelik özel politikaların geliştirilmesi, toplumsal bütünlüğün ve refahın artırılmasında önemli bir adım olarak görülmektedir. Bu önerilerin hayata geçirilmesi, sosyal hizmetlerin daha etkin, kapsayıcı ve adaletli bir şekilde sunulmasına katkıda bulunacak ve toplumsal refahın artmasına önemli ölçüde katkı sağlayacaktır.

Bauerova ve Hajkova (2019)'nın çalışmasına göre son yirmi yıl içinde Türkiye'nin Suriye politikası önemli değişiklikler geçirmiştir ve bu süreç iki temel döneme bölünebilir: ilk olarak 2002 ile 2011 arası; ikinci olarak 2011 ile 2017 arası dönemdir. İlk dönemde, Türkiye'nin Avrupa ile entegrasyonu derinleşmiş ve Suriye ile olumlu ilişkiler geliştirilmiştir. Bu süreçte Davutoğlu'nun iyi komşuluk ilkesi hem AB hem de Suriye politikasına yön vermiştir. Erdoğan liderliğindeki Türkiye, Avrupa ile entegrasyon sürecine ivme kazandırmış ve bölgede öncü bir konuma yükselmiştir. Ancak 2011'den itibaren Suriye'de iç savaşın başlamasıyla ilişkiler bozulmuş, Esad yönetimi Türkiye'nin desteğini reddederek PKK ile yakınlaşmıştır. Bu dönemde,

Türkiye'nin AB ile olan ilişkilerinde de bir değişim yaşanmış, özellikle göç krizi sonrası AB ile ilişkiler farklı bir boyut kazanmıştır.

Akar ve Erdoğan (2019)'nın çalışmasına göre, Suriyeli mültecilerin karşılaştıkları uyum sorunlarını ele almaktadır. Çalışma, dil sorunu engeli, iş bulma zorlukları, barınma sorunları, eğitim erişimindeki engeller ve istismar riski gibi konuları incelerken, sosyal entegrasyonu teşvik etmek için alınması gereken önlemleri tartışmaktadır. 2011'de Suriye'de başlayan iç savaş sebebiyle evlerini terk etmek zorunda kalan Suriyeliler, Türkiye gibi yakın ülkelere sığınma arayışına girdi. Türkiye, başlangıçta mülteci ve sığınmacıları kabul eden açık kapı politikasını benimsedi ve şu an itibariyle 3,5 milyonu aşkın kayıtlı Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapmaktadır. İlk dönemlerde mülteciler geçici olarak kabul edilirken, zamanla bu algı değişmeye başladı ve bazı topluluklar tarafından mülteciler artık "fazla kalan misafirler" olarak görülmeye başlandı. Zamanla, mültecilerin kısa vadeli korunma ihtiyaçlarından sosyal ve ekonomik entegrasyonlarına doğru bir perspektif değişikliği yaşandı. Bu entegrasyon süreci, kapsamlı ve koordineli bir yaklaşım gerektirirken, istihdam, eğitim ve sağlık gibi alanlarda politika yapıcılar, uygulayıcılar ve sivil toplum kuruluşları arasında artan işbirliğinin önemini vurgulamaktadır. Ayrıca uluslararası toplumun desteğinin ve işbirliğinin hayati önem taşıdığı belirtilmektedir.

Erturun (2023)'un çalışmasına göre Türkiye, 2011 yılında Suriyeli sığınmacıların büyük kitlesel akınına kadar, göç politikaları açısından yeterince gelişmiş bir ülke olarak görülmemektedir. Bu yıl, Türkiye'nin ilk kez kitlesel göç dalgalarıyla yüz yüze gelmesi ve olgunlaşmamış göç politikaları nedeniyle ciddi bir yönetim krizi yaşamasına neden olmuştur. 2011'den itibaren göç ve göçmen politikaları, esas olarak hukuki düzenlemeler aracılığıyla şekillendirilmiştir. Bu düzenlemeler, sığınmacıların tanımı ve onlara sağlanan yasal haklar gibi konuları merkeze almıştır. Türkiye'de, ulusal düzeyde uygulanan ve olgunlaşmış sosyal politikalar geliştirilmesi konusunda sınırlılıklar bulunmaktadır. Bunun temel sebeplerinden biri, Türkiye'nin göç yönetimi ve refah devleti oluşturma süreçlerinde hala gelişmekte olan bir ülke olmasıdır. İşsizlik, yoksulluk, adaletsiz gelir dağılımı, kayıtdışı istihdam ve düşük ücret gibi faktörler, ülkenin göçmenlere yönelik sosyal politikalarını zorlaştıran unsurlardır.

Sığınmacı politikası kapsamında katılımcılardan elde edilen veriler değerlendirildiğinde, sığınmacı politikasının insani boyuttan çıktığını, yanlış politikalar uygulandığını, rant haline geldiğini, buna karşın sınır ihlallerinin engellenmesi gerektiğini, uluslararası tehditte mücadele verildiğini ve bu nedenle her ne kadar geri

dönmeleri gerektiği düşünülse de sığınmacıların önemsenmesi gerektiğini, sığınmacılara düzenli ve dengeleyici bir sığınmacı politikasının oluşturulması gerektiği vurgulanmıştır. Sığınmacı politikası üzerine yapılan değerlendirmeler, mevcut uygulamaların insani değerlerden uzaklaştığını ve bazı durumlarda ekonomik çıkarlar doğrultusunda yönlendirildiğini göstermektedir. Katılımcıların ifadeleri, sığınmacı sorununun sadece ulusal bir mesele olmaktan çıkıp, küresel bir insan hakları ve güvenlik sorunu haline geldiğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda, sığınmacı politikalarının yeniden değerlendirilmesi ve insani, adil, aynı zamanda güvenliği de gözeten bir yaklaşımın benimsenmesi gerektiğine dikkat çekilmektedir. Sınır ihlallerinin önlenmesi ve uluslararası tehditlere karşı mücadele edilmesi önemli olmakla birlikte, sığınmacıların da insan onuruna yakışır bir muamele görmesi ve temel hak ve hürriyetlerden yararlanması esas olmalıdır. Bu çerçevede, sığınmacılara yönelik politikaların, uluslararası hukuk ve insan hakları normlarına uygun olarak şekillendirilmesi ve sürdürülebilir, kapsayıcı bir çözüm odaklı yaklaşımın geliştirilmesi gerekmektedir. Bu durum, sadece sığınmacıların refahını ve entegrasyonunu teşvik etmekle kalmayacak, aynı zamanda ev sahibi ülkenin sosyal, ekonomik ve güvenlikle ilgili endişelerini de dengeli bir şekilde ele alacak bir yaklaşımın oluşturulmasını sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Bazı katılımcıların ise çocuk alanı kapsamında çocuk yuvası sisteminin değiştirilmesini, koruyucu aile sisteminin güçlendirilmesi gerektiğini, vatandaşların kendi ayakları üzerinde durmalarının önemini belirtmişlerdir. Kadın alanı kapsamında ise önleyici hizmetlere ağırlık verilmesi gerektiğini, bu kapsamda kadın konukevlerinde gerçekleştirilen hizmetlerin ihtisaslaştırılmasını ve kadın girişimciliğinin desteklenmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Şehit ve gazi ailelerine yönelik gerçekleştirilen hizmetlerde ise devletin kontrolü ve denetimi ele alırken temel gereksinimlerinin dahi karşılanmasında destek olunması ve kontrolü elde tutulmasının önemini vurgulamışlardır. Katılımcıların görüşleri, sosyal hizmet politikalarında çocuklar, kadınlar ve şehit ile gazi aileleri gibi farklı gruplara yönelik hizmetlerin daha etkin ve odaklanmış bir şekilde geliştirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Çocuk yuvası sistemlerinin yeniden düzenlenmesi ve koruyucu aile sistemlerinin güçlendirilmesi, çocukların daha sağlıklı ve korunaklı bir ortamda büyümelerini sağlayacaktır. Kadınlar için önleyici hizmetlerin ağırlık kazanması ve kadın konukevlerinde sunulan hizmetlerin ihtisaslaştırılması, kadına yönelik şiddetle mücadele ve kadınların sosyal ve ekonomik bağımsızlıklarını kazanmaları konusunda önemli adımlar atılmasını sağlayacaktır.

Kadın girişimciliğinin desteklenmesi, ekonomik bağımsızlığın yanı sıra toplumsal cinsiyet eşitliği açısından da kritik bir öneme sahiptir. Şehit ve gazi ailelerine yönelik hizmetlerde devletin kontrolü ve denetiminin artırılması, bu grupların temel ihtiyaçlarının karşılanmasında ve haklarının korunmasında önemli bir faktördür. Bu gruplara yönelik hizmetlerin geliştirilmesi, sosyal hizmet politikalarının toplumun farklı kesimlerinin ihtiyaçlarına duyarlı ve kapsayıcı bir şekilde yanıt vermesi gerektiğinin önemini ortaya koyması açısından önemlidir. Bu nedenle, sosyal hizmetlerin etkinliğini artırmak için politika yapımcıların ve uygulayıcıların, hizmet sunumunda dezavantajlı grupların ihtiyaçlarına odaklanan, bütüncül ve çok boyutlu bir yaklaşım benimsemeleri gerektiği değerlendirilmektedir.

1950'li yıllarda Türkiye'ye sosyal hizmetler kurumu gelmiş ve korunması gereken çocuklar devletin koruyucu şemsiyesi altına alınmıştır. Bu çerçevede ilk koruyucu aile çalışmaları 1960'lı yılların başında başlamış; Ancak 1990'lara kadar önemli bir ilerleme kaydetmemiş gibi görünüyor. Özellikle SHÇEK'in (Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu) kurulması ve akabinde ASPB'nin (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı) kurulması ile koruyucu ailede bakılan çocuk sayısında görece artışlar olduğu görülmektedir. Ancak batı dünyası ile kıyaslandığında koruyucu aile yanında bulunan çocukların korunmaya muhtaç çocuklar içindeki oranının çok düşük olduğu görülmektedir(Karatay, 2017).

İzci (2020)'nin çalışmasına göre ülkelerin çocuk koruma konusunda günümüzde yaygın olarak benimsediği hizmet modelinin, koruyucu aileler aracılığıyla çocuklara sunulan bakım olduğu belirtilmektedir. Bu modeli modern şekilde benimseyen ülkeler arasında İngiltere öne çıkmaktadır. Türkiye'de de çocuk koruma sistemine entegre edilmiş koruyucu aile uygulaması, uzun yıllara dayanan bir geçmişe sahiptir.

Erükcü Akbaş ve Öztürk (2022)'ün yaptığı çalışmada koruyucu aile hizmeti, Türkiye'deki çocuk koruma sisteminin kritik bir parçası olarak topluma dayalı bakım hizmetlerinden birini temsil etmektedir. ABD'de koruyucu aile hizmetinin geniş kapsamı ile kıyaslandığında, Türkiye'de zamanla koruyucu aile sayısının artmasına rağmen, bu hizmetin daha geniş bir tanınırlık kazanması ve daha ileri bir seviyeye taşınması gerektiği belirginleştirilmektedir. ABD, çocukların ve ailelerin ihtiyaçlarına yönelik çeşitli destekler sunan ve davranış sorunları olan, istismara uğramış ya da suç işlemiş çocuklar için özel eğitilmiş koruyucu aileler tarafından sağlanan terapötik ve tıbbi bakım gibi uzmanlaşmış koruyucu aile hizmet modellerine ev sahipliği yapmaktadır. Buna karşılık, Türkiye'de davranışsal zorluklarla mücadele eden, suç

karışmış, sığınmacı veya yalnız çocuklar için tasarlanmış benzer koruyucu aile hizmetleri henüz yaygın olarak uygulanmamaktadır.

İngiltere'de koruyucu aile sistemi oldukça gelişmiş ve kurumsallaşmıştır. Ülkede, koruyucu aile olmak isteyen kişiler titiz bir değerlendirme ve eğitim sürecinden geçmektedir (Sinclair vd., 2005). Koruyucu aileler, yerel yönetimler tarafından düzenli olarak denetlenmekte ve desteklenmektedir. Ayrıca koruyucu ailelere çocuğun bakımına yönelik düzenli ödemeler yapılmaktadır (Berridge, 1997).

Sayın ve Paslı (2021) çalışmasında Türkiye'de, koruyucu aile hizmetleri yalnızca Koruyucu Aile Birimleri aracılığıyla sunulurken, İngiltere'de yerel yönetimlerin yanı sıra Bağımsız Koruyucu Aile Ajansları da bu alanda aktif olarak hizmet vermektedir. İngiltere'deki Bağımsız Koruyucu Aile Ajanslarının yüksek maliyetlerine rağmen sundukları geniş eşleştirme seçenekleri sayesinde birçok aile tarafından tercih edilmektedir. Öte yandan, Almanya koruyucu aile sistemini sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği içinde geliştirerek bu yöntemi sürdürmektedir. Türkiye'deki koruyucu aile dernekleri, işlevsellik açısından İngiltere'deki Bağımsız Koruyucu Aile Ajanslarına benzer özellikler taşımakla birlikte, daha fazla gelişmeye ihtiyaç duyarlar. Bu derneklerin güçlendirilmesi, Türkiye'de koruyucu aile sistemini daha da ileriye taşıyacak ve sistemin gelişimine önemli katkılar sağlayacaktır. İngiltere'de koruyucu aile hizmetleri genellikle yerel yönetimler aracılığıyla sağlanırken, Türkiye'de bu hizmetler merkezi bir yönetim tarafından koordine edilmektedir.

Öneriler bölümünde katılımcılar tarafından sunulan çözüm önerileri, Yapısal İşlevselcilik Kuramının temel prensipleriyle uyumlu bir şekilde, sosyal hizmetlerin daha etkin, adaletli ve kapsayıcı bir şekilde sunulabilmesi için kurumsal iş birliklerinin güçlendirilmesi, sosyal yardımların koordineli ve ayrımcılık yapılmadan adaletli bir biçimde dağıtılması ve sosyal risk haritalarının oluşturulması gibi stratejileri içermektedir. Bu öneriler, toplumsal ihtiyaçların karşılanmasında ve sosyal hizmetlerin iyileştirilmesinde önemli bir yol gösterici olabilir. Sosyal hizmetlerin yerelleştirilmesi ve bölgesel özelliklere göre uyarlanması, Yapısal İşlevselcilik Kuramının vurguladığı gibi, toplumun farklı bölümlerinin birbirleriyle etkileşim halinde olduğu ve her bir parçanın belirli görevler üstlendiği anlayışıyla uyumludur. Sosyal yardımların ayrımcılık yapmadan ve adaletli bir şekilde dağıtılması, toplumsal eşitsizlikleri azaltmada ve adaleti sağlamada önemli bir işleve sahiptir. Yapısal İşlevselcilik Kuramı açısından, sosyal yardımların etkin dağıtımı, toplumsal sistem içindeki bireylerin ve grupların ihtiyaçlarını karşılayarak toplumun genel işleyişine ve adaptasyonuna katkıda

bulunacağı değerlendirilmektedir. Sosyal risk haritaları, toplumsal yapı içindeki potansiyel risklerin ve ihtiyaçların belirlenmesine yardımcı olmaktadır. Sosyal risk haritaları, toplumun hangi kesimlerinin daha fazla desteğe ihtiyaç duyduğunu gösterir ve bu tespit sosyal hizmetlerin daha hedeflenmiş ve etkili bir şekilde sunulmasını sağlar. Örneğin, sosyal hizmet ihtiyacı veya doğal afetler gibi durumlarda sosyal risk haritaları, en çok etkilenen bölgelere yönelik hızlı ve etkili müdahaleler planlamak için kullanılmaktadır. Bu açıdan sosyal hizmet sisteminin sağlıklı işlememesi için risk haritalarının hazırlanması ve uygulanması son derece önemlidir. Bu yaklaşım, sosyal hizmet sunumunun yerel ihtiyaçlara daha duyarlı hale gelmesini ve böylece toplumsal istikrarın ve uyumun sağlanmasına katkıda bulunabileceği değerlendirilmektedir.

Kadına yönelik şiddetle mücadele, sığınmacı politikaları, çocuk ve kadın alanındaki hizmetler gibi özel alanlarda yapılan öneriler, toplumsal yapıların ve işlevlerin sürekli olarak değerlendirilmesi ve geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Bu öneriler, toplumsal değişim süreçlerine uyum sağlamak ve toplumsal ihtiyaçları karşılamak için sosyal politikaların ve hizmetlerin nasıl evrilebileceğine dair önemli içgörüler sunmaktadır.

ASDEP uygulamaları ve kadına şiddetle mücadelede yargılama süreçlerinin uzunluğu gibi konularda ortaya çıkan zorluklar, Yapısal İşlevselcilik Kuramının işlevsizlik kavramıyla açıklanabilir. Bu durumlar, sosyal hizmet sunum sisteminin beklenen işlevleri yerine getirememesi ve bu nedenle toplumsal istikrarsızlığa neden olabileceğini göstermektedir. Bu bağlamda, Yapısal İşlevselcilik Kuramı, sosyal politika reformlarının ve sosyal hizmet sunumunun toplumsal yapılar ve işlevler bağlamında nasıl iyileştirilebileceğine dair değerli bir analitik çerçeve sunmaktadır.

Bulgular, son 20 yılda sosyal hizmetler alanında önemli değişimler yaşandığını göstermektedir. Pozitif olarak değerlendirilen değişimler, sosyal hizmetlerin erişilebilirliğinin artması, dezavantajlı gruplara yönelik yardımların artırılması ve sosyal hizmet sunumunun çeşitlenmesi gibi gelişmeleri içermektedir. Bu gelişmeler, Yapısal İşlevselcilik Kuramının vurguladığı gibi, toplumsal sistemin adaptasyon ve bütünleşme işlevlerini yerine getirme çabasını yansıtmaktadır. Sosyal hizmetlerin çeşitlenmesi ve erişilebilirliğin artması, toplumun farklı kesimlerinin ihtiyaçlarını daha iyi karşılayarak toplumsal uyumu ve bütünlüğü desteklemektedir. Öte yandan, sosyal politikaların ve hizmetlerin bazı olumsuz etkileri de bulgularda yer almaktadır. Sosyal yardımların siyasi amaçlar için kullanılması, tüketim toplumunun teşvik edilmesi ve sosyal yardımların adaletsiz dağıtılması gibi eleştiriler, Yapısal İşlevselcilik Kuramının

işlevsizlik kavramıyla açıklanabilir. Bu tür işlevsizlikler, toplumsal sistemin bütünlüğünü ve istikrarını olumsuz etkileyebilir ve toplumsal çatışma ve gerilimlere yol açabilir.

4.2.2. Avrupa birliği ilerleme raporları açısından değerlendirilmesi

Avrupa Birliği (AB) ilerleme raporları, Türkiye'nin sosyal hizmet ve sosyal politika alanlarında genel durumunu değerlendirirken, AB'ye üyelik sürecinde reform gerekliliklerine ve uyum süreçlerine dair önemli göstergeler sunmaktadır. Türkiye'nin 1987'de tam üyelik başvurusu yapmasından bu yana, özellikle 2005 yılından itibaren başlayan müzakere sürecinde sosyal politika ve sosyal hizmetler alanında kaydedilen ilerlemeler ve karşılaşılan zorluklar, ilerleme raporlarının temel odak noktalarından birini oluşturmuştur.

AB ilerleme raporları, Türkiye'nin sosyal hizmet ve sosyal politika alanlarında genel durumunu değerlendirirken, özellikle 2002'den itibaren AK Parti hükümetinin iktidara gelmesi ve AB üyelik sürecine verilen önemle birlikte, bu alanlarda önemli gelişmelerin olduğunu göstermektedir. Ancak raporlar aynı zamanda bu gelişmelere rağmen uygulamada yetersizlikler ve eksiklikler olduğunu, belirli alanlarda daha fazla ilerleme kaydedilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Sosyal politika ve sosyal hizmet alanındaki gelişmeler incelendiğinde AB ilerleme raporları, Türkiye'nin sosyal politika ve hizmetler alanında önemli adımlar attığını göstermektedir. İşsizlik sigortasının faaliyete geçirilmesi, işsizlik yardımlarının dağıtılması, kadın ve erkekler arasında eşit haklar sağlamaya yönelik anayasal ve yasal düzenlemeler ve engelli kişilerin haklarının iyileştirilmesi gibi önlemler bu alandaki ilerlemeleri temsil etmektedir. Ancak raporlar, çocuk işçiliği, kadın-erkek eşitliği, engelli hakları ve azınlık hakları gibi konularda uygulamada eksiklikler olduğunu ve daha fazla reform yapılması gerektiğini vurgulamaktadır.

Reform sürecindeki zorluklar ve ihtiyaçlar alanı incelendiğinde raporlarda belirtilen, sosyal hizmetlerin yerelleştirilmesi, sosyal yardım ve hizmetlerle ilgili yeni mevzuat hazırlıkları ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının kurulması gibi adımlar, sektördeki kurumsal yapıyı güçlendirmeye yöneliktir. Ancak sosyal yardımın ve yoksulluğun azaltılması, çocuk işçiliği ile mücadele, engelli hakları ve kadın-erkek eşitliği konusunda yetersizliklerin devam ettiği, reformların uygulamada etkin bir şekilde hayata geçirilmesinde zorluklar yaşandığı görülmektedir.

Avrupa Birliği ile uyum süreci incelendiğinde Türkiye'nin AB yelik sürecinde sosyal politika ve hizmetler alanındaki reformların, AB standartları ve normlarıyla uyumlu hale getirilmesi gerekmektedir. Bu süreç, yalnızca yasal düzenlemelerin yapılmasını değil, aynı zamanda uygulamada da bu standartların hayata geçirilmesini gerektirmektedir. Raporlarda, sosyal koruma, sosyal içerme, kadın hakları ve ocuk işçiliğiyle mücadele gibi alanlarda ilerleme kaydedilmesine rağmen bu alanlarda daha fazla çaba sarf edilmesi ve sürdürülebilir politikaların geliştirilmesi ihtiyacı vurgulanmıştır.

Bauerova ve Hajkova (2019)'nın çalışmasına göre 2011-2017 yılları arası dönem AB'nin Türkiye'nin eksikliklerini göz ardı etmeye hazır olduğu bir döneme girilmiş, Avrupalılaşma süreci, Türkiye'nin AB'nin g politikası ve i güvenlik üzerinde etkili olduğu bir dinamige dnşmştir. I politikadaki değişiklikler, Türkiye'yi Avrupa ve demokratik değerlerden uzaklaştırmıştır. Türkiye'nin bu süreci, bireylerin devlet politikaları üzerinde etkili olabileceğine dair sosyal inşacı teorilerini doğrulayan bir öğrenme süreci olarak görmüş ve AB ile kendi çıkarları doğrultusunda müzakere etme yeteneğini geliştirmiştir. Bu, Türkiye'nin dış politikasının, Avrupa ile entegrasyon yerine kendi ihtiyaçlarını önceliklendiren siyasi elitlerin etkisi altında şekillendiğini ortaya koymaktadır.

Karaaslan (2021)'ın çalışmasına göre Avrupa Birliği (AB) yesi ülkelerde yürütülen sosyal politikalar, dünya genelinde uygulananlara kıyasla daha gelişmiş durumdadır. Ancak son iki on yılda küresel ölçekte meydana gelen gelişmeler, hızlı bir dönüşüm sürecini tetiklemiştir. Bu değişiklikler, AB ve ye devletlerini hem doğrudan hem de dolaylı yollarla etkilemektedir ve gelecekteki etkileri üzerine çeşitli görüş ve düşünceler bulunmaktadır. Bu, AB'nin var olan sosyal politikalarının ve bu yeni dinamiklerin kaçınılmaz olarak tartışılmasına yol açmaktadır. Ekonomik birliğin ötesine geçerek siyasi bir birleşmeyi de deneyimleyen Birlik, şimdi teknolojik ilerlemelerle ve sosyal dönüşümlerle uyum sağlayabilecek bir sosyal politika, yani yeni bir Avrupa Sosyal Modeli oluşturma peşindedir.

Çalışmanın bulguları, Türkiye'nin sosyal hizmet ve sosyal politika alanlarında önemli adımlar attığını; ancak özellikle uygulama ve yeterlilik açısından bazı eksikliklerin olduğunu göstermiştir. AB ilerleme raporları da benzer şekilde, yasal düzenlemeler ve politika reformları konusunda ilerleme kaydedilse de bu değişikliklerin uygulanmasında ve etkin bir şekilde hayata geçirilmesinde zorluklar yaşandığını

belirtmiştir. Özellikle kadın hakları, engelli kişilerin hakları ve çocuk işçiliği gibi konularda raporlar, Türkiye'nin daha fazla çaba göstermesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Türkiye'deki sosyal hizmet ve sosyal politika alanlarında yapılan reformların ve atılan adımların önemini vurgularken, aynı zamanda bu alanda karşılaşılan zorlukları ve gereksinimleri de ele almaktadır. AB ilerleme raporları bu bağlamda, Türkiye'nin AB üyelik süreci kapsamında sosyal politika alanında yapması gereken reformları ve bu reformların uygulanmasındaki zorlukları detaylı bir şekilde ortaya koymaktadır. Raporlardan elde edilen bilgiler, tezin sonuçlarıyla uyumlu olup Türkiye'nin sosyal politika ve sosyal hizmetler alanında ilerleme kaydetmesine rağmen hâlâ önemli zorluklarla karşı karşıya olduğunu göstermektedir.

AB ilerleme raporları, Türkiye'nin sosyal politika ve hizmetler alanında kaydettiği ilerlemeleri ve karşılaştığı zorlukları objektif bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu raporlar, Türkiye'nin AB üyelik sürecinde sosyal politika ve hizmetler alanında atması gereken adımları ve odaklanması gereken reform alanlarını belirlemede önemli bir kaynak teşkil etmektedir. Bu doğrultuda Türkiye'nin sosyal politika ve hizmetler alanında AB normlarıyla daha fazla uyum sağlaması, mevcut politika ve uygulamaların gözden geçirilerek iyileştirilmesi gerekmektedir.

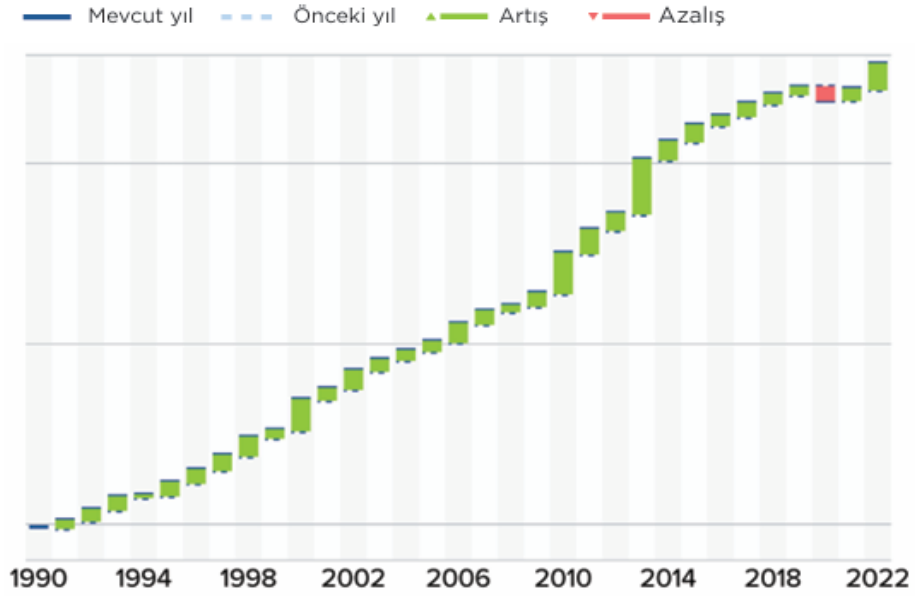
4.2.3. 2002-2022 yılları arasında insani gelişmişlik endeksinin türkiye açısından değerlendirilmesi

Türkiye'nin İnsani Gelişmişlik Endeksi (İGE) ve önemi üzerine yapılan tartışmalar, ülkenin kalkınma sürecindeki ilerlemeyi ve karşılaştığı zorlukları detaylı bir şekilde ele almaktadır. Çalışmanın amacı, bulguları, tartışmaları ve sonuçları ışığında, Türkiye'nin İGE'deki durumunu analiz ederken bu endeksin ülkenin sosyal, ekonomik ve eğitimsel gelişimindeki rolünü ve önemini değerlendirmektir.

Türkiye'nin insani gelişmişlik düzeyini ve bu düzeyin zaman içindeki değişimi incelendiğinde ve İGE'nin üç temel bileşeni olan sağlık, eğitim ve yaşam standardı göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye'nin son yıllarda ekonomik büyüme kaydetmesine rağmen eğitim ve sağlık hizmetlerindeki eşitsizliklerin ve bölgesel farklılıkların hala önemli sorunlar olduğu görülmektedir. Bu durum, ülkenin İGE'deki sıralamasını ve genel gelişmişlik düzeyini doğrudan etkilemektedir.

Çalışmanın bulguları, Türkiye'nin İGE'de zaman içinde gösterdiği ilerlemeyi ve bu ilerlemenin yetersiz kaldığı alanları ortaya koymaktadır. 2000'li yıllardan itibaren

ekonomik istikrarın sağlanması ve kişi başına düşen milli gelirin artması, Türkiye'nin İGE'deki sıralamasında iyileşmelere yol açmıştır. Ancak eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimdeki eşitsizlikler, gelir dağılımındaki adaletsizlikler ve bölgesel gelişmişlik farkları, insani gelişmişlik açısından önemli zorluklar olarak kalmaya devam etmektedir. 1990-2022 yılları arasında Türkiye'nin İGE'sindeki eğilimler Şekil 4.10'da gösterilmiştir.

Şekil 4. 10. Türkiye'nin İGE'sindeki eğilimler (1990-2022)

Kaynak: <https://www.undp.org/tr/turkiye/publications/human-development-report-2023>

İnsani Gelişme Endeksi (İGE), bireylerin uzun ve sağlıklı yaşama, bilgi edinme ve uygun yaşam standartlarına sahip olma gibi üç temel alanda ortalama olarak nasıl bir performans gösterdiğini özetleyen bir göstergedir. 2022 yılı itibarıyla Türkiye, 0,855'lik İGE puanı ile "Çok Yüksek İnsani Gelişme" kategorisine girmiş ve 193 ülke ve bölge arasından 45. sırada yer almıştır. 1990 ile 2022 yılları arasında Türkiye'nin İnsani Gelişme Endeksi (İGE) değeri, %43'lük bir artış göstererek 0,598'den 0,855 seviyesine yükselmiştir. Bu dönemde, Türkiye'deki doğuşta beklenen yaşam süresi 10,8 yıl artış gösterirken, tahmini öğrenim süresi de 10,8 yıl uzamış ve ortalama öğrenim süresi 4,4 yıl artmıştır. Aynı zamanda, 1990'dan 2022'ye kadar olan süreçte, Türkiye'nin kişi başına düşen Gayri Safi Milli Hasılatı (GSMH) yaklaşık %154,3 oranında artış göstermiştir (UNDP, 2024). Türkiye'nin İGE değerinde zaman içinde istikrarlı bir artış olduğunu göstermektedir. 1990 yılından başlayarak grafikte sürekli yukarı doğru bir

yükseliş izlenmektedir. Bu yükseliş, Türkiye'de yaşam süresinin artması, eğitim süresinin uzaması ve kişi başına düşen Gayri Safi Milli Hasıla'da (GSMH) kaydedilen önemli artışlar gibi faktörler tarafından desteklenmiş gibi görünmektedir. Bu durum, Türkiye'nin son otuz yılda sosyo-ekonomik açıdan önemli gelişmeler kaydettiğini gösteren somut bir kanıt olarak kabul edilebilir.

Türkiye'nin İGE'deki ilerlemesini sürdürebilmesi için önerilen strateji ve politikalara odaklanmaktadır. Ekonomik büyümenin yanı sıra, eğitim ve sağlık hizmetlerinin kalitesinin artırılması, gelir dağılımı adaletinin sağlanması ve bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılması, Türkiye'nin insani gelişmişlik düzeyini daha da yükseltebilir. Ayrıca cinsiyet eşitliği ve sosyal içermeye yönelik politikaların güçlendirilmesi, Türkiye'nin İGE'deki sıralamasını olumlu yönde etkileyebilir.

Türkiye'nin İnsani Gelişmişlik Endeksi incelendiğinde, ülkenin kalkınma sürecinde önemli ilerlemeler kaydettiğini ancak eğitim, sağlık ve yaşam standardı gibi temel alanlarda hala önemli konularla karşı karşıya olduğunu göstermektedir. İGE, Türkiye'nin insani gelişimindeki genel durumu ve ilerleme potansiyelini değerlendirirken kullanılan kapsamlı bir araçtır. Ülkenin bu endekste daha yüksek bir sıralamaya ulaşabilmesi için, ekonomik büyümenin ötesinde, sosyal ve eğitimsel politikaların da iyileştirilmesi gerekmektedir. Bu şekilde, Türkiye'nin hem bireylerin yaşam kalitesini artırması hem de uluslararası arenada daha rekabetçi bir konuma ulaşması mümkün olacağı değerlendirilmektedir.

Türkiye'nin AB üyelik sürecinde sosyal politika ve hizmetler alanında kaydettiği gelişmeler, çeşitli reformlar ve yasal düzenlemelerle desteklenmiş; ancak kadın hakları, çocuk işçiliği, sendikal haklar ve toplumsal cinsiyet eşitliği gibi alanlarda uygulamada eksiklikler gözlemlenmiştir. İGE üzerinden yapılan incelemede, Türkiye'nin ekonomik büyümesine rağmen eğitim, sağlık hizmetlerindeki eşitsizlikler ve bölgesel gelişmişlik farklılıklarının insani gelişmişlik düzeyini sınırladığı ortaya konmuştur. 2002-2022 yılları arası raporlar incelendiğinde, ekonomik istikrar ve kişi başına düşen milli gelirdeki artışın insani gelişmişlik sıralamasında iyileşmelere yol açtığı; ancak bölgesel farklılıklar, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimdeki eşitsizliklerin devam ettiği belirlenmiştir. Çalışmada, Türkiye'nin insani gelişmişlik düzeyini daha da yükseltebilmesi için ekonomik büyümenin yanı sıra eğitim ve sağlık hizmetlerinin kalitesinin artırılması, gelir dağılımı adaletinin sağlanması ve bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılması önerilmektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Bu çalışma, Diyarbakır'da sosyal hizmet ve politika alanlarında gerçekleştirilen değişikliklerin ve uygulamaların etkilerini kapsamlı bir şekilde incelemiştir. Katılımcıların deneyimleri ve görüşleri, sosyal hizmet politikalarının ve uygulamalarının son 20 yılda önemli değişimler geçirdiğini göstermektedir. Araştırmanın bulguları, sosyal hizmet politikalarının geliştirilmesi ve uygulanmasında hem olumlu hem de olumsuz yönleri ortaya koymuştur. Bu bulgulara dayanarak, sosyal hizmet ve politika alanlarında daha etkin, adaletli ve kapsayıcı bir yaklaşımın benimsenmesi gerektiğine dair genel bir sonuç çıkarılmıştır.

2002-2022 yılları arasında Türkiye genelinde ve özel olarak Diyarbakır'da sosyal politika ve sosyal hizmetler alanında yaşanan değişimler derinlemesine analiz edilmiştir. Bu dönem, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne (AB) uyum sürecine ağırlık verildiği, ekonomik istikrar sağlama çabalarının yoğunlaştığı ve İnsani Gelişmişlik Endeksine (İGE) göre kaydedilen ilerlemelerin dikkate alındığı bir zaman dilimidir. Diyarbakır, sosyal, ekonomik ve kültürel yapısıyla, bu dönemdeki sosyal politika ve hizmetlerin evrimini anlamak için özellikle önemli bir örnektir. Bu süreçte, Türkiye'nin sosyal politika alanında genel gelişimini ve Diyarbakır'da bu politikaların nasıl uygulandığını ve etkilerini anlamak temel hedeftir. Bu çerçevede, AB ilerleme raporları, İGE raporları, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verileri ve Diyarbakır özelinde yapılan saha çalışmaları, bu çalışmanın literatür taramasında temel kaynaklar olarak kullanılmıştır.

Araştırma sonuçları, sosyal hizmet eğitiminin çeşitliliğini ve kapsamını göstererek bu alanda çalışan profesyonellerin ve toplum üyelerinin ihtiyaçlarına yanıt vermek için yapılan çabaları vurgulamaktadır. Eğitimlerin, afet yönetimi, psikososyal destek, kadına yönelik şiddetle mücadele ve çocukların korunması gibi çeşitli alanları kapsamaması, sosyal hizmet politikalarının ve uygulamalarının toplumun farklı kesimlerinin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, eğitimlere katılım ve eğitim içeriklerinin etkinliği konusunda farklı görüşler de mevcuttur; bu durum sürekli eğitim ve gelişimin önemini vurgulamaktadır.

Sosyal hizmet politikalarının değişimi, katılımcıların ifadelerine göre hem olumlu gelişmeleri hem de mevcut zorlukları içermektedir. Yapılan yardımların artması, dezavantajlı gruplara yönelik pozitif ayrımcılık ve erişilebilirlik gibi olumlu gelişmeler,

toplumun refah düzeyinin artırılmasına katkıda bulunmuştur. Ancak sosyal yardımların adaletli bir şekilde dağıtımı, kurumsal koordinasyon, denetim ve politika yapım süreçlerindeki şeffaflık gibi alanlarda iyileştirmeler gerekmektedir.

Katılımcılar tarafından sunulan öneriler, sosyal hizmet ve politika alanlarında gelecekteki gelişmelere ışık tutmaktadır. Bu öneriler, sosyal hizmetlerin daha iyi koordine edilmesi, hizmet sunumunda dezavantajlı grupların özel ihtiyaçlarının dikkate alınması, eğitim ve kapasite geliştirme faaliyetlerinin güçlendirilmesi ve sosyal hizmet uygulamalarında uluslararası standartlar ve en iyi uygulamaların benimsenmesi gibi çeşitli yönleri içermektedir.

Katılımcılardan elde edilen bulgular, eğitim alan ve eğitim almayan profesyonellerin deneyimleri arasındaki farklılıkları ortaya koymaktadır. Bu farklılıklar, sosyal hizmetlerin kalitesini etkileyen temel unsurlara ışık tutmaktadır. Araştırma sonuçları, nitelikli eğitimin hizmet sunum kalitesini nasıl artırdığını ve eğitim eksikliklerinin hizmet sunumunda ne tür zorluklara yol açtığını göstermektedir. Ayrıca toplumsal ihtiyaçların sürekli değişimi karşısında eğitim programlarının düzenli olarak güncellenmesinin ve çeşitlendirilmesinin önemi vurgulanabilir. Eğitim, politika oluşturma süreçleri ile uygulamalar arasında köprü vazifesi görmekte ve bu bağlamda, sosyal hizmetlerin etkinliğini artırmak için kritik bir rol üstlenmektedir. Dolayısıyla araştırma bulguları eğitimin, sosyal hizmet sunum kalitesinde anahtar bir belirleyici olduğuna işaret etmektedir.

Sosyal hizmet politikasının olumlu veya olumsuz değişimlerin toplumsal algısı, vatandaşların devlete ve sosyal hizmetlere olan güvenini etkileyebilmektedir. Politikalarda yaşanan değişimlerin vatandaşlar tarafından nasıl algılandığı ve bu algıların sosyal hizmetlere olan talebi nasıl etkilediği açısından son derece önemlidir. Sosyal hizmet politikalarında meydana gelen değişimlerin analizi, politika yapıcıların bu alandaki stratejilerini ve yaklaşımlarını gözden geçirmeleri için bir fırsat sunmaktadır. Eşitsizlikleri ve suistimalleri azaltacak politikaların geliştirilmesi, toplumsal refah ve adaletin artırılması için önemlidir.

Sosyal hizmet politikalarının kapsayıcılığı ve erişilebilirliği, toplumun her kesimine adil ve eşit hizmetler sunma açısından önem taşımaktadır. Politikaların bu yönlerinin güçlendirilmesi, toplumsal refah ve adaletin artırılmasına katkıda bulunabilir. Bu amaçla devlet desteğinin hissedilmesi alanında yapılan çalışmaların genişletilmesi ve bu desteğin daha fazla vatandaşa ulaştırılması önemlidir. Ayrıca devlet destek programlarının tanıtımı ve farkındalığını artırmak için kamuoyu bilgilendirme

kampanyaları düzenlenmelidir. Vatandaşlarla etkili iletişim kurmak için, sosyal hizmet çalışanlarına yönelik iletişim becerileri eğitimleri verilmeli ve vatandaşların sosyal hizmetlere kolay erişimi için çevrimiçi platformlar ve çağrı merkezleri gibi araçlar geliştirilmelidir. Farklı sosyal hizmet kurumları ve bakanlıklar arasındaki koordinasyonu güçlendirmek için düzenli toplantılar ve ortak projeler planlanmalıdır. Uygulamaya dönük bu politikalar hizmet sunumunda etkinliği ve verimliliği artıracığı değerlendirilmektedir. Hedef kitlelerin ihtiyaçlarını daha iyi anlamak için düzenli anketler ve çalıştaylar düzenlenmeli, elde edilen veriler doğrultusunda politikaların daha hedef odaklı hale getirilmesi sağlanmalıdır. Bu öneriler, sosyal hizmet politikalarının etkinliğini ve toplumsal etkisini artırmak, vatandaşların bu hizmetlere olan erişimini ve memnuniyetini iyileştirmek için yol gösterici olabilir.

Sosyal politika değişimlerinin zayıf ve güçlü yönlerine dayanarak toplumda özellikle daha fazla korunma ihtiyacı olan dezavantajlı gruplara yönelik hizmetlerin ihtisaslaştırılması ve bu grupların özel ihtiyaçlarının daha iyi anlaşılması gerekmektedir. Sosyal yardımların etkin yönetimi ve bunların suistimalini önlemek adına daha sıkı denetimler ve şeffaflık önem kazanmaktadır. Sosyal hizmetlerde istihdam ve eğitim fırsatlarının artırılması, yardım alan kişilerin ekonomik bağımsızlıklarını kazanmalarına yardımcı olabilir. Kurumlar arası koordinasyon ve iş birliğinin güçlendirilmesi, hizmetlerin bütünlüğünü ve etkinliğini artıracak önemli bir faktördür. Sosyal hizmetlerdeki personelin eğitimi ve yetkinliklerinin artırılması, hizmet kalitesini ve vatandaş memnuniyetini doğrudan etkileyebilecektir. Sivil toplum kuruluşları ile iş birliği ve bu kuruluşların desteklenmesi, sosyal hizmetlerin daha geniş bir kitleye ulaşmasına katkıda bulunabilecektir.

Araştırmada sosyal hizmet kurumları ve STK'lar arasında daha etkin bir koordinasyon ve iş birliği mekanizması kurularak özellikle acil müdahale gerektiren durumlarda bu işbirliği hayati öneme sahip olacağı anlaşılmıştır. Sosyal hizmetlerin ve STK'ların faaliyetlerinin düzenli olarak denetlenmesi ve şeffaflığın artırılması, hizmet kalitesinin yükseltilmesine katkı sağlayacaktır. STK'ların bağımsızlığının ve özgür düşünce ifade etme kapasitelerinin güçlendirilmesi, toplumsal sorunlara daha kapsamlı ve etkili çözümler üretebilir. Hem sosyal hizmet kurumlarının hem de STK'ların çalışanları için düzenli eğitim ve farkındalık programları, hizmet kalitesini artırmanın yanı sıra, toplumun bu konudaki bilincini de yükseltebilir. Sonuç olarak sosyal hizmet kurumları ve STK'lar arasındaki etkileşim ve iş birliği, toplumsal ihtiyaçlara cevap verme kapasitesini artıracak ve daha etkili sosyal hizmet politikalarının uygulanmasına

zemin hazırlayacaktır. Bu süreçte karşılaşılan sorunların üstesinden gelmek için yapıcı eleştiri ve sürekli iyileştirmeye açık bir yaklaşım benimsenmelidir.

Türkiye'nin sosyal hizmet politikalarının uluslararası normlar ve standartlarla uyumlu olarak şekillendirilmesi önem taşımaktadır. Bu uyum, özellikle kadına yönelik şiddetle mücadelede kritik bir rol oynamakta ve 6284 sayılı kanun gibi mekanizmaların etkinliğini artırmaktadır. Bununla birlikte, kanunların yerel düzeyde etkin bir şekilde uygulanması ve toplumsal ihtiyaçlara uygun şekilde adaptasyonu, reformların başarısında hayati öneme sahiptir. Avrupa Birliği ve diğer uluslararası kuruluşlarla iş birliği, sosyal hizmet kalitesini artırmada önemli bir faktördür. Ancak bu iş birliklerinin tam potansiyelini kullanabilmek için siyasi ve toplumsal engellerin aşılması gerekmektedir. İstanbul Sözleşmesi'nin feshi ve 6284 sayılı kanunun uygulaması gibi konular, Türkiye'nin sosyal politika reformlarındaki zorlukları ve toplumsal normlarla olan karmaşık etkileşimini göstermektedir. Sosyal hizmet politikalarının uluslararası gelişmelerle etkileşimi, sadece kanuni düzenlemelerle sınırlı kalmamalı, pratik uygulamalar ve yerel ihtiyaçlara duyarlı politika geliştirmeleri de içermelidir. Özellikle çocuk evleri sistemi gibi alanlarda yapılan değişiklikler, bu entegrasyonun somut örneklerini temsil etmektedir. Genel olarak Türkiye'nin sosyal hizmet politikaları hem uluslararası standartlara uyum sağlama hem de yerel koşullara ve ihtiyaçlara duyarlı olma dengesini korumalıdır. Bu dengenin sağlanması, reformların hem ulusal hem de uluslararası düzeyde etkin ve sürdürülebilir olmasını garanti altına alacağı değerlendirilmektedir.

Çalışmada, sosyal hizmet politikalarının etkinliğini artırmak için bir dizi kritik öneri ortaya konulmuştur. Bu öneriler, kurumsal iş birlikleri, hizmet sunumu ve yasal düzenlemeler gibi çeşitli alanlarda yoğunlaşmaktadır. Kurumsal çalışmalar alanında, yerel yönetimlerle iş birliğinin güçlendirilmesi, sosyal yardım mekanizmalarının bölgesel özelliklere göre uyarlanması ve sivil toplum kuruluşlarıyla daha etkili bir iletişim kurulması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu yaklaşımlar, sosyal hizmetlerin daha kapsayıcı ve etkin bir şekilde sunulması için temel bir adımdır. Hizmetlerin gerçekleştirilmesi konusunda, kadına yönelik şiddetle mücadele, sığınmacı politikaları, çocuk ve kadın alanındaki hizmetler ile şehit ve gazi ailelerine yönelik hizmetler öne çıkmaktadır. Bu bağlamda, eğitim ve zihinsel dönüşümün yanı sıra caydırıcı yargı süreçlerine ve koruyucu aile sistemlerinin güçlendirilmesine ihtiyaç duyulduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca kadın girişimciliğinin desteklenmesi ve sığınmacı politikalarının daha düzenli ve dengeleyici olması gerektiği vurgulanmıştır. Yasal

düzenlemeler açısından, kanun uygulayıcıların yetkinliklerinin artırılması ve yerel yönetimlerin yetkilerinin genişletilmesi önerilmektedir. Sonuç olarak bu önerilerin hayata geçirilmesi, Türkiye'deki sosyal hizmet politikalarının daha etkin, adaletli ve kapsayıcı olmasına katkıda bulunacaktır. Bu önerilerin uygulanması, sosyal hizmetlerin toplumun ihtiyaçlarına daha iyi cevap vermesini sağlayacak ve sosyal politika reformlarının başarısını artıracaktır, toplumun çeşitli kesimlerine yönelik özel politikaların geliştirilmesi, toplumsal refahın ve bütünlüğün artırılmasında önemli bir rol oynayacağı değerlendirilmektedir.

Yapısal İşlevselcilik Kuram, toplumu bir bütün olarak değerlendirir ve toplumsal kurumların işleyişini, bu kurumların toplumsal düzen ve istikrarı nasıl desteklediği üzerinden açıklar. Ancak bu kuram, çeşitli eleştirilere de maruz kalmıştır; özellikle toplumsal değişim ve çatışma gibi konuların yetersiz ele alınması en önemli eleştiri noktalarıdır. Diyarbakır örneği üzerinden yapılan çıkarımlar, Yapısal İşlevselcilik Kuramının sosyal politikaların yerelleştirilmesi ve adaptasyon süreçlerini açıklamada değerli bir çerçeve sunduğunu göstermektedir. Ancak Yapısal İşlevselci Kuram, toplumsal çatışmaları ve sosyal adaletsizlikleri ele almadaki yetersizliği, bireylerin toplumdaki aktif rollerini ve çeşitliliğini göz ardı etmesi, kuramın modern toplumların dinamikleri karşısında sınırlı kaldığını ortaya koymaktadır.

Diyarbakır örneğinde, sosyal hizmet sunumunda yaşanan değişimlerin ve zorlukların, yerel dinamikler ve toplumsal ihtiyaçlarla yakından ilişkili olduğu görülmektedir. Sosyal hizmetlerin yerelleştirilmesi ve bölgesel özelliklere göre uyarlanması, Yapısal İşlevselcilik Kuramının önem verdiği adaptasyon ve bütünlük işlevlerini yerine getirme potansiyeline sahiptir. Ancak sosyal hizmetlerin etkinliğini artırmak ve toplumsal istikrarı desteklemek için, işlevsizliklere yol açan faktörlerin ele alınması ve sosyal politikaların daha adaletli, kapsayıcı ve duyarlı hale getirilmesi gerekmektedir. Yapısal İşlevselci Kuram, Türkiye geneli ve Diyarbakır özelinde sosyal politika ve hizmet sunumundaki değişimleri anlamada değerli bir çerçeve sunarken bu değişimlerin toplumsal istikrar ve bütünlüğü destekleme potansiyeline sahip olduğunu; ancak işlevsizliklerin ele alınması ve sosyal politikaların daha adaletli, kapsayıcı ve duyarlı hale getirilmesi gerektiğini göstermektedir. Bu durum, toplumun değişen ihtiyaçlarına yanıt verme ve toplumsal uyumu sağlama yolunda atılacak adımlar için önemli bir rehber teşkil etmektedir. Sonuç olarak Yapısal İşlevselcilik kuramının temel prensipleri modern toplum analizleri için bir temel sağlamakla birlikte, kuramın sınırlılıklarını aşmak ve daha geniş bir toplumsal gerçekliği yansıtabilmek için teorik

yeniliklere ve farklı yaklaşımlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu yeniliklerin, toplumsal adalet ve eşitlik yönünde daha bilinçli ve etkili politikaların oluşturulmasına önemli katkılar sağlayacağı değerlendirilmektedir.

2002-2022 yılları arasında Türkiye'nin Avrupa Birliği ilerleme raporlarında sosyal politika ve sosyal hizmetler alanında kaydedilen ilerlemeler ve karşılaşılan zorluklar, ülkenin bu alanlarda önemli adımlar attığını; ancak hala çözülmesi gereken önemli sorunlarla karşı karşıya olduğunu göstermektedir. Sosyal güvenlik sistemlerinin reformu, istihdam ve sosyal içerme politikaları, sağlık ve eğitim hizmetlerinin iyileştirilmesi, engellilerin haklarının güçlendirilmesi gibi konularda ilerleme kaydedilmiş olmasına rağmen çocuk işçiliği, kadın ve engelli hakları, sosyal yardım ve hizmetlerin erişilebilirliği gibi alanlarda hâlâ ciddi eksiklikler ve uygulamada yetersizlikler bulunmaktadır. Bu durum, Türkiye'nin sosyal politika ve hizmetler alanında AB standartlarına ulaşması ve sosyal adaletin sağlanması için daha fazla çaba göstermesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Türkiye'nin İnsani Gelişmişlik Endeksi (İGE) üzerinden yapılan analizler, ülkenin ekonomik büyüme kaydetmesine rağmen eğitim ve sağlık hizmetlerindeki eşitsizlikler, bölgesel gelişmişlik farkları ve gelir dağılımındaki adaletsizlikler gibi önemli sorunlarla karşı karşıya olduğunu göstermektedir. Bu durum, Türkiye'nin İGE'deki sıralamasını ve genel gelişmişlik düzeyini doğrudan etkilemekte, sosyal, ekonomik ve eğitimsel gelişimindeki ilerlemeyi sınırlamaktadır. 2002-2022 yılları arasında elde edilen bulgular, ekonomik istikrarın ve kişi başına düşen milli gelirin artışının İGE'deki sıralamada iyileşmelere yol açtığını; ancak eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim, cinsiyet eşitliği ve sosyal içerme gibi alanlarda yapılan reformların uygulamada yetersiz kaldığını ortaya koymaktadır. Türkiye'nin İGE'de daha yüksek bir sıralamaya ulaşabilmesi ve insani gelişmişlik düzeyini artırabilmesi için ekonomik büyümenin ötesinde, eğitim ve sağlık hizmetlerinin kalitesini artırma, gelir dağılımı adaletini sağlama ve bölgesel gelişmişlik farklarını azaltma yönünde kapsamlı stratejiler ve politikalar geliştirmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak 2002-2022 yılları arasında Diyarbakır'da sosyal hizmetler bağlamında sosyal politikanın nasıl değiştiği incelenmiştir. Çalışmada, bu dönemde sosyal hizmet alanında büyük bir değişim yaşandığı ve dezavantajlı gruplara yönelik yardımların arttığı, maddi desteklerin çoğaldığı, erişilebilirliğin ve hizmet çeşitliliğinin arttığı olumlu değerlendirmelerin yanı sıra, sosyal yardımların politik araç olarak kullanıldığı, adaletsiz dağıtıldığı ve üretim ekonomisinin zayıfladığı gibi olumsuz

değerlendirmeler de yer almaktadır. Ayrıca kadın çalışmaları ve şiddetle mücadelede zayıflıklar, sivil toplum kuruluşlarının rolleri, sosyal politika reformlarının uluslararası gelişmelerle ilişkisi, sığınmacı politikaları ve çocuk yuvası sistemlerinin iyileştirilmesi gibi konular ele alınmıştır. Çalışmada, Türkiye'nin sosyal politika ve hizmetler alanında AB normlarıyla daha fazla uyum sağlaması gerektiğini ve mevcut politika ve uygulamaların gözden geçirilerek iyileştirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

5.2. Öneriler

1. Sosyal hizmetlerin güncel durumunu ve mevcut sorunları belirlemek için kapsamlı bir durum analizi ve ihtiyaç değerlendirmesi yapılmalıdır. Bu analiz, hizmetlerin etkinliğini artırmak ve var olan sorunları çözmek için temel bir adım olacağına inanılmaktadır. Buna mukabil hem sosyal hizmet kurumlarının personeli hem de STK çalışanları için düzenli eğitim programları düzenlenmelidir. Bu programlar, güncel sosyal hizmet teknikleri, etik standartlar ve toplumsal cinsiyet eşitliği gibi konuları kapsamalıdır.

2. Sosyal hizmetlerin sunumunda çok disiplinli bir yaklaşım benimsenmeli ve Valilik Kurumu şemsiyesinde ilgili tüm kurumlar arasında etkili iş birlikleri kurulmalıdır. Bu, sorunların daha kapsamlı anlaşılmasını ve etkili çözüm yollarının geliştirilmesini sağlayacaktır. Kurumlar arası iş birliği ve koordinasyon mekanizmaları geliştirilerek, hizmetlerin daha bütüncül ve etkili bir şekilde sunulması sağlanmalıdır.

3. Sosyal hizmet profesyonelleri için sürekli eğitim ve gelişim programlarının oluşturulması, hizmet kalitesini artıracaktır. Bu programlar, sahadaki yeni gelişmeleri, yenilikçi yaklaşımları ve en iyi uygulamaları içermelidir.

4. Sosyal hizmet çalışanlarına yönelik iletişim becerileri eğitimleri verilmeli, vatandaşların sosyal hizmetlere kolay erişimi için gerekli adımlar atılmalıdır.

5. Sosyal hizmetlerin ve programların düzenli olarak denetlenmesi ve değerlendirilmesi, hizmet kalitesinin sürekli iyileştirilmesine katkıda bulunacağı değerlendirilmektedir.

6. Toplumun sosyal hizmetler konusunda bilinçlendirilmesi için eğitim programları ve farkındalık kampanyaları düzenlenmelidir.

7. Şiddet döngüsünü kırmak ve bireyleri güçlendirmek için psikolojik destek, mesleki eğitim ve hukuki yardım gibi çeşitli hizmetler sunulmalıdır. Kadın konukevleri

ve diğ er sosyal hizmet kurumlarında, farklı ihtiyaçlara sahip bireyler için özelleştirilmiş programlar ve destek mekanizmaları geliştirilmelidir.

8. Sosyal hizmetlerin yönetiminde uzun süreli görev yapacak, sosyal hizmet alanına hâkim, yönetim becerilerine sahip ve etkin koordinasyon yeteneğine sahip yöneticiler atanmalıdır.

9. Sivil toplum kuruluşlarına finansal ve lojistik destek sağlanarak bu kuruluşların sosyal hizmetlerde daha aktif rol alması teşvik edilmelidir.

10. Diyarbakır özelinde yerel kültürel özellikler, sosyal hizmetlerin sunumunda önemli bir rol oynamalıdır. Bölgesel ve yerel düzeyde ağlar oluşturarak yerel ihtiyaçlara hızlı ve etkili bir şekilde yanıt verilmesi sağlanmalıdır.

11. Sosyal hizmet kurumları ve STK'lar arasında düzenli toplantılar ve işbirliği platformları oluşturulmalıdır. Bu toplantılarda, ortak hedefler belirlenmeli ve bu hedeflere ulaşmak için somut adımlar atılmalıdır. Sosyal hizmetlerin daha etkili sunumu için yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve ilgili diğ er kurumlarla işbirliklerinin güçlendirilmesi önerilmektedir. Özellikle muhtarlar ve yerel STK'larla düzenli toplantılar ve ortak projeler geliştirilmesi, hizmetlerin yerel ihtiyaçlara daha iyi uyum sağlamasına yardımcı olabilir.

12. STK'lar için proje yazma, fon yönetimi, iletişim becerileri ve etkili hizmet sunumu konularında atölyeler düzenlenmelidir. Bu sayede sosyal hizmet kurumları ve STK'lar, toplumla etkileşimlerini artırmalı ve toplumsal farkındalık kampanyaları düzenlemelidir.

13. Toplumun farklı kesimlerinden gönüllülerin katılımını teşvik edecek programlar geliştirilmelidir.

14. Sosyal hizmet sunumunda dijital araçların ve sosyal medyanın etkin kullanılması teşvik edilmelidir. Toplumsal sorunlara yenilikçi çözümler geliştirmek için STK'lar ve sosyal hizmet kurumları arasında ortak proje ve pilot çalışmalar düzenlenmelidir.

15. Avrupa Birliği ve diğ er uluslararası kuruluşlarla işbirliği yaparak sosyal hizmet alanındaki projelere destek ve fon sağlanması gerekmektedir. Bu işbirlikleri, bilgi paylaşımı, en iyi uygulamaların transferi ve kapasite geliştirme faaliyetlerini de kapsamalıdır.

16. Toplumsal cinsiyet eşitliği, aile içi şiddet, çocuk hakları ve sığınmacı hakları gibi konularda farkındalık yaratmak ve eğitim programları düzenlemek, sosyal

hizmetlerin temelini güçlendirebilir. Bu programlar, toplumun her kesimine ulaşmalı ve çeşitli medya araçlarıyla desteklenmelidir.

17. Mevcut yasal çerçevenin ve uygulamaların gözden geçirilerek sosyal hizmetlerin daha etkin ve adil bir şekilde sunulmasını sağlayacak değişiklikler yapılmalıdır. Özellikle kanun uygulayıcıların yetki ve sorumluluklarının artırılması bu konuda etkili olabilir.

18. Sosyal hizmetlerin ihtiyaç sahiplerine ulaşmasını sağlamak için sosyal risk haritalaması yapılabilir. Bu uygulamanın kurumlararası işbirliği ile dezavantajlı gruplara yönelik hedef odaklı programların geliştirilmesine yardımcı olacağına inanılmaktadır.

19. Kadın konukevleri ve çocuk yuvaları gibi kurumların ihtisaslaştırılması, bu gruplara yönelik hizmetlerin kalitesini artırabilir. Ayrıca kadın girişimciliğinin desteklenmesi ve koruyucu aile sistemlerinin güçlendirilmesi de önem taşımaktadır.

20. Şehit ve gazi ailelerine yönelik hizmetlerin daha kapsamlı ve etkin bir şekilde sunulması, bu grupların temel gereksinimlerinin karşılanmasına ve toplumsal bütünleşmeye katkıda bulunacak ve bu grupların sosyal ve ekonomik bağımsızlıklarını güçlendireceğine inanılmaktadır.

21. Sığınmacılara yönelik politikaların, uluslararası normlar ve insan haklarına uygun şekilde yeniden değerlendirilmesi ve insani, adil bir yaklaşımın benimsenmesi gerekmektedir. Sığınmacılara yönelik politikaların hem ulusal hem de uluslararası boyutta gözden geçirilerek daha düzenli ve dengeleyici bir yaklaşım benimsenmesi gerekmektedir.

22. Türkiye'nin 2002-2022 yılları arasındaki Avrupa Birliği İlerleme Raporlarında belirtilen sosyal politika ve sosyal hizmetler alanındaki ilerlemeleri sürdürebilmesi ve karşılaşılan zorlukları aşabilmesi için, sosyal güvenlik sistemlerinin reformunu derinleştirilmesi, istihdam ve sosyal içerme politikalarını iyileştirmesi, sağlık ve eğitim hizmetlerinin kalitesini artırması, engellilerin haklarını güçlendirmesi, çocuk işçiliği ile mücadeleyi yoğunlaştırması, kadın ve engelli haklarını iyileştirmesi, sosyal yardım ve hizmetlerin erişilebilirliğini artırması, AB standartlarına daha sıkı bir uyum sağlaması, sivil toplum ile iş birliğini güçlendirmesi ve sosyal politika ve hizmetler alanındaki ilerlemeyi sürekli izleyip değerlendirmesi gerekmektedir. Bu öneriler, ülkenin sosyal adaleti sağlama ve AB ile uyum sürecinde karşılaştığı zorlukları aşma yolunda önemli adımlar atmasına yardımcı olabilir.

23. Bu çalışmada sosyal hizmetler bağlamında sosyal politikanın değişimi Diyarbakır İli özelinde nitel araştırma yöntemi kullanılarak incelenmiş ve alanında uzman katılımcılarla derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bundan sonra sosyal hizmet alanında çalışma amacında olan müstakbel araştırmacılarda, bu konuda farklı illerde farklı örneklem üzerinden farklı araştırma metotlarıyla SED yardımı, Korunmaya Muhtaç Çocuk, Evde Bakım Ücreti başta olmak üzere hizmet alanların görüşlerine başvurarak hizmet veren ile hizmet alan arasında bir karşılaştırma yapılabileceği önerilmektedir.

24. Diyarbakır, sosyokültürel faktörler açısından zengin bir geçmişe sahip olan ve Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde yaşanan çatışmaların ve şiddetin etkilerini uzun süre hissetmiş bir şehirdir. Bu nedenle sosyokültürel faktörlerin sosyal politika ve sosyal hizmetler üzerindeki etkilerinin incelenmesinin yanında sosyal politika ve hizmetlerin şiddet ve çatışma ortamlarında nasıl etkili olabileceğinin incelenmesi için de uygun bir yerdir. Bu nedenler etrafında Diyarbakır'daki sosyal politika ve hizmet uygulamalarının diğer bölgelerle karşılaştırılması ve uluslararası bağlantılarının incelenmesi açısından Diyarbakır önemli bir vaka alanı sunacağı değerlendirildiğinden müstakbel çalışmacılara çalışma alanı olarak önerilmektedir.

Bu öneriler, sosyal hizmet politikalarının geliştirilmesi ve toplumsal refahın artırılması açısından önemli katkılar sağlayabilir. Özellikle yerel ihtiyaçlara ve toplumun çeşitli kesimlerine yönelik özel politikaların geliştirilmesi, toplumsal bütünlüğün ve refahın artırılmasında etkili olacağı; öneriler, uygulamaya geçirildiğinde toplumun genel refahı ve sosyal hizmetlerin kalitesinde önemli gelişmelerin sağlanması beklenmektedir.

KAYNAKÇA

- Abulhul, Z. (2021). Social Work (Social Policy) Used as a Tool of Social Control. *Open Journal of Social Sciences*, 9, 249-262. <https://doi.org/10.4236/jss.2021.91018>.
- Acar G, & Duyan V. (2003). Dünya Sosyal Hizmet Mesleğinin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 14(1), 5-6.
- Acar, E. M. (2021). *İstanbul Sözleşmesi Maddelerinin İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi*. [Yüksek lisans tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Üniversitesi] Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No:676292)
- Acar, H. (2008). Türkiye'nin Ulusal Gençlik Politikası Nasıl Yapılandırılmalıdır?. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5 (1), 1-20.
- Acar, H., & Polat, G. (2021). Social work education in Turkey at the crossroads: An analysis of educational trends and socio-political context in a historical perspective. *International Social Work*, 002087282199352. doi:10.1177/0020872821993520.
- AÇSHB. (2021). *Türkiye'de Kadın*. Ankara: Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.
- Ahmetoğlu, H. (2022). *Sivil Toplum Kuruluşlarının Kadın Cinayetleri ile Mücadelede Rolü*. [Yüksek lisans tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi] Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No:721079)
- Akar, S., & Erdoğan, M.M. (2019). Syrian Refugees in Turkey and Integration Problem Ahead. *Int. Migration & Integration* 20, 925-940 <https://doi.org/10.1007/s12134-018-0639-0>.
- Akbaş, E. (2019). Sosyal Politikaya Giriş: Tarihsel ve Eleştirel Bir Çerçeve, Karagöl, E.T. & Develi, A. (Ed.), *Sosyal Politika Teori, Politika Ve Uygulamalar* (1. Baskı) içinde (pp. 9-30). Umuttepe Yayınları.
- Akbulut, Y. (2012). Veri Çözümleme Teknikleri, içinde Şimşek, A. (Ed.) *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Akgeyik, T. (2019a). 2000'li Yıllarda Türkiye'de Sosyal Politikanın Dönüşümü: Değişim Ve Reform Eğilimleri. *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 8(21), 23-51.
- Akgeyik, T. (2019b). Sosyal Politika ve İstihdam. Karagöl, E.T. & Develi, A. (Ed.), *Sosyal Politika Teori, Politika Ve Uygulamalar* (1. Baskı) içinde (pp. 131-156). Umuttepe Yayınları.
- Akın, M. H. (2022). *Çağdaş Sosyoloji Teorileri*. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi <http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/kok/cagdassosyoloji-teorileri.pdf>
- Aktürk, E. & Özalp, A. (2021). Osmanlı Modernleşmesine Yapısal-İşlevselci Bir Bakış. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 4 (1), 165-176.
- Akyol, B. (2022). Adalet ve Kalkınma Partisi'nin Sosyal Politika Yaklaşımı Ve Uygulamaları. Demir, M. (Ed.), *Türkiye'de Merkez Sağ Partilerin Sosyal Politikaları*, (1. Baskı) içinde (pp. 133-161), Filiz Kitabevi.
- Akyüz, B.E, & E,İ Çetin(2022) İnsani Gelişme Endeksi Ve Vikor Yöntemine Göre Türkiye'deki İllerin Sıralaması. *Verimlilik Dergisi*, 1, 60-67.
- Alkan, E. (2019, Temmuz 31). *Yapısal İşlevselci Yaklaşım Nedir? Özellikleri ve Temsilcileri*. Sosyologer. <https://www.sosyologer.com/yapisal-islevselci-yaklasim-nedir/>

- Altınsoy, A. (2023). Sosyo-Politik Gelişmişlik ve Çevre Göstergeleri. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 18 (1), 87-99.
- Altun, F. & Şimşek, G. (2020). Sosyal Belediyecilikte Sosyal Hizmetlerin ve Sosyal Girişimci Faaliyetlerin Rolü. *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Çalışma Dergisi*, 4 (1), 55-61.
- Altuntaş, B. (2020a). Sosyal Refah Politikaları ve Sosyal Hizmetler Dönüşürken Dezavantajlı Grupları Yazmak. Altuntaş, B. (Ed.), *Dezavantajlı Gruplar ve Sosyal Politika* (3. Baskı) içinde (pp. 1-15). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Altuntaş, B. (2020b). Zorunlu Kürt Göçünü Kentsel ve Dışlanma Ekseninde Sosyal Politika Perspektifinden Yeniden Düşünmek, Altuntaş, B. (Ed.), *Dezavantajlı Gruplar ve Sosyal Politika* (3. Baskı) içinde (pp. 173-199). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Arıkan, G. (2017). *Farklı Kümeleme Teknikleri İle Ülkelerin İnsani Gelişmişlik Endeksi Verilerinin Karşılaştırılmalı Analizi*. [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 464424)
- Artan, T. (2012). *Yerel Yönetimlerde Sosyal Hizmetler*. SABEV.
- Arun, Ö., & Holdsworth, J. (2020). Geçiş Sürecindeki Toplumlar Arasında Entegre Sosyal ve Sağlık Hizmetleri: Türkiye'den Öngörüler. *Yaşlanma Çalışmaları Dergisi*, 53, 100850 <https://doi.org/10.1016/j.jaging.2020.100850>.
- ASHB (2022). 2022 Yılı Faaliyet Raporu.
- ASHB. (2021 Haziran 17). *Bakan Yanık: 9 kadın konukevimizi daha kadınların barınma, güvenlik gibi ihtiyaçlarına göre dönüştürüyoruz* <https://aile.gov.tr/haberler/bakan-yanik-9-kadin-konukevimizi-daha-kadinlarin-barinma-guvenlik-gibi- ihtiyaclarina-gore-donusturuyoruz/>
- ASHB. (2023). *Tarihçe*. <https://www.aile.gov.tr/sygm/genel-mudurluk/hakkinda/tarihce/>,
- Aslantaş, A.(2020). *Türkiye ve Çok Yüksek İnsani Gelişmişlik Kategorisinde Yer Alan Ülkelerin Sağlık ve Kaliteli Yaşam Göstergelerine Göre Kümelenmesi*. [Yüksek lisans tezi, Üsküdar Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 647308)
- Atalay, R. (2015). The education and the human capital to get rid of the middle-income trap and to provide the economic development. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 174, 969 – 976.
- Ateş, M. (2020). Sosyal Politika ve Sosyal Refah Açısından Türkiye’de Sosyal İnovasyon ve İyi Uygulama Örnekleri. *Sosyal Politika Araştırmaları Dergisi*, 47, 441-472.
- Austin D.M. (1997). *The Profession of Social Work*. Pine Forge Press.
- Aybar, Y. (2023). *Türkiye ve Almanya’da Kadının Korunmasına Yönelik Sosyal Politika Uygulamalarının Karşılaştırılması*. [Yüksek lisans tezi, Karabük Üniversitesi] Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 778985)
- Aybars, A. I., & Tsarouhas, D. (2010). Straddling Two Continents: Social Policy and Welfare Politics in Turkey. *Social Policy & Administration*, 44 (6), 746–763. doi:10.1111/j.1467-9515.2010.00741.x
- Aydın, K. (2014). Yapısal İşlevselci Teori ve Toplumsal Tabakalaşma. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (8) , 213-239. DOI: 10.17828/yasbed.22507.
- Aydoğdu, F. (2016). Çocuk evinde kalan çocukların karşılaştıkları sorunların ve beklentilerinin incelenmesi. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(1), 63-71.
- Aysan M. F. & Aysan Ü. (2021). Social Policy in the Islamic World. *Institutions and Individuals: Social Policies in Contemporary Turkey*, Tajmazinani, A.A. (pp. 137-157), Palgrave Macmillan.

- Aysu, C. A. (2020). *Kadına Yönelik Erkek Şiddetiyle Mücadelede Kurumlar: ŞÖNİM'ler ve Kadın Konukevleri*. [Yüksek lisans tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi] Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No:636810)
- Bakewell, O. (2010). Some reflections on structure and agency in migration theory. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36(10), 1689-1708. <https://doi.org/10.1080/1369183x.2010.489382>
- Balcı E, & Özcan S, (2019). İnsani Gelişmişlik ve Büyüme Arasındaki İlişki: OIC Ülkeleri Üzerinde Bir Analiz. *Sakarya İktisat Dergisi*, 8(3), 222-235.
- Barker, L. R. (1999) *The Social Work Dictionary*, USA, NASW Press.
- Barrientos, A. (2013). *Social Assistance in Developing Countries*. Cambridge University Press.
- Barrientos, A., & Hulme, D. (2008). *Social protection for the poor and poorest*. Oxford University Press.
- Başar, S., Eren, C. M., & Eren, M. (2015). Ülkelerin İnsani Gelişmişlik Endeksi Değişkenlerine Göre Etkinliklerinin İncelenmesi. *International Conferanse on Eurasian Economies*, 846-854.
- Başer, D. (2021). Sosyal Hizmet Bağlamında Sosyal Politika. Başer, D. (Ed.), *Sosyal Politika Sosyal Hizmet*, (2. Basım) içinde (pp. 1-28). Nobel Akademik Yayıncılık
- Bauerova H. & Hajkova, K. (2019). The Accession Of Turkey To The European Union In The Context Of Foreign Policy Towards Syria, *Politické Vedy*, 22 (3), 68-88.
- Bauman, Z. (2007). *Consuming life*. Cambridge: Polity Press.
- Beddoe, L., & Maidment, J. (Eds.). (2014). *Social Work Practice for Promoting Health and Wellbeing: Critical Issues* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203112816>
- Beki, A. (2010). *Türkiye'de Sosyal Hizmet Uygulamaları*. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Sosyal Hizmetler Ön Lisans Programı.
- Benn, C. (1991). Social Justice, Social Policy and Social Work. *Australian Social Work*, 44(4), 33–39. doi:10.1080/03124079108550161
- Berridge, D. (1997). *Foster care: A research review*. London: The Stationery Office.
- Beyazıt, E. (2020). Sosyal Politika, Yoksulluk ve Kent Yoksulluğu. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16 (30), 2966-2993.
- Beylur, S. (2022). Muhafazakâr Düşünce ve Sosyal Değişim. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(3), 1205-1217. <https://doi.org/10.33206/mjss.1095155>
- Birinci, B. (2018). *Avrupa Birliği'nde Sosyal Politika Ve Türkiye'nin Avrupa Birliği Sosyal Politikasına Uyumu*. [Yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 510406)
- Birinci, M. (2021). Stratejik Yönetim ve Sosyal Hizmet Örgütleri Açısından Önemi, *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Çalışma Dergisi*, 32(1), 251-273.
- Bitmez, M. N. (2018). *1980 sonrası Türkiye'de sosyal politikalar ve uygulamaları*. [Yüksek lisans tezi, Kırıkkale Üniversitesi] Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No:532013)
- BMKP. (2023, 09 14). <http://hdr.undp.org>. 09 14,2023 tarihinde <http://hdr.undp.org>: <http://hdr.undp.org/en/humandev> adresinden alındı
- Bolgün, C., & Şahin, F. (2018). Public perception and attitudes about social work in Turkey. *International Social Work*, 002087281877410. doi:10.1177/0020872818774105.
- Bottrell, D. (2013). Responsibilised Resilience? Reworking Neoliberal Social Policy Texts. *M/C Journal*, 16(5), <https://doi.org/10.5204/mcj.708>

- Bozlar, G. (2023). *Sosyal Hizmet Uzmanlarının Sorun Çözme Yaklaşımlarının İncelenmesi*. [Yüksek lisans tezi, Karabük Üniversitesi] Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 796224)
- Bugra, A., & Adar, S. (2008). Social policy change in countries without mature welfare states: The case of Turkey. *New perspectives on Turkey*, 38, 83-107. DOI: 10.1017/S0896634600004933
- Buğra, A. & Keyder Ç. (2005). Sosyal Politika Nedir?. *İktisat İşletme ve Finans Dergisi*, 20 (227), 5-33. (DOI): 10.3848/iif.2005.227.8848
- Buğra, A. & Keyder, Ç. (2006a). *Sosyal Politika Yazıları*, (1-5. Baskı), İletişim Yayınları
- Buğra, A. & Keyder, Ç. (2006b). The Turkish Welfare Regime in Transformation. *Journal of European Social Policy*, 16, 201-228
- Buğra, A. (2008). *Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye’de Sosyal Politika*, (1. Baskı), İletişim Yayınları.
- Buğra, A. (2020). Politics of Social Policy in a Late Industrializing Country: The Case of Turkey. *Development and Change*, 1-21. doi:10.1111/dech.12566
- Buğra, A., & Candaş, A. (2011). Change and Continuity under an Eclectic Social Security Regime: The Case of Turkey. *Middle Eastern Studies*, 47(3), 515-528.
- Calis, N., & Calis, S. (2016). Social Policy for Education: Assessing Needs of Turkey. <https://doi.org/10.20472/IAC.2016.023.021>.
- Canpolat, H. (2022). Kamu Hizmetlerine Sosyal Odaklı Yaklaşım Ve Sosyal Politikaların Yerel Düzeyde Yönetişimi. https://www.researchgate.net/publication/363817236_KAMU_HIZMETLERIN_E_SOSYAL_ODAKLI_YAKLASIM_VE_SOSYAL_POLITIKALARIN_YER_EL_DUZEYDE_YONETISIMI.
- Cepeda, I., Lacalle-Calderon, M., & Torralba, M. (2022). Measuring Violence Against Women: A Global Index. *Journal of Interpersonal Violence*, 37(19-20), NP18614-NP18638. <https://doi.org/10.1177/08862605211037424>
- Chigbu, U. E. (2019). Visually Hypothesising in Scientific Paper Writing: Confirming and Refuting Qualitative Research Hypotheses Using Diagrams. *Publications*, 7(1), 1-22.
- Chmiliar, I. (2010). Multiple-case designs. In A. J. Mills, G. Eurepas & E. Wiebe (Eds.), *Encyclopedia of case study research* (pp 582-583). USA: SAGE Publications.
- Cho J.Y. & Lee H.E. (2014). Reducing Confusion about Grounded Theory and Qualitative Content Analysis: Similarities and Differences. *Where The World Learns Qualitative Research*, 19(32), 1-21.
- Cılga, İ. (2001) Social policies and social services in the development process in Turkey. In I. Tomanbay (Ed.), *Symposium on Social Service 2000: Social service policies in Turkey in the process of European Union* (pp. 66-81). Hacettepe University, Social Services High School publication no:011.
- Cılga, İ. (2004). *Bilim ve Meslek Olarak Türkiye’de Sosyal Hizmet*. (1. Baskı). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Meslek Yüksek Okulu Yayın No:016
- Ciko, D. (2015). Albania vs. Balkan's Countries as Comparative Analysis of the Human Development Index. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 6(4), 311-318.
- Collins, R. (1975). *Conflict Sociology: Toward an Explanatory Science*. Academic Press.
- Cowger & Atherton. (1974). Social Control: A Rationale for Social Welfare. *Social Work*, 19, 456-462.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry & research design: Choosing among five approaches* (2. Baskı). USA: SAGE Publications.

- Creswell, J. W. (2013). Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni, (3. Baskıdan Çeviri). Çeviri Editörleri: M. Bütün ve SB Demir). Ankara: Siyasal Yayın Dağıtım.
- Creswell, J. W. (2020). Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni, (Çev. Ed: Bütün, M. & Demir, S.B.). 5. Baskı, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çelik, A. (2010), Muhafazakâr Sosyal politika Yönelimi: Hak Yerine Yardım, Yükümlülük Yerine Hayırseverlik. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 42, 63-81.
- Çengelci, E. (1998). Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Sosyal Hizmetler ve Mülki Amirlere Düşen Başlıca Görevler. *Türk İdare Dergisi*, 378, 203-234.
- Çepni, S, Et Al. (2018). *Diyarbakır ili Ekseninde Yapılan Aile, Çocuk, Göç Ve Şiddet Konulu Bilimsel Araştırmaların Üst Analizi (meta-analizi)*. Hegem Kültür Eğitim Vakfı Yayınları.
- Çılğın, T. (2023). *Refah Devletlerinin Engelli Bireylere Yönelik Sosyal Politikaları: Amerika Birleşik Devletleri, Almanya Ve İsveç Örnekleri*. [Yüksek lisans tezi, Kocaeli Üniversitesi] Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 803838)
- Çınar, S. (2007). Talcott Parsons ve İşlevselci Kuram. *Sosyoloji Notları*(3), 35-43.
- Çıfci, E.G. (2009). Social Work Profession And Social Work Education İn Turkey, *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 1, 2063–2065.
- Dal, S. (2017). Sosyal Politikanın Dönüşümünü Küreselleşme Üzerinden Anlamak. *Uluslararası Beşeri ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi* 1(1), 4-18.
- Dalfidan, F. (2020). Çocuk Yoksulluğuna Sosyolojik Bakış: Eleştirel Bir Literatür Değerlendirmesi. *Journal of Economy Culture and Society*, 397-414. <https://doi.org/10.26650/jecs2020-0005>
- Danış, M. Z. (2007). Sosyal hizmet mesleği ve disiplinde sosyal politikanın yeri ve önemi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 18 (2), 51-64.
- Danış, M.Z. & Büber, Ö. (2018). Sosyal Hizmet Müdahalesinde Çözüm Odaklı Yaklaşım. *Kesit Akademi Dergisi (The Journal Of Kesit Academy)*, 4 (14), 31-49
- Danış, M.Z. (2008). Community Based Care Understanding And Social Services: A Care Model Proposal From Turkey, *Turkish Journal Of Geriatrics*, 11(2), 94-105.
- Davis, K., & Moore, W. E. (1945). Some Principles of Stratification. *American Sociological Review*, 10(2), 242-249.
- Deacon, L. and Macdonald, St. J. (2017). *Social Work Theory and Practice*. Mastering Social Work Practice. SAGE Publications.
- Demir, B. (2018). *Sosyal Hizmet Uzmanı Bakış Açısı İle Türkiye’de Mültecilere Ve Sığınmacılara Yönelik Sosyal Hizmet Müdahalesi*. [Yüksek lisans tezi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No:522327)
- Demirtaş-Zorbaz, S., & Koçtürk, N. (2018). Toplum Desteği Alt Ölçeği’nin Üniversite Örnekleminde Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 9(16), 456-480. <https://doi.org/10.26466/opus.456777>
- Demir, S. (2006). *Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı İnsani Gelişme Endeksi Ve Türkiye Açısından Değerlendirme*. Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü.
- Denney, D. (1998). *Social Policy and Social Work*. Oxford University Press.

- Devlet Planlama Teşkilat (2001). 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Sosyal Hizmetler ve Yardımlar Özel İhtisas Komisyonu Raporu 2001. Devlet Planlama Teşkilatı.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (2007). Türkiye’de Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı, Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü.
- Dikme, H. & Büyükerkan, E. (2020). İnsani Gelişme Endeksine Genel Bir Bakış ve Türkiye Değerlendirmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(73), 1171-1177.
- Dilik, S. (1998). Sosyal Güvelliğin Tarihsel Gelişimi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 43, (1), 42-80.
- Dinçer, O. B., Federici, V., Ferris, E., Karaca, S., Kirişçi, K., & Çarmıklı, E. Ö. (2013). Turkey and Syrian refugees: The limits of hospitality. International Strategic Research Organization (USAK).
- Direk, Z. (2023). On Turkey’s withdrawal from the Istanbul Convention. *Z Vgl Polit Wiss* 17, 413–432 <https://doi.org/10.1007/s12286-023-00588-2> Diyarbakır Nüfusu. (t.b.) *nufusu.com*. <https://www.nufusu.com/il/diyarbakir-nufusu>
- Doğan, Y. B. & Çelik, P. (2012). Diyarbakır’daki Kentsel Yoksulluğun Ana Bileşen Analizi Dâhilinde Değerlendirilmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17 (3), 129-162.
- Dorlach, T. (2015). Küresel Güney’de eşitlikçi kapitalizmin geleceği: Karşılaştırmalı perspektifte Türk sosyal neoliberalizmi. *Ekonomi ve Toplum*, 44, 519 - 544. <https://doi.org/10.1080/03085147.2015.1090736>.
- Dugarova, E. (2017). Ageing, older persons and the 2030 Agenda for Sustainable Development. UNDESA.
- Duyan, V. (2010). *Sosyal Hizmet Temelleri Yaklaşımları Müdahale Yöntemleri*. Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayın No:16
- Dünya Bankası (2018). The State of Social Safety Nets 2018. <https://www.worldbank.org/en/topic/socialprotectionandjobs/publication/the-state-of-social-safety-nets-2018>
- Efe, A. (2019). İslami Bakışa Göre Sosyal Politika *Toros Üniv. İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(10), 107-150.
- Erbay, E. R., & Özden, M. (2013). İktisadi kalkınma kuramlarına eleştirel yaklaşım. *Sosyal Bilimler Metinleri*, (1), 1-27.
- Eren, E. & Timur, N. (2005), Stratejik Yönetim, *Anadolu Üniversitesi*, 1491: 11-27.
- Ergenç, S. (2009). Sosyal politikalarda ve sosyal hizmetlerde değişim süreci (yeni bir model önerisi). *Denetim*, (1), 35-41.
- Eroğlu, T. H. (2013). Kamu Yönetiminde Sosyal Hizmetler. Acar, H., Negiz, N. & Akman, E. (Ed.), *Sosyal Politika ve Kamu Yönetimi Bileşenleriyle Sosyal Hizmet Temelleri ve Uygulama Alanları* (1. Baskı) içinde (pp.35-42). Maya Akdemi.
- Ersöz, H. Y. (2003). Doğuştan Günümüze Sosyal Eolitika Anlayışı ve Sosyal Politika Kurumlarının Değişen Rolü, *İktisat Fakültesi Mecmuası*, 13(2), 119-144.
- Erturun, İ. (2023). *Uluslararası Göçün Ortaya Çıkardığı Sosyal Sorunların Sosyal Politika Bağlamında Analizi*. [Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi] Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 775507)
- Erukçü Akbaş, G., & Öztürk, B. (2022). Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri’nde Koruyucu Aile Sistemi: Fırsatlar ve Güçlükler. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 83-99. <https://doi.org/10.55109/tushad.1084697>
- Erzincanlı, Y. (2020). *Türkiye’de Şehit Yakınları, Gazi Ve Gazi Yakınlarına Uygulanan Sosyal Politikalar: Erzurum İli Örneği*. [Yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi] Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 635238)

- Esin, P. (1982). İş bölümü, yabancılaşma ve sosyal politika. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını.
- Fert, İ. (2007). *Sosyal Politika ve Suç İlişkisi Ülkemiz Suç Profili Açısından Bir Değerlendirme*. [Doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 208959)
- Gemicioğlu, S. & Bildir, M. (2023). Türkiye’de Sosyal Yardımların Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk Üzerindeki Etkisi: Garantili Asgari Gelir Alternatifleri Üzerine Simülasyon Çalışması. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 13(2), 229-250. <https://doi.org/10.32331/sgd.1408595>
- Genç, Y. , Çavuşoğlu, O. & Çöpoğlu, M. (2020). Sosyal Politika Geliştirmede Ve Sosyal Hizmet Uygulamalarında Yerelleşme: Sakarya Büyükşehir Belediyesi Sosyal Gelişim Merkezi Örneği. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 20(46), 235-272. DOI: 10.21560/spcd.v20i54504.623297.
- Gibbs, A. (2001) The changing nature and context of social work research. *British Journal of Social Work*, 31(5), 687–704.
- Glaser, B. & Strauss, A.L. (1967) *Discovery of grounded theory: Strategies for qualitative research*, Chicago: Aldine.
- Goldberg, E.M. & Neill, J.E. (2021). *Social Work in General Practice*. National Institute Social Services Library. DOI: 10.4324/9781003197348
- Gough, I. (2001). Globalization and regional welfare regimes. *Global Social Policy*, 1(2), 163-189.
- Göçmen, İ., & Yılmaz, V. (2017). Exploring Perceived Discrimination Among LGBT Individuals in Turkey in Education, Employment, and Health Care: Results from an Online Survey. *Journal of Homosexuality*, 64(8), 1052-1068.
- Gökçe, E. U. (2022). Uluslararası İlişkiler Çalışmalarında Açıklamaya Ve Anlamaya Dayalı Nitel Araştırma Süreci, Yöntemler Ve Bilgisayar Destekli Veri Analizi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 51(Ö1), 37-53. DOI: 10.30794/pausbed.1116961
- Gökpınar, Y.E. (2016). *Ülkelerin İnsani Gelişmişlik Düzeylerinin Çok Değişkenli İstatistiksel Analiz Yöntemleri İle Değerlendirilmesi* [Doktora tezi, Gazi Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No:439296)
- Gray, M & Webb, SA (2013) ‘Introduction’ in M Gray and SA Webb, *Social Work Theories and Methods* (2nd edition). SAGE Publications.
- Green, L. & Clarke, K. (2016). *Social Policy For Social Work*. Polity Press: Cambridge.
- Güç, R. (2023). *İstanbul Sözleşmesi’nin Feshine Yönelik Tepkilerin Analizi (Twitter Örneği)* [Yüksek lisans tezi, Gaziantep Üniversitesi] Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 830904)
- Gümüş, A. T. (2010). Sosyal devlet anlayışının gelişimi ve dönüşümü. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 18(SUHFD), 117-158. <https://doi.org/10.15337/suhfd.2017.101>
- Gümüş, M. & Sarı, Ö. (2023). Yoksullukla mücadele bağlamında uygulanan sosyal politika uygulamaları şırnak-cizre örneği. *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 1455-1503. <https://doi.org/10.30561/sinopusd.1349980>
- Gümüş, M. (2023). *Yoksullukla Mücadele Bağlamında Uygulanan Sosyal Politika Uygulamaları 2021 Yılı Şırnak-Cizre Örneği* [Doktora tezi, Maltepe Üniversitesi] Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 777440)
- Günel, A. (2019). The measurement of poverty and the poverty reduction performances of Turkey in regional terms. *Social Indicators Research*, 141(3), 1071-1106.

- Gündüz, D.U. (2019). Sosyal Politika Sosyal Hizmet İlişkisi. Karagöl, E.T. & Develi, (Ed.), *Sosyal Politika Teori, Politika Ve Uygulamalar* (1. Baskı) içinde (pp. 32-57). Umuttepe Yayınları.
- Gündüz, M., & Yılmaz, G.(2021). Ekonomik Kalkınma ve Sosyal Sermaye Arasındaki İlişkinin Yapısal Eşitlik Modellemesi Yöntemi İle Analizi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(1), 239-261.
- Gündüz, O., Yalçın, M., & Arslan, Ş. (2021). COVID-19 salgın sürecinde kadın konukevi hizmetleri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 21(51), 349-369. <https://doi.org/10.21560/spcd.vi.948103>
- Güneş, E. (2023). Disiplinlerarası Sosyal Hizmet Holistik Perspektif, M. Gedik(Ed.) *Sosyal Hizmet ve Sosyal Politika İlişkisi* (1. Basım) (pp.341-363) Nobel Akademik Yayıncılık.
- Günsoy, G. (2005). İnsani Gelişme Kavramı ve Sağlıklı Yaşam Hakkı. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 35-52.
- Gürbüz S. & Şahin F. (2018). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri* (5. Baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Gürel, D. (2009). *Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşlarının Sosyal Politika Üzerindeki Etkisi: İstanbul Örneği*. [Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 262996)
- Gürses, D. (2009). İnsani Gelişme ve Türkiye. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12 (21), 339-350.
- Güzel, B. (2021). Évolution Historique Du Travail Social En Turquie: De La République À Nos Jours. *Erciyes Akademi*, 35(3), 1167-1188 <https://doi.org/10.48070/erciyesakademi.958284>
- Healy, K. (2000). *Social Work Practices: Contemporary Perspectives on Change* (pp. 74-75). London, Thousand Oaks, New Deli: SAGE Publications.
- Hıdır, A. (2018). *Sosyal Hizmet ve Maneviyat* (1. Baskı). Bir Yayıncılık.
- Hotar, N. (2021). Sosyal Politikada Yeni Ufuklar. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 12(1), 1-23. <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>,
- Hothersall, S. (2010). What is policy? Hothersalland, S. & Bolger, J. (Ed.), *In Social Policy for Social Work, social care and the caring professions: Scottish Perspectives* (pp.7-30). Ashgate Publishing Limited.
- İNGEV. (2017). *İnsani Gelişme Endeksi Kamuooyu (İGE-K)*. İstanbul: İnsani Gelişme Vakfı.
- İpek, E. (2022). Sosyal Politikayı Keşfetmek Temel Çalışma Konuları. A. Develi ve E. İpek(Ed.), *Sosyal Politikanın Dünyada ve Türkiye’de Tarihsel Gelişimi* (1. Baskı) içinde (pp. 1-26). Nobel Bilimsel Eserler.
- İpek, M. (2015). Yeni Yoksulluk ve Türkiye’de Sosyal Yardım Paradoksu. *Karatahta/İş Yazıları Dergisi*, Sayı:1, 77-104.
- İzci, L. (2020). Türkiye ve İngiltere’de koruyucu aile sisteminin karşılaştırması. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(50), 140-163. <https://doi.org/10.48070/erusosbilder.740035>
- Jaswal, S., & Kshetrimayum, M. (2020). Social Work and the Changing Context: Engagement in Policymaking. *The British Journal of Social Work*, 50(8), 2253–2260. doi:10.1093/bjsw/bcaa234
- Johns, R. (2011). *Social Work, Social Policy and Older People*, SAGE Publications
- Jones, C. (1998). Social work and society. In Adams, R., Dominelli, L. & Payne, Malcolm(Eds.), *Social Work Themes, Issues and Critical Debates*, (pp. 34-55). Macmillan Press.

- Kahraman, B. (2014). *Diyarbakır'ın Toplumsal Yapısı Ve Diyarbakır Halkının Toplumsal Kurumlara Bakışı* [Doktora tezi, Sakarya Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 380170)
- Kalaycı, S. (2018). Belediyelerde Sosyal Hizmet Yönlü Uygulamalar: Konya Büyükşehir Belediyesi Örneği. M. F. Çavuş & M. B. Coşkun (Ed.), *Sosyal Bilimler Siyaset ve Yönetim* (1. Baskı) içinde (pp.149-160). Akademi Kitabevi.
- Kanbur, R. (2007). What's Social Policy Got to Do with Economic Growth?. *Indian Journal of Human Development*, 1(1), 3–19. doi:10.1177/0973703020070101.
- Karaaslan, İ. (2021). Avrupa Birliği Sosyal Politikası; Tarihsel Gelişim, Temel Dinamikler ve Geleceğe Dair Öngörüler. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(41), 111-134. <https://doi.org/10.35343/kosbed.899932>
- Karabulut, C. (2017). *Türkiye'de Gazilere Ve Şehit Ailelerine Yönelik Uygulanan Sosyal Politikalar: Yalova İli Örneği*. [Yüksek lisans tezi, Yalova Üniversitesi] Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 470995)
- Karacadağ Kalkınma Ajansı. (2013). Diyarbakır İli Sanayi Profiline Oluşturulması, Diyarbakır
- Karadaş, E. (2019). *Cumhuriyetten Günümüze Sosyal Politikalardaki Dönüşüm*. [Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi] Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No:584384)
- Karagöz, S. (2020). Türkiye'de Sosyal Devletin Sosyal Yardım Bağlamında Değerlendirilmesi. *Ekonomi, İşletme ve Maliye Araştırmaları Dergisi*, 2(2): 146-169.
- Karakuş, F. (2006). *Küreselleşme Sürecinin Sosyal Politikalar Üzerindeki Etkileri Ve Türkiye Örneği*. [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No:191009)
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (23. Basım). Nobel Yayınları.
- Karatay, A. (2017). Türkiye'de Koruyucu Aile: Kökenleri, Gelişimi ve Bugünü. *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5, 389-427.
- Kasapoğlu, A. (2012). *Sosyolojik Yaklaşımlar Temelinde Aile Kuramları. Aile Sosyolojisi*. Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi Yayını.
- Katıtaş, S.K. (2021). *Merkez Yerel İkiliminde Sosyal Politika, Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Tasnifinde Bir Alan Araştırması; İstanbul Örneği* [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi] Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 693801)
- Kaya-Kızılırmak, C. (2020). İstanbul Sözleşmesi'nin Genel İlkeleri Işığında 6284 Sayılı Kanun'un 4. Maddesi Uyarınca Hakim Tarafından Verilebilecek Koruyucu Tedbirler. 40(2), *PPIL*, 625-655. <https://doi.org/10.26650/ppil.2020.40.2.0027>
- Kaynak, R. Ç. (2017). Sosyal Adalet, Eşitlik ve Sosyal Hizmet. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6(4), 252 – 260.
- Kazar, G., & Kazar, A. (2013). Eşitsizlikle uyumlandırılmış insani gelişme endeksinin Türkiye için değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(2), 195-208.
- Keser, A. & Gökmen, Y. (2017). Governance and Human Development: The Impacts of Governance Indicators on Human Development. *Journal of Public Administration and Governance*, 8, (1), 26-39.
- Keskin, A. (2011). Ekonomik Kalkınmada Beşeri Sermayenin Rolü ve Türkiye. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 25, (3-4), 125-153.
- Keskin, A. (2023). *Türkiye'de Sosyal Harcamalar ve Yoksulluk İlişkisi*. [Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi] Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 778985)

- Kınsün, A. (2023). Robert Merton ve İşlevselcilik Kuramının Temel Unsurları. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD)*, 23(1), 156-167. DOI: 10.30627/cuilah.1259351.
- Kocaoğlu, M. (1988). *Sosyal Politika*. Gaye Matbaacılık.
- Koçak, E., & Uçan, O. (2018). İnsani gelişme endeksi ile büyüme ilişkisi: Pedroni eşbütünleşme örneği. *Journal of Politics Economy and Management*, 1(2), 55-61.
- Kongar, E. (1972) *Sosyal çalışmaya giriş*. Sosyal Bilimler Derneği Yayınları.
- Kongar, E. (1978). *İnsanı Yönlendirme ve Sosyal Hizmetler* (2. Baskı). Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Kongar, E. (2007). *Sosyal Çalışmaya Giriş*. Ankara: SABEV Yayınları. Sosyal Çalışma Dizisi:16. Tıpkı Basım. Basım Günü: 01 Aralık 2007.
- Koray, M. (2005). *Sosyal Politika*. (2. Baskı), İmge Kitabevi.
- Koray, M. (2007). Sosyal Politikanın Anlamı ve İşlevini Tartışmak. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 4, 19-56.
- Koray, M. (2012). *Sosyal Politika*. (4. Baskı), İmge Kitabevi.
- Korkma, M. (2016). *Kentsel Dönüşümün Sosyoekonomik Boyutları (Diyarbakır Örneği)*, [Yüksek lisans tezi, Dicle Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 451358)
- Koytak, A.H.S. (2014). Türkiye’de Sosyal Yardım Ve Sosyal Politikadaki Dönüşüm: AK Parti Modeli. *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, (3)3, 71-89.
- Kuper, A. (1985). Durkheim's Theory of Primitive Kinship. *The British Journal of Sociology*, 36 (2), 224-237.
- Kusgozoglu, T, & Akbıyık, D.İ. (2007) Development of Social Services and Psychiatric Social Work in Turkey, *International Journal of Mental Health*, 36 (3), 29-37.
- Kuş, E. (2012). *Nitel-Nitel Araştırma Teknikleri*, Ankara: Anı Yayıncılık
- Kut, S. (1988) *Sosyal Hizmet Mesleği, Nitelikleri, Temel Unsurları, Müdahale Yöntemleri*. Ankara.
- Kutlu, Ö. (2023) Sosyal Gelişimin Teşvikinde Sosyal Hizmet Politikaları. Öçal, M. (Ed.) *Sosyal Gelişimin Teşvikinde Kuramlar, Politikalar ve Eylemler* içinde (pp. 52-73). Detay Yayıncılık.
- Kuvvetli, U. & Dolu, A. (2023). Türkiye’de Kentlerin Sosyoekonomik Gelişmişlik Düzeylerinin Karşılaştırılması. *International Journal of Public Finance*. 8(1), 85 – 106. <https://doi.org/10.30927/ijpf.201177630>
- Küçükacı, A. (2021). Aile Sosyal Destek Personel (Asdep) Birimlerinin Sosyal Politika Uygulamalarındaki Rolü ve Karşılaştıkları Problemler. A. Günay, & H. Sıçrar(Ed.) *Çalışma Ekonomisi Ve İlişkileri Üzerine Değerlendirmeler Ve Araştırmalar* (1. Baskı) içinde (pp. 245-266), Efe Akademi.
- Küçükoba, E. (2022). Refah Devleti Bağlamında Sosyal Politika, Sosyal Hizmetin Tarihi Gelişimi ve Türkiye. *Toplumsal Politika Dergisi*, 3, (2), 164-176.
- Laçın, A. (2019). *ASDEP Görevlilerinin Aile Sosyal Destek Programının Uygulama Sürecine İlişkin Değerlendirmeleri Ve İş Tatminlerinin Ölçülmesi* [Yüksek lisans tezi, Yalova Üniversitesi] Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No:586523)
- Maguire, L. (2002). *Clinical social work: Beyond generalist practice with individuals, groups, and families*. Belmont, CA: Brooks/Cole.
- Malterud, K. (2001). Qualitative Research: Standards, Challenges, and Guidelines. *The Lancet*, 358, 483-488.
- Mayoux, L. (2001). Tackling the Down Side: Social Capital, Women's Empowerment and Micro-Finance in Cameroon. *Development and Change*, 32(3), 435-464.

- Meral, İ.G. (2020). *Çok Kriterli Karar Verme Yöntemlerinin Karşılaştırılması: İnsani Gelişmişlik Endeksi Bileşenlerine Göre G-20 Ülkeleri Üzerine Bir İnceleme*. [Doktora tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 640048)
- Merton, R. K. (1968). *Social theory and social structure*. New York: Free Press.
- Metin, O. (2011). Sosyal Politika Açısından AK PARTİ Dönemi: Sosyal Yardım Alanında Yaşananlar. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 1(28), 179-200.
- Metin, S. (2023). *Kadına Şiddetle Mücadele Eden Sivil Toplum Kuruluşlarının Feminist Sosyal Hizmet Bağlamında İncelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi] Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No:828102)
- Meydan, M,C, & Sarı, V,İ, (2019). İnsani Gelişme Endeksi ve Alt Endekslerinin Türkiye'deki İller İçin Ölçülmesi, *İdealkent Dergisi*, 24(9), 387-429 DOI: 10.31198/idealkent.450118.
- Mkandawire, T. (2001). Social Policy in a Development Context. *United Nations Research Institute for Social Development*, 7, 1-32.
- Mkandawire, T. (2005). Targeting and universalism in poverty reduction. Social policy and development programme paper, 23, 1-24.
- Modali, V. (2020) Social Policies in India: Evolving Causes and Effects, LexQuestFoundation. <https://lexquest.in/social-policies-in-india-evolving-causes-and-effects/>
- Moore, W., (2002), İşlevselcilik. T. Bottomore, & R. Nisbet (Ed.), *Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi* içinde (Ş. Tekeli, Çev.), (ss. 327-368). Ankara, Ayraç Yayınevi, (1978).
- Müftüler, H. G. (2019). Parsons Sistem Teorisi Açısından Kuşaklar Arası İlişkilerde Çatışma ve Dayanışma. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 100-135.
- Nalbantoğlu, S. (2023). *Şehit Yakını, Gazi Ve Gazi Yakınlarına Yönelik Uygulanan Sosyal Politikalar: Sakarya İli Örneği*. [Yüksek lisans tezi, Düzce Üniversitesi] Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 813049)
- Narayan, D., & Petesch, P. (2007). Moving out of poverty: Cross-disciplinary perspectives on mobility. Washington, DC: World Bank.
- Nash, M, & O'Donoghue, Kieran & Munford, Robyn. (2005). *Social work theories in action / edited by Mary Nash, Robyn Munford, and Kieran O'Donoghue; foreword by Jim Ife*. Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.
- North, D.(1990).Institutions, Institutional Change and Economic Performance, Cambridge: Cambridge University Press.
- Önal, A.(2017). Türkiye'de Devletin Sosyal Politikaları: Sahici mi ve Arkaplanı Ne? F.Taşçı(Ed.) *Türkiye'de Sosyal Politika Aktörleri Zemin ve Uygulama*(1. Basım) içinde (pp.1-32) Nobel Akademik Yayıncılık.
- Örgen, A. (2017). İnsan Hakları, Sosyal Hizmet ve Mültecilik Üzerine Bir Derleme. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, 17 (1) , 38-52.
- Özdemir, İ.M. (2008). *Kürselleşme Sürecinde Türkiye'de Sosyal Devlet ve Sosyal Hizmetler*. [Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi], Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 219256)
- Özdemir, N. E. (2023). *Yoksulluk ve İşsizlik Göstergeleri Temelinde Türkiye'nin Bölgesel Refah Haritası* [Doktora tezi, Kocaeli Üniversitesi] Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 814322)
- Özdemir, S. (2015). Refah Devleti Analizi. İstanbul: İÜ Yayınları.

- Özel, N. (2019). *Türkiye’de Sosyal Belediyecilik: Batman Belediyesi Örneği*. [Yüksek lisans tezi, Batman Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 556452)
- Özpolat, A. O. (2022). Sosyal Hizmetlerin Sunumunda Yeni Bir Model Olan Aile Sosyal Destek Programının (ASDEP) İncelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 22(54), 141-167. DOI: 10.21560/spcd.vi.904483
- Öztürk, M. (2019). Sosyal Dışlanma. Daşlı, Y. (Ed.), *Sosyal Sorunlarda Güncel Tartışmalar* (1. Baskı) içinde (pp. 339-364). Anı Yayıncılık
- Özüğurlu, M. (2003). Sosyal Politikanın Dönüşümü ya da Sıfatın Suretten Kopuşu. *Mülkiye Dergisi*, 27(239), 59-74.
- Parker, J. & Crabtree, S.A., (2018). *Social Work with Disadvantaged and Marginalised People*. SAGE Publications.
- Parrott, L., & Maguinness, N. (2017). *Social work in context*. SAGE Publications Ltd, <https://doi.org/10.4135/9781526414908>
- Parsons, T. (1961). An outline of the social system. In T. Parsons, E. Shils, K. D. Naegele, & J. Pitts (Eds.), *Theories of society: Foundations of modern sociological theory* (pp. 30-79). New York: Free Press of Glencoe.
- Pearman, R. J. (1973) *Social Science and Social Work*, USA, The Scarecrow Press.
- Polat Ber, G. (2023). *Neoliberal Dönüşüm Sürecinde Türkiye’de Sosyal Politikalar: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı*. [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi] Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 778735)
- Punch, K.F. (2020). *Sosyal Araştırmalara Giriş Nicel ve Nitel Yaklaşımlar* (5. Baskı). Siyasal Kitabevi.
- Reçber, B. (2019). Sosyal Hizmetin Gelişiminde Türkiye'nin Konumu: Teorik Bir Analiz. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 2(30), 715-738. <https://doi.org/10.33417/tsh.572233>.
- Reisch. M. & Rohde, L. (2000). The Future of Social Work in the United States: Implicationsfor Field Education. *Journal of Social Work Education*, 36, 201-214. <https://doi.org/10.1080/10437797.2000.10779002>
- Resmi Gazete. (2013). Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığında: Sosyal Hizmet Merkezleri Yönetmeliği, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/02/20130209.htm>,
- Resmi Gazete. (2014). Geçici Koruma Yönetmeliği, <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/evraklar/mevzuat/Gecici-Koruma.pdf>
- Rumelili, B. (2011). Türkiye: Genişleme Sonrası Avrupa'da Kimlik, Dış Politika ve Sosyalleşme. *Avrupa Entegrasyonu Dergisi*, 33, 235 - 249. <https://doi.org/10.1080/07036337.2011.543528>.
- Rwomire, A. (2011). *The Role of Social Work in National Development*. Gaborone: Department of Social Work, University of Botswana.
- Sadikoğlu, Z. Z. (2019). 1920 – 1960 Yılları Arasında ABD’de Aile Sosyolojisi. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 22 (1) , 215-253. DOI: 10.18490/sosars.559106.
- Sağı, M.,(2022). Sektörel Ayrıma Göre Sosyal Hizmetlerin Konumlandırılması, *Sosyal Çalışma Dergisi*, 6 (1), 1-28.
- Sallan Gül, S., Gül, H. ve Ergun, C. (2003). Türkiye’de yoksulluk kültürü tezleri ne bakış: ankara örneği. *Yoksulluk ve Sosyal Hizmetler, Sosyal Hizmet Sempozyumu*, 9-11 Ekim 2003, Antalya.
- Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2019). *İllerin Ve Bölgelerin SosyoekonomikGelişmişlik Sıralaması Araştırması Sege-2017*, Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü.

- Sayın, K. & Paslı, F. (2021). Almanya, İngiltere ve Türkiye'nin koruyucu aile sistemlerinin karşılaştırılması. *Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Çalışmaları Dergisi*, 2(2), 194-215.
- Scheyett, A.M, McCarthy, E. 2006. Women and Men With Mental İllnesses: Voicing Different Servise Needs. *Afillia*, 21(4), 407-418.
- Selcik, O. & Güzel, B. (2016). Sosyal Hizmet Mesleğinin Çalışma Alanı ve Sosyal Hizmet Uygulamasının Türkiye Ölçeğinde Değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(46), 461-469.
- Sheafor, B., & Horejsi, C. (2014). *Sosyal Hizmet Uygulaması: Temel Teknikler ve İlkeler*. Nika Yayınevi.
- Sırma, M. (2023). *Diyarbakır'da Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğine Bakış Açuları Ve Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğinin Sosyal Hizmet Uygulamalarına Yansımaları*. [Yüksek lisans tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 784449)
- Sinclair, I., Wilson, K., & Gibbs, I. (2005). Foster placements: Why they succeed and why they fail. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Siporin, M. (1961). Private Practice of Social Work: Functional Roles and Social Control. *Social Work*, 6, 52-60.
- Sirkeci, İ. & Yüceşahin M.M. (2014). Türkiye'de Göç Çalışmaları. *Göç Dergisi* 1(1), 1-10.
- Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu, (20.05.2006), Resmî Gazete, (Sayı: 26173). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/05/20060520-2.html>,
- Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun (1.12.2004). <https://www5.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5263.html>,
- Soydan, T., & Abali, H. (2014). Neoliberal Politikalar Bağlamında Türkiye'de Eğitimin Finansmanı Alanındaki Değişimler. *Eleştirel Eğitim Politikası Çalışmaları Dergisi*, 12, 361-390.
- Stromwall, L. K. & Hurdle, D. (2003). Psychiatric Rehabilitation: An Empowerment-Based Approach to Mental Health Services. *Health and Social Work*, 28 (3), 206-214.
- Sunal, O. (2011). Sosyal Politika: Sosyal Adalet Açısından Kuramsal Bir Değerlendirme. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 3(66), 283-305.
- Sunata, U. ve Tosun, S. (2018). Türkiye'de Mülteci Entegrasyonunda Sivil Toplumun Rolünün Değerlendirilmesi: Yeni Bir Tipoloji Olarak STK'lar. *Mülteci Çalışmaları Dergisi*. <https://doi.org/10.1093/JRS/FEY047>.
- Şahin Duran, D., & Cenikli, E. (2021). Yoksullukla Mücadelede Bir Kamu Politikası Olarak Bütünleşik Sosyal Yardım Sistemi. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (46), 149-162. <https://doi.org/10.30794/pausbed.948490>
- Şahin Taşgın, N. ve Özel, H. (2011). Türkiye'de Sosyal Hizmetlerin Dönüşümü. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 22(2), 175-190.
- Şaşmaz, A. (2019). *Sosyal Hizmet Sunum Sistemi ve Sosyal Hizmet Merkezlerinin İşleyiş ve İşlevlerinin Türkiye ve AB Açısından Kıyaslanması*. [Yüksek lisans tezi, Üsküdar Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 542712)
- Şeker, A. (2008). *Sosyal Çalışma Mesleği 21. Yüzyılda Sosyal Adalet Arayışında Sosyal Çalışma Mesleği*. SABEV.
- Şen, A. A. & Gül, S. S. (2016). Combating domestic violence in Turkey. *Forum On Studies Of Society*, 163-175.

- Şenkal, A. (2005). *Küreselleşme Sürecinde: Sosyal Politika*. Alfa Basım Yayım Dağıtım
- Şenocak, H. (2002), Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sağlanan Bakım Yöntemleri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 4637, 45-452.
- Şentürk, M. (2014). Social Welfare Practices of the State and NGOs in Turkey: New Trends and Necessities, *Turkish Journal of Sociology*, 28 (3), 309-319.
- Şişman, Y. (2002) *Sosyal Politika ve İş Hukuku*. Kendi Yayınevi.
- Şişman, Y. (2017). Türkiye’de Sosyal Politikanın Dünü, Bugünü: Hayırseverliğin Kurumsallaşması mı? Gelişim mi?. *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 4(2), 1-22.
- Talas, C. (1992). *Türkiye’nin Açıklamalı Sosyal Politika Tarihi* (1. Basım). Bilgi Yayınevi.
- Taşçı, F. (2022). AK Parti Döneminin Sosyal Yardımları Arka Plan ve Uygulama, SETA Yayınları, 377, 7-25.
- Tavşancıl, E., & Aslan, E. (2001). *İçerik analizi ve uygulama örnekleri*. Epsilon Yayınları.
- Tekgüç, H. (2018) Declining Poverty and Inequality in Turkey: The Effect of Social Assistance and Home Ownership, *South European Society and Politics*, 23(4), 547-570, DOI: 10.1080/13608746.2018.1548120
- Tekindal, M. (2018). (Ed.). *Nitel araştırmalarda yazılım kullanımı adım adım*. (Silver C. Lewins A. Eds. Nitel araştırmada yazılım kullanımı adım adım kılavuz. SAGE Yayınları. 2014). Ankara: Nika Yayınevi.
- Terziev, V., & Dimitrova, P. (2018). Концепции и модели в социалната политика (Concepts and Models in Social Policy). *ERN: Other European Economics: Political Economy & Public Economics (Topic)*.
- TESEV(1998).*İnsani Gelişme Raporu*. Ankara.
- Tokol, A. (2011). Türkiye’de Sosyal Politika. A. Tokol ve Y. Alper(Ed.), *Sosyal Politika* (1. Baskı) içinde (pp.26-36). Dora Yayınları.
- Tomanbay, İ. (1999). *Sosyal Çalışma Sözlüğü*. Selvi Yayınları.
- Tufan B & Koşar N. (1999). Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Tarihçesine Genel Bir Bakış: Sema KUT’a Armağan Yaşam Boyu Sosyal Hizmet. Hacettepe Üniversitesi, SHYO, Ankara, 10-20.
- Tufan, B., Sayar, Ö. Ö.& Koçyıldırım, G. (2009). Sosyal Bir Hak Olarak Sosyal Hizmet. <http://www.sosyalhaklar.net/2009/bildiri/tufan.pdf>
- Turner, J. H. (1998). *The Structure of Sociological Theory*. Wadsworth.
- TÜİK (2010). Bölgesel Göstergeler TRC2 Diyarbakır-Şanlıurfa, Ankara, TÜİK Yayını.
- Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2022). *Tarihçe*. <https://www.aile.gov.tr/bakanlik/hakkinda/tarihce/>,
- Türkkan, T. & Odacı, H. (2024). Violence Against Women: A Persistent and Rising Problem. *Current Approaches in Psychiatry*, 16 (2), 210-224 doi: 10.18863/pgy.1291007
- Türkmen, B. (2015). Sosyal Hizmet Tarihi. İzmir: E-kitap http://www.bekirturkmen.com/dosya/Sosyal_Hizmet_Tarihi.pdf
- Uludağ, Ç. (2014). *Türkiye’de Planlı Dönem Öncesi Ve Sonrasında Sosyal Hizmetlerin Gelişimi*. [Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 356527)
- Ulutaş, Ç. Ü. (2017). “Türkiye Refah Rejiminin Dönüşüm Sürecinde Sosyal Yardım Sistemi”, *Emek Araştırmaları Dergisi (GEAD)*, 8 (12): 27-48.
- UNDP. (1990). *Human Development Report*. New York.

- UNDP. (1997). *Governance for Sustainable Human Development*, Governance - related UNDP documents - UNDP Governance policy paper.
- UNDP. (1998). *Human Development Report*. New York.
- UNDP. (2007-2008). *Human development report 2007-2008, fighting climate change: human solidarity in a divided world*. UNDP, New York.
- UNDP. (2019). *Human Development Report*. New York.
- UNDP. (2024). *Human Development Report 2023-2024*. New York.
- Uzunaslın, İ. ve Tek, S. (2021). Sosyal Girişimcilik ve Sosyal Hizmet *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 32(3), 1195-1214.
- Ülev, S., & Yenice, A. C. (2022). Pandemi Döneminde Uygulanan Sosyal Destek Programı Üzerine Bir Durum Çalışması: Sakarya İli Örneği. *Toplum Ve Sosyal Hizmet*, 33(2), 359-385. <https://doi.org/10.33417/tsh.999092>
- Ünal, A. B. (2022). *Kadın ve Aile Perspektifinden İstanbul Sözleşmesi Ve 6284 Sayılı Kanun'un İncelenmesi*. [Yüksek lisans tezi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi] Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No:751965)
- Ünal, Ç. (2008). İnsani gelişmişlik endeksine göre Türkiye'nin bölgesel farklılıkları. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 6(2), 89-113.
- Wallace, R. A., Wolf, A. (2012), *Çağdaş Sosyoloji Kuramları: Klasik Geleneğin Genişletilmesi*, (Çev. Leyla Elburuz, M. Rami Ayas), (3. Baskı), Ankara: Doğubatı Yayınları.
- Weiss-Gal, I., Gal, J., Schwartz-Tayri, T., Gewirtz-Meydan, A., & Sommerfeld, D. (2018). Social workers' policy practice in Israel: internal, indirect, informal and role contingent. *European Journal of Social Work*, 1-12. doi:10.1080/13691457.2018.1499614.
- WHO (2010) Preventing Intimate Partner And Sexual Violence Against Women: Taking Action And Generating Evidence. Geneva, World Health Organization.
- WHO (2021). Mental Health Atlas 2020. <https://www.who.int/publications/i/item/9789240036703>
- Wright, A., & Heeren, C. (2002). Utilizing Case Studies: Connecting the Family, School, and Community. *School Community Journal*, 12, 103-116.
- Wrong, D. H. (1961). *The Oversocialized Conception of Man in Modern Sociology*. Transaction Publishers.
- Yavuz, C. (2016). *Korunmaya muhtaç çocukların koruma ve bakım altına alınma nedenleri*. [Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi] Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No:430728)
- Yavuz, K. (2018). *Kadına Yönelik Şiddeti Önlemede Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi (ŞÖNİM) ve Kadın Konukevlerinin Rolü -Trabzon İli Örneği*. [Yüksek lisans tezi, Gümüşhane Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No:498007)
- Yavuz, Ö. (2014). *Afetler Sonrası Sosyal Yardımlar ve Hizmetler*. İdeal Kültür ve Yayıncılık.
- Yazıcı, E. (2012). Korunmaya muhtaç çocuklar ve çocuk evleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(18), 500-525.
- Yıldırım, Ş., Baydur, H., Uçan, G. (2019). Yetişkinlerin Sosyal Hizmet Mesleğini Tanıma Ve Sosyal Hizmetler Ve Sosyal Yardımlardan Yararlanma Durumu: Manisa Örneği. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (34), 309-324.
- Yıldız, Y. (2020). *Sosyal Politika Uygulaması Olarak Aile Sosyal Destek Programı (Asdep) Değerlendirmesi: Bursa Örneği*. [Yüksek lisans tezi, Üsküdar Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No:619547)

- Yılmaz, H. & Yücel, T. (2022). Sosyal Devlet Anlayışından Vazgeçilebilir Mi? COVID-19 Salgını Bağlamında Bir Değerlendirme. *Kesit Akademi*, 32(32), 200-216. <https://doi.org/10.29228/kesit.64142>
- Yılmaz, H. (2021). Sosyal Devlet Olabilmenin Anahtarı: Sosyal Politikalar Geliştirebilmek. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(17), 4740-4759
- Yılmaz, H. (2023). İnsani gelişmişliğin ekonomik büyümeye etkisi. *Abant 1st International Conference On Scientific Researches*, 604-614.
- Yılmaz, V. (2018). Introduction: social policies and social inequalities in contemporary Turkey. *Research and Policy on Turkey*, 3, 103-114. <https://doi.org/10.1080/23760818.2018.1517453>.
- Yolcuoğlu, İ.G. (2014). *Bireylerle, Ailelerle, Gruplarla ve Toplumlarla Sosyal Hizmet*. Nar Yayınevi.
- Yolcuoğlu, İ.G. (2012). Türkiye’de Sosyal Politika ve Sosyal Hizmetlerin Geliştirilmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 2(23), 145-158.
- Yuvalı, E. (2020). Sosyal Politika Aracı Olarak Sosyal Güvenlik Kavramı. *İş ve Hayat Dergisi*, 6 (11) 46-74.
- Zahl, M. (2003). *The Impact of Social Policies on the Formation of Social Work*. Journal of Social Work Theory & Practice.
- Zastrow, C. (2010). *Introduction to Social Work and Social Welfare: Empowering People* (10th Edition), Belmont: Brooks/Cole.
- Zastrow, C. (2014). *Sosyal Hizmette Giriş*. Nika Yayınevi.
- Zengin, O., & Erbay, E. (2017). Turkish Social Work Students’ Perspectives On Diversity: A Pilot Study. *Annual of Social Work*, 24(1), 101–118. doi:10.3935/ljsr.v24i1.70
- Zevkliler, A. (1988). Türk Hukukunda Korunmaya Muhtaç Çocuklar. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 25(1), 12-236.
- Zor, A. (2020). İnsani Gelişme Endeksi ve Türkiye. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi* (7), 38-52 DOI: 10.21733/ibad.665335.
- Zorlutuna Ş., Erilli N.A. (2018). Sosyoekonomik Verilere Göre İllerin Bulanık C-Ortalamalar Yöntemi ile Sınıflandırılması: 2002-2008-2013 Dönemleri Karşılaştırması. *İktisadi Yenilik Dergisi*. 5 (2), 13-31.
- Zülfügarlı, N. (2020). *Türkiye’de Cinsiyet Eşitsizliğinin İnsani Gelişmişlik Üzerine Etkisi*. [Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 665785)

EKLER

Ek 1. Etik Kurul Onayı

Evrak Tarih ve Sayısı: 07.08.2023-39585

 HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ	T.C. HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU KARARLARI
TOPLANTI TARİHİ 28.07.2023	TOPLANTI NO 2023-26

Sayı : E-97105791-050.01.01-39585
Konu : Etik Kurul Hk.

Çalışmanın Türü	Doktora Tezi
Konu	Anket Uygulama
Başlık	"2002-2022 Yılları Arasında Türkiye'de Sosyal Hizmeteler Bağlamında Sosyal Politikanın Değişimi: Diyarbakır Örneği"
Yürütücü / Danışman	Doç. Dr. Ahmet KESER
Yazar	Aziz ARMUTLU
Karar	Olumlu

Prof. Dr Mehmet Lütfi YOLA
Etik Kurul Başkanı

Prof.Dr. Muhammet Fatih HASOĞLU
Etik Kurul Üyesi

Prof.Dr. Bülent Bahri KÜÇÜKERDOĞAN
Etik Kurul Üyesi

Prof.Dr. Kezban BAYRAMLAR
Etik Kurul Üyesi

Prof.Dr. Mahmut Serhat YENİCE
Etik Kurul Üyesi

Prof.Dr. Mazlum ÇELİK
Etik Kurul Üyesi

Ek:Doç. Dr. Ahmet KESER, Aziz ARMUTLU EKBF.

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : *BSDMTYBK7*

Belge Takip Adresi : <https://turkiye.gov.tr/ebd7eK=5999&eD=BSDMTYBK7&eS=39585>

Adres: Hasan Kalyoncu Üniversitesi Havaalanı Yolu Üzeri 8. Km. Şahinbey / Gaziantep
Telefon: 0 (342) 211 8080 / 1400/1402 Faks: 0 (342) 211 80 81

e-Posta: info@hku.edu.tr Web: www.hku.edu.tr
Kep Adresi: hasankalyoncu.univ@hs01.kep.tr

Bilgi için: Merve BİLGİN
Unvanı: Memur

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Ek 2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

EK: Veri Toplama Aracı

YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

Hasan Kalyoncu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümünde doktora yapmaktayım.

"2002-2022 yılları arasında Türkiye'de Sosyal Hizmetler Bağlamında Sosyal Politikanın Değişimi: Diyarbakır Örneği" konulu doktora tez çalışmamın katkı sağladığınız açısından, mesleki bilgi birikimlerinizi ve deneyimlerinizi çalışmamın yansıtmak amacıyla hazırladığım araştırma sorularını cevaplandırmanızı istirham ediyorum; saygılarımı sunuyorum.

Çalışmamın katılımınız gönüllülük esasına dayalıdır. Araştırmada etik çerçeveye dikkat edilecektir. Sorulara verdiğiniz yanıtlar çalışmamın tarafı olmayan hiç kimse ile paylaşılmayacak olup sadece bu çalışma kapsamında kullanılacaktır. Görüşme sırasında açıklanmasını istediğiniz bir konu olursa, lütfen çekinmeden iletiniz. Dilerseniz çalışmaya katılmayacağınız gibi, cevaplamayı istemediğiniz soruları cevaplamayabilir veya dilediğinizde çalışmadan ayrılabilirsiniz.

Çalışma esnasında görüşme tutanaklarının sağlıklı bir şekilde yapılabilmesi için ses kaydı almak istiyorum. Ses kayıtları çalışmamın tarafı olmayan hiç kimse ile paylaşılmayacak olup sadece bu çalışma kapsamında kullanılacaktır. İstememeniz halinde ses kaydı alınmayacaktır.

- Yukarı da yazılan açıklamaları okudum.
- Çalışmaya gönüllü olarak katılmak istiyorum.
- Görüşme esnasında ses kaydı alınmasına izin veriyorum.
- İletişim için: e-posta

A- KİŞİSEL BİLGİ FORMU:

Cinsiyetiniz:
Yaşınız:
Görev Unvanınız:
Görev Yaptığınız Birim:
Kaç yıldır bu görevi yürütüyorsunuz?
Daha önce sosyal politika veya sosyal hizmetler alanında herhangi bir eğitime katıldınız mı? Katıldıysanız düşüncelerinizi paylaşır mısınız?

B- ARAŞTIRMA SORULARI

1. Türkiye'de sosyal hizmet politikasının son 20 yılda nasıl bir değişim geçirdiğini düşünüyorsunuz? Açıklayabilir misiniz?

Sonda Soru: Bu değişim sürecinde Diyarbakır'da hangi değişiklikleri gözlemlediniz?

2. Diyarbakır'da son 20 yıllık süreçte izlenen sosyal politikalarda sosyal hizmet kurumlarının ve sivil toplum örgütlerinin rol ve fonksiyonları hakkında neler düşünüyorsunuz?

3. Diyarbakır'daki sosyal hizmetlerin politika değişimleri sonucunda zayıf ve güçlü yönler nelerdir?

Sonda Soru: Bu değişimlerin hangi alanlarda iyileşmeler sağladığını düşünüyorsunuz?

4. Sosyal hizmetler bağlamında sosyal politika reformlarının uluslararası bağlamdaki gelişmelerle ilişkisinin nasıl olduğunu düşünüyorsunuz?

Sonda Soru: Türkiye'nin uluslararası politika bağlantıları ve ilişkileri bu değişimlerde nasıl bir etkisi vardır?

5. Diyarbakır'da izlenen sosyal politikalara yönelik gözlem ve incelemelerinize dayalı olarak hangi önerilerde bulunmak istersiniz?

Sonda Soru: Bu değişim sürecinde daha iyi bir politika uygulaması için sizce hangi adımlar atılmalıdır?

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Aziz ARMUTLU
Uyruğu : Türkiye Cumhuriyeti

EĞİTİM

Derece	Adı	Bitirme Yılı
Üniversite	: Selçuk Üniversitesi	2008
	Atatürk Üniversitesi	2016
	Anadolu Üniversitesi	2018
Yüksek Lisans	: Hasan Kalyoncu Üniversitesi	2014
Doktora	: Hasan Kalyoncu Üniversitesi	2024

İŞ DENEYİMLERİ

Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda öğretmen ve idareci görevlerinde bulunmuştur. Halen Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığında Uzman Öğretmen olarak görev yapmaktadır. Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi kurucu müdürlüğü başta olmak üzere Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı Çocuk Yuvası, Yetiştirme Yurdu, Engelli Evde Bakım Ücreti Komisyonu, Sosyal Hizmet Merkezi, Sevgi Evleri, Çocuk Evleri Sitesi kuruluşları ile İl Müdürlüğü Aile ve Toplum Hizmetleri, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri ve Araştırma-Geliştirme(Ar-Ge) birimlerinde öğretmen ve idareci görevlerinde bulunmuştur.

YAYINLAR

Ulusal Makaleler:

- Armutlu, A. (2023). NATO's Changing Role and Türkiye: Security Dynamics and Evolution of Relations. *Journal of Middle East Perspectives*, 2(1), 2-51.
- Armutlu, A. (2024). Aile Sosyal Destek Programının(ASDEP) Covid-19 Pandemisi Süreci ve Sonrasındaki Rolü. *Turkish Research Journal of Academic Social Science*, 6(2), 154-164. <https://doi.org/10.59372/turajas.1386122>

Uluslararası Kitap Bölümleri:

- Armutlu, A. (2023). Aile Sosyal Destek Programı (Asdep): Kapsamı, Uygulamaları ve Sosyal Refah Sağlamadaki Yeri Bulut, M. (Ed.), *Sosyal Bilimlerde Güncel Tartışmalar 14* (1. Baskı) içinde (85-102). Bigde Yayınları.
- Armutlu, A. (2024). Öğrenci Başarısını Artırmada Etkili Bir Araç: Okul Sosyal Hizmeti Erkasap, A. (Ed.), *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Temel Alanında Akademik Çalışmalar – VII*. (1. Baskı) içinde (51-74). Artikel Akademi.
- Armutlu, A. (2023). Türk Siyasetinin Ekolü “Hoca”: Necmettin Erbakan Portresi. Altıntaş, H. (Ed.), *Siyaset Bilimi, Uluslararası İlişkiler ve Kamu Yönetimi Alanında Uluslararası Araştırma ve Değerlendirmeler* (1. Baskı) içinde (1-18). Serüven Yayınevi.

Uluslararası Bildiriler:

- Armutlu, A. (2023). The Role of Family Social Support Programme (ASDEP) Supported by the Ministry of Family and Social Services Determining the Need in Social Service Model. H. Doğramacıoğlu & Z. Karacagil (Ed.), 6. *International Congress on Human Studies* içinde (20). Ankara: Bidge Yayınları.
- Armutlu, A. (2023). Dezavantajlı Öğrencilerin Desteklenmesinde Okul Sosyal Hizmetlerinin Rolü. *TESAM II. Uluslararası Sosyal Bilimler Öğrenci Kongresi* içinde (31-33). İstanbul: TESAM.
- Armutlu, A. (2023). Çağın Sorunlarına Çağın Çözümleri: Sosyal Bilimler. *TESAM VII. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi Gelenekten Geleceğe: İkinci Yüzyılın Eşiğinde Sosyal Bilimleri Yeniden Düşünmek* içinde (23-24). İstanbul: TESAM.
- Armutlu, A. (2023). Okul Sosyal Hizmeti ve Aile İşbirliğinin Öğrenci Gelişimine Etkisi. E. J. Muıco (Ed.), 10. *Uluslararası Başkent Sosyal ve Beşeri Bilimler Kongresi* içinde (294-295). Ankara: BZT Akademi Yayınevi.
- Armutlu, A. (2023). Talep Odaklı Sosyal Hizmetlerden Arz Odaklı Sosyal Hizmetlere Geçiş: Aile ve Sosyal Destek Programı(ASDEP). 10. *Yıldız Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi* içinde (10). İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Armutlu, A. (2024). Afet ve Acil Durumlarda Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na Sunulan Psikososyal Destek Hizmeti: Kırmızı Yelekliler. E. Esen, V.E. Çetintürk & C. Şentürk (Ed.), *Antalya Uluslararası Bilim Forumu İklim Değişikliği, Çevre Krizi ve Göç* içinde (33-36). Antalya: Siyasal Kitabevi.